

KAIKKIEN MAIDEN PROLETAARIT, LIITTYKÄÄ YHTEEN!

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS

VALITUT TEOKSET
KOLMESSA OSASSA

2

KUSTANNUSLIIKE EDISTYS
MOSKOVA

К. МАРКС и Ф. ЭНГЕЛЬС
ИЗБРАННЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ В ТРЕХ ТОМАХ
том II

На финском языке

Valittujen teosten koostumus perustuu NKP:n Keskuskomitean marxismi-leninisin instituutin laatimaan venäjänkieliseen laitokseen К. Маркс и Ф. Энгельс, Избранные произведения в 3-х томах (Издательство политической литературы, Москва, 1970), jonka tekstit on tarkistettu instituutissa säilytteillä olevien alkuperäistekstien mukaan.

Kustantaja

K A R L M A R X

KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON PERUSTAMISMANIFESTI

LIITTO PERUSTETTIIN 28. SYYSKUUTA 1864 LONTOON ST. MARTIN'S
HALL'ISSA, LONG ACRE, PIDETYSSÄ JULKISESSA KOKOUKSESSA¹

Työläiset!

Se on kiistaton tosiasia, että työväenjoukkojen kurjuus ei ole vuosina 1848—1864 lieventynyt, vaikka teollisuuden kehityksen ja kaupan kasvun kannalta tällä kaudella ei ole vertaansa historiassa. Vuonna 1850 Englannin porvariston eräs maltillinen, hyvin informoitu lehti ennusti, että jos Englannin tuonti ja vienti kasvavat 50%:lla, pauperismista tulee tässä maassa loppu. Ohoh! 7. huhtikuuta 1864 rahastonkansleri* ilahdutti parlamenttikuulijakuntaansa ilmoittamalla, että Englannin tuonnin ja viennin yleinen summa oli noussut 1863 »443 955 000 puntaan! Tämä hämmästyttävä summa on melkein kolme kertaa suurempi kuin verraten läheisen vuoden 1843 kauden kauppavaihdon summa!» Samalla kansleri puhui kuniisti »köyhyydestä». »Ajatelkaa niitä», huudahti hän, »jotka ovat köyhyyden partaalla», »työpalkkaa, joka... ei ole kohonnut», »ihmiselämää, joka ... yhdeksässä tapauksessa kymmenestä on taistellut toimeentulosta!» Mutta hän ei puhunut mitään Irlannin kansasta, jota pohjoisessa tunkevat vähitellen syrjään koneet ja etelässä — lammaslauamat; muuten jopa lampaidenkin lukumäärä pienenee tuossa onnettomassa maassa, joskaan ei yhtä nopeasti kuin ihmisten lukumäärä. Hän ei toistanut sitä, mikä äkillisen pelon valtaan joutuneiden aristokratian ylhäisimpien edustajien kieleltä oli vastikään luisahtanut. Kun »kuristajien»² aiheuttama paniikki oli saavuttanut tietyn laajuuden, ylähuone päätti suorittaa pakkotyölaitosten ja karkotuspaikkojen tarkastuksen ja julkaista tulokset selostuksen muodossa. Totuus tuotiin esiin paksussa Sinisessä kirjassa 1863,³ ja virallisesti vahvistetuilla tosiasioilla ja numeroilla todistettiin, että Englannin ja Skotlannin pahimmat kriminaalirikolliset — pakkotyövangit — työskentelevät paljon vähemmän ja syövät paljon

* — W. Gladstone. *Toim.*

paremmin kuin englantilaiset ja skotlantilaiset maataloustyöläiset. Eikä siinä vielä kaikki. Kun Amerikan sisällissodan⁴ seurauksena Lancashiren ja Cheshiren työläiset heitettiin kadulle, tuo samainen ylähuone lähetti teollisuuspiireihin lääkärin, jonka tehtäväksi annettiin määrittellä se minimaalinen hiili- ja typpimäärä, mikä kaikkein halvimpaan hintaan ja yksinkertaisimmassa muodossa toimitettuna olisi keskimääräisesti riittävä »ehkäisemään nälkätaudit». Tohtori Smith, lääkintävaltuutettu, määritteli, että 28 000 graania hiiltä ja 1330 graania tyyppiä viikossa ovat se vähimmäismäärä, joka voi pitää yllä keskinkertaisen täysikasvuisen ihmisen elämän... tarkalleen sillä tasolla, jota alempana alkavat nälkätaudit. Hän totesi edelleen, että tämä määrä vastaa miltei tarkalleen sitä niukkaa ravintoa, johon puuvillatehtaiden työläisten on äärimmäisen puutteen ahdistamana tosiasiallisesti pakko tyytyä.* Mutta kuulkaa edelleen. Salaisen neuvoston (Privy Council) lääkintöhallitus lähetti jonkin ajan kuluttua tämän saman oppineen tohtorin uudelleen tarkastamaan työväenluokan köyhimmän osan ravitsemusta. Hänen tutkimustensa tulokset on esitetty »Kuudennessa selostuksessa väestön terveyden tilasta», joka on julkaistu tänä vuonna parlamentin määrauksesta. Mitä tuo tohtori sai selville? Että silkinkutojat, ompelijat, hansikasmestarit, sukankutojat ja muut työläiset eivät saa keskimäärin edes sitä ravintomäärää, joka annetaan puuvillateollisuuden työttömille työläisille, sitä hiili- ja typpimäärää, joka »on juuri riittävä ehkäisemään nälkätaudit».

Tuossa selostuksessa sanotaan edelleen, että »maatalousväestöön kuuluvien perheiden tarkastuksessa kävi vielä selville, että enemmän kuin viidesosa noista perheistä ei saa välttämätöntä minimiä hiilipitoista ravintoa, että enemmän kuin kolmasosa noista perheistä ei saa välttämätöntä minimiä typpipitoista ravintoa ja että kolmessa kreivikunnassa (Berkshire, Oxfordshire ja Somersetshire) typpipitoisten ravintoaineiden puute on tavallinen ilmiö». »Tulee muistaa», sanotaan edelleen virallisessa selostuksessa, »että ravinnon puutteen kestäminen on erittäin vaikeaa ja ravinnon huononemista havaitaan tavallisesti vasta kaikenlaisten muiden puutteiden jälkeen... Jopa puhtauden noudattaminenkin osoittautuu kalliiksi tai vaikeaksi, ja jos omanarvontunto panee kuitenkin noudattamaan puhtautta, niin jokainen sellainen yritys merkitsee lisää näläntuskaa.» »Se johtaa surullisiin mietteisiin, varsinkin kun muistaa, että köyhyys, josta on puhe, ei lainkaan ole laiskuudesta johtuva ansaittu rangaistus; kaikissa mainituissa tapauksissa se on työtätekevän väestön köyhyyttä. Todellisuudessa työ, josta työläiset saavat tuon niukan ravinnon, kestää useammassa tapauksissa hyvin pitkään.»

Selostuksessa esitetään kummallinen ja hyvin odottamaton tosiasia, että »Yhdistyneen kuningaskunnan kaikista osista» — Englannista, Walesista, Skotlannista ja Irlannista — »nimenomaan Eng-

---

* Lukijalle tuskin tarvinnee muistuttaa, että hiili ja typpi yhdessä veden ja eräiden epäorgaanisten aineiden kanssa muodostavat ihmisravinnon raaka-aineen. Ihmisorganismien ravitsemiseksi nuo yksinkertaiset kemialliset ainekset on kuitenkin saatava kasvi- tai eläintuotteina; peruna esimerkiksi sisältää pääasiallisesti hiiltä, kun taas vehnäleipä sisältää hiiltä ja tyyppiä sopivassa suhteessa.

lannissa», kuningaskunnan rikkaimmassa osassa, »maalousväestö on huonoimmin ravittua»; mutta jopa Berkshiren, Oxfordshiren ja Somersetshiren maataloustyöläisetkin syövät paremmin kuin hyvin suuri joukko Lontoon itäosan ammattitaitoisia kotiteollisuustyöläisiä.

Sellaisia ovat viralliset tiedot, jotka julkaistiin parlamentin määräyksestä vuonna 1864, vapaakaupan kulta-aikana, juuri siihen aikaan, jolloin rahastonkansleri tiedotti alahuoneelle, että

»keskinkertaisen työmiehen asema on Isossa-Britanniassa parantunut siinä määrin, että se täytyy todeta poikkeukselliseksi, verrattomasti paremmaksi kuin missään maassa minään aikana».

Tuon virallisen ylistyksen kanssa on räikeässä ristiriidassa virallisen väestön terveydentila -selostuksen kuiva huomautus:

»Maan yhteiskunnallisella terveydellä ymmärretään maan väestöjoukkojen terveyttä, mutta nuo joukot tuskin tulevat olemaan terveitä, ellei niille turvata niiden pohjakerroksia myöten edes jonkinlaista hyvinvointia.»

Kansakunnan edistystä todistavien tilastonumeroiden häikäisemänä rahastonkansleri huudahtaa hillittömän riemun vallassa:

»Vuodesta 1842 vuoteen 1852 maan veronalaiset tulot kohosivat 6%:lla. Kahdeksassa vuodessa, vuodesta 1853 vuoteen 1861, ne kohosivat, kun otetaan perustaksi vuoden 1853 tulot, 20%:lla! Tämä tosiasia on niin hämmästyttävä, että se tuntuu miltei uskomattomalta! Tämä rikkauten ja mahdin huimaava kasvu, lisää hra Gladstone, »rajoittuu kokonaan omistavia luokkia koskevaksi!»

Jos haluatte tietää, minkälaisissa terveyden menetykseen, demoralisoitumiseen ja henkiseen rappeutumiseen johtavissa oloissa työväenluokka on luonut ja luo tuon »rikkauten ja mahdin huimaavan kasvun, joka rajoittuu kokonaan omistavia luokkia koskevaksi», niin vilkaiskaa viimeisessä väestön terveydentilaa koskevassa selostuksessa esitettyä kuvausta kirjapainoista, vaatturi- ja ompeluliikkeistä. Verratkaa yllä esitettyyn väitteeseen vuonna 1863 julkaistua »Toimikunnan kertomusta lasten työoloista», jossa esimerkiksi ilmoitetaan, että

»savenvalajat, sekä miehet että naiset, ovat fyysisessä ja henkisessä suhteessa väestön eniten rappeutuva ryhmä», että »epäterveistä lapsista tulee vuorostaan epäterveitä vanhempia», että »rodun yhä nopeutuva huononeminen on kiertämätöntä» ja että »Staffordshiren väestön rappeutuminen olisi vieläkin huomattavampaa, ellei naapuriseuduilta virtaisi jatkuvasti uutta väkeä ja ellei solmittaisi avioliittoja terveempiin väestöryhmiin kuuluvien kanssa».

Silmäilkää Sinistä kirjaa, jossa on herra Tremenheeren »Selostus leipurikisällien valituksista! Ja ketäpä ei olisi hätkähdyttänyt se ammattientarkastajien paradoksaalinen ilmoitus — sen vahvistuksena on virallinen syntyväisyys- ja kuolleisuustilasto — että kun Lancashiren työläiset joutuivat puuvillanpuutteen vuoksi keskeyttämään tilapäisesti työn puuvillatehtailla ja elämään nälkäannoksilla, niin he tulivat tosiasiallisesti terveemmiksi, lasten kuolleisuus väheni tuona kautena, sillä äidit saivat vihdoinkin mahdollisuuden syöttää heitä rintamaidollaan eikä opiumimikstuuralla.

Mutta katsahdakaamme vielä kerran mitalin julkipuolta! Ala-huoneelle 20. heinäkuuta 1864 esitetty selostus tulo- ja omaisuusve-rosta osoittaa, että niiden henkilöiden lukumäärä, joiden vuotuiset tulot ovat veronkantajan arvion mukaan 50 000 puntaa ja enemmän, on kasvanut 5:nneistä huhtikuuta 1862 5:teen huhtikuuta 1863 13:lla, ts. on kasvanut tämän vuoden aikana 67:stä 80:een. Samasta selos-tuksesta käy selville, että noin 3000 henkilöä jakaa keskenään vuo-sittain 25 000 000 punnan tulot, ts. summan, joka jonkin verran ylittääkin Englannin ja Walesin koko maatyöläisjoukon vuotuisen tulon. Katsokaa vuoden 1861 väenlaskua, niin näette, että maan-omistajien lukumäärä on Englannissa ja Walesissa vähentynyt 16 934:stä vuonna 1851 15 066:een vuonna 1861; tämä merkitsee maaomaisuuden keskittymisen lisääntymistä 10 vuodessa 11%:lla. Jos maaomaisuuden keskittyminen harvojen käsiin tulee Englannissa tapahtumaan edelleenkin yhtä nopeasti, niin maakysymys tulee paljon yksinkertaisemmaksi, kuten oli asia Rooman keisarikunnas-sa, kun Nero hymähti myrkyllisesti kuullessaan, että puolet afrik-kalaisesta provinsista kuuluu kuudelle omistajalle.

Noihin »tosiasioihin, niin hämmästyttäviin, että tuntuvat miltei uskomattomilta», me pysähdyimme näin yksityiskohtaisesti sen vuoksi, kun Englanti on kaupan ja teollisuuden suhteen ensimmäisellä paikalla Euroopassa. Muistanette, että muutama kuukausi sitten eräs maanpakolaisuuteen lähteneistä Louis Philippen pojista onnit-teli julkisesti Englannin maataloustyöläisiä heidän osansa johdosta, joka on muka parempi kuin heidän vähemmän onnellisten tovereidensa osa Englannin kanaalin toisella puolella. Todellakin, hieman toisenlaisissa paikallisissa oloissa ja pienemmässä mitassa toistuvat mannermaan kaikissa teollisissa ja edistyneissä maissa samat tosi-asiat kuin Englannissakin. Kaikissa näissä maissa on vuodesta 1848 lähtien teollisuuden kehitys ollut ennenkuulumatonta, tuonti ja vienti ovat kasvaneet uskomattoman laajaksi. Kaikissa näissä mais-sa »rikkauden ja mahdin kasvu, joka rajoittuu kokonaan omistavia luokkia koskevaksi», on ollut todella »huimaava». Kaikissa näissä maissa, samoin kuin Englannissakin, työväenluokan vähemmistön reaali-palkka hieman kohosi, kun taas enemmistölle nimellispalkan kohoaminen merkitsi toimeentulon reaalista paranemista yhtä vähän kuin esimerkiksi Lontoon köyhäinkodin tai orpokodin holhokeille merkitsi parannusta se tosiasia, että heidän ylläpitoonsa tarvittavat elintarvikkeet maksoivat vuonna 1861 9 puntaa 15 šillingiä 8 pennyä, kun ne vuonna 1852 olivat maksaneet 7 puntaa 7 šillingiä 4 pennyä. Työväenluokan laajat joukot painuivat kaikkialla yhä alemmaksi vähintäänkin samassa suhteessa kuin niiden yläpuolella olevat luokat kohosivat ylös yhteiskunnallista portaikkoa. Eurcopan kaikissa maissa on nyt jokaiselle ennakkoluulottomasti ajattelevalle ilmeinen totuus, ettei koneiden parantaminen, ei tieteen soveltaminen tuotan-nessa, ei liikennevälineiden parantaminen, eivät uudet siirtomaat, ei siirtolaisuus, ei markkinoiden laajeneminen, ei vapaakauppa ei-

vätkä ne kaikki yhdessä poista työtätekevien joukkojen kurjuutta; että nykyaikaisella väärällä perustalla työn tuotantovoiman millainen tahansa uusi kehitys syventää kiertämättömästi yhteiskunnallisia vastakohtaisuuksia ja kärjistää yhteiskunnallisia antagonismeja. Sen kiistävät vain ne, joille on edullista tuuditella toisia petävillä toiveilla. Tuona taloudellisen edistyksen »huimaavana» kautena nälkäkuolema sai Britannian valtakunnan pääkaupungissa miltei yhteiskunnallisen säännön luonteen. Tuo aikakausi on merkitty maailman aikakirjoihin yhä useammin toistuvana, yhä laajamittaisempana ja seurauksiltaan yhä turmiollisempana yhteiskunnallisena ruttona, jota nimitetään kauppa- ja teollisuuspulaksi.

Vuoden 1848 vallankumouksen epäonnistumisen jälkeen työväenluokan kaikki puoluejärjestöt ja puoluelehdet tuhottiin mannermaalla raakaa väkivaltaa käyttäen, työväenluokan monet parhaat pojat pakenivat epätoivoissaan Atlantin-takaiseen tasavaltaan, ja lyhytikäiset vapausenelmat haihtuivat teollisuuskuumeen, siveellisen rapeutumisen ja poliittisen taantumuksen kauden koittaessa. Mannermaan työväenluokan tappio, mihin osaksi oli myötävaikuttanut diplomaattiaan Englannin hallitus, joka silloin kuten nytkin toimi veljellisessä liitossa Pietarin hallituksen kanssa, ulotti aivan kohta saastuttavan vaikutuksensa kanaalin tällekin puolelle. Mannermaan luokkaveljien tappio masensi Englannin työväenluokkaa ja horjutti sen luottamusta omaa asiaansa kohtaan, mutta maa- ja raharuhtinaille se palautti takaisin heidän hieman järkkyneen itseluottamuksensa. He peruuttivat julkeasti myönnytykset, joista oli jo ilmoitettu. Uusien kultakenttien löydöt aiheuttivat valtavaa siirtolaisuutta, jonka seurauksena Britannian proletariaatti kärsi korvaamattomia menetyksiä. Sen toisista, aikaisemmin aktiivisista edustajista tuli työmäärän ja työpalkan tilapäisen kasvun viettelemänä »poliittisia rikkureita». Kaikki yritykset chartistien liikkeen⁵ tukemiseksi tai uudistamiseksi epäonnistuivat täydellisesti; joukkojen välinpitämättömyyden seurauksena työväenluokan lehdet lakkasivat toinen toisensa jälkeen ilmestymästä; Englannin työväenluokka ei todellakaan liene milloinkaan ennen tyytynyt niin mitättömään poliittiseen asemaan. Jos kohta Englannin työväenluokan ja mannermaan työväenluokan välillä ei ennen ollut solidaarisuutta toiminnassa, niin nyt ainakin havaittiin solidaarisuutta tappiossa.

Ja silti vuoden 1848 vallankumouksen jälkeisellä kaudella oli myönteisiäkin piirteitä. Mainitsemme tässä vain kahdesta suuresta tapahtumasta.

Kolmekymmentä vuotta kestäneen ihailtavan sitkeän taistelun tuloksena Englannin työväenluokka, käyttäen hyväkseen maa- ja rahaylimystön välistä tilapäistä eripuraisuutta, ajoi läpi lain kymmentuntisesta työpäivästä.⁶ Ne tavattoman myönteiset seuraukset, joita tästä laista on koitunut tehdastyöläisille fyysisessä, siveellisessä ja henkisessä suhteessa ja jotka on todettu ammattientarkastajien puolivuosiselostuksissa, ovat nyt yleisesti tunnettuja. Useimpien

eurooppalaisten hallitusten on ollut pakko hyväksyä enemmän tai vähemmän huomattavin muutoksin englantilainen tehdaslaki, ja Englannin parlamentin itsensä on pakko laajentaa joka vuosi tämän lain vaikutuspiiriä. Mutta työläisille tuossa toimenpiteessä oli sen käytännöllisen merkityksen lisäksi vielä jotain muuta, mikä myötävaikutti sen ihmeelliseen menestykseen. Tunnetuimpien oppineidensa, sellaisten kuin tri Uren, professori Seniorin ja muiden samantapaisten järkiniekkojen, suun kautta porvaristo oli ennustanut ja loputtomasti jankuttanut, että kaikkalainen työajan lainsäädännöllinen rajoittaminen on soittava kuolinkelloja brittiläiselle teollisuudelle, joka kuten vampyyrikin voi elää vain käyttämällä ravinnokseen verta ja ennen kaikkea lasten verta. Ennen muinoin oli lasten murhaaminen Moolok-uskonnon mysteerinen rituaali, mutta sitä käytettiin vain eräissä erittäin juhlallisissa tapauksissa, nähtävästi korkeintaan kerran vuodessa; sitä paitsi Moolok ei ollut mieltynyt yksinomaisesti köyhien lapsiin. Taistelu työajan lainsäädännöllisestä rajoittamisesta oli kiihvasta, koska siinä voitonahnaan porvariston pelästymisen lisäksi oli kysymyksessä suurkiista, jota kävivät keskenään toisaalta kysynnän ja tarjonnan lain sokea herruus, mikä muodostaa porvariston taloustieteen, ja toisaalta yhteiskunnallisen ennakkonäkemyksen ohjaama yhteiskunnallinen tuotanto, mikä muodostaa työväenluokan taloustieteen. Sen vuoksi laki kymmentuntisesta työpäivästä ei ollut ainoastaan tärkeä käytännöllinen saavutus, vaan myös periaatteen voitto; ensi kerran porvarillinen taloustiede antautui avoimesti työväenluokan taloustieteen edessä.

Mutta edessä oli työn kansantaloustieteen vieläkin huomattavampi voitto omaisuuden kansantaloustieteestä. Tarkoitamme osuustoimintaliikettä, mm. osuuskunnallisia tehtaita, joita on perustettu ilman mitään tukea muutamien rohkeiden »käsiensä» työllä. Noiden suurten sosiaalisten kokeiden merkitystä ei voida yliarvioida. Työläiset ovat teoin eivätkä sanoin todistaneet, että tuotanto laajassa mitassa ja lisäksi nykyaikaisen tieteen vaatimuksia vastaava tuotanto on mahdollista ilman isäntien luokkaa, jotka käyttävät hyödykseen palkkatyöläisten luokan työtä; he ovat todistaneet, että menestyksellistä tuotantoa varten työvälineitä ei lainkaan tarvitse monopolisoida työläisen alistamisen ja ryöstämisen välineiksi ja että palkkatyö on kuten orja- ja maaorjatyökin vain ohimenevä ja alempi muoto, joka tulee jättämään paikkansa yhteistyölle, jota tehdään vapaaehtoisesti, innostuneina ja mielihyvin. Englannissa osuustoimintajärjestelmän siemenet oli kylvänyt Robert Owen; ne kokeet, joita työläiset suorittivat mannermaalla, olivat käytännöllisenä johdopäätöksensä niistä teorioista, joita vuonna 1848 ei löydetty, mutta julistettiin varsinkin kuuluvasti.

Samaan aikaan vuosien 1848—1864 kokemus epäilemättömästi todisti, että niin mainiota kuin periaatteessa ja edullista käytännössä osuustoiminnallinen työ lieneekin, se ei koskaan kykene pidättämään geometrisessa sarjassa tapahtuvaa monopolien kasvua enempää kuin

vapauttamaan joukkoja eikä edes huomattavammin lieventämään niiden kurjuutta niin kauan kuin se ei pääse erinäisten työläisten satunnaisten ponnistusten ahtaista puitteista. Nähtävästi juuri sen vuoksi hyväntahtoiset aristokraatit, porvarilliset filantrooppiset jaarittelijat ja jopa kekseliäät taloustieteilijätkin ovat kaikki yhtenä miehenä alkaneet vuodattaa ällöttävää ylistystä sille samalle osuustoiminnalliselle työjärjestelmälle, jota he olivat yrittäneet tuloksettomasti tuhota ituunsa ja pilkanneet haaveilijoiden utopiaksi tai jonka he olivat leimanneet sosialistien kerettöisyydeksi. Työtekevien joukkojen vapauttamiseksi pitää osuustoiminnallista työtä kehittää yleiskansallisessa mitassa ja siis koko kansakunnan varoilla. Mutta maaporhot ja pääoman mahtimiehet tulevat aina käyttämään poliittisia etuoikeuksiaan taloudellisten monopoliensa puolustamiseen ja ikuistamiseen. He eivät ole ainoastaan edistämättä työn vapauttamisen asiaa, vaan päinvastoin, tulevat edelleenkin asettamaan kaikkia mahdollisia esteitä sille. Palauttakaapa mieleen ne pilkkapuheet, joita lordi Palmerston syyti parlamentin viime istunnossa irlantilaisten maanvuokraajain oikeuksia koskevan lakiehdotuksen puolustajia vastaan. Alahuone, hän huudahti, on maanomistajain kamari.

Valtiovallan valtaaminen on sen vuoksi muodostunut työväenluokan suureksi velvollisuudeksi. Työläiset ovat tämän nähtävästi käsittäneet, sillä Englannissa, Saksassa, Italiassa ja Ranskassa alkoi samanaikaisesti vilkastuminen ja ryhdyttiin samanaikaisesti toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena oli työväenpuolueen poliittinen uudistijärjestäminen.

Eräs menestyksen aineksista — lukumäärä — työläisillä jo on; mutta lukumäärä ratkaisee asian vain silloin, kun joukkoja on yhdistämässä järjestö ja sitä johtaa tieto. Aikaisempi kokemus on osoittanut, että rangaistuksena yliolkaisesta suhtautumisesta siihen veljelliseen liittoon, joka pitää olla eri maiden työläisten välillä ja jonka pitää innostaa työläisiä vapaustaistelussa pitämään lujasti toistensa puolta, on oleva heidän hajanaisten ponnistustensa yleinen raukeneminen. Tämä ajatus pani eri maiden työläiset, jotka olivat kokoontuneet 28. syyskuuta 1864 julkiseen kokoukseen St. Martin's Hall'iin, perustamaan Kansainvälisen liiton.

Eräs toinenkin vakaumus innoitti tuon kokouksen osanottajia.

Jos työväenluokan vapautuminen vaatii työläisten veljellistä yhteistoimintaa, niin kuinka he voivat toteuttaa tämän suuren tehtävän sellaista ulkopoliittikkaa noudatettaessa, joka rikollisia tarkoituksia ajaen pelaa kansallisilla ennakkoluuloilla ja vuodattaa ryöstösodissa kansan verta ja tuhlaa sen rikkauksia? Ei hallitsevien luokkien viisaus, vaan niiden rikollista mielettömyyttä vastaan kohdistunut Englannin työväenluokan sankarillinen vastarinta pelasti Länsi-Euroopan häpeällisestä ristiretkiseikkailusta, jonka tarkoituksena oli orjuuden ikuistaminen ja levittäminen Atlantin valtameren toisella puolella. Se häpeämätön hyväksymys, teennäinen

myötätunto tai idioottimainen välinpitämättömyys, millä Euroopan yläluokat suhtautuivat Venäjän suorittamaan Kaukasian vuoristolinnoitusten valloitukseen ja sankarillisen Puolan murhaamiseen, ne suuret ja mitään vastarintaa kohtaamattomat valtaukset, joita suoritti tuo raakalaisvalta, jonka pää on Pietarissa ja kädet Euroopan kaikissa hallituksissa, osoittivat työväenluokalle sen velvollisuuden — perehtyä kansainvälisen politiikan salaisuuksiin, seurata oman hallituksen diplomaattista toimintaa ja vastustaa sitä tarpeen vaatiessa kaikin käytettävissä olevin keinoin; mutta jollei tuota toimintaa voida estää, on liityttävä yhteen tuon toiminnan paljastamiseksi yhtäaikaisesti ja pyrittävä siihen, että ne siveyden ja oikeudenmukaisuuden tavanomaiset lait, joita yksityishenkilöiden on noudatettava keskinäisuuhteissaan, tulisivat määrääviksi laeiksi myös kansojen välisissä suhteissa.

Taistelu sellaisen ulkopoliitiikan puolesta muodostaa osan työväenluokan vapauttamiseksi käytävästä yleisestä taistelusta.

Kaikkien maiden proletaarit, liitykää yhteen!

*Kirjoittanut K. Marx
21.—27. lokakuuta 1864*

*Julkaistaan »Social-Demokrat» lehden
tekstin mukaan*

Julkaistu Lontoossa marraskuussa 1864 ilmestyneessä kirjasessa »Address and Provisional Rules of the Working Men's International Association, Established September 28, 1864, at a Public Meeting held at St. Martin's Hall, Long Acre, London». Tekijän saksannos julkaistu sanomalehdessä »Social-Demokrat» n:o 2. ja n:o 3. liitteessä 21. ja 30. joulukuuta 1864

KARL MARX

KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON YLEISET SÄÄNNÖT⁷

Ottaen huomioon:

että työväenluokan on itsensä hankittava vapautus työväenluokalle; että taistelu työväenluokan vapautuksen puolesta ei ole taistelua luokkaetuoikeuksien ja -monopolioiden, vaan tasavertaisten oikeuksien ja velvollisuuksien puolesta ja kaikkinaisen luokkaherruuden hävittämiseksi;

että työtätekevän ihmisen taloudellinen alistaminen työväenluokan, ts. elämän lähteiden, monopolistimistajan alaiseksi on kaikissa muodoissa esiintyvän orjuuden perustana, kaikenlaisen yhteiskunnallisen osattomuuden, henkisen nöyryytyksen ja poliittisen riippuvuuden perustana;

että työväenluokan taloudellinen vapautus on siis suuri päämäärä, jonka saavuttamisen keinoksi kaikkinaisen poliittinen liike on alistettava;

että kaikki ponnistukset tämän suuren päämäärän saavuttamiseksi ovat olleet tähän saakka tuloksettomia sen vuoksi, että eri työalojen työläisten solidaarisuus on joka maassa ollut riittämätön ja että ei ole ollut eri maiden työläisten veljellistä liittoa;

että työn vapauttaminen ei ole paikallinen eikä kansallinen, vaan yhteiskunnallinen ongelma, joka koskee kaikkia maita, joissa on olemassa nykyaikainen yhteiskunta, ja että sen ratkaiseminen riippuu edistyneimpien maiden käytännöllisestä ja teoreettisesta yhteistoiminnasta;

että työväenluokan liikkeen nykyinen uusi nousu Euroopan edistyneimmissä maissa, samalla kun se herättää uusia toiveita, on myös mahtavana varoituksena entisten virheiden toistamista vastaan ja vaatii yhä vieläkin hajanaisten liikkeiden viipymätöntä yhdistämistä;

mainitut näkökohdat huomioon ottaen on perustettu Kansainvälinen työväenliitto.

Liitto ilmoittaa:

että kaikki siihen liittyvät yhdistykset ja yksilöt tunnustavat totuuden, oikeudenmukaisuuden ja siveellisyyden käyttäytymisensä perustaksi keskinäisessä kanssakäymisessään ja kaikkien ihmisten suhteen heidän ihonväristään, uskontunnustuksestaan ja kansallisuudestaan riippumatta;

että liitto tunnustaa: *ei ole oikeuksia ilman velvollisuuksia eikä velvollisuuksia ilman oikeuksia.*

Näiden periaatteiden hengessä onkin laadittu seuraavat säännöt:

1. Liitto on perustettu kanssakäymisen ja yhteistoiminnan keskuksiksi työvänyhdistyksille, joita on olemassa eri maissa ja joiden tarkoitusperä on sama, nimittäin työväenluokan puolustaminen, kehittäminen ja täydellinen vapauttaminen.

2. Yhdistys ottaa nimekseen »Kansainvälinen työväenliitto».

3. Kerran vuodessa kokoontuu liiton osastojen edustajien yleinen työväenkongressi. Kongressi saattaa julki työväenluokan yhteiset pyynnöt, ryhtyy Kansainvälisen työväenliiton menestykselliselle toiminnalle välttämättömiin toimenpiteisiin ja nimittää liiton Pääneuvoston.

4. Jokainen kongressi määrää seuraavan kongressin kokoontumisaajan ja -paikan. Edustajat kokoontuvat määrättyinä aikana määrättyyn paikkaan ilman erikoista kutsua. Pääneuvostolla on oikeus muuttaa tarpeen vaatiessa kongressin kokoontumispaikkaa, mutta sillä ei ole oikeutta lykätä sen kokoontumisaikaa. Kongressi määrää joka vuosi Pääneuvoston olinpaikan ja valitsee sen jäsenet. Täten valitulla Pääneuvostolla on oikeus täydentää jäsenistöään uusilla jäsenillä.

Vuosikokouksissaan yleinen kongressi kuulee julkisen selostuksen Pääneuvoston toiminnasta kuluneen vuoden ajalta. Äärimmäisen tarpeen vaatiessa Pääneuvosto voi kutsua yleisen kongressin koolle ennen säännöissä osoitettua vuosittaista määräaikaa.

5. Pääneuvoston jäsenistöön kuuluu työläisiä niistä maista, jotka ovat edustettuina Kansainvälisessä liitossa. Pääneuvosto valitsee keskuudestaan asiain hoitamista varten tarvittavat toimihenkilöt, nimittäin rahastonhoitajan, pääsihteerin, kirjeenvaihtajasihteerit eri maita varten jne.

6. Pääneuvosto toimii liiton kansallisten ja paikallisten ryhmien kansainvälisenä yhteyselimenä pyrkien siihen, että kunkin maan työläiset olisivat aina tietoisia luokkansa liikkeestä kaikissa muissa maissa; että samanaikaisesti ja yhteisen johdon alaisena suoritetaisiin tutkimuksia Euroopan maiden sosiaalisista oloista; että jossain yhdistyksessä herätettyjä, mutta kaikkia kiinnostavia kysymyksiä käsiteltäisiin kaikissa yhdistyksissä ja että silloin, kun tarvitaan viipymättömiä käytännöllisiä toimenpiteitä, esim. kansainvälisten selkkausten sattuessa, liittoon kuuluvat yhdistykset toimisivat yhtäaikaisesti ja yksimielisesti. Kaikissa asianomaisissa tapauksissa Pääneuvoston on tehtävä omasta aloitteesta ehdotuksia kansallisille

ja paikallisille yhdistyksille. Yhteydenpidon helpottamiseksi Pääneuvosto julkaisee ajoittaisia selostuksia.

7. Koska työväenliikkeen menestys jokaisessa maassa voidaan turvata vain yhteenliittymisen ja järjestyneisyyden voimalla ja koska toisaalta kansainvälisen Pääneuvoston hyödyllisyys riippuu suuresta määrin siitä, tuleeko se olemaan tekemisissä muutaman työväen yhtymien kansallisen keskuksen kanssa vaiko lukuisten pienten ja hajallisten paikallisyhdistysten kanssa, niin Kansainvälisen liiton jokaisen jäsenen on omassa maassaan ponnistettava kaikki voimansa hajallisten työväenyhdistysten liittämiseksi kansalliseksi järjestöiksi, joita edustavat kansalliset keskuselimet. Itsestään selvää kuitenkin on, että sääntöjen tämän pykälän soveltaminen riippuu jokaisen maan lakien erikoisuuksista ja että lakien aiheuttamista esteistä huolimatta jokainen itsenäinen paikallinen yhdistys voi olla välittömässä yhteydessä Pääneuvostoon.*

8. Jokaisella jaostolla on oikeus nimittää oma kirjeenvaihtaja-sihteerinsä pitämään yhteyttä Pääneuvostoon.

9. Kansainvälisen työväenliiton jäsenenä voi olla jokainen, joka hyväksyy sen periaatteet ja puolustaa niitä. Jokainen jaosto on vastuunalainen hyväksymiensä jäsenten moitteettomuudesta.

10. Jokaiselle Kansainväliselle työväenliiton jäsenelle, joka muuttaa asumaan toiseen maahan, tulee liitoksi järjestyneiden työläisten antaa veljellistä tukea.

11. Kansainväliseen liittoon liittyvät työväenyhdistykset, yhtyessään veljellisen yhteistoiminnan murtumattomaan liittoon, säilyttävät kuitenkin koskemattomina omat järjestönsä.

12. Näitä sääntöjä voidaan tarkistaa jokaisessa kongressissa ehdolla, että sitä kannattaa $\frac{2}{3}$ läsnäolevista edustajista.

13. Kaikki se, mitä näissä säännöissä ei ole otettu huomioon, tullaan täydentämään erikoisessa ohjesäännössä, joka asetetaan jokaisen kongressin tarkistettavaksi.

256, High Holborn, London,
Western Central, 24. lokakuuta
1871

*Julkaistu erillisinä kirjasina englannin
ja ranskan kielellä marras—joulukuussa
1871 ja saksan kielellä helmikuussa 1872*

*Julkaistaan kirjasen tekstin mukaan
Suomennos saksasta*

---

* Haagin kongressin (1872) päätöksellä 7. pykälän jälkeen lisättiin pykälä 7a. Ks. tätä osaa, s. 264. *Toim.*

KARL MARX

AMERIKAN YHDYSVALTOJEN PRESIDENTILLE ABRAHAM LINCOLNILLE⁸

Armollinen herra!

Lähetämme onnittelumme Amerikan kansalle sen johdosta, että Teidät on valittu uudelleen äänten valtaenemmistöllä.

Kun edellisen vaalinne maltillisena tunnuksena oli orjanomistajien mahdin vastustaminen, niin toisen vaalinne voitokkaana taisteluhuutona on: kuolema orjuudelle!

Heti Amerikan titaanimaisen kamppailun alusta alkaen Euroopan työläiset ovat tajunneet vaistomaisesti, että heidän luokkansa kohtalot ovat sidotut tähtilippuun. Eikö alueista käydyn ja tuon jylhän eepoksen alulle panneen taistelun pitänyt ratkaista, saako silmäkantamattomien lakeuksien maaperällä työskennellä siirtosukkas vai häpäiseekö sen orjien vartijan poljenta?

Kun 300 000 orjanomistajan harvainvalta rohkeni ensi kerran maailman historiassa kirjoittaa aseellisen kapinan lippuun sanan »orjuus», kun niillä samoilla paikkakunnilla, missä oli noin sata vuotta sitten syntynyt ensi kerran ajatus yhtenäisestä suuresta demokraattisesta tasavallasta, missä oli kuulutettu ensimmäinen ihmisoikeuksien julistus⁹ ja annettu alkusysäys Euroopan 1700-luvun valankumoukselle, kun niillä samoilla paikkakunnilla vastavallankumous kerskui ainaiseen tapaansa, että se on hävittänyt »entisen perustuslain laatimisen aikoina vallinneet aatteet», ja sanoi, että »orjuus on otollinen instituutio ja itseasiassa ainoa pääoman ja työn suhdetta koskevan suuren ongelman ratkaisu», ja julisti kyynillisesti ihmiseen kohdistuvan omistuksen »uuden rakennuksen kulmakiveksi», silloin Euroopan työväenluokka ymmärsi heti — jo ennen kuin yläluokkien harjoittama gentry-konfederaloitujen asian fanaattinen puolustus oli ollut sille pahaenteisenä varoituksena — että orjanomistajien kapina merkisi hälytyskellon soittoa, joka kutsui omaisuutta yleiseen ristiretkeen työtä vastaan, ja että työtätekevien kohtalot, heidän tulevaisuudentoiveensa ja jopa aikaisemmat saavutuk-

sensakin on pantu yhden kortin varaan tuossa valtavassa sodassa Atlantin valtameren toisella puolen. Siksi työväenluokka kesti kaikkialla kärsivällisesti puuvillakriisin¹⁰ aiheuttaman puutteen, vastusti kiihkeästi interventiota, jota vallanpitäjät hankkivat itsepin-
taisesti orjanomistajien hyväksi, ja suoritti suurimmassa osassa Euroopan maita veriveronsa oikean asian puolesta.

Niin kauan kuin työläiset — tuo pohjoisvaltioiden todellinen poliittinen voima — sallivat orjuuden häväistä omaa tasavaltaansa, niin kauan kuin he mahtailivat neekerin edessä, jota ostettiin ja myytiin hänen suostumustaan kysymättä, valkoisen työläisen suu-
rella etuoikeudella myydä itse itsensä ja valita itse isäntänsä — niin kauan he eivät pystyneet saavuttamaan todellista työn vapautta ei-
vätkä kannattamaan eurooppalaisia veljiään näiden vapautustaiste-
lussa. Mutta nyt on sisällissodan⁴ verinen aalto pyyhkäissyt pois tuon esteen edistyksen tieltä.

Euroopan työläiset uskovat varmasti, että samoin kuin Amerikan vapaussota¹¹ pani alulle porvariston herruuden aikakauden, samoin myös Amerikan sota orjuutta vastaan panee alulle työväen-
luokan herruuden aikakauden. He pitävät tulevan aikakauden vies-
tinä sitä, että Abraham Lincoln, työväenluokan rehellinen poika, on saanut osakseen johdattaa maansa orjuutetun ihmisrodun vapau-
tuksen ja yhteiskuntajärjestelmän uudistamisen puolesta käytävien
ennen näkemättömien taistelujen läpi.

*Kirjoittanut K. Marx
22.—29. marraskuuta 1864*

*Julkaistaan sanomalehden
tekstin mukaan*

*Julkaistu »Der Social-Demokrat» lehdessä
3. n:ossa 30. joulukuuta 1864*

KARL MARX

PROUDHONISTA

(KIRJE J. B. SCHWEITZERILLE)¹²

Lontoo, 24. tammikuuta 1865

Arvoisa herral!

Sain eilen kirjeen, jossa Te vaaditte minulta seikkaperäistä *Proudhonin* arvostelua. Ajan puute estää minua täyttämästä toivomustanne. Sitä paitsi minulla ei ole käsillä hänen *ainoatakaan* teostaan. Osoittaakseni Teille kuitenkin, että minulla on hyvää tahtoa, kyhäsin pikimmittäin lyhyen hahmotelman. Voitte sitä sitten täydentää, tehdä lisäyksiä, lyhennellä, sanalla sanoen tehdä mitä parhaaksi katsotte.*

Proudhonin ensimmäisiä kokeiluja en enää muista. Hänen oppilaskirjoituksensa »*Langue universelle*»¹⁴ osoittaa, miten kursailemattomasti hän ryhtyi käsiksi ongelmiin, joiden ratkaisemiseen hänellä ei ollut alkeellisimpiakaan tietoja.

Hänen ensimmäinen teoksensa »*Qu'est-ce que la propriété?*» on ehdottomasti hänen parhain teoksensa. Se on käänteentekevä, ellei sisältönsä uutuuden, niin ainakin sen uuden ja häikäilemättömän tavan puolesta, jolla toistetaan vanhaa. Hänen tuntemiensa ranskalaisten sosialistien ja kommunistien teoksissa ei tietysti vain arvosteltu kaikinpuolin »*propriété'tä*»¹⁵, vaan se jopa utooppisesti »*lakkautettiin*». Tässä kirjassa Proudhonin suhde Saint-Simoniin ja Fourier'hen on likimain samanlainen kuin Feuerbachin suhde Hegeliin. Hegeliin verraten Feuerbach on peräti köyhä. Hegelin *jälkeen* hän oli kuitenkin kehitykseen käänteentekevästi vaikuttanut mies, sillä hän nosti *etualalle* eräitä kristilliselle käsitykselle epämieluisia ja arvostelun menestykselle tärkeitä puolia, jotka Hegel oli jättänyt mystillisen clair-obscur'in¹⁶ peittoon.

---

* Olemme katsooneet parhaimmaksi julkaista kirjeen *ilman mitään muutoksia*. (*Social-Demokrat -lehden huomautus*.¹³)

** — omistusta. *Toim.*

*** — hämärän. *Toim.*

Tästä Proudhonin teoksesta uhkuu vielä voimakaslihaksinen tyyli, jos niin voidaan sanoa. Ja tämän tyylin katson sen pääansioiksi. Näkyy, että sielläkin, missä Proudhon vain kertoo vanhaa, se on hänelle itsenäinen löytö, että se, mitä hän puhuu, on hänelle itselleen ollut uutta ja hän arvostaa sen uudeksi. Ärsyttävä uhkamielisyys, jolla hän ahdistaa kansantaloustieteen »pyhimmistä pyhim-pää», teräväjärkiset paradoksit, joilla hän pilkkaa matalahenkistä porvarillista ymmärrystä, musertava arvostelu, pureva iva, siellä täällä ilmenevä syvälinen ja vilpitön suuttumus nykyisyyden in-hottavuutta kohtaan, vallankumouksellinen vakaumuksellisuus — kaikella tällä »*Qu'est-ce que la propriété?*» sähköisti lukijoita ja teki ensi kerran ilmestyttyään voimakkaan vaikutuksen. Tiukasti tieteel-lisessä poliittisen taloustieteen historiassa tämä kirja tuskin ansait-sisi mainintaa. Mutta sellaisilla sensaatioteoksilla on oma merkityk-sensä tieteessä samoin kuin kaunokirjallisuudessaakin. Otettakoon esimerkiksi *Malthusin* »*Population*». Ensi kerran ilmestyessään se ei ollut mitään muuta kuin *sensational pamphlet** ja lisäksi *plagiaat-tia* alusta loppuun asti. Ja miten voimakkaan vaikutuksen tuo ih-missukua häpäisevä *paskilli* silti tekil!

Jos Proudhonin kirja olisi edessäni, olisi helppoa muutamilla esimerkeillä näyttää hänen *alkuperäinen kirjoitustapansa*. Niissä kohdissa, joita hän itse pitää tärkeimpinä, hän jäljittelee *antinomioiden* käsittelyssä *Kantia* — tämä oli ainoa saksalainen filosofi, jonka hän tunsii silloin käännösten perusteella — ja syntyy selvä vaikutel-ma, että hänelle, samoin kuin Kantillekin, antinomien ratkaiseminen on jotain sellaista, mikä on ihmisjärjen »*tuolla puolella*», ts. mikä hänen omalle järjelleen jää epäselväksi.

Huolimatta kaikesta näennäisestä mullistavasta kumouksellisuu-desta jo »*Qu'est-ce que la propriété?*» kirjasta tapaa sen ristiriidan, että Proudhon toisaalta arvostelee yhteiskuntaa ranskalaisen palsta-tilallisen (myöhemmin *petit bourgeois'n***) katsantokannalta ja näi-den katsantokantojen valossa, mutta toisaalta soveltaa yhteiskuntaan sosialisteilta perimäänsä mittapuuta.

Jo itse otsikko viittasi kirjan puutteellisuuksiin. Kysymys oli asetettu niin väärin, että siihen oli mahdotonta antaa oikeaa vas-tausta. *Antiikkiset omistussuhteet* tulivat *feodaalisten* hävittämiksi, ja feodaaliset — *porvarillisten*. Itse historia oli siis näin muodoin suorittanut aikaisempien *omistussuhteiden* arvostelun. Se mitä Proudhon varsinaisesti käsitteli, oli *nykyinen porvarillinen omistus*. Kysymykseen: mitä se on? — voitiin vastata vain erittelemällä kriittisesti *kansantaloustiedettä*, joka käsittää näiden *omistussuhteiden* kokonaisuuden niiden reaalisessa muodossa, ts. *tuotantosuhteina*, eikä niiden *juridisessa* ilmauksessa *tahdollisina suhteina*. Mutta kun Proudhon sitoi nämä taloudelliset suhteet kokonaisuudessaan ylei-

* — sensaatiomainen häväistyskirjoitus. *Toim.*

** — pikkuporvarin. *Toim.*

seen juridiseen käsitteeseen »omistus», »*la propriété*», niin hän ei voinutkaan päästä sitä vastausta pitemmälle, jonka *Brissot* oli antanut jo ennen 1789 samoin sanoin samankaltaisessa teoksessa¹⁵: »*La propriété c'est le vol*»*.

Parhaassa tapauksessa siitä seuraa vain, että porvarillis-juridiset »*varkaus*»-käsitteet sopivat myös porvarin omaan »*rehelliseen*» tuloon. Toisaalta, koska »*varkaus*» omistuksen väkivaltaisena loukkauksena *edellyttää omistusta*, Proudhon meni sekaisin kaikenlaisissa, hänelle itselleen epäselvissä *todellista porvarillista omistusta* koskevissa järjelyissään.

Oleskellessani Pariisissa 1844 jouduin henkilökohtaiseen kosketukseen Proudhonin kanssa. Mainitsen siitä tässä, koska minäkin olen tietystä määrässä syyppä hänen »*sophistication'insa*», joksi englantilaiset nimittävät kauppa-artikkelien väärentämistä. Pitkien, usein läpi yön kestäneiden kiistojen aikana saastutin hänet hänen suureksi vahingokseen hegeliläisyydellä, jota hän saksan kieltä taitamattomana ei kuitenkaan voinut kunnollisesti tutkia. Jouduttuani karkotetuksi Pariisista herra *Karl Grün* jatkoi alkamaani työtä. Saksalaisen filosofian opettajana tällä oli minuun verrattuna vielä se etu, ettei hän itse ymmärtänyt siitä mitään.

Vähää ennen hänen toisen suuren teoksensa »*Philosophie de la misère* etc.» ilmestymistä Proudhon itse tiedotti siitä minulle hyvin seikkaperäisessä kirjeessä, jossa on mm. seuraavat sanat: »*J'attends votre férule critique*»**. Ja todellakin, tuo arvostelu ryöpsähti pian hänen niskaansa (kirjassani »*Misère de la philosophie* etc.», *Paris* 1847) sellaisessa muodossa, että se teki ainiaaksi lopun ystävydestämme.

Tästä sanotusta näette, että kirjassaan »*Philosophie de la misère ou Système des contradictions économiques*» Proudhon oikeastaan ensi kerran antoi vastauksen kysymykseen: »*Qu'est-ce que la propriété?*» Tosiaankin, vasta ensimmäisen kirjansa ilmestymisen jälkeen Proudhon alkoi taloudelliset tutkimuksensa; hän havaitsi, että hänen tekemäänsä kysymykseen ei voida vastata *haukkumisella*, vaan ainoastaan *erittelemällä* nykyaikaista *kansantaloustiedettä*. Samalla hän yritti esittää dialektiisesti taloudellisten kategorioiden järjestelmän. *Kantin* ratkaisemattomien »*antinomioiden*» tilalle piti nyt astua kehityksen välineeksi *Hegelin* »*ristiriidan*».

Hänen kaksiosaista, paksua teosta koskevan arvosteluni Te löydätte vastausteoksestani. Siinä olen mm. osoittanut, kuinka vähän Proudhon on perehtynyt tieteellisen dialektiikan salaisuuksiin ja kuinka hän toisaalta yhtyy spekulatiivisen filosofian illuusioihin vääntäessään *taloudelliset kategoriat* ennestään oleviksi, *ikuisiksi aatteiksi* sen sijaan että käsittäisi ne *aineellisen tuotannon määrättyä kehitysasetta* vastaavien *historiallisten tuotantosuhteiden teoreetti-*

* — »Omistus on varkautta». *Toim.*

** — »Odotan ankaraa arvosteluanne». *Toim.*

seksi ilmaukseksi ja kuinka hän tuota kiertotietä palaa jälleen porvarillisen taloustieteen kannalle.*

Osoitan edelleen vielä, kuinka hän peräti riittämättömästi ja jopa suorastaan koulupoikamaisesti tuntee kansantaloustieteen, jota on ryhtynyt arvostelemaan, ja kuinka hän yhdessä utopistien kanssa tavoittelee niin sanottua »tiedettä», jonka avulla voitaisiin keksiä a priori** kaava »sosiaalisen ongelman ratkaisemiseksi», sen sijaan että ammentaisi tiedettä historiallisen liikkeen kriittisestä tiedostamisesta, liikkeen, joka itse luo vapautuksen aineelliset edellytykset. Vastausteoksessani osoitan erikoisesti, kuinka epäselviksi, vääriksi ja puolinaisiksi jäävät Proudhonin käsitykset kaiken perustasta — vaihtoarvosta; sen takia hän näkee Ricardon arvoteorian utopissessa tulkinnassa uuden tieteen perustan. Päätelmäni hänen yleisestä katantokannastaan esitän yleiskohdittain seuraavasti:

»Jokaisella taloudellisella suhteella on hyvä ja huono puolensa — se on ainoa kohta, jossa herra Proudhon ei itseään kumoa. Hyvän puolen tuovat hänen mielestään esiin taloustieteilijät; huonon puolen taas paljastavat sosialistit. Taloustieteilijöiltä hän ottaa ikuisten suhteiden välttämättömyyden; sosialisteilta hän ottaa sen illuusion, että kurjuudessa nähdään vain kurjuus (sen sijaan että siinä nähtäisiin vallankumouksellinen, hajottava puoli, joka kukistaa vanhan yhteiskunnan***). Hän on samaa mieltä kumpienkin kanssa yrittäen samalla nojautua tieteen auktoriteettiin. Tieteen hän rajoittaa teellisen kaavan surkeisiin mittoihin; hän on mies, joka tavoittelee kaavoja. Näin muodoin herra Proudhon imarteleo itseään luullessaan ottaneensa arvostelun alaiseksi sekä kansantaloustieteen että kommunismin, mutta itse asiassa hän on niitä kumpaakin alempana. Hän on taloustieteilijöitä alempana, koska luulee, että maagisen kaavan omaavana filosofina hänen ei tarvitse syventyä puhtaasti taloustieteellisiin yksityisseikkoihin; hän on sosialisteja alempana, koska hänellä ei ole riittävästi miehuullisuutta eikä myöskään riittävästi ymmärrystä kohotakseen, vaikkapa mietiskelyssä, porvarillisen näköpiirin yläpuolelle...

Tieteen miehenä hän haluaa leijailla porvarien ja proletaarien yläpuolella, mutta hän on vain pikkuporvari, joka horjuu alinomaa pääoman ja työn välillä, kansantaloustieteen ja kommunismin välillä.»****

---

* »Sanoessaan, että olemassaolevat suhteet — porvarillisen tuotannon suhteet — ovat luonnollisia, taloustieteilijät antavat siten ymmärtää, että ne ovat nimenomaan niitä suhteita, joiden vallitessa rikkaus luodaan ja tuotantovoimat kehittyvät luonnonlakien mukaisesti. Itse nämä suhteet ovat siis ajan vaikutuksesta riippumattomia luonnon lakeja. Ne ovat ikuisia lakeja, jotka tulevat aina hallitsemaan yhteiskuntaa. Näin muodoin tähän saakka on historia ollut, mutta nyt sitä ei enää ole.» (Ks. teokseni 113. sivua.)

** — ennakoita, ennen kokemusta, lähtien abstraktisesta mietelmästä. *Toim.*

*** Sulkeissa olevan lauseen on Marx lisännyt tähän kirjoitukseen. *Toim.*

**** Sama, ss. 119, 120. *Toim.*

Niin ankaralta kuin tämä tuomio kuulostaakin, allekirjoitan nytkin sen jokaisen sanan. Mutta samalla muistettakoon, että siihen aikaan, kun julistin Proudhonin kirjan pikkuporvarillisen sosialismin säännöskokoelmaksi ja todistin sen teoreettisesti, taloustieteilijät ja sosialistit julistivat Proudhonin pannaan ultravallankumouksellisenä. Sen vuoksi en myöhemminkään yhtynyt niihin, jotka huusivat, että hän on »*kavaltanut*» vallankumouksen. Se ei ollut hänen syynsä, jollei hän heti alusta pitäen sekä muiden että itsensäkin väärin ymmärtämänä täyttänyt perusteettomia toiveita.

Kirjassa »*Philosophie de la misère*» Proudhonin esitystavan kaikki puutteet pistävät silmään hyvin epäedullisesti muodostaen vastakohtan teokselle »*Qu'est-ce que la propriété?*». Tyyli on usein ampoulé* kuten ranskalaiset sanovat. Pöyhkeä spekulatiivinen mongerus, jonka pitäisi olla muka saksalaista filosofista esitystapaa, alkaa säännöllisesti siellä, missä gallialainen järjen terävyys pettää. Kerskaileva, omahyväinen, mainostava sävy, varsinkin ikävyyttä laverteleminen »tieteestä» ja teennäinen pöyhkeily sillä suorastaan vihlovat korvaa. Vilpitön hartaus, joka huokuu hänen ensimmäisestä teoksestaan, korvataan tämän kirjan tietyissä kohdissa jatkuvasti kuumeisen kiihkeällä paotoksella. Sitä paitsi siinä on itseoppineen avutonta ja inhottavaa pyrkimystä kerskailla tieteellisyydellään, itseoppineen, jonka synnynnäinen ylpeys ajattelunsa omaperäisyydestä ja itsenäisyydestä on jo murtunut ja joka nyt nousukkaana tieteessä kuvittelee, että hänen pitää pöyhkeillä sillä, mikä hän ei ole ja mitä hänellä ei ole. Sitten se pikkuporvarin ajatustapa, kun hän hyökkää sopimattoman karkeasti, tyhmästi, pinnallisesti ja suorastaan väärin sellaista miestä kuin *Cabet'ta* vastaan, joka ansaitsee kunnioitusta Ranskan proletariaatin liikkeessä esittämänsä osan vuoksi, mutta sitä vastoin esimerkiksi *Dunoyer'ta* kohtaan (olihan tämä tosin »valtionneuvos») hän on hyvin kohtelias, vaikka tuon Dunoyer'n koko merkitys on siinä koomillisessa vakavuudessa, jolla hän paksussa kolmiosaisessa ja sietämättömän pitkäveteisessä teoksessaan¹⁶ saarnaa rigorismia, jota Helvétius luonnehtii seuraavasti: »*On veut que les malheureux soient parfaits*» (»Onnettomilta vaaditaan täydellisyyttä»).

Helmikuun vallankumous¹⁷ oli ajan puolesta Proudhonille todellakin kovin sopimaton, sillä hänhän oli juuri muutamia viikkoja ennen sitä todistanut kumoamattomasti, että »*vallankumousten aikakausi*» on ainoa mennyt ohi. Hänen puheensa kansalliskokouksessa, niin vähäistä kyseessä olevien olosuhteiden ymmärtämistä kuin se todistikin, ansaitsee täyden tunnustuksen.¹⁸ Kesäkuun kapinan¹⁹ jälkeen se oli mitä miehuullisin teko. Sillä oli sitä paitsi se myönteinen seuraus, että Proudhonin ehdotuksia vastustavassa vastauspuheessaan²⁰, joka julkaistiin sitten erikoisena kirjasena, herra *Thiers* osoitti koko Euroopalle, millä lapsenkatekismusjalustalla

* — mahtipontista. *Toim.*

seisoi tuo Ranskan porvariston henkinen tukipylväs. Herra Thierisiin verrattuna Proudhon todellakin kasvoi vedenpaisumuksenedeliseksi kolossiksi.

Proudhonin keksimät »*crédit gratuit*»* ja siihen pohjautuva »*kansanpankki*» (»*banque du peuple*») olivat hänen viimeisiä taloustieteellisiä »urotöitään». Kirjassani »*Zur Kritik der politischen Oekonomie*», *Heft 1*, Berlin 1859 (p. 59—64) todistetaan, että hänen katso mustensa teoreettinen perusta sai alkunsa siitä, että hän ei tuntenut porvarillisen kansantaloustieteen perusaineiksia, nimittäin *tavaroiden* suhdetta *rahaan*, kun taas käytännöllisenä päällysrakenteena oli vanhempien ja paljon paremmin laadittujen suunnitelmien yksinkertainen toistaminen. Että luottotoiminta on edistänyt omaisuuden siirtymistä luokan käsistä toisen luokan käsiin kuten esim. Englannissa 1700-luvun alussa ja sittemmin taas 1800-luvun alussa ja että tietyissä taloudellisissa ja poliittisissa oloissa se saattaa edistää proletariaatin vapautumisen jouduttamista, sitä ei voida epäillä vähääkään ja se on itsestään selvää. Mutta läpeensä *poroporvarillista* mielikuvitusta on pitää *korkoa tuottavaa pääomaa pääoman perusmuotona* ja yrittää tehdä erikoisesta luoton käytöstä, koron näennäisestä poistamisesta, yhteiskunnallisen uudistamisen perusta. Ja todellakin havaitsemme, että tätä mielikuvitusta kehittivät yksityiskohdaisesti jo *1600-luvun englantilaisen pikkuporvariston taloudelliset ideologit*. Proudhonin polemiikki Bastiat'n kanssa (1850) korkoa tuottavasta pääomasta²¹ on paljon alempana kuin »*Philosophie de la misère*». Hän saa aikaan sen, että Bastiat'kin lyö hänet, ja nostaa hullunkurisen metakan joka kerta, kun vastustaja antaa hänelle iskun.

Muutamia vuosia sitten Proudhon kirjoitti kilpakirjoituksen »*Verot*» — muistaakseni Lausannen hallituksen julistamaan kirjoituskilpailuun. Siinä ei ole enää jälkeäkään nerokkuudesta. Jäljellä ei ole muuta kuin *petit bourgeois tout pur*.**

Mitä tulee Proudhonin poliittisiin ja filosofisiin teoksiin, niin kaikissa niissä tulee esiin se sama ristiriitainen, kaksinainen luonne kuin hänen taloudellisissakin tutkimuksissaan. Sitä paitsi niillä on vain paikallinen, Ranskaan rajoittuva arvo. Mutta hänen hyökkäyksillään uskontoa, kirkkoa jne. vastaan oli kuitenkin suuri paikallinen merkitys aikana, jolloin ranskalaiset sosialistit katsoivat sopivaksi pitää uskonnollisuutta paremmuutenaan 1700-luvun porvarilliseen voltairelaisuuteen ja 1800-luvun saksalaiseen jumalattomuuteen verrattuna. Kun Pietari Suuri voitti barbaarisuudella Venäjän barbaarisuuden, niin Proudhon teki parhaansa voittaakseen fraseologialla ranskalaisen fraseologian.

Ei ainoastaan huonoiksi teoksiksi, vaan halpamaisuudeksi, kuitenkin pikkuporvarillista katsantokantaa vastaavaksi halpamaisuudeksi, on katsottava hänen teoksensa »*Coup d'état*», jossa hän keimai-

* — ilmainen luotto. *Toim.*

** — aidoin pikkuporvari. *Toim.*

lee Louis Bonapartelle ja yrittää itse asiassa tehdä tämän kelvolliseksi ranskalaisille työläisille, ja hänen viimeinen *Puolaa* vastaan tähdätty teoksensa²², jossa hän tsaarin mieliksi osoittaa kretiinin kyynillisyyttä.

Froudhonia on verrattu usein *Rousseau'hon*. Mikään ei voi olla virheellisempää. Hän muistuttaa enemmänkin *Nic[olas] Linguet'ta*, jonka kirja »*Théorie des loix civiles*» on muuten varsin nerokas teos.

Proudhon oli luonnostaan taipuvainen dialektiikkaan. Mutta kun hän ei koskaan käsittänyt todella tieteellistä dialektiikkaa, hän päätyi vain sofistiikkaan. Itse asiassa tämä johtui hänen pikkuporvarillisesta katsantokannastaan. Pikkuporvari on niin kuin historioitsija *Raumerkin* kokoonpantu puolesta ja toisesta. Sellainen hän on taloudellisissa etupyyteissään ja *siitä syystä* myös politiikassaan, uskonnollisissa, tieteellisissä ja taiteellisissa katsomuksissaan. Sellainen hän on moraalisissa, sellainen hän on in everything*. Hän on olennoitunut ristiriita. Ja jos hän sen lisäksi on älykäs mies, kuten Proudhon, niin hän oppii pian pelaamaan omilla ristiriitaisuuksillaan ja muuttamaan ne asianhaarojen mukaisesti kummallisiksi, kirkuviksi, väliin skandaalimaisiksi, väliin loistaviksi paradokseiksi. Tieteellinen puoskarointi ja poliittinen sopeutuvaisuus liittyvät erottamattomasti sellaiseen katsantokantaan. Sellaisten henkilöiden ainoaksi kannustavaksi vaikuttimeksi jää vain *turhamaisuus*, ja heitä, kuten kaikkia turhamaisia ihmisiä, kiinnostaa enää vain hetkellinen menestys, sensaatio. Näin menetetään kiertämättömästi se yksinkertainen moraalinen tahdikkaus, joka aina piti esimerkiksi Rousseau'n loitolla kaikenlaisesta, jopa näennäisestäkin kompromissista olemassaolevan vallan kanssa.

Kenties jälkimaailma luonnehtii tämän ranskalaisuuden myöhemmän vaiheen siten, että Louis Bonaparte oli sen Napoleon ja Proudhon — sen Rousseau-Voltaire.

Saatte nyt itse ottaa kannettavaksenne vastuun siitä, että Te näin pian tämän miehen kuoleman jälkeen panitte minut hänen kuolemanjälkeisen tuomarinsa osaan.

Teitä kunnioittaen *Karl Marx*

*Kirjoitettu 24. tammikuuta
1865*

*Julkaistu »Social-Demokratin» 16., 17.
j.c. 18. n:o:ssa 1., 3. ja 5. helmikuuta
1865*

*Julkaistaan sanomalehden
tekstin mukaan*

*Suomennos otettu Marxin—Engelsin Va-
lituista teoksista, Petroskoi 1958, I osa,
ss. 335—342*

---

* — kaikessa. *Toim.*

KARL MARX

TYÖPALKKA, HINTA JA VOITTO²³

ALKUHUOMAUTUKSIA

Kansalaiset!

Ennen kuin käyn käsiksi varsinaiseen aiheeseen, sallikaa minun tehdä eräitä alkuhuomautuksia.

Nykyisin vallitsee mannermaalla todellinen lakkoepidemia, ja palkankorotusvaatimus on tullut yleiseksi. Kysymys tulee käsiteltäväksi myös kongressissamme.²⁴ Teillä Kansainvälisen työväenliiton johtajina täytyy tässä tärkeässä kysymyksessä olla varma kanta. Sen tähden olen katsonut velvollisuudekseni käydä käsiksi asiaan perusteellisesti, silläkin uhalla, että panen kärsivällisyytenne kovalle koetukselle.

Toinen alkuhuomautus minun on tehtävä kansalaiseen Westoniin nähden. Hän ei ole teille vain esittänyt mielipiteitä, joiden hän tietää olevan työväenluokan keskuudessa äärimmäisen epäsuosittuja, vaan hän on puolustanut näitä mielipiteitä myös julkisesti luullen tekevänsä sen työväenluokan etujen nimessä. Jokaisen meistä täytyy kunnioittaa suuresti sellaista moraalisen rohkeuden osoitusta. Toivon, että esitelmäni jyrkästä sävystä huolimatta kansalainen Weston tulee sen lopussa näkemään, että olen yhtä mieltä siitä, mikä minusta näyttää olevan oikeana perusajatuksena hänen teeseissään, joita kuitenkin nykyisessä muodossaan pidän teoreettisesti väärinä ja käytännön kannalta vaarallisina.

Siirryn nyt tarkasteltavanamme olevaan asiaan.

1. TUOTANTO JA TYÖPALKKA

Kansalaisen Westonin todistelu perustuu itse asiassa kahteen olettamukseen:

1. että *kansallistuotteen paljous on jokin muuttumaton, pysyväinen määrä* eli, kuten matemaatikko sanoisi, *vakiosuure*;
2. että *reaalipalkkojen summa*, ts. sillä tavaramäärällä jonka

niillä voi ostaa mitattujen työpalkkojen summa, on *muuttumaton* summa, *vakiosuure*.

Mutta hänen ensimmäinen väitteensä on ilmeisesti virheellinen. Tulette huomaamaan, että tuotteen arvo ja paljous suurenevät vuosi vuodelta, että kansallisen työn tuotantovoimat kasvavat ja että tämän kasvaneen tuotannon kiertokululle välttämätön rahamäärä vaihtelee alituisesti. Mikä pätee koko vuoteen ja eri vuosiin niitä toisiinsa verrattaessa, se pätee myös vuoden jokaiseen erilliseen päivään. Kansallistuotteen paljous eli suuruus vaihtelee alituisesti. Se ei ole mikään *vakiosuure*, vaan *muuttuva* suure, eikä toisin voi ollakaan, vaikkei otettaisikaan lukuun väestön lukumäärän muutoksia, koska *pääoman kasautumisessa* ja *työn tuotantovoimassa* on alituisia vaihtelua. Varmaa on, että jos tänään *yleinen palkkataso nousisi*, niin tämä nousu *sinänsä* ei *välittömästi* muuttaisi tuotteen paljoutta, olkoot sen lopulliset seuraukset mitkä tahansa. Sen lähtökohtana olisi aluksi asioiden nykyinen tila. Mutta jos kansallistuote oli *ennen* palkankorotusta *muuttuva* eikä *vakiosuure*, niin silloin se on palkankorotuksen *jälkeenkin* muuttuva eikä vakiosuure.

Mutta olettaakamme että kansallistuotteen määrä olisi *vakiosuure* eikä *muuttuva* suure. Silloinkin se, mitä ystävämme Weston pitää loogisena johtopäätöksensä, olisi vain perustelematon väite. Jos on määrätty luku, sanokaamme 8, niin tämän luvun *ehdoton* raja ei estä sen osien *suhteellisten* rajojen muuttumista. Jos voitto on 6 ja työpalkka 2, niin työpalkka voi nousta 6:een ja voitto laskea 2:een ja kuitenkin kokonaismäärä on 8. Näin siis tuotepaljouden pysyvyys ei suinkaan todistaisi työpalkan summan pysyvyyttä. Kuinka sitten ystävämme Weston todistaa työpalkan summan pysyvyyden? Vain väittämällä sitä.

Mutta jos olettaisimmekin hänen väitteensä oikeaksi, niin sen pitäisi vaikuttaa kahteen suuntaan, kun hän sen sijaan antaa sen vaikuttaa vain yhteen suuntaan. Jos palkkasumma on vakiosuure, niin sitä ei voida suurentaa eikä pienentää. Jos siis työläiset, pyrkiesään saamaan ohimenevän palkankorotuksen, menettelevät tyhmästi, niin kapitalistit menettelevät yhtä tyhmästi pyrkiesään saamaan aikaan ohimenevän palkanalennuksen. Ystävämme Weston ei kiistä, että tietyissä olosuhteissa työläiset *voivat* pakottaa kapitalistit korottamaan palkkaa, mutta koska palkkasumma on hänestä luonnostaan vakio, niin vastavaikutuksenkin täytyy seurata. Mutta toisaalta hän tietää myös sen, että kapitalistit *voivat* väkisin alentaa palkkaa ja todellakin pyrkivät tekemään sitä alinomaa. Palkkavakio-periaatteen mukaan vastavaikutuksen täytyy tässä tapauksessa seurata yhtä hyvin kuin edellisessäkin. Työläiset menettelevät sen tähden oikein, jos he nousevat vastustamaan palkanalennusyrityksiä tai jo toimeenpantuja palkanalennuksia. He ovat siis oikeassa pakottaessaan *korottamaan palkkaa*, sillä jokainen palkanalennusta *vastustava toimenpide* on *toimenpide* palkankorotuksen puolesta. Kansalaisen Westonin itsensä esittämän *palkkavakio*-periaatteen mukaan työläisten pi-

tää sen tähden tietyissä olosuhteissa liittyä yhteen ja taistella palkankorotuksen puolesta.

Jos hän kiistää tämän johtopäätöksen, niin hänen täytyy luopua siitä olettamuksesta, josta se johtuu. Siinä tapauksessa hänen ei pidä sanoa, että palkkasumma on *vakiosuure*, vaan että — vaikka se ei voi eikä saakaan *kohota* — se voi ja sen täytyy *aleta* aina kun pääoma tahtoo sitä alentaa. Jos kapitalistia huvittaa ruokkia teitä perunoilla lihan asemesta ja kauralla vehnän asemesta, niin teidän täytyy pitää hänen tahtoaan kansantaloustieteen lakina ja alistua siihen. Jos jossakin maassa palkkataso on korkeampi kuin toisessa, esim. Yhdysvalloissa korkeampi kuin Englannissa, niin teidän on selitettävä, että tämä palkkatason erilaisuus johtuu Amerikan ja Englannin kapitalistien tahdon erilaisuudesta — metodi, joka kylläkin suuresti yksinkertaistaisi ei vain taloudellisten ilmiöiden, vaan myös kaikkien muiden ilmiöiden tutkimista.

Mutta siinäkin tapauksessa voisimme kysyä, *miksi* amerikkalaisen kapitalistin tahto on erilainen kuin englantilaisen kapitalistin. Voidaksemme vastata tähän kysymykseen on siirryttävä *tahdon* piirin ulkopuolelle. Pappi voi sanoa, että jumala tahtoo Ranskassa toista kuin Englannissa. Jos vaadin häntä selittämään tämän tahdon kaksinaisuuden, hänellä saattaa olla otsaa vastata, että jumalaa huvittaa tahtoa Ranskassa toista kuin Englannissa. Mutta ystävämme Weston on varmasti viimeinen ottamaan todistusperusteeksi kaiken järjellisen ajattelun täydellisen kiistämisen.

Kapitalisti *tahtoo* tietenkin ottaa niin paljon kuin mahdollista. Meidän tehtävänäemme ei suinkaan ole jaaritella hänen *tahtomuksistaan*, vaan tutkia hänen *voimaansa*, *tämän voiman rajoja* ja *näiden rajojen luonnetta*.

2. TUOTANTO, TYÖPALKKA, VOITTO

Kansalaisen Westonin meille pitämän esitelmän ajatuksen olisi voinut mahdollistaa pähkinänkuoreen.

Hänen koko pohdiskelunsa sisältyy seuraavaan: jos työväenluokka pakottaa kapitalistiluokan maksamaan sille rahapalkan muodossa 5 šillingiä 4 šillingin asemesta, niin kapitalisti antaa sitä vastaan tavaran muodossa 4 šillingin arvon 5 šillingin arvon asemesta. Työväenluokan pitäisi silloin maksaa 5 šillingiä siitä, minkä se ennen palkankorotusta osti 4 šillingillä. Mutta miksi asianlaita on näin? Miksi kapitalisti antaa 5 šillingistä vain 4 šillingin arvon? Siksi että palkkasumma on vakio. Mutta miksi se on määritelty tavara-arvoina 4 šillingiksi? Miksei 3:ksi tai 2:ksi tai joksikin muuksi summaksi? Jos palkkasumman suuruus on jonkin niin kapitalistin kuin työläisenkin tahdosta riippumattoman taloudellisen lain säätämä, niin kansalaisen Westonin pitäisi ennen muuta esittää tämä laki ja todistaa se. Hänen täytyisi tämän lisäksi todistaa, että palkkasumma, joka kunakin kyseessä olevana ajankohtana on tosiasiallisesti maksettu,

vastaa aina tarkalleen välttämätöntä palkkasummaa eikä poikkeaa siitä milloinkaan. Jos toisaalta palkkasumman kyseiset rajat riippuvat *pelkästään* kapitalistin *tahdosta* tai hänen ahneutensa rajoista, niin ne ovat mielivaltaisia rajoja. Niissä ei ole mitään välttämätöntä. Ne voivat muuttua kapitalistin tahdon *mukaan* ja siis myös *vastoin* hänen tahtoaan.

Kansalainen Weston havainnollisti teoriaansa seuraavasti: kun soppavati, josta määrätyn henkilömäärän on syötävä, sisältää tietyn määrän soppaa, niin lusikoiden suureneminen ei lisää sopian määrää. Suotakoon minulle anteeksi, mutta tämä havainnollistaminen tuntuu minusta melko sopimattomalta. Se tuo mieleeni erään vertauksen, jota Menenius Agrippa käytti. Kun Rooman plebeijit tekivät lakon Rooman patriiseja vastaan, niin patriisi Agrippa selitti heille, että patriisien vatsa ruokkii valtioruumiin plebeijijäseniä. Agrippa ei kuitenkaan voinut todistaa, että toisen ihmisen jäseniä ravitaan täyttämällä toisen vatsaa. Kansalainen Weston puolestaan on unohtanut, että vadissa, josta työläiset syövät, on kansallisen työn koko tuote, ja syynä siihen, että he eivät voi ottaa siitä enempää, ei ole vadin pienuus eikä sen sisällön vähyyys, vaan yksinomaan heidän lusikkansa pienuus.

Millä tempulla kapitalisti saa annetuksi 5 šillingistä 4 šillingin arvon? Korottamalla myymiensä tavaroiden hintaa. Mutta riippuko hinnankorotus tai yleisemmin sanottuna tavaroiden hinnan muutos, riippuvatko itse tavaroiden hinnat pelkästä kapitalistien tahdosta? Vai ovatko päinvastoin tietyt olosuhteet välttämättömät, jotta tämä tahto saatettaisiin voimaan? Ellei, niin markkinahintojen kohoaminen ja laskeminen, alituinen muuttuminen ovat ratkaisematon arvoitus.

Kun kerran oletamme, ettei ole tapahtunut mitään muutosta enempää työn tuotantovoimassa kuin käytössä olevan pääoman ja työn määrässä eikä rahan arvossa, jossa tuotteiden arvot arvioidaan, vaan on *muuttunut ainoastaan palkkataso*, niin kuinka tämä *palkankorotus* voi vaikuttaa *tavaroiden hintaan*? Vain vaikuttamalla näiden tavaroiden kysynnän ja tarjonnan väliseen tosiasialliseen suhteeseen.

On totta, että työväenluokka kokonaisuudessaan käyttää ja sen täytyy käyttää tulonsa *välttämättömyystarvikkeisiin*. Yleinen palkkatason kohoaminen aiheuttaisi sen tähden *välttämättömyystarvikkeiden* kysynnän lisääntymisen ja sen seurauksena myös niiden *markkinahintojen* kohoamisen. Kapitalisteille, jotka tuottavat näitä tarvikkeita, heidän tavaroidensa markkinahintojen kohoaminen korvasi heidän maksamiensa palkkojen korotuksen. Mutta kuinka on toisten kapitalistien laita, jotka *eivät* tuota välttämättömyystarvikkeita? Ja älkää luulko, että niitä on kourallinen. Kun otatte huomioon, että kaksi kolmasosaa kansallistuotteesta kuluttaa väestön viidesosa — tai jopa vain seitsemäsosa, kuten eräs alahuoneen jäsen väitti hiljattain — niin ymmärrätte, mikä suunnaton osa kansallistuotteesta täytyy tuottaa ylellisyyesineiden muodossa tai *vaihtaa* niihin ja mikä

suunnaton määrä välttämättömyystarvikkeita täytyy tuhлата lakeijoiden, hevosten, kissojen jne. ylläpitoon; tämä tuhlaus, kuten kokeemuksesta tiedämme, pienenee huomattavasti aina silloin, kun välttämättömyystarvikkeiden hinnat kohoavat.

Minkälainen siis olisi niiden kapitalistien asema, jotka *eivät* tuota välttämättömyystarvikkeita? He eivät voisi korvata yleisestä palkankorotuksesta aiheutuvaa *voiton suhdeluvun pienenemistä korottamalla tavaroidensa hintoja*, koska näiden tavaroiden kysyntä ei lisääntyisi. Heidän tulonsa pienenesi, ja tästä pienentyneestä tulosta heidän täytyisi maksaa enemmän samasta määrästä kallistuneita välttämättömyystarvikkeita. Eikä siinä vielä kaikki. Koska heidän tulonsa pienenesi, heidän täytyisi vähentää myös ylellisyysesineiden kulutusta, ja tällä tavalla vähenisi heidän omien tavaroidensa keskinäinen kysyntä. Tämän kysynnän pienentymisen seurauksena alenisivat heidän tavaroidensa hinnat. Siis noilla teollisuusaloilla ei *voiton suhdeluku pienenesi* yksinomaan palkkatason yleisen kohoamisen vaikutuksesta, vaan myös yleisen palkankorotuksen, välttämättömyystarvikkeiden hintojen nousun ja ylellisyysesineiden hintojen laskun yhteisestä vaikutuksesta.

Mitä seurauksia olisi tästä eri teollisuusaloilla käytettävien pääomien *voiton suhdeluvun erilaisuudesta*? Tietysti samoja kuin kaikissa niissä tapauksissa, jolloin eri tuotantoalojen *keskimääräisissä voiton suhdeluvuissa* syntyy jostakin syystä erilaisuutta. Pääoma ja työ siirtäisivät vähemmän tuottavilta aloilta tuottavammille, ja tätä siirtymistä kestäisi niin kauan, kunnes tarjonta toisilla teollisuusaloilla kasvaisi lisääntyntä kysyntää vastaavaksi ja toisilla alenisi pienentyntä kysyntää vastaavaksi. Tämän muutoksen *tapahduttua voiton suhdeluku* eri teollisuusaloilla *olisi jälleen tasoissa*. Koska koko siirtyminen alunperin aiheutui vain erilaisten tavaroiden tarjonnan ja kysynnän välisen suhteen muuttumisesta, niin syyn kadottua lakkaisi myös sen vaikutus ja *hinnat* palaisivat aikaisempaan tasoonsa ja tasapainoon. Palkankorotuksen aiheuttama *voiton suhdeluvun pienentyminen* ei rajoittuisi koskemaan erillisiä teollisuusaloja, vaan olisi *yleinen*. Olettamuksemme mukaisesti ei tapahtuisi muutosta enempää työn tuotantovoimassa kuin tuotteiden kokonaismäärässäkään, *vaan kysymyksessä oleva tuotemäärä muuttaisi vain muotoaan*. Suurempi osa tuotemäärästä olisi nyt välttämättömyystarvikkeiden muodossa, pienempi osa ylellisyysesineiden muodossa tai, mikä olisi aivan sama, pienempi osa vaihdettaisiin ulkomaisiin ylellisyystavaroihin ja kulutettaisiin alkuperäisessä muodossaan tai, mikä taas olisi aivan sama, suurempi osa kotimaisesta tuotemäärästä vaihdettaisiin ulkomaisiin välttämättömyystarvikkeihin ylellisyysesineiden asemesta. Palkkatason yleinen kohoaminen aiheuttaisi sen tähden markkinahintojen ohimenevän häiriön jälkeen vain voiton suhdeluvun yleisen pienenemisen ilman mitään pitkäaikaista tavaroiden hintojen muuttumista.

Jos minulle sanotaan, että edellä olevassa todistelussani olen otak-

sunut, että koko palkanlisäys käytetään välttämättömyystarvikkeisiin, niin vastaan siihen, että olen esittänyt kansalaisen Westonin mielipiteelle suotuisimman oletuksen. Jos palkanlisäys käytettäisiin esineisiin, joita työläiset eivät aikaisemmin kuluttaneet, heidän ostovoimansa tosiasiallinen lisääntyminen ei kaipaasi mitään todisteluja. Koska tämä heidän ostovoimansa suureneminen on kuitenkin vain seuraus palkankorotuksesta, niin sen täytyy vastata tarkalleen kapitalistien ostovoiman vähentymistä. Tavaroiden *kokonaiskysyntä ei* sen tähden *lisääntyisi*, vaan tämän kysynnän koostumuksen osat *muuttuisivat*. Toisella puolella tapahtunut kysynnän väheneminen tasoittaisi toisella puolella tapahtuneen kysynnän lisääntymisen. Koska kokonaiskysyntä pysyy siten muuttumattomana, niin tavaroiden markkinahinnoissa ei tapahdu mitään muutosta.

Joudutaan siis seuraavan pulman eteen: joko palkanlisäys käytetään tasaisesti kaikkiin kulutusesineisiin, ja tässä tapauksessa kysynnän lisääntyminen työväenluokan taholta tulee korvatuksi kysynnän vähentymisellä kapitalistiluokan taholta, tai palkanlisäys käytetään vain joihinkin esineisiin, joiden markkinahinnat ohimenevästi nousevat, ja tällöin siitä johtuva voiton suhdeluvun suureneminen tietyillä teollisuusaloilla ja vastaava voiton suhdeluvun pieneminen muilla aloilla aiheuttavat muutoksen pääoman ja työn jakautumisessa niin pitkäksi aikaa, kunnes tarjonta kohoaa toisilla teollisuusaloilla ilmevästi lisääntynyttä kysyntää vastaavasti ja toisilla teollisuusaloilla laskee vähentynyttä kysyntää vastaavasti. Ensimmäisessä olettamassamme tapauksessa ei tapahdu mitään muutosta tavaroiden hinnoissa. Toisessa tapauksessa tavaroiden vaihtoarvot vakaantuvat markkinahintojen heilahtelujen jälkeen entiselle tasolle. Kummankaan oletuksen mukaan ei palkkatason yleinen kohoaminen aiheuta viime kädessä mitään muuta kuin voiton suhdeluvun yleisen pienemisen.

Kiihottaakseen mielikuvitustanne kansalainen Weston kehotti ajattelemaan niitä vaikeuksia, joita Englannin maatyöläisten palkkojen yleinen kohoaminen 9:stä 18:aan šillingiin synnyttäisi. Ajatelkaahan toki, hän huudahti, välttämättömyystarvikkeiden kysynnän suunnaton lisääntymistä ja siitä johtuvaa hirvittävää hintojen nousua! Tiedättehän kaikki, että Amerikan maatyöläisten keskipalkat ovat enemmän kuin kaksi kertaa Englannin maatyöläisten keskipalkkoja suuremmat, vaikka maataloustuotteiden hinnat ovat Yhdysvalloissa alhaisemmat kuin Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja vaikka Yhdysvalloissa vallitsevat samat yleiset suhteet pääoman ja työn välillä kuin Englannissa ja vaikka vuotuinen tuotemäärä Yhdysvalloissa on paljon pienempi kuin Englannissa. Minkä tähden siis ystävämme lyö hätärumpua? Vain kiertääkseen kysymyksen, joka todella on ratkaistavanamme. Äkillinen palkankorotus 9:stä 18:aan šillingiin merkitsisi palkan äkillistä kohoamista 100 prosentilla. Emme kuitenkaan lainkaan keskustele kysymyksestä, voidaanko Englannissa yhtäkkiä kohottaa yleistä palkkatasoa 100 prosentilla.

Meillä ei ylipäänsä ole mitään tekemistä korotuksen suuruuden kanssa, joka kussakin konkreettisesti tapauksessa riippuu kyseisistä olosuhteista ja jonka täytyy vastata niitä. Tehtävänäme on vain selvittää, mitä seuraa palkkatason yleisestä kohoamisesta siinäkin tapauksessa, jos se rajoittuisi vain yhteen prosenttiin.

Jätän ystävämme Westonin keksimän 100 prosentin kohoamisen sivuun ja kiinnitän huomiotanne siihen tosiasialliseen palkkojen kohoamiseen, joka tapahtui Isossa-Britanniassa vuosina 1849—1859.

Kaikki te tunnette vuodesta 1848 voimassa olevan lain 10-tuntisesta tai oikeammin 10¹/₂-tuntisesta työpäivästä. Se oli suurimpia taloudellisia muutoksia, joita olemme nähneet. Se merkitsi äkillistä ja pakollista palkan kohoamista ei vain joillakin paikallisilla ammattialoilla, vaan johtavilla teollisuusaloilla, joihin nojaten Englanti pitää herruutta maailmanmarkkinoilla. Se oli palkankorotus, joka suoritettiin erikoisen epäsuotuisissa olosuhteissa. Tohtori Ure, professori Senior ja kaikki muut porvariston etuja ilmaisevat viralliset taloustieteilijät *todistelivat* — ja todettakoon, paljon paremmin perusteluin kuin ystävämme Weston — että tuo laki tulisi soittamaan kuolinkelloja Englannin teollisuudelle. He todistelivat, ettei kysymys ole pelkästään tavallisesta palkankorotuksesta, vaan sellaisesta palkankorotuksesta, jonka on aiheuttanut käytettävän työmäärän pieneneminen ja joka perustuu siihen. He väittivät, että kahdestoista tunti, joka tahdotaan ottaa kapitalistilta, oli juuri ainoa tunti, josta hän saa voittonsa. He uhkasivat kasautumisen vähenemisellä, hintojen nousulla, markkinoiden menettämisellä, tuotannon supistumisella, siitä johtuvalla uudella palkanalennuksella ja lopullisella perikadolla. He jopa selittivät, että Maximilien Robespierren lait maksimista²⁵ ovat siihen verrattuna pikkujuttu, ja tietystä miehestä he olivat oikeassa. Entä mikä oli tulos? Tehdastyöläisten rahapalkan kohoaminen huolimatta työpäivän lyhenemisestä, työssäolevien tehdastyöläisten lukumäärän huomattava lisääntyminen, tehdastuotteiden hintojen jatkuva aleneminen, tehdastyöläisten työn tuotantovoiman ihmeellinen kehitys, tehdastuotteiden menekkimarkkinain ennenkuulumattomasti edistyvä laajentuminen. Manchesterissa Tieteen edistämisseuran kokouksessa kuulin vuonna 1861 herra *Newmanin* myöntävän, että hän, tohtori Ure, Senior ja kaikki muut taloustieteen viralliset edustajat olivat erehtyneet, kun sen sijaan kansan vaisto oli osoittautunut oikeaksi. En tarkoita professori Francis Newmania, vaan herra W. Newmania²⁶, jolla on kansantaloustieteessä huomattava asema *Thomas Tooken* »*History of Pricesin*» avustajana ja julkaisijana, tämän mainion teoksen, josta käy selville hintojen historia vuodesta 1793 vuoteen 1856. Jos ystävämme Westonin piintyneet ajatukset muuttumattomasta palkkasummasta, pysyvistä tuotemäärästä, työn tuotantovoiman pysyvistä tasosta ja kapitalistien pysyvistä tahdosta ja hänen kaikki muut vakionsa ja lopullisuutensa olisivat oikeita, niin silloin professori Seniorin synkät ennustukset olisivat oikeita ja väärässä olisi Robert Owen, joka jo vuonna 1815 julisti

työpäivän yleisen lyhentämisen ensimmäiseksi työväenluokan vapauttamista valmistelevalle toimenpiteeksi²⁷ ja toteutti sen omin päin käytännössä riskistä ja yleisestä ennakkoluulosta huolimatta kuto-
matehtaassaan New Lanarkissa.

Juuri samaan aikaan, kun 10 tunnin laki tuli voimaan ja sitä seurasi palkkojen korotus, Isonsa-Britanniassa oli havaittavissa *maatyöläisten palkkojen yleistä kohoamista* syistä, joita tässä on tarpeetonta esittää.

Jottei teillä syntyisi väärinkäsityksiä, haluan tehdä eräitä ennakkohuomautuksia, vaikka ne välittömän tavoitteeni kannalta eivät olekaan tarpeen.

Jos mies saa 2 šillingin viikkopalkkaa ja jos hänen palkkansa nousee 4 šillingiin, niin *palkkataso* kohoaa 100 prosentilla. *Palkkatason* kohoamisen kannalta tämä palkanlisäys vaikuttaa suurelta, vaikka *todellinen palkkasumma*, 4 šillingiä viikossa, jää edelleenkin kurjan alhaiseksi nälkäpalkaksi. Teidän ei siis pidä antaa juhllalliselta kajahtavien palkkatasoprosenttien eksyttää itseänne. Teidän pitää aina kysyä, kuinka suuri se oli *alunperin*.

Edelleen ei ole vaikeaa käsittää, että jos 10 työläistä saa viikossa 2 šillingiä kukin, 5 työläistä 5 šillingiä kukin ja edelleen 5 työläistä 11 šillingiä kukin, niin nämä 20 saavat viikossa yhteensä 100 šillingiä eli 5 puntaa. Jos sitten heidän viikkopalkkansa *kokonaisuus* nousee sanokaamme 20 prosentilla, niin se kohoaa 5:stä 6 puntaan. Ottaen keskimäärän, voimme sanoa, että *yleinen palkkataso* on kohonnut 20 prosentilla, vaikka itse asiassa 10 työläisen palkka pysyy ennallaan, 5 työläistä käsittävän ryhmän työpalkka kohoaa kutakin työläistä kohti vain 5 šillingistä 6 šillingiin ja toisen 5 työläistä käsittävän ryhmän palkkasumma 55 šillingistä 70 šillingiin. Puolet työläisistä ei ylipäänsä olisi parantanut asemaansa, neljäsosa heistä aivan mitättömässä määrässä ja vain neljäsosa olisi tosiasiallisesti saanut parannuksen. Kuitenkin *keskimääräisesti* laskien näiden 20 työläisen yhteinen palkkasumma olisi kohonnut 20 prosentilla, ja mikäli otetaan lukuun koko pääoma, joka käyttää näitä työläisiä, ja heidän tuottamiensa tavaroiden hinnat, niin asia olisi aivan sama kuin jos he kaikki olisivat tasasuhteisesti tulleet osallisiksi keskimääräisestä palkankorotuksesta. Mainitsemassamme maatyöläisiä koskevassa tapauksessa, kun palkkataso Englannin ja Skotlannin joissain kreivikunnissa on kovin erilainen, korotuksen vaikutus työläisiin oli hyvin erilainen.

Lopuksi sinä aikana, jolloin tuo palkankorotus tapahtui, oli päinvastaiseen suuntaan vaikuttavia seikkoja, kuten esim. Venäjän sodan²⁸ aiheuttamat uudet verot, maatyöläisten asuintalojen joukoittainen hävittäminen²⁹ jne.

Näiden monien ennakkohuomautusten jälkeen totean, että vuonna 1849—1859 Ison-Britannian maatyöläisten keskimääräinen palkkataso *kohosi noin 40 prosentilla*. Väitteeni todistukseksi voisin esittää lukuisasti yksityiskohtia, mutta tähän tarkoitukseeni katson riit-

täväksi viitata tunnontarkkaan, kriittiseen esitelmään, jonka herra *John C. Morton* vainaja piti vuonna 1859 Lontoon Taideseurassa³⁰ aiheesta: »*The Forces uset in Agriculture*». Herra Morton esittää tietoja, jotka hän on ottanut laskuista ja muista todellisista asiakirjoista noin sadalta maatilalta 12:sta Skotlannin ja 35:stä Englannin kreivikunnasta.

Ystävämme Westonin mielipiteen mukaan, varsinkin jos otetaan huomioon tehdastyöläisten palkkojen samanaikainen kohoaminen, vuosina 1849—1859 olisi pitänyt tapahtua tavaton maataloustuotteiden hintojen nousu. Entä miten kävi todellisuudessa? Huolimatta Venäjän sodasta ja useista huonoista sadoista vuosina 1854—1856 Englannin johtavan maataloustuotteen, vehnän, keskihinta, joka vuosina 1838—1848 oli noin 3 puntaa quarterilta, aleni noin 2 puntaan 10 sillingiin quarterilta vuosina 1849—1859. Se merkitsee, että vehnän hinta aleni enemmän kuin 16 prosenttia samalla kun maatyöläisten palkat kohosivat keskimäärin 40 prosenttia. Samana aikana, jos kauden loppua verrataan sen alkuun, siis vuotta 1859 vuoteen 1849, virallisesti todettu köyhäläisyys väheni 934 419 henkilöstä 860 470 henkilöön, so. 73 949 henkilöllä. Myönnän, että tämä on hyvin pientä vähenemistä, josta seuraavina vuosina tuli jälleen loppu, mutta kuitenkin se on vähenemistä.

Saatetaan sanoa, että viljalakien³¹ kumoamisen seurauksena ulkomaisen viljan tuonti lisääntyi vuosina 1849—1859 enemmän kuin kaksinkertaisesti verrattuna vuosiin 1838—1848. Entä mitä siitä seuraa? Kansalaisen Westonin kannalta katsoen olisi voitu odottaa, että tämä äkillinen, valtava ja alituisesti lisääntyvä kysyntä ulkomaisilla markkinoilla tulisi kohottamaan maataloustuotteiden hinnat tavattoman korkeiksi, koska lisääntyneen kysynnän vaikutus pysyy samana riippumatta siitä, kasvaako kysyntä ulkomailla vai kotimaassa. Entä miten kävi todellisuudessa? Muutamia huonoja satovuosia lukuunottamatta Ranskassa kuului tuona kautena alinomaa valituksia viljanhintojen romahduksellisen laskun vuoksi, amerikkalaisten täytyi useaan otteeseen polttaa liikatuotteensa, ja Venäjä, jos voimme uskoa herra Urquhartia, lietsoi sisällissotaa Yhdysvalloissa⁴, koska jenkkien kilpailu Euroopan markkinoilla supisti sen maataloustuotteiden vientiä.

Abstraktiseen muotoon pelkistettynä kansalaisen Westonin mielipide olisi seuraava: kaikinainen kysynnän lisääntyminen tapahtuu aina tietyn tuotemäärän perustalla. Siksi se *ei koskaan voi lisätä kysytyjen tavaroiden tarjontaa*, vaan *vain kohottaa niiden rahahintaa*. Aivan tavallinen tarkastelu osoittaa kuitenkin, että kysynnän lisääntyminen ei eräissä tapauksissa muuta lainkaan tavaroiden markkinahintoja, kun taas toisissa tapauksissa se aiheuttaa markkinahintojen ohimenevää nousua, jota seuraa tarjonnan lisääntyminen. Tämän tarjonnan lisääntymisen johdosta hinnat laskevat jälleen entiselle tasolle ja eräissä tapauksissa entistä tasoa *alemmaksi*. Ongelman ehtoja ei muuta vähääkään se, aiheutuuko kysynnän lisääntyminen

palkankorotuksista vai jostakin muusta syystä. Kansalaisen Westonin kannalta tätä yleistä ilmiötä olisi yhtä vaikea selittää kuin sitä ilmiötä, joka johtuu poikkeuksellisista oloista, nimittäin palkankorotuksesta. Sen vuoksi hänen perustelunsa ei todista kerrassaan mitään tarkastelemassamme kysymyksessä. Se osoittaa vain, että hän ei kykene ottamaan selvää laeista, joiden vaikutuksesta kysynnän lisääntyminen aiheuttaa tarjonnan lisääntymistä eikä suinkaan markkinahintojen ehdotonta nousua.

3. TYÖPALKKA JA RAHA

Toisena keskustelupäivänä ystävämme Weston esitti vanhan väitteensä uudessa muodossa. Hän sanoi: rahapalkkojen yleisen kohoamisen seurauksena tarvitaan enemmän käteistä rahaa näiden palkkojen maksamiseen. Koska rahan määrä on *pysyvä*, niin kuinka voidaan tällä pysyvällä rahamäärällä maksaa kohonneet työpalkat? Ensin oli vaikeutena se, että työläisten rahapalkan kohotessa heille tuleva tavaramäärä on siitä huolimatta vakio; nyt on vaikeutena se, että rahapalkka kohoaa, vaikka tavaramäärä on vakio. Tietenkin jos luovutaan hänen alkuperäisestä dogmistaan, häviävät myös sen aiheuttamat vaikeudet.

Tulen kuitenkin osoittamaan, että tällä rahan kiertokulkua koskevalla kysymyksellä ei ole kerrassaan mitään yhteyttä tarkasteltavaan aiheeseen.

Teidän maassanne on maksukoneisto paljon täydellisempi kuin missään muussa Euroopan maassa. Pankkijärjestelmän laajuuden ja keskittyneisyyden ansiosta tarvitaan saman arvomäärän kiertokulkuun ja saman tai suuremmankin kauppojen määrän tekemiseen paljon vähemmän rahaa. Mitä tulee esim. työpalkkoihin, niin englantilainen tehdastyöläinen antaa joka viikko työpalkkansa kauppiaille, joka lähettää sen joka viikko pankkiirille; tämä palauttaa sen jälleen joka viikko tehtailijalle, joka sillä taas maksaa työläistensä palkat jne. Tämän koneiston ansiosta voidaan työläisen vuosipalkka, sanoikaamme 52 puntaa, maksaa yhdellä ainoalla sovereignilla*, joka suorittaa joka viikko saman kierroksen. Englannissakaan tämä maksukoneisto ei ole niin täydellinen kuin Skotlannissa, ja se ei suinkaan ole kaikkialla yhtä täydellinen; sen tähden me näemme, että esim. eräillä maatalousalueilla verrattuna puhtaasti teollisuusalueisiin, tarvitaan paljon enemmän liikkeellä olevaa rahaa paljon pienemmän arvomäärän kiertokulkuun.

Jos menette kanaalin toiselle puolelle, niin huomaatte, että siellä *rahapalkka* on paljon pienempi kuin Englannissa, mutta Saksassa, Italiassa, Sveitsissä ja Ranskassa sen maksamiseen tarvitaan kuitenkin *paljon suurempi rahasumma*. Siellä pankkiirit eivät sieppaa jokaista sovereignia yhtä nopeasti eivätkä palauta teollisuuskapitalis-

---

* Sovereign — punnan arvoinen engl. kultaraha. *Toim.*

tille yhtä nopeasti; ja sen tähden yhden sovereignin asemesta, mikä riittää Englannissa 52 punnan vuosittaiseen kiertokulkuun, mantelella tarvitaan ehkä kolme sovereignia 25 punnan vuosipalkkasumman kiertokulkuun. Verrattaessa Euroopan mannermaita Englantiin havaitaan oitis, että pienemmät rahapalkat saattavat usein tarvita kiertokulkuaan varten paljon enemmän liikkeellä olevaa rahaa kuin suuremmat rahapalkat ja että tämä on tosiasiallisesti vain puhtaasti tekninen kysymys, joka on kaukana aiheestamme.

Parhaimpien tuntemieni laskelmien mukaan voidaan Englannin työväenluokan vuositulo arvioida 250 miljoonaksi punnaksi. Tämä suunnaton summa kiertää noin 3 miljoonan punnan avulla. Oletta-kaamme, että tapahtuu 50 prosentin palkankorotus. Silloin 3 miljoonan asemesta tarvittaisiin $4\frac{1}{2}$ miljoonaa liikkeellä olevaa rahaa. Koska huomattava osa työläisen päivittäisistä menoista suoritetaan hopeassa ja kuparissa, so. pelkissä rahamerkeissä, joiden samoin kuin paperirahankin arvo suhteessa kultaan määrätään mielivaltaisesti lailla, niin rahapalkkojen 50 prosentin korotus vaatisi äärimmäisessä tapauksessa lisää kiertokulkuun sanokaamme miljoona sovereignia. Miljoona, joka nyt lepää kultaharkkoina tai metallirahana Englannin pankin tai yksityispankkien holveissa, tulisi kiertokulkuun. Mutta nekin vähäiset menot, jotka menisivät tämän miljoonan rahaksi lyömiseen tai rahan kulumiseen kiertokulussa, voidaan välttää ja ne tosiasiallisesti vältetäänkin silloin, kun kiertovälineiden lisääminen aiheuttaa joiain vaikeuksia. Te kaikki tiedätte, että Englannissa liikkeellä oleva raha jakaantuu kahteen suureen ryhmään. Toisen niistä muodostavat mitä erilaisimmat pankkisetelit, joita käytetään kauppiaiden välisessä liikkeessä ja myös kuluttajien ja kauppiaiden välisissä suuremmissa maksuissa, toinen rahan laji, metalliraha, kiertää taas vähittäiskaupassa. Vaikka nämä liikkeellä olevan rahan lajit ovatkin aivan erilaisia, niin silti ne tunkeutuvat toinen toisensa alalle. Niinpä kultarahaa käytetään varsin laajassa mitassa suuremmissakin maksuissa, joissa rahasummat ovat alle 5 punnan. Jos huomenna laskettaisiin liikkeeseen neljän, kolmen tai kahden punnan sefeleitä, niin kultarahat, jotka nyt täyttävät nämä kiertokulkukana-
navat, vedettäisiin niistä heti pois, ja nuo rahat virtaisivat kana-
viin, joissa niitä rahapalkkojen korottamisen seurauksena tarvitaan. Tällä tavalla se lisämiljoona, joka tarvittaisiin 50 prosentin palkan-
korotuksen tapahtuessa, hankittaisiin ilman ainoatakaan lisäsovereig-
nia. Sama tulos voitaisiin saavuttaa ilman ainoatakaan lisäpankki-
seteliä lisäämällä vekselien kiertokulkua, kuten tehtiin melko pitkän
ajan kuluessa Lancashiressä.

Jos palkkatason yleinen korottaminen esim. 100 prosentilla, kuten kansalainen Weston maatyöläisten palkoista olettaa, aiheuttaisi välttämättömyystarvikkeiden hintojen huomattavan nousun ja vaatisi hänen mielipiteensä mukaan lisäsumman rahaa, jota ei voitaisi hankkia, niin *työpalkkojen yleisellä alenemisella* pitäisi olla sama vaikutus samassa mitassa, mutta päinvastaiseen suuntaan. Hyvät!

Te kaikki tiedätte, että vuodet 1858—1860 olivat puuvillateollisuudelle suotuisimpia ja että varsinkin vuosi 1860 on tässä suhteessa liike-elämän aikakirjoissa verraton, jota paitsi muutkin teollisuusalat kukoistivat tähän aikaan voimakkaasti. Puuvillateollisuuden työläisten ja kaikkien muiden tähän alaan yhteydessä olevien työläisten työpalkat olivat vuonna 1860 suuremmat kuin milloinkaan aikaisemmin. Sitten alkoi pula Amerikassa, ja kaikkien näiden työläisten palkat alennettiin yhtäkkiä noin neljännekseen aikaisemmasta määrästään. Päinvastaiseen suuntaan tapahtuneena se merkitsisi 300 prosentin nousua. Jos työpalkat nousevat 5:stä 20:een, niin me sanomme, että ne ovat kohonneet 300 prosentilla; jos ne laskevat 20:stä, 5:een, niin me sanomme, että ne ovat alenneet 75 prosentilla; mutta korotuksen määrä toisessa ja alennuksen määrä toisessa tapauksessa olisi sama, nimittäin 15 šillingiä. Se oli siis ennen kuulumaton, äkillinen palkkatason muutos, ja se koski työläismäärää, joka — jos lasemme yhteen puuvillateollisuudessa työskentelevät ja lisäksi siitä välillisesti riippuvat työläiset — oli $1\frac{1}{2}$ kertaa suurempi kuin maatyöläisten lukumäärä. Entä laskiko vehnän hinta? Sen keskihinta, joka kolmena vuotena, vv. 1858—1860, oli ollut 47 šillingiä 8 pennyä quarterilta, nousi 55 šillingiin 10 pennyn quarterilta kolmen vuoden (1861—1863) aikana. Mitä rahaan tulee, niin vuonna 1861 sitä lyötiin 8 673 232 puntaa 3 378 102 punnan asemesta vuonna 1860. Toisin sanoen vuonna 1861 lyötiin 5 295 130 puntaa enemmän kuin vuonna 1860. Tosin pankkiseteleitä oli kierrossa vuonna 1861 1 319 000 puntaa vähemmän kuin vuonna 1860. Vähentäkäämme tämä summa. Sittenkin jää liikkeellä olevaa rahaa kukoistusvuoteen 1860 verrattuna vuoden 1861 osalle 3 976 130 puntaa eli noin 4 miljoonaa puntaa enemmän; mutta Englannin pankin kultavaranto oli samaan aikaan vähentynyt, ei tosin samassa, mutta lähimain samassa suhteessa.

Verratkaamme vuotta 1862 vuoteen 1842. Paitsi sitä, että kiertokulussa olevien tavaroiden määrä ja arvo lisääntyivät valtavasti, yksistään se pääoma, joka maksettiin säännöllisesti osakkeista, obligaatioista yms., rautateiden arvopapereista, nousi 1862 Englannissa ja Walesissa 320 milj. puntaan, summaan, joka vuonna 1842 olisi tuntunut satumaiselta. Kiertokulussa olevan rahan kokonaismäärä oli kuitenkin vuosina 1862 ja 1842 likimain yhtä suuri; ja yleensäkin on havaittavissa, että kiertokulussa olevan rahan määrä pyrkii yhä enemmän pienenemään, vaikka sekä tavaroiden kokonaisarvo että kaikkien rahasuoritusten summa kasvaa suunnattomasti. Ystävämme Westonin kannalta katsoen tämä on käsittämätön arvoitus.

Jos hän olisi tarkastellut asiaa hieman syvällisemmin, hän olisi havainnut, että — vaikka ei otettaisikaan huomioon työpalkkoja ja oletettaisiin niiden pysyvän samalla tasolla — kiertokulussa olevien tavaroiden arvo ja paljous ja yleensä rahakauppojen summa vaihtelee päivittäin; että liikkeeseen laskettujen setelien määrä vaihtelee päivittäin; että ilman rahan apua, vekselien, sekkien, giro-luoton, sel-

vityspankkien avulla suoritettujen maksujen määrä vaihtelee päivittäin; että sikäli kuin metallirahaa todella tarvitaan, suhde toisaalta liikkeellä olevien rahojen ja toisaalta reservissä olevien tai pankkiholveihin talletettujen rahojen ja harkkojen välillä vaihtelee päivittäin; että se kullaan määrä, minkä maassa tapahtuva kiertokulku tarvitsee, ja se määrä, mikä lähetetään ulkomaille kansainvälistä kiertokulkua varten, vaihtelee päivittäin. Hän olisi havainnut, että hänen dogminsa rahan vakiomäärästä on hirveä erehdys, joka on ristiriidassa jokapäiväisen käytännön kanssa. Sen sijaan että hän käyttäisi väärää käsitystään rahan kiertokulun laeista perusteluna työpalkkojen korotusta vastaan, hänen olisi pitänyt tutkia niitä lakeja, jotka tekevät mahdolliseksi rahan kiertokulun mukautumisen alituisesti vaihteleviin olosuhteisiin.

4. TARJONTA JA KYSYNTÄ

Ystävämme Weston pitää kiinni latinalaisesta sananparresta: »repetitio est mater studiorum», so. kertaus on opin äiti, ja sen tähden hän on toistanut alkuperäisen dogminsa uudessa muodossa väittäen, että palkankorotuksen aiheuttamasta rahamäärän pienenemisestä olisi seurauksena pääoman väheneminen jne. Koska olen jo tarkastellut hänen rahankiertoa koskevia päähänpistojään, pidän aivan hyödyttömänä puuttua niihin kuviteltuihin seurauksiin, joita hänen nähdäkseen koituu hänen keksimästään rahan kiertokulun järkyttymisestä. Mieluumminkin yritän pelkistää hänen dogminsa — joka on *aina sama*, niin erilaisissa muodoissa kuin hän sen toistaakin — *sen yksinkertaisimpaan teoreettiseen muotoon*.

Yhdestä ainoasta huomautuksesta käy ilmi se epäkriittinen tapu, jolla hän käsittelee aihettaan. Hän vastustaa työpalkkojen korotusta eli korkeita työpalkkoja, jotka ovat seurauksena sellaisesta korotuksesta. Kysyn nyt häneltä, mitä ovat korkeat ja mitä ovat alhaiset työpalkat? Miksi pidetään esim. 5 šillingiä viikossa alhaisena ja 20 šillingiä viikossa korkeana työpalkkana? Jos 5 on alhainen palkka verrattuna 20:een, niin 20 on vielä alhaisempi verrattuna 200:aan. Jos joku esitelmöidessään lämpömittarista alkaa pauhata korkeista ja alhaisista lämpöasteista, niin hän ei rikastuta kenenkään tietoja. Hänen on ensin selitettävä, miten määritellään jäätymis- ja kiehumispiste, ja osoitettava, että nämä kiintopisteet määräytyvät luonnonlakien mukaisesti eivätkä lämpömittarien myyjän tai valmistajan mielen mukaisesti. Mitä tulee työpalkkaan ja voittoon, niin kansalainen Weston ei ole vain laiminlyönyt mainitunlaisten kiintopisteiden johtamista taloudellisista laeista, vaan on jopa pitänyt tarpeettomana etsiä niitä. Hän on tyytynyt hyväksymään tavanomaiset sanonnat korkea ja alhainen ikään kuin niillä olisi tarkasti määritelty merkitys, vaikka on päivänselvää, että työpalkkoja voidaan sanoa

korkeiksi tai alhaisiksi vain verrattuna johonkin mittapuuhun, jolla niiden suuruutta mitataan.

Hän ei kykene sanomaan minulle, minkä tähden tietystä työmäärästä maksetaan tietty rahamäärä. Jos hän vastaisi minulle, että sen määrää kysynnän ja tarjonnan laki, niin kysyisin häneltä heti, mikä laki sääntelee itse kysynnän ja tarjonnan. Silloin hänen vastauksensa panisi hänet umpikujaan. Työn kysynnän ja tarjonnan välinen suhde on alituisen muutoksen alainen ja sen mukana muuttuvat työn markkinahinnatkin. Jos kysyntä ylittää tarjonnan, niin palkat nousevat; jos tarjonta ylittää kysynnän, niin palkat laskevat, joskin sellaisissa olosuhteissa saattaisi osoittautua tarpeelliseksi *ottaa selvää* kysynnän ja tarjonnan todellisesta tilasta esim. lakon avulla tai jollakin muulla tavalla. Jos tarjontaa ja kysyntää pidetään työpalkkoja sääntelevänä lakina, niin olisi yhtä lapsellista kuin hyödytöntäkin kiivailla palkankorotusta vastaan, koska sen korkeimman lain mukaan, johon vedotaan, työpalkkojen ajoittainen korottaminen on yhtä välttämätöntä ja lainmukaista kuin työpalkkatason ajoittainen alentaminenkin. Mutta *ellei* tarjontaa ja kysyntää pidetä työpalkkoja sääntelevänä lakina, niin toistan vielä kerran kysymyksen: minkä tähden tietystä työmäärästä annetaan tietty rahamäärä?

Tarkastelkaamme kuitenkin asiaa laajemmasta näkökulmasta. Erehtyisitte pahasti, jos otaksuisitte, että työn tai jonkin muun tavarän arvon määrää viime kädessä tarjonta ja kysyntä. Tarjonta ja kysyntä eivät sääntele mitään muuta kuin markkinahintojen ohimeneviä *heilahteluja*. Ne selittävät, miksi tavarän markkinahinta nousee sen *arvoa* suuremmaksi tai laskee sen *arvoa* alemmaksi, mutta ne eivät suinkaan voi selittää tätä *arvoa* itseään. Olettakaamme, että tarjonta ja kysyntä ovat tasapainossa eli kuten taloustieteilijät sanovat kattavat toisensa. Samalla hetkellä, kun nämä vastakkaiset voimat tasaantuvat, ne lamauttavat toisensa ja lakkaavat vaikuttamasta suuntaan tai toiseen. Sinä hetkenä, kun tarjonta ja kysyntä pääsevät tasapainoon ja lakkaavat siitä syystä vaikuttamasta, tavaröiden *markkinahinta* vastaa niiden *todellista arvoa*, normaalihintaa, jonka seutuvilla markkinahinta heilahtelee. Kun siis tutkimme tämän *arvon* luonnetta, tarjonnan ja kysynnän ohimenevät vaikutukset markkinahintoihin eivät koske meitä lainkaan. Sama koskee niin työpalkkoja kuin kaikkien muidenkin tavaröiden hintoja.

5. TYÖPALKKA JA HINNAT

Ystävämme kaikki todistelut supistuvat yksinkertaisimmassa teoreettisessa ilmaisussaan yhteen ainoaan dogmiin: »*Tavaröiden hinnat määrää eli sääntelee työpalkka.*»

Voisin vedota käytännöllisiin havaintoihin kumotakseni tämän vanhentuneen ja jo kumotun harhaluulon. Voisin viitata siihen, että englantilaiset tehtaiden, kaivosten, laivaveistämöiden ym. työläiset,

joiden työstä maksetaan suhteellisen hyvin, vievät tuotteidensa halpuudella voiton kaikista muista kansakunnista, jota vastoin esim. englantilaisen maatyöläisen, jonka työstä maksetaan suhteellisen huonosti, voittavat hänen tuotteidensa kalleuden vuoksi miltei kaikki muut kansakunnat. Vertaamalla saman maan tuotetta toiseen tuoteseen ja eri maiden tavaroita keskenään voisin osoittaa, että — lukuunottamatta eräitä enemmän näennäisiä kuin todellisia poikkeuksia — keskimäärin hyvin maksettu työ tuottaa halpoja tavaroita ja huonosti maksettu työ kalliita tavaroita. Tämä ei tietenkään todista, että toisessa tapauksessa työn korkeat hinnat ja toisessa alhaiset hinnat olisivat aina syynä näihin täysin vastakkaisiin tuloksiin, mutta joka tapauksessa se todistaa, ettei työn hinta määrää tavaroiden hintaa. Meidän on kuitenkin aivan tarpeetonta käyttää tätä kokemusperäistä metodia.

Joku saattaa ehkä kiistää, että kansalainen Weston on esittänyt dogmin: »*Tavaroiden hinnat määrää eli sääntelee työpalkka.*» Hän ei todellakaan ole milloinkaan sellaista sanonut. Hän on päinvastoin sanonut, että voitto ja korko niin ikään ovat tavarain hintojen ainesosia, sillä tavaroiden hinnoista ei makseta ainoastaan työläisten palkkoja, vaan myös kapitalistien voitot ja maanomistajien korot. Entä mistä hänen mielestään muodostuvat hinnat? Ennen muuta työpalkasta. Sitten hintoihin lisätään jokunen prosentti kapitalistin hyväksi ja lisäprosentit maanomistajien hyväksi. Olettakaamme, että palkka tavarain tuottamiseen käytetystä työstä on 10. Jos voiton suhdeluku olisi 100 prosenttia, niin kapitalisti lisäisi maksettuun työpalkkaan 10, ja jos maankorko olisi myös 100 prosenttia työpalkasta, niin lisättäisiin jälleen 10, ja tavarain koko hinta nousisi silloin 30:een. Mutta sellainen hinnan määrääminen merkitsisi yksinkertaisesti, että työpalkka määrää hinnan. Jos työpalkka mainitussa tapauksessa nousisi 20:een, niin tavarain hinta nousisi 60:een jne. Sen vuoksi kaikki vanhat kansantaloustieteilijät, jotka olivat esittäneet dogmin, että työpalkka sääntelee hinnat, yrittivät todistaa sitä sillä, että pitivät voittoa ja korkoa *pelkkinä työpalkan prosenttilisinä*. Kukaan heistä ei tietenkään kyennyt johtamaan näiden prosenttilisten rajoja mistään taloudellisesta laista. He näyttivät päinvastoin uskovan, että voitto määrätään perintätavan mukaan, tottumuksesta, kapitalistin tahdosta tai jollain muulla yhtä mieltävaltaisella ja selittämättömällä tavalla. Kun he väittivät, että kapitalistien välinen kilpailu määrää voiton, niin se ei sano yhtään mitään. Tämä kilpailu voi tosin epäilemättä tasoittaa erilaiset voiton suhdeluvut eri teollisuusaloilla, ts. nivelloida ne keskitasolle, mutta se ei voi suinkaan määrätä itse tätä tasoa tai voiton yleistä suhdelukua.

Mitä me tarkoitamme sanoessamme, että työpalkka määrää tavaroiden hinnat? Koska työpalkka on vain työn hinnan nimi, niin tarkoitamme sillä, että työn hinta sääntelee tavaroiden hinnat. Koska »*hinta*» on vaihtoarvo — ja puhuessani arvosta tarkoitan aina

vaihtoarvoa — nimittäin *rahassa ilmaistu vaihtoarvo*, niin tämä väite tarkoittaa, että »*tavarain arvon määrää työn arvo*» eli »*työn arvo on yleinen arvonmitta*».

Entä kuinka sitten määräytyy itse »*työn arvo*»? Tässä joudumme umpikujaan. Umpikujaan joudumme tietysti vain, jos yritämme harmita loogisesti. Tuon dogmin puoltajat eivät muuten paljoakaan väliä logiikasta. Ottakaa esim. ystävämme Weston. Ensimmäinen hän sanoi meille, että tavaroiden hinnat määrää työpalkka ja että työpalkkojen noustessa täytyy siis hintojenkin nousta. Sitten hän rupesi todistelemaan meille päinvastaista, että työpalkkojen kohoamisesta ei ole mitään hyötyä, koska tavaroiden hinnat nousevat ja koska työpalkka itse asiassa mitataan niiden tavaroiden hinnalla, joihin se kulutetaan. Näin me alamme väitteestä, että tavaroiden arvon määrää työn arvo, ja lopetamme väitteeseen, että työn arvon määrää tavaroiden arvo. Täten kierrämme noidankehää emmekä pääse mihinkään tulokseen.

Onhan yleensä päivänselvää, että jos teemme jonkin tavarain, esim. työn, viljan tai jonkin muun tavarain arvosta yleisen arvonmitan ja sääntelijän, niin me vain lykkäämme vaikeutta tuonnemmaksi, koska mittaamme arvon toisella arvolla, joka taas puolestaan tarvitsee mittaamista.

Abstraktisimmassa muodossaan ilmaistuna dogmi »*tavaroiden hinnat määrää työpalkka*» tarkoittaa sitä, että »*arvon määrää arvo*», ja tämä tautologia merkitsee, ettemme todellisuudessa tiedä yhtään mitään arvosta. Jos hyväksymme tämän perusteen, niin jokainen keskustelu kansantaloustieteen yleisistä laeista muuttuu pelkäksi jaaritteluksi. Ricardon suuri ansio oli sen tähden se, että hän 1817 julkaistussa teoksessaan »*On the Principles of Political Economy*» hävitti perusteellisesti levinneen ja aikansa eläneen vanhan harhakäsityksen, että »*hinnat määrää työpalkka*», käsityksen, jonka Adam Smith ja hänen ranskalaiset edeltäjänsä olivat tutkimustensa todella tieteellisissä osissa hylänneet, mutta jonka he kuitenkin teostensa pintapuolisemmissa ja arkipäiväisissä luvuissa jälleen esittivät.

6. ARVO JA TYÖ

Kansalaiset, olen tullut kohtaan, josta minun on alettava tarkasteltavan kysymyksen tosiasiallinen selittäminen. En voi luvata, että teen sen täysin tyydyttävästi, koska minun silloin pitäisi käydä läpi koko kansantaloustieteen alue. Voin ranskalaisten sanontaa käyttääkseni vain »*effleurer la question*», ts. kosketella ainoastaan pääkohtia.

Ensimmäinen kysymys, joka meidän on asetettava, on: mitä on tavarain *arvo*? Kuinka se määräytyy?

Ensi silmäykseltä näyttää, että tavarain arvo on peräti *suhteellinen* asia, jota ei voida määritellä tarkastelematta tavaraa sen suhteissa kaikkiin muihin tavaroihin. Todellakin, kun puhumme ar-

vosta, tavarän vaihtoärvöstä, niin tarkoitamme niitä kvantitatiivisia suhteita, joissa tavara voidaan vaihtaa kaikkiin muihin tavaroihin. Mutta nyt herää kysymys: kuinka määräytyvät ne mittasuhteet, joissa tavarat vaihdetaan toisiinsa?

Tiedämme kokemuksesta, että nämä suhteet ovat loputtoman moninaisia. Jos otamme jonkin yhden tavarän, esim. vehnän, niin huomamme, että quarter vehnää voidaan vaihtaa miltei lukemattoman moninaisissa suhteissa muihin tavaroihin. Ja kuitenkin, *koska sen arvo pysyy tällöin samana* riippumatta siitä, ilmaistaanko se silkissä, kullassa tai jossain muussa tavarassa, tuon arvon täytyy jollain tavoin erota ja olla riippumaton niistä *moninaisista mittasuhteista*, joissa se *vaihtuu* toisiin tavaroihin. Täytyy olla mahdollista ilmaista tämä arvo muodossa, joka eroaa noista moninaisista eri tavaröiden välisistä yhtäläisyysuhteista.

Sanoessani edelleen, että quarter vehnää vaihtuu tietysässä mittasuhteessa rautaan tai että vehnäquarterin arvo ilmaistaan tietysässä rautamäärässä, tarkoitan, että vehnän arvo ja sen vastike raudassa ovat yhtä suuret *jonkin kolmannen esineen* kanssa, joka ei ole vehnää eikä rautaa, koska oletan, että ne ilmaisevat saman suureen kahdessa eri muodossa. Sen tähden täytyy kummankin tavarän, niin vehnän kuin raudankin, olla toisistaan riippumatta muunnettavissa kolmanneksi esineeksi, joka on niiden yhteinen mitta.

Valaistakseni tätä kohtaa esitän hyvin yksinkertaisen mittausopillisen esimerkin. Mitä teemme, kun vertaamme kaikenmuotoisten ja -suuruisten kolmiöiden pinta-alaa toisiinsa tai kun vertaamme kolmiöiden pinta-alaa suorakulmiöiden tai jöidenkin muiden suoralinjaisten kuviöiden pinta-alaan? Muunnamme jonkin kolmion pinta-alan ilmaisumuotoon, joka on aivan erilainen sen näkyvän muodon kanssa. Koska tiedämme, että kolmion pinta-ala on yhtä kuin puolet sen kannan ja korkeuden tulosta, niin voimme verrata keskenään kaikenlaisten kolmiöiden ja suoralinjaisten kuviöiden suuruuksia, sillä ne kaikki voidaan jakaa joksikin määräksi kolmioita.

Samaa menetelmää on noudatettava tavaröiden arvoihin nähden. Meillä on oltava mahdollisuus pelkistää ne samaan, niille yhteiseen ilmaisumuotoon ja erotettava ne toisistaan vain niiden mittasuhteiden mukaan, joissa niihin sisältyy sama identtinen mitta.

Koska tavaröiden *vaihtoärvöt* ovat vain näiden esineiden *yhteiskunnallisia funktioita* eikä niillä ole mitään tekemistä tavaröiden *luonnollisten ominaisuuksien* kanssa, niin meidän on lähinnä kysyttävä: mikä on kaikkien tavaröiden yhteinen *yhteiskunnallinen perusolemus*? Se on *työ*. Tavarän tuottamiseen täytyy käyttää tai tavaraan täytyy sisällyttää tietty määrä työtä. Sitä paitsi en tarkoita *työtä* ylipäänsä, vaan *yhteiskunnallista työtä*. Henkilö, joka valmistaa esineen omaa välitöntä käyttöään varten, kuluttaakseen sen itse, valmistaa *tuotteen*, mutta ei *tavaraa*. Itseään varten työskentelevänä tuottajana hänellä ei ole mitään tekemistä yhteiskunnan kanssa. Mutta tuottaakseen *tavarän* hänen ei pidä vain tuottaa esi-

nettä, joka tyydyttää jonkin *yhteiskunnallisen* tarpeen, vaan myös hänen työnsä on oltava erottamattomana osana yhteiskunnan käyttämässä työn kokonaisuudessa. Hänen työnsä tulee olla alistettu *yhteiskunnan sisäisen työnjaon* alaiseksi. Se ei ole mitään ilman työn muita osia ja se on vuorostaan niiden välttämätöntä *täydennystä*.

Tarkastellessamme *tavaroita arvoina* tarkastelemme niitä yksinomaan *olennoituneena*, *kiinteänä*, tai jos haluatte, *kiteytyneenä yhteiskunnallisena työnä*. Tässä suhteessa ne voivat erota toisistaan vain siten, että edustavat suurempaa tai pienempää työmäärää. Esimerkiksi silkkisen nenäliinan valmistamiseen käytetään suurempi määrä työtä kuin tiiliskiven tuotantoon. Entä kuinka *työmäärä* mitataan? *Ajalla, minkä työ kestää*, mittaamalla työ tunneissa, päivissä jne. Jotta tätä mittaa voitaisiin käyttää, kaikki työolajat on luonnollisesti muunnettava keskinkertaiseksi eli tavalliseksi työksi, niiden ykseydeksi.

Tulemme siis seuraavaan johtopäätökseen: tavaralla on *arvo*, koska se on *yhteiskunnallisen työn kiteytymä*. Tavararvon *suuruus* eli tavararvon *suhteellinen* arvo riippuu tavararaan sisältyvän yhteiskunnallisen substanssin suuremmasta tai pienemmästä määrästä, so. tavararvon tuottamiseen välttämättömän työn suhteellisesta määrästä. Tavaroiden *suhteellisen arvon* määrää siis *vastaava työmäärä* tai *-summa*, joka *sisältyy noihin tavaroihin, on olennoituneena, kiinnittyneenä niissä*. *Vastaavat* tavaramäärät, jotka voidaan valmistaa *samassa työajassa, ovat samanarvoiset*. Ts. tavararvon suhde toisen tavararvoon on sama kuin tavararaan kiinnitetyn työmäärän suhde toiseen tavararaan kiinnitettyyn työmäärään.

Otaksun, että monet teistä kysyvät: onko sitten tosiasiallisesti olemassa kovinkaan suurta eroa tai yleensä eroa siinä, jos väitetään, että tavaroiden arvon määrää *työpalkka* tai että sen määrää niiden valmistamiseen välttämätön *suhteellinen työmäärä*? Teidän on kuitenkin otettava huomioon, että *palkkio* työstä ja *työn* määrä ovat aivan eri asioita. Olettakaamme esim. että vehnäquarteriin ja kultaunssiin sisältyy *yhtä suuret määrät työtä*. Käytän tätä esimerkkiä, koska sen esitti *Benjamin Franklin* ensimmäisessä 1729 julkaistussa »*A Modest Inquiry into the Nature and Necessity of a Paper Currency*»-nimisessä tutkielmassaan, jossa hän eräänä ensimmäisistä osui arvon todelliseen luonteeseen. Oletamme siis, että quarter vehnää ja unssi kultaa ovat *yhtäläisiä arvoja* eli *vasta-arvoja*, koska ne ovat *keskinertaisen työn yhtä suurien määrien kiteytymiä*, edustavat niihin kiinnitettyä niin ja niin monen päivän tai viikon työtä. Kun määrittellemme näin kullan ja vehnän suhteelliset arvot, niin otammeko jollakin tavalla huomioon maatyöläisten ja kaivostyöläisten *työpalkat*? Emme vähimmässäkään määrässä. Me jätämme kokonaan *määrittelemättä, miten* heidän päivä- tai viikkotyöstänsä on maksettu ja onko yleensä käytetty palkkatyötä. Jos sitä on käytetty, niin työpalkat ovat voineet olla hyvin erilaisia. Työläinen, jonka työ on olennoitunut vehnäquarterissa, on voinut saada vain kaksi bušelia

vehnää, kun taas kaivoksessa työskentelevä työläinen on saanut ehkä puoli unssia kultaa. Tai jos oletamme heidän työpalkkansa yhtä suu-riksi, niin silti ne voivat poiketa kaikissa mahdollisissa suhteissa heidän valmistamiensa tavaroiden arvoista. Palkka voi tehdä puolet, kolmasosan, neljäsosan, viidesosan tai jonkin muun suhteellisen osan vehnäquarterista tai kultaunssista. Heidän *työpalkkansa* ei luonnol-lisestikaan voi *ylittää* heidän tuottamiensa tavaroiden arvoa, olla *suurempi* kuin se, mutta palkka voi olla arvoa pienempi jopa hyvin-kin erilaisessa määräsuhteessa. Tuotteiden *arvo rajoittaa* heidän *työpalkkaansa*, mutta työpalkka ei suinkaan rajoita *heidän tuottei-densa arvoa*. Ja tärkeintä on, että arvo, esim. viljan ja kullan suhteel-linen arvo määräytyy riippumatta lainkaan käytetyn työn arvosta, so. *työpalkasta*. Tavaroiden arvon määrittäminen *niihin kiinnitetty-jen suhteellisten työmäärien* mukaan on sen tähden aivan toista kuin tautologinen metodi, jonka mukaan tavaroiden arvo määritellään työn arvon eli *työpalkan mukaan*. Tämä seikka tulee kuitenkin lä-hemmin selitetyksi tutkimuksemme kulussa.

Tavarain vaihtoarvoa laskiessamme meidän täytyy tuotannon *vii-meisessä* vaiheessa käytettyyn työmäärään lisätä se työmäärä, joka *aikaisemmin* oli sijoitettu tavarain raaka-aineeseen, samoin kuin se työ, joka on käytetty työn suorittamiseen tarvittaviin työvälineisiin, työkaluihin, koneisiin ja rakennuksiin. Esim. tietyn puuvillalan-kamäärän arvossa on kiteytynyt se työmäärä, joka lisättiin puuvil-laan kehruuprosessissa, ja lisäksi puuvillaan aikaisemmin sijoitettu työmäärä, kivihiileen, öljyyn ja muihin työnteossa käytettyihin apu-aineisiin sekä höyrykoneeseen, väärtinöihin, tehdasrakennukseen ym. sijoitettu työmäärä. Varsinaisia tuotantovälineitä, kuten työka-luja, koneita, rakennuksia, käytetään yhä uudelleen pitemmän tai lyhyemmän ajan kuluessa kertaantuvissa tuotantoprosesseissa. Jos ne kulutettaisiin kerralla, kuten raaka-aine, niiden koko arvo siir-tyisi silloin heti tavaroihin, joiden tuottamisessa niitä on käytetty. Mutta koska esim. väärtinä kuluu vain vähitellen, niin tehdään kes-kimääräinen laskelma, jonka perustaksi otetaan väärtinän keskimää-räinen kesto-aika ja keskimääräinen kuluminen tietyissä ajassa, sano-kaamme päivässä. Tällä tavalla laskemme, kuinka paljon väärtinän arvosta siirtyy kehrättyyn lankaan päivittäin ja kuinka paljon siis esimerkiksi lankanulaan sijoitetusta työn kokonaismäärästä tulee väärtinään aikaisemmin sisällytetyn työmäärän osalle. Nyt tarkas-teltavanamme olevaa kysymystä varten meidän on tarpeetonta sel-littää yksityiskohtaisemmin tätä seikkaa.

Saattanee näyttää, että jos tavarain arvon määrää sen *tuottamiseen käytetty työmäärä*, niin mitä laiskempi tai taitamattomampi joku mies on, sitä arvokkaampi on hänen valmistamansa tavara, koska sen valmistamiseen tarvittava työ-aika on vastaavasti pitempi. Sel-lainen johtopäätös olisi kuitenkin murehdittava erehdys. Johdatan mieleenne, että käytin sanontaa *»yhteiskunnallinen työ»*, ja käsittee-seen *»yhteiskunnallinen»* sisältyy paljon. Kun sanomme, että tavarain

arvon määrää siihen sijoitettu eli siinä kiteytynyt *työmäärä*, niin tarkoitamme *työmäärää*, joka on *välttämätön* tavaran tuottamiseen yhteiskunnan kyseisellä asteella, tiettyjen keskinkertaisten yhteiskunnallisten tuotantoehtojen vallitessa, kun työnteon intensiivisyys ja työtaito ovat tiettyä yhteiskunnallista keskitasoa. Kun Englannin höyrykäyttöiset kutomakoneet alkoivat kilpailla kangaspuiden kanssa, niin aikaisemmasta työajasta tarvittiin vain puolet tietyn lankamäärän muuttamiseen yardiksi puuvillakangasta tai verkkaa. Köyhä käsinkutoja teki nyt tosin 17 tai 18 tuntia työtä päivässä aikaisemman 9 tai 10 tunnin asemesta. Mutta silti hänen 20 tunnin työnsä tuotteeseen sisältyy vain 10 tuntia yhteiskunnallista työtä eli 10 tuntia työtä, joka on yhteiskunnallisesti välttämätöntä tietyn lankamäärän muuttamiseen kankaaksi. Hänen 20 tunnin työnsä tuote ei siis sisällä nyt enempää arvoa kuin hänen aikaisempi 10 tunnin tuotteensa.

Jos siis tavaroissa olennoitunut yhteiskunnallisesti välttämätön työ määrää niiden vaihtoarvot, niin tavaran tuottamiseen tarvittavan työmäärän jokaisen lisäyksen täytyy lisätä sen arvoa, jokaisen vähennyksen pienentää sitä.

Jos tiettyjen tavaroiden tuottamiseen välttämätön työmäärä pysyisi muuttumattomana, niin niiden suhteellinen arvokin pysyisi muuttumattomana. Mutta niin ei ole asianlaita. Tavaran tuottamiseen välttämätön työmäärä vaihtelee alinomaa sitä mukaa kuin työn tuotantovoimat muuttuvat. Mitä suurempi on työn tuotantovoima, sitä enemmän tuotetaan annetussa työajassa, ja mitä pienempi on työn tuotantovoima, sitä vähemmän tuotetaan aikayksikössä. Jos esimerkiksi väestön lisääntymisen takia olisi välttämätöntä viljellä maata, joka on vähemmän hedelmällistä, niin sama tuotemäärä saataisiin vain kuluttamalla enemmän työtä, ja maataloustuotteiden arvo kohoaisi sen johdosta. Toisaalta on selvää, että jos yksi kehrääjä nykyaikaisten tuotantovälineiden avulla muuttaa yhden työpäivän kuluessa useita tuhansia kertoja enemmän puuvillaa langaksi kuin hän aikaisemmin saattoi kehrätä samassa ajassa rukilla, niin jokainen naula puuvillaa vaatii useita tuhansia kertoja vähemmän kehrutyötä kuin aikaisemmin, ja sen vuoksi arvo, jonka kehruuprosessi sisällyttää jokaiseen puuvillanaulaan, on tuhansia kertoja pienempi kuin aikaisemmin. Langan arvo laskee vastaavasti.

Kun emme ota lukuun ihmisten erilaisia luontaisia erikoisuuksia emmekä hankittua työtottumusta, niin työn tuotantovoiman täytyy pääasiallisesti riippua:

1. työn *luonnollisista* ehdoista, kuten maan hedelmällisyydestä, kaivosten rikkaudesta jne.;

2. työn *yhteiskunnallisten voimien* edistyvästä täydellistymisestä, jonka edellytyksenä on suuressa mitassa harjoitettu tuotanto, pääoman keskittyminen ja työn yhdistäminen, työnjako, koneet, tuotantomenetelmien parantaminen, kemiallisten ja muiden luonnonvoimien käyttäminen, tietoliikenne- ja kuljetusvälineiden ansiosta tapahtuva ajan ja välimatkojen supistuminen ja kaikki muut keksinnöt,

joiden avulla tiede pakottaa luonnonvoimat palvelemaan työtä ja joiden ansiosta työ kehittyy luonteeltaan yhä enemmän yhteiskunnalliseksi eli yhteistoiminnalliseksi. Mitä suurempi on työn tuotantovoima, sitä vähemmän työtä käytetään tietyn tuotemäärän valmistamiseen ja siis sitä pienempi on tuotteen arvo. Mitä pienempi on työn tuotantovoima, sitä enemmän työtä käytetään saman tuotemäärän valmistamiseen ja sitä suurempi on siis sen arvo. Näin muodoin voimme todeta yleiseksi laiksi:

tavaroiden arvo on suoraan verrannollinen niiden valmistamiseen käytettyyn työaikaan ja kääntäen verrannollinen käytetyn työn tuotantovoimaan.

Tähän asti olemme puhuneet vain arvosta, nyt lisään muutamia sanoja *hinnasta*, joka on erikoinen arvon muoto.

Hinta sinänsä ei ole mikään muu kuin *arvon rahallinen ilmaus*. Englannin kaikkien tavaroiden arvot esimerkiksi ilmaistaan kullassa, kun ne mannermaalla pääasiallisesti ilmaistaan hopeassa. Kullan tai hopean samoin kuin kaikkien muiden tavaroiden arvon määrää niiden tuottamiseen välttämätön työ määrä. Te vaihdatte tietyn määrän kotimaisia tuotteita, joissa on kiteytyneenä tietty määrä kansallista työtänne, kultaa ja hopeaa tuottavien maiden tuotteisiin, joissa on kiteytyneenä tietty määrä *niiden* työtä. Tällä tavalla, itse asiassa vaihtokaupan avulla, te opitte ilmaisemaan kaikkien tavaroiden arvon, so. niiden valmistamiseen käytetyn työn määrän, kullassa ja hopeassa. Tarkastellessanne lähemmin *arvon rahallista ilmausta* tai, mikä on samaa, *arvon muuttamista hinnaksi*, huomaatte sen prosessiksi, jossa kaikkien tavaroiden *arvo* saa *itsenäisen ja yhtäläisen muodon*, tai jossa se tulee ilmaistuksi *yhtäläisen* yhteiskunnallisen työn määränä. Hintaa, mikäli se on vain arvon rahallinen ilmaus, *Adam Smith* nimitti »*natural priceksi*» (luonnolliseksi hinnaksi) ja ranskalaiset fysiokraatit »*vrix nécessaireksi*» (välttämättömäksi hinnaksi).

Mikä on siis *arvon* ja *markkinahinnan* eli *luonnollisen hinnan* ja *markkinahinnan* välinen suhde? Te tiedätte, että kaikkien samalaisten tavaroiden *markkinahinta* on *sama* niin erilaisia kuin eri tuottajien tuotantoehdot ovatkin. Markkinahinta ilmaisee vain sen *yhteiskunnallisen työn keskimäärän*, joka keskinkertaisten tuotantoehtojen vallitessa on välttämätön markkinoiden varustamiseksi tietyllä määrällä tiettyjä valmisteita. Se lasketaan tietyn tavaralajien kokonaismäärän mukaan. Sikäli tavarain *markkinahinta* vastaa sen *arvoa*. Toisaalta markkinahintojen heilahtelut milloin arvoa eli luonnollista hintaa korkeammalle, milloin taas sitä alemmaksi ovat riippuvaisia tarjonnan ja kysynnän vaihteluista. Markkinahinnan poikkeamista arvosta tapahtuu alituisesti, mutta kuten *Adam Smith* sanoo,

»luonnollinen hinta on tavallaan keskiö, johon kaikkien tavaroiden hinnat jatkuvasti pyrkivät. Erilaiset satunnaiset seikat saattavat joskus pitää ne luonnollista hintatasoa huomattavasti korkeampina ja joskus painaa tämän tason

alapuolelle. Mutta mitkä sitten lienevätkin ne esteet, jotka panevat hinnat poikkeamaan tästä vakiokeskiöstä, ne kuitenkin alituisesti pyrkivät siihen.»⁸²

En voi nyt käsitellä tätä asiaa tarkemmin. Riittää, kun sanon, että jos tarjonta ja kysyntä tasapainottuvat, niin tavaroiden markkinahinnat vastaavat niiden luonnollisia hintoja, ts. niiden arvoja, jotka määrää tavaroiden tuottamiseen välttämätön työmäärä. Mutta tarjonnan ja kysynnän *täytyy* jatkuvasti pyrkiä tasapainottumaan, vaikkakin se tapahtuu vain siten, että kunkin heilahduksen tasoittaa toinen heilahdus, lasku nousun ja nousu laskun. Jos te sen sijaan, että seuraatte vain päivittäisiä heilahteluja, analysoitte pitempien ajanjaksojen kuluessa markkinahintojen liikettä, kuten on tehnyt esim. herra Tooke »*History of Prices*» -teoksessa, niin havaitsette, että markkinahintojen heilahtelut, niiden poikkeamiset arvoista, niiden nousut ja laskut kumoavat ja tasoittavat toisensa. Jos siis jätetään ottamatta huomioon monopolien vaikutus ja eräät muut modifikaatiot, jotka minun nyt täytyy sivuuttaa, kaikki tavarat myydään keskimäärin niitä vastaavasta *arvosta* eli luonnollisiin hintoihin. Keskimääräiset ajanjaksot, joiden aikana markkinahintojen heilahtelut tasoittavat toisensa, ovat erilaisia eri tavaroiden suhteen, koska tarjonnan sovittaminen kysynnän mukaiseksi on toiseen tavaralajiin nähden helpompaa ja toiseen vaikeampaa.

Kun nyt yleensä puhuen enemmän tai vähemmän pitkän ajanjakson kuluessa kaikki tavarat myydään arvoaan vastaavaan hintaan, niin on mieleltöntä olettaa, että voitto — ei yksityisissä tapauksissa saatu, vaan eri teollisuusalojen vakituinen ja tavanomainen voitto — syntyisi tavaroiden hinnanlisäyksestä tai siitä, että ne myydään hintaan, joka ylittää niiden *arvon*. Tällaisen käsityksen järjettömyys käy selvästi ilmi, kun se yleistetään. Sen, minkä joku myyjänä jatkuvasti voittaisi, hän menettäisi jatkuvasti ostajana. Tässä ei auta se, että viitataan ihmisiin, jotka ovat ostajia olematta myyjiä tai ovat kuluttajia olematta tuottajia. Se minkä nämä ihmiset maksavat tuottajille, heidän pitäisi ensin saada näiltä ilmaiseksi. Jos joku ensin ottaa teiltä rahaa ja antaa sen sitten takaisin ostamalla tavaroitanne, niin ette milloinkaan rikastu myymällä tavaroitanne kalliimmalla hinnalla tälle samalle henkilölle. Tällaiset liiketoimet voivat vähentää tappiota, mutta eivät suinkaan auta saamaan voittoa.

Selittääkseenne *voiton yleisen luonteen* teidän täytyy lähteä siitä väittämästä, että *tavarat myydään keskimäärin niiden todellisesta arvosta ja voitto saadaan myydessä tavarat arvonsa mukaisesti*, ts. niissä olennoitunutta työmäärää vastaavasti. Ellette tältä perustalta voi selittää voittoa, ette ylipäänsä voi sitä selittää. Tämä kuulostaa paradoksilta ja tuntuu olevan ristiriidassa jokapäiväisen kokemuksen kanssa. Paradoksi on sekin, että maa kiertää auringon ympäri ja vesi on kokoonpantu kahdesta helposti syttyvästä kaasusta. Tieteelliset totuudet ovat aina paradokseja, jos niitä tarkastellaan jokapäi-

väisen kokemuksen kannalta, joka huomioi vain esineiden pettävän ulkonäön.

7. TYÖVOIMA

Tutkittuamme, sikäli kuin se näin pikaisessa tarkastelussa on voinut olla mahdollista, *arvon* luonnetta, *minkä tahansa tavararan arvon* luonnetta, meidän on keskitettävä huomiomme *työn* erikoiseen *arvoon*. Ja tässä minun täytyy jälleen hämmästyttää teitä näennäisellä paradoksilla. Olette kaikki varmoja, että päivittäin myytte nimenomaan työtänne, että siis työllä on hinta ja että (koska tavararan hinta on vain sen arvon rahallinen ilmaus) täytyy varmasti olla olemassa sellainen käsite kuin *työn arvo*. Todellisuudessa ei kuitenkaan ole olemassa mitään sellaista kuin *työn arvo* sanan tavallisessa merkityksessä. Olemme huomanneet, että tavarassa kiteytynyt välttämättömän työn määrä muodostaa tavararan arvon. Jos nyt käyttäisimme tätä arvon käsitettä, kuinka voisimme määritellä sanokaamme kymmentuntisen työpäivän arvon? Kuinka paljon työtä sisältyy tähän päivään? Kymmenen tuntia työtä. Jos sanoisimme, että kymmentuntisen työpäivän arvo on yhtä kuin kymmenen tunnin työ tai tähän työpäivään sisältyvä työmäärä, se olisi tautologiaa ja päälle päätteeksi mieletön väite. Luonnollisesti sitten kun olemme saaneet selville sanonnan »*työn arvo*» todellisen, mutta piilevän merkityksen, me voimme selittää arvokäsitteen tällaisen järjenvastaisen ja mahdottomalta tuntuvan soveltamisen samoin kuin voimme selittää tai vaankappaleiden näennäiset tai pelkästään ilmiölliset liikunnat heti, kun olemme tiedostaneet niiden todelliset liikunnat.

Työläinen ei myy suoranaisesti *työtänsä*, vaan *työvoimansa*, jonka hän antaa väliaikaisesti kapitalistin käytettäväksi. Tämä pitää siinä määrin paikkansa, että lailla on säädetty — en tiedä, onko niin Englannin laeissa, mutta ainakin eräiden mannermaiden laeissa — *pisin aika*, joksi henkilö saa myydä työvoimansa. Jos hänen sallittaisiin myydä se rajattomaksi ajaksi, niin orjuus olisi heti palautettu. Sellainen myynti, jos se esimerkiksi käsittäisi koko hänen elinaikansa, tekisi hänet heti työnantajansa elinkautiseksi orjaksi.

Jo *Thomas Hobbes*, eräs Englannin vanhimpia taloustieteilijöitä ja omaperäisimpiä filosofejia, osui vaistomaisesti »*Leviathanissaan*» tähän tosiasiaan, joka kaikilta hänen seuraajiltaan on jäänyt huomaamatta. Hän sanoo:

»*Ihmisen*, kuten muidenkin esineiden, *arvona* on hänen *hintansa*, ts. se, mikä annetaan *hänen voimansa käyttämisestä*.»

Tältä perustalta lähtien me voimme määritellä *työn arvon* samoin kuin jokaisen muunkin tavararan arvon.

Mutta ennen kuin tämän teemme, meidän on asetettava kysymys, mistä johtuu se kummallinen ilmiö, että markkinoilla on toisaalta ryhmä ostajia, jotka omistavat maan, koneet, raaka-aineet ja elä-

mäntätarvikkeet, ts. esineet, jotka muokkaamatonta maata lukuun ottamatta ovat kaikki *työn tuotteita*, ja toisaalta ryhmä myyjiä, joilla ei ole mitään muuta myytävää kuin työvoimansa, työhön pystyvät kätensä ja aivonsa. Mistä johtuu, että toinen ryhmä jatkuvasti ostaa saadakseen voittoa ja rikastuakseen, samanaikaisesti kun toiset jatkuvasti myyvät ansaitakseen toimentulonsa? Tämän asian tutkiminen merkitsisi että tutkitaan sitä, mitä taloustieteilijät sanovat *alustavaksi* eli *alkuperäiseksi kasautumiseksi*, mutta jota pitäisi sanoa *alkuperäiseksi pakkoluovuttamiseksi*. Havaittisimme, että niin sanottu *alkuperäinen kasautuminen* ei merkitse mitään muuta kuin historiallista prosessisarjaa, minkä tuloksena on *hävitetty* työntekijän ja hänen työvälaineidensä välinen *alkuperäinen yhteys*. Sellainen tutkimus ei kuitenkaan kuulu esillä olevan aiheeni piiriin. Työntekijän *erottaminen* työvälaineistä kerran tapahduttuaan säilyy ja uusiintuu yhä lisääntyvässä määrässä, kunnes tuotantotavan uusi ja perusteellinen vallankumous sen jälleen poistaa ja palauttaa alkuperäisen yhteyden uudessa historiallisessa muodossa.

Mitä on siis *työvoiman arvo*?

Työvoiman, kuten jokaisen muunkin tavaran, arvon määrää sen tuottamiseen välttämätön työmäärä. Ihmisen työvoima on vain hänen elävässä henkilöllisyydessään. Ihminen käyttää tietyn määrän elämäntarvikkeita kasvaakseen ja pysyäkseen hengissä. Mutta ihminen, kuten konekin, kuluu ja hänet täytyy korvata toisella ihmisellä. *Oman* olemassaolonsa ylläpitoon välttämättömien elämäntarvikkeiden lisäksi *työläinen* tarvitsee niitä tietyn määrän kasvattaakseen lapsia, jotka korvaavat hänet työmarkkinoilla ja ikuistavat työläisten sukukunnan. Tämän lisäksi työläisen täytyy kuluttaa vielä tietty arvosumma kehittääkseen työvoimaansa ja hankkiakseen tietyn ammattitaidon. Tällä kertaa riittää, kun otamme huomioon vain *keskinkertaisen* työn, jolloin kasvatus- ja koulutuskustannukset ovat aivan häviävän pieniä suureita. Käytän kuitenkin hyväksi tilaisuutta huomauttaakseni, että samoin kuin erilaatuisen työvoiman tuotantokustannukset ovat erilaisia, niin myös eri tuotannonaloilla käytetyn työvoiman arvo on erilainen. Sen vuoksi *yhtä suuren työpalkan* vaatiminen perustuu erehdykseen ja on *mielelön* toivomus, joka ei koskaan tule täyttymään. Tuo vaatimus juontuu siitä väärästä ja pintapuolisesta radikalismista, joka hyväksyy edellytykset ja yrittää väistää johtopäätöksiä. Palkkatyöjärjestelmän perustalla työvoiman arvo määritellään samoin kuin minkä hyvänsä muunkin tavaran arvo, ja koska työvoiman eri lajeilla on eri arvo, ts. niiden tuottamiseen tarvitaan erilainen määrä työtä, niin työmarkkinoilla niillä *täytyy olla* erilainen hinta. *Saman tai edes oikeudenmukaisen palkan* vaatiminen palkkatyöjärjestelmän vallitessa on samaa kuin *vapauden* vaatiminen orjuuteen perustuvassa järjestelmässä. Se mitä te pidätte oikeana tai kohtuullisena, ei tule kysymykseen. Kysymyksessä on se, mikä olevassa tuotantojärjestelmässä on välttämätöntä ja väistämätöntä.

Sanotun perusteella on selvää, että *työvoiman arvon* määrää niiden *elämäntarvikkeiden arvo*, jotka tarvitaan työvoiman tuottamiseen, kehittämiseen, säilyttämiseen ja ikuistamiseen.

8. LISÄARVON TUOTTAMINEN

Olettakaamme, että niiden elämäntarvikkeiden tuottaminen, jotka työläinen päivittäin keskimäärin tarvitsee, vaatii *6 tuntia keskin-kertaista työtä*. Olettakaamme lisäksi, että nämä 6 tuntia keskinkertaista työtä vastaavat 3 šillingin kultamäärää. Nämä 3 šillingiä olisivat tuon *työläisen työvoiman päiväärön hinta* eli rahallinen ilmaus. Työskennellessään 6 tuntia päivässä hän tuottaisi päivittäin arvon, joka riittäisi hänen päivittäin keskimäärin tarvitsemiensa elämäntarvikkeiden ostamiseen eli hänen säilymiseensä työläisenä.

Mutta miehemme on palkkatyöläinen. Hänen täytyy sen tähden myydä työvoimansa kapitalistille. Jos hän myy sen 3 šillingistä päivässä eli 18 šillingistä viikossa, niin hän myy sen arvostaan. Olettakaamme, että hän on kehrääjä. Jos hän työskentelee päivittäin 6 tuntia, hän lisää puuvillaan päivittäin 3 šillingin arvon. Tämä hänen päivittäin puuvillaan lisäämänsä arvo vastaisi tarkalleen hänen työpalkkaansa eli hintaa, jonka hän saa päivittäin työvoimastaan. Mutta tässä tapauksessa kapitalisti *ei saisi mitään lisäarvoa* eli *lisä-tuotetta*. Tässä joudumme siis todella vaikeuksiin.

Ostaessaan työläisen työvoiman ja maksaessaan sen arvon kapitalisti, kuten jokainen muukin ostaja, hankkii oikeuden kuluttaa, käyttää ostamaansa tavaraa. Samoin kuin konetta kulutetaan eli käytetään käynnistämällä se, niin myös ihmisen työvoimaa kulutetaan ja käytetään panemalla hänet työhön. Maksaessaan työläisen työvoiman päivä- tai viikkoarvon kapitalisti hankkii siten oikeuden käyttää tuota työvoimaa eli panna se tekemään työtä *koko päivän tai koko viikon*. Työpäivällä tai työviikolla on luonnollisesti tietty rajansa, mutta sitä koskettelemme lähemmin alempana.

Nyt sitä vastoin tahdon kiinnittää huomionne erääseen ratkaisevaan seikkaan.

Työvoiman *arvon* määrää työnpaljous, joka on välttämätön työvoiman säilyttämiseksi tai uusintamiseksi, kun taas tämän työvoiman *käyttämistä* rajoittaa vain työläisen työkyky ja ruumiillinen voima. Työvoiman päivä- tai viikkoarvo on aivan eri asia kuin tämän työvoiman päivä- tai viikkokulut, samoin kuin rehu, jonka hevonen tarvitsee, ja aika, jonka se voi ratsastajaa kantaa, ovat kaksi aivan eri asiaa. Työmäärä, johon rajoittuu työläisen työvoiman *arvo*, ei suinkaan aseta rajaa sille työmäärälle, jonka hänen työvoimansa voi suorittaa. Ottakaamme esimerkiksi kehrääjämme. Olemme tulleet huomaamaan, että uusintaakseen joka päivä työvoimansa hänen täytyy päivittäin tuottaa 3 šillingin arvo, minkä hän tekeekin työskentelemällä 6 tuntia päivässä. Tämä ei kuitenkaan tee häntä kykenemättömäksi työskentelemään 10 tai 12 tuntia tai enemmänkin

päivässä. Maksamalla kehrääjän työvoiman päivä- tai viikkoarvon kapitalisti hankkii oikeuden käyttää tätä työvoimaa *koko päivän tai koko viikon* ajan. Niinpä siis hän panee kehrääjän tekemään työtä, sanokaamme, 12 tuntia päivässä. Niiden 6 *tunnin lisäksi*, jotka kehrääjän palkka eli hänen työvoimansa arvon korvaaminen vaatii, kehrääjän on siis työskenneltävä *vielä 6 tuntia*, joita minä nimitän *lisätyön* tunneiksi, ja tämä lisätyö olennoituu *lisäarvossa* ja *lisätuotteessa*. Jos esimerkiksi kehrääjämme tehdessään päivittäin 6 tuntia työtä lisää puuvillaan 3 šillingin arvon, joka tarkalleen vastaa hänen palkkaansa, niin 12 tunnissa hän lisää puuvillaan 6 šillingin arvon ja tuottaa *vastaavan lisämäärän lankaa*. Koska hän on myynyt työvoimansa kapitalistille, hänen luomansa arvo eli hänen valmistamansa tuote kuuluu kokonaisuudessaan kapitalistille, joka on hänen työvoimansa pro tempore* omistaja. Siis sijoittamalla 3 šillingiä kapitalisti saa 6 šillingin arvon, koska hänen sijoittamansa arvo, jossa on kiteytyneenä 6 työtuntia, korvautuu arvolla, jossa on kiteytyneenä 12 työtuntia. Toistamalla joka päivä tämän prosessin kapitalisti sijoittaa päivittäin 3 šillingiä ja pistää joka päivä taskuunsa 6 šillingiä, joista puolet jälleen käytetään työpalkkojen maksamiseen ja toinen puoli muodostaa *lisäarvon*, josta kapitalisti ei maksa mitään vastiketta. Juuri *tällaiseen pääoman ja työn väliseen* vaihtoon perustuu kapitalistinen tuotanto eli palkkatyöjärjestelmä, ja juuri tällaisen vaihdon täytyy alinomaa johtaa siihen, että työläinen uusiintuu työläisenä ja kapitalisti kapitalistina.

Muiden ehtojen ollessa yhtäläisiä *lisäarvon suhdeluku* riippuu työvoiman arvon uusintamiseen tarvittavan työpäivän osan ja *lisäajan* eli kapitalistin hyväksi tehdyn *lisätyön* välisestä suhteesta. Se riippuu siis siitä, *missä määrin työpäivä jatkuu yli sen ajan*, jona työläinen työllään tuottaa vain työvoimansa arvon eli korvaa työpalkkansa.

9. TYÖN ARVO

Palatkaamme nyt sanontaan *»työn arvo eli hinta»*.

Olemme huomanneet, että tämä arvo on tosiasiallisesti vain työvoiman arvo mitattuna työvoiman ylläpitoon välttämättömien tavaroitten arvolla. Mutta koska työläinen saa työpalkkansa vasta työnsä päättymisen *jälkeen* ja kun hän lisäksi tietää, että hän itse asiassa antaa kapitalistille nimenomaan työnsä, hänen työvoimansa arvo eli hinta näyttää hänestä välttämättömästi *hänen oman työnsä hinnalta* eli *arvolta*. Jos hänen työvoimansa hinta on 3 šillingiä, joihin sisältyy 6 tuntia työtä, ja jos hän tekee työtä 12 tuntia, niin hän pitää välttämättömästi näitä 3 šillingiä 12 tunnin työn arvona eli

---

* — tilapäinen. Toim.

hintana, vaikka nämä 12 tuntia työtä olennoituvat 6 šillingin arvossa. Tästä seuraa kaksi johtopäätöstä:

Ensiksi: työvoiman arvo eli hinta näyttää itse työn hinnalta eli arvolta, vaikka tarkasti sanottuna työn arvo eli hinta on järjetön sanonta.

Toiseksi: vaikka työläisen päivittäisestä työstä maksetaan vain osa toisen osan jäädessä maksamatta ja vaikka juuri tämä maksamaton eli lisätyö muodostaa sen varannon, josta lisäarvo eli voitto syntyy, näyttää kuitenkin siltä kuin koko työ olisi maksettua työtä.

Tämä pettävä näennäisyys erottaa palkkatyön muista historiallisista työmuodoista. Palkkatyöjärjestelmän perustalla näyttää maksamatonkin työ maksetulta työltä. Kun sen sijaan otamme orjan, niin sekin osa hänen työstään, josta on maksettu, näyttää maksamattomalta työltä. Voidakseen tehdä työtä orjan täytyy luonnollisesti elää, ja osa hänen työpäivästään menee hänen oman ylläpitonsa arvon korvaamiseen. Mutta koska orjan ja hänen herransa välillä ei ole solmittu mitään kauppasopimusta eikä kummankaan taholta ole suoritettu mitään osto- ja myyntitoimia, orjan koko työ näyttää ilmaiselta.

Ottakaamme toisaalta maaorja sellaisena kuin tämä vielä eilen — voimme sanoa — oli olemassa koko Itä-Euroopassa. Tämä talonpoika teki esimerkiksi 3 päivää työtä itseään varten omalla tai hänelle annetulla maapalstalla ja seuraavat 3 päivää pakollista ja ilmaista työtä herransa tilalla. Tässä oli siis maksettu ja maksamaton työ näkyvästi erotettu sekä aikaan että paikkaan nähden, ja liberaalimme olivat täynnänsä moraalista suuttumusta pitäen luonnottomana jo sellaista ajatustakin, että ihminen pakotetaan tekemään ilmaiseksi työtä.

Asiallisesti on kuitenkin aivan samaa, työskenteleekö joku 3 päivää viikossa omaksi hyväkseen omalla palstallaan ja 3 päivää korvauksetta herransa tilalla, vai tekeekö hän tehtaassa tai verstaassa 6 tuntia päivässä työtä itseään varten ja 6 tuntia työnantajansa hyväksi, vaikkakin viimeksi mainitussa tapauksessa työn maksettu ja maksamaton osa ovat erottamattomasti sekoittuneet toisiinsa ja sopimuksen olemassaolo sekä viikon lopussa tapahtuva palkanmaksu naamioivat koko tämän toimituksen luonteeseen. Maksamaton työ näyttää toisessa tapauksessa vapaaehtoiselta ja toisessa tapauksessa pakolliselta. Siinä koko ero.

Jos kohta käytänkin sanontaa »työn arvo», niin vain tavanomaisena »työvoiman arvoa» tarkoittavana banaalina terminä.

10. VOITON SAANTI MYYTÄESSÄ TAVARA ARVOSTAAN

Olettakaamme, että tunti keskinkertaista työtä olennoituu 6 pennyn arvossa tai 12 tuntia keskinkertaista työtä 6 šillingissä. Olettakaamme edelleen, että työn arvo vastaa 3 šillingiä eli 6-tuntisen

työn tuotetta. Jos edelleen tavaran valmistukseen kulutetuissa raaka-aineissa, koneissa ja muussa on olennoitunut 24 tuntia keskinkertaista työtä, on näiden tuotantovälineiden arvo 12 šillingiä. Jos kapitalistin palkkaama työläinen liittää lisäksi näihin tuotantovälineisiin 12 tuntia työtään, niin nämä 12 tuntia muodostavat vielä 6 šillingin arvon. *Tuotteen kokonaisarvo* olisi siis 36 tuntia esineellistynyttä työtä eli yhtä kuin 18 šillingiä. Mutta koska työn arvo eli työläiselle maksettu työpalkka on vain 3 šillingiä, niin kapitalisti ei maksa mitään vastiketta työläisen suorittamasta ja tavaran arvossa olennoituneesta 6 tunnin lisätyöstä. Myymällä tämän tavaran sen arvosta, 18 šillingistä, kapitalisti realisoi näin ollen myös sen 3 šillingin arvon, josta hän ei ole maksanut mitään vastiketta. Nämä 3 šillingiä muodostavat lisäarvon eli voiton, jonka hän pistää taskuunsa. Kapitalisti ei siis saa 3 šillingin voittoa siksi, että hän myy tavaran sen arvoa *suuremmasta* hinnasta, vaan siksi, että hän myy *sen todellisesta arvosta*.

Tavaran arvon määrää siihen sisältyvä *työn kokonaisuusmäärä*. Mutta osa tästä työmäärästä on olennoituneena arvossa, josta maksettiin työpalkkojen muodossa vastike, toinen osa on olennoituneena arvossa, josta *ei* ole maksettu *mitään* vastiketta. Osa tavarahan sisältyvästä työstä on *maksettua* työtä, osa *maksamatonta*. Siis myydessään tavaran *sen arvosta*, ts. siihen käytetyn *työn kokonaisuusmäärän* kiteytymänä, kapitalisti myy sen välttämättömästi voitolla. Hän ei myy ainoastaan sitä, mistä hän on maksanut vastikkeen, vaan myös sen, mistä hän ei ole maksanut mitään, vaikka se onkin vaatinut hänen työläisensä työn. Se mitä tavara maksaa kapitalistille ja mitä se maksaa tosiasiallisesti, on kaksi eri asiaa. Toistan siis: normaali ja keskimääräinen voitto saadaan kun tavarat myydään *niiden todellisesta arvosta* eikä *yli* niiden arvon.

11. OSAT, JOIHIN LISÄARVO JAKAUTUU

Lisäarvoa eli tavaran kokonaisarvon sitä osaa, johon työläisen *lisätyö* eli *maksamaton työ* sisältyy, sanon *voitoksi*. Tuo voitto ei kuitenkaan joudu kokonaisuudessaan yrittäjäkapitalistin taskuun. Maamonopoli antaa maanomistajalle mahdollisuuden anastaa osan tästä *lisäarvosta maankoron* nimellä, jota paitsi samantekevää on, käytetäänkö maata viljelyä, rakennuksia, rautateitä tai jotain muuta tuotannollista tarkoitusta varten. Toisaalta se tosiasia, että *työvälineiden* omistaminen antaa yrittäjäkapitalistille mahdollisuuden tuottaa *lisäarvoa* eli, mikä on aivan samaa, *anastaa tietyn määrän maksamatonta työtä*, aiheuttaa sen, että työvälineiden omistaja, joka antaa nämä työvälineet joko kokonaan tai osaksi yrittäjäkapitalistille, sanalla sanoen *rahoittajakapitalisti* saa mahdollisuuden vaatia itselleen *koron* nimellä toisen osan tästä lisäarvosta, joten yrittäjäkapitalistille yrittäjän *ominaisuudessa* jää vain niin sanottu *teollisuus-* eli *liikevoitto*.

Kysymys siitä, mitkä lait sääntelevät tämän lisäarvon kokonaisuuden jakautumisen noiden kolmen ihmisryhmän välillä, on aiheemme ulkopuolella. Siitä, mitä edellä on sanottu, kuitenkin johtuu seuraavia seikkoja.

Maankorko, korko ja teollisuusvoitto ovat vain tavaran lisäarvon eli tavarassa olennoituneen maksamattoman työn eri osien nimiä ja ne kaikki ovat samassa määrin *peräisin tästä lähteestä ja vain siitä*. Niitä ei synnytä *maa* sinänsä eikä *pääoma* sinänsä, mutta maa ja pääoma antavat omistajilleen tilaisuuden saada vastaavan osan lisäarvosta, jonka yrittäjäkapitalisti pusertaa työläisestä. Itse työläiselle on toisarvoista, korjaako tämän lisäarvon — hänen lisätyönsä eli maksamattoman työnsä tuloksen — kokonaisuudessaan yrittäjäkapitalisti vai onko tämä viimeksi mainittu pakotettu antamaan siitä osia maankoron ja koron nimellä toisille henkilöille. Olettakaamme, että yrittäjäkapitalisti käyttää ainoastaan omaa pääomaansa ja on tarvitsemansa maan omistaja. Silloin koko lisäarvo menee hänen tasukuunsa.

Juuri yrittäjäkapitalisti pusertaa tämän lisäarvon välittömästi työläisestä riippumatta siitä, minkä osan hän siitä sitten loppujen lopuksi saa pidetyksi itsellään. Juuri tähän yrittäjäkapitalistin ja palkkatyöläisen väliseen suhteeseen perustuukin koko palkkatyöjärjestelmä, koko nykyinen tuotantojärjestelmä. Eräät keskustelumme osallistuneet kansalaiset olivat sen vuoksi väärässä yrittäessään lieventää asiaintilaa ja esittää tämän yrittäjäkapitalistin ja työläisen välisen perussuhteen toisarvoiseksi kysymykseksi, jos kohta he olivat oikeassa väittäessään, että kyseisissä olosuhteissa hintojen korotus saattaa koskea hyvin eri tavalla yrittäjäkapitalistia, maanomistajaa, rahakapitalistia ja, jos haluatte, veronkantajaa.

Sanotusta seuraa vielä toinenkin johtopäätös.

Tavaran arvon se osa, joka edustaa vain raaka-aineiden, koneiden, sanalla sanoen kulutettujen tuotantovälineiden arvoa, *ei* ylipäänsä muodosta *tuloa*, vaan *ainoastaan* korvaa *pääoman*. Mutta sitä lukuunottamattakin on väärin luulla, että tavaran arvon toinen osa, joka *muodostaa tulon* tai voidaan kuluttaa työpalkan, voiton, maankoron ja koron muodossa, *muodostuu* työpalkkojen arvosta, maankoron arvosta, voiton arvosta jne. Jätämme aluksi työpalkat sivuun ja käsittelemme vain teollisuusvoittoa, korkoa ja maankorkoa. Huomasimme vastikään, että tavaraan sisältyvä *lisäarvo* eli tavaran arvon se osa, jossa on olennoitunut *maksamaton työ*, *jakautuu* itse kolmeen eri osaan, joilla kullakin on oma nimensä. Mutta kokonaan totuudenvastaista olisi väittää, että tavaran tämän osan arvo *koostuu* eli *muodostuu* siten, että *lasketaan yhteen näiden kolmen osan itsenäiset arvot*.

Jos tunnin työ on olennoitunut 6 pennyn arvossa, jos työläisen työpäivä käsittää 12 tuntia ja jos puolet tästä ajasta on maksamaton ta työtä, niin tämä lisätyö liittää tavaraan 3 šillingin *lisäarvon*, toisin sanoen arvon, josta ei ole maksettu mitään vastiketta. Tämä 3 šillin-

gin lisäarvo muodostaa *koko* sen *varannon*, jonka yrittäjäkapitalisti voi jakaa missä suhteessa tahansa maanomistajan ja rahaa lainanneen henkilön kanssa. Tähän 3 sillingin arvoon rajoittuu se arvo, jonka he voivat jakaa keskenään. Asianlaita ei kuitenkaan ole niin, että yrittäjäkapitalisti itse lisää omaa voittoaan varten tavarahan arvoon mielivaltaisen arvon, johon sitten lisätään toinen arvo maanomistajaa varten jne., ja että tavarahan kokonaisarvo koostuu näistä mielivaltaisesti määrätystä arvoista. Huomaatte siis, miten peräti virheellinen on yleinen käsitys, joka sekoittaa *kyseisen arvon jakautumisen* kolmeen osaan ja tuon arvon *koostumisen* kolmesta *itsenäisestä* arvosta ja muuttaa siten kokonaisarvon, josta maankorko, voitto ja korko ovat peräisin, mielivaltaiseksi suureeksi.

Jos kapitalistin saama kokonaisvoitto on 100 puntaa, niin tätä summaa, *ehdottomaksi* suureeksi käsitettynä, me sanomme *voiton paljoudeksi*. Mutta jos laskemme suhteen, jossa nämä 100 puntaa ovat sijoitettuun pääomaan, niin tätä *suhteellista* suuretta me sanomme *voiton suhdeluvuksi*. On ilmeistä, että tämä voiton suhdeluku voidaan ilmaista kahdella tavalla.

Olettakaamme, että *työpalkkoihin sijoitettu* pääoma tekisi 100 puntaa. Jos luotu lisäarvo olisi niin ikään 100 puntaa — mikä osoittaisi meille, että puolet työläisen työpäivästä on *maksamatonta* työtä — niin mitatessamme tätä voittoa työpalkkoihin sijoitetun pääoman arvolla sanoisimme, että *voiton suhdeluku* on 100 prosenttia, koska sijoitettu arvo on 100 ja realisoitu arvo 200.

Jos toisaalta emme ota huomioon ainoastaan *työpalkkoihin sijoitettua* pääomaa, vaan *koko* sijoitetun *pääoman*, sanokaamme esim. 500 puntaa, joista 400 puntaa edustaa raaka-aineiden, koneiden jne. arvoa, niin saamme *voiton suhdeluvuksi* vain 20 prosenttia, koska 100 punnan voitto on vain viidesosa *koko* sijoitetusta pääomasta.

Ainoastaan ensimmäinen voiton suhdeluvun ilmaisemistapa osoittaa maksetun ja maksamattoman työn välisen todellisen suhteen, työn exploitation* (sallikaa minun käyttää tätä ranskalaista sanaa) todellisen asteen. Toista ilmaisemistapaa käytetään ja se todella sopii tiettyihin tarkoituksiin, ainakin sen avulla on varsin kätevää salata, missä määrin kapitalisti puristaa työläisestä ilmaista työtä.

Niissä huomautuksissa, joita vielä teen, käytän *voitto* sanaa merkitsemään kapitalistin puristaman lisäarvon koko paljouutta riippumatta siitä, miten tämä lisäarvo jakautuu eri henkilöryhmien kesken, ja käyttäessäni sanontaa *voiton suhdeluku*, mittaan aina voiton sen mukaan, mikä suhde sillä on työpalkkoihin sijoitettuun pääomaan.

---

* — riiston. *Toim.*

12. VOITON, TYÖPALKAN JA HINNAN VÄLINEN YLEINEN SUHDE

Jos vähennämme tavararan arvosta raaka-aineet ja muut tavaraan käytetyt tuotantovälineet korvaavan arvon, so. jos vähennämme arvon, joka edustaa tavaraan sisältyvää aikaisempaa työtä, niin muu osa tavararan arvosta on se työmäärä, jonka työläinen on lisännyt viimeisessä tuotantoprosessissa. Jos tämä työläinen tekee päivässä 12 tuntia työtä ja jos 12 tunnin keskinkertainen työ kiteytyy 6 šillingin kultamäärässä, niin tämä lisätty 6 šillingin arvo on *ainoa* arvo, jonka hänen työnsä on luonut. Tämä työajan määräämä arvo on ainoa varanto, josta sekä työläinen että kapitalisti ottavat osansa eli osinkonsa, ainoa arvo, joka voidaan jakaa työpalkaksi ja voitoksi. On selvää, että tämä arvo sinänsä ei muutu, jaettakoon se osapuolien kesken missä suhteessa tahansa. Mitään ei muuta sekään, jos yhden työläisen asemesta otetaan koko työläisväestö ja yhden työpäivän asemesta esimerkiksi 12 miljoonaa työpäivää.

Koska kapitalisti ja työläinen voivat jakaa keskenään vain tämän rajoitetun arvon, ts. arvon, jonka mittana on työläisen koko työ, niin mitä enemmän tulee toisen osaksi, sitä vähemmän tulee toisen osaksi ja päinvastoin. Kun on olemassa tietty määrä, niin toinen osa suurenee samassa suhteessa kuin toinen pienenee. Jos työpalkka muuttuu, niin voitto muuttuu päinvastaiseen suuntaan. Jos työpalkka pienenee, niin voitto suurenee, jos taas työpalkka suurenee, niin voitto pienenee. Jos työläinen saa aikaisemman olettamuksemme mukaan 3 šillingiä, so. puolet luomastaan arvosta, tai jos hänen koko työpäivästään puolet on maksettua ja puolet maksamatonta työtä, niin *voiton suhdeluku* on 100 prosenttia, koska kapitalistikin saa 3 šillingiä. Jos työläinen saa vain 2 šillingiä eli tekee omaksi hyväkseen työtä vain kolmasosan koko päivästä, niin kapitalisti saa 4 šillingiä ja voiton suhdeluku on 200 prosenttia. Jos työläinen saa 4 šillingiä, niin kapitalisti saa vain 2 šillingiä ja voiton suhdeluku laskee 50 prosenttiin. Mutta nämä vaihtelut eivät vaikuta tavararan arvoon. Yleinen palkankorotus johtaisi siis voiton yleisen suhdeluvun pienenemiseen vaikuttamatta kuitenkaan tavaroiden arvoon.

Mutta vaikka tavaroiden arvon, joka viime kädessä sääntelee niiden markkinahintoja, määrää yksinomaan tavaroihin kiinnitetyn työn kokonaisuus ja vaikka tavaroiden arvo ei riipu tuon määrän jakamisesta maksettuaan ja maksamattomaan työhön, tästä ei suinkaan seuraa, että esimerkiksi 12 tunnissa valmistettujen tavaroiden tai tavararyhmien arvo pysyisi vakiona. Tietyissä työajassa eli tietyllä *työmäärällä* tuotettujen tavaroiden määrä eli massa riippuu käytetyn työn *tuotantovoimasta* eikä *kestosta* eli pituudesta. Kehruutyön tuotantovoimien tietyllä asteella tuotetaan esimerkiksi 12 tunnin työpäivässä 12 naulaa lankaa, tuotantovoimien alhaisemmalla asteella vain 2 naulaa. Jos siis 12 tunnin keskinkertainen työ olennoituu 6 šillingin arvossa, niin edellisessä tapauksessa 12 naulaa lankaa mak-

saisi siis 6 šillingiä, jälkimmäisessä tapauksessa 2 naulaa lankaa maksaisi samoin 6 šillingiä. Naula lankaa maksaisi edellisessä tapauksessa 6 pennyä ja jälkimmäisessä 3 šillingiä. Tämä hinnan eriävyys olisi seuraus käytetyn työn tuotantovoimien erilaisuudesta. Tuotantovoiman ollessa suurempi lankanaulassa esineellistyisi 1 työtunti, kun taas tuotantovoiman ollessa pienempi lankanaulassa esineellistyisi 6 työtuntia. Lankanaulan hinta olisi edellisessä tapauksessa vain 6 pennyä, vaikka työpalkat olisivat suhteellisen korkeat ja voiton suhdeluku alhainen; jälkimmäisessä tapauksessa se olisi 3 šillingiä, vaikka työpalkat olisivat alhaiset ja voiton suhdeluku korkea. Asianlaita olisi näin, koska lankanaulan hinnan määrää siihen *sisältyvän työn kokonaismäärä* eikä se *suhde, jossa tämä kokonaismäärä jakautuu maksettuun ja maksamattomaan työhön*. Aikaisemmin mainitsemani tosiasia, että hyvin maksettu työ voi tuottaa halpoja ja huonosti maksettu työ kalliita tavaroita, menettää siis paradoksaaliselta näyttävän luonteensa. Tämä tosiasia ilmentää vain yleistä lakia, jonka mukaan tavaran arvon määrää tavaraan sisällytetty työmäärä, ja tämä työmäärä riippuu yksinomaan käytetyn työn tuotantovoimasta ja muuttuu sen tähden aina, kun työn tuottavuus muuttuu.

13. TÄRKEIMMÄT TAPAUKSET, JOLLOIN VAADITAAN PALKAN KOROTTAMISTA TAI VASTUSTETAAN SEN ALENTAMISTA

Tarkastelkaamme nyt vakavasti niitä tärkeimpiä tapauksia, jolloin taistellaan palkankorotuksen puolesta tai palkanalennusta vastaan.

1. Olemme huomanneet, että *työvoiman arvon* eli yleisesti levinyttä sanontaa käyttäen *työn arvon* määrää elämäntarvikkeiden arvo eli niiden tuottamiseen tarvittava työmäärä. Jos siis tietyssä maassa työläisen päivittäin keskimäärin käyttämien elämäntarvikkeiden arvo on 6 tuntia työtä, jotka edustavat 3 šillingiä, niin työläisen pitäisi joka päivä tehdä työtä 6 tuntia tuottaakseen päivittäisen ylläpitonsa vastikkeen. Jos koko työpäivä on 12 tuntia, niin kapitalisti maksaa työläiselle hänen työnsä arvon antamalla hänelle 3 šillingiä. Puolet työpäivästä olisi tällöin maksamatonta työtä ja voiton suhdeluku olisi 100 prosenttia. Mutta olettaakamme nyt, että tuottavuuden vähenemisen takia tarvitaan enemmän työtä, esimerkiksi saman maataloustuotemäärän tuottamiseen, niin että työläisen päivittäin keskimäärin tarvitsemien elämäntarvikkeiden hinta kohoaisi 3:sta 4 šillingiin. Tällöin työn arvo kohoaisi kolmasosalla eli $33\frac{1}{3}$ prosentilla. Työläisen entistä elintasoja vastaavan päivittäisen ylläpidon vastikkeiden tuottamiseen tarvittaisiin 8 tuntia. Lisätyö vähenisi siis 6:sta 4 tuntiin ja voiton suhdeluku pienenesi 100:sta 50 prosenttiin. Mutta vaatiessaan palkankorotusta työläinen vaatisi siten vain maksamaan *työnsä kohonneen arvon*, kuten jokainen tavaran myyjä, kun

hänen tavaransa valmistuskustannukset ovat kohonneet, yrittää saada maksun tästä tavaransa kohonneesta arvosta. Jos työpalkat eivät nouse tai eivät nouse riittävästi tasoittaakseen elämäntarvikkeiden kohonneen arvon, niin työn *hinta* laskee *työn arvon alapuolelle* ja työläisen elintaso huononee.

Mutta muutos saattaa tapahtua päinvastaiseenkin suuntaan. Työn tuottavuuden kohoamisen ansiosta sama määrä elämäntarvikkeita, jotka työläinen päivittäin keskimäärin käyttää, voi alentua hinnoissa 3:sta 2 šillingiin, ts. näiden elämäntarvikkeiden arvon vastikkeen tuottamiseen tarvitaan 6 tunnin asemesta vain 4 tuntia työpäivästä. Työläinen kykenisi silloin 2 šillingillä ostamaan yhtä paljon elämäntarvikkeita kuin hän aikaisemmin osti 3 šillingillä. Itse asiassa olisi *työn arvo* laskenut, mutta työn arvon pienentyessäkin työläisen käytettävissä olisi yhtä paljon tavaraa kuin aikaisemminkin. Voitto kohoaisi silloin 3:sta 4 šillingiin ja voiton suhdeluku 100:sta 200 prosenttiin. Vaikka työläisen absoluuttinen elintaso pysyisikin samana, hänen *suhteellinen* työpalkkansa ja sen kautta hänen *suhteellinen yhteiskunnallinen asemansa* kapitalistin asemaan verrattuna huononisi. Vastustaessaan tätä suhteellisen työpalkan alennusta työläinen vain vaatisi tiettyä osuutta siitä, minkä antaa hänen työnsä kohonnut tuotantovoima, ja pyrkisi säilyttämään aikaisemman suhteellisen asemansa yhteiskunnallisessa portaikossa. Niinpä viljalakien kumoamisen jälkeen englantilaiset tehtailijat, rikkoen julkeasti viljalakeja vastaan käydyn agitaation aikana juhlallisesti antamansa lupaukset, alensivat yleisesti työpalkkoja 10 prosentilla. Aluksi työläisten vastarinta raukesi tyhjiin, mutta myöhemmin voitettiin menetetyt 10 prosenttia jälleen takaisin olosuhteissa, joihin en voi nyt lähemmin puuttua.

2. Elämäntarvikkeiden *arvo* ja siis myös *työn arvo* voi pysyä samana, mutta niiden *raha-hinta* voi muuttua *rahan arvossa* tapahtuneen *muutoksen* johdosta.

Rikkaampien kaivoksien löytämisen yms. ansiosta voi käydä niin, että esimerkiksi kahden kultaunssin tuottaminen vaatii saman työn kuin aikaisemmin vaati yhden unssin tuottaminen. Kullan *arvo* laskee silloin puoleen eli 50 prosentilla. *Työn arvo*, samoin kuin kaikkien muidenkin tavaroiden *arvo*, tulee tällöin ilmaista aikaisempaan verrattuna kaksinkertaisissa *raha-hinnoissa*. Kaksitoista työtuntia, jotka aikaisemmin ilmaistiin 6 šillinginä, ilmaistaan nyt 12 šillinginä. Jos työläisen työpalkka edelleenkin jää 3 šillingiksi kohoamatta 6 šillingiin, hänen työnsä *raha-hinta* vastaa vain *puolta hänen työnsä arvosta* ja hänen elintasonsa huononee tavattomasti. Näin käy myös suuremmassa tai pienemmässä määrin siinä tapauksessa, jos hänen työpalkkansa nousee eikä tämä nouse vastaa täydellisesti kullan arvon alenemista. Tarkastelemassamme tapauksessa ei tapahdu mitään muutoksia ei työn tuotantovoimassa, ei tarjonnassa eikä kysynnässä enempää kuin tavaroiden arvossakaan. Näiden arvojen *rahanimityksiä* lukuun ottamatta ei mikään muutu. Jos tällöin sano-

taan, että työläisen ei tule tässä tapauksessa vaatia vastaavaa työpalkkojen korotusta, niin se on samaa kuin jos sanottaisiin, että työläisen pitää tyytyä siihen, että hänelle maksetaan esineiden asemesta nimityksiä. Koko aikaisempi historia todistaa, että aina kun tapahtuu tuollainen rahan arvon aleneminen, kapitalistit kiirehtivät käyttämään hyväkseen otollista tilaisuutta pettääkseen työläisiä. Eräs varsin lukuisa taloustieteilijäin koulukunta vakuuttaa, että uusien kulta-alueiden löytämisen, hopeakaivosten paremman käytön ja elohopean halvemman tarjonnan seurauksena jalometallien arvo on taas alentunut. Tämä selittänee sen, miksi mannermaalla on ryhdytty yleisesti ja samanaikaisesti vaatimaan palkankorotuksia.

3. Olemme tähän asti lähteneet siitä, että *työpäivällä* on tietyt rajansa. Mutta työpäivällä sinänsä ei ole pysyviä rajoja. Pääoma pyrkii alinomaa pidentämään sitä äärimmäiseen fyysisesti mahdolliseen rajaan, sillä työpäivän pidentessä lisääntyy vastaavasti myös lisätyö ja siis myös sen synnyttämä voitto. Mitä enemmän pääoman onnistuu pidentää työpäivää, sitä suuremman määrän se anastaa vierasta työtä. 1600-luvulla ja vieläpä 1700-luvun kahdella ensimmäisellä kolmanneksella 10-tuntinen työpäivä oli normaalityöpäivä koko Englannissa. Jakobiineja vastaan käydyn sodan aikana, joka itse asiassa oli brittiläisten paronien sotaa brittiläisiä työtätekeviä joukkoja vastaan,³³ pääoma piti bakkanaalejaan ja pidensi työpäivän 10-tuntisesta 12-, 14-, 18-tuntiseksi. *Malthus*, mies, jota ei suinkaan voida epäillä liikaturnteelliseksi, selitti eräässä vuoden 1815 vaiheilla ilmestyneessä pamfletissaan, että jos asiat jatkuvat edelleen näin, kansakunnan elämä on perustuksiaan myöten uhattu.³⁴ Muutamia vuosia ennen sitä kun keksityt koneet otettiin yleisesti käytäntöön, noin 1765, Englannissa ilmestyi pamfletti nimeltään »*An Essay on Trades*». Nimetön tekijä*, työväenluokan vannoutunut vihollinen, kiivailee työpäivän rajojen pidentämisen välttämättömyydestä. Tätä tarkoitusta varten hän mm. ehdottaa perustettavaksi *työtaloja*³⁵, joiden tulee olla »*kauhun taloja*», kuten hän sanoo. Entä kuinka pitkän pitäisi hänen mielestään olla työpäivän näissä »*kauhun taloissa*»? *Kaksitoista tuntia*, juuri yhtä pitkän kuin se työpäivä, minkä kapitalistit, taloustieteilijät ja ministerit selittivät 1832 ei vain tosiasialliseksi, vaan välttämättömäksi 12 vuotta nuoremman lapsen työajaksi.

Myydessään työvoimansa — ja nykyisen järjestelmän vallitessa hänen on pakko se tehdä — työläinen antaa kapitalistin käyttää tätä voimaa, mutta tietyissä järjellisissä rajoissa. Hän myy oman työvoimansa säilyttääkseen eikä tuhotakseen sen — emme ota tässä lukuun sen luonnollista kulumista. Kun työläinen myy työvoimansa sen päivä- tai viikkoarvosta, niin se edellyttää, ettei työvoimaa kuluteta yhdessä päivässä tai yhdessä viikossa niin paljon kuin 2 päivässä tai 2 viikossa. Ottakaamme 1000 punnan arvoinen kone. Jos sen kesto aika on 10 vuotta, niin niiden tavaroiden arvoa, joiden tuot-

* — varmaankin J. Cunningham. *Toim.*

tamisessa se on mukana, se lisää vuosittain 100 punnalla. Jos sen kesto-aika on 5 vuotta, niin se lisää noiden tavaroiden arvoa 200 punnalla vuodessa, ts. koneen vuosittaisen kulumisen arvo on kääntäen verrannollinen aikaan, jona se kuluu. Mutta juuri tässä suhteessa työläinen eroaa koneesta. Kone ei kulu aivan samassa suhteessa kuin sitä käytetään. Ihminen sitä vastoin kuluu paljon enemmän kuin mitä voisi luulla hänen työnsä kestoajan pitenevästä koskevien numerotietojen perusteella.

Työläiset täyttävät vain velvollisuutensa itseään ja sukuaan kohtaan pyrkiessään lyhentämään työpäivää aikaisempaan järjelliseen pituuteensa tai estämään ylityötä palkankorotuksella — siellä, missä he eivät voi saada lakia, joka säätäisi normaalityöpäivän — palkankorotuksella, joka ei ainoastaan vastaisi heistä puristettua lisätyötä, vaan myös ylittäisi sen. He asettavat vain rajan pääoman tyrannimaisille anastuspyrkimyksille. Aika muodostaa tilan inhimilliselle kehitykselle. Ihminen, jolla ei ole käytettävissään minuuttiakaan vapaa-aikaa ja jonka koko elinaika, lukuun ottamatta pelkkiä fyysisten tarpeiden sanelemia keskeytyksiä, kuten nukkuminen, syöminen jne., kuluu kapitalistin hyväksi tehtävään työhön — sellainen ihminen on vetojuhtaa alempana. Hän on pelkkä kone, joka luo rikkautta toiselle, ruumiillisesti murtunut ja henkisesti raaistunut. Ja kuitenkin nykyaikaisen teollisuuden koko historia osoittaa, että pääoma, ellei sille aseteta esteitä, pyrkii sydämettä ja armottomasti painamaan koko työväenluokan tälle syvän alennuksen asteelle.

Kapitalisti voi työpäivää pidentäessään maksaa *korkeampaa palkkaa* ja kuitenkin alentaa työn arvoa, ellei palkankorotus vastaa työläisestä puserretun työmäärän suurenemista ja sen johdosta nopeutuvaa työvoiman tuhoutumista. Tämä voi tapahtua myös toisella tavalla. Englantilaiset porvarilliset tilastotieteilijät sanovat teille esimerkiksi, että Lancashiren tehdastyöläisten perheiden keskipalkka on noussut. He unohtavat tällöin, että miehen, perheen pään, lisäksi pääoman Juggernautin vaunujen³⁶ alle heitetään nyt myös hänen vaimonsa ja 3 tai 4 lastansa ja ettei heidän kokonaispalkkansa kohoaminen vastaa perheeltä puserretun lisätyön kokonaisuutena.

Silloinkin kun työpäivällä on määrätty rajat, kuten nyt on asianlaita kaikilla tehdaslain alaisilla teollisuusaloilla, työpalkkojen korotus voi olla tarpeen yksistään sitä varten, että *työn arvon* tähänastinen taso säilyisi. Työn *intensiteetin* kohoaminen voi panna ihmisen kuluttamaan yhdessä tunnissa yhtä paljon elinvoimaa kuin hän aikaisemmin kulutti kahdessa tunnissa. Tehdaslain alaisilla teollisuusaloilla tämä on jo tietysti osalta tapahtunut siten, että on nopeutettu koneiden käyntiä ja lisätty yhden ihmisen huollettavina olevien työ-koneiden lukumäärää. Jos työn intensiteetin kohoaminen eli yhdessä tunnissa käytetyn työmäärän lisäys pysyy vastaavanlaisessa suhteessa työpäivän lyhenemiseen, niin tuosta lyhenemisestä on työläisille kuitenkin etua. Jos tämä raja ylitetään, hän menettää toisessa muodossa sen, mitä hän toisessa voittaa, ja silloin 10 työtuntia muodos-

tuvat hänelle ehkä yhtä tuhoisiksi kuin aikaisemmat 12 tuntia. Hiljittessään tätä pääoman pyrkimystä taistelemalla sellaisen palkankorotuksen puolesta, joka vastaisi työn intensiteetin kohoamista, työlläinen vain taistelee työnsä halventamista ja sukunsa heikentämistä vastaan.

4. Te kaikki tiedätte, että syistä, joita minun ei tässä tarvitse selittää, kapitalistinen tuotanto käy tiettyjen kausittaisten jaksojen läpi. Se käy läpi hiljaiskauden, kasvavan elpymisen, kukoistuksen, liikatuotannon, pulan ja lamakauden. Tavaroiden hinnat ja voiton suhdeluku määräytyvät markkinoilla näiden kausien mukaisesti, milloin laskien keskitason alapuolelle, milloin nousten sitä korkeammalle. Tarkastellessanne koko kehitysjaksoa huomaatte, että markkinahintojen poikkeamiset tasottavat toisensa ja että keskimäärin koko kehitysjakson puitteissa tavaroiden markkinahintoja sääntelee tavaroiden arvo. Markkinahintojen alenemiskausina sekä pula- ja lamakausina työlläinen saa olla varma palkanalennuksesta, ellei hän ylipäänsä joudu heitetyksi pois työstä. Jottei tulisi petetyksi, työlläisen täytyy markkinahintojen alentuessakin taistella kapitalistia vastaan, ettei tämä alentaisi ylenmäärin työpalkkoja. Ellei työlläinen taisteli kukoistuskautena, jolloin kapitalistit saavat ylimääräistä voittoa, palkankorotuksen puolesta, hän ei saisi teollisuuden koko kehitysjakson ajalta keskimäärin edes *keskipalkkaansa* eli työnsä *arvoa*. Olisi tavattoman typerää vaatia, että työlläinen, jonka työpalkka laskee välttämättömästi kehitysjakson epäsuotuisina kausina, luopuisi ottamasta vastaavaa korvausta suotuisina kausina. Yleensä kaikkien tavaroiden *arvo* realisoituu vain sen ansiosta, että jatkuvasti vaihtelevat markkinahinnat tasoittuvat, mikä johtuu tarjonnan ja kysynnän suhteen alituisista heilahteluista. Nykyisen järjestelmän perustalla työ on vain tavaraa niin kuin muukin tavara. Saavuttaakseen arvoansa vastaavan keskihinnan työn täytyy siis käydä läpi samat heilahtelut. Olisi typeryyttä käsitellä työtä toisaalta tavarana ja pyrkiä se toisaalta asettamaan niiden lakien ulkopuolelle, jotka sääntelevät tavaroiden hintoja. Orja saa vakituisesti määrätynsuuruisen erän elämäntarvikkeita, palkkatyölläinen ei saa. Hänen on yritettävä saada toisessa tapauksessa palkankorotusta, jollei muun vuoksi, niin korvatakseen toisessa tapauksessa tapahtuvan palkanalennuksen. Jos hän tyytyisi pitämään kapitalistien tahtoa ja määräystä korkeimpana taloudellisena lakina, hänen osakseen tulisi orjan koko kurjuus ilman että hänellä olisi edes sitä toimeentuloa, mikä orjalle on turvattu.

5. Kaikissa esittämissäni tapauksissa — ja niitä on 99 sadasta — olette nähneet, että taistelu palkankorotuksesta johtuu *edelläkävyyttä* muutoksista ja on väistämätön seuraus niistä muutoksista, joita tapahtuu ensin tuotannon mittasuhteissa, työn tuotantovoimassa, työn arvoissa, rahan arvossa, puserretun työn pituudessa ja intensiteetissä, markkinahintojen heilahteluissa, jotka riippuvat tarjonnan ja kysynnän heilahteluista ja vastaavat teollisuuden kehitysjakson

eri kausia; sanalla sanoen tuo taistelu on työn vastatoimenpide aikaisempaa pääoman toimintaa vastaan. Jos käsittelette palkankorotusten puolesta käytyä taistelua ottamatta huomioon näitä seikkoja sekä ottaen huomioon vain työpalkkojen muutokset ja sivuuttaen kaikki muut muutokset, joista ne johtuvat, lähдете väärästä olettamuksesta ja tulette väärään johtopäätökseen.

14. PÄÄOMAN JA TYÖN VÄLINEN TAISTELU JA SEN TULOKSET

1. Olen osoittanut, että työläisten ajoittainen vastarinta työpalkkojen alennusta vastaan ja heidän ajoittain toistuvat yrityksensä saada palkankorotusta ovat erottamattomassa yhteydessä palkkatyöjärjestelmään ja johtuvat nimenomaan siitä tosiasiaista, että työ on saatettu muiden tavaroiden asemaan ja se on siis hintojen yleistä liikettä sääntelevien lakien alainen; olen osoittanut edelleen, että yleinen palkankorotus aiheuttaa yleisen voiton suhdeluvun alenemista vaikuttamatta silti tavaroiden keskihintaan tai niiden arvoon; nyt herää lopuksi kysymys, missä määrin tässä pääoman ja työn välisessä herkeämättömässä taistelussa viimeksi mainittu voi saavuttaa menestystä.

Voisin vastata yleistävästi ja sanoa, että työn, kuten kaikkien muidenkin tavaroiden, *markkinahinta* käy pitkältä aikajaksolta yhteen sen *arvon* kanssa; että sen tähden kaikesta noususta ja laskusta huolimatta työläinen, tehkään hän puolestaan mitä tahansa, on lopujen lopuksi saava keskimäärin vain työnsä arvon, joka on hänen työvoimansa arvo ja jonka määrää työvoiman ylläpitämiseen ja uusintamiseen välttämättömien elämäntarvikkeiden arvo, ja niiden arvon taas määrää se työnpaljous, joka on välttämätön niiden tuottamiseen.

Mutta on eräitä erikoisuuksia, jotka erottavat *työvoiman arvon* eli *työn arvon* kaikkien muiden tavaroiden arvosta. Työvoiman arvon muodostaa kaksi ainesta, joista toinen on puhtaasti fyysinen, toinen historiallinen eli yhteiskunnallinen. Työvoiman *arvon alimman* rajan määrää *fyysinen* aines, so. työväenluokan täytyy säilyäkseen ja uusintaakseen itsensä, jatkaakseen fyysistä olemassaoloaan saada ne elämäntarvikkeet, jotka ovat tuiki välttämättömiä sen elämälle ja lisääntymiselle. Näiden välttämättömien tarvikkeiden *arvo* muodostaa siis *työn arvon* alimman rajan. Toisaalta on myös työpäivän pituudella äärimmäinen, joskin hyvin venyvä rajansa. Tämän äärimmäisen rajan muodostaa työläisen fyysinen voima. Jos hänen elinvoimansa päivittäinen kulutus ylittää tietyn rajan, hän ei kestä päivästä päivään toistuvaa samanlaista jännitystä. Tämä raja on kuitenkin, kuten sanoin, hyvin venyvä. Heikot ja lyhytikäiset sukupolvet, kun ne seuraavat nopeasti toinen toisiaan, voivat turvata työmarkkinat aivan yhtä hyvin kuin muutamat voimakkaat ja pitkäikäiset sukupolvet.

Tämän puhtaasti fyysisen aineksen ohella työn arvon määrää kus-

sakin maassa *perinteellinen elintaso*. Tämä taso edellyttää, ettei tyydytetä yksinomaan fyysisen elämän tarpeita, vaan myös ne tetyt tarpeet, jotka johtuvat yhteiskunnallisista olosuhteista, joissa ihmiset elävät ja kasvavat. Englantilaisen elintaso voitaisiin painaa irlantilaisen elintason tasalle, saksalaisen talonpojan elintaso liiviläisen talonpojan tasalle. Sen mikä merkitys on tässä suhteessa historiallisilla perinteillä ja yhteiskunnallisilla totumuksilla, voitte saada tietää *herra Thorntonin* kirjasta »*Overpopulation*», jossa hän osoittaa, että keskipalkat Englannin eri maatalouspiireissä vielä nykyäänkin eroavat toisistaan suuremmassa tai pienemmässä määrässä niiden enemmän tai vähemmän suotuisten olosuhteiden vuoksi, joissa kyseiset seudut vapautuivat maaorjuudesta.

Tämä työn arvoon sisältyvä historiallinen eli yhteiskunnallinen aines voi laajeta tai supistua, jopa hävitä kokonaankin, niin ettei jää jäljelle mitään muuta kuin *fyysinen raja*. *Jakobiinien vastaisen sodan* aikana, jota käytiin, kuten vanha parantumaton veroahmatti ja laiskanviran hoitaja ukko George Rose tapasi sanoa, pyhän uskontomme hyvyyksien pelastamiseksi uskottomien ranskalaisten hyökkäyksiltä, kunnan englantilaiset farmarit, joista eräässä edellisessä istunnossamme keskustelimme niin hellästi, painoivat maatyöläisten palkat jopa *tätä puhtaasti fyysistäkin minimiä* pienemmäksi ja hankkivat *köyhäinhoitolakien*³⁷ avulla lopun niistä elämäntarvikkeista, mitkä olivat välttämättömiä työläisten fyysistä säilyttämistä ja heidän sukunsa jatkamista varten. Tämä oli mainio keino muuttaa palkkatyöläinen orjaksi ja Shakespearen ylpeä talollinen köyhimykseksi.

Jos vertaatte palkkatasoa eli työn arvoa eri maissa tai eri historiallisina kausina samassa maassa, niin huomaatte, ettei itse *työn arvo* ole mikään pysyvä suure, vaan se muuttuu, vaikka kaikkien muiden tavaroiden arvo pysyisikin muuttumattomana.

Tällainen vertailu osoittaisi niin ikään, etteivät ainoastaan *markkinavoiton suhdelluvut*, vaan myös *keskimääräisen voiton suhdelluvut* muuttuvat.

Mutta mitä tulee *voittoon*, niin ei ole mitään lakia, joka määräisi sen *minimin*. Me emme voi sanoa, mikä on sen alin raja. Miksi emme voi panna merkille tätä rajaa? Siksi että vaikka voimmekin panne merkille *minimipalkan*, emme voi panna merkille sen *maksimia*. Voimme vain sanoa, että jos työpäivän rajat on annettu, *voiton maksimi* vastaa *työpalkkojen fyysistä minimiä*, ja jos työpalkka on annettu, *voiton maksimi* vastaa työpäivän sellaista pidentämistä kuin työläisen fyysiset voimat suinkin sallivat. Voiton maksimia rajoittaa siis vain palkan fyysinen minimi ja työpäivän fyysinen maksimi. On selvää, että näiden *maksimaalisen voiton suhdelluvun* molempien rajojen puitteissa voi olla lukuisia vaihteluja. Sen tosiasiallisen tason määrää vain pääoman ja työn välinen lakkaamaton taistelu; kapitalisti yrittää alituisesti painaa työpalkan sen fyysiseen minimiin ja pidentää työpäivää sen fyysiseen maksimiin, kun taas työläinen painostaa jatkuvasti päinvastaiseen suuntaan.

Kysymys on taistelevien voimasuhteista.

2. Mitä tulee *työpäivän rajoittamiseen* Englannissa ja kaikissa muissakin maissa, niin sitä ei ole milloinkaan säännelty muutoin kuin *puuttumalla asiaan lainsäädännöllistä* tietä; tätä puuttumista ei olisi kuitenkaan koskaan tapahtunut, elleivät työläiset olisi alituisesti painostaneet ulkoapäin. Joka tapauksessa työpäivän rajoittamisesta ei olisi koskaan tullut mitään työläisten ja kapitalistien välisen yksityisten sopimusten tietä. Tämä *yleisen poliittisen toiminnan välttämättömyys* sinänsä todistaa, että puhtaasti taloudellisessa toiminnassa pääoma on vahvempi puoli.

Mitä tulee *työn arvon rajoihin*, niin niiden tosiasiallinen määrääminen riippuu aina tarjonnasta ja kysynnästä. Tarkoitin tällä työn kysyntää pääoman taholta ja työn tarjontaa työläisten taholta. Siirtomaavaloissa on tarjonnan ja kysynnän laki edullinen työläiselle. Siitä johtuu työpalkkojen suhteellisen korkea taso Yhdysvalloissa. Pääoma on siellä kovalla koetuksella; se ei voi estää työmarkkinoiden alituista tyhjenemistä, mikä johtuu siitä, että palkkatyöläisistä tulee jatkuvasti riippumattomia, itsenäisiä talonpoikia. Palkkatyöläisenä oleminen on hyvin suurelle osalle Amerikan kansasta vain väliaikainen olotila, josta työläinen uskoo varmasti pääsevänsä joko lyhemmän tai pitemmän ajan kuluttua. Parantaakseen tätä asiaintilaa siirtomaissa Britannian isällinen hallitus on jonkin aikaa noudattanut niin sanottua nykyaikaista kolonisaatioteoriaa, jonka mukaan siirtomaissa asetetaan keinotekoisesti korkea hinta maalle, jotta tällä tavalla esittäisiin palkkatyöläisiä muuttumasta liian nopeasti riippumattomiksi talonpojiksi.

Mutta siirtykäämme nyt tarkastelemaan vanhoja sivistysmaita, joissa pääoma hallitsee koko tuotantoprosessia. Ottakaamme esimerkiksi maatyöläisten palkkojen kohoaminen Englannissa vuosina 1849—1859. Mikä oli sen seurauksena? Maanvuokraajat eivät voineet, kuten ystävämme Weston olisi heitä neuvonut, korottaa vehnän arvoa eivätkä edes vehnän markkinahintaa. Heidän täytyi päinvastoin tyytyä sen alenemiseen. Mutta näiden 11 vuoden aikana he ottivat käytäntöön erilaisia koneita ja uusia tieteellisiä menetelmiä, muuttivat osan peltomaasta laidunmaaksi, suurensivat farmeja ja sitä tietä tuotannon mittasuhteita, ja supistamalla työn kysyntää näillä ja muilla työn tuotantovoimaa lisäävillä keinoilla he tekivät jälleen maalaisväestön suhteellisen ylilukuiseksi. Tämä on se yleinen menetelmä, jota pääoma käytti vanhoissa, kauan sitten asutuissa maissa reagoidessaan nopeammin tai hitaammin työpalkkojen kohoamiseen. Ricardo on aivan oikein huomauttanut, että kone kilpailee alituisesti työn kanssa ja voi useinkin tulla otetuksi käytäntöön vain jos työn hinta on saavuttanut tietyn tason,³⁸ mutta koneiden käyttäminen on vain yksi monista työn tuotantovoiman kohottamismenetelmistä. Sama kehitys, joka toisaalta aiheuttaa tavallisen työn suhteellista liikarunsausta, yksinkertaistaa toisaalta ammattitaitoa vaativaa työtä ja tekee sen siten halvemmaksi.

Sama laki toteutuu toisessakin muodossa. Työn tuotantovoiman kehittyessä nopeutuu pääoman kasautuminen siitäkin huolimatta, että palkkataso on suhteellisen korkea. Tästä voitaisiin päätellä — kuten teki *Adam Smith*, jonka elinaikana nykyaikainen teollisuus oli vielä lapsenkengissä — että tämä pääoman nopeutunut kasautuminen painaa vaakalaudan työläisen puolelle, sillä se turvaa hänen työnsä kasvavan kysynnän. Monet samaa mieltä olevat nykyajan kirjailijat ovat ihmetelleet sitä, että työpalkka ei ole noussut merkittävämmiin, vaikka englantilainen pääoma on viimeisten 20 vuoden aikana kasvanut paljon nopeammin kuin Englannin väestö. Mutta samalla kun kasautuminen edistyy, myös *pääoman kokoonpano muuttuu progressiivisesti*. Kokonaispääoman se osa, jonka muodostaa pysyvä pääoma, koneet, raaka-aineet, kaikenlaiset tuotantovälineet, yhä kasvaa verrattuna pääoman toiseen osaan, joka käytetään työpalkkoihin eli työn ostoon. Tämän lain totesivat enemmän tai vähemmän tarkasti Barton, Ricardo, Sismondi, professori Richard Jones, professori Ramsay, Cherbuliez ja muut.

Jos näiden molempien pääomanosien suhde oli alkujaan 1:1, niin teollisuuden kehittyessä se tulee olemaan 5:1 jne. Jos 600:n kokonaispääomasta sijoitetaan työkaluihin, raaka-aineisiin ym. 300 ja työpalkkoihin 300, niin kokonaispääoman on kaksinkertaistuttava luodakseen 600 työläisen kysynnän 300 asemesta. Mutta jos 600:n pääomasta sijoitetaan sitten 500 koneisiin, materiaaleihin jne. ja vain 100 työpalkkoihin, on saman 600 pääoman kasvettava 3600:aan luodakseen 600 työläisen kysynnän 300 asemesta. Sen tähden teollisuuden kehittyessä työn kysyntä ei pysy pääoman kasautumisen rinnalla. Se tosin lisääntyy, mutta alituisesti vähenevässä suhteessa pääoman lisääntymiseen verrattuna.

Nämä muutamat viittaukset riittävät osoittamaan, että nykyaikaisen teollisuuden kehitys on kallistava vaakalautaa yhä enemmän kapitalistin hyväksi ja työläisen vahingoksi ja että sen vuoksi kapitalistisen tuotannon yleisenä tendenssinä ei ole palkkojen keskitason kohottaminen, vaan sen alentaminen, so. *työn arvon* painaminen suuremmissa tai pienemmissä mitassa sen *alimpaan rajaan*. Mutta jos nykyisen järjestelmän vallitessa *asiat* pyrkivät menemään tähän suuntaan, niin merkitseekö se, että työväenluokan pitäisi kieltäytyä taistelemasta pääoman anastuspyrkimyksiä vastaan ja lakata käyttämästä tilapäisiä suotuisia mahdollisuuksia asemansa väliaikaiseen parantamiseen? Jos työläiset menettelisivät näin, niin he muuttuisivat rappioituneiden köyhimysten yhtäläiseksi joukoksi, jolla ei enää olisi pelastusta. Luulen osoittaneeni, että työläisten taistelu palkkatasosta on erottamattomassa yhteydessä palkkatyöjärjestelmään, että 99 tapauksessa 100:sta työläisten palkankorotusyritykset ovat vain ponnistuksia, joiden tarkoituksena on säilyttää oleva työn arvo, ja että välttämättömyys taistella kapitalisteja vastaan työn hinnasta johtuu työläisten olosuhteista, jotka pakottavat heidät myymään itseään tavarana. Jos työläiset antaisivat pelkurimaises-

ti perään jokapäiväisissä yhteenotoissaan, joita heillä on pääoman kanssa, he epäilemättä eivät enää kykenisi aloittamaan mitään suurempaa liikettä.

Samaan aikaan, riippumatta lainkaan palkkatyöjärjestelmään liittyvästä työläisten yleisestä orjuutuksesta, työväenluokan ei pidä yliarvioida tämän jokapäiväisen taistelun lopullisia tuloksia. Sen ei pidä unohtaa, että tässä jokapäiväisessä taistelussa se taistelee vain seurauksia eikä näiden seurausten syitä vastaan; että se vain hidastaa alaspäin liukumista, mutta ei muuta sen suuntaa, että se käyttää vain lievityskeinoja, mutta ei paranna sairautta. Sen tähden työläisten ei pidä rajoittua yksinomaan näihin välttämättömiin sissisotiin, joita pääoman lakkaamattomat anastuspyrkimykset tai markkinatilanteen muutokset alinomaan synnyttävät. Heidän täytyy ymmärtää, että nykyinen järjestelmä kaiken sen kurjuuden ohessa, jota se mukanaan tuo, luo samalla ne *aineelliset edellytykset* ja *yhteiskunnalliset muodot*, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnan taloudellista uudistamista varten. *Taantumuksellisen* tunnuksen: »*Oikeudenmukainen päiväpalkka oikeudenmukaisesta työpäivästä*» asemesta työläisten tulee kirjoittaa lippuunsa vallankumouksellinen tunnus: »*Alas palkkatyöjärjestelmä*»

Lopetan tämän kovin pitkän ja varmaankin väsyttävän selostukseni, jonka olin pakotettu tekemään valaistakseni perusasiaa, ja ehdotan hyväksyttäväksi seuraavan päätöslauselman:

1. Työpalkkatason yleinen kohottaminen johtaisi voiton yleisen suhdeluvun alenemiseen, mutta se ei suurin piirtein vaikuttaisi tavaroiden hintoihin.

2. Kapitalistisen tuotannon yleisenä tendenssinä ei ole työpalkan keskitason kohottaminen, vaan sen alentaminen.

3. Ammatilliset järjestöt toimivat menestyksellisesti pääoman anastuspyrkimysten vastustuskeskuksina. Ne eivät saavuta tarkoitustaan osittain siksi, että eivät käytä voimiaan asianmukaisella tavalla. Ylipäänsä ne eivät saavuta tarkoitustaan siksi, että rajoittuvat käymään sissisotaa olemassaolevan järjestelmän seurauksia vastaan sen sijaan että pyrkisivät samalla sitä muuttamaan ja käyttäisivät järjestyneitä voimiaan vipusimena työväenluokan vapauttamiseksi lopullisesti, so. palkkatyöjärjestelmän poistamiseksi lopullisesti.

Kirjoittanut K. Marx toukokuun lopulla — 27. kesäkuuta 1865

Julkaistaan kirjusen tekstin mukaan

Julkaistu ensi kerran erillisinä kirjaisena Lontoossa 1898

OHJE VÄLIAIKAISEN KESKUSNEUVOSTON EDUSTAJILLE ERI KYSYMYKSIIN³⁹

1. KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON ORGANISAATIO

Väliaikainen Keskusneuvosto kehottaa hyväksymään yleispiirtein Väliaikaisissa säännöissä esitetyn *organisaatiosuunnitelman*. Kahden vuoden kokemus on osoittanut oikeaksi tuon suunnitelman ja mahdolliseksi sen soveltamisen eri maiden olosuhteisiin vahingoittamatta toimintayhtenäisyyttä. Suosittelemme seuraavaksi vuodeksi jättämään Keskusneuvoston olinpaikaksi Lontoon, sillä mantereella valitsevan tilanteen vuoksi mitkään muutokset eivät liene suotuisia.

On itsestään selvää, että Keskusneuvoston jäsenet on valittava kongressissa (Väliaikaisten sääntöjen 5. §) ja myönnettävä heille kooptaatio-oikeus.

Pääsihteeri on valittava kongressissa yhdeksi vuodeksi työväenliiton ainoana palkallisena toimihenkilönä. Ehdotamme hänen viikkopalkkaiseen 2 Englannin punttaa.

Työväenliiton jokaisen yksityisen jäsenen vuotuisiksi jäsenmaksuiksi määrätään *puoli pennyä* (ehkä yksi penny). Jäsenkortista on maksettava erikseen.

Kehottaessamme työväenliiton jäseniä perustamaan keskinäisavun yhdistyksiä ja solmimaan niiden keskeisiä kansainvälisiä yhteyksiä jätämme samalla aloitteen tässä kysymyksessä (keskinäisavun yhdistyksen perustaminen, moraalinen ja aineellinen apu työväenliiton jäsenten orvoille) sveitsiläisille, jotka ehdottivat tätä konferenssissa viime vuoden syyskuussa⁴⁰.

2. TYÖVÄENLIITTO KANSAINVÄLISEN TOIMINTAYHTENÄISYYDEN AIKAANSAAJANA TYÖN JA PÄÄOMAN VÄLISESSÄ TAISTELUSSA

(a) Tämä kysymys käsittää yleensä koko toiminnan, jota Kansainvälinen työväenliitto harjoittaa yhdistääkseen ja suunnatakseen samaan uomaan tähän saakka hajanaiseksi jääneen eri maiden työväenluokan taistelun vapautuksensa puolesta.

(b) Yhtenä erikoistehtävänä, jota työväenliittomme on tähän mennessä menestyksellisesti suorittanut, on kapitalistien vehkeilyjen vastustaminen, sillä kapitalistit ovat lakkojen ja työsulkujen sattuesa aina valmiit väärinkäyttämään ulkomaisten työläisten palveluksia käyttämällä heitä välikappaleena paikallisia työläisiä vastaan. Yksi työväenliiton suurista tavoitteista on sen aikaansaaminen, että eri maiden työläiset eivät ainoastaan *tuntisi* olevansa veljiä, vaan myös *toimisivat* veljinä ja tovereina, jotka taistelevat vapautuksensa puolesta yhtenäisenä armeijana.

(c) »Kansainvälisen toimintayhtenäisyyden» suurena esimerkkinä on *työväenluokan itsensä kaikissa maissa toimeenpanema työväenluokan aseman tilastollinen tutkimus*. Jotta toiminnalla olisi jonkinlaisia menestymismahdollisuuksia, on tunnettava materiaali, johon tullaan vaikuttamaan. Ryhtyessään näin suureen työhön työläiset todistavat, että he pystyvät ottamaan kohtalonsa omiin käsiinsä. Siksi kehotamme:

Kaikilla paikkakunnilla, joissa on työväenliittomme haaraosastoja, ryhtymään viipymättä työhön ja keräämään tosiasiatietoja oheistetussa tutkimuskaavassa osoitettuja kohtia vastaavasti.

Kongressi kehottaa kaikkia Euroopan ja Amerikan Yhdysvaltojen työläisiä osallistumaan työväenluokkaa koskevien tilastotietojen keräämiseen; selostukset ja tosiasiatiedot on lähetettävä Keskusneuvostolle. Keskusneuvosto laatii tämän aineiston perusteella yleisluostuksen ja oheistaa siihen liitteenä tosiasiatiedot.

Tämä selostus liitteineen esitetään vuoronmukaiselle vuosikongressille, jonka vahvistamana se julkaistaan työväenliiton varoilla.

YLEINEN TUTKIMUSKAAVA,
JOHON TIETENKIN VOIDAAN TEHDÄ MUUTOKSIA
KULLAKIN PAIKKAKUNNALLA

1. Tuotantoala.
2. Sillä toimivien henkilöiden ikä ja sukupuoli.
3. Sillä toimivien henkilöiden lukumäärä.
4. Palkka: (a) harjoittelijoiden; (b) päivä- tai urakkapalkka; välittäjien suorittamien maksujen suuruus. Keskimääräinen viikkopalkka, vuotuinen palkka.
5. (a) Työpäivän pituus tehtaissa. (b) Työpäivän pituus pienyrityksissä ja kotiteollisuudessa, mikäli näitä tuotannon lajeja on olemassa. (c) Yö- ja päivätyö.
6. Ruokailutauot ja työväen kohtelu.
7. Työverstaan ja työehtojen luonnehdinta: ahdas huoneisto, huono ilmasto, auringonvalon puute, kaasuväläistys. Puhtaus jne.
8. Toimiala.
9. Työn vaikutus fyysiseen kuntoon.
10. Moraaliset olosuhteet. Kasvatus.
11. Tuotannon tila. Onko se kausittaista vai toimiiko se

kutakuinkin tasaisesti ympäri vuoden, kokeeko se huomattavia heilahteluja, onko sillä ulkomaisia kilpailijoita, palveleeko se pääasiallisesti koti- vai ulkomaanmarkkinoita jne.

3. TYÖPÄIVÄN RAJOITTAMINEN

Työpäivän rajoittaminen on ennakkoehto, jota ilman eivät tule onnistumaan mitkään työläisten aseman parantamisen tai heidän vapauttamisensa yritykset.

Se on välttämätöntä niin jokaisen kansan perusrunkona olevan työväenluokan terveyden ja fyysisten voimien palauttamiseksi kuin myös työläisten henkisen kehityksen, heidän keskinäisen ystävällisen kanssakäymisensä sekä yhteiskunnallisen ja poliittisen toimintansa mahdollisuuksien turvaamiseksi.

Me ehdotamme, että työpäivä *rajoitettaisiin lainsäädännöllistä tietä 8 tuntiin*. Tämä rajoittaminen on Amerikan Yhdysvaltojen työläisten yleinen vaatimus⁴¹; kongressin päätös tekee siitä koko maailman työväenluokan yhteisen toimintaohjelman.

Lisättäköön niiden työväenliiton mannermaisten jäsenten tiedoksi, joilla on verrattain vähän kokemusta tehdaslainsäädännön alalla, että mitkään lailla säädetyt rajoitukset eivät vastaa tarkoitustaan ja pääoma tulee rikkomaan niitä, ellei osoiteta tarkasti sitä *vuorokauden aikaa*, johon noiden 8 työtunnin on sisällyttävä. Tuo aika koostuu kahdeksasta työtunnista ja lisääjasta ruokailutaukoihin. Jos esimerkiksi ruokailutaukoihin käytetään *yksi tunti*, niin lailla säädetty aika on yhdeksän tuntia, vaikkapa 7:stä aamulla 4:ään iltapäivällä tai 8:sta aamulla 5:teen iltapäivällä jne. Yötyö on luvallista vain poikkeuksena laissa täsmällisesti määritellyillä tuotannon aloilla. Pyrkimyksenä on yötyön poistaminen kokonaan.

Tämä pykälä koskee vain aikuisia miehiä tai naisia; naisilta on muuten kokonaan kiellettävä *kaikki yötyöt* ja kaikki sellaiset työt, jotka ovat vaarallisia naisen heikommalle elimistölle ja joissa joudataan tekemisiin myrkyllisten tai muiden vaarallisten aineiden kanssa. Aikuisina pidämme kaikkia 18 vuotta täyttäneitä.

4. LASTEN JA ALAIKÄISTEN (KUMPAAKIN SUKUPUOLTA OLEVIEN) TYÖ

Pidämme nykyaikaisen teollisuuden pyrkimystä saada kumpaakin sukupuolta olevat lapset ja alaikäiset osallisiksi yhteiskunnallisen tuotannon suureen asiaan edistyksellisenä, terveenä ja laillisena pyrkimyksenä, joskin se on kapitalistisen järjestelmän vallitessa saanut nurinkurisen muodon. Järjenmukaisessa yhteiskuntajärjestelmässä *jokaisen 9-vuotiaan lapsen on ryhdyttävä tuotannolliseen työhön samoin kuin myös jokaisen työkykyisen aikuisen, hänen on alistuttava yleiseen luonnonlakiin, nimittäin: syödäkseen hänen on tehtävä työtä eikä ainoastaan päällään, vaan myös käsillään*. Tällä hetkellä

tehtävänämme on kuitenkin vain huolenpito lapsista ja alaikäisistä, jotka ovat lähtöisin työväenluokasta.

Pidämme välttämättömänä jakaa kumpaakin sukupuolta olevat lapset ja alaikäiset fysiologian perusteella kolmeen ryhmään, joihin on suhtauduttava eri tavalla: ensimmäiseen ryhmään sijoittuvat 9:stä 12:teen ikävuoteen, toiseen 13:sta 15:teen ja kolmanteen 16:sta 17:mään ikävuoteen kuuluvat lapset ja alaikäiset. Ehdotamme, että ensimmäisen ryhmän työaika jossakin verstaassa tai kotona rajoitettaisiin kahteen tuntiin, toisen ryhmän neljään ja kolmannen kuuteen tuntiin. Kolmannelle ryhmälle on säädettävä vähintään yhden tunnin tauko ruokailua tai lepoa varten.

Lienee toivottavaa aloittaa yhdeksää vuotta nuorempien lasten alkeiskouluopetus. Tässä koskettelemme kuitenkin vain kaikkein välttämättömintä vastamyrkkyä sen yhteiskuntajärjestelmän pyrkimyksiä vastaan, joka alentaa työläisen pelkäsi pääoman kasaamisen välikappaleeksi ja tekee puutteen ahdistamista vanhemmista lapsiaan kauppaavia orjanomistajia. Lasten ja alaikäisten oikeuksia on puolustettava. He eivät pysty puolustamaan itseään. Siksi yhteiskunta on velvollinen puolustamaan heitä.

Kun porvaristo ja ylimystö lyö laimin velvollisuutensa omia jälkeläisiään kohtaan, niin se on niiden oma asia. Käyttäessään hyväkseen noiden luokkien etuoikeuksia lapsi joutuu myös kärsimään niiden ennakkoluulojen vuoksi.

Työläisen suhteen asia on aivan toisin. Työläinen ei ole vapaa teoissaan. Hän on liiankin usein jopa niin sivistymätön, ettei pysty ymmärtämään lapsensa todellisia etuja eikä normaaleja inhimillisiä kehitysehtoja. Edistyksellisimmät työläiset joka tapauksessa tajuaavat täydelleen, että heidän luokkansa ja siis ihmiskunnan tulevaisuus riippuu kokonaan nousevan työläispolven kasvatuksesta. He tietävät, että ensi vuorossa on suojeltava työssäkäyviä lapsia ja alaikäisiä nykyisen järjestelmän tuhoisalta vaikutukselta. Tämä voidaan saavuttaa vain siten, että yhteiskunnallinen tajunta muutetaan yhteiskunnalliseksi voimaksi, ja nykyisten olosuhteiden vallitessa tämä voidaan saavuttaa vain valtiiovallan voimaan saattamien yleisten lakien välityksellä. Työväenluokka ei lainkaan lujita hallituksen valtaa saattamalla voimaan nämä lait. Se muuttaa päinvastoin omaksi välikappaleekseen vallan, jota nyt käytetään sitä vastaan, se toteuttaa yleisen lainsäädännän tietä sen, mitä se koettaisi turhaan saada aikaan monien hajanaisten yksityisten ponnistusten tietä.

Lähtien tästä me varoitamme, että vanhemmille ja työnantajille ei missään tapauksessa saa antaa lupaa käyttää lasten ja alaikäisten työtä, ellei siihen liity kasvatusta.

Kasvatuksella käsitämme kolmea seikkaa:

Ensiksi henkistä kasvatusta.

Toiseksi fyysistä kasvatusta, sellaista, jota saadaan voimistelulaitoksissa ja sotilasharjoituksissa.

Kolmanneksi teknistä koulutusta, joka perehdyttää kaikkien tuo-

tantoprosessien peruseriaatteisiin ja samalla totuttaa lasta tai alaikäistä käyttämään eri tuotantoaloilla tarvittavia yksinkertaisimpia työkaluja.

Lasten ja alaikäisen työläisnuorison henkistä ja fyysistä kasvatusta ja teknistä koulutusta on laajennettava ja syvennettävä vähitellen ikäluokkia vastaavasti. Teknisten koulujen kustannukset on osittain korvattava myymällä niiden omia tuotteita.

Tuotannollinen palkkatyö, henkinen kasvatus, fyysiset harjoitukset ja polytekninen sivistys yhteen sovitettuina kohottavat työväenluokan huomattavasti ylimystön ja porvariston tasoa korkeammalle.

On itsestään selvää, että kaikkien 9—17 vuotta täyttäneiden henkilöiden käyttö yötöissä ja töissä kaikilla terveydelle vahingollisilla tuotannonaloilla on kiellettävä ankarasti lailla.

5. OSUUSTOIMINNALLINEN TYÖ

Kansainvälinen työväenliitto asettaa tavoitteekseen yhdistää ja suunnata samaan uomaan työväenluokan *vaistonvarainen liike* saanelematta tai tyrkyttämättä sille kuitenkaan mitään doktrinäärisiä järjestelmiä. Siksi kongressi ei saa julistaa mitään osuustoiminnan *erikoisjärjestelmää*, vaan sen on rajoituttava muutamien yleisten periaatteiden esittämiseen.

(a) Pidämme osuustoimintaliikettä eräänä luokka-antagonismiin perustuvaa nyky-yhteiskuntaa uudistavana voimana. Tuon liikkeen suurta ansiota on, että se osoittaa käytännössä mahdolliseksi nykyisen despoottisen ja pauperismia synnyttävän järjestelmän, jossa *työ alistetaan* pääomalle, vaihtamisen *vapaita ja tasa-arvoisia tuottajia yhdistävään* tasavaltalaiseen, suotuisaan järjestelmään.

(b) Niiden kääpiömäisten toimintamuotojensa rajoittamana, jollaisia vain saavatkin omin voiminsa aikaan erilliset palkkatyön orjat, osuustoimintajärjestelmä ei milloinkaan voi uudistaa kapitalistista yhteiskuntaa. Jotta yhteiskunnallinen tuotanto voitaisiin muuttaa yhtenäiseksi, laajaksi ja sopusointuiseksi vapaan osuustoiminnallisen työn järjestelmäksi, tarvitaan *yleisluontoisia sosiaalisia muutoksia, yhteiskuntajärjestelmän perustojen muutoksia*, jotka käyvät mahdollisiksi ainoastaan siten, että yhteiskunnan järjestyneet voimat, nimittäin valtiolta, siirretään kapitalisteilta ja maanomistajilta itselleen tuottajille.

(c) Suosittelemme työläisille, että he ryhtyisivät mieluummin *osuustoiminnalliseen tuotantoon* kuin *osuustoiminnalliseen kaupankäyntiin*. Jälkimmäinen koskettaa ainoastaan nykyisen talousjärjestelmän pintaa, edellinen horjuttaa sen perustoja.

(d) Kehotamme kaikkia osuuskuntia muuttamaan osan yhteisistä tuloistaan varannoksi, jonka avulla ne propagoisivat sekä teoin että sanoin omia periaatteitaan, nimittäin myötävaikuttaisivat uusien tuotannollisten osuuskuntien perustamiseen ja levittäisivät oppiaan.

(e) Etteivät osuuskunnat muuttuisi tavallisiksi porvarillisiksi osakeyhtiöiksi (sociétés par actions), jokaisen tuotantolaitoksen työläisen on saatava yhtä suuri osa tuloista huolimatta siitä, ovatko he osakkaita vai eivät ole. Voimme suostua siihen, että puhtaasti väliaikaisena toimenpiteenä osakkaat saisivat pientä korkoa.

6. TYÖVÄEN AMMATILLISET LIITOT (TRADE UNIONIT) NIIDEN MENNEISYYS, NYKYISYYS JA TULEVAISUUS

(a) Niiden menneisyys.

Pääoma on keskittynyt yhteiskunnallinen voima, mutta työläisellä on hallussaan vain oma työvoimansa. Pääoman ja työn välistä *sopimusta* ei näin ollen voida milloinkaan solmia oikeudenmukaisin ehdoin, oikeudenmukaisin edes senkään yhteiskunnan kannalta, jossa toimeentulon ja työn aineellisten välineiden omistuksen vastakohtana on elävä tuotannollinen voima. Työläisten sosiaalinen voima on ainoastaan heidän monilukuisuudessaan. Heidän hajanaisuutensa tekee kuitenkin tyhjäksi heidän määrällisen ylivoimansa. Työläisten hajanaisuus syntyy ja säilyy *heidän väistämättömän keskinäisen kilpailunsa* seurauksena.

Ammattiliitot syntyivät alun perin työläisten *vaistonvaraisista* yrityksistä hävittää tuo kilpailu tai ainakin heikentää sitä saadaksesen sellaiset sopimusehdot, jotka olisivat vapauttaneet heidät vaikkapa tavallisten orjien asemasta. Siksi ammattiliittojen välitön tehtävä rajoittui jokapäiväisiin tarpeisiin, yrityksiin pysäyttää pääoman keskeytyksetön hyökkäys, lyhyesti palkkaa ja työaikaa koskeviin asioihin. Tämä ammattiliittojen toiminta ei ole ainoastaan laillista, vaan myös välttämätöntä. Ilman sitä ei tulla toimeen niin kauan kuin nykyinen tuotantotapa on olemassa. Tätä toimintaa on sitä paitsi levitettävä kaikkialle perustamalla ammattiliittoja kaikissa maissa ja yhdistämällä niitä. Toisaalta ammattiliitot ovat tajuamattaan muuttuneet työväenluokan *järjestöllisiksi keskuksiksi*, samoin kuin keskiaikaiset kunnat ja kommuunit olivat porvariston järjestöllisiä keskuksia. Mikäli ammattiliitot ovat tarpeen pääoman ja työn välistä sissitaistelua varten, niillä on sitäkin suurempi merkitys *järjestyneenä voimana palkkatyöjärjestelmän ja pääoman valtan hävittämiseksi*.

(b) Niiden nykyisyys.

Ammattiliitot ovat useimmiten harjoittaneet yksinomaan paikallista ja välitöntä kamppailua pääomaa vastaan eivätkä ole vielä täysin tajunneet, minä voimana ne ovat taistelussa palkkatyöjärjestelmää vastaan. Siksi ne ovat pysytelleet liiaksi syrjässä yleisestä sosiaalisesta ja poliittisesta liikkeestä. Viime aikoina kuitenkin ne ovat nähtävästi heränneet tajuamaan suuren historiallisen tehtävän; tästä on osoituksena esimerkiksi niiden osallistuminen nykyiseen

poliittiseen liikkeeseen Englannissa⁴², niiden entistä laajempi tehtävänsä tajuaminen Yhdysvalloissa⁴³ ja seuraava hiljattain Sheffieldissä pidetyssä trade unionien edustajien suuressa konferenssissa⁴⁴ hyväksytty päätöslauselma:

»Konferenssi antaa tunnustuksensa Kansainvälisen työväenliiton toiminnalle kaikkien maiden työläisten liittämiseksi yhtenäiseksi veljesliitoksi ja kehottaa mitä hartaimmin tässä konferenssissa edustettuja yhdistyksiä liittymään työväenliittoon, koska se myötävaikuttaa oleellisella tavalla työväestön edistykseen ja kukoistukseen.»

(c) Niiden tulevaisuus.

Alkuperäisistä tavoitteistaan riippumatta niiden on nyt opittava toimimaan tietoisesti työväenluokkaa järjestävinä keskuksina ja asettamaan suureksi tehtäväkseen työväenluokan *täydellisen vapautuksen*. Niiden on kannatettava jokaista sensuuntaista sosiaalista ja poliittista liikettä. Pitäen itseään ja esiintyen koko työväenluokan edustajina ja sen etujen puoltajina ne ovat velvolliset saamaan mukaansa järjestymättömätkin työläiset. Niiden on huolehdittava erikoisesti huonoimmin palkattujen tuotantoalojen työläisistä, esimerkiksi maatyöläisistä, jotka ovat kerrassaan avuttomia epäsuotuisten olosuhteiden vuoksi. Ammattiliittojen on todistettava koko maailmalle, että ne eivät taistele suppeiden, itsekkäiden etujen puolesta, vaan miljoonien sorrettujen vapautuksen puolesta.

7. VÄLITTÖMÄT JA VÄLILLISET VEROT

(a) Mitkään verotusmuodon muutokset eivät voi aiheuttaa oleellista muutosta työn ja pääoman välisissä suhteissa.

(b) Jos kuitenkin joudutaan tekemään valinta kahden verotusjärjestelmän välillä, niin kehotamme *poistamaan täydellisesti välilliset verot ja korvaamaan ne yleensä välittömillä veroilla;*

sillä välilliset verot korottavat tavarain hintoja, koska kauppiaat lisäävät noihin hintoihin paitsi välillisten verojen summaa myös niiden maksuksi ennakolta myönnetyn pääoman tuottaman koron ja voiton;

sillä välilliset verot peittävät kunkin erillisen henkilön valtiolle maksaman summan, kun taas välitön vero ei ole mitenkään verhotu, vaan peritään avoimesti eikä se saata harhaan sivistymättömintäkään ihmistä. Välittömät verot kannustavat siis jokaista kontrolloimaan hallitusta, kun taas välilliset verot tukahduttavat kaikki pyrkimykset itsehallintoon.

8. KANSAINVÄLINEN LUOTTO

Aloitteenteko myönnettäköön ranskalaisille.

9. PUOLAN KYSYMYS

(a) Miksi Euroopan työläiset herättävät tämän kysymyksen? Ennen muuta siksi, että porvarilliset kirjailijat ja agitaattorit ovat päättäneet olla vaiti siitä, vaikka ne esiintyvätkin kaikkien mannermaan kansallisuuksien ja jopa Irlanninkin suojelijoina. Mikä on syynä tuohon vaitioloon? Se että ylimykset ja porvarit näkevät taka-alalla pysyttelevässä sivistymättömässä aasialaisessa valtakunnassa viimeisen tukipylvään työväenliikkeen nousuaaltoon vastaan. Tuo valtakunta voidaan tosiaankin musertaa ainoastaan siten, että Puola ennallistetaan demokraattisella pohjalla.

(b) Nykyään kun Keski-Euroopassa ja muun muassa Saksassa tilanne on muuttunut, demokraattisen Puolan olemassaolo on tarpeellisempi kuin milloinkaan. Ilman sitä Saksa muuttuu Pyhän allianssin⁴⁵ sillanpääasemaksi, kun Puola on olemassa, Saksa ryhtyy yhteistyöhön tasavaltalaisen Ranskan kanssa. Työväenliike tulee aina kohtaamaan esteitä ja kärsimään tappioita ja sen kehitys tulee hidastumaan niin kauan kuin tuo tärkeä Euroopan kysymys jää ratkaisematta.

(c) Erityisesti Saksan työväenluokka on velvollinen tekemään aloitteen tässä kysymyksessä, sillä Saksa on yksi Puolan jaon osantottajia.

10. ARMEIJAT

(a) Suurten vakinaisten armeijain tuhoisaa vaikutusta *tuotantoon* on todisteltu riittävästi kaikennimisissä porvarillisissa kongresseissa, rauhan, taloudellisissa, tilastollisissa, filantrooppisissa ja sosiologisissa kongresseissa. Siksi pidämme kerrassaan tarpeettomana puhua pitempään tästä aiheesta.

(b) Ehdotamme yleistä kansan aseistusta ja yleistä aseenkäytön opetusta.

(c) Pidämme tilapäisesti tarpeellisena toimenpiteenä, että on olemassa pieniä vakinaisia armeijoita miliisipäällystön koulutustaarten; jokaisen miespuolisen kansalaisen on palveltava hyvin lyhyt aika näissä armeijoissa.

11. USKONTOKYSYMYS

Aloitteenteko myönnettäköön ranskalaisille.

Kirjoittanut K. Marx
elokuun lopulla 1866

Julkaistaan »The International Courier»
lehden tekstin mukaan

Julkaistu »The International Courier»
lehden 6.—7. n:ossa 20. helmikuuta ja
8.—10. n:ossa 13. maaliskuuta 1867 ja
»Le Courier international» lehden 10.
ja 11. n:ossa 9. ja 16. maaliskuuta 1867
sekä »Der Vorbote» aikakauslehden 10.
ja 11. n:ossa loka- ja marraskuussa 1866

KARL MARX

PÄÄOMAN ENSIMMÄISEN OSAN ENSIMMÄISEN SAKSANKIELISEN LAITOKSEN ALKULAUSE⁴⁶

Teos, jonka ensimmäisen nidoksen nyt esitän yleisölle, on 1859 julkaisemani teoksen »Zur Kritik der politischen Oekonomie» jatkoa. Syynä siihen, että alun ja jatkon välinen aika on venynyt näin pitkäksi, on ollut monivuotinen sairauteni, joka on kerran toisensa perästä keskeyttänyt työni.

Selostus aikaisemman teokseni sisällyksestä on tämän nidoksen ensimmäisessä luvussa.⁴⁷ Sitä ei ole siihen pantu vain yhtenäisyyden ja täydellisyyden takia. Esitystä on parannettu. Mikäli suinkin on käynyt pänsä, on useita aikaisemmin vain viittaillen käsiteltyjä kohtia tässä laajemmin selitetty, kun taas silloin perinpohjin selitettyihin on tässä vain viitattu. Arvo- ja rahateorian historiaa käsittelevät jaksot jäävät nyt luonnollisesti pois. Edellisen teoksen lukija löytää kuitenkin ensimmäisen luvun alaviitoissa uusia lähteitä mainittujen teorioiden historiaan.

Alku aina hankalaa, se pitää paikkansa kaikessa tieteessä. Ensimmäisen luvun ymmärtäminen, etenkin sen jakson, joka sisältää tavaran erittelyn, tuottaa sen tähden eniten vaikeuksia. Mitä muutoin tulee arvon substanssin ja arvon suuruuden erittelyyn, olen laatinut sen niin yleistajuiseksi kuin mahdollista.* Arvomuo, jonka valmiina asuna on rahamuo, on hyvin vähän sisältävä ja yksinkertainen. Kuitenkin ihmisjärki on turhaan koettanut päästä sen perille jo yli 2000 vuotta, vaikka toiselta puolen paljon sisältörikkaampien ja monimutkaisempien muotojen erittely on ainakin lähimain onnis-

---

* Tämä tuntui sitä tarpeellisemmalta, kun F. Lassallen Schulze-Delitzschin vastaan kohdistaman teoksen sekin osasto, jossa hän sanoo esittävänsä tätä aihetta kehittävästä tutkielmasta »henkisen ytimen», sisältää huomattavia väärinkäsityksiä.⁴⁸ Sivumennen sanoen, kun F. Lassalle on melkein sanasta sanaan, aina laatimaani oppisanastoon saakka lainannut minun teoksistani kaikki taloustieteellisten teostensa yleiset teoreettiset väitteet, esimerkiksi teesit pääoman historiallisesta luonteesta, tuotantosuhteiden ja tuotantotavan keskinäisestä yhtey-

tunut. Minkä tähden? Sen tähden, että valmiin kappaleen tutkiminen on helpompaa kuin kappaleen solun. Taloudellisia muotoja eriteltäessä ei sitä paitsi voida käyttää mikroskooppia eikä kemiallisia reagensseja. Abstraktiokyvyn täytyy korvata ne molemmat. Mutta työn tuotteen tavaramuoto eli tavaran arvomuoto on porvarillisen yhteiskunnan taloudellinen solumuoto. Asiaa tuntemattomasta näyttää sen erittely olevan pelkkää hiusten halkomista. Todellisuudessa siinä onkin kysymyksessä hiusten halkominen, mutta vain samassa merkityksessä kuin mikroskooppisessa anatomiassa.

Jollei oteta lukuun arvomuotoa käsittelevää jaksoa, ei tätä kirjaa voida syyttää vaikeataajuisuudesta. Näin sanoessani edellytän tietysti lukijoita, jotka tahtovat oppia jotain uutta ja siis myöskin itse ajatella.

Fyysikko tekee havaintoja luonnonilmiöistä joko siellä, missä ne esiintyvät selvimmässä muodossa ja vapaimpina häiritsevästä vaikuttamisesta, tahi hän tekee, mikäli se on mahdollista, kokeita oloissa, jotka takaavat prosessille puhtaan kehityskulun. Minun tutkimusaiheenani tässä teoksessa on kapitalistinen tuotantotapa ja sitä vastaavat tuotanto- ja vaihtosuhteet. Sen klassisena kotimaana on näihin saakka ollut Englanti. Siinä syy, miksi valaisen pääasiassa Englannin oloilla teoreettista esitystäni. Mutta jos saksalainen lukija kohauttaisi farisealaisesti olkapäitään englantilaisten teollisuus- ja maanviljelystyöläisten oloille tai optimistisena rauhoittaisi itseään sillä, etteivät asiat Saksassa toki ole läheskään niin hullusti, niin minun täytyy huudahtaa hänelle: De te fabula narratur! [Sinustapa sadussa kerrotaankin!]*

Kysymys ei ole niiden yhteiskunnallisten vastakohtaisuuksien ylemmästä tahi alemmasta kehitysasteesta, jotka johtuvat kapitalistisen tuotannon luonnonlaeista. Kysymys on itse näistä laeista, näistä rautaisella välttämättömyydellä vaikuttavista ja toteutuvista tendensseistä. Maa, jonka teollisuus on korkeammalle kehittynyt, näyttää vähemmän kehittyneelle maalle vain sen oman tulevaisuuden kuvan.

Mutta lukuunottamatta tätä, ovat meillä olot niissä paikoin, missä kapitalistinen tuotanto on täysin kotiutunut, esimerkiksi varsinaisissa tehtaissa, paljon huonommat kuin Englannissa, koska meillä ei ole mitään tehdaslakeja vastapainona. Kaikissa muissa suhteissa meitä, samoin kuin koko Länsi-Euroopan mannermaavaltioita, ei vaivaa ainoastaan kapitalistisen tuotannon kehitys, vaan myös sen kehityksen puute. Uudenajan epäkohtien ohella rasittaa

---

destä ym. ym. ja tehnyt sen lähdeittä ilmoittamatta, niin propagandanäkökohdat ovat kai olleet syynä tähän menettelyyn. En tietysti puhu siitä, miten hän ne yksityiskohdissaan esittää ja niitä käyttää, sillä sen kanssa minulla ei ole mitään tekemistä.

* — Mutato nomine de te fabula narratur (Kun nimesi vain muutetaan, niin sinustapa sadussa kerrotaankin). *Horatius*. Satiireja, 1. kirja, ensimmäinen satiiri. *Toim.*

meitä koko joukko perittyjä epäkohtia, jotka johtuvat vanhanai-kaisten, aikansa eläneiden tuotantotapojen säilymisestä ja niiden mukana kulkevista, nykyaikaan soveltumattomista yhteiskunta- ja valtiosuhteista. Me emme kärsi ainoastaan elävistä, vaan myös kuolleista. Le mort saisit le vif! [Kuollut vie elävänkin mukanaan!]

Verrattuna englantilaiseen on Saksan ja muiden Länsi-Euroopan mannermaavaltioiden yhteiskunnallinen tilasto vallan kurja. Kuitenkin se nostaa juuri sen verran verhoa, että se antaa aavistuksen sen takana väijyvistä meduusanpästä. Me kauhistuisimme omia olojamme, jos meidän hallituksemme ja parlamenttimme asettaisivat, niin kuin Englannissa tehdään, aika ajoittain komiteoita tutkimaan taloudellisia oloja, jos nämä komiteat varustettaisiin samoilla valtuuksilla totuuden selville saamiseksi kuin Englannissa, jos onnistuttaisiin tätä varten saamaan yhtä asiantuntevia, puolueettomia ja arkailemattomia miehiä kuin ovat Englannin ammattientarkastajat, sen »Public Health»- (yleisiä terveys-) kertomuksia laativat lääkärit, sen tutkimuskomissaarit, joiden tehtävänä on tutkia naisten ja lasten riistoa, asunto- ja ravinto-oloja ym. Perseus käytti pilviviittaa hirviötä hätyyttääkseen. Me vedämme pilviviitan korviamme ja silmiemme yli voidaksemme salata itseltämme hirviöiden olemassaolon.

Ei pidä pettää itseään tässä suhteessa. Samoin kuin Amerikan 1700-luvun vapaussota¹ soitti hälytyskelloja Euroopan keskiluokalle, samoin tekee Amerikan 1800-luvun sisällissota⁴ Euroopan työväenluokalle. Englannissa on kumousprosessi kourantuntuva. Tiettyyn kohtaan päästyään sen täytyy ulottaa vaikutuksensa mannermaahan. Siellä se tulee esiintymään joko räikeämmässä tai lievemässä muodossa aina työväenluokan kehitystason mukaan. Puhumattakaan siis korkeammista vaikuttimista nykyisiä vallassaolevia luokkia pakkottaa jo heidän oma etunsa poistamaan kaikki ne lain valvottavissa olevat esteet, jotka ehkäisevät työväenluokan kehitystä. Mm. sen tähden olen tässä nidoksessa kiinnittänyt niin suurta huomiota Englannin tehdaslainsäädännön historiaan, sisällykseen ja tuloksiin. Toisen kansan pitää ottaa oppia toiselta ja se voi sen tehdä. Vaikkapa yhteiskunta olisikin päässyt liikkeensä luonnonlain jäljille — tämän teoksen lopputarkoituksena onkin paljastaa nyky-yhteiskunnan liikkeen taloudellinen laki — se ei voi hypätä yli luonnollisten kehityskausiensa eikä tehdä niitä olemattomiksi. Mutta se voi lyhentää ja lievittää niiden synnytystuskia.

Mahdollisten väärinkäsitysten välttämiseksi sananen. En kuvaile suinkaan ruusunhoitoisin värein kapitalisteja ja maanomistajia. Tässä on kuitenkin kysymys henkilöistä vain sikäli kuin he ovat taloudellisten kategorioiden henkilöitymiä, tiettyjen luokkasuhteiden ja etujen edustajia. Käsitän taloudellisen yhteiskuntamuodostuman kehityksen luonnonhistorialliseksi prosessiksi ja sen tähden minun kannaltani, vähemmän kuin miltään muulta kannalta, voidaan tehdä yksityinen henkilö vastuunalaiseksi olosuhteista, joiden luomuk-

sena hän yhteiskunnallisesti pysyy, niin paljon kuin hän yksityishenkilönä voikin kohota niiden yläpuolelle.

Kansantaloustieteen alalla ei vapaa tieteellinen tutkimus kohtaa tiellään ainoastaan sitä vihollista, mikä sillä on vastasaan kaikilla muilla aloilla. Sen käsiteltävänä olevan aineen erikoinen luonne vetää vastustajaksi taistelukentälle ihmisrinnan kiihkeimmät, pikkumaisimmat ja vihaisimmat intohimot, yksityisedun raivottaret. Esimerkiksi Englannin korkea anglikaaninen kirkko⁴⁹ antaa mieluummin anteeksi hyökkäyksen 38:aa uskonkappalettaan vastaan 39:stä kuin rahatulojensa ¹/₃₉ vastaan. Nykyisin on itse jumalankieltäminenkin culpa levis [lievä rikkomus] verrattuna perinnäisten omaisuussuhteiden arvosteluun. Kuitenkin on tässäkin ilmeistä edistystä havaittavissa. Viittaa esimerkiksi joku viikko sitten julkaistuu Siniseen kirjaan: »Correspondence with Her Majesty's Missions Abroad, regarding Industrial Questions and Trades Unions». ³ Englannin kruunun ulkomaiset edustajat lausuvat tässä kuivin sanoin, että Saksassa, Ranskassa, lyhyesti sanoen kaikissa Euroopan mannermaan sivistysvaltioissa, pääoman ja työn välisten suhteiden muuttuminen on yhtä tuntuva ja yhtä välttämätöntä kuin Englannisakin. Atlantin valtameren toisella puolen Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen varapresidentti, herra Wade lausui samanaikaisesti julkisessa kokouksessa, että orjuuden poistamisen jälkeen tulee päiväjärjestykseen pääoma- ja maaomistussuhteiden muuttaminen. Nämä ovat ajanmerkkejä, joita eivät purppuraviitat eivätkä mustat kaavut voi peittää. Ne eivät merkitse sitä, että ihmeitä tapahtuisi huomispäivänä. Ne vain osoittavat, kuinka vallassa olevien luokkienkin mielessä alkaa sarastaa aavistus, ettei nykyinen yhteiskunta olekaan mikään kiinteä kide, vaan muutoskykyinen ja alati muutosprosessissa oleva elimistö.

Tämän teoksen toinen nidos tulee käsittelemään pääoman kiertokulkua (II kirja) ja kokonaisprosessin muodostumia (III kirja), kolmas loppunidos (IV kirja) teorian historiaa.

Kaikkalainen tieteellinen arvostelu on minulle tervetullut. Ns. yleiselle mielipiteelle en ole koskaan tehnyt myönnytyksiä ja sen ennakkoluulojen suhteen olen samalla kannalla kuin suuri florensiläinen mielilauseessaan:

Segui il tuo corso, e lascia dir le genti!*

Karl Marx

Lontoossa, 25. heinäkuuta 1867

*Julkaistu ensi herran kirjassa: K. Marx.
»Das Kapital. Kritik der politischen
Oekonomie». Erster Band. Hamburg 1867*

*Julkaistaan kirjan
tekstin mukaan*

Suomennos saksasta

---

* — Kulje omaa tietäsi ja anna ihmisten puhua! *Dante*. »Jumalainen näytelmä», *Kiirastuli*, V laulu (muunneltuna). *Toim.*

KARL MARX

PÄÄOMAN ENSIMMÄISEN OSAN VUODEN 1872 TOISEN SAKSANKIELISEN LAITOKSEN LOPPUSANAT

Ensimmäisen laitoksen lukijoille minun on ennen kaikkea selitettävä toiseen laitokseen tehdyt muutokset. Pistää silmään kirjan havainnollisempi jaottelu. Lisäselitykset on joka paikassa merkitty selityksinä toiseen laitokseen. Itse tekstin suhteen merkittäväntä on seuraava:

Luvussa I, 1 on tieteellisesti tarkemmin suoritettu arvon johtaminen niiden yhtälöiden erittelystä, joissa jokainen vaihtoarvo ilmenee; samoin on korostettu selvästi ensimmäisessä laitoksessa vain viitauksella osoitettua arvon substanssin yhteyttä sen suuruuden määrittämiseen yhteiskunnallisesti välttämättömällä työajalla. Luku I, 3 (Arvomuoto) on tehty kokonaan uudestaan: sitä vaati jo sekin, että ensimmäisessä laitoksessa se on esitetty kahteen kertaan. — Sivumennen huomautan, että tähän kaksinkertaiseen esitykseen minut saattoi ystäväni, tri Kugelmann Hannoverissa. Olin vierailulla hänen luonaan keväällä 1867, jolloin ensimmäiset oikolukuarkit saapuivat Hampurista, ja hän sai minut vakuuttuneeksi siitä, että lukijoiden enemmistölle olisi arvomuodon täydentävä, opettavampi selittely välttämätöntä. — Ensimmäisen luvun ensimmäistä kohtaa »Tavaran fetišsiluonne jne.» on suuresti muutettu. Luku III, 1 (Arvon mitta) on huolella tarkastettu, koska tätä kohtaa oli ensimmäisessä laitoksessa käsitelty huolimattomasti — lukijaa kehoitettiin tutustumaan teoksessa »Zur Kritik der politischen Oekonomie», Berlin 1859, olevaan selittelyyn. Luku VIII, varsinkin 2. kohta, on huomattavasti uusittu.

Olisi hyödytöntä syventyä yksityiskohtaisesti paikoittaisiin tekstinmuutoksiin, jotka usein ovat vain tyyllillisiä. Niitä on tehty kautta kirjan. Kuitenkin nyt Pariisissa ilmestyvää ranskalaista käännöstä tarkistaessani havaitsen, että useat kohdat saksalaisessa alkutekstissä olisivat vaatineet milloin perinpohjaisempaa uudistamista, milloin suurempaa tyyllillistä oikaisua tai huolellisempaa satunnais-

ten virheiden poistamista. Tähän ei minulla ollut aikaa, koska vasta syksyllä 1871 kesken muiden kiireellisten töiden sain tiedon, että kirja on loppuunmyyty ja että toisen laitoksen painattaminen pitäisi aloittaa jo tammikuussa 1872.

Se mymmärtämys, minkä Pääoma on lyhyessä ajassa saanut osakseen Saksan työväenluokan laajoissa piireissä, on paras palkka työstäni. Taloustieteellisissä kysymyksissä porvariston kannalla oleva mies, herra Mayer, wieniläinen tehtailija, osoitti Saksan ja Ranskan sodan aikana julkaistussa kirjassaan⁵⁰ sattuvasti, että se suuri teorian tajunta, mitä on pidettävä saksalaisena perintönä, on Saksan niin sanotuilta sivistyneiltä luokilta hävinnyt täydellisesti, mutta sitä vastoin se elpyy uudelleen Saksan työväenluokassa.⁵¹

Kansantaloustiede on tähän hetkeen saakka pysynyt Saksassa ulkomaisena tieteenä. Gustav von Gülich on teoksessaan »Geschichtliche Darstellung des Handels, der Gewerbe etc.», etenkin teoksen kahdessa ensimmäisessä 1830 julkaistussa nidoksessa, jo käsitellyt niitä historiallisia olosuhteita, jotka meillä ovat ehkäisseet kapitalistisen tuotantotavan kehitystä ja siis myös uudenaikaisen porvarillisen yhteiskunnan rakentamista. Kansantaloustieteeltä on siis puuttunut elävä perusta. Tämä tiede tuotiin valmiina tavarana Englannista ja Ranskasta; sen saksalaiset professorit pysyivät oppilaina. Vieraiden tosilojen teoreettinen esitys muuttui heidän käsissään dogmikokoelmaksi, jota he tulkittivat heitä itseään ympäröivän pikkuporvarillisen maailman hengessä ja siis väärin. Tieteellisen voimattomuuden tunnetta, jota ei voitu kokonaan karkottaa, ja levotonta omaatuntoa, että täytyi esiintyä koulumestarina todellakin vieraalla alalla, koetettiin salata kirjallisuushistoriallisen oppineisuuden loistolla tai panemalla sekaan vieraita aineita, joita lainattiin ns. kameraalitieteistä, oikeasta tietojen sekamelskasta, jonka kiirastuli saksalaisen virkavallan toivorikkaiden kokelaiden on kes-tettävä.

Vuoden 1848 jälkeen kapitalistinen tuotanto on kehittynyt nopeasti Saksassa ja kasvattaa jo parhaillaan keinottelun kukkasiaan. Mutta tieteemme ammattimiehille kohtalo pysyi yhtä kovana. Niin kauan kuin he saivat ennakkoluulottomasti harjoittaa kansantaloustiedettä, Saksassa ei ollut uudenaikaisia taloudellisia suhteita. Sitten kun nämä suhteet syntyivät, olot olivat jo sellaisia, etteivät ne enää porvarillisen näköpiirin puitteissa sallineet niiden suhteiden ennakkoluulotonta tutkimista. Mikäli kansantaloustiede on porvarillista, so. mikäli kapitalistinen järjestelmä käsitetään historiallisesti ohimenevän kehitysvaiheen asemesta yhteiskunnallisen tuotannon ehdottomaksi ja viimeiseksi muodoksi, tämä tiede voi pysyä tieteenä vain niin kauan kuin luokkataistelu pysyy latenttina tahi esiintyy vain yksinäisinä ilmiöinä.

Ottakaamme Englanti. Sen klassinen kansantaloustiede kuuluu kehittymättömän luokkataistelun aikaan. Klassisen kansantaloustieteen viimeinen suuri edustaja, Ricardo, teki vihdoin itse tietoisesti

tutkimustensa lähtökohdaksi vastakohtaisuuden luokkaetujen, työpal-kan ja voiton, voiton ja maankoron välillä, samalla kun hän naiivisti käsitti tämän vastakohtaisuuden yhteiskunnalliseksi luonnonlaiksi. Mutta siten porvarillinen taloustiede olikin saavuttanut rajan, jonka yli se ei voinut mennä. Jo Ricardon eläessä ja vastoin häntä oli porvarillista kansantaloustiedettä arvosteltu Sismondin persoonassa.*

Seuraavalle kaudelle, 1820—1830, Englannissa on tunnusomaista tieteellinen elpyminen kansantaloustieteen alalla. Se oli sekä Ricardon teorian vulgarisoimisen ja levittämisen että sen vanhaa kouluu vastaan kohdistaman taistelun aikakautta. Pidettiin loistavia turnajaisia. Euroopan mantereella tiedetään hyvin vähän siitä, mitä silloin tehtiin, sillä väittelyä käytiin suureksi osaksi lehtikirjoituksissa, tilapäisjulkaisuissa ja lentokirjasissa. Tämän väittelyn ennakkoluuloista vapaa luonne saa selityksensä ajan oloista, vaikka Ricardon oppia jo silloin käytettiin poikkeustapauksissa hyökkäy-
aseena porvarillista talouselämää vastaan. Toisaalta itse suurteollisuus vasta nyt jätti lapsuusiän taakseen, jota todistaa jo sekin, että vasta vuoden 1825 pulasta alkaa suurteollisuuden uudenaikaisen elämän jaksoittainen kiertokulku. Toisaalta pääoman ja työn välinen luokkataistelu oli tungettu taka-alalle: poliittisesti sitä verhosi Pyhään allianssiin⁴⁵ yhtyneiden hallitusten ja feodaaliylimystön sekä porvariston ohjaamien kansanjoukkojen välinen riita; taloudellisesti — teollisuuspääoman ja ylimystön maaomaisuuden keskeinen kiista, mikä Ranskassa kätkeytyi palstaomistuksen ja suurmaaomistuksen etujen vastakohtaisuuden taakse, mutta Englannissa puhkesi viljalakien³¹ jälkeen ilmiriidaksi. Englannin tämän kauden kansantaloustieteellinen kirjallisuus muistuttaa Ranskassa tri Quesnayn kuoleman jälkeen vallinnutta taloustieteellistä myrsky- ja kiihkokautta, mutta vain samalla tapaa kuin jälkikesä muistuttaa kevättä. Vuoden 1830 mukana alkoi kerta kaikkiaan ratkaiseva käänne.

Porvaristo oli Ranskassa ja Englannissa valloittanut valtioval-
lan. Siitä alkaen luokkataistelu pukeutui sekä käytännössä että teo-riassa yhä jyrkempiin ja uhkaavampiin muotoihin. Se soitti kuo-
linkelloja tieteelliselle porvarilliselle talousopille. Nyt ei enää ollut kysymys siitä, oliko tuo tahi tämä väite totta, vaan siitä, oliko se hyödyllinen vai vahingollinen pääomalle, mukava vai epämukava, poliisijärjestyksen vastainen vai ei. Epäitsekään tutkimuksen si-
jaan tuli maksettu kynäsota, ennakkoluulottoman tieteellisen tut-
kimustyön sijaan paha omatunto ja tarkoituksiperäinen huonon asian puolustelu. Ne häikäilemättömät lentokirjasetkin, joita Anti-Corn-Law-League**, tehtailijat Cobden ja Bright etunenässään, heitti maail-
maan, herättivät vielä maaylimystöä vastaan tähdätyllä polemii-
killään tiettyä, elleivät tieteellistä, niin ainakin historiallista, mie-
lenkiintoa. Mutta vapaakauppalainsäädäntö veti Sir Robert Peelin

* Ks. teostani »Zur Kritik der politischen Oekonomie», Berlin 1859, s. 39.

** Liitto viljalakeja vastaan. *Toim.*

ajoilta alkaen tämän viimeisenkin kiihottavan okaan pois vulgaa-ritalous-tieteestä.

Mannermaalla tapahtunut 1848:n vallankumous ulotti vaikutuksensa Englantiinkin. Miehet, jotka vielä pyrkivät säilyttämään tieteellisen merkityksensä ja tahtoivat olla enemmän kuin pelkkiä sofisteja ja hallitsevien luokkien sykofantteja, koettivat saattaa pääoman kansantaloustieteen sopusointuun proletariaatin vaatimusten kanssa, joita ei enää voitu jättää huomioon ottamatta. Siitä johtui se lattea synkretismi, jonka parhaana edustajana on John Stuart Mill. Se on porvarillisen taloustieteen vararikon julistus, jota suuri venäläinen oppinut ja kriitikko N. Tšernyševski teoksessaan »Otšerki iz političeskoj ekonomj (po Millju)» («Kansantaloustieteelliset esseet (Millin mukaan)») on äskettäin mestarillisesti kuvannut.

Saksassa kypsyi siis kapitalistinen tuotantotapa vasta sitten, kun sen ristiriitainen luonne oli Ranskassa ja Englannissa jo tullut ilmi meluisissa historiallisissa taisteluissa ja kun Saksan proletariaatin teoreettinen luokkatietoisuus oli jo paljoa selvempi kuin Saksan porvariston. Heti kun porvarillinen kansantaloustiede tieteenä näytti Saksassa tulevan mahdolliseksi, se oli siis tullut jo jälleen mahdolliseksi.

Näissä oloissa sen edustajat jakautuivat kahteen leiriin. Toiset, viisaat, ansionhaluiset, käytännölliset miehet ryhmittäytyivät vulgaa-ritalous-tieteen apologetiikan latteimman ja sen tähden onnistuneimman edustajan, Bastiat'n lipun ympärille; toiset, professorimaisen ylpeinä tieteesä arvosta, seurasivat J. St. Milliä yrityksissä sovittaa sovittamatonta. Samoin kuin porvarillisen taloustieteen klas-sisena aikana saksalaiset olivat myös sen rappeutumisen aikana pelkkiä oppilaita, matkijoita ja perässäkulkijoita, ulkomaisen suurliikkeen pikkujälleenmyyjiä.

Saksalaisen yhteiskunnan erikoinen historiallinen kehitys teki siis täällä mahdottomaksi kaiken porvarillisen taloustieteen omape-räisen kehittämisen, mutta ei sen — arvostelua. Sikäli kuin sellainen arvostelu yleensä edustaa jotakin luokkaa, se voi edustaa vain sitä luokkaa, jonka historiallisena kutsumuksena on kapitalistisen tuotantotavan kumoaminen ja luokkien lopullinen poistaminen, ts. vain proletariaattia.

Saksan porvariston oppineet ja oppimattomat edustajat koetti-vat aluksi vaieta Pääoman kuoliaaksi, missä he olivat aikaisempien teosteni suhteen onnistuneet. Kun tämä taktiikka ei enää vastannut tarkoitustaan, he kirjoittivat muka kirjaani arvostellakseen ohjeita »porvarillisen tietoisuuden rauhoittamiseksi», mutta tapasivat työ-vän lehdistössä — ks. esim. Joseph Dietzgenin kirjoituksia »Volks-staat» lehdessä⁵² — ylivoimaisia taistelijoita, joille he ovat vielä tänä päivänä vastauksen velkaa.*

* Saksan vulgaa-ritalous-tieteen laveasanaiset lörpöttelijät haukkuvat kirja-ni sanonta- ja esitystapaa. Kukaan ei voi arvostella ankarammin kuin minä Pää-

Pääomasta julkaistiin erinomainen venäläinen käännös Pietarissa keväällä 1872. 3000 kappaleen painos on nyt jo melkein loppuunmyyty. Jo 1871 oli Kijevin yliopiston kansantaloustieteen professori herra N. Sieber teoksessaan »Teoriija tsennosti i kapitala D. Ricardo» (»D. Ricardon teoria arvosta ja pääomasta») osoittanut minun teoriani arvosta, rahasta ja pääomasta peruspiirteissään välttämättömäksi jatkoksi Smithin — Ricardon opille. Länsieurooppalaista ihmetyttää hänen arvokasta kirjaansa lukiessa, kuinka johdonmukaisesti hän pitää kiinni puhtaasti teoreettisesta kannasta.

Pääomassa käytettyä metodia on hyvin vähän ymmärretty, mitä todistavat jo yksistään sitä koskevat ristiriitaiset käsitykset.

Niinpä Pariisiin »Revue Positiviste»⁵⁵ moittii minua toiselta puolen siitä, että käsittelen taloustiedettä metafysisesti, toiselta puolen — arvatkaapa mistä? — siitä, että rajoitun vain olevaisen kriittiseen jäsentelyyn kirjoittamatta ruokareseptejä (comtelaisiako?) tulevaisuuden kuppilaa varten. Metafysiikkaa koskevaa moitetta vastaan huomauttaa prof. Sieber:

»Sikäli kuin varsinainen teoria on kysymyksessä, Marxin metodi on koko englantilaisen koulukunnan käyttämä deduktiivinen metodi, jonka puutteellisuudet samoin kuin hyvätkin puolet ovat ominaisia parhaille taloustieteen teoreetikoille».⁵⁶

Herra M. Block — »Les Théoriciens du Socialisme en Allemagne. Extrait du 'Journal des Économistes', juillet et août 1872» — keksii, että metodini on analyttinen ja sanoo mm.:

»Tällä teoksellaan herra Marx kohoo huomattavimpien analyttisten tiedemiesten joukkoon» (»Par cet ouvrage m. Marx se classe parmi les esprits analytiques les plus éminents»).

Saksalaiset arvostelijat pauhaavat tietysti hegeliläisestä sofistikaasta. Pietarilainen »Vestnik Jevropy»⁵⁷ pitää artikkelissa, jossa käsitellään vain Pääomassa käytettyä metodia (vuoden 1872 toukokuun numero, ss. 427—436), tutkimusmetodiani ankaran realistisena, mutta esitystapaa onnettomuudeksi saksalais-dialektisena. Se sanoo:

»Ensi näkemältä, esityksen ulkonaisesta muodosta päätellen Marx on mitä suurin idealistifilosofi ja nimenomaan tämän sanan saksalaisessa, ts. huonossa merkityksessä. Todellisuudessa hän on kuitenkin realisti verrattomasti suurem-

---

oman kirjallisia puutteellisuuksia. Kuitenkin tekee mieleni näiden herrojen ja heidän yleisönsä hyödyksi ja iloksi lainata tähän kohtia englantilaisesta ja venäläisestä arvostelusta. Minun mielipiteittäni jyrkkä vastustaja »Saturday Review»⁵⁸ kirjoitti ensimmäisestä saksalaisesta painoksesta: »Esitystapa antaa kuivimmillekin taloudellisille kysymyksille erityisen viehättyksen (charm)». »S. P. Vedomosti»⁵⁴ huomauttaa vuoden 1872 huhtikuun 20. päivän numerossaan: »Esitystapa on muutamia kovin spesifisiä kohtia lukuunottamatta yleistajuista, selvää ja esitetävän asian syvästä tieteellisyydestä huolimatta harvinaisen elävää. Tässä suhteessa tekijä... ei muistuta vähääkään useimpia saksalaisia oppineita, jotka... kirjoittavat teoksensa niin epäselvällä ja kuivalla kielellä, että tavallisen kuolevaisen pää on siitä haljeta.» Nykyisen saksalais-kansallis-vapaamielisen professori-kirjallisuuden lukijoilta halkeaa kuitenkin aivan kokonaan muu kuin pää.

massa määrässä kuin kaikki hänen edeltäjänsä taloudellisen arvostelun alalla... Häntä ei voi enää mitenkään sanoa idealistiksi.»

En voi vastata herra kirjoittajalle paremmin kuin muutamilla otteilla hänen omasta arvostelustaan; ne kiinnostanevat sitä paitsi useita lukijoitani, jotka eivät voi tutustua alkuperäiseen venäläiseen kirjoitukseen.

Siteerattuaan »Kansantaloustieteen arvostelun» (Berliini 1859, ss. VI—VII) esipuhetta,* jossa olen käsitellyt metodini materialistista perustaa, herra kirjoittaja jatkaa:

»Marxista on tärkeää vain yksi seikka: tutkimiensä ilmiöiden lain löytämisen. Eikä hänestä ole tärkeä vain se laki, jonka alaisia ne ovat niin kauan kuin ovat tiettyssä muodossa ja kyseisenä ajankohtana havaittavissa olevassa keskinäisessä yhteydessä. Hänestä on vielä ennen kaikkea tärkeää niiden muuttumisen, niiden kehittymisen laki, ts. laki, jonka mukaan ne siirtyvät muodosta toiseen, toisesta keskinäisen yhteyden järjestyksestä toiseen. Löydettyään tämän lain hän tutkii yksityiskohtaisesti niitä seurauksia, joissa se ilmenee yhteiskuntaelämässä... Näin ollen Marxin pyrkimykseenä on yksinomaan tarkan tieteellisen tutkimuksen kautta todistaa yhteiskunnallisten suhteiden tiettyjen järjestysten välttämättömyys ja todeta mahdollisimman moitteettomasti ne tosiasiat, jotka ovat hänen lähtö- ja tukikohtinaan. Tätä varten on täysin riittävää, että hän osoittuaan nykyisen järjestyksen välttämättömyyden todistaa samalla välttämättömäksi toisen järjestyksen, joksi edellisen täytyy väistämättömästi muuttua riippumatta siitä, uskovatko ihmiset sitä vai eivät, ovatko he siitä tietoisia vai eivät. Marx pitää yhteiskunnallista liikettä luonnonhistoriallisena prosessina, jota ohjaavat lait, mitkä eivät ainoastaan ole riippumattomia ihmisten tahdosta, tietoisuudesta ja aikomuksesta, vaan vieläpä määräävät heidän tahtomisensa, tietoisuutensa ja aikomuksensa... Kun tietoinen aines esittää noin toisarvoista osaa sivistyshistoriassa, silloin on itsestään selvää, että arvostelu, jonka kohteena on itse sivistys, voi vähiten nojata johonkin tietoisuuden muotoon tai tulokseen. Toisin sanoen sen lähtökohtana ei voi olla idea, vaan ainoastaan ulkoinen ilmiö. Arvostelu on rajoittuva siihen, että jotain tosiasiaa verrataan toiseen tosiasiaan eikä ideaan ja asetetaan vastakkain tosiasiat eikä tosiasiaa ja ideaa. Arvostelulle on tärkeää vain, että molemmat tosiasiat tutkitaan mahdollisimman tarkoin ja että ne todella ovat eri kehitysmomentteja, mutta ennen kaikkea on tärkeää tutkia yhtä tarkasti sitä järjestystä, peräkkäisyyttä ja yhteyttä, joina kehitykset ilmenevät... Saatetaan sanoa, että taloudellisen elämän yleiset lait ovat aina samat; aivan yhdenentekevää on, sovelletaanko niitä nykyisyyteen vai menneisyyteen. Marx kiistää juuri sen. Hänen mielestään ei ole sellaisia abstraktisia lakeja... Päinvastoin hänen käsityksensä mukaan kullakin historiallisella aikakaudella on omat lakinsa... Heti kun kyseinen kehitysjakso on loppuun eletty ja elämä siirtyy tietystä vaiheesta toiseen, sitä alkavat ohjata toiset lait. Sanalla sanoen taloudellinen elämä esiintyy ilmiönä, jota voi verrata biologian muilla aloilla esiintyvään kehityshistoriaan... Vanhat taloustieteilijät ymmärsivät väärin taloudellisten lakien luonteen, kun he vertasivat niitä fysiikan ja kemian lakeihin... Ilmiöiden syvällisempi erittely osoitti, että yhteiskunnalliset elimistöt eroavat toisistaan yhtä suuresti kuin kasvi- ja eläinelimistöt... Vieläpä sama ilmiö on aivan erilaisen lakien alainen sikäli kuin nuo elimistöt ovat yleisrakenteeltaan erilaiset, sikäli kuin niiden yksityiset elimet eroavat toisistaan tai ne olot, joissa ne toimivat, ovat erilaiset jne. Marx kiistää esimerkiksi, että väestölaki olisi samanlainen aina ja kaikkialla. Hän vakuuttaa päinvastoin, että kullakin kehityksasteella on oma väestölakinsa... Olosuhteet ja niitä vallitsevat lait muuttuvat tuotantovoimien erilaisesta kehityksestä riippuen. Asettaessaan tavoitteekseen tutkia ja selittää tältä kannalta kapitalistista talousjärjestelmää hän on vain muotoillut ankaran tieteellisesti tavoitteen, mikä kaikella taloudellisen

* Ks. tätä julkaisua, 1. osa, ss. 445—446. *Toim.*

elämän tarkalla tutkimuksella tulee olla... Sellaisen tutkimuksen tieteellinen arvo on niiden erikoisten lakien selvittämisessä, jotka sääntelevät tietyn yhteiskunnallisen elimistön syntymistä, olemassaoloa, kehittymistä ja häviötä sekä vaihtumista toiseen, korkeampaan. Ja Marxin kirjalla on todellakin tämä arvo.»

Kun herra tekijä kuvaa sitä, mitä hän nimittää minun todelliseksi metodikseni, niin sattuvasti ja, mikäli minä itse sitä olen käyttänyt, niin hyväntahtoisesti, mitä muuta hän on kuvannut kuin dialektisen metodin?

Tosin esitystavan täytyy muodoltaan erota tutkimustavasta. Tutkimuksessa on aine omaksuttava yksityiskohtia myöten, eriteltävä sen eri kehitysmuodot ja haettava esiin niiden sisäinen yhteys. Vasta kun tämä on tehty, voidaan vastaavasti kuvata todellista liikettä. Jos tämä onnistuu ja esitys kuvastaa aatteellisessa muodossa aineen elämää, voi näyttää siltä kuin oltaisiin tekemisissä apriorisen ajatusrakennelman kanssa.

Dialektinen metodini ei ainoastaan ole perustaltaan erilainen kuin Hegelin metodi, vaan se on tämän suoranainen vastakohta. Hegelin mielestä ajatusprosessi, jonka hän aatteen nimisenä muuttaa jopa itsenäiseksi subjektiksi, on todellisuuden demiurgi*, todellisuuden, joka on vain aatteen ulkoinen ilmaus. Minulla taas aatteellinen ei ole muuta kuin ihmispäähän siirrettyä ja siellä muunnettua aineellisuutta.

Hegelin dialektiikan mystifioivaa puolta arvostelin jo noin 30 vuotta sitten siihen aikaan, jolloin se vielä oli muodissa. Mutta juuri kun laadin Pääoman ensimmäistä nidosta, suvaitsi suututtava, vaativainen ja keskinkertainen jäljittelijäjoukko,⁵⁸ joka nyt soittaa ensi viulua sivistyneessä Saksassa, käsitellä Hegeliä samoin kuin kunnan Moses Mendelssohn Lessingin aikana käsitteli Spinozaa, nimittäin »koiran raatona». Sen tähden tunnustauduin avoimesti tuon suuren ajattelijan oppilaaksi ja vieläpä keikailin paikoitellen arvoteoriaa koskevassa luvussa hänelle ominaisilla sanontatavoilla. Se että dialektiikka tulee Hegelin käsissä mystilliseksi, ei suinkaan ole estänyt häntä ensimmäisenä esittämästä dialektiikan yleisiä liikemuotoja laajalti ja tietoisesti. Dialektiikka vain seisoo hänen teoksissaan pällaellaan. Se on pyöräytettävä jaloilleen, että voisi sen mystillisen ulkokuoren alta löytää järjellisen ytimen.

Mystifioidussa muodossaan dialektiikka tuli Saksassa muotiin, koska se näytti ihanteellistavan olevaista. Järjellisessä muodossaan se on porvaristolle ja sen doktrinäärisille aatteilijoille kiusa ja kauhistus, koska siinä olevaisen myönteiseen ymmärtämiseen sisältyy myös olevaisen kieltäminen, välttämättömän häviön ymmärtäminen, koska se tarkastelee jokaista syntyynyttä muotoa kehityksen kulussa, siis myös sen katoavalta puolelta, koska se ei anna minkään itseään lannistaa ja on olemukseltaan arvosteleva ja vallankumouksellinen.

Käytännönmiehenä porvari tuntee kapitalistisen yhteiskunnan

---

* — luoja. *Toim.*

ristiriitaisen liikkeen selvimmän uudenaikaisen teollisuuden jaksoittaisessa kehityksessä ilmenevinä vaihteluina, joiden huippukohtana on yleinen pula. Pula on jälleen tulossa, vaikkakin se on vielä alkuvaiheessaan, ja se on näyttämönsä laajuuden ja vaikutuksensa voimakkuutensa vuoksi iskevä dialektiikkaa yksinpä uuden pyhän preussilais-saksalaisen valtakunnan nousukkaiden kalloihin.

Karl Marx

Lontoossa, 24. tammikuuta 1873

*Julkaistu ensi kerran kirjassa: K. Marx.
»Das Kapital. Kritik der politischen
Oekonomie«. Erster Band. Zweite verbes-
serte Auflage. Hamburg 1872*

*Julkaistaan kirjan
tekstin mukaan*

Suomennos saksasta

K A R L M A R X

PÄÄOMA

KAHDESKYMMENESNELJÄS LUKU

NIIN SANOTTU ALKUPERÄINEN KASAUTUMINEN

1. ALKUPERÄISEN KASAUTUMISEN SALAISUUS

On nähty, miten raha muuttuu pääomaksi, miten pääoman avulla tehdään lisäarvoa ja lisäarvosta enemmän pääomaa. Kuitenkin pääoman kasautuminen edellyttää lisäarvoa, lisäarvo kapitalistista tuotantoa, ja tämä suurempia pääoma- ja työvoimamääriä tavaratuottajien käsissä. Koko tämä liike näyttää siis tapahtuvan noidankehässä, josta pääsemme pois ainoastaan olettamalla, että ennen kapitalistista kasautumista on ollut »alkuperäinen» kasautuminen (Adam Smithin »previous accumulation»), joka ei ole kapitalistisen tuotantotavan tulos, vaan sen lähtökohta.

Tällä alkuperäisellä kasautumisella on kansantaloustieteessä sama osa kuin syntiinlankeemuksella jumaluusopissa. Aatami puraisi oman, ja siitä lankesi ihmiskunta syntiin. Sen alkuperää selitetään kertomalla se menneen ajan taruna. Kaukaisessa muinaisuudessa oli toiselta puolen ahkera, lahjakas ja ennen kaikkea säästäväinen valiojoukko ja toiselta puolen laiskottelevia, kaikkensa ja vielä enemmän tuhlaavia heittiöitä. Jumaluusopin syntiinlankeemuksen legenda kertoo meille tosin, miten ihminen kirottiin syömään leipänsä otsansa hiessä; mutta taloudellisen syntiinlankeemuksen historia paljastaa meille, kuinka löytyy ihmisiä, joille se ei suinkaan ole tarpeellista. Yhdentekevää. Niin tapahtui, että edelliset kasasivat rikkautta ja jälkimmäisillä ei lopulta ollut muuta myytävää kuin oma nahkansa. Ja tästä syntiinlankeemuksesta alkaen on olemassa köyhyys suurissa kansanjoukoissa, joilla yhä edelleen kaikesta työstään huolimatta ei ole muuta myytävää kuin itsensä, sekä harvojen rikkaus, joka jatkuvasti kasvaa, vaikka he jo aikoja sitten ovat lakanneet työtä tekemästä. Omaisuuden [propriété] puolustamiseksi tyrkyttää esimerkiksi herra Thiers valtiomiehen vakavuudella tuollaisia äiteliä lapsellisuuksia ennen niin henkeville ranskalaisille. Mutta niin pian kuin omaisuuskysymys on esillä, tulee samalla pyhäksi vel-

vollisuudeksi pitää kiinni aapiskirjan kannasta ainoana kaikille ikäluokille ja kehitysasteille oikeana kantana. Todellisuudessa historiassa, kuten tunnettua, valloitus, sorto, ryöstömurha — lyhyesti sanoen väkivalta — esittävätkin suurta osaa. Lempessä kansantaloustieteessä on aina ollut vallalla idylli. Oikeus ja »työ» ovat aina, tietysti joka kerta »tämä vuosi» poisluettuna, olleet ainoat rikastumisen välineet. Todellisuudessa alkuperäisen kasautumisen keinot ovat kaikkea muuta kuin idyllejä.

Raha ja tavara eivät alun pitäen ole pääomaa, yhtä vähän kuin tuotantovälineet tai elämäntarvikkeet. Niiden täytyy muuttua pääomaksi. Mutta itse tämä muutos voi tapahtua vain määrättyissä oloissa, jotka ovat seuraavat: kahden hyvin erilaisen tavaranomistajan tulee joutua toistensa kanssa tekemisiin, toisaalta rahan, tuotantovälineiden ja elämäntarvikkeiden omistajien, joiden tarkoituksena on lisätä omistamaansa arvosummaa ostamalla vierasta työvoimaa; toisaalta vapaiden työmiesten, oman työvoimansa ja sen kautta työn myyjien. Vapaiden työmiesten siinä kaksinaisessa merkityksessä, etteivät he itse välittömästi kuulu tuotantovälineisiin, kuten orjat, maaorjat jne., eivätkä myöskään tuotantovälineet kuulu heille, kuten omaa taloutta pitävillä talonpojilla ym., vaan että he päinvastoin ovat niistä täydellisesti irti ja vapaat. Tämä tavaramarkkinain polarisoituminen muodostaa kapitalistisen tuotannon perusedellytykset. Pääomasuhde edellyttää eroa työmiesten ja työn todellistuttamisedellytysten omistamisen välillä. Niin pian kuin kapitalistinen tuotanto kerran seisoo omilla jaloillaan, se ei ainoastaan säilytä tuota eroa, vaan uusintaa sen yhä kasvavassa mitassa. Prosessi, joka luo pääomasuhteen, ei siis voi olla muuta kuin työmiehen erottamisprosessia työnsä edellytysten omistamisesta, prosessia, joka toisaalta muuttaa yhteiskunnalliset elämäntarvikkeet ja tuotantovälineet pääomaksi, toisaalta välittömät tuottajat palkkatyöläisiksi. Niin sanottu alkuperäinen kasautuminen ei siis ole muuta kuin tuottajan ja tuotantovälineiden historiallista eroamisprosessia. Se näyttää »alkuperäiseltä», koska se muodostaa pääoman ja sitä vastaavan tuotantotavan esihistorian.

Kapitalistisen yhteiskunnan taloudellinen rakenne on kehittynyt feodaalisen yhteiskunnan taloudellisesta rakenteesta. Jälkimmäisen hajoaminen on vapauttanut edellisen alkeet.

Välitön tuottaja, työmies, saattoi vasta silloin hallita itseään, kun hän oli lakannut olemasta turpeeseen sidottu ja toisen orja tai oma. Tullakseen vapaaksi työvoiman myyjäksi, joka vie tavaransa kaikkialle, missä sitä ostetaan, hänen täytyi vielä vapautua ammatikuntien vallasta, niiden oppipoika- ja kisällisäännoistä ja häiritsevistä työmääräyksistä. Näin ollen se historiallinen liike, joka muuttaa tuottajat palkkatyöläisiksi, näyttää toiselta puolen vapauttavan heidät palvelijan asemasta ja ammattipakosta; ja ainoastaan tämän puolen ottavat porvarilliset historiankirjoittajat huomioon. Mutta toiselta puolen nämä äsken vapautetut tulevat vasta sitten oman it-

sensä myyjiksi, kun heiltä on riistetty kaikki heidän tuotantovälineensä ja se tuki ja turva, minkä vanhat feodaaliset laitokset heille tarjosivat. Ja tämän pakkoluovutuksen historia on kirjoitettu ihmiskunnan aikakirjoihin veri- ja tulikirjaimin.

Teollisuuskapitalistien, näiden uusien vallanpitäjien, täytyi puolestaan syrjäyttää sekä ammattikuntiin kuuluvat käsityöläismestarit että läänitysherrat, joiden hallussa rikkauden lähteet olivat. Tältä kannalta katsoen heidän menestyksensä on tulos voitokkaasta taistelusta feodaalivaltaa ja sen sietämättömiä etuoikeuksia vastaan sekä ammattikuntia ja niitä kahleita vastaan, joilla nämä ehkäisivät tuotannon vapaata kehitystä ja toisen ihmisen oikeutta riistää toista. Teollisuusritarit saivat kuitenkin tungetuksi tieltään miekan ritarit ainoastaan käyttämällä hyväkseen tapahtumia, jotka eivät millään tavoin olleet heidän ansiotaan. He ovat päässeet valtaan yhtä alhaisilla keinoilla kuin olivat ne keinot, joilla roomalainen vapautettu orja kerran teki itsensä suojelijansa herraksi.

Lähtökohtana kehitykselle, joka on tuottanut sekä palkkatyöläisen että kapitalistin, oli työmiehen orjuus. Jatko oli tämän orjuuden muotojen muuttumista, feodaalisen riiston muuttumista kapitalistiseksi. Ymmärtääksemme tätä kehitystä meidän ei tarvitse siirtyä ajassa kovin kauas taaksepäin. Vaikka tapaamme kapitalistisen tuotantotavan ensimmäisiä merkkejä jo 1300- ja 1400-luvulla muutamissa Välimeren rannikkokaupungeissa, kapitalistinen ajanjakso alkaa vasta 1500-luvulla. Siellä, missä se alkoi, oli maaorjuus jo aikoja ennen lakkautettu lopullisesti ja keskiajan loistokohta, kaupunkien itsenäisyys, jo kauan ollut himmenemässä.

Alkuperäisen kasautumisen kehityksessä ovat historiallisesti käännteentekeviä kaikki ne mullistukset, joita syntymässä olevat kapitalistiluokat käyttävät vipusimenaan, ja ennen kaikkea ne ajankohdat, jolloin suuret ihmisjoukot äkkiä ja väkivaltaisesti kiskaistaan irti elinkeinoistaan ja proletaareina, vapaina ja lainsuojattomina heitetään työmarkkinoille. Maalaistuottajan, talonpojan maaomaisuuden pakkoluovutus on koko prosessin perustuksena. Sen historia näyttää eri maissa erilaiselta ja sen kehityskaudet ovat eri järjestyksessä sekä sattuvat yhteen eri historiankausien kanssa. Ainoastaan Englannissa, jonka sen tähden otammekin esimerkiksi, sillä on klassinen muoto.*

---

* Italiassa, jossa kapitalistinen tuotanto aikaisemmin kehittyi, maaorjuus myös hävisi aikaisemmin. Maaorja vapautetaan täällä ennen kuin hän on hankkinut itselleen nautintaoikeuden maahan. Hänen vapauttamisensa tekee hänestä siis kohta täysin vapaan proletaarin, joka sitä paitsi enimmäkseen jo roomalaisien aikana perustetuissa kaupungeissa tapaa valmiina uudet herransa. Kun maailmanmarkkinoilla tapahtunut vallankumous 1400-luvun lopulla⁵⁹ teki lopun Pohjois-Italian yliherruudesta kaupan alalla, muodostui päivävästaiseen suuntaan kulkeva liike. Kaupunkien työväkeä ajettiin joukoittain maaseudulle, ja se aiheutti siellä puutarhamaisesti hoidetun pienviljelyksen ennen kuulumattoman kukoistuksen.

2. MAALAISVÄESTÖN MAAN PAKKOLUOVUTUS

Englannista oli maaorjuus 1300-luvun loppupuolella todellisuudessa hävinnyt. Väestö* muodostui silloin ja vielä enemmän 1400-luvulla suurimmaksi osaksi vapaista, omaa taloutta pitävistä talonpojista niin feodaalisen nimikilven taakse kuin heidän omaisuutensa olikin kätkeyty. Vapaa vuokraaja oli suuremmilla herrastiloilla tunkenut tieltään aikaisemmin itsekin maaorjana olleen bailiff'n (voudin). Maanviljelyksen palkkatyöläiset olivat osittain talonpoikia, jotka käyttivät vapaan aikansa ansiotöihin suurtalonomistajien kartanoissa, osittain kuuluivat itsenäiseen, suhteellisesti sekä absoluutisesti pieneen varsinaisten palkkatyöläisten luokkaan. Viimeksi mainitutkin olivat todellisuudessa omaa talouttaan pitäviä talonpoikia, koska he paitsi palkkaansa saivat käytettäväkseen 4 acra ja enemmänkin peltomaata ynnä asunnon. Heillä oli sitä paitsi yhdessä varsinaisten talonpoikien kanssa käyttöoikeus yhteismaahan, jolla heidän karjansa kävi laitumella ja josta he samalla saivat polttoaineensa, puut, turpeen ym.** Kaikissa Euroopan maissa on feodaaliselle tuotannolle ominaista, että maa on jaettu mahdollisimman monelle alustalaiselle. Lääniherran niin kuin jokaisen muunkin hallitsijan valta ei riippunut hänen saamiensa maanvuokrien määrästä, vaan hänen alamaistensa luvusta, ja jälkimmäinen riippui omaa taloutta pitävien talonpoikien lukumäärästä.*** Vaikka siis Englannin maa normannien valloituksen jälkeen tulikin jaetuksi suunnattoman suuriin vapaaherrakuntiin, joista yhteen ainoaan usein sisältyi 900 vanhaa anglosaksilaista lordikuntaa, oli siinä sentään tiheässä pieniä talonpoikaistaloja, joiden välissä ainoastaan siellä täällä oli suurem-

* »Pienet maanomistajat, jotka omin käsin viljelivät omia vainioitaan ja saivat tyytyä vaatimattomaan hyvinvointiinsa... olivat silloin paljon tärkeämpi osa kansasta kuin nyt... Kokonaista 160 000 maanomistajaa, jotka perheineen lienevät olleet enemmän kuin $\frac{1}{7}$, koko väestöstä, eli viljelemällä pieniä freehold-tilojansa» (täydellisesti vapaita tilojansa). »Näiden pienten maanomistajain keskimääräiset tulot arvioidaan 60—70 punnaksi. On laskettu, että omaa maata viljelevien lukumäärä oli suurempi kuin vierasta maata viljelevien vuokraajien.» (*Macaulay*. »History of England», 10th ed. London 1854, v. I, p. 333—334.) — Vielä 1600-luvun viimeisellä kolmanneksella $\frac{4}{5}$ Englannin väestöstä sai elä tuksensa maanviljelyksestä. (Sama, p. 413.) — Käytän Macaulayta lähteenä, koska hän järjestelmällisenä historianväärentäjänä »tyypistää» mahdollisuuden mukaan sen kaltaisia asioita.

** Ei saa koskaan unohtaa, ettei maaorjakaan ollut ainoastaan rakennukseen kuuluvan maapalstan omistaja, joskin verovelvollinen omistaja, vaan että hänellä oli myös omistusoikeus yhteismaahan. »Talonpoika siellä (Sleesiassa) on maaorja.» Kuitenkin nämä orjat omistavat yhteistiloja. »Sleesialaisia ei ole vielä saatu jakamaan yhteismaitaan, kun sitä vastoin Neumarkissa tuskin on ainoatakaan kylää, missä ei tätä jakoa olisi toimitettu mitä parhaimmalla menestyksellä.» (*Mirabeau*. »De la Monarchie Prussienne.» Londres 1788, II, p. 125, 126.)

*** Japani puhtaasti feodaalisine maanomistusoloineen ja kehittyneine pienviljelyksineen antaa paljoo selvemmän käsityksen Euroopan keskiajasta kuin kaikki meidän enimmäkseen porvarillisten ennakkoluulojen värittämät historialkirjamme. On aivan liian mukavaa olla »vapaamielinen» keskiajan kustannuksella.

pia herrastiloja. Tällaiset olot, yhtyneinä 1400-lukua luonnehtineeseen kaupunkien kukoistukseen, tekivät mahdolliseksi kansanrikkauksen, jota kansleri Fortescue niin kaunopuheisesti kuvaa teoksessaan »Laudibus Legum Angliae», mutta ne tekivät pääomarikkaiden mahdottomaksi.

Sen kumouksen alunäytös, joka loi pohjan kapitalistiselle tuotantotavalle, tapahtui 1400-luvun viimeisellä kolmanneksella ja 1500-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä. Joukko turvattomia proletaareja viskattiin työmarkkinoille läänierrojen henkivartiostojen hajottamisen tuloksena. Nämä henkivartijat, kuten sir James Stuart oikein huomauttaa, »täyttivät kaikkialla hyödyttöminä talot ja kartanot». ⁶⁰ Vaikka kuningasvalta, joka itse oli porvarillisen kehityksen tuote, ponnistellessaan ehdottoman vallan saavuttamiseksi edisti väkivaltaisesti näiden henkivartiostojen hajaantumista, se ei missään tapauksessa ollut sen ainoana synnä. Päinvastoin mahtava lääniherra, uhmaten kuninkuutta ja parlamenttia, loi verrattomasti lukuisamman proletariaatin ajamalla talonpojat väkisin maalta, johon heillä oli sama feodaalinen omistusoikeus kuin lääniherralla itsellään, ja anastamalla heidän yhteismaansa. Välittömän aiheen siihen antoi Englannissa varsinkin flanderilaisen villateollisuuden kukoistus ja sitä vastaava villan hintojen kohoaminen. Suuret feodaalisodat olivat nielleet vanhan feodaaliaatelin, uusi aateli oli aikansa lapsi, jolle raha oli mahtien mahti. Peltomaiden muuttuminen lammaslaitumiksi oli sen vuoksi sen tunnussana. Harrison kuvaa teoksessaan »Description of England. Prefixed to Holinshed's Chronicles», miten pienten talonpoikien pakkoluovutus köyhdyttää maan. »What care our great incroachers!» (»Mitäpä meidän suurhäätäjämme siitä välittävät!») Talonpoikien ja työväen asunnot hajotettiin väkivalloin maan tasalle tai jätettiin rappeutumaan.

»Jos tahtoo tutkia minkä hyvänsä ritaritilan vanhempia asiakirjoja», Harrison sanoo, »niin huomaa että lukemattomat talot ja pienet talonpoikaistaloudet ovat hävinneet, että maa elättää nyt paljoa vähemmän ihmisiä, että useat kaupungit ovat rappeutuneet, vaikka uusiakin syntyy... Voisin kertoa yhtä ja toista kaupungeista ja kylistä, jotka on hävitetty lammaslaitumien takia ja joissa ainoastaan säätyläisrakennukset vielä ovat pystyssä.»

Noiden vanhojen aikakirjojen valitukset ovat aina liioiteltuja, mutta ne osoittavat tarkasti, millaisen vaikutuksen tuotantosuhteiden kumous teki aikalaisiin. Kansleri Fortescue'n ja Thomas Moren teoksien vertaaminen selvittää, mikä juopa on olemassa 1400- ja 1500-luvun välillä. Kultra-ajastaan, niin kuin Thornton oikein sanoo, Englannin työväenluokka syöksyi ilman mitään välitiloja rauta-aikaan.

Tämä mullistus säikähdytti lainsäädäntöä. Se ei ollut vielä sillä sivistysasteella, jossa »Wealth of the Nation» [»kansallisriikkaus»], so. pääoman muodostaminen ja rahvaan häikäilemätön riistäminen ja köyhdyttäminen, käy kaiken valtioviisauden huipusta. Henrik VII:n historiassaan Bacon sanoo:

»Tähän aikaan (1489) lisääntyivät valitukset peltomaan muuttamisesta laitmiksi» (lampaille ym.), »joita muutamien paimenten oli helppo hoitaa; ja vuokramaat, elinajaksi tai vuodeksi vuokratut maat» (joilla suurin osa vapaita pikukitallisia asui) »muutettiin herrastiloiksi. Tämä vei kansan rappiotilaan ja samalla kaupungit, kirkot ja kymmenykset hunningolle... Kuningas ja parlamentti ryhtyivät tähän aikaan ihailtavalla viisaudella parantamaan tätä epäkohtaa... He ryhtyivät toimenpiteisiin väestöä vähentävää yhteismaiden valtaamista (depopulating inclosures) ja sen jäljessä seuraavaa niin ikään väestöä vähentävää laiduntaloutta (depopulating pasture) vastaan.»

Eräs Henrik VII:n antama laki, 1489, c. 19, kieltää kaikkien niiden talonpoikaistalojen hävittämisen, joihin kuului vähintään 20 acra maata. Henrik VIII:n laissa 25 uudistetaan sama määräys. Siinä sanotaan mm., että

»useat vuokramaat ja suuret karjalaumat, varsinkin lammaslaumat, kasautuvat muutamaasi käsiin, minkä johdosta maanvuokrat ovat paljon kasvaneet ja peltoviljelys (tillage) suuresti rappeutunut, kirkkoja ja taloja on revitty, hämmästyttävän suuret ihmisjoukot ovat käyneet kykenemättömiksi elättämään itseään ja perhettä.»

Sen vuoksi laissa säädetään rappeutuneet talot uudestaan rakennettaviksi, määrätään pellon ja laidunmaan määräsuhteet jne. Eräessä laissa vuodelta 1533 valitetaan, että monella tilalla on 24 000 lammasta, ja rajoitetaan niiden lukumäärä 2000:ksi.* Kansan valitukset ja Henrik VII:n ajasta 150 vuotta eteenpäin jatkunut lainsäädäntö pienten vuokraajien ja talonpoikien häätämistä vastaan olivat yhtä tuloksettomat. Niiden tuloksettomuuden salaisuuden paljasti Bacon meille tietämättään.

»Henrik VII:n laki», sanoo hän teoksessaan »Essays, civil and moral», luku 29, »oli syvälleikäpää ja ihailtava, se kun loi määrätyn normaalimitan kokoisia maatiloja ja taloja, so. säilytti niille maata sellaisen määrän, mikä teki niille mahdolliseksi saattaa maailmaan alamaisia, joilla oli riittävästi varoja ja jotka eivät olleet orjan asemassa sekä kävivät auran kurkeen maanomistajina eivätkä palkkalaisina» (to keep the plough in the hand of the owners and not hirelings).**

---

* »Utopiassa» Thomas More puhuu ihmemaasta, jossa »lampaat syövät ihmisiä». (»Utopia», transl. Robinson, ed. Arber, London 1869, p. 41.)

** Bacon selittää mitä yhteistä oli vapaalla hyvinvoivalla talonpoikaissäädylä ja hyvällä jalkaväellä: »Kuningaskunnan vallalle ja asemalle oli erittäin tärkeää, että oli olemassa tarpeeksi suuria vuokramaita, jotta kelpo miehet saisivat kunnollisen toimeentulon ja että suuri osa kuningaskunnan maasta pysyisi yeomanry'n käsissä, ts. niiden käsissä, jotka asemansa puolesta olivat aatelismiesten ja torpparien (cottagers) sekä talonpoikaisrenkien välillä... Sillä etevimpien sotilasiantuntijain yleinen mielipide on... että jalkaväki on armeijan päävoima. Mutta hyvään jalkaväkeen tarvitaan miehiä, jotka eivät ole kasvaneet orjina eivätkä puutteessa, vaan vapaina ja kutakuinkin hyvinvoivina. Jos siis joku valtio antaa liian suuren merkityksen aatelismiehille ja hienoille herroille, maamiesten ja kintäijien ollessa vain heidän työväkenään tai renkeinään tai myös torppareina, so. asunnon omaavina kerjäläisinä, sillä voi olla hyvä ratsuväki, mutta ei koskaan hyvää, kestävä jalkaväkeä... Tämän näkee Ranskassa ja Italiassa ja muutamissa muissa vieraisissa maissa, joissa koko väestö todellisuudessa koostuu joko aatelista tai köyhistä talonpojista... niin suuressa määrin, että ne ovat pakotetut käyttämään jalkaväkipataljoonissaan sveitsiläisiä palkkajoukkoja ym., mistä myös

Mutta kapitalistinen järjestelmä vaati päinvastoin, että kansanjoukot olisivat orjan asemassa, että ne muuttuisivat palkkalaisiksi ja että niiden työvälineet muuttuisivat pääomaksi. Tämän murroskauden aikana lainsäädäntö koetti myös säilyttää maaseudun palkkatyöläisen torppaan kuuluvat 4 acra maata ja kielsi tätä ottamasta vuokralaisia torppaansa. Vuonna 1627, Kaarle I aikana, tuomittiin Roger Crocker Fontmillista siitä, että hän oli rakennuttanut torpan Fontmillin herraskartanoonsa liittämättä siihen pysyväisesti kuuluvaksi 4 acra maata; vuonna 1638, Kaarle I aikana, asetettiin kuninkaallinen komissio toimimaan vanhojen lakien voimaan saattamiseksi, varsinkin sen lain, joka koski 4 acren maapalstaa: jo Cromwell kielsi rakentamasta taloa 4 mailin päähän Lontoosta, ellei sitä varustettu 4 acren maapalstalla. 1700-luvun ensimmäisellä puoliskolla maatyöläinen jo vetosi oikeuteen ellei hänen asumukseensa liitetty 1—2 acra. Nykyään maatyöläinen on onnellinen, jos hänen torppansa yhteydessä on kasvitarha tai jos hän edes voi vuokrata pari kapanalaa maata kauempana siitä.

»Maanomistajat ja vuokraajat», tri Hunter sanoo, »toimivat tässä yhdessä. Jokunen acre torppaa kohti tekisi työläisen liian riippumattomaksi.»*

Uuden pelottavan sysäyksen kansanjoukkojen väkivaltaiselle pakoluovutusprosessille antoi 1500-luvulla uskonpuhdistus⁶¹ ja sitä seurannut kirkon omaisuuden suunnaton varastaminen. Uskonpuhdistuksen aikana katoolisella kirkolla oli suuri osa Englannin maista läänityksinä. Luostarien hävittäminen yms. saattoi niiden asukkaat proletariaatin asemaan. Kirkon tilat lahjoitettiin suurimmalta osaltaan saaliinhimoisille kuninkaan suosikeille tai myytiin polkuhinnasta keinottelijoille, maanvuokraajille ja kaupunginporvareille, jotka karkottivat joukoittain entisiä perinnöllisiä alustalaisia ja yhdistivät heidän taloutensa. Köyhälle maalaisväestölle laissa taattu osa kirkonkymmenyksistä otettiin kaikessa hiljaisuudessa takavarikkoon.** »Pauper ubique jacet»,⁶² huudahti kuningatar Elisabet tehtyään kiertomatkan Englannissa. Hänen 43. hallitusvuotenaan oli vihdoin pakko virallisesti myöntää pauperismin olemassaolo vaivaisveroa kantamalla.

---

seuraa, että näissä maissa on paljon väkeä ja vähän sotilaita.» (»The Reign of Henry VII etc. Verbatim Reprint from Kennet's England, ed. 1719.» London 1870, p. 308.)

* *Tri Hunter.* »Public Health. 7th Report 1864», London 1865, p. 134. — »Sitä alaa maata, mikä» (vanhoissa laeissa) »määrättiin, pidetään nyt työläisille liian suurena ja kykenevänä muuttamaan ne pieniksi vuokratiloiksi.» (*George Roberts.* »The Social History of the People of the Southern Counties of England in Past Centuries.» London 1856, p. 184, 185.)

** »Vanhojen asetusten mukaan oli köyhille annettu oikeus saada osa kirkonkymmenyksistä.» (*J. D. Tuckett.* »A History of the Past and Present State of the Labouring Population», v. II, p. 804, 805.)

»Tämän lain alkuunpanijat häpesivät ilmaista syytä menettelyynsä ja sen tähden julkaisivat sen vastoin perinteellistä tapaa ilman mitään johdantoperustelua.»*

Kaarle I:n lailla (16, 4) säädettiin vaivaisvero pysyväiseksi, mutta vasta 1834 se todellisuudessa julkaistiin uudessa, ankarammassa muodossa.** Nämä uskonpuhdistuksen välittömät seuraukset eivät olleet sen pysyviä seurauksia. Kirkon omaisuus muodosti vanhojen maanomistusoijien uskonnollisen vallituksen. Sen kaaduttua ne eivät enää kestäneet.***

---

* *William Cobbett*. »A History of the Protestant Reformation.» § 471.

** Protestanttien »hengen» huomaa mm. seuraavasta. Muutamat Etelä-Englannin maanomistajat ja varakkaat vuokraajat laativat yksissä tuumin Elisabetin vaivaislain oikeintulkimisesta 10 kysymystä, joista he pyysivät lausuntoa aikansa kuuluisalta lainoppineelta, lakitieteen tohtori Sniggeltä (myöhemmin Jaakko I aikana tuomari). »Yhdeksäs kysymys: Eräät seurakunnan rikkaat maanvuokraajat ovat keksineet viisaan suunnitelman, jonka avulla kaikki epäselvyys lain noudattamisessa voidaan välttää. He ehdottavat, että seurakuntaan rakennetaan vankila. Jokaiselta köyhältä, joka ei tahdo tulla suljetuksi mainittuun vankilaan, on avustus kiellettävä. Sitten on lähiseudulla ilmoitettava, että jos joku on halukas pestaamaan tämän seurakunnan vaivaisia, hänen on määrättävä jätettävä sinetöidyt tarjoukset ja ilmoitukset alimmasta hinnasta, josta hän tahtoo ne meiltä ottaa. Tämän suunnitelman laatijat olettavat, että naapurikreivikunnissa on henkilöitä, jotka ovat haluttomia työhön ja vailla omaisuutta ja luottoa vuokratukseen maata tai laivan ja eläkkeeseen ilman työtä («so as to live without labour»). Sellaisten pitäisi olla taipuvaisia tekemään seurakunnalle hyvin edullisia tarjouksia. Jos silloin tällöin köyhiä kuolisi elätteelle ottajien huostassa ollessaan, niin se synti jäisi painamaan viimeksi mainittuja, koska seurakunta on tehnyt velvollisuutensa noita vaivaisia kohtaan. Pelkäämme kuitenkin, että nykyinen laki ei salli tämänkaltaisten viisaiden keinojen (prudential measures) käyttämistä; mutta Teidän on tiedettävä, että muutkin tämän ja naapurikreivikuntien riippumattomat maanomistajat yhtyvät meihin saadakseen edustajansa alahuoneessa tekemään esityksen laiksi, joka sallisi köyhien vangitsemisen ja pakkotyön, niin ettei kukaan vankilaan sulkemistaan vastustava voisi saada köyhänapua. Tämä toivoaksemme tulee pidättämään kurjuudessa eläviä henkilöitä apua vaatimasta» («will prevent persons in distress from wanting relief»). (*R. Blakey*. »The History of Political Literature from the Earliest Times. London 1855», v. II, p. 84, 85.) — Skotlannissa poistettiin maaorjuus vuosisatoja myöhemmin kuin Englannissa. Vielä 1698 saltounilainen Fletcher selitti Skotlannin parlamentissa: »Kerjäläisten luku Skotlannissa on arvioitu 200 000:ksi. Ainoa keino, minkä minä periaatteellisenä tasavaltalaisena voin ehdottaa, on vanhan maaorjuustilan palauttaminen ja kaikkien niiden tekeminen orjiksi, jotka eivät kykene pitämään huolta eläkkeestään.» Eden kirjassaan »The State of the Poor», v. I, ch. I, p. 60, 61 sanoi: »Pauperismi on peräisin maanviljelijäin vapauttamisen ajoilta. Teollisuuslaitokset ja kauppa ovat kansamme köyhien todelliset vanhemmat.» Eden ja tuo periaatteiltaan tasavaltalainen skotlantilainen erehtyvät vain siinä, että pitävät maaorjuuden lakkauttamista maanviljelijäin proletareiksi, so. paupereiksi, muuttumisen syynä, vaikka syy oli siinä, että heiltä riistettiin omistusoikeus maahan. — Ranskassa, missä pakkoluovuus tapahtui toisella tavalla, vastaa Englannin vaivaislakeja Moulinsin ordonanssi vuodelta 1566 ja edikti vuodelta 1656.

*** Herra Rogers, vaikka hän olikin silloin kansantaloustieteen professorina Oxfordin yliopistossa, protestanttisen oikeaoppisuuden päämajassa, panee teoksensa »History of Agriculture» esipuheessa painoa siihen, kuinka uskonpuhdistus köyhdyttää kansaa.

Vielä 1600-luvun viimeisinä vuosikymmeninä oli yeomanry, riippumaton talonpoikaissäätö, lukuisampi kuin maanvuokraajaluokka. Siinä oli ollut Cromwellin päävoima ja se oli Macaulaynkin tunnustuksen mukaan edullisena vastakohtana juopolle lanta-ateelille ja sen palvelijoille, maalaispapeille, joiden velvollisuuksiin kuului naittaa herrojen »suosikkityöt». Maalaispalkkatyöläisilläkin oli osansa yhteisomaisuudesta. Vuoden 1750 vaiheilla oli yeomanry hävinnyt* ja 1700-luvun viimeisinä vuosikymmeninä häviää maanviljelijäin yhteisomaisuuden viimeinenkin jälki. Emme ota tässä huomioon agraarivallankumouksen puhtaasti taloudellisia kannustimia. Kysymme vain, mitkä olivat sen väkivaltaiset voimavivut.

Stuartien restauraation⁶³ aikana maanomistajat panivat lain avulla toimeen saman anastuksen, mikä kaikkialla mannermaalla tapahtui ilman laillisia mutkia. He lakkauttivat maan läänitysjärjestyksen, so. he karistivat hartioiltaan kaikki velvollisuudet valtiota kohtaan, »korvasivat» ne valtiolle talonpoikien ja muun kansan maksettaviksi asetetuilla veroilla, vaativat uudenaikaisen omistusoikeuden tiloihin, jotka heillä olivat vain läänityksinä, ja säätivät vihdoin Englannin maatyöväkeä varten kotipaikkaoikeuslait (laws of settlement), jotka mutatis mutandis vaikuttivat Englannin maatyöväkeen samalla tavalla kuin tatar Boris Godunovin asetus venäläisiin talonpoikiin.⁶⁴

»Glorious Revolution» (mainio vallankumous)⁶⁵ saattoi Vilhelm III Oranialaisen** mukana valtaan maanomistaja- ja kapitalistiset voittovaihtelijat. He alkoivat uuden ajanjakson siten, että ryhtyivät harjoittamaan suunnattoman suuressa mitassa valtion omaisuuksien varkautta, jota tähän asti oli sattunut vain vaatimattomassa muodossa. Valtion tiloja lahjoitettiin, myytiin polkuhintoihin tai suo»

---

* »A Letter to Sir T. C. Bunbury, Brt.: On the High Price of Provisions.» By a Suffolk Gentleman. Ipswich 1795. p. 4. Suuren maanvuokraajajärjestelmän intohimoinen puolustajakin, teoksen »Inquiry into the Connection between the Present Price of Provisions and the Size of Farms etc.» London 1773, p. 139, tekijä sanoo: »Valitan erittäin syvästi yeomanrymme häviötä, tuon miesjoukon, joka todellisuudessa ylläpiti kansamme riippumattomuutta, ja mieltäni pahoittaa nähdä heidän maansa nyt yksinoikeuteen pyrkivien lordien käsissä, vuokratuina pienviljelijöille, joiden vuokraoikeus perustuu sellaisiin ehtoihin, että he ovat tuskin paremmassa asemassa kuin vasallit, jotka voidaan potkia pois jokaisessa epäsuotuisassa tilanteessa.»

** Tämän porvarillisen sankarin yksityismoraalista mainittakoon mm. seuraavaa: »Huomattavat maatilalahjoitukset lady Orkneyle Irlannissa 1695 ovat selvänä todistuksena kuninkaan mieltymyksestä ja sanotun naisen vaikutusvallasta... Lady Orkneyn ansiokkaat palvelukset kuuluvat olleen foeda labiorum ministeria [likaisia rakkaudenpalveluksia]. (Sloanen käsikirjoituskokoelma British Museumissa n:o 4224. Käsikirjoituksen otsakkeena on: »The Charakter and Behaviour of King William, Sunderland etc. as represented in Original Letters to the Duke of Shrewsbury from Somers, Halifax, Oxford, Secretary Vernon etc.» Se on täynnä merkillisiä asioita.)

rastaan anastamalla liitettiin yksityistiloihin.* Kaikki tämä ta-
 pahtui ottamatta vähimmässäköän määrässä huomioon laillisia muo-
 toja. Näin petollisesti anastettuun valtion omaisuuteen ja kirkon-
 maan ryöstöön mikäli niitä ei menetetty tasavaltalaisen vallanku-
 mouksen aikana, perustuvat Englannin nykyisen harvainvallan ruhi-
 tinaalliset maatilat.** Porvarilliset kapitalistit suosivat näitä toi-
 menpiteitä mm. muuttaakseen maan pelkäksi kauppatavaraksi, laa-
 jentaakseen suurviljelyksessä olevaa aluetta, lisätäkseen maaseudul-
 ta tulevien lainsuojattomien proletaarien tarjontaa jne. Sitä paitsi
 uusi maaylimystö oli uuden pankkiylimystön, äsken siinnee rahayli-
 mystön ja siihen aikaan suojelutullien varassa eläneiden suurten
 teollisuusmiesten luonnollinen liittolainen. Englannin porvaristo toi-
 mi omaksi hyödykseen aivan yhtä oikein kuin ruotsalaiset kaupun-
 ginporvarit, jotka päinvastoin käsi kädessä taloudellisen turvansa,
 talonpojiston, kanssa tukivat kuninkaita väkivaltaisessa valtionmai-
 den takaisinottamisessa ylimystöltä (alkaen vuodesta 1604, sitten
 Kaarle X:n ja Kaarle XI:n aikana).

Kunnan omaisuus — se oli aivan toista kuin äsken mainittu
 valtion omaisuus — oli muinaisgermaanista alkuperää ja säilyi lää-
 nityslaitoksen turvin. Olemme nähneet, että sen väkivaltainen anas-
 taminen, johon enimmäkseen liittyy peltomaan muuttaminen lai-
 tumeksi, alkoi 1400-luvun lopussa ja jatkui 1500-luvulle. Mutta
 silloin tuo prosessi oli yksityisen harjoittamaa väkivaltaa, jota vas-
 taan lainsäädäntö oli 150 vuotta turhaan taistellut. 1700-luvulla
 kehitys ilmenee siinä, että itse laki tulee nyt aseeksi kansalle kuu-
 luvaa maata ryöstettäessä, vaikkakin suuret maanvuokraajat käyttä-
 vät sen ohessa omia pieniä yksityiskeinojaankin.*** Ryöväyksen par-
 lamentaarisenä muotona olivat »Bills for Inclosures of Commons»
 (lait yhteismaan aitaamisesta), toisin sanoen asetukset, joiden avul-
 la maanomistajat lahjoittivat kansalle kuuluvaa maata itselleen
 yksityisomaisuudeksi — kansan pakkoluovutusta koskevat asetuk-
 set. Sir F. M. Eden kumoo itse oman sukkelan asianajotempunsa,
 jolla hän koettaa selittää, että yhteismaat ovat lääniherrojen sijaan

* »Valtion tilojen laitton luovuttaminen, osittain myymällä, osittain lah-
 joittamalla, muodostaa häpeällisen luvun Englannin historiassa... kansan suun-
 natonta pettämistä (gigantic fraud of the nation)» (F. W. Newman. »Lectures on
 Political Economy», London 1851, p. 129, 130). — {Se kuinka nykyiset englantil-
 laiset suurtilojen omistajat ovat saaneet ne omikseen, nähdään yksityiskohdit-
 tain teoksesta [Evans, N. H.] »Our old Nobility.» By Noblesse Oblige, London
 1879. — F. E.}

** Ks. esimerkiksi E. Burken pamflettia Bedfordin herttuallisesta suvusta,
 jonka jälkeläinen on lordi John Russell, »the tomtit of liberalism» [»vapaamieli-
 syyden talitiainen»].

*** »Maanvuokraajat kieltävät torppareita pitämästä muita eläviä olentoja
 kuin itsensä sillä tekosyyllä, että jos heillä olisi karjaa tai siipikarjaa, he varas-
 taisivat rehuladoista niille ruokaa. He sanovat myös, että pitääkää torpparit
 köyhinä, niin he pysyvät ahkerina. Todellisena syynä kuitenkin on se, että maan-
 vuokraajat täten anastavat koko oikeuden yhteismaan käyttämiseen.» (»A Political
 Enquiry into the Consequences of enclosing Waste Lands.» London 1785, p. 75.)

tulleiden suurten tilanomistajien yksityisomaisuutta, vaatimalla »yleistä parlamenttisäädöstä yhteismaiden aitaamisesta», siis myöntämällä, että tarvitaan parlamentin toimeenpanemaa valtiokaappaus- ta, jotta ne muuttuisivat yksityisomaisuudeksi, ja vaatimalla tois- saalta lainsäädäntötietä »vahingonkorvausta» pakkoluovutetuille köyhille.*

Kun riippumattomien tilallisten (yeomenien) sijaan tuli tenants- at-will, pieniä maanvuokraajia yhden vuoden irtisanomisajalla, alis- tuvainen ja maanomistajien mielivallasta riippuvainen joukkio, niin järjestelmällisesti suoritettu yhteismaiden varkaus valtion til- lusten ryöväyksen ohella edisti erityisesti niiden suurten vuokratilo- jen paisumista, joita 1700-luvulla nimitettiin capital farmeiksi** eli kauppiaan farmeiksi;*** nämä samat syyt edistivät maalaisväestön »vapauttamista» proletariaatiksi teollisuutta varten.

1700-luku ei kuitenkaan samassa määrin kuin 1800-luku käsit- tänyt, että kansallisriikkaus ja kansan köyhyys ovat sama asia. Siitä johtui, että sen ajan taloustieteellisessä kirjallisuudessa käytiin mitä kiihkeintä väittelyä yhteismaan aitaamisesta. Mainitsen käytettä- vänäni olevasta laajasta aineistosta muutamia kohtia, koska ne va- laisevat selvästi olosuhteita.

»Useissa Hertfordshiren seurakunnissa», muuan harmistunut kynäkäyttäjä kirjoittaa, »on 24 keskimäärin 50—150 acren laajuista vuokratilaa sulautunut kolmeksi tilaksi.»**** »Northamptonshiressä ja Lincolnshiressä on yhteismaiden aitaaminen ollut hyvin yleistä ja useimmat aitaamisen kautta syntyneet uudet lordikunnat ovat muuttuneet laidunmaiksi; tästä on ollut seurauksena, että useis- sa lordikunnissa, missä ennen viljeltiin 1500 acra, nyt on tuskin 50 acra auran alla... Entisten asuinrakennusten, latojen, tallien ym. rauniot» ovat ainoat ent- tisten asukkaiden jättämät jäljet. »Sata taloa ja perhettä on monessa paikassa supistunut... kahdeksaksi tai kymmeneksi... Useimmissa seurakunnissa, joissa aitaaminen tapahtui vasta 15 tai 20 vuotta sitten, on sängen vähän maanomistajia verrattuna niiden lukumäärään, jotka viljelivät maata sen ollessa vapaassa til- lassa. Ei ole mitään tavatonta nähdä neljän tai viiden rikkaan karjanomistajan anastavan suuria, äsken aidattuja lordikuntia, jotka aikaisemmin olivat olleet 20—30 maanvuokraajan ja yhtä monen pientilallisen, alustalaisen käsissä. Kaikki nämä perheineen on karkotettu tiluksiltaan ja samalla monet muut perheet, jotka saivat heiltä työnsä ja toimeentulonsa.»****

Lähellä asuva maalordi ei aitaamisen tekosyillä anastanut ai- noastaan kesantona olevaa maata, vaan usein sellaisenkin maan, jota viljeltiin yhteisesti tahi seurakunnalle suoritettavaa määrättyä maksua vastaan.

* *Eden. mt.*, esipuhe.

** »Capital farms.» (»Two Letters on the Flour Trade and the Dearness of Corn.» By a Person in Business. London 1767, p. 19, 20.)

*** »Merchant-farms.» (»An Inquiry into the Present High Prices of Provi- sions», London 1767, p. 111, Note.) Tämän hyvän anonyymin teoksen kirjoittaja oli pastori Nathaniel Forster.

**** *Thomas Wright.* »A short address to the Public on the Monopoly of large farms», 1779, p. 2, 3.

***** Pastori *Addington.* »Enquiry into the Reasons for or against enclosing open fields», London 1772, p. 37—43, passim.

»Puhuin tässä jo viljeltyjen vapaiden peltojen ja tilusten aitaamisesta. Nekin kirjoittajat, jotka puolustavat aitaamista, myöntävät, että aitaaminen edistää suurten vuokratilojen monopoliasemaa, kohottaa elämäntarvikkeiden hintoja ja aiheuttaa väestön vähenemistä... Vieläpä autioiden alueidenkin aitaaminen, sellaisena kuin se nyt tapahtuu, riistää köyhiiltä osan heidän elämäntarvikkeitaan ja paisuttaa vuokratiloja, jotka jo ennestään ovat liian suuria.»* »Jos maa», tri Price sanoo, »joutuu muutamien harvojen suurien vuokraajien käsiin, niin pienet vuokraajat» (aikaisemmin hän on nimittänyt heitä »joukoksi pientilallisia ja vuokraajia, jotka elättävät itseään ja perhettään viljelemänsä maan tuotteilla, lampailta, jotka he lähettävät laiturille yhteismaalle, siipikarjalla, sioilla ym., niin että heidän harvoin tarvitsee ostaa elintarvikkeita») »muuttuvat henkilöiksi, joiden täytyä ansaita elatusensa tekemällä työtä muille ja joiden täytyy hakea torilta kaikki, mitä he tarvitsevat... Ehkäpä tehdään enemmän työtä, kun siihen on suurempi pakko... Kaupungit ja manufaktuurit kasvavat, kun niihin ajetaan enemmän väkeä työtä etsimään. Tähän suuntaan vaikuttaa luonnostaan vuokraimaiden keskitys ja siihen suuntaan se todellisuudessa on jo useita vuosia tässä kuningaskunnassa vaikuttanut.»**

Hän tekee seuraavan yhteenvedon aitaamisen yleisistä vaikutuksista:

»Alempien kansankerrosten tila on yleensä ottaen melkein joka suhteessa huonontunut, pienet maanomistajat ja vuokraajat ovat alentuneet päiväläisten ja renkien säätyyn; ja samalla on elämäntarvikkeiden hankkiminen tässä tilanteessa tullut vaikeammaksi.»***

Todellisuudessa yhteismaan anastus ja sitä seurannut maanviljelyksen kumous vaikuttivat niin nopeasti maatyöläisiin, että Edeinkin käsityksen mukaan heidän palkkansa alkoi vuosina 1765—1780 vähentyä minimiä pienemmäksi ja sitä alettiin lisätä julkisella vaivaisavulla. Heidän työpalkkansa, Eden sanoo, »riitti vain töin tuskin välttämättömimpien elämäntarvikkeiden tyydyttämiseen».

* Tri R. Price. »Observations on Reversary Payments», 6 ed. By W. Morgan, London 1803, v. II, p. 155, 156. Lukekaa Forsteria, Addingtonia, Kentiä, Pricea ja James Andersonia ja verratkaa heihin MacCullochin kurjaa sykofanttista jaarittelua hänen luettelossaan: »The Literature of Political Economy». London 1845.

** Tri R. Price. mt., s. 147.

*** Tri R. Price. mt., s. 159. Tämä muistuttaa vanhaa Roomaa. »Rikkaat olivat anastaneet itselleen suurimman osan jakamattomista tiluksista. He luottivat silloisen asiain tilan nojalla siihen, ettei niitä heiltä enää pois otettaisi ja ostivat sen tähden lähellä olevia köyhien maapalstoja, osittain omistajien suostumuksesta, osittain väkipakolla, niin että he viljelivät jo hyvin laajoja aloja yksityisten peltojen asemesta. He käyttivät tällöin orjia maanviljelykseen ja karjanhoitoon, koska vapaat miehet olisi heiltä otettu työstä sotapalvelukseen. Orjien omistaminen tuotti heille myös sikäli suurta voittoa, että niiden lukua, sotapalveluksesta vapautettuja kun olivat, voitiin esteettä lisätä ja he saivat paljon lapsia. Niin mahtimiehet kokosivat itselleen kaiken rikkauden ja koko seutu vilisi orjista. Italialaiset sitä vastoin vähenivät vähenemistään, sillä heitä rasitti köyhyys, verot ja sotapalvelus. Ja vaikkapa sattui rauhan aikojakin, he olivat kuitenkin tuomitut täydelliseen toimeettomuuteen, koska rikkaat omistivat maan ja käyttivät vapaiden miesten sijasta orjia peltotyössä.» (*Appianus*. »Römische Bürgerkriege» 1, 7.) Tämä kohta kuvaa aikaa ennen Liciniuksen lakia.⁶⁶ Sotapalvelus, joka niin suuressa määrin joudutti roomalaisten plebeijien köyhtymistä, oli myös Kaarle Suurella pääkeinona vapaiden saksalaisten talonpoikien muuttamisessa alustalaisiksi ja maaorjiksi.

Kuulkaamme vielä hetkinen erästä aitaamisen puolustajaa ja tri Pricen vastustajaa.

»Ei ole oikein päätellä väkiluvun vähenevän siksi, ettei enää nähdä ihmisten tuhmaavan työtään avonaisilla vainioilla... Kun pienten talonpoikien muututtua ihmisiksi, joiden täytyy tehdä työtä muiden hyväksi, saadaan aikaan enemmän työtä, niin se on vain edullista ja toivottavaa kansakunnalle» (johon nuo muutuneet eivät tietysti kuulu). »...Tuotteiden määrä enenee, jos heidän työnsä käytetään yhdistettynä maatilalla; niin syntyy lisätuotteita manufaktuureja varten ja sen kautta lisääntyvät tuotetun viljan määrään verrattuna manufaktuurit, jotka ovat tämän kansakunnan kultakäivoksia.»*

Se stoalainen sielunrauha, jolla kansantaloustieteilijä katselee »pyhän omistusoikeuden» röyhkeintäkin polkemista ja karkeintakin väkivaltaa ihmistä kohtaan, niin pian kuin tarkoituksena on perustuksen luominen kapitalistiselle tuotantotavalle, ilmenee mm. sir F. M. Edenissä, joka lisäksi vielä on torymielinen ja »ihmisystävä». Koko se rosvousten, hirmutekojen ja kansan kärsimysten sarja, joka oli seurauksena laajalle ulottuneesta väestön pakkoluovutuksesta 1400-luvun viimeiseltä kolmannekselta alkaen 1700-luvun loppuun, johdattaa hänet vain seuraavaan »mukavaan» loppuajatelmaan:

»Oli palautettava oikea (due) suhde pelto- ja laidunmaan välille. Vielä 1300-luvulla ja suurin piirtein myös 1400-luvulla oli 1 acre karjanlaidunta 2:ta, 3:a, jopa 4:ää peltoacrea kohti. 1500-luvun keskivaiheilla muuttui suhde siten, että 2 acrea karjanlaidunta oli 2 peltoacrea, myöhemmin 2 acrea karjanlaidunta 1 peltoacrea kohti, kunnes lopuksi oikea suhde — 3 acrea karjamaata 1 peltomaa-acre'a kohti — saavutettiin.»

1800-luvulla katosi luonnollisesti muistokin maanviljelijän ja kunnanomaisuuden välisestä yhteydestä. Puhumattakaan myöhemmästä ajasta, maalaisväestö ei saanut penniäkään korvausta niistä 3 511 770 acresta yhteismaata, jotka siltä ryöstettiin vuosina 1801—1831 ja jotka maalordien parlamentin päätöksellä lahjoitettiin maalordeille.

Viimeinen suuri maanviljelijäin pakkoluovutus oli ns. Clearing of Estates (tilojen harventaminen, todellisuudessa ihmisten karkottaminen niiltä). Kaikkien tähän asti käsiteltyjen englantilaisten pakkoluovutusmenetelmien huippukohtana oli »harventaminen». Niin kuin edellisessä osastossa esitetystä nykyaikaisten olojen kuvauksesta näimme, joudutaan nyt, kun ei enää ole vapaita talonpoikia häädettävänä, torpparien asuntojen »harventamiseen», niin ettei maanviljelystyöväki löydä enää viljelemältään maalta tilaa edes omaa asuntoa varten. Mutta mitä »Clearing of Estates» oikeastaan merkitsee, sen opimme tuntemaan ainoastaan uudenaikaisen romaanikirjallisuuden luvatussa maassa, Skotlannin ylämaassa. Siellä on tälle

---

* [*J. Arbuthnot.*] »An Inquiry into the Connection between the Present Prices of Provisions etc.», p. 124, 129. Samoin, vaikka päinvastaiseen suuntaan, on toisella kirjoittajalla: »Työläiset karkotetaan asunnoistaan ja ajetaan kaupunkeihin työnhakuun; — mutta sitä suurempi ylijäämä saadaan ja niin pääoma lisääntyy.» ([*R. B. Seeley.*] »The Perils of the Nation», 2nd ed. London 1843, p. XIV.)

menettelylle ominaista sen järjestelmällisyys, se suurisuuntaisuus, millä se yhdellä iskulla pannaan toimeen (Irlannissa ovat tilanherat saaneet aikaan usean kylän hävittämisen samalla kertaa; Skotlannin ylämaassa on kysymys saksalaisten herttuakuntien suuruisista alueista) — ja lopuksi sille on ominaista vääryydellä hankitun maaomaisuuden erikoinen luonne.

Ylä-Skotlannin keltit muodostivat klaaneja, joista kukin omisti viljelemänsä maan. Klaanin edustaja, sen päällikkö eli »suuri mies» oli vain nimellisesti klaanille kuuluvan maan omistaja aivan samoin kuin Englannin kuningatar omistaa nimellisesti koko valtakunnan maan. Vaikka Englannin hallituksen oli onnistunut tukahduttaa näiden »suurten miesten» keskinäiset taistelut ja estää heidän yhtämittaiset hyökkäyksensä Skotlannin alamaalle, klaanipäälliköt eivät sittenkään luopuneet vanhasta rosvoammatistaan; he vain muuttivat sen muotoa. He muuttivat omaan valtaansa nojautuen nimellisen omistusoikeutensa yksityisomistusoikeudeksi, ja kun klaanin väestö teki vastarintaa, he päättivät karkottaa tämän väestön väkivalloin. »Englannin kuningas olisi voinut samoin perustein vaatia oikeutta ajaa alamaisensa mereen», sanoo professori Newman.* Tästä vallankumouksesta, joka alkoi vallantavoittelijan⁶⁷ tartuttua aseisiin viimeisen kerran, sen alkuvaiheista kertovat sir James Steuart** ja James Anderson.*** 1700-luvulla mailtaan karkotettuja gaeliläisiä⁶⁹ kiellettiin samalla muuttamasta maasta, jotta heidät saataisiin väkivalloin ajetuksi Glasgowiin ym. tehdaskaupunkeihin.**** Esimerkiksi 1800-luvulla käytetystä menettelytavasta***** riittävät tässä

---

* »A king of England might as well claim to drive his subjects into the sea.» F. W. Newman. »Lectures on Political Economy», London 1851, p. 132.

** Steuart sanoo: »Korko näistä maista» (hän sekoittaa erehdyttävästi taloustieteellisen maankorkokäsitteen veroon, joka taksmien⁶⁸ oli maksettava klaanin päällikölle) »on aivan mitätön verrattuna niiden laajuuteen, mutta mitä siihen henkilöluukuun tulee, joka asuu vuokramaalla, huomataan ehkä, että kapale maata Skotlannin ylämaissa elättää kymmenen kertaa enemmän väkeä kuin samanarvoinen maa rikkaimmissa maakunnissa.» (James Steuart. »An Inquiry into the Principles of Political Oeconomy», London 1767, v. I, ch. XVI, p. 104.)

*** James Anderson. »Observations on the means of exciting a spirit of National Industry etc.», Edinburgh 1777.

**** Vuonna 1860 vietiin väkivaltaisesti hädätettyjä Kanadaan valheellisten lupausten houkuttelemina. Muutamat pakenivat vuoristoon ja läheisiin saariin. Poliisi ajoi heitä takaa, joutui kahakkaan heidän kanssaan, mutta he pääsivät pakoon.

***** Buchanan, A. Smithin teosten selittäjä, kirjoittaa 1814: »Ylämaassa kumotaan joka päivä voimakkein vanhoja omistussuhteita... Välittämättä olenkaan perinnöllisistä vuokralaisista» (myös tämä on erehdyttävästi käytetty käsite) »maalordi antaa maan enimmäen tarjoavalle, ja jos tämä on parantaja (improver), niin hän kohta alkaa käyttää uutta viljelystapaa. Maassa, jossa ennen asui taajaan pienviljelijöitä, väkiluku vastasi maasta saatuja tuotteita; uuden järjestelmän vallitessa, josta seurauksena on parannettu viljelys ja suuremmat maankorot, pyritään saamaan mahdollisimman vähillä kustannuksilla mahdollisimman paljon tuotteita, ja tässä tarkoituksessa karkotetaan tarpeettomiksi tulleet kädet... Kotiseudultaan ajetut hakevat toimeentulonsa tehdaskaupungeista jne.» (David Buchanan. »Observations on etc. A. Smith's Wealth of Na-

Sutherlandin herttuattaren »harvennuks^{et}». Tämä taloudellisen siivestyksen saanut nainen päätti heti hallitusohjiin tartuttuaan käyttää taloudellista voimakeinoa ja muuttaa lammaslaitumeksi koko kreivikunnan, jonka asukasluku aikaisempien samanlaisten menettelyjen ansiosta oli huvennut jo 15 000:ksi. Vuosina 1814—1820 karkotettiin ja hävitettiin järjestelmällisesti sukupuuttoon nämä 15 000 asukasta, noin 3000 perhettä. Kaikki heidän kylänsä tuhoettiin ja poltettiin, kaikki heidän peltonsa muutettiin laitumiksi. Brittiläisiä sotilaita komennettiin tuomiota toimeenpanemaan ja niinpä nämä joutuivat jopa taistelemaan kanta-asukkaita vastaan. Eräs vanha vaimo joutui liekkien uhriksi kodissaan, koska hän kieltäytyi lähtemästä sieltä. Näin mainittu rouva anasti 794 000 acra maata, joka ammoisista ajoista oli kuulunut klaanille. Karkotetuille asukkaille hän antoi meren rannalta 6000 acra maata, 2 acra perhettä kohti. Nämä 6000 acra olivat sitä ennen olleet autioina eivätkä olleet tuottaneet mitään tuloa omistajilleen. Herttuatar meni jalomielisyydessään niin pitkälle, että vuokrasi acren keskimäärin 2 šillingistä 6 pennystä klaaniväelle, joka vuosisatoja oli vuodattanut vertaan hänen sukunsa puolesta. Koko riistämänsä klaanimaan hän jakoi 29 suureksi lammasharmiksi, joista jokaisessa asui vain yksi perhe, enimmäkseen englantilaisten maanvuokraajien renkejä. Vuonna 1825 oli 15 000 gaeliläisen sijaan jo tullut 131 000 lammasta. Merenrannalle heitetty osa alkuasukkaista koetti elättää itseään kalastuksella. Heistä tuli sammakkoeläimiä ja he elivät, kuten eräs englantilainen kirjailija sanoo, puoleksi maalla ja puoleksi vedessä, mutta maa ja vesi vain puolittain turvasivat heidän toimeentulonsa.*

Mutta nuo kunnan gaeliläiset saivat vielä raskaammin sovittaa vuoristolaisromanttisen jumaloimisensa klaanin »suuria miehiä» kohtaan. Kalanhaju nousi suurten miesten nenään. He vainusivat siinä jotain ansiotilaisuutta ja antoivat merenrannan vuokralle Lontoon suurille kalakauppiaille. Gaeliläiset karkotettiin toistamiseen.**

tions», Edinburgh 1814, v. IV, p. 144.) »Skotlantilaiset mahtimiehet ovat pakko-luovuttaneet perheitä kitkien niitä kuin rikkaruohoa; he ovat kohdelleet kyliä ja niiden asukkaita niin kuin kosta janoavat intialaiset villieläinten luolia... Ihminen myydään lampaannahasta tai lampaanreidestä, vieläpä vähemmästäkin... Kun Kiinan pohjoismaakuntiin oli hyökätty, mongolien neuvoskunnassa ehdotettiin, että väestö hävitettäisiin ja maa muutettaisiin laitumeksi. Monet Skotlannin ylämaan maalordit ovat panneet tämän ehdotuksen täytäntöön omassa maassaan omia kansalaisiaan kohtaan.» (*George Ensor*. »An Inquiry concerning the Population of Nations», London 1818, p. 215, 216.)

* Kun nykyinen Sutherlandin herttuatar otti Lontoossa suurella loistolla vastaan »Setä Tuomon tuvan» kirjoittajan mrs. Beecher-Stowen osoittaakseen suosiotaan amerikkalaisen tasavallan neekeriorjille — minkä hän muitten ylimsyaisten kanssa viisaasti kyllä jätti tekemättä sisällissodan⁴ aikana, jolloin jokainen »ylevä» englantilainen sydän sykki orjienomistajien puolesta — minä selostin »New York Tribunes» Sutherlandin orjien oloja.⁷⁰ (Kirjoitustani on osittain lainattu *Careyn* teoksessa »The Slave Trade», Philadelphia 1853, p. 202, 203.) Kirjoitukseni julkaistiin eräässä skotlantilaisessa lehdessä ja se herätti vilkkaan väittelyn lehden ja Sutherlandin mielistelijän välillä.

** Mielenkiintoisia tietoja tästä kalakaupasta löydämme herra David Ur-

Mutta lopulta muutetaan osa lammaslaitumia vuorostaan metsästysmaiksi. Kuten tiedetään, Englannissa ei ole mitään varsinaisia metsiä. Mahtimiesten puistoissa elävät villieläimet ovat jo syntyjään kotieläimiä ja lihavia kuin Lontoon aldermenit. Skotlanti on sen tähden tämän »jalon intohimon» viimeinen turvapaikka.

»Ylämaassa», Somers sanoo 1848, »metsiköt ovat sangen laajoja.* Täällä toisella puolen Gaick'ia on Glenfeshien uusi metsä, tuolla toisella puolen Ardverikien uusi metsä. Samassa linjassa on siellä edessämme Bleak-Mount, hiljattain tehty ääretön autioma. Idästä länteen, Aberdeenin lähistöltä Obanin kalliolle, jatkuu nyt keskeytymätön metsävyö, samalla kun ylämaan muissa osissa ovat Loch Archaigin, Glengarryn, Glenmoristonin ym. uudet metsät... Maan muuttaminen lammaslaitumeksi ajoi gaeliläiset vähemmän hedelmälliselle maalle. Nyt jaloriista alkaa tulla lampaiden sijaan ja ajaa väestön vielä tuhoavampaan kurjuuteen... Metsästyksmaat ja kansa eivät voi tulla toimeen rinnakkain. Toisen tai toisen täytyy joka tapauksessa väistyä. Jos metsästyksmaat saavat tulevan neljännesvuosisadan aikana kasvaa lukumäärällisesti ja alueellisesti yhtä paljon kuin edellisen neljännesvuosisadan aikana, niin ette tapaa enää yhtään gaeliläistä kotoisella maallaan. Tämä ylämaan maanomistajien menettely johtuu osittain muodista, ylimysmielisestä turhamaisuudesta, metsästyksinnosta yms., osittain he käyvät riistalla kauppaa, voitto ainoana silmämääränään. Sillä tosiasia on, että lohko vuorimaata on metsästyksmaana usein paljon tuottavampi kuin lammaslaitumena... Huvimetsästäjä, joka hakee itselleen metsästyksaluetta, on valmis tarjoamaan siitä kukkaronsa paksuutta vastaavan hinnan... Ylämaan osaksi on tullut kärsimyksiä, jotka ovat yhtä julmia kuin normannilaisten kuninkaiden politiikan Englannille tuottamat kärsimykset. Villit eläimet ovat saaneet yhä enemmän tilaa, samalla kun ihmisiä on ajettu yhä ahtaammalle... Vapaus toisensa jälkeen on riistetty heiltä... Ja sorto kasvaa vieläkin päivä päivältä. Tilanomistajat panevat toimeen harventamista ja väestön karkottamista järkkymättömän periaatteen mukaan, maanviljelyksen vaatimana välttämättömyytensä, aivan niin kuin Amerikan ja Australian aarniometsissä hävitetään puita ja pensaita; ja toimitus sujuu rauhallisesti, kuten liike-elämä ainakin.»**

---

quhartin teoksesta »Portfolio, New Series». — Nassau W. Senior edellä mainitussa jälkeenjättämässään teoksessa »Journals, Conversations and Essays relating to Ireland», London 1868 sanoo »Sutherlandshiren tapausta erääksi hyödyllisimmistä 'harvennuksista' (clearings) mitä miesmuistiin on tapahtunut».

* Skotlannin »deer forestsissa» (riistametsissä) ei ole ainuttakaan puuta. Lampaat ajetaan pois ja saksanhirviä sijaan paljaille vuorille, ja tällaista nimitetään »deer forest». Siis ei edes metsänviljelystä.

** *Robert Somers.* »Letters from the Highlands; or, the Famine of 1847», London 1848, p. 12—28 passim. Nämä kirjeet ilmestyivät alkuaan »Times'issa». Englannin taloustieteilijät selittivät tietysti 1847 nähänhädän johtuvan gaelilaisten keskuudessa liika-asutuksesta. Joka tapauksessa he harjoittivat »painostusta» elintarpeisiin nähden. — Saksassa »Clearing of Estates» [tilojen harventaminen] eli kuten sitä siellä sanottiin »Bauernlegen» oli vauhdikasta varsinkin kolmikymmenvuotisen sodan⁷¹ jälkeen ja aiheutti vielä 1790 Saksin vaaliruhtinaskunnassa talonpoikaiskapinoita. Se levisi Itä-Saksaan. Useimmissa Preussin maakunnissa vasta Fredrik II turvasi talonpojille omistusoikeuden. Sleesian valloituksen jälkeen hän pakotti maanomistajat rakennuttamaan uudestaan torpat, talot ym. sekä varustamaan talonpoikaistalot karjalla ja kalustolla. Hän tarvitsi sotilaita armeijaansa ja verotettavia valtionrahastoaan varten. Sen kuinka miellyttävää oli talonpojan elämä Fredrik II aikana hänen nurinkurisine finanssijärjestelmineen ja hallituksineen, jossa oli sekaisin despotismia, virkavaltaisuutta ja feodalismia, huomaa hänen ihailijansa Mirabeau'n seuraavista sanoista: »Pellava on yksi Pohjois-Saksan talonpoikien suurimmista rikkauksista. Mutta ihmiskunnan

Kirkon omaisuuden ryöstö, valtion tilojen petollinen luovutus, kunnan omaisuuden varastaminen, feodaali- ja klaaniomaisuuden väkivaltainen ja häikäilemättömin terrorikeinoin toimeenpantu muuttaminen uudenaikaiseksi yksityisomaisuudeksi — sellaisia olivat alkuperäisen kasautumisen moninaiset idylliset menetelmät. Ne valtasivat maan kapitalistiselle viljelykselle, liittivät maan pääomaan ja loivat kaupunkilaisteollisuutta varten välttämättömän henkipaton proletariaatin tarjonnan.

3. PAKKOLUOVUTETTUA KOSKEVA VERINEN LAINSÄÄDÄNTÖ ALKAEN 1400-LUVUN LOPUSTA. TYÖPALKAN ALENTAMISLAIT

Nouseva manufaktuuriolosuhteisuus ei mitenkään voinut niellä feodaalierrojen henkivartiostojen hajottamisen ja puuskittaisten väkivaltaisten pakkoluovutusten johdosta kotikonnultaan karkotettua henkipattoa proletariaattia yhtä nopeasti kuin sitä syntyi. Toisaalta totutulta elämänuraltaan yhtäkkiä poistyonnetty ihmiset eivät voineet yhtä nopeasti tottua uuden asemansa vaatimaan kuriin. He muuttivat joukoittain kerjäläisiksi, rosvoiksi, maankiertäjiksi — osittain taipumuksesta, mutta useimmissa tapauksissa olojen pakosta. Sen seurauksena 1400-luvun lopulla ja 1500-luvulla julkaistiin koko Länsi-Euroopassa verisen julmia lakeja irtolaisuutta vastaan. Nykyisen työväenluokan esi-isiä rangaistiin ensin siitä, että heidät muutettiin väkipakolla irtolaisiksi ja paupereiksi. Lainsäädäntö kohteli heitä »vapaaehtoisina» rikoksentekeijöinä pitäen lähtökohtanaan sitä, että he olisivat voineet jos olisivat halunneet työskennellä edelleenkin entisissä olosuhteissa, joita ei enää ollut olemassakaan.

Englannissa tämä lainsäädäntö alkoi Henrik VII:n aikana.

---

onnettomuudeksi se on ainoastaan apukeino äärimmäistä köyhyyttä vastaan eikä mikään hyvinvoinnin välikappale. Välittömät verot, päivätyöt, kaikenlaiset rasitukset köyhdyttävät saksalaista maanviljelijää, joka vielä lisäksi maksaa välillisiä veroja kaikesta, mitä ostaa... ja vielä muiden onnettomuuksiensa lisäksi hän ei saa myydä tuotteitaan minne ja miten tahtoo. Hän ei myöskään uskalla ostaa tarvitsemiaan tuotteita kauppiailta, joka voisi tarjota ne hänelle otollisesta hinnasta. Kaikki nämä seikat köyhdyttävät hänet vähitellen, ja hänen olisi mahdollista maksaa välittömät veronsa määräpäivänä, jollei hänellä olisi keuruutyötä; se tuottaa hänelle sivutulon, koska sitä voivat tehdä hänen vaimonsa, lapsensa, palvelustyttönsä, renkinsä ja hän itse. Mutta kuinka vaivalloista hänen elämänsä jopa näine apukeinoineen onkaan! Kesällä hän raataa kuin pakkotyöläinen kynnessä ja elonkorjuussa. Hän menee levolle kello 9 ja nousee kello 2 ehtiäkseen tehdä työnsä. Talvella hänen tulisi koota voimia lepäämällä enemmän, mutta silloin hänellä ei riittäisi viljaa leipään ja siemeneksi, koska hänen täytyisi myydä osa sadostaan saadakseen varoja kokoon veroihin. Täytyy siis kehrätä aukon täytteeksi... ja siinä täytyy olla hyvin ahkera. Siksi talonpoika paneekin talvella maata puolen yön aikaan tai kello yhdeltä ja nousee viideltä tai kuudelta; tai hän panee maata yhdeksältä ja nousee kahdelta ja tätä jatkuu joka päivä kautta elämän, paitsi sunnuntaipäiviä... Tämä ylenmääräinen valvominen ja työ kuluttaa ihmistä, ja siitä johtuu, että miehet ja naiset vanhenevat maaseuduilla paljoa pikemmin kuin kaupungeissa.» (*Mirabeau*. mt., III nidos, s. 212 ja seur.)

Henrik VIII, 1530: Vanhat ja työhön kykenemättömät kerjäläiset saavat kerjäämisluvan. Sitä vastoin ruoskaa ja vankeutta työkykyisille irtolaisille. Heidät on sidottava kärryihin ja ruoskittava, kunnes veri virtaa heidän ruumiistaan, sitten heidän on vannottava vala, että palaavat synnyinseuduilleen tai sinne, missä olivat asuneet viimeisten kolmen vuoden aikana, ja että »ryhtyvät työhön» (to put himself to labour). Kuinka julmaa ivaa! Henrik VIII:n 27:ntenä hallitusvuotena annetussa laissa toistetaan edellä mainittu laki, mutta vielä uusilla lisäyksillä kovennettuna. Sitä, joka toisen keran tavataan irtolaisuudesta, ruoskitaan uudelleen ja leikataan puolet korvasta, ja kolmannella kerralla hänet mestataan suurena rikoksente kijänä ja yhteiskunnan vihollisena.

Edvard VI: Ensimmäisenä hallitusvuotenaan 1547 hän julkaisee lain, jossa sanotaan, että jos joku kieltäytyy tekemästä työtä, hänet tuomitaan sen henkilön orjaksi, joka on hänet joutilaisuudesta ilmiantanut. Isännän on elätettävä orjaansa vedellä ja leivällä, heikolla juomalla ja sellaisilla lihanjätteillä, jotka hän hyväksi näkee. Hänellä on oikeus ruoskaa ja kahleita käyttäen pakottaa orja kuinka inhotavan työhön hyvänsä. Jos orja poistuu luvatta 14 päiväksi, hänet tuomitaan orjaksi koko elinkaudekseen ja hänet on merkittävä otsaan tai poskeen poltetulla S kirjaimella; jos hän pakenee kolmannen keran, hänet on mestattava valtiopetokseen syyllistyneenä. Isäntä voi myydä tai testamentata hänet, tahi orjana vuokrata aivan samoin kuin vuokrataan muuta irtainta omaisuutta ja karjaa. Jos orjat ryhtyvät vastustamaan jollakin tavoin herrasväkeään, heidät on niin ikään mestattava. Rauhantuomarien on ilmoituksen saatuaan etsiskeltävä miehiä. Jos huomataan, että maankiertäjä on kolme päivää

Lisäys 2. painokseen. Huhtikuussa 1866, 18 vuoden kuluttua Robert Somersin yllä mainitun teoksen ilmestymisestä, professori Leone Levi piti Society of Arts'issa³⁰ esitelmän lammaslaitumien muuttamisesta metsästysmaiksi, jossa hän kuvasi skotlantilaisen ylämaan yhä enenevää autoitumista. Hän sanoi mm.: »Väestön karkottaminen ja maan muuttaminen lammaslaitumeksi tarjosi mukavimman keinon hankkia tuloja ilman menoja... Lammaslaitumen muuttaminen deer forest'iksi [metsästysmaaksi] on tullut tavalliseksi ilmiöksi ylämaassa. Villit eläimet ovat karkottaneet lampaat, niin kuin ennen karkotettiin ihmiset, jotta olisi saatu tilaa lampaille... Voitte kulkea Dalhousien kreivin tilalta Forfarshiresä John o'Groats'ille saakka poistumatta metsämaalta. — Useihin (näistä metsiköistä) ovat kotiutuneet kettu, villikissa, näätä, hilleri, kärppä ja alppijanis; kaniini, orava ja rotta ovat hiljattain myös löytäneet niihin tiensä. Suunnattomat alueet, jotka Skotlannin tilastojen mukaan ovat erittäin hedelmällisiä ja laajoja laitumia, ovat nyt kaikkea viljelystä ja hoitoa vailla ja käytetään yksinomaan vain muutamien henkilöiden huvimetsästysalueina, vaikka tämä metsästys kestää vain muutamain päivän vuodessa.»

Lontoon »Economist»⁷² kirjoittaa 2. kesäkuuta 1866: »Muuan skotlantilainen lehti kertoo viime viikoilla muiden uutisten joukossa: 'Eräs parhaita Sutherlandshiren lammasfarmeja, josta äsken vuokra-ajan loputtua tarjottiin 1200 punnan vuosivuokraa, muutetaan deer forest'iksi!' Läänitysajan vastot pääsevät vallalle... aivan samoin kuin normannilaiset valloittajat... hävittivät 36 kyläkuntaa luodakseen New Forest'in... Kaksi miljoonaa acraa, joista osa oli Skotlannin viljavinta maata, on autoitettu. Glen Tiltin luonnonniitty oli Perthin kreivikunnan

vetelehtinyt työttä, hänet on kuljetettava synnyinseudulleen, hänen rintaansa on poltettava hehkuvalla raudalla merkki V ja häntä on siellä käytettävä kahleihin kytkettynä katu- tai muihin töihin. Jos irtolainen ilmoittaa väärän kotipaikan, hänet on rangaistukseksi annettava elinkautiseksi orjaksi vastaavaan asutukseen, asukkaille tai yhdyskunnalle ja merkittävä poltinmerkillä S. Kaikilla ihmisillä on oikeus ottaa irtolaiselta hänen lapsensa ja pitää heitä opissa, poikia 24:ään ja tyttöjä 20 ikävuoteen saakka. Jos he karkaavat, niin heistä tulee isäntiensä orjia mainittuun ikärajaan asti ja isännät voivat kahlita heidät, ruoskia heitä jne. Jokainen isäntä voi panna rautaisen renkaan orjansa kaulaan, käsivarteen tai sääreen tunteakseen hänet paremmin ja ollakseen varmempi hänestä.* Tämän lain loppuosassa määritellään tapaukset, jolloin köyhien on työskenneltävä sen paikkakunnan tai niiden henkilöiden hyväksi, jotka antavat heille ruokaa ja juomaa ja turvaavat työllä. Tämänkaltaisia seurakunnan orjia on Englannissa ollut aina 1800-luvulle saakka nimellä roundsmen (ruotilaiset).

Elisabet, 1572: 14 vuotta vanhempia kerjäläisiä, joilla ei ole kerjuuoikeutta, on ankarasti ruoskittava ja heidän vasempaan korvanlehteensä on poltettava merkki, jollei joku tahdo ottaa heitä kahdeksi vuodeksi palvelukseensa; rikoksen uudistuessa on 18 vuotta vanhemmat mestattava, jollei kukaan tahdo ottaa heitä kahdeksi vuodeksi palvelukseensa, mutta kolmannella kerralla heidät on armotta mestattava valtiopetokseen syyllistyneinä. Samanlaisia säännöksiä sisältävät: Elisabetin 18:ntena hallitusvuotena annettu laki, luku 13, ja vuoden 1597 laki.**

---

rehevimpiä. Ben Aulderin metsästysalue oli parasta heinämaata Badenochin laajassa piirikunnassa; osa Black Mount metsää oli Skotlannin parasta laidunta mustapäisille lampaille. Huvimetsästäjiä varten autioitetun maan laajuudesta voi saada käsityksen kun tietää, että tämä ala on paljoa laajempi kuin koko Perthin kreivikunta. Sen mitä tuotantolähteitä tämä suunnaton hävitys riistää valtiolta, voi nähdä siitä, että Ben Aulderin metsäalue voi elättää 15 000 lammasta ja että se on vain $\frac{1}{30}$ Skotlannin koko metsästysmaasta... Kaikki tämä metsästysmaa on aivan tuottamatonta... Se olisi yhtä hyvin voitu upottaa Pohjanmeren aaltoihin. Lainsäädännön voimakkaan käden tulisi estää tällaisten keinotekoisten autioisujen eli erämaiden luominen.»

* Teoksen »Essay on Trade etc.» kirjoittaja huomauttaa: »Edvard VI:n hallituksen aikana englantilaiset näyttävät todenteolla työskennelleen manufaktuurin edistämiseksi ja köyhien työllistämiseksi. Tämän huomaamme eräästä merkittävistä laista, jossa sanotaan, että kaikki irtolaiset on merkittävä polttoraudalla» jne. (»An Essay on Trade and Commerce», London 1770, p. 5.)

** Thomas More sanoo »Utopiassaan»: »Niin juuri tapahtuukin, että ahne ja täyttymätön ahmatti, oikea isänmaansa ruttotauti, kahmii tuhansia acreja maata ja aittaa sen, tai voima- ja vainokeinoin saattaa omistajat siihen pisteeseen, että he ovat pakotetut myymään kaikki. Keinolla millä hyvänsä, tavalla tai toisella heidät pakotetaan lähtemään — nuo köyhät, yksinkertaiset, kurjat sielut. Miehiä ja naisia, puolisoita, orpolapsia, leskiä, valittavia äitejä sylilapsineen, ja koko kotiväki, köyhä tavarasta, mutta rikas perheenjäsenistä, koska maanviljelyksessä tarvittiin paljon työväkeä. He laahustavat pois tutulta ja totutulta koti-

Jaakko I: Kuljeksiva ja kerjäävä henkilö julistetaan maankiertäjäksi ja irtolaiseksi. Rauhantuomarit Petty Sessions'eissa⁷³ valtuutetaan ruoskituttamaan häntä julkisesti ja sulkemaan hänet ensi kerralla 6 kuukaudeksi, toisella 2 vuodeksi vankeuteen. Vankeusaikana häntä on ruoskittava niin usein ja niin paljon kuin rauhantuomarit hyväksi näkevät... Parantumattomien ja vaarallisten maankiertäjien vasempaan olkapäähän on poltettava R-kirjain ja heidät on pantava pakkotyöhön, ja jos heidät vielä tavataan kerjäämästä, on heidät sääliittä mestattava. Nämä lakipykälät olivat voimassa 1700-luvun alkuun saakka, ja ne kumosi vasta Anna 12:ntena hallitusvuotenaan, luku 23.

Samanlaisia olivat lait Ranskassa, mihin 1600-luvun keskivaiheilla oli muodostunut Pariisin irtolaisten kuningaskunta (royaume des truands). Vielä Ludvig XVI hallituksen alussa (ordonanssi 13. heinäkuuta 1777) jokainen terve 16—60 vuoden ikäinen henkilö, joka oli ilman toimeentuloa eikä harjoittanut mitään ammattia, oli määrättävä kaleeriorjaksi. Samanlainen oli Kaarle V (lokakuu 1537) antama asetus Alankomaissa, Hollannin valtioiden ja kaupunkien ensimmäinen edikti 19. maaliskuuta 1614, Yhdistettyjen maakuntien »plakaatti» 25. kesäkuuta 1649 ym.

Niin maaltaan ja mannultaan väkivaltaisesti häädettyä, vainotua ja irtolaisiksi tehtyä maalaisväestöä piiskattiin, merkittiin polttoraudalla ja kidutettiin törkeihin ja hirmuisiin lakeihin nojautuen palkkatyöjärjestelmälle välttämättömän kurin alaiseksi.

Eikä siinä kaikki, että toisessa kohtiossa ovat työn edellytykset pääoman muodossa ja toisessa kohtiossa ihmiset, joilla ei ole mitään muuta myytävää kuin työvoimansa. Ei myöskään riitä, että heidät pakotetaan vapaaehtoisesti myymään itsensä. Kapitalistisen tuotan-

---

paikaltaan lepopaikkaa löytämättä; talouskaluston myynti, vaikka sen arvo ei olekaan suuri, olisi toisissa olosuhteissa voinut antaa heille jonkin summan; mutta äkkiä kadulle heitettyinä heidän täytyy myydä se polkuhintaan. Ja kun he ovat maata kiertäen kuluttaneet viimeisen penninsä, niin mitä muuta, sanokaa herran tähden, he voisivat tehdä kuin varastaa, ja sitten kaikkien oikeuden sääntöjen mukaan tulla hirtetyiksi, tai lähteä kerjuulle? Mutta silloin heidät heitetään irtolaisina vankilaan, koska he kuljeksivat eivätkä tee työtä; he, joille ei kukaan ihminen tahdo antaa työtä, vaikka he kuinka hartaasti siihen tarjoutuisivat.» Niistä köyhistä pakolaisista, joista Thomas More sanoo, että heidät pakotettiin varkauteen, »mestattiin Henrik VIII hallituskautena 72 000 pienempää ja suurempaa varasta». (*Holinshed*. »Description of England», v. 1, p. 186.) Elisabetin aikoina »hirtettiin kulkureita joukoittain; tavallisesti ei kulunut vuotakaan, ettei 300 tai 400 heistä olisi paikassa tai toisessa joutunut hirteen». (*Strype*. »Annals of the Reformation and Establishment of Religion, and other Various Occurrences in the Church of England during Queen Elisabeth's Happy Reign», 2nd ed., 1725, v. II.) Saman Strypen mukaan mestattiin Somersetshiressä yhtenä ainoana vuonna 40 henkeä, 35 merkittiin polttoraudalla, 37 ruoskittiin ja 183 »täydellistä lurjusta» laskettiin vapaaksi. Kuitenkin, hän sanoo, »tämä suuri määrä syytettyjä ei ole kuin 1/5 todellisista rikollisista; se johtui rauhantuomarien huolimattomuudesta ja kansan typerästä sääliväisyydestä». Hän lisää: »Muissa Englannin kreivikunnissa eivät olot suinkaan ole paremmat kuin Somersetshiressä, ja useissa ne ovat vielä huonommat.»

non jatkuessa kehittyi työväenluokka, joka kasvatuksen, perintätavan ja tottumuksen vaikutuksesta pitää tämän tuotantotavan vaatimuksia itsestään selvinä luonnonlakeina. Kehittyneen kapitalistisen tuotannon järjestelmä murtaa kaiken vastuksen, alati muodostuva suhteellinen liikkaväestö pitää työn tarjonnan ja kysynnän lain ja siis myös työpalkan pääoman lisäystarpeita vastaavilla raiteilla, taloudellisten suhteiden äänetön pakko saattaa lopullisesti työmiehen kapitalistin valtaan. Muutakin väkivaltaa kuin taloudellista, välitöntä väkivaltaa käytetään tosin yhä vielä, mutta vain poikkeustapauksissa. Tavallisissa tapauksissa riittää, että työmies jätetään »tuotannon luonnonlakien» varaan, so. itse tuotantosuhteista johtuvaan, niiden takaamaan ja ikuistamaan riippuvaisuuteen pääomasta. Toisin oli kapitalistisen tuotannon historiallisen syntymisen aikana. Syntyvä porvaristo tarvitsee ja käyttää valtiomahtia »säännösteläkseen» työpalkkaa, so. pakottaakseen sen voitontekoon soveltuvien rajojen sisälle, pidentääkseen työpäivää ja pitääkseen työmiehen itsensä normaalissa riippuvaisuuden tilassa. Tämä on ns. alkuperäisen kasautumisen oleellinen seikka.

Se palkkatyöläisten luokka, joka syntyi 1300-luvun toisella puoliskolla, oli silloin ja seuraavalla vuosisadalla ainoastaan sangen pieni osa kansasta; sen asemaa tuki voimakkaasti itsenäinen talonpoikaistalous maalla ja kaupunkien ammattikuntajärjestelmä. Maalla ja kaupungeissa mestari ja työläinen olivat yhteiskunnallisissa suhteissa lähellä toisiaan. Työn alistaminen pääoman valtaan oli vain muodollista, so. itse tuotantotavalla ei silloin vielä ollut mitään kapitalistista erikoisluonnetta. Pääoman vaihteleva osa oli paljon tärkeämpi kuin sen pysyvä osa. Palkkatyön kysyntä kasvoi sen tähden nopeasti pääoman kasautuessa, kun taas palkkatyön tarjonta seurasi sitä vain hitaasti. Suuri osa kansallistuotteesta, joka myöhemmin muuttui pääoman kasautumisvarannoksi, sisältyi silloin vielä työmiehen kulutusvarantoon.

Palkkatyötä koskeva lainsäädäntö, jonka tarkoituksena on alusta alkaen ollut työmiehen riistäminen ja joka aina on ollut hänelle vihamielinen,* sai Englannissa alkunsa Edvard III 1349 työläislaista (Statute of Labourers). Sitä vastaa Ranskassa vuoden 1350 ordonanssi, joka annettiin kuningas Juhannan nimissä. Englantilainen ja ranskalainen lainsäädäntö kehittyvät rinnakkain ja ovat samansisältöisiä. En kajoa tässä työväkeä koskeviin lainsäännöksiin, mikäli ne koettavat pakkokeinoilla edistää työpäivän pidentämistä, koska tätä kohtaa on aikaisemmin (8. luku, 5) selvitelty.

Statute of Labourers säädettiin alahuoneen pakottavien valituksen johdosta.

---

* »Joka kerta kun lainsäädäntö pyrki sääntelemään työnantajien ja heidän työläistensä välisiä riitoja, neuvonantajina olivat työnantajat», A. Smith sanoo.⁷⁴ »Lain henkenä on omaisuus», Linguet sanoo.⁷⁵

»Aikaisemmin», eräs tory sanoo naiivisti, »köyhät vaativat niin korkeata työpalkkaa, että se uhkasi teollisuutta ja varallisuutta. Nyt heidän palkkansa on niin alhainen, että se taas uhkaa teollisuutta ja varallisuutta, mutta toisella ja ehkä paljoo vaarallisemmalla tavalla kuin ennen».*

Laillinen palkkatariffi vahvistettiin kaupunkeja ja maaseutua, kappaletyötä ja päivätyötä varten. Maatyöläisten on pestauduttava vuodeksi, kaupunkilaisten »avoimilla markkinoilla». Vankeusrangaistuksen uhalla kielletään maksamasta korkeampaa palkkaa kuin ase- tuksessa on säädetty, ja korkeamman palkan ottamisesta rangaistaan ankarammin kuin sen maksamisesta. Niinpä vielä Elisabetin oppi- poikasääntöjen pykälissä 18 ja 19 määrätään kymmenen päivän van- keusrangaistus sille, joka maksaa tariffia korkeampaa palkkaa, ja kahdenkymmenen yhden päivän vankeusrangaistus sille, joka sen vastaanottaa. Vuoden 1360 säännös kovensi rangaistuksia ja oikeutti työnantajan ruumiillisia pakotuskeinoja käyttäen puristamaan työtä lain säätämän palkkatariffin ehdoin. Kaikki välipuheet, sopimukset ja valat ym., joita muurarit ja kirvesmiehet olivat keskenään teh- neet, selitettiin mitättömiksi. Työläisten yhteenliittymistä pidettiin raskaana rikoksena alkaen 1300-luvulta aina vuoteen 1825, jolloin lait yhteenliittymistä vastaan⁷⁶ kumottiin. Vuoden 1349 työläislain ja sitä seuraavien lakien henki näkyy selvästi siitä, että valtio mää- rää vain työpalkan yllirajan, mutta ei millään muotoa sen alirajaa.

Kuten tiedetään, 1500-luvulla huononi suuresti työläisten asema. Rahapalkka kohosi, mutta ei suhteessa rahanarvon alenemiseen ja sitä vastaavaan tavarain hintojen kohoamiseen. Todellisuudessa palk- ka siis aleni. Siitä huolimatta palkan alentamiseen tähdätyt lait olivat yhä voimassa, samalla kun niiltä, »joita ei kukaan tahtonut ottaa palvelukseensa», silvottiin korvia ja heitä merkittiin poltto- raudalla. Elisabetin 5:ntenä hallitusvuotena annettulla oppipoika- säännöksellä (luku 3) rauhantuomarit oikeutettiin määräämään tietty palkkataso sekä muuttamaan sitä vuodenaikojen ja tavarain hintojen mukaan. Jaakko I ulotutti tämän työjärjestelyn myös kutojiin, keh- rääjiin ja kaikkiin mahdollisiin työläiskategorioihin,** Yrjö II —

* [J. B. Byles.] »Sophisms of Free Trade.» By a Barrister. London 1850, p. 206. Hän lisää ilkeästi: »Me olimme aina saapuvilla, esiintymässä työnantajien puolesta. Eikö työläisten puolesta voida mitään tehdä?»

** Jaakko I:n toisena hallitusvuotena annettun lain 6. luvusta näkee, että muu- tamat verankutojat ottivat virallisesti rauhantuomareina oikeudekseen määrätä omissa verstaissaan oman palkkatariffinsa. — Saksassa julkaistiin usein säännök- siä, joiden tarkoituksena oli pitää työpalkka alhaisena, varsinkin kolmikym- menuottoisen sodan jälkeen. »Tilanomistajia vaikeutti palvelijoiden ja työmie- sten puute autioituneilla seuduilla. Kaikkia maaseudun asukkaita kiellettiin vuok- raamasta huoneita naimattomille miehille ja naisille; kaikki tällaiset loiset oli ilmiannettava viranomaisille ja suljettava vankilaan, jolleivät he tahtoneet ru- veta palvelijoiksi, huolimatta siitä elättivätkö he itsensä muulla työllä, olivatko päiväläisinä talonpoikien kylvötoissa tai kävivät kauppaa rahalla ja viljalla.» (»Kaiserliche Privilegien und Sanctionen für Schlesien», I, 125.) »Kautta vuosi- sadan hallitsijoiden säädöksissä valitetaan katkerasti sitä, että pahantapainen ja ilkeä palvelusväki ei tahdo alistua koviin ehtoihin eikä tyytyä lailliseen palk-

lain työläisten yhteenliittymistä vastaan kaikkiin teollisuuden haaroihin.

Varsinaisena manufaktuurikautena kapitalistinen tuotantotapa oli tullut kyllin voimakkaaksi tehdäkseen työpalkan sääntelyn lain avulla yhtä mahdottomaksi kuin tarpeettomaksikin, mutta hätätilaa silmälläpitäen tahdottiin säilyttää vanhan arsenaalin aseet. Yrjö II 8:ntena hallitusvuotena annettu laki kielsi Lontoon ja sen ympäristön räätälinkisilleiltä 2 šillinkiä 7¹/₂ pennyä korkeamman päiväpalkan paitsi yleisen surun sattuessa; Yrjö III 13:ntena hallitusvuotena annettu lain 68. luku jätti vielä silkinkutojain palkan sääntelyn rauhantuomarien tehtäväksi; 1796 tarvittiin vielä kaksi korkeampien tuomioistuinten päätöstä sen ratkaisemiseksi, koskiko rauhantuomarien työpalkkapäätös myös muuta kuin maanviljelystyöväkeä; 1799 vahvistettiin parlamentin päätöksellä, että Skotlannin kaivostyömiesten palkat oli säänneltävä Elisabetin antaman lain ja kahden skotlantilaisen — vuosien 1661 ja 1671 — lain mukaan. Sitä miten paljon olot olivat sillä välin muuttuneet, osoittaa eräs ennen kuulumaton tapaus Englannin alahuoneessa. Siellä, missä enemmän kuin 400 vuotta oli valmisteltu lakeja yksinomaan ylijarasta, jonka yläpuolelle työpalkka ei missään tapauksessa saanut nousta, Whitbread ehdotti 1796, että lailla määrättäisiin maanviljelyspäiväläisten palkan aliraja. Pitt vastusti sitä, mutta myönsi, että »köyhien tila oli kauhea (cruel)». Vihdoin 1813 kumottiin palkan sääntelyä koskevat lait. Niistä tuli naurettava luonnottomuus oloissa, jolloin kapitalisti säänteli työn tehtaassaan omalla yksityislainsäädännöllään ja lisäsi vaivaisverolla maatyömiehen palkkaa sen välttämättömään minimirajaan saakka. Sen sijaan vielä nykyäänkin ovat voimassa ne työlakien määräykset, jotka koskevat sopimuksia työnantajan ja palkkatyöläisen välillä, irtisanomisaikoja yms. ja jotka sallivat ainoastaan siviilioikeudellisen kanteen sopimuksen rikkonutta työnantajaa vastaan, mutta rikosoikeudellisen syytteen sopimuksen rikkonutta työläistä vastaan.

Julmat lait yhteenliittymistä vastaan kumoutuivat 1825 proletariaatin uhkaavan käytöksen johdosta. Mutta ne kumottiin ainoastaan osaksi. Muutamat vanhojen säännösten somat jäännökset hävisivät vasta 1859. Vihdoin 29. kesäkuuta 1871 julkaistiin parlamentin päätös, jolla aiottiin poistaa tämän luokkalainsäädännön viimeisetkin jäänteet tunnustamalla trade unionit laillisiksi. Mutta

---

kaan; yksityistä tilanomistajaa kielletään maksamasta enemmän kuin mitä maakunta on taksassa määrännyt. Ja kuitenkin palvelusehdot olivat sodan jälkeen toisinaan paremmatkin, kuin mitä ne olivat 100 vuotta myöhemmin; vielä 1652 palvelusväki sai Sleesiassa kaksi kertaa viikossa lihaa, kun meidän vuosisadallamme Sleesiassa on seutuja, joissa palvelijat saavat lihaa vain kolmasti vuodessa. Myös päiväpalkka oli sodan jälkeen suurempi kuin seuraavina vuosisatoina.» (G. Freytag. [»Neue Bilder aus dem Leben des deutschen Volkes.» Leipzig 1862, S. 35, 36.])

toinen samana päivänä julkaistu parlamentin päätös (An act to amend the criminal law relating to violence, threats and molestation. — Täydennysasetus rikoslainsäädäntöön väkivallasta, uhkauksista ja rasituksista) palautti todellisuudessa uudessa muodossa entisen asiantilan. Tällä parlamentaarisella silmänkääntötavalla kaikki ne keinot, joita työläiset saattoivat käyttää lakon tai työnsulun (liittoutuneiden tehtailijain lakko, kun he sulkevat tehtaansa samanaikaisesti) sattuessa, siirrettiin yleisen oikeuden piiristä ja alistettiin poikkeus-rikoslainsäädännön alaisiksi, jonka tulkinta tuli rauhantuomareiden, ts. tehtailijain itsensä tehtäväksi. Kaksi vuotta aikaisemmin sama herra Gladstone oli samassa alahuoneessa esittänyt tunnetun jalomielisesti lakiehdotuksen kaikkien työväenluokkaa vastaan kohdistettujen poikkeuslakien kumoamisesta. Mutta toista lukemista pitemmälle ei asian annettu mennä, ja siten sen käsittelyä vitkuteltiin, kunnes lopuksi »suuri vapaamielinen puolue» liittoutuen torypuolueen kanssa sai rohkeutta asettua ratkaisevasti samaa proletariaattia vastaan, joka oli sen valtaan kohottanut. Tyytymättä tähänkään petokseen »suuri vapaamielinen puolue» oikeutti aina hallitsevien luokkien edessä matelevat englantilaiset tuomarit kaivamaan jälleen esille vanhentunut laki »salaliitoista»⁷⁷ ja käyttämään sitä työläisten liittoja vastaan. Tästä huomataan, että Englannin parlamentti luopui vastenmielisesti ja vain joukkojen painostuksesta säätämästä lakkojen ja ammattiyhdistysten vastaisia lakeja toimitetaan itse viisi vuosisataa häpeämättömän itsekkäästi kapitalistien pysyvänä ammattiyhdistyksenä työläisiä vastaan.

Samoin Ranskan porvaristo uskalsi aivan vallankumousmyrskyn alussa riistää työläisiltä heidän vasta äsken hankkimansa yhdistymisoikeuden. 14. kesäkuuta 1791 annetussa asetuksessa se julisti kaiken työläisten yhteenliittymisen »hyökkäykseksi vapautta ja ihmisoikeuksien julistusta vastaan», josta rangaistiin 500 livren sakolla ja kansalaisoikeuksien menettämisellä yhdeksi vuodeksi.* Tästä laista, joka valtiomahdin ja poliisin avulla sulloo pääoman ja työn välisen kilpailun pääomalle otollisiin puitteisiin, tuli pitkäikäisempi kuin vallankumoukset ja hallitsijasukujen vaihdokset. Hirnumhallituskin⁷⁸ jätti sen koskemattomaksi. Vasta äskettäin se pyyhittiin pois Code pénal'ista [rikoslaista]. Ei mikään ole kuvaavampaa kuin tämän porvarillisen valtiokaappauksen tekosyy. Le Chapelier,

* Tämän lain I artikla kuuluu näin: »Koska kaikenlaisten samaa säätyä ja samassa toimessa olevien kansalaisten muodostamien yhdistysten lakkauttaminen on yksi Ranskan valtiosäännön kulmakiviä, niin niitä ei saa missään muodossa eikä minkään syyn nojalla uudelleen perustaa.» IV artikla selittää, että »jos samalla alalla, samassa käsityössä tai ammatissa toimivat kansalaiset pitävät keskenään neuvotteluja tai tekevät sopimuksia tarkoituksenaan kieltäytyä yhteisin neuvoin harjoittamasta ammattiaan tai tekemästä sitä muutoin kuin määrätystä hinnasta, mainitut neuvottelut ja sopimukset julistetaan... laittomiksi hyökkäyksiksi vapautta ja ihmisoikeuksien julistusta vastaan jne.», siis valtiirikokseksi, aivan niin kuin vanhoissa työläislaeissa. (»Révolutions de Paris», Paris 1791, III, p. 523.)

esittelijä, sanoi: »Vaikka onkin toivottavaa, että työpalkka kohoaisi nykyisestä tasostaan, jotta sen saaja pääsisi välttämättömien elämäntarvikkeiden puutteesta johtuvasta ehdottomasta riippuvaisuudesta, joka on melkein orjan riippuvaisuutta», työläiset eivät kuitenkaan saa keskustella eduistaan, toimia yhdessä ja sen kautta lieventää »ehdotonta, melkein orjan riippuvaisuuttaan», koska he juuri sen kautta »loukkaavat entisten mestariensa, nykyisten yrittäjien vapautta» (vapautta pitää työmiehiä orjuudessa) ja koska yhteenliittyminen entisten ammattikuntamestarien itsevaltiutta vastaan olisi — voitteko arvata! — Ranskan perustuslain lakkauttaman ammattikuntalaitoksen henkiinherättämistä!*

4. KAPITALISTISTEN MAANVUOKRAAJIEN SYNTY

Käsiteltyämme henkipattoisten proletaarien väkivaltaista syntyä, sitä veristä komentoa, joka teki heistä palkkatyöläisiä, saastaista valtiotekoa, joka poliisivoiman avulla edisti samalla kertaa pääoman kasautumista ja työläisen riistämistä yhä enemmän määrässä, kysymme nyt, mistä kapitalistit ovat peräisin? Sillä maalaisväestön pakkoluovutus synnyttää välittömästi vain suurtilanomistajia. Mitä maanvuokraajien (farmarien) syntyyn tulee, niin voimme niin sanoaksemme käsin sen tuntea, koska se on hitaasti tapahtuva, monta vuosisataa kestävä prosessi. Maaorjatkin ja heidän rinnallaan myös pienet maanomistajat elivät hyvin erilaisissa omistussuhteissa ja vapautettiin sen tähden hyvin erilaisilla taloudellisilla edellytyksillä.

Englannissa maanvuokraajien ensimmäisenä muotona on itse maaorjana oleva bailiff [herraskartanon pehtori]. Hänen asemansa on sama kuin muinaisroomalaisen villicus'en, mutta hänen toimintalansansa on ahtaampi. 1300-luvun toisella puoliskolla hänen sijaansa asetetaan maanvuokraaja, jonka maanomistaja varustaa siemenillä, karjalla ja työaseilla. Hänen asemansa ei eroa paljoakaan talonpojan asemasta. Hän riistää vain enemmän palkkatyötä. Hänestä tulee pian metayer, puolivuokraaja. Hän panee liikkeeseen toisen puolen maanviljelyspääomasta, maalordi toisen. He jakavat kokonaistuotteen keskenään sopimuksen mukaisesti. Tämä muoto häviää Englannissa nopeasti antaakseen tilaa varsinaiselle maanvuokraajalle, joka sijoittaa liikkeeseen oman pääomansa, pitää palkkatyöläisiä ja maksaa maanomistajalle maankorkona osan lisä tuotteesta rahassa tai luonnossa.

Niin kauan kuin riippumaton talonpoika ja palkkatyön ohella omaa talouttaan pitävä renki vaurastuvat 1400-luvulla omasta työstään, maanvuokraajan olot ja hänen tuotantoalansa pysyvät keskinertaisina. 1400-luvun viimeisellä kolmanneksella alkanut ja miltei koko 1500-luvun jatkunut (lukuunottamatta sen viimeisiä vuosikymmeniä) maanviljelyksen kumous rikastutti maanvuokraajan yhtä

---

* *Buchez et Roux.* »Histoire Parlementaire», t. X, p. 193—195 passim.

nopeasti kuin köyhdytti maalaisväestön.* Kunnan laitumien anastaminen yms. sallii hänen lisätä suuresti karjaansa melkein ilman kustannuksia, samalla kun lisääntynyt karja tuottaa hänelle runsaammin lantaa maan parantamiseksi.

1500-luvulla tulee edellä sanotun lisäksi ratkaisevan tärkeä seikka. Silloin vuokrasopimukset olivat pitkäaikaiset, usein 99 vuotta. Jalojen metallien arvon ja siis myös rahanarvon jatkuva aleneminen tuotti maanvuokraajille kultaisia hedelmiä. Se alensi työpalkkaa muista aikaisemmin mainituista seikoista puhumattakaan. Osa työpalkasta muuttui vuokravoitoksi. Viljan, villan, lihan, lyhyesti kaikkien maanviljelystuotteiden hintojen jatkuva kohoaminen paisutti maanvuokraajan rahapääomaa ilman että hän itse teki mitään sen hyväksi, samalla kun hänen maksettavanaan oleva maanvuokra oli sovittu vanhentuneen raha-arvon perusteella.** Näin ollen hän rikastui samalla kertaa sekä palkkatyöläistensä että maalordinsa kustannuksella. Ei siis ollut mikään ihme, jos Englannissa 1500-luvun loppuun mennessä oli silloisiin oloihin katsoen rikas »kapitalististen maanvuokraajien luokka»***

---

* »Maanvuokraajat», Harrison sanoo »Description of England» -teoksessaan, »joiden oli ennen vaikea maksaa 4 punnan korkoa, maksavat nyt 40, 50, 100 puntaa ja luulevat sittenkin tehneensä huonot kaupat, jollei heillä vuokrasopimuksensa päätyttyä ole 6—7 vuoden vuokra tallessa».

** Rahan arvon alenemisen vaikutusta yhteiskunnan eri luokkiin 1500-luvulla ks. »A Compendious of Briefe Examination of Certayne Ordinary Complaints of Diverse of our Countrymen in these our Days», By W. S. Gentleman, (London 1851). Tässä kirjoituksessa käytetyn vuoropuhelun muodon tähden pidettiin Shakespearea kauan kirjoituksen tekijänä ja vielä 1751 se julkaistiin hänen nimissään uudestaan. Sen tekijä on William Stafford. Eräessä kohden ritari (knight) tuumii seuraavaa:

Ritari: »Te, naapuri, maanviljelijä, te, herra kauppias, ja te, kunnan kupariseppä ja muut käsityöläiset, te voitte pitää hyvää huolta eduistanne. Sillä yhtä paljon kalliimpia kuin tavarat nyt ovat entisaikaan verraten, yhtä paljon te nostatte tavaroittenne ja työnne hintaa, joita te myytte. Mutta meillä ei ole mitään sellaista, minkä myyntihintaa me voisimme korottaa korvataksemme tappion, jonka me kärsimme ostaessamme elintarvikkeita.» Toisessa paikassa ritari kysyy tohtorilta: »Anteeksi, ketä te tarkoitatte? Ja ensiksikin, ketkä eivät mielestänne kärsisi siinä mitään tappiota?» — *Tohtori:* »Tarkoitin kaikkia niitä, jotka elävät ostolla ja myynnillä; sillä sikäli kuin he kalliimmasta ostavat, sikäli he myös kalliimmasta myyvät.» — *Ritari:* »Keitä ne sitten ovat, jotka sanojenne mukaan siitä voittavat?» — *Tohtori:* »Tietenkin kaikki ne maanvuokraajat eli farmarit, jotka pitävät tiluksia tai vuokramaita vanhalla vuokralla; sillä maksaessaan vanhan hinnan mukaan he myyvät uuden hinnan mukaan; ts. he maksavat maastaan vähän ja myyvät kaiken, mitä siinä kasvaa, kalliista hinnasta...» — *Ritari:* »Keitä ne sitten ovat, jotka sanontanne mukaan siinä menettävät enemmän kuin nuo toiset voittavat?» — *Tohtori:* »Niitä ovat kaikki aatelismiehet, herrat ja kaikki muut, jotka elävät kerta kaikkiaan määrätystä vuokrasta tai palkasta tahi eivät itse viljele maataan tahi eivät harjoita ostoa ja myyntiä.»

*** Ranskassa tulee varhaiskeskiajan régisseurista, so. tilanhoitajasta ja feodaaliherran saatavien perijästä, pian homme d'affaires (liikemies), joka kiristykseksi, petokseksi ym. kohoaa kapitalistiksi. Nämä régisseursit olivat toisinaan itsekin ylhäisiä herroja. Esimerkiksi: »Tässä on laskelma, jonka herra Jacques de Thoraisse, Besançonin aatelinen linnanhoitaja, esittää herralle, joka Dijonissa pitää tilejä Burgundin herra herttualle ja kreiville, koroista, jotka mainitulta lin-

5. MAANVILJELYSKUMOUKSEN VAIKUTUS TEOLLISUUTEEN. KOTIMAISTEN MARKKINOIDEN LUOMINEN TEOLLISUUSPÄÄOMALLE

Puusmittainen ja yhä uudistuva maalaisväestön pakkoluovutus ja karkotus tuottivat, kuten nähtiin, kaupunkien teollisuudelle yhä uusia, kokonaan ammattikuntien ulkopuolella olevia proletaarijoukkoja. Tässä ilmeni niin suurta viisautta, että se sai vanhan A. Andersonin (ei ole sekoitettava James Andersoniin) kaupan historiassaan⁷⁹ uskomaan kaitselmuksen välittömään vaikutukseen. Meidän täytyy viipyä vielä hetkinen tässä alkuperäisen kasautumisen puolessa. Riippumattoman, omaa taloutta pitävän maalaisväestön harvenemista ei vastannut ainoastaan teollisuusproletariaatin tiheneminen, samoin kuin maailman aineen tiivistymisen toisessa paikassa Geoffroy Saint-Hilaire selittää johtuvan sen ohenemisesta toisessa.* Huolimatta viljelijöidensä luvun vähentymisestä maa tuotti nyt yhtä paljon kuin ennenkin tai enemmänkin, koska kumousta maanomis-tusoloissa seurasivat parannetut viljelystavat, laajempi yhteistyö, tuotantovälineiden keskitys jne., ja koska toisaalta maaseudun palkkatyöläiset pakotettiin tekemään voimaperäisemmin työtä** ja toisaalta tuotantoalue, jolla he tekivät työtä omaksi hyödykseen, yhä supistui. Kun siis osa maalaisväestöstä vapautui, vapautuivat myös sen aikaisemmat elämäntarvikkeet. Ne muuttuivat nyt vaihtelevan pääoman aineellisiksi osiksi. Maattomaksi jääneen talonpojan täytyi ostaa niiden arvo uudelta herraltaan, teollisuuskapitalistilta, työpalkan muodossa. Kotimaisesta maanviljelyksestä saatavan teol-

---

nanhoitajalta ovat tulevat joulukuun 25. p:stä 1359 joulukuun 28. p:ään 1360.» (*Alexis Monteil*. »*Traité de Matériaux Manuscrits etc.*», p. 234, 235.) Tästä jo huomataan, miten kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla valtaosa saaliista joutuu välittäjälle. Niinpä esimerkiksi taloudellisella alalla rahamiehet, pörssimiehet, kauppiat ja pikkukauppiat kuorivat kerman ansioista; porvarillisessa oikeudessa asianajaja kynii riitapuolia; politiikassa edustaja merkitsee enemmän kuin valitsijat, ministeri enemmän kuin hallitsija; uskonnessa jumalan syrjäyttää pyhä »välimies» ja tämän taas työntävät syrjään papit, jotka vuorostaan ovat välttämättömiä välittäjiä hyvän paimenen ja hänen lampaidensa välillä. — Kuten Englannissa niin myös Ranskassakin suuret läänitysalueet olivat jaetut äärettömän moneen pieneen viljelystilaan, mutta maalaisväestön ehdot olivat täällä verrattomasti epäedullisemmat. 1300-luvulla syntyivät vuokratilat — farmit eli *terriers*. Niiden luku kasvoi jatkuvasti ja ylitti 100 000. Ne maksoivat maanvuokra-
na rahassa tai luonnossa $\frac{1}{12}$ — $\frac{1}{5}$ tuotteista. Vuokratilat olivat läänejä, aliläänejä (*fiefs*, *arrière-fiefs*) jne. tilusten arvon ja alan mukaan; monet niistä käsittivät ainoastaan muutamia auranaloja maata. Kaikkien näiden vuokratilojen alustalaiset olivat tiettyyn määrään saakka tilan tuomiovallan alaisina; oli olemassa neljä eri astetta. Voidaan ymmärtää, kuinka kaikki nämä pienet hirmuvalltiaat rasittivat maalaisväestöä. Monteil sanoo, että siihen aikaan Ranskassa oli 160 000 tuomioistuinta siellä, missä nykyään on vain 4000 (rauhantuomarit mukaan luetuina).

* Ks. hänen teostaan »*Notions de Philosophie Naturelle*», Paris 1838.

** Seikka, jota sir James Steuart tähdentää.⁸⁰

lisuuden raaka-aineen suhteen kävi samoin kuin elämäntarvikkeidenkin. Se muuttui pysyvän pääoman ainesosaksi.

Kuviteltakoon esimerkiksi niiden Westfalenin talonpoikien kohdalla, jotka Fredrik II:n aikana kehräsivät kaiken pellavan, mutta eivät silkkiä. Heidät pakkoluovutettiin väkivaltaisesti ja osa ajettiin maaltaan ja mannultaan ja jäljelle jäänyt osa muutettiin suurten maanvuokraajien päiväläisiksi. Samalla rakennettiin suuria pella-
vankehruutehtaita ja kutomoita, joihin maasta »vapautetut» pestautuivat palkkatöihin. Pellava oli aivan samannäköistä kuin ennenkin. Yksikään säije ei siinä ole muuttunut, mutta uusi yhteiskunnallinen sielu on mennyt sen ruumiiseen. Se muodostaa nyt osan manufaktuuriherrojen pysyvistä pääomasta. Ennen se oli jaettu pientuottajien suuren joukon kesken, jotka itse perheineen viljelivät ja kehräsivät sen pieninä annoksina; nyt se on keskitetty kapitalistin käsiin, joka antaa toisten kehrätä ja kutoa sen hänelle. Pellavan kehruuseen käytetty lisätyö tuotti aikaisemmin lukemattomille talonpoikaisperheille lisäansiota, ja myös, Fredrik II:n aikaan, veroja pour le roi de Prusse*. Nykyään se tuottaa liikevoittoa muutamille kapitalisteille. Kehräimet ja kangaspuut, jotka ennen olivat hajallaan ympäri maata, on nyt koottu harvoihin suuriin työkasarmeihin samoin kuin työmiehet ja raaka-aine. Niin kehräimet, kangaspuut kuin raaka-ainekin ovat muuttuneet kehrääjien ja kutojien riippumattoman ylläpidon välineistä välineiksi, joilla heitä komennetaan** ja joilla heistä puristetaan maksamatonta työtä. Suurista manufaktuureista enempää kuin suurista vuokrafarmeistakaan ei näy, että ne ovat muodostuneet monesta pienestä tuotantoyksiköstä useiden pienten itsenäisten tuottajien pakkoluovuttamisen kautta. Ennakkoluuloton tutkija ei kuitenkaan joudu harhaan. Mirabeau, vallankumousleijonan, aikana suuria manufaktuureja nimitettiin vielä manufactures réunies, yhdistetyiksi manufaktuureiksi, niin kuin me nyt puhumme yhteenliitettyistä pelloista.

»Nähdään vain», Mirabeau sanoo, »suuria manufaktuureja, joissa sadat ihmiset työskentelevät yhden johtajan johdolla ja joita tavallisesti sanotaan yhdistetyiksi manufaktuureiksi (manufactures réunies). Niitä verstaita taas, joissa hyvin suuri joukko työläisiä työskentelee hajallaan ja kukin omaan laskuunsa, pidetään tuskin silmäläisensä arvoisina. Ne asetetaan aivan varjoon. Se on hyvin suuri erehdys, sillä ne yksin muodostavat todella tärkeän osan kansan rikkaudesta... Yhdistetty tehdas (fabrique réunie) rikastuttaa suunnattomasti yhtä tai kahta yrittäjää, mutta työmiehet ovat vain paremmin tai huonommin palkattuja päiväläisiä eivätkä missään suhteessa tule osallisiksi yrittäjän hyvinvoinnista. Erillään olevassa tehtaassa (fabrique séparée) sitä vastoin kukaan ei

---

* — kirjaimellisesti: Preussin kuninkaalle, kuvaannollisesti: tuuleen.
Toim.

** »Suon teille», kapitalisti sanoo, »kunnian palvella minua ehdolla, että annatte minulle sen vähän, mikä teille jää, siitä vaivannäöstä, mikä minulla on teitä komentaessani». (*J. J. Rousseau. »Discours sur l'Économie Politique».* [Genève 1760, p. 70.])

tule rikkaaksi, mutta joukko työmiehiä elää hyvin... Ahkerien ja taloudellisten työläisten lukumäärä lisääntyy, koska järkevässä elintavassa ja toimeliaisuudessa he näkevät asemansa parantamiskeinon sen sijaan, että vaatisivat pientä palkankorotusta, joka ei koskaan voi merkitä paljoa tulevaisuudelle, vaan enintään tekee mahdolliseksi elää tietyllä hetkellä vähän paremmin. Erillään olevat yksityismanufaktuurit, jotka useimmiten harjoittavat rinnan pientä maanviljelystä, ovat vapaita.*

Maalaisväestön erään osan pakkoluovuttaminen ja häätäminen vapauttaa työläisten ohella heidän elämäntarvikkeensa ja työaineksensa teollisuuspääomaa varten ja samalla luo kotimaiset markkinat.

Ja todellakin, ne tapahtumat, jotka muuttavat pientilalliset palkkatyöläisiksi ja heidän elämäntarvikkeensa ja työvälineensä pääoman aineelliseksi tekijöiksi, synnyttävät samalla pääomalle sen kotimaiset markkinat. Aikaisemmin talonpoikaisperhe kasvatti ja valmisti elämäntarvikkeet ja raaka-aineet, jotka se sitten suurimaksi osaksi itse käytti. Näistä raaka-aineista ja elämäntarvikkeista on nyt tullut tavaraa; suurfarmari myy ne, manufaktuurit ovat niiden menekkimarkkinoita. Lanka, liinakangas, karkeat villakangat — esineet, joihin tarvittavia raaka-aineita oli joka talonpoikaiskodissa ja jotka talonpoikaisperheet kehräsivät ja kutoivat omiksi tarpeikseen — ovat nyt muuttuneet manufaktuuri tuotteiksi, joiden myyntipaikkana on juuri maaseutu. Lukuissa hajallaan oleva ostajajoukko, jonka tarpeet oli tähän asti tyydyttänyt joukko pieniä, omaan laskuunsa työskenteleviä tuottajia, keskittyy nyt suuriksi teollisuuspääoman tyydyttämiksi markkinoiksi.** Niin käyvät käsi kädessä aikaisemmin itsenäisten talonpoikien pakkoluovutus ja erottaminen tuotantovälineistä sekä maaseudun sivuelinkeinoalojen tuhoaminen, manufaktuurin ja maanviljelyksen eroaminen toisistaan. Ja ainoastaan maaseudun kotiteollisuuden hävittäminen voi laajentaa ja lujittaa tietyn maan kotimaisia markkinoita niissä mittasuhteissa, mitkä kapitalistinen tuotantotapa tarvitsee.

Varsinainen manufaktuurikausi ei kuitenkaan aiheuta mitään jyrkkää muutosta. Muistamme, että se anastaa haltuunsa kansallisen tuotannon ainoastaan osittain ja että sen laajana taustana [Hintergrund] on aina kaupunkien käsiteollisuus ja maaseudun sivuelinkeinoalat. Joskin se tuhoaa nuo sivuelinkeinot ja kaupungin käsi-

---

* *Mirabeau*. mt., III osa, ss. 20—109 eri paik. — Se *Mirabeau* käsitys, että hajallaan olevat verstaat ovat taloudellisempia ja tuottavampia kuin »yhdistetyt» ja että viimeksi mainitut ovat pelkkiä hallitusten hoidossa versovia keino-tekoisia ansarikasveja, saa selityksensä siitä tilasta, missä suuri osa Euroopan mantereen manufaktureista silloin oli.

** »Kaksikymmentä naulaa villoja, jotka ahkera työläisperhe vuoden aikana muuttaa huomaamatta muiden töiden lomassa tarvitsemikseen vaatteiksi — sehän ei herätä mitään huomiota. Mutta tuokaapa villat markkinoille, lähettäkää ne tehtaaseen ja sitten tehdastyöväliittäjälle ja kauppiaille, niin olette panneet liikkeelle suuret kauppatoimet ja nimellisen pääoman, joka vastaa kaksikymmentä kertaisesti noiden villojen arvoa... Työväenluokkaa riistetään tällä tavoin onnettoman tehdastyöväen, loisen kauppiasluokan ja tekaistun kauppa-, raha- ja finanssijärjestelmän ylläpitämiseksi.» (*David Urquhart*. mt., s. 120.)

teollisuuden yhdessä muodossa, tietyillä teollisuuden aloilla, tietyissä kohdissa, se herättää ne jälleen eloon toisissa, koska se tiettyyn vaiheeseen asti tarvitsee niitä raaka-aineen valmistamisessa. Se synnyttää sen tähden pienten maalaiseläjien uuden luokan. Nämä harjoittavat maanviljelystä sivuelinkeinonaan ja pääelinkeinonaan teollisuustyötä, valmistavat tuotteita, jotka he myyvät manufaktuureihin joko välittömästi tai jonkun kauppiaan välityksellä. Tämä on yhtenä syynä, vaikkakaan ei pääsyynä, siihen ilmiöön, joka aluksi hämmentää Englannin historian tutkijaa. 1400-luvun viimeiseltä kolmannekselta alkaen hän tapaa alituista, vain aikajoin keskeytyvää valitusta, että pääoma-talous lisääntyy maaseudulla ja talonpoikaissääty vähenee yhä nopeammin. Toisaalta hän tapaa yhä uudelleen tämän talonpoikaissäädyn, joskin vähempilukuisena ja yhä huonontuneissa oloissa.* Pääsyynä tähän on se, että Englannissa on vuoronperään vallitsevana milloin viljatalous, milloin karjanhoito, ja siitä riippuen vaihtelee talonpoikien työalan laajuus. Vasta suurteollisuus koneineen synnyttää pysyvän perustan kapitalistiselle maanviljelykselle, pakkoluovuttaa perinpohjaisesti maalaisväestön enemmistön ja tekee maanviljelyksen eroamisen maaseudun kotiteollisuudesta lopulliseksi nyhtämällä irti sen juuret — kehruun ja kudonnan.** Vasta se siis valloittaa teollisuuspääomalle koko kotimaiset markkinat.***

---

* Poikkeuksena tästä on Cromwellin aika. Niin kauan kuin tasavalta säilyi, Englannin kansan kaikki kerrokset kohosivat siitä alennustilasta, mihin ne olivat Tudorien aikana vajonneet.

** Tuckett tietää, että suuri villateollisuus sai koneiden käytäntöönottamisen kautta alkunsa varsinaisista manufaktuureista ja maalais- eli kotimanufaktuurin hävittämisestä. (*Tuckett*. mt., I osa, ss. 139—144.) »Aura ja ies olivat jumalien keksimiä ja sankarien työkaluja: ovatko kangaspuut, värttinä ja rukki vähemmän jaloa alkuperää? Te erotatte rukin ja auran, värttinän ja ikeen ja saatte tehtaita ja vaivaistaloja, luottoa ja pulakausia, kaksi vihamielistä kansanosaa, maanviljelysväestön ja kauppaväestön.» (*David Urquhart*. mt., s. 122.) Mutta sitten tulee Carey ja syyttää, eikä varmaankaan aiheetta, Englantia siitä, että se tahtoo muuttaa kaikkien muiden maiden väestön pelkäksi maanviljelyväestöksi, jonka tehtailijana Englanti olisi. Hän väittää, että tällä tavoin on joutunut rappiolle Turkki, koska »maanomistajat ja -viljelijät eivät koskaan saaneet» (Englannin takia) »lujittaa itseään auran ja kangaspuiden, vasaran ja äkeen luonnollisella liitol-la.» (*The Slave Trade*, p. 125.) Hänen mielestään Urquhart itse on yksi Turkin rappiotilan pääaiheuttajia, hän kun on siellä Englannin etuja silmälläpitäen toiminnut vapaakaupan edistämiseksi. Parasta kuitenkin on se, että Carey, sivumennen sanoen suuri Venäjän liehakoitsija, tahtoo suojelutullijärjestelmällä estää tuota eroamista, jota se vain jouduttaa.

*** Ihmisystävälliset englantilaiset taloustieteilijät, kuten Mill, Rogers, Goldwin, Smith, Fawcett ym., ja vapaamieliset tehtailijat, kuten John Bright ja hänen kaltaisensa, kysyvät englantilaiselta maaylimystöltä — niin kuin jumala tiedusteli Kainilta hänen veljeään Abelia — minne tuhannet vapaat talonpoikamme ovat joutuneet? Entä mistä te sitten olette tulleet? Noiden vapaiden talonpoikien hävittämisestä. Minkä tähden ette kysy edelleen, mihin vapaat kanurit, kehrääjät ja käsityöläiset ovat joutuneet?

6. TEOLLISUUSKAPITALISTIN SYNTY

Teollisuuskapitalistin* synty ei tapahtunut yhtä vähitellen kuin maanvuokraajan. Epäilemättä monet pienet ammattikuntamestarit ja vielä useammat itsenäiset pienet käsityöläiset ja jopa palkkatyöläisetkin muuttuivat pikkukapitalisteiksi ja sitten vähitellen laajenevan palkkatyön riistämisen ja vastaavan kasautumisen kautta kapitalisteiksi sans phrase [varauksettomasti]. Kapitalistisen tuotannon lapsuusvuosina kävi usein niin kuin keskiaikaisen kaupunkilaitoksen lapsuusajana, jolloin kysymys siitä, kuka karanneista maaorjista oli oleva herra ja kuka palvelija, ratkaistiin usein sen perustalla, oliko pakeneminen tapahtunut aikaisemmin tai myöhemmin. Tämän menettelyn etanankulku ei kuitenkaan millään tavoin vastannut kaupan tarpeita uusilla maailmanmarkkinoilla, jotka 1400-luvun lopun suuret löydöt olivat luoneet. Mutta keskiaika jätti jälkeensä kaksi erilaista pääoman muotoa, jotka kypsyvät mitä erilaisimmissa yhteiskuntataloudellisissa muodostumissa ja ennen kapitalistisen tuotantotavan aikaa käyvät pääomasta quand même [ylipäänsä] — koronkiskurin pääoman ja kauppiaan pääoman.

»Nykyään yhteiskunnan kaikki rikkaus menee ensin kapitalistin käsiin... hän maksaa maanomistajalle vuokran, työmiehelle palkan, veron- ja kymmenystenkantajalle heidän saatavansa, ja pitää itse huomattavan, jopa suurimman ja päivä päivältä yhä kasvavan osan vuotuisen työn tuotteista. Kapitalistia voidaan nykyään pitää koko yhteiskunnan varallisuuden ensisijaisena omistajana, vaikkei mikään laki olekaan antanut hänelle oikeutta tähän omistukseen... Tämän omistuksen siirron aiheutti koron ottaminen pääomasta... eikä ole vähemmän merkittävää, että koko Euroopan lainsäätäjät tahtoivat estää sen laeilla koronkiskomista vastaan... Kapitalistin valta maan kaiken rikkauden yli tietää täydellistä kumousta omistusoikeudessa; minkä lain tai lakien sarjan nojalla se on tapahtunut?»**

Kirjoittajan olisi tullut muistaa, ettei kumouksia toimeenpanna lakien nojalla.

Koronkiskomisen ja kaupan muodostaman rahapääoman muuttamista teollisuuspääomaksi ehkäisi läänityslaitos maalla ja ammattikuntalaitos kaupungeissa.*** Nämä esteet poistettiin silloin, kun feodaalien henkivartiostot laskettiin hajalle ja maalaisväestön omaisuus pakkoluovutettiin ja väestö osittain karkotettiin. Uusi manufaktuuri syntyi merisatamissa tai sisämaan sellaisilla paikkakunnilla, jotka olivat vanhan kaupunkijärjestyksen ja sen ammattikuntalaitoksen ulkopuolella. Englannin corporate towns [ammattikunta-kaupungit] alkoivat sen tähden ankaran taistelun näitä uusia teollisuustaimarhoja vastaan.

* Teollisuus — tässä vastakohtana maanviljelykselle. Käsitteellisesti maanvuokraaja on samanlainen teollisuuskapitalisti kuin on tehtailija.

** »The Natural and Artificial Rights of Property Contrasted», London 1832, p. 98, 99. Nimettömän kirjoituksen tekijä on Th. Hodgskin.

*** Vielä 1794 pienet verankutojat lähettivät Leeds'istä edustuston anomaan parlamentilta lakia, joka kieltäisi kauppiaita rupeamasta tehtailijoiksi. (Tri Aikin. mt.)

Amerikan kulta- ja hopeakenttien löytö, alkuasukkaiden sukupuuttoon hävittäminen, orjuuttaminen ja kaivoksiin hautaaminen, alkanut Itä-Intian valloittaminen ja ryöstäminen, Afrikan muuttaminen mustaihoisten metsästysalueeksi — sellainen oli kapitalistisen tuotantokauden aamunkoitto. Nämä idylliset prosessit olivat alkuperäisen kasautumisen pääkohtia. Niiden jäljessä seurasi Euroopan kansojen kauppasota, jonka taistelutantereena oli koko maapallo. Se alkoi Alankomaiden erottautumisella Espanjasta,⁸¹ sai jättiläismittasuhteet Englannin jakobiinienvastaisessa sodassa⁸³ ja jatkuu nyt vielä oopiumisotina Kiinaa vastaan⁸² jne.

Alkuperäisen kasautumisen eri momentit jakautuvat enemmän tai vähemmän oikeassa aikajärjestyksessä Espanjan, Portugalin, Hollannin, Ranskan ja Englannin osalle. Englannissa ne yhdistetään 1600-luvun loppupuolella systemaattisesti siirtomaajärjestelmäksi, valtionlainajärjestelmäksi, uudenaikaiseksi verojärjestelmäksi ja suojelutullijärjestelmäksi. Nämä menetelmät perustuvat osaksi mitä häikäilemättömimpään väkivaltaan, kuten esimerkiksi siirtomaajärjestelmä. Mutta kaikki ne käyttävät valtiomahtia, ts. yhteiskunnan keskitettyä ja järjestynyttä valtaa, edistääkseen feodaalisen tuotantotavan ansarimaista muuttamista kapitalistiseksi ja lyhentääkseen siihen johtavia siirtymiskausia. Väkivalta on jokaisen uutta kohdussaan kantavan vanhan yhteiskunnan kättilö. Väkivalta itse on taloudellinen voimatekijä.

Mies, jonka erikoisalana on kristillisuus, nimittäin W. Howitt, sanoo kristillisestä siirtomaajärjestelmästä:

»Ne raakamaisuudet ja inhottavat ilkityöt, joita ns. kristityt rodut ovat suorittaneet kaikissa maailman kolkissa ja kaikkia kansoja kohtaan, jotka niiden on onnistunut orjuuttaa, ylittävät ne kauhuteot, joita mikä tahansa rotu, olkoon se miten villi ja sivistymätön, säälimätön ja häpeämätön tahansa on suorittanut millä hyvänsä historian kaudella»*.

Hollannin siirtomaatalouden historia — ja Hollanti oli 1600-luvun kapitalistinen mallivaltio — »antaa voittamattoman kuvan petoksista, lahjomisista, salamurhista ja kataluudesta».** Mikään ei ole kuvaavampaa kuin heidän ihmisvarkausjärjestelmänsä Celebesaarella orjain hankkimiseksi Jaavalle. Ihmisvarkaita opetettiin tätä tarkoitusta varten. Varas, tulkki ja myyjä olivat päähenkilöinä tässä kaupassa, alkuasukasprinsit päämyyjinä. Varastetut nuoret kätettiin Celebesaaren salaisiin vankiloihin, kunnes he olivat valmiita

---

* *William Howitt*. »Colonization and Christianity. A Popular History of the Treatment of the Natives by the Europeans in all their Colonies», London 1838, p. 9. Orjien kohtelusta on hyvää aineistoa *Charles Comte'n* kirjassa: »Traité de la Législation», 3ème éd. Bruxelles 1837. Täytyy tutkia yksityiskohdissaan tätä teosta nähdäkseen, millaiseksi porvaristo tekee itsensä ja työmiehensä siellä, missä se voi häikäilemättömästi muodostella maailmaa oman kuvansa mukaan.

** *Thomas Stamford Raffles*, late Lieut. Gov. of that island. »The History of Java», London 1817 [v. II, p. CXC—CXCI, liite].

ikänsä puolesta orjalaivoille lähetettäväksi. Eräässä virallisessa kertomuksessa sanotaan:

»Tämäkin Makassarin kaupunki on täynnä toinen toistaan kauheampia savan kiltoja, joihin on sullottu onnettomia, saaliinhimon ja tyranniuden uhreja, kahlehdittuja ja väkivaltaisesti perheistään erotettuja.»

Saadakseen haltuunsa Malakan hollantilaiset lahjoivat sen portugalilaisen kuvernöörin. Tämä päästi heidät 1641 kaupunkiin. He riensivät kohta kuvernöörin taloon ja murhasivat hänet »pidättyäkseen» maksamasta 21 875 punnan lahjuksia. Mihin he vain jalallaan astuivat, seurasi hävitys ja väestön tuhoutuminen. Banjuwangissa, Jaavan maakunnassa, oli 1750 yli 80 000 asukasta, 1811 oli enää ainoastaan 8000. Sellaista on »doux commerce» [lempeä kauppa]

Kuten tiedetään, Englannin Itä-Intian komppania⁸³ sai paitsi poliittista valtaa Itä-Intiassa myös yksinoikeuden teekauppaan samoin kuin yleensä Kiinan kauppaan sekä tavarankuljetukseen Euroopasta ja Eurooppaan. Mutta Intian rannikkoliikenne ja saarien välinen liikenne sekä kauppa Intian sisäosissa tuli komppanian korkeiden virkamiesten monopoliiksi. Suola-, oopiumi- ja betelmonopoli ynnä muiden tavaroiden myyntimonopoli oli ehtymätön rikkauten lähde. Virkamiehet itse määräsivät hinnat ja nylkivät onnetonta hindua mielensä mukaan. Kenraalikuvernööri oli osallisena tässä yksityiskaupassa. Hänen suosikkinsa saivat sopimuksia ehdoilla, joiden avulla he tekivät tyhjästä kultaa menestyksellisemmin kuin alkemistit. Suuria rikkauksia syntyi kuin sieninä sateella, alkuperäinen kasautuminen tapahtui ilman šillinginkään ennakkosijoitusta. Oikeudenkäynti Warren Hastingsia vastaan aivan vilisee sellaisia esimerkkejä. Tässä eräs tapaus. Muuan oopiumin hankintaa koskeva sopimus annettiin erälle Sullivanille juuri ennen hänen lähtöään virkamatkalle sangen kaukana oopiumialueista olevaan Intian osaan. Sullivan myy sopimuksensa 40 000 punnasta erälle Binnille, Binn myy sen samana päivänä 60 000 punnasta ja viimeinen ostaja ja sopimuksen täyttävä selittää, että hän vielä sen jälkeen sai suunnattoman suuren voiton. Yhden parlamentille esitetyn asiakirjan mukaan yhtiö ja sen virkamiehet ottivat intialaisilta vuosina 1757—1766 lahjana 6 miljoonaa puntaa! Vuosina 1769—1770 englantilaiset panivat keinotekoisesti toimeen nälänhädän ostamalla kaiken riisin ja kieltäytymällä jälleennyymästä sitä muuten kuin satumaisiin hintoihin.*

Alkuasukkaiden kohtelu oli tietysti kauheinta yksinomaan vientikauppaa palvelevilla plantaaseilla, kuten esimerkiksi Länsi-Intiassa, sekä ryöstettäväksi tuomituissa rikkaissa ja taajaanasutuissa maisa, kuten Meksikossa ja Itä-Intiassa. Mutta myös varsinaisissa siirto-

---

* Vuonna 1866 kuoli yhdessä ainoassa maakunnassa, Orissassa, nälkään enemmän kuin miljoona hindua. Siitä huolimatta Intian valtionrahastoa koetettiin rikastuttaa myymällä nälkäänäkeville elämäntarvikkeita korotettuihin hintoihin.

maissa alkuperäisen kasautumisen kristillinen luonne esiintyi oikeassa valossaan. Uuden-Englannin puritaanit — nuo protestanttisuuden järkevät taiturit — määräsivät 1703 Assembly'nsä [lakiasäättävän kokouksensa] päätöksellä 40 punnan palkinnon jokaisesta intiaanin päänahasta ja jokaisesta vangitusta punanahasta; 1720 — 100 punnan palkinnon kustakin päänahasta; 1744, kun Massachusetts-Bayssa oli yksi heimo julistettu kapinalliseksi, määrättiin seuraavat palkinnot: 12-vuotiaan tai vanhemman miehen päänahasta 100 puntaa uudessa valuutassa, miespuolisesta vangista 105 puntaa, naisvangeista ja vangituista lapsista 55 puntaa, naisten ja lasten päänahoista 50 puntaa. Muutamia vuosikymmeniä myöhemmin siirtomaajärjestelmä kosti sillä välin kapinallisiksi tulleille hurskaiden pilgrim fathers'ien (pyhiinvaeltaja-isien) jälkeläisille. Englantilaisten aloitteesta ja kustannuksella heidät lyötiin kuoliaiksi tomahawkeilla. Britannian parlamentti selitti verikoirat ja päänahan riistämisen »keinoiksi, jotka jumala ja luonto ovat antaneet sen käsiin».

Siirtomaajärjestelmä myötävaikutti kaupan ja laivaliikenteen nopeaan kehitykseen. »Gesellschaften Monopolia» (Luther) olivat voimakkaita vipuja pääoman keskityksessä. Siirtomaat olivat varmoja menekkimarkkinoita syntyville manufaktuureille ja myynnin yksinoikeus kiihdytti kasautumista. Euroopan ulkopuolelta ryöstäen, orjuuttaen ja murhaten hankitut aarteet virtasivat emämaahan ja muuttuivat siellä pääomaksi. Hollanti, joka ensimmäisenä kehitti siirtomaajärjestelmän täydelliseksi, oli jo 1648 kauppavahvuutensa huipulla.

Sen hallussa oli jakamattomasti »melkein koko Itä-Intian kauppa sekä Lounais- ja Koillis-Euroopan välinen kauppaliikenne. Sen kalastusalueiden, merenkulkuvälineiden ja manufaktuurien veroisia ei ollut missään maassa. Tasavallan pääomat olivat ehkä suuremmat kuin koko muun Euroopan yhteensä.»⁸⁴

Gulich unohtaa lisätä: Hollannin kansa oli jo 1648 rasittuneempi, köyhtyneempi ja raaemmin sorrettu kuin koko muun Euroopan kansat yhteensä.

Nykyään seuraa teollisuuden yliherruuden mukana kaupan yliherruus. Varsinaisena manufaktuuriaikana sitä vastoin kaupan yliherruus synnytti teollisuuden yliherruuden. Siitä johtui, että siirtomaajärjestelmällä oli siihen aikaan vallitseva asema. Siirtomaajärjestelmä oli se »vieras jumala» joka asettui alttarille Euroopan vanhojen epäjumalien rinnalle ja eräänä kauniina päivänä työnsi ne kaikki yhdessä rytkäksä alas. Se julisti voitonteon ihmiskunnan perimmäiseksi ja ainoaksi päämääräksi.

Julkinen luotto, so. valtionvelkajärjestelmä, jonka ituja huomaamme Genovassa ja Venetsiassa jo keskiajalla, valtasi manufaktuuri-aikana koko Euroopan. Siirtomaajärjestelmä merikauppoineen ja kauppasotineen oli sen taimitarha. Niin se ensin juurtui Hollantiin. Valtionvelka, so. valtion luovutus — olipa valtiomuoto yksinvaltainen, perustuslaillinen tai tasavaltainen — painaa leimansa kapi-

talistiseen aikakauteen. Ainoana osana niin sanotusta kansallisuusomaisuudesta, joka on todella nykyaikaisten kansojen yhteisomaisuutta, on niiden valtionvelka.* Siitä oli johdonmukaisena seurauksena nykyaikainen oppilausekka, että kansa tulee sitä rikkaammaksi, mitä pahemmin se velkaantuu. Julkinen luotto tulee pääoman credoksi. Ja valtionvelan ilmaannuttua anteeksiantamattomana kuolemansyyninä ei ole enää pyhän hengen pilkkaaminen, vaan uskollisuudenrikos valtionvelkaa vastaan.

Valtionvelka tulee yhdeksi alkuperäisen kasautumisen vaikuttavimmista vivuista. Ikään kuin taikasauvan kosketuksesta se antaa tuottamattomalle rahalle lisääntymiskyvyn ja muuttaa sen siten pääomaksi ilman että sen tarvitsee alistua teollisuus- ja jopa koronkiskomislaitoksiinkin erottamattomasti kuuluvan vaivannäön ja vaaran alaiseksi. Valtionvelkojat eivät todellisuudessa anna mitään, sillä lainattu summa muutetaan julkisiksi, helposti siirrettäviksi velkakirjoiksi, jotka edelleen liikkuvat heidän käsissään niin kuin ne olisivat puhdasta rahaa. Mutta paitsi näin muodostettua toimetonta koroillaaneläjien luokkaa ja hallituksen ja kansan välillä esiintyvien raha, miesten improvisoitua rikkautta, paitsi veronkannon vuokraajakauppiaita ja yksityistehtailijoita, joiden käsiin joutuu huomattava osa jokaisesta valtionlainasta aivan kuin taivaasta pudonneena pääomana — valtionvelka on synnyttänyt myös osakeyhtiöt, kaikenlaisten arvopaperien kaupan, hinta- ja kurssikeinottelun, sanalla sanoen pörssikeinottelun ja uudenaikaisen pankkienvallan.

Kansallisilla nimillä koristetut suuret pankit olivat alun pitäen vain yksityisten keinottelijoiden yhtiöitä, jotka asettuivat hallitusten rinnalle ja joilla saamiensa etuoikeuksien avulla oli tilaisuus lainata niille rahaa. Sen tähden ei ole varmempaa valtionvelan kasvamisen mittaria kuin näiden pankkien osakkeiden arvon jatkuva kohoaminen. Pankkien kukoistuskauti alkaa Englannin pankin perustamisesta (1694). Englannin pankki alkoi toimintansa lainaamalla hallitukselle rahaa 8%:n korolla; samalla parlamentti oikeutti sen tekemään rahaa samasta pääomasta, jonka se lainasi vielä kerran yleisölle pankkisetelienä. Se sai näillä seteleillä diskontata vekseleitä, antaa tavaralainoja ja ostaa jalometalleja. Ei kestänyt kauan ennen kuin tästä omakeoisesta luottorahastosta tuli kovaa rahaa, jossa Englannin pankki antoi lainat valtiolle ja jossa se valtion tiliin maksoi valtionvelan korot. Eikä siinä vielä kaikki, että se toisella kädellä antoi ottaakseen toisella enemmän takaisin; jopa ottaessaankin se jäi kansakunnan ikuisiksi velkojaksi viimeiseen annettuun penniin saakka. Vähitellen siitä tuli maan metallaarteiden välttämätön säilytyspaikka ja koko kauppaluoton painopiste. Samaan aikaan kun Englannissa lakattiin polttamasta noita-akkoja, siellä alettiin hirt-

---

* William Cobbett huomauttaa, että Englannissa kaikkia julkisia laitoksia nimitetään »kuninkaalliseksi», mutta velka siellä on sentään »kansallinen» (national debt).

tää setelinväärentäjiä. Minkä vaikutuksen tämän pankkiylimysten, rahamiesten, koroillaaneläjien, välittäjien, keinottelijoiden ja pörssi-susien lauman äkillinen ilmestyminen teki aikalaisiin, sen todistavat senaikuiset teokset, esim. Bolingbroken.*

Valtionvelan mukana syntyi kansainvälinen luottojärjestelmä, joka on usein alkuperäisen kasautumisen yhtenä salalähteenä yhden tai toisen kansan keskuudessa. Niinpä esimerkiksi venetsialaisten rosvojärjestelmän rikokset muodostivat sellaisen salatun perustuksen pääomarikkaukselle Hollannissa, jolle rappeutuva Venetsia lainasi suuria rahasummia. Niin on myös Hollannin ja Englannin suhteiden laita. Jo 1700-luvun alussa hollantilaiset manufaktuurit jäivät kauas jälkeen englantilaisista, ja Hollanti lakkasi olemasta vallitseva kauppa- ja teollisuuskansakunta. Siksi sen yhdeksi päätoimeksi tuli 1701—1776 suunnattoman suurten pääomien lainaaminen etenkin mahtavalle kilpailijalleen Englannille. Nykyään on Englannin ja Yhdysvaltojen suhde sama. Moni pääoma, joka tänään esiintyy Yhdysvalloissa ilman syntymätodistusta, on vasta eilen Englannissa pääomaksi muuttunutta lapsenverta.

Kun valtionvelalla on tukensa valtioneuloissa, joiden täytyy peittää vuotuiset korko- ym. menot, niin uudenaikaisesta verojärjestelmästä tuli valtionlainajärjestelmän välttämätön täydennys. Lainat antavat hallitukselle mahdollisuuden kattaa ylimääräiset menot ilman että veronmaksaja sen heti tuntee, mutta tulevaisuudessa ne vaativat korkeampia veroja. Toiselta puolen jatkuvasti kasautuvista veloista johtuva verojen korotus pakottaa hallitusta uusien ylimääräisten menojen sattuessa ottamaan yhä uusia lainoja. Uudenaikainen valtion raha-asiaihin hoito, jonka akselina on välttämättömien elämäntarvikkeiden verottaminen (siis niiden kallistaminen), sisältää siis itsestään tapahtuvan verojenkasvun idun. Liikaverotus ei ole väliaikainen tapaus, vaan päinvastoin pysyväinen periaate. Hollannissa, jonne tämä järjestelmä ensiksi kotiutui, suuri isänmaanystävä De Witt on ylistänyt sitä Maximenissaan⁸⁶ parhaimmaksi järjestelmäksi, millä palkkatyöläinen saatetaan alistuvaksi, kohtuulliseksi, ahkeraksi ja... ylenmäärin työtä tekeväksi. Sen tuhoisa vaikutus palkkatyöläisten asemaan ei kuitenkaan vaadi tässä huomiotamme siinä määrin kuin sen aiheuttama talonpojan, käsityöläisen, lyhyesti sanoen pikkuporvariston kaikkien kerrosten väkivaltainen pakkoluovutus. Siitä eivät ole eri mieltä edes porvarilliset taloustieteilijäkään. Sen pakkoluovuttavaa tehoa lisää vielä suojelutullijärjestelmä, joka on yksi sen olennaisia osia.

Valtionvelan ja sitä vastaavan verotusjärjestelmän suuri osuus yhteiskunnallisen varallisuuden muuttamisessa pääomaksi ja kansanjoukkojen pakkoluovutuksessa on saattanut useita kirjailijoita,

---

* »Jos tataarit tulvisivat meidän päivinämme Eurooppaan, olisi melko vaikeata saada heidät ymmärtämään, mitä rahamies meillä on.» (*Montesquieu. »Esprit des lois»,* ed. Londres 1769, t. IV, p. 33.)

kuten Cobbettin, Doubledayn ym. etsimään siitä nykyaikaisen kurjuuden pääsyytä.

Suojelutullijärjestelmä oli keksitty keino, jota käyttäen valmistettiin tehtailijoita, pakkoluovutettiin vapaita työläisiä, kapitalisoitiin kansan tuotanto- ja elämäntarvikkeita, lyhennettiin väkivaltaisesti siirtymistä vanhanaikaisesta tuotantotavasta uudenaikaiseen. Euroopan valtiot taistelivat patentista tähän keksintöön, ja kun se kerran oli tullut voitontekijäin palvelukseen, ne verottivat siinä tarkoituksessa muitakin kuin omia kansojaan välillisesti suojelutulleilla, välittömästi vientipalkkioilla ym. Ne tuhosivat väkivaltaisesti riippuvassa asemassa olevien naapurimaiden koko teollisuuden, kuten esimerkiksi Englanti teki lopun Irlannin villamanufaktuurista. Euroopan mannermaalla meneteltiin Colbertin antaman esimerkin mukaan vielä yksinkertaisemmin. Tehtailijoiden alkuperäinen pääoma otettiin siellä osittain ilman muuta valtionrahastosta.

»Minkä tähden», Mirabeau huudahtaa, »etsitään syytä Saksin manufaktuurien kukoistukseen niin kaukaa kuin seitsenvuotista sotaa ⁸⁶ edeltäneeltä ajalta? Entä 180 miljoonan valtionvelka!»*

Siirtomaajärjestelmä, valtionvelat, verotaakka, suojelutullijärjestelmä, kauppasodat ym. — kaikki nämä varsinaisen manufaktuuriajan taimet kasvavat jättiläiskokoisiksi suurteollisuuden lapsuusvuosina. Viimeksi mainitun syntymää vietetään suurella herodesmaisella lastenryöstöllä. Samoin kuin kuninkaallinen laivasto ottavat tehtaatkin miehistönsä pakkovärväyksellä. Niin välinpitämättömästi kuin sir F. M. Eden suhtautuukin niihin julmuuksiin, jotka liittyvät 1400-luvun viimeisellä kolmanneksella alkaneseen ja hänen omaan aikaansa, 1700-luvun loppuun saakka kestäneeseen maalaisväestön maan pakkoluovutukseen; niin omahyväisesti kuin hän lausuukin onnittelunsa tämän prosessin johdosta, koska se oli niin »välttämätön» kapitalistiselle maanviljelykselle ja »oikean suhteen luomiselle maanviljelysmaan ja karjalaitumen välillä», hän ei sentään osoita samaa taloudellista ymmärtämystä kun on kysymys lastenryöstöistä ja orjuutuksesta sitä tarkoitusta varten, että manufaktuuri tuotanto voitaisiin muuttaa tehdastuotannoksi ja luoda oikea suhde pääoman ja työvoiman välille. Hän sanoo:

»Yleisön olisi ehkä syytä harkita, voiko manufaktuuri, jonka menestyäkseen täytyy tyhjentää työväenasunnat ja köyhäinkodit lapsista, joiden on vuoroittain, ryhminä tehtävä työtä miltei yöt läpeensä; manufaktuuri, joka sitä paitsi sulloo yhteen eri sukupuolta olevat, eri ikäiset ja kaikenlaiset yksilöt, niin että tartuvan täytyy saattaa heidät pahuuteen ja siveettömyyteen — voiko sellainen manufaktuuri lisätä kansallisen ja yksilöllisen onnen yhteismäärää?»** »Derbyshiressä, Nottinghamshiressä ja varsinkin Lancashiressä», Fielden kirjoittaa, »käytettiin äskettäin keksittyjä koneita suurissa tehtaissa, aivan virtojen varrella, jotka voivat pyörittää vesiratasta. Näihin kaukana kaupungeista sijaitseviin paikkoihin tarvittiin äkkiä tuhansia työläisiä; ja mm. Lancashireen, joka

* *Mirabeau. mt.*, VI osa, s. 101.

** *Eden. mt.*, II kirja, I luku, s. 421.

siihen asti oli ollut verraten harvaan asuttu ja hedelmätön, tarvittiin nyt ennen kaikkea ihmisiä. Varsinkin pienet ja nopsat sormet olivat haluttuja. Kohta tuli tavaksi ottaa tehtaisiin oppipoikia (!) Lontoon, Birminghamin ym. seurakuntien köyhäinkodeista. Monia, monia tuhansia näitä pieniä, avuttomia olentoja, joiden ikä vaihteli 7:stä 13:een tai 14:ään vuoteen, kuljetettiin siten pohjoiseen. Tapana oli, että työnantaja» (so. lastenvaras) »puki, ruokki ja antoi asunnon oppipojilleen oppipoikatalossa tehtaan lähellä. Työnjohtajia asetettiin valvomaan heidän työtään. Näiden orjanpitäjien etujen mukaista oli rasittaa lapsia ylenmäärin työllä, sillä heidän palkkionsa oli suhteellinen sen tuotannon määrään, mikä lapsesta voitiin pusertaa. Sen luonnollisena seurauksena oli julma kohtelu. Monilla tehdasseuduilla, varsinkin Lancashiressä, näitä viattomia ja suojattomia olentoja, jotka oli luovutettu tehtaan isännän käytettäväksi, sydäntävihlovalta tavalla piinattiin. Heidät rasitettiin kuoliaaksi ylenmääräisellä työllä... piiskattiin, kahlehdiittiin ja kidutettiin erittäin julmasti; heitä, nälän heikentämiä, luurangoiksi lahtuneita, pakotettiin työhön useinkin ruoskan avulla... Muutamissa tapauksissa heidät saatettiin jopa tekemään itsemurha! Berbyshiren, Nottinghamshiren ja Lancashiren ihanat, romanttiset laaksot, joihin yhteiskunnallinen valvonta ei ulottunut, olivat muuttuneet synkiksi kidutus- ja murhapaikoiksi! Tehtailijoiden voitot olivat suunnattomat. Se vain yllytti heidän sudennälkänsä. He alkoivat käyttää yötyötä, so. kun he olivat yhden ryhmän työläisiä väsyttäneet päivällä loppuun saakka, heillä oli toinen ryhmä valmiina yötyöhön; päiväryhmä meni vuoteisiin, jotka yöryhmä oli juuri jättänyt ja päivinvastoin. Lancashirelainen sananparsi kertoo, että vuoteet eivät koskaan jäähtyneet.*

Kapitalistisen tuotannon kehittyessä manufaktuuriaikana Euroopan yleinen mielipide oli kadottanut hävyn- ja omanutunnon viimeisetkin rippeet. Kansakunnat ylpeilivät kynnisesti jokaisesta hävyttömyydestä, joka edisti pääoman kasautumista. Luettakoon esimerkiksi kunnan A. Andersonin naiiveja kauppa-aikakirjoja.⁷⁹ Näissä toimitetaan maailmalle englantilaisen valtioviisauden voittona sitä, että Englanti Utrechtin rauhassa pakotti espanjalaiset Asientosopimusten⁸⁷ nojalla luovuttamaan Englannille oikeuden käydä neekerikauppaa Afrikan ja Espanjan Amerikan välillä, kun se tähän saakka oli harjoittanut sitä ainoastaan Afrikan ja Englannin Länsi-Intian välillä. Englanti sai oikeuden viedä vuoteen 1743 saakka Espanjan

---

* *John Fielden*. mt., ss. 5, 6. Tehdasjärjestelmän alkuaikojen häpeämättömyyksistä ks. *Tri Aikin*. mt., s. 219, ja *Gisborne*. »Enquiry into the duties of men», 1795, v. II. — Kun höyrykone muutti tehtaata vesiputousten luota maaseudulta kaupunkien keskuksiin, lapsia oli tarjolla »kieltäytymishaluiselle» voitontekijälle tarvitsematta väkivaltaisesti tuottaa köyhäinkodeista. — Kun sir R. Peel (»moitteettoman ulkomuodon ministerin» isä) esitti 1815 lakiehdotuksensa lastensuojeluksesta, F. Horner (harkkorahakomitean neropatti ja Ricardon hyvä ystävä) selitti alahuoneessa: »On yleisesti tunnettua, että yhden vararikon tehneen henkilön tavaroiden joukossa ilmoitettiin julkisella huutokaupalla myytäväksi ja myytiinkin erä, jos sellaista sanaa saa käyttää, tehdaslapsia omaisuuden osana. Kaksi vuotta sitten (1813) käsiteltiin »King's Bench'issa» (ylihovioikeudessa) inhottava tapaus. Juttu koski jokuista poikaa. Eräs Lontoon seurakunta oli luovuttanut heidät tehtailijalle, joka vuorostaan oli antanut heidät toiselle. Lopuksi jokunen ihmisystävä löysi heidät täysin nälkiintyneinä (absolute famine). Toiseen vielä kauhistuttavampaan tapaukseen hän tutustui toimiesaan parlamentin tutkimuskomitean jäsenenä. Muutamia vuosia sitten eräs Lontoon seurakunta ja muuan Lancashiren tehtailija sopivat keskenään, että jokaista 20 tervettä lasta kohti tehtailijan oli otettava vastaan myös yksi idiootti.»

Amerikkaan vuosittain 4800 neekeriä. Tämä antoi virallisen suojan myös brittiläiselle salakuljetukselle. Liverpool kasvoi suureksi orjakauppansa ansiosta. Orjakauppa oli tässä kaupungissa noudatettu alkuperäisen kasautumisen menetelmä. Ja tähän päivään saakka on liverpoolilainen »rehellisyys» orjakaupan Pindaros, joka — ks. mainittua tri Aikinin teosta vuodelta 1795 — »intohimoisuuteen saakka edistää yritteliäisyyttä kaupassa, kasvattaa erinomaisia merimiehiä ja tuottaa äärettömästi rahaa». Liverpool käytti 1730 orjakaupassaan 15 laivaa, 1751 — 53, 1760 — 74, 1770 — 96 ja 1792 — 132.

Samalla kun puuvillateollisuus aiheutti lastenorjuutta Englannissa, se antoi sysäyksen Yhdysvaltojen enemmän tai vähemmän patriarkaalisen orjatalouden muuttamiseen kaupalliseksi riistojärjestelmäksi. Tarvitsin palkkatyöläisten verhoitu orjuus Euroopassa jallustakseen orjuuden sans phrase [koristelemattoman orjuuden] Uudessa maailmassa.*

Tantae molis erat⁸⁸ luoda edellytykset kapitalistisen tuotantotavan »ikuisten luonnonlakien» vapaalle vaikutukselle, viedä loppuun työmiesten ja työehtojen erotusprosessi, muuttaa toisessa kohtiassa yhteiskunnan tuotanto- ja elämäntarvikkeet pääomaksi ja toisessa väestö palkkatyöläisiksi, vapaiksi »työtätekeviksi köyhiksi», tuoksi uudenaikaisen historian taideluomukseksi.** Jos raha Augier'in sanojen mukaan »tulee maailmaan oikea veritahra toisella poskel-

---

* Vuonna 1790 oli Englannin Länsi-Intiassa 10 orjaa yhtä vapaata kohti, Ranskan — 14 yhtä kohti, Hollannin — 23 yhtä kohti (*Henry Brougham. »An Inquiry into the Colonial Policy of the European Powers», Edinburgh 1803, v. II, p. 74).*

** Sanontaa »labouring poor» [»työtätekevä köyhä»] tavataan englantilaisissa laeissa siitä hetkestä alkaen, jolloin palkkatyöläisten luokka saavuttaa huomattavat mittasuhteet. »Labouring poor» asetetaan vastakohtaksi toisaalta »idle poor'eille» [laiskoille köyhille], kerjäläisille ym., toisaalta niille työläisille, jotka eivät ole vielä kynittyjä kanoja, vaan työvälineidensä omistajia. Sanonta »labouring poor» siirtyi lakikielestä kansantaloustieteeseen, jossa sitä on käytetty alkaen Culpeperista, J. Childistä ym. aina A. Smithiin ja Edeniin saakka. Sen mukaan voidaan arvioida Edmund Burken, tuon »execrable political cant-monger'in» [»inhottavan valtiollisen löppötelijän»] *bonne foi'ta* [rehellisyttä], kun hän väittää sanonnan »labouring poor» olevan »execrable political cant» [»inhottavaa valtiollista ulkokultaisuutta»]. Tämä liehakoitsija, joka englantilaisen oligarkian palkkaamana näytteli romantiikkaa Ranskan vallankumouksen suhteen, ja Amerikan selkkausten alkuvaiheessa Pohjois-Amerikan siirtomaiden palkkaamana näytteli yhtä menestyksellisesti vapaamielistä englantilaisen oligarkian suhteen, oli kauttaaltaan tavallinen porvari: »Kaupan lait ovat luonnon lakeja ja siis myös jumalan lakeja» (*E. Burke. »Thoughts and Details on Scarcity», ed. London 1800, p. 31, 32).* Eipä ihme, että hän uskollisena jumalan ja luonnon laeille myi aina itsensä enimmäin tarjoavalle Pastori Tuckerin kirjoituksista — Tucker oli pappi ja tory, mutta muutoin kunnan mies ja kyvykäs kansantaloustieteilijä — saa hyvän kuvan tästä Edmund Burke'sta hänen vapaamielisyytensä ajoilta. Ottaen huomioon sen kurjan periaatteettomuuden, joka nykyään vallitsee ja usko nöyryimmästi »kaupan lakeihin», on yhä uudelleen paljastettava Burke't, jotka eroavat seuraajistaan vain yhdessä suhteessa — lahjakkuudessaan!

laan»,* niin pääoma tulee maailmaan tihkuen verta ja likaa kaikista huokosistaan, kiireestä kantapähän.**

7. KAPITALISTISEN KASAUTUMISEN HISTORIAALLINEN TENDENSSI

Mihin pääoman alkuperäinen kasautuminen, so. sen historiallinen syntymisprosessi, suuntautuu? Mikäli se ei ole orjien ja maaorjien välitöntä muuttamista palkkatyöläisiksi, siis pelkkää muodonvaihdosta, on se vain välittömän tuottajan pakkoluovutusta, so. omaan työhön perustuvan yksityisomistuksen lakkauttamista.

Yksityisomistusta, vastakohtana yhteiskunnalliselle, kollektiiviselle omistukselle, on vain siellä, missä työvälineet ja työn ulkoiset edellytykset ovat yksityisten henkilöiden hallussa. Mutta sen mukaan, ovatko nämä yksityiset henkilöt työmiehiä vai työtä teemmättömiä, muuttuu itse yksityisomistuksen luonne. Ne äärettömän monet vivahdukset, mitä yksityisomistuksella ensi silmäyksellä on, heijastavat vain eri asteita näiden molempien äärimmäisyyksien välillä.

Työläisten yksityinen omistusoikeus tuotantovälineisiinsä on pienliikkeen perustana, ja pienliike puolestaan välttämättömänä edellytyksenä yhteiskunnallisen tuotannon ja työläisen vapaan yksilöllisyyden kehitykselle. Tosin tämä tuotantotapa esiintyy myös orjuuden, maaorjuuden ja muiden riippuvaisuussuhteiden vallitessa. Mutta se kukoistaa, vaikuttaa koko voimallaan, saavuttaa oikean klassisen muotonsa vain siellä, missä työläinen on käyttämiensä työehtojen vapaa omistaja, talonpoika pellon, jota viljelee, käsityöläinen työkalun, jota hän osaa taidolla käyttää.

Tämä tuotantotapa edellyttää maan lohkomista ja muiden tuotantovälineiden jakautumista. Samoin kuin se tekee mahdolliseksi viimeksi mainittujen keskittämisen, se tekee mahdolliseksi myös yhteistoiminnan, työnjaon saman tuotantoprosessin sisällä, luonnon yhteiskunnallisen vallitsemisen ja sääntelyn sekä yhteiskunnallisten tuotantovoimien vapaan kehityksen. Sitä voidaan sietää vain ahtaissa luontoperäisissä yhteiskunnan ja tuotannon rajoissa. Sen ikuistamispyrkimys olisi, kuten Pecqueur oikein sanoo, »yleisen keskinkertaisuuden pysyväksi julistamista»⁸⁹. Määrätylle asteelle pääs-

* Marie Augier. »Du Crédit Public.»

** »Pääoma», »Quarterly Reviewer» sanoo, »pakenee melua ja taistelua ja on luonnostaan pelokas. Tämä on kyllä totta, mutta ei vielä sisällä koko totuutta. Pääoma pelkää liikevoiton puuttumista tai pientä voittoa niin kuin luonto pelkää tyhjyyttä. Tuottaessaan tyydyttävän voiton pääoma tulee rohkeaksi. Varmat 10 prosenttia, ja pääomaa voi käyttää kaikkialla; 20 prosenttia, ja se tulee vilkkaaksi; 50 prosenttia, suorastaan uhkarohkeaksi; 100 prosenttia, ja se tallaa kaikki inhimilliset lait jalkoihinsa; 300 prosenttia, ja ei löydy mitään rikosta, jota se ei uskaltaisi tehdä vaikkapa hirsipuun uhalla. Jos melu ja taistelu tuottaa voittoa, se edistää kumpaakin. Todistuksina ovat salakuljetus ja orjakauppa.» (T. J. Dunning. mt., ss. 35, 36.)

tyään se tuottaa oman häviönsä aineelliset edellytykset. Siitä hetkestä asti yhteiskunnan helmassa liikkuu voimia ja intohimoja, jotka tuntevat olevansa tämän tuotantotavan kahlehtimia. Sen täytyy hävitä ja se hävitetään. Sen hävittäminen, yksityisten ja hajallaan olevien tuotantovälineiden muuttaminen yhteiskunnallisesti keskiteytyiksi, siis useiden kääpiömäisten omaisuuksien muuttaminen harvojen suureksi omaisuudeksi, siis kansan syvien rivien maan, elämäntarvikkeiden ja työkalujen pakkoluovutus, tämä pelottava ja vaikea kansanjoukkojen pakkoluovutus muodostaa pääoman esihistorian. Siihen sisältyy sarja väkivaltaisia menetelmiä, joista me selostimme alkuperäisen kasautumisen keinoina vain käänteentekevät. Välittömästi tuottajat pakkoluovutetaan mitä säälimättömmän vandaalisesti ja siinä päästetään alhaisimmat, likaisimmat, pikkumaisimmat ja rumimmat intohimot valloilleen. Työllä hankitun, niin sanoaksemme yksityisen, riippumattoman työläisyksilön ja hänen työehtojensa yhteenkasvamiseen perustuvan yksityisomaisuuden työntää tieltään kapitalistinen yksityisomaisuus, joka perustuu vieraan, mutta muodollisesti vapaan työn riistämiseen.*

Niin pian kuin tämä muuttumisprosessi on hajottanut tarpeeksi syvästi ja laajalti vanhan yhteiskunnan, niin pian kuin työläiset ovat muuttuneet proletareiksi ja heidän työehtonsa pääomaksi, niin pian kuin kapitalistinen tuotantotapa pysyy omilla jaloillaan, sai työn jatkuva yhteiskunnallistaminen sekä maan ja muiden tuotantovälineiden muuttaminen yhteiskunnallisesti käytetyiksi, siis yhteisiksi tuotantovälineiksi, ja siis myös yksityisomaisuuksien laajempi pakkoluovuttaminen uuden muodon. Nyt ei enää ole pakkoluovutettavana omaa talouttaan hoitava työläinen, vaan monia työläisiä riistävä kapitalisti.

Tämä pakkoluovutus tapahtuu itse kapitalistisen tuotantotavan sisäisten lakien vaikutuksesta, pääomien yhteenkokoontumisen kautta. Yksi kapitalisti lyö monta muuta kuoliaaksi. Käsi kädessä tämän yhteenkokoontumisen kanssa eli sen kanssa, että muutamat kapitalistit pakkoluovuttavat monien omaisuudet, työprosessin yhteistoinnallinen muoto kehittyy yhä laajempialaiseksi, kehittyvät tieteen tarkoituksenmukainen tekninen käyttäminen, maan suunnitelmallinen käyttäminen, työvälineiden muuttuminen ainoastaan yhteisesti käytettäväiksi, kaikkien tuotantovälineiden säästö käyttämällä niitä yhdistetyssä, yhteiskunnallisessa työssä, kaikkien kansojen takeruminen maailmanmarkkinain verkkoon ja sen kautta kapitalistisen järjestelmän kansainvälinen luonne. Samalla kun pienenee niiden pääomaylimysten luku, jotka anastavat ja tekevät yksinoikeudekseen tämän muuttumisprosessin kaikki edut, kasvaa kurjuuden, sorron, orjuuden, rappeutumisen ja riiston määrä, ja samalla kasvaa myös

---

* »Olemme aivan uudessa yhteiskuntatilassa... pyrimme erottamaan kaikenlaatuisen omaisuuden kaikenlaatuudesta työstä.» (Sismondin »Nouveaux Principes de l'Économie Politique», t. II, [Paris 1827], p. 434.)

yhä paisuvan ja kapitalistisen tuotantoprosessin mekanismin itsensä kouluttaman, yhdistyneen ja järjestyneen työläisluokan suuttumuksen. Pääomamonopoli tulee sen tuotantotavan kahleeksi, joka on sen kanssa ja sen suojassa kehittynyt. Tuotantovälineiden yhteenkokoontuminen ja työn yhteiskunnallistuminen pääsevät kohtaan, missä ne käyvät kapitalistisen vaippansa kanssa yhteensopimattomiksi. Se räjäytetään rikki. Kapitalistisen yksityisomaisuuden kuolinhetki lyö. Pakkoluovuttajat pakkoluovutetaan.

Kapitalistisesta tuotantotavasta johtuva kapitalistinen anastustapa, siis myös kapitalistinen yksityisomaisuus, on ensimmäinen yksilöllisen, omaan työhön perustuvan yksityisomaisuuden kieltäminen. Mutta kapitalistinen tuotanto tuottaa luonnollisen prosessin välttämättömyydellä oman kieltämisensä. Se on kieltämisen kieltämistä. Se ei palauta yksityisomaisuutta, mutta kylläkin yksilöllisen omaisuuden kapitalistisen ajan saavutusten perusteella: yhteistoiminnan ja maan sekä itse työn tuottamien tuotantovälineiden yhteisomistuksen perusteella.

Yksilöiden oman työn tuottaman, hajallaan olevan yksityisomaisuuden muuttaminen kapitalistiseksi on tietysti verrattomasti pitkäaikaisempi, ankarampi ja vaikeampi prosessi kuin todellisuudessa jo yhteiskunnalliseen tuotantotoimeen perustuvan kapitalistisen yksityisomaisuuden muuttaminen yhteiskunnan omaisuudeksi. Edellisessä tapauksessa oli kysymys siitä, että muutamit anastajat pakkoluovuttavat kansanjoukot, jälkimmäisessä tapauksessa on kysymys siitä, että kansanjoukot pakkoluovuttavat muutamat anastajat.*

*Julkaistu ensi herran kirjassa: K. Marx.
»Das Kapital. Kritik der politischen
Oekonomie«. Erster Band. Hamburg 1867*

*Julkaistaan kirjan
tekstin mukaan*

Suomennos saksasta

---

* »Teollisuuden edistys, jonka tahdoton ja vastustuskyvytön toimeenpanija porvaristo on, asettaa kilpailusta johtuvan työläisten eristäytymisen tilalle heidän vallankumouksellisen yhteenliittymisensä yhdistysten kautta. Suurteollisuuden kehittyessä porvariston jalkojen alta riistetään siis itse se perusta, jolla se tuottaa ja omistaa tuotteet. Se tuottaa ennen kaikkea omat haudankaivajansa. Porvariston häviö ja proletariaatin voitto ovat yhtä väistämättömiä... Kaikista nykyään porvaristoa vastaan esiintyvistä luokista vain proletariaatti on todella vallankumouksellinen luokka. Muut luokat rappeutuvat ja häviävät suurteollisuuden kehittyessä, proletariaatti on sen oma tuote... Keskisäädyt, kuten pieniteollisuudenharjoittaja, pikkukauppias, käsityöläinen, talonpoika, kaikki ne taistelevat porvaristoa vastaan pelastaakseen perikadolta olemassaolonsa keskisäätynä. Ne eivät siis ole vallankumouksellisia, vaan vanhoillisia. Enemminkin, ne ovat taantumuksellisia, sillä ne yrittävät kääntää historian pyörää taaksepäin.» (K. Marx ja F. Engels. »Manifest der Kommunistischen Partei«, London 1848, p. 11, 9 [ks. tätä julkaisua, 1. osa, ss. 104, 103].)

FRIEDRICH ENGELS

»DEMOKRATISCHES WOCHENBLATTIL«
KIRJOITETTU RESENSIO
PÄÄOMAN ENSIMMÄISESTÄ OSASTA⁹⁰

MARXIN PÄÄOMA*

I

Niin kauan kuin maailmassa on ollut kapitalisteja ja työläisiä, ei ole ilmestynyt kirjaa, jolla olisi työläisille sellainen merkitys kuin kyseisellä teoksella. Nyt on ensi kerran selvitetty tieteellisesti pääoman ja työn suhde, se akseli, jonka ympäri koko nykyinen yhteiskuntajärjestelmämme pyörii, ja selvitetty niin perusteellisesti ja terävästi kuin ainoastaan saksalainen voi selvittää. Niin arvokkaita kuin Owenin, Saint-Simonin, Fourierin teokset ovat ja tulevat olemaan, vasta saksalaiselle oli suotu kohota korkeuteen, josta nykyisten yhteiskuntasuhteiden koko alue avautui selvänä ja näkyvänä kuin alempi vuoristomaisema katsojalle, joka seisoo korkeimmalla huipulla.

Tähänastinen kansantaloustiede on opettanut meille, että työ on kaiken varallisuuden lähde ja arvojen mitta, siis että kaksi esinettä, joiden tuottamiseen on kulutettu saman verran työaikaa, ovat myös saman arvoisia ja, koska ylipäänsä vain samat arvot ovat vaihtokelpoisia, myös toisiinsa vaihdettavissa. Samalla se opettaa kuitenkin, että on olemassa eräänlaista kasautunutta työtä, jota sanotaan pääomaksi, että tämä pääoma siihen sisältyvien apulähteiden ansiosta hottaa elävän työn tuottavuuden sata- ja tuhatkertaiseksi ja vaatii siitä tietyn hyvityksen, jota sanotaan voitoksi eli hyödyksi. Kuten kaikki tiedämme, asianlaita on todellisuudessa siten, että kasautuneen, kuolleen työn tuottama voitto aina vain suurenee ja kapitalistien pääomat käyvät yhä jättiläismäisemmiksi, kun taas elävän työn palkka supistuu jatkuvasti ja pelkällä palkalla elävien työläisten joukko yhäti kasvaa ja köyhtyy. Miten tämä ristiriita on ratkaistavissa? Miten kapitalistille voi jäädä voittoa, jos työläiselle korvataan täydelleen työn arvo, jonka hän on sijoittanut tuotteeseensa? Jos kerran vain samanlaiset arvot ovat vaihdettavissa, niin samoinhan pitäisi

---

* Das Kapital. Kritik der politischen Oekonomie, von Karl Marx. Erster Band. Der Produktionsprozess des Kapitals. Hamburg, O. Meissner, 1867.

olla tässäkin tapauksessa. Toisaalta kuinka voidaan vaihtaa samanlaisia arvoja ja kuinka työläinen voi saada tuotteensa täyden arvon, jos tämä tuote tulee jaetuksi hänen ja kapitalistin kesken, kuten monet taloustieteilijät selittävät? Tähänastinen taloustiede on avuton tämän ristiriidan suhteen, kirjoittelee tai änkyttää noloja, mitään sanomattomia lauseparsia. Eivätkä tähänastiset taloustieteen sosialistiset arvostelijatkaan ole kyenneet tekemään muuta kuin esittämään tämän ristiriidan; kukaan ei ratkaissut sitä, ennen kuin Marx vihdoinkin tutki tämän voiton muodostumisprosessin aina sen syntymäsjaa myöten ja teki siten kaiken selväksi.

Pääoman selvittelyssä Marx lähtee siitä yksinkertaisesta, tunnetusta tosiasiasta, että kapitalistit lisäävät pääomaansa vaihdon välityksellä: he ostavat rahallaan tavaran ja myyvät sen sitten suuremmasta rahasummasta kuin mitä se tuli heille maksamaan. Kapitalisti ostaa esim. puuvillaa 1000 taalerilla ja myy sen sitten 1100 taalerista, »ansaitsee» siis 100 taaleria. Tätä alkuperäisen pääoman ylittävää 100 taaleria Marx sanoo *lisäarvoksi*. Mistä tämä lisäarvo syntyy? Taloustieteilijäin olettamuksen mukaan vaihdetaan vain samanlaisia arvoja, ja abstraktisen teorian kannalta tämä onkin totta. Puuvillan osto ja sen jälleenmyynti ei siis voi tuottaa lisäarvoa sen enempää kuin hopeataalerin vaihtaminen 30 hopeagroscheniin ja näiden vaihtorahojen vaihtaminen jälleen hopeataaleriin, jolloin ei rikastuta eikä köyhdytä. Yhtä vähän voi lisäarvoa syntyä siitä, että myyjät myyvät tavarat niiden arvoa kalliimmasta tai ostajat ostavat ne niiden arvoa huokeammalla, koska jokainen on vuorostaan milloin ostaja, milloin myyjä ja siten siis jälleen tasoissa. Yhtä vähän voi tulla lisäarvoa siitä, että myyjät ja ostajat petkuttavat toisiaan, sillä tämä ei loisi mitään uutta arvoa tai lisäarvoa, vaan käteinen pääoma ainoastaan jakautuisi toisin kapitalistien kesken. Vaikka kapitalisti ostaa ja myy tavarat niiden arvoa vastaavasti, hänen saamansa arvo on suurempi kuin hänen sijoittamansa. Miten tämä tapahtuu?

Nykyisten yhteiskuntasuhteiden vallitessa kapitalisti löytää tavaramarkkinoilta *tavaran*, jolla on se omalaatuinen ominaisuus, että sen *käyttö on uuden arvon lähde, uuden arvon luomista*. Tämä tavara on *työvoima*.

Mikä on työvoiman arvo? Jokaisen tavaran arvon mittana on sen valmistamiseen tarvittava työ. Työvoima on olemassa elävän työlläisen muodossa ja työläinen tarvitsee tietyn määrän elämäntarvikkeita voidakseen olla olemassa sekä ylläpitääkseen perhettään, joka takaa työvoiman olemassaolon hänen kuolemansakin jälkeen. Työvoiman arvon osoittaa siis näiden elämäntarvikkeiden tuottamiseen tarvittava työaika. Kapitalisti suorittaa siitä maksun viikoittain ja ostaa siten käyttöönsä työlläisen viikon työn. Näin pitkälle herrat taloustieteilijät lienevät kuta kuinkin yhtä mieltä kanssamme työvoiman arvosta.

Kapitalisti panee nyt työlläisensä tekemään työtä. Tietyissä ajassa työläinen on toimittava työtä sen verran kuin oli edustettuna hä-

nen viikkopalkkassaan. Jos otaksutaan, että työläisen viikkopalkka edustaa kolmea työpäivää, niin alettuaan työn maanantaina työläinen on keskiviikkoiltaan mennessä *korvannut kapitalistille saamansa palkan koko arvon*. Mutta lakkaako hän silloin tekemästä työtä? Ei suinkaan. Kapitalisti on ostanut hänen *viikon* työnsä, ja työläisen täytyy vielä tehdä työtä viikon viimeiset kolme päivää. Tämä työläisen *lisätyö*, hänen palkkansa korvaamiseen tarvittavan ajan ylittävä työ, on *lisäarvon lähde*, pääoman paisumista alati voimistavan voiton lähde.

Älköön sanottako, että olisi mielivaltaista olettaa työläisen korvaavan työllään kolmessa päivässä palkan, jonka hän on saanut, ja tekevän muut kolme päivää työtä kapitalistin hyväksi. Tarvitseeko hän juuri kolme päivää palkan korvaamiseen vai kaksi vai neljä, on tässä tapauksessa tietenkin aivan samantekevää ja vaihtelee olosuhteiden mukaan; pääasia on kuitenkin se, että maksamansa työn ohella kapitalisti pihistää työtä, josta hän *ei maksa* mitään, ja tämä ei ole mikään mielivaltainen olettaus, sillä samana päivänä, jolloin kapitalisti jatkuvasti saisi kiristetyksi työläiseltä työtä vain sen verran kuin maksaa hänelle palkan muodossa, sinä samaisena päivänä kapitalistin olisi suljettava työpajansa, koska silloin koko hänen voitonsa valuisi hiekkaan.

Tässä meillä on kaikkien noiden ristiriitojen ratkaisu. Lisäarvon muodostuminen (tästä lisäarvosta on huomattava osa kapitalistin saamaa voittoa) on nyt aivan selvää ja luonnollista. Työvoiman arvo tulee maksetuksi, mutta tämä arvo on paljon pienempi kuin se, minkä kapitalisti osaa saada työvoimasta, ja tämä ero, *maksamaton työ*, onkin juuri kapitalistin eli tarkemmin sanoen kapitalistiluokan osuus. Senkin voiton, minkä edellä olleessa esimerkissä puuvillakauppias saa puuvillastaan, täytyy koostua maksamattomasta työstä, elleivät puuvillan hinnat olleet kohonneet. Kauppiaan täytyy tehdä kaupat puuvillatehtailijan kanssa, joka voi näiden 100 taalerin lisäksi saada vielä voittoa itselleen ja jakaa siis anastamansa maksamattoman työn hänen kanssaan. Tämä maksamaton työ on yleensä se, mikä ylläpitää kaikki työtätekemättömät yhteiskunnan jäsenet. Siitä peritään valtion- ja kunnanverot, sikäli kuin näitä lankeaa kapitalistiluokalle, maanomistajien maankorot jne. Sen varassa on koko olemassaoleva yhteiskuntajärjestelmä.

Toisaalta olisi mautonta olettaa, että maksamaton työ olisi saanut alkunsa vasta nykyisten suhteiden vallitessa, jolloin tuotantoa harjoittavat toisaalta kapitalistit ja toisaalta palkkatyöläiset. Päinvastoin. Sorretun luokan on pitänyt kaikkina aikoina suorittaa maksetun työtä. Varsin pitkän ajan, jolloin orjuus oli vallitsevana työnjärjestelymuotona, orjien oli pakko tehdä työtä enemmän kuin heille annettiin korvausta elämäntarvikkeiden muodossa. Maaorjuuden vallitessa ja aina talonpoikien veropäivätöiden lakkauttamiseen saakka asianlaita oli samoin; tässä suhteessa tulee jopa kouraantuntuvasti ilmi ero ajassa, jolloin talonpoika tekee työtä elämänsä ylläpitämisek-

si ja lisätyötä kartanonherralle, koska näet viimeksi mainittu tapahtuu erikseen edellisestä. Muoto on nyt muuttunut, mutta asia on pysynyt samana, ja niin kauan kuin »tuotantovälineet ovat jonkin yhteiskunnan osan yksinoikeutena työmiehen täytyy, olipa hän vapaa tai epävapaa, lisätä ylläpidokseen välttämättömään työaikaan ylimääräistä työaika, tuottaakseen elämäntarvikkeet tuotantovälineiden omistajalle». (Marx, s. 202.) [239]*

II

Edellisessä artikkelissa totesimme, että jokainen kapitalistin palkkaama työläinen suorittaa kahdenlaista työtä. Osan työajastaan hän käyttää kapitalistilta saamansa palkan korvaamiseen ja tätä osaa työstä Marx sanoo *välttämättömäksi työkseksi*. Hän on silti edelleenkin jatkava työntekoa ja tuottaa tämän ajan kuluessa kapitalistille *lisäarvoa*, josta huomattava osa on voittoa. Tätä osaa työstä sanotaan *lisätyökseksi*.

Olettakaamme työläisen tekevän kolme viikonpäivää työtä palkkansa korvaukseksi ja kolme päivää lisäarvon tuottamiseksi kapitalistille. Tämä merkitsee toisin sanottuna, että kahdentoista tunnin työpäivässä hän tekee kuusi tuntia työtä palkkansa edestä ja kuusi tuntia lisäarvon tuottamiseksi. Viikosta voidaan saada vain kuusi ja sunnuntaikin mukaan liitettynä vain seitsemän päivää, mutta joka eri päivästä voidaan saada irti kuusi, kahdeksan, kymmenen, kaksitoista, viisitoista työtuntia ja jopa enemmänkin. Työläinen on myynyt päiväpalkastaan kapitalistille yhden työpäivän. Entä *mikä on työpäivä?* Kahdeksanko vai kahdeksantoista tuntia?

Kapitalisti on kiinnostunut siitä, että työpäivä tehdään niin pitkäksi kuin suinkin mahdollista. Mitä pitempi se on, sitä enemmän tuotetaan lisäarvoa. Työläisellä on se oikea tunne, että häneltä anastetaan laittomasti jokainen työtunti, minkä hän tekee palkkansa korvauksen lisäksi. Hän tuntee nahoissaan, mitä merkitsee liian pitkäaikainen työnteko. Kapitalisti kamppailee voitostaan, työmies terveydestään, parin tunnin päivittäisestä levosta voidakseen työntekoa, nukkumista ja syömistä lukuun ottamatta vaikuttaa myös muussa suhteessa ihmisenä. Huomautettakoon ohimennen, ettei suinkaan yksityisten kapitalistien hyvästä tahdosta riipu se, tahtovatko he vai eivät osallistua tähän kamppailuun, sillä kilpailu pakottaa ihmisystävällisimmätkin heistä liittymään kollegoihinsa ja sääntämään työajan yhtä pitkäksi kuin nämä.

Taistelu työpäivän säättämisestä on jatkunut vapaiden työläisten historiallisesta ensiesiintymisestä alkaen aina nykypäiviin saakka. Työpäivä on eri teollisuusaloilla totutun tavan mukaan erilainen, mutta todellisuudessa tästä pidetään harvoin kiinni. Vain siellä, missä

---

* Hakasuluissa olevat sivunumerot viittaavat Marxin Pääoman suomenkielisen laitoksen 1. osaan (Petroskoi 1957). *Toim.*

työpäivä on lailla säädetty ja valvotaan sen noudattamista, vain siellä voidaan sanoa olevan normaalityöpäivän. Ja näin on toistaiseksi laita miltei yksinomaisesti Englannin tehdaspiireissä. Siellä on säädetty kymmentuntine ntyöpäivä (10¹/₂ tuntia viitenä päivänä ja 7¹/₂ tuntia lauantaina) kaikille naisille ja 13—18-vuotiaille pojille, ja koska miehet eivät voi tehdä työtä ilman heitä, niin miestenkin työpäivä muodostuu kymmentuntiseksi. Englannin työläiset ovat saaneet tämän lain vuosia vaatineella sitkeydellä, kamppailemalla sinnikkäästi ja itsepintaisesti tehtailijoita vastaan, turvautumalla painovapauteen, yhdistymis- ja kokoontumisoikeuteen samoin kuin käyttämällä taitavasti hyväkseen vallassaolevan luokan sisäistä hajaannusta. Siitä on tullut Englannin työläisten palladion, turva, se on sulkenut vähitellen piiriinsä kaikki suurteollisuudenalat ja viime vuonna miltei *kaiken teollisuuden*, ainakin kaikki ne alat, joiden palveluksessa on naisia ja lapsia. Kyseisessä teoksessa on erittäin seikka-peräistä aineistoa tästä Englannissa tapahtuneen lakisääteisen työpäivän sääntelyn historiasta. Pohjois-Saksan seuraavilla valtiopäivillä tulevat käsiteltäviksi myös ammattisäädökset ja samalla tehdastyön sääntely. Toivottavasti kukaan saksalaisten työläisten valitsema valtiopäivämies ei ryhdy käsittelemään tätä lakia ennen kuin on perehtynyt perin pohjin tähän *Marxin* kirjaan. *Tässä suhteessa on paljon saavutettavissa*. Saksan hallitsevien luokkien sisäinen hajaannus on työläisille edullisempi kuin koskaan Englannissa, sillä *yleinen äänioikeus panee hallitsevat luokat tavoittelemaan työläisten suosiota*. Neljä tai viisi proletariaatin edustajaa on näissä olosuhteissa voima, jos he osaavat käyttää hyväkseen asemaansa, jos he tuntevat ennen muuta käsiteltävänä olevan asian, mitä porvarit eivät tunne. Ja siihen *Marxin* kirje antaa heille kaiken aineiston valmiina käte-

Sivuutamme joukon muita erinomaisia, enimmäkseen teorian kannalta kiinnostavia tutkimuksia ja pysähdyimme vielä vain viimeiseen lukuun, jossa käsitellään pääoman akkumulaatiota eli kasautumista. Siinä todistetaan ensinnäkin, että kapitalistinen, ts. toisaalta kapitalisteja ja toisaalta palkkatyöläisiä edellyttävä tuotantotapa ei ainoastaan tuota alinomaa kapitalisteille pääomaa, vaan se tuottaa samalla myös entistä enemmän työläisten köyhyyttä; siten tulee turvatuksi se, että toisella puolen on aina jatkuvasti olemassa kapitalisteja, jotka ovat kaikkien elämäntarvikkeiden, kaikkien raaka-ainesten ja työvälineiden omistajia, ja toisella puolen suuri joukko työläisiä, joiden on pakko myydä näille kapitalisteille työvoimaansa selaisesta elämäntarvikkeiden määrästä, joka parhaassa tapauksessa riittää pitämään heidät työkunnossa ja turvaamaan uuden työkykyisten proletariin polven kasvun. Pääoma ei kuitenkaan pelkästään uusiinnu, se ja samalla sen valta omistamattomaan työläisluokkaan kasvaa ja suurenee jatkuvasti. Niin kuin se itse uusiintuu yhä suuremmassa mitassa, niin myös nykyaikainen kapitalistinen tuotantotapa uusintaa yhä suuremmassa mitassa, alati kasvavassa määrässä omista-

mattomien työläisten luokkaa. »Pääoman kasautuminen uusintaa pääomasuhteen laajemmassa mitassa, enemmän kapitalisteja ja suurempia kapitalisteja toiseen kohtioon, enemmän palkkatyöläisiä toiseen... *Pääoman kasautuminen on siis proletariaatin lisääntymistä.*» (S. 600.) [567] Mutta konetekniikan edistyminen, maanviljelyn paraneminen yms. vähentää alinomaan tietyn samanlaisen tuotemäärän valmistamiseen tarvittavien työläisten lukua, ja koska tämä edistys, ts. tämä liikatyöväen kasvu on jopa pääoman kasvua nopeampi, niin miten käy näiden määrällisesti alati lisääntyvien työläisten? Heistä muodostuu teollisuuden vara-armeija, joka saa huonoina tai keskinkertaisina liiketoimintakausina työstään sen arvoa *pienemmän* maksun ja on toimesta epäsäännöllisesti tai julkisen köyhäinhoidon varassa, mutta joka erittäin vilkkaan liiketoiminnan aikana on ehdottoman tarpeen kapitalistiluokalle, mistä Englanti on kouraantuntuva esimerkki. *Kaikissa olosuhteissa se on omiaan järkyttämään vakituisesti työssä olevien työläisten vastustusvoimaa ja pitämään heidän palkkansa alhaalla.* »Kuta suurempi on yhteiskunnallinen rikkaus... sitä suurempi on suhteellinen liikkaväestö eli teollisuuden vara-armeija. Mutta kuta suurempi tämä vara-armeija on toimivaan työläisarmeijaan verraten, sitä suurempi on se pysyväinen liikkaväestö, jonka kurjuus on kääntäen verrannollinen sen työrasitukseen.* Kuta suurempi vihdoin on työväenluokan Latsarus-kerros ja teollisuuden vara-armeija, sitä suurempi on virallisesti tunnustettu pauperismi. *Tämä on kapitalistisen kasautumisen ehdoton, yleinen laki.*» (S. 631.) [595]

Nämä ovat muutamia ankaran tieteellisesti todistettuja nykyisen kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän peruslakeja, ja viralliset taloustieteilijät varovat kyllä jo pelkästään yrittämästä niiden kumoamista. Mutta onko siten sanottu kaikki? Ei suinkaan. Yhtä terävästi kuin Marx korostaa kapitalistisen tuotannon huonoja puolia, yhtä selvästi hän todistaa, että tämä yhteiskuntamuoto on ollut välttämätön yhteiskunnan tuotantovoimien kohottamiseksi sille korkeudelle, joka tekee mahdolliseksi yhteiskunnan kaikkien jäsenten yhtäläisen, ihmisarvon mukaisen kehityksen. Kaikki aikaisemmat yhteiskuntamuodot ovat olleet köyhiä siihen. Vasta kapitalistinen tuotanto luo sen rikkouden ja ne tuotantovoimat, jotka siihen tarvitaan, mutta se luo samalla myös lukuisista ja sorretuista työläisistä koostuvan yhteiskuntaluokan, joka yhä enemmän pakottuu ottamaan tämän rikkouden ja tuotantovoimat ja käyttämään niitä koko yhteiskunnan eikä kuten nykyään yksinoikeutetun luokan hyväksi.

Kirjoittanut F. Engels maaliskuun 2. ja 13. päivän välisenä aikana 1868

Julkaistaan lehden tekstin mukaan

Julkaistu »Demokratisches Wochenblattissa» n:o 12 ja 13, 21. ja 28. maaliskuuta 1868

Suomennos saksasta

* Marx on täsmentänyt tätä väitettä Pääoman 1. osan auktorisoidussa ranskankielisessä käännöksessä. *Toim.*

FRIEDRICH ENGELS

MARXIN PÄÄOMAN TOISEN OSAN ESIPUHEESTA

...Mutta mitä uutta Marx sitten on sanonut lisäarvosta? Miten on selitettävissä, että Marxin lisäarvoteoria iski kaikkiin sivistysmaihiin kuin salama kirkkaalta taivaalta, kun taas kaikkien hänen sosialististen edeltäjäinsä, mm. Rodbertuksen, teorioilla ei ollut mitään vaikutusta?

Eräs esimerkki kemian historiasta valaisee asian.

Kuten tunnettua vielä 1700-luvun lopulla oli vallitsevana flogistonteorია, jonka mukaan kaiken palamisen olemuksena oli se, että palavasta aineesta erkani toinen, oletettu aine, absoluuttinen palamisaine, jolle annettiin nimi flogiston. Tämä teoria riitti selittämään useimmat silloin tunnetut kemialliset ilmiöt, vaikka monissa tapauksissa se oli hyvinkin vaikeaa. Mutta sitten Priestley valmistti 1774 ilmalajin, »jonka hän totesi niin puhtaaksi eli niin flogiston-vapaaksi, että tavallinen ilma siihen verrattuna tuntui aivan pilaantuneelta». Hän nimitti sitä deflogistoiduksi ilmaksi. Vähän myöhemmin Scheele valmistti Ruotsissa saman ilmalajin ja osoitti, että sitä on ilmakehässä. Hän huomasi myös, että se häviää, jos jokin kappale poltetaan siinä tai tavallisessa ilmassa, ja nimitti sitä sen tähden tuli-ilmaksi [Feuerluft].

»Näistä tuloksista hän teki johtopäätöksen, että yhdistys, joka syntyy flogistonin yhtyessä erääseen ilman ainesosaan» [siis palamisessa}, »ei ole muuta kuin tulta tai lämpöä, joka haihtuu lasin läpi.»*

Sekä Priestley että Scheele olivat kuvailleet hapen, mutta eivät tienneet, mitä heillä oli käsissään. He »jäivät edeltäjiltään tapamiensa» flogististen »kategoriain lumoihin». Alkuaine, jonka tuli kaataa koko flogistinen käsityskanta ja mullistaa kemia, oli heidän käsissään hedelmätön. Mutta Priestley oli kohta keksintönsä tehtyään

---

* Roscoe und Schorlemmer. »Ausführliches Lehrbuch der Chemie», Braunschweig 1887, I, S. 13, 18.

ilmoittanut Pariisissa sen Lavoisier'lle, ja Lavoisier tutki nyt tämän uuden tosiasian avulla koko flogistisen kemian; hän vasta huomasi, että uusi ilmalaji oli uusi kemiallinen alkuaine ja että palaminen *ei ole* salaperäisen flogistonin *poistumista* palavasta aineesta, vaan tämän uuden alkuaineen *yhtymistä* palavaan aineeseen, ja asetti siten jaloilleen koko kemian, joka flogistisessa muodossaan oli seisonut päällään. Ja joskaan Lavoisier, kuten hän myöhemmin väitti, ei ollut kuvailut happea samaan aikaan kuin muut eikä itsenäisesti, hän on kuitenkin varsinainen hapen *keksijä* eivätkä nuo kaksi, jotka olivat vain *kuvailleet* sen aavistamattakaan, *mitä* olivat kuvailleet.

Lisäarvoteoriassa Marx on edeltäjiinsä verrattuna samaa kuin Lavoisier on verrattuna Priestleyhin ja Scheeleen. Tuotteen arvon sen osan *olemassaolo*, jota nyt sanotaan lisäarvoksi, oli jo kauan ennen Marxia todettu; samoin oli enemmän tai vähemmän selvästi selitetty, mistä se muodostuu, nimittäin: sen työn tuotteesta, josta anastaja ei ole maksanut vastiketta. Mutta pitemmälle ei päästy. Toiset — klasiset porvarilliset taloustieteilijät — tutkivat korkeintaan määräsuhdetta, jossa työn tuote jaetaan työläisen ja tuotantovälineiden omistajan kesken. Toiset — sosialistit — pitivät tätä jakoa epäoikeudenmukaisena ja yrittivät utopistisin keinoin korjata vääryyttä. Kummatkin jäivät tapaamiensa taloustieteellisten kategoriain lumoihin.

Mutta sitten esiintyi Marx. Ja aivan päinvastoin kuin kaikki edeltäjänsä. Siinä, missä nämä olivat nähneet *ratkaisun*, hän näki vain *ongelman*. Hän näki, että siinä ei ollut deflogistoitua ilmaa eikä tuli-ilmaa, vaan happea, että kyseessä ei ollut taloustieteellisen tosiasian pelkkä toteaminen eikä myöskään tämän tosiasian ristiriita ikuisine oikeudenmukaisuuksineen ja tosimoraaleineen, vaan tosiasia, jonka tehtävänä oli mullistaa koko kansantaloustiede ja joka antoi avaimen koko kapitalistisen tuotannon ymmärtämiseen sille, joka osasi sitä käyttää. Tämän tosiasian avulla hän tutki kaikki aikaisemmat kategoriat, kuten Lavoisier oli hapen avulla tutkinut aikaisemmin flogistisen kemian kategoriat. Tietääkseen, mitä lisäarvo on, hänen täytyi tietää, mitä arvo on. Arvostelu täytyi kohdistaa ennen kaikkea Ricardon arvoteoriaan itseensä. Marx tutki siis työn arvoaluovaa ominaisuutta ja totesi ensimmäisen kerran, *mikä* työ, miksi ja kuinka luo arvoa, totesi, että arvo ylipäänsä ei ole mitään muuta kuin *tällaista* jähmettynyttä työtä — asia, joka Rodbertukselta jäi elämänsä loppuun asti ymmärtämättä. Marx tutki sitten tavaran ja rahan suhdetta ja osoitti, kuinka ja miksi tavaran — koska sillä on arvon luonne — ja tavaranvaihdon täytyy synnyttää tavaran ja rahan välinen vastakkaisuus; hänen tähän perustuva rahateoriaansa on ensimmäinen tyhjentyvä laatuaan ja on nyt kaikessa hiljaisuudessa yleisesti hyväksytty. Hän tutki rahan muuttumista pääomaksi ja osoitti, että se johtui työvoiman ostosta ja myynnistä. Asettamalla tässä työn tilalle työvoiman, jolla on arvoaluova luonne, hän ratkaisi yhdellä iskulla erään pulmista, johon Ricardon koulukunta oli sortu-

nut: mahdottomuuden saattaa pääoman ja työn keskinäinen vaihto sopusointuun Ricardon lain kanssa, joka määrittelee arvon työllä. Vasta todettuaan pääoman jakautuvan pysyväksi ja vaihtelevaksi Marx pystyi esittämään yksityiskohtiaan myöten todellisen asianlaidan lisäarvon synnystä ja siten selittämään sen — mitä kukaan hänen edeltäjistään ei ollut kyennyt tekemään; hän siis totesi itse pääoman kahtalaisuuden, jossa toteamisessa ei Rodbertus eivätkä porvarilliset taloustieteilijätäkään päässeet alkuunkaan, mutta joka antaa avaimen monimutkaisten taloustieteellisten ongelmien ratkaisuun; sen osoittaa parhaiten juuri II kirja ja vielä enemmän III kirja, kuten tullaan näkemään. Sitten Marx tutki itse lisäarvoa, löysi sen molemmat muodot: absoluuttisen ja suhteellisen lisäarvon, ja osoitti, kuinka erilainen, mutta kummassakin tapauksessa ratkaiseva osuus niillä on ollut kapitalistisen tuotannon historiallisessa kehityksessä. Lisäarvoteoriaan pohjautuen hän loi ensimmäisen järkipärisen työpalkkateorian, mikä onkin nyt vain olemassa, ja esitti ensimmäisen kerran kapitalistisen kasautumisen historian peruspiirteet ja hahmotteli sen historialliset tendenssit.

Kirjoittanut F. Engels
5. toukokuuta 1885

Julkaistu ensi kerran kirjassa: K. Marx.
»Das Kapital. Kritik der politischen
Oekonomie». Zweiter Band. Herausge-
geben von Friedrich Engels. Hamburg
1885

Julkaistaan kirjan
tekstin mukaan

Suomennos saksasta

KARL MARX

VETOOMUS YHDYSVALTOJEN KANSALLISELLE TYÖVÄENLIITOLLE⁹¹

Työläistoverit!

Työväenliittomme perustavassa ohjelmassa julistimme: »Ei hallitsevien luokkien viisaus, vaan niiden rikollista mielettömyyttä vastaan kohdistunut Englannin työväenluokan sankarillinen vastarinta pelasti Länsi-Euroopan häpeällisestä ristiretkiseikkailusta, jonka tarkoituksena oli orjuuden ikuistaminen ja levittäminen Atlantin valtameren toisella puolella.»* Nyt on koittanut teidän vuoronne estää sota, jonka seurauksena Atlantin valtameren kummallakin puolen kasvava työväenliike tulisi epäilemättä temmatuksi taaksepäin epämääräiseksi ajaksi.

Tuskin tarvinnee todistella teille, että on olemassa eurooppalaisia valtakuntia, jotka toivovat kiihkeästi Yhdysvaltojen vetämistä sotaan Englantia vastaan. Pikainen silmäys kauppatilastollisiin tietoihin saa meidät vakuuttumaan siitä, että Venäjän raaka-aineiden vienti — Venäjällähän ei ole mitään muuta vietävää — oli perääntynyt nopeasti amerikkalaisen kilpailun edessä kunnes sisällissota⁴ muutti yhtäkkiä tilanteen. Amerikkalaisten aurojen takominen miekoiksi juuri nyt merkitsisi, että tuo despoottinen valtakunta, jonka viisaat tasavaltalaiset valtiomiehonne ovat valinneet lähimmäksi neuvonantajakseen, tulisi pelastetuksi sitä uhkaavalta vararikolta. Riippumatta lainkaan minkään hallituksen erikoiseduista, eikö kuitenkin olisi sortajiemme yhteisten etujen mukaista muuttaa yhä voimistuva kansainvälinen yhteistyömme meidän keskinäiseksi sodaksi?

Tervehdyskirjeessämme herra Lincolnille sen johdosta, että hänet valittiin uudelleen presidentiksi, lausuiimme vakaumuksenamme, että Amerikan sisällissodalla tulee olemaan yhtä suuri merkitys työväenluokan kehitykselle kuin Amerikan vapaussodalla¹¹ oli porvariston kehitykselle.** Orjanomistusta vastaan käydyn sodan voitokas päät-

* Ks. tätä osaa, s. 11. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, s. 17. *Toim.*

tyminen avasi tosiaan uuden aikakauden työväenluokan historiassa. Juuri tuohon aikaan itsessään Yhdysvalloissa syntyi riippumaton työväenliike, jota vanhat puolueenne ja niiden ammattipolitikoitsijat tarkkaavat suuttuneina. Kypsyäkseen tuo liike tarvitsee rauhan vuosia. Sen tukahduttamiseksi on tarpeen sota Yhdysvaltojen ja Englannin välillä.

Sisällissodan välittömänä kouraantuntuvana tuloksena oli luonnollisesti amerikkalaisen työläisen aseman huononeminen. Yhdysvalloissa samoin kuin Euroopassakin hirvittävä vampyyri — valtionvelka — jota siirrellään harteilta toisille, sälytettiin lopulta työväenluokan harteille. Eräs valtiomiehenne sanoi, että välttämättömyystarvikkeiden hinnat ovat kohonneet 78 % vuodesta 1860 alkaen, samaan aikaan kun ammattitaidottoman työläisen palkka on kohonnut vain 50 % ja ammattitaitoisen 60 %.

»Pauperismi kasvaa nykyään Amerikassa nopeammin kuin väestö», hän valitti.

Sitä paitsi työväenluokan kärsimysten taustalla erottuu yhä jyrkemmin finanssiylimystön, kiipijäylimystön⁹² ja muiden sodan synnyttämien loiseläjien räikeä ylellisyys. Kaikesta tästä huolimatta sisällissodan tulos — orjien vapautus ja sen luokkaliikkeellenne antama moraalinen virike — oli sittenkin myönteinen. Uuden sodan, joka ei ole puolustettavissa enempää ylevillä tavoitteilla kuin suurella sosiaalisella välttämättömyydelläkään, vanhan maailman hengessä käytävän sodan tuloksena eivät olisi rikutut orjan kahleet, vaan uudet kahleet vapaalle työläiselle. Kurjuuden kasvu, jonka se toisi tullessaan, antaisi heti kapitalisteillenne aihetta ja keinot pakottaa vakinaisen armeijan sydämettömillä miekoilla työväenluokka luopumaan rohkeista ja oikeutetuista pyrkimyksistään.

Sikkipä juuri teidän kunniakkaana velvollisuutenanne on todistaa maailmalle, että nyt vihdoin työväenluokka ei astu historian areenalle enää nöyränä käskyläisenä, vaan itsenäisenä voimana, joka tajuaa vastuullisuutensa ja pystyy sanelemaan rauhan siellä, missä niin sanotut isännät huutavat sotaa.

Lontoo, 12. toukokuuta 1869

Kirjoittanut K. Marx

Julkaistu lehtisenä »Address to the National Labour Union of the United States». London 1869

Julkaistaan lehtisen tekstin mukaan

ALKULAUSE
TEOKSEEN »SAKSAN TALONPOIKAISSOTA»

ALKULAUSE TOISEEN VUODEN 1870 LAITOKSEEN

Kyseinen teos on kirjoitettu kesällä 1850 Lontoossa vielä vastikään päättyneen vastavallankumouksen välittömän vaikutuksen alaisena; se ilmestyi Karl Marxin toimittaman »Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue»⁹³ -julkaisun 5. ja 6. vihkossa, Hampuri 1850. — Poliittiset ystäväni Saksassa toivoivat siitä uusintapainosta, ja täytän heidän toivomuksensa, sillä teos on mielipahakseni vielä tänä päivänäkin ajankohtainen.

Se ei pyri olemaan itsenäisesti tutkitun aineiston esittämistä. Päinvastoin, talonpoikaiskapinaa ja Thomas Münzeriä koskeva aineisto on kokonaisuudessaan otettu Zimmermannilta.⁹⁴ Hänen kirjansa, vaikkakin se on paikoitellen vajavainen, on yhä vielä paras tosiasia-ai tiivistelmä. Vanhalla Zimmermannilla on lisäksi harrastusta aineeseensa. Sama vallankumouksellinen vaisto, joka saa hänet tässä teoksessa kaikkialla esiintymään sorrettujen luokkien puolustajana, teki hänet myöhemmin erääksi Frankfurtin äärimmäisen vasemmiston⁹⁵ parhaaksi edustajaksi.

Jos kohta Zimmermannin esityksestä puuttuu sisäinen eheys eikä hän onnistu osoittamaan tuon aikakauden uskonnollis-poliittisia riitakysymyksiä silloisten luokkataistelujen peilikuvaksi; jos kohta hän näkee näissä luokkataisteluissa ainoastaan sortajia ja sorrettuja, pahan ja hyvän, pahan lopullisen voiton; jos kohta hän tuntee perin puutteellisesti ne yhteiskunnalliset olot, joista johtui sekä taistelun puhkeaminen että sen päättyminen, niin kaikki tämä oli sen aikakauden vika, jona kirja julkaistiin. Päinvastoin, aikaansa nähden se on kiitosta ansaitseva poikkeus Saksan idealististen historiategosten joukossa, vieläpä sangen realistisesti kirjoitettu.

Kuvaillessani taistelun historiallista kulkua vain pääpiirteissään olen pyrkinyt esityksessäni selittämään, että talonpoikaissodan synty, siihen osallistuneiden puolueiden asenne, ne poliittiset ja uskonnolliset teoriat, joilla nämä puolueet koettivat selvittää itselleen asen-

teitaan, ja lopuksi itse taistelun tulos olivat näiden luokkien silloisista historiallisista yhteiskunnallisista elinoloista johtuvaa välttämättömyyttä, ts. olen yrittänyt selittää, että Saksan silloinen poliittinen järjestys, kapinat sitä vastaan, sen ajan poliittiset ja uskonnolliset teoriat eivät olleet syitä, vaan seurauksia siitä kehitystasosta, jolla maatalous, teollisuus, maa- ja vesiliikenne, kauppa ja rahaliike siihen aikaan Saksassa olivat. Tämän ainoan materialistisen historiankäsityksen luoja en ole minä, vaan Marx, ja se esiintyy niin ikään samassa aikakausjulkaisussa olleissa hänen kirjoituksissaan, jotka koskevat vuosien 1848—1849 Ranskan vallankumousta,* sekä teoksessa »Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista».**

Vuoden 1525 Saksan vallankumouksen ja vuosien 1848—1849 vallankumouksen välinen yhdensuuntaisuus oli liian silmiinpistävä voidakseni sivuuttaa sen silloin kokonaan. Mutta paitsi tapahtumien kulussa esiintynyttä yhtäläisyyttä, mikä ilmeni siinä, että niin silloin kuin nytkin samat ruhtinaiden joukot kukistavat paikalliset kapinat toisen toisensa jälkeen ja että kummassakin tapauksessa kaupunkiporvariston esiintyminen oli monesti naurettavan samanlaista, myös erilaisuudetkin ilmenivät sentään kirkkaasti ja selvästi.

»Kuka hyötyi 1525 vallankumouksesta? *Ruhtinaat*. Kuka hyötyi 1848 vallankumouksesta? *Suuruhtinaat*, Itävalta ja Preussi. Vuoden 1525 pikkuruhtinainden takana olivat heihin veroilla kytketyt pikkuporvarit; vuoden 1850 suurruhtinainden, Itävallan ja Preussin, takana on uudenaikainen suurporvaristo, joka on valtionvelan avulla alista-va ne nopeasti alaisekseen. Ja suurporvariston takana ovat proletaarit.»***

Minun on valitettavasti sanottava, että tässä väitteessä tuli Saksan porvaristolle annettua liian paljon kunniaa. Porvaristolla on ollut hyvä tilaisuus niin Itävallassa kuin Preussissakin »alistaa nopeasti valtionvelan avulla» monarkia alaisekseen, mutta se ei ole milloinkaan eikä missään käyttänyt tätä tilaisuutta.

Vuoden 1866 sota⁹⁶ jätti Itävallan lahjana porvariston syliin. Mutta porvaristo ei osaa hallita, se on voimaton ja kykenemätön kaikkeen. Se osaa vain riehua työläisiä vastaan, kun nämä vähänkin liikahtavat. Se pysyy vielä peräsimmässä vain siksi, että *unkarilaiset* tarvitsevat sitä.

Entä Preussissa? Valtionvelka on tosin hirmuisesti kasvanut, vajauksesta on tullut pysyväinen ilmiö, valtion menot kasvavat vuosi vuodelta, porvaristolla on enemmistö edustajakamarissa, ilman porvariston suostumusta ei voida kohottaa veroja eikä ottaa lainoja — mutta missä on sen valta valtion yli? Vielä pari kuukautta sitten, kun jälleen oli edessä vajuus, sillä oli mitä parhain asema. *Hiemankin*

---

* *K. Marx*. »Luokkataistelut Ranskassa» (ks. tätä julkaisua, 1. osa, ss. 180—265). *Toim.*

** Ks. tätä julkaisua, 1. osa, ss. 360—441. *Toim.*

*** *F. Engels*. »Saksan talonpoikaissota». *Toim.*

sitkeämpänä se voisi puristaa sievoisia myönnytyksiä. Entä mitä se tekee? Se pitää riittävänä myönnytyksenä sitä, että hallitus *sallii* sen laskea noin 9 miljoonaa hallituksen jalkain juureen, eikä vain *yhtenä* vuotena, vaan *joka vuosi* vastaisuudessaakin.

En tahdo moittia edustajakamarissa olevia onnettomia »kansallisliberaaleja»⁹⁷ enemmän kuin he ansaitsevat. Tiedän, että heidät ovat jättäneet pulaan ne, jotka ovat heidän takanaan, porvariston joukot. Nämä joukot eivät *tahdo* hallita. Ne tuntevat yhä vielä luissaan vuoden 1848.

Miksi Saksan porvaristo on näin ihmeen arka, siitä alempana.

Muussa suhteessa on yllä oleva väite osoittautunut täysin oikeaksi. Vuodesta 1850 alkaen pikku valtiot ovat yhä selvemmin joutuneet taka-alalle toimien ainoastaan vipusimina Preussin ja Itävallan vehkeilyissä; Itävalta ja Preussi taistelevat yhä kiivaammin yksinherruudesta ja vihdoin 1866 välit selvitetään väkivallan avulla, minkä tuloksena Itävalta säilyttää omat maakuntansa, Preussi alistaa koko pohjoisen joko välittömästi taikka välillisesti valtansa alle ja kolme lounaista valtiota* jätetään toistaiseksi pelin ulkopuolelle.

Saksan työväenluokalle on koko tässä näytelmässä merkitystä ainoastaan seuraavalla:

Ensiksikin, että työläiset ovat yleisen äänioikeuden ansiosta saaneet mahdollisuuden lähettää välittömästi edustajiaan lakiasäätävään kokoukseen.

Toiseksi, että Preussi on ollut ensimmäisenä näyttämässä hyvää esimerkkiä ja nielaissut kolme muuta jumalan armoittamaa kruunua.** Että se tämän menettelyn *jälkeen* yhä omistaisi saman tahrattoman kruunun jumalan armosta, sitä eivät usko edes kansallisliberaalit.

Kolmanneksi, että Saksassa on nyt vain *yksi* vakava vallankumouksen vastustaja — Preussin hallitus.

Ja neljänneksi, että Itävallan saksalaisten täytyy nyt vihdoin asettaa ja ratkaista kerta kaikkiaan kysymys, keitä he tahtovat olla: saksalaisia vai itävaltalaisia? Minkä he mieluummin tahtovat pitää — Saksan vai ulkosaksalaiset Leitha-joen takaiset lisäkkeensä? Se että heidän täytyy luopua joko toisesta tai toisesta, on jo kauan ollut selvää, mutta pikkuporvarilliset demokraatit ovat sen aina hämänneet.

Mitä tulee vuoden 1866 muihin tärkeisiin riitakysymyksiin, joita toisaalta »kansallisliberaalit» ja toisaalta »kansanpuolue»⁹⁸ ovat siitä lähtien ihan kyllästymiseen asti käsitelleet, niin seuraavien vuosien historia todisti, että nämä kaksi kantaa taistelivat niin kiihkausti keskenään vain siksi, että ne ovat yhden ja saman rajoittuneisuuden vastakkaisia kohtioita.

Vuosi 1866 ei ole juuri lainkaan muuttanut Saksan yhteiskunnal-

---

* — Baijeri, Baden, Württemberg. *Toim.*

** — Hannover, Hessen-Kassel, Nassau. *Toim.*

lisiä suhteita. Muutamat porvarilliset reformit — yhtenäinen mitta- ja painojärjestelmä, liikkumisvapaus, elinkeinovapaus jne., kaikki byrokratian määräämissä rajoissa — eivät vieläkään ylety siihen, minkä Länsi-Euroopan muiden maiden porvaristo on jo aikoja sitten saanut, ja jättävät koskemattomaksi pääkiusan, byrokraattisen toimilupajärjestelmän.⁹⁹ Ja proletariaatille tehdään muutoinkin kaikki liikkumisvapaus-, kansalaisoikeus-, passinlakkauttamis- ja muut lait yleisen poliisikäytännön kautta aivan illusorisiksi.

Kaupan ja teollisuuden, rautateiden, lennätin- ja valtameriliikenteen kasvu Saksassa vuoden 1848 jälkeen on merkitykseltään paljon tärkeämpi kuin vuoden 1866 näytelmä. Vaikkakin tämä edistyminen on heikompaa kuin mitä se on ollut samaan aikaan Englannissa ja jopa Ranskassakin, niin Saksaan nähden se on ennen kuulumatonta ja se on kahdessakymmenessä vuodessa saanut aikaan enemmän kuin mitä ennen sai aikaan kokonainen vuosisata. Saksa on vasta nyt todella ja peruuttamattomasti vedetty mukaan *maailmankauppaan*. Teollisuusmiesten pääomat ovat nopeasti lisääntyneet ja porvariston yhteiskunnallinen merkitys on vastaavasti kohonnut. *Keinottelua*, joka on teollisen kukoistuksen varmin tunnusmerkki, on esiintynyt runsaasti, ja se on kahlehtinut kreivit ja herttuat triumfivaunuihinsa. Saksan pääoma — olkoon maa sille kuohkea! — rakentaa nyt Venäjän ja Romanian rautateitä, kun sen sijaan vielä viisitoista vuotta sitten Saksan rautatiet kerjäsivät apua englantilaisilta liikemiehiltä. Kuinka on mahdollista, ettei porvaristo ole vallannut poliittista valtaa, että se käyttäytyy niin pelkurimaisesti hallitusta kohtaan?

Saksan porvariston onnettomuus on siinä, että se hyvään saksalaiseen tapaan tulee liian myöhään. Sen kukoistusaika sattuu kaudelle, jolloin Länsi-Euroopan muiden maiden porvaristo on poliittisesti jo taantumassa. Englannissa porvaristo ei kyennyt saamaan varsinaista edustajaansa Brightiä hallitukseen muutoin kuin äänioikeutta laajentamalla, minkä seurauksena täytyy tulla loppu koko porvariston vallasta. Ranskassa, jossa porvaristo sellaisenaan, koko luokkana, piti herruutta vain kaksi vuotta tasavallan aikana, 1849 ja 1850, se saattoi jatkaa yhteiskunnallista olemassaoloaan vain luovuttamalla poliittisen herruuden Louis Bonapartelle ja armeijalle. Ja nyt Euroopan kolmen edistyneimmän maan vuorovaikutuksen voimistuttua näin äärettömästi ei ole enää mahdollista, että Saksan porvaristo voisi kaikessa rauhassa pystyttää poliittisen herruutensa, kun tämä herruus on Englannissa ja Ranskassa jo aikansa elänyt.

Porvariston omalaatuisena erikoisuutena verrattuna kaikkiin muihin aikaisemmin vallassa olleisiin luokkiin on nimenomaan se, että sen kehityksessä on käännekohta, josta alkaen sen mahtikeinojen ja siis ennen muuta pääomien kaikkinaisen lisääntyminen johtaa vain siihen, että se tulee yhä kykenemättömämmäksi pitämään poliittista herruutta. »*Suurporvariston takana ovat proletaarit.*» Sitä mukaa kuin porvaristo kehittää teollisuuttaan, kauppaansa ja liikennevälineitään, sitä mukaa se luo proletariaattia. Ja tiettyä hetkenä — jon-

ka ei kaikkialla tarvitse koittaa samaan aikaan taikka samalla kehitystasolla — porvaristo alkaa huomata, että sen ainainen seuralainen — proletariaatti — on kasvamassa sitä pitemmäksi. Siitä hetkestä lähtien porvaristo ei enää pysty pitämään yksinomaista poliittista herruutta; se etsii lähettyviltään liittolaisia, joiden kanssa se olosuhteista riippuen joko jakaa valtansa tai joille se luovuttaa sen kokonaan.

Saksassa porvaristo tuli tähän käännekohtaan jo 1848. Saksan porvaristo ei tosin pelästynyt silloin niinkään Saksan kuin Ranskan proletariaattia. Vuoden 1848 kesäkuun taistelut Pariisissa¹⁹ näyttivät porvaristolle, mikä sitä odotti; Saksan proletariaatti oli silloin niin ikään kyllin kiihdyksissään todistaakseen porvaristolle, että sielläkin on jo maassa siemen samanlaista satoa varten; ja siitä päivästä lähtien on porvariston poliittisen toiminnan kärki ollut poikki. Se on hakenut liittolaisia ja kaupitellut itseään niille jos mistä hinnasta — eikä se vielä tänäänkään ole askeltakaan pitemmällä.

Nämä liittolaiset ovat kaikki luonteeltaan taantumuksellisia. Niitä ovat kuningasvalta armeijoiheen ja byrokratioineen, feodaalinen suuraateli, niitä ovat pienet maalaisjunkkerit, jopa papitkin. Kaikkien näiden kanssa on porvaristo tehnyt sopimuksia ja lehmäkauppoja vain säilyttääkseen rakkaan nahkansa, kunnes sille ei lopulta jäänyt enää mitään kaupattavaa. Ja kuta enemmän proletariaatti on kehittynyt, kuta enemmän se on alkanut tuntea itsensä luokaksi ja toimia luokkana, sitä arkamielisemmiksi ovat käyneet porvarit. Kun preussilaisten ihmeteltävän kehno strategia voitti Sadowan¹⁰⁰ luona itävaltalaisten, ihmeellistä kyllä, vieläkin huonomman strategian, oli vaikea sanoa, kumpi hengähti helpottuneemmin — preussilainen porvariko, joka samaten sai Sadowan luona selkäänsä, vai itävaltalainen.

Meidän suurporvarimme menettelevät 1870 aivan samoin kuin keskisuuret porvarit menettelivät 1525. Mitä tulee pikkuporvareihin, käsityömestareihin ja pikkukauppiaisiin, niin he jäävät aina samanlaisiksi. Heidän toiveenaan on keinotella itsensä suurporvareiksi ja pelkonaan se, että heidät sysätään proletariaatin riveihin. Peläten ja toivoen he tulevat taistelun aikana varjelemaan arvokasta nahkaansa ja taistelun päätyttyä liittymään voittajaan. Sellainen on niiden luonto.

Vuoden 1848 jälkeen on rinnan teollisuuden nousun kanssa kehittynyt proletariaatin yhteiskunnallinen ja poliittinen toiminta. Jo yksin se osa, jota Saksan työläiset esittävät nykyään ammattiliitoissaan, osuuskunnissa, poliittisissa yhdistyksissä ja kokouksissa, vaaleissa ja niin sanotuilla valtiopäivillä, todistaa, millainen mullistus on tapahtunut aivan huomaamatta Saksassa viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Suureksi kunniaksi Saksan työläisille on se, että *yksin he* ovat kyenneet lähettämään työläisiä ja työläisten edustajia parlamenttiin, kun taas ranskalaiset ja englantilaiset eivät tähän mennessä ole pystyneet sitä tekemään.

Mutta proletariaattikaan ei ole vielä kehittynyt niin pitkälle, ettekö sille olisi vertauskohtaa vuodelta 1525. Luokkana, joka elää yksinomaan ja jatkuvasti työpalkan varassa, se ei vielä lähimainkaan ole Saksan kansan enemmistönä. Sekin tarvitsee liittolaisia. Ja niitä on löydettävissä ainoastaan pikkuporvariston, kaupunkien ryysyköyhälistön, pientalonpoikien ja maataloustyöläisten keskuudesta.

Pikkuporvareista olemme jo puhuneet. Ne ovat erittäin epäluotettavia, ja vain silloin kun on voitettu ne pitävät äärettömän kovaa ääntä oluttuvissa. Siitä huolimatta niiden keskuudessa on varsin hyviäkin aineksia, jotka itse liittyvät työläisiin.

Ryysyköyhälistö, tämä kaikkien luokkien rappeutuneista aineksesta muodostunut kuona, joka on ottanut suuret kaupungit päämajakseen, on kaikista mahdollisista liittolaisista huonoin. Tämä roskaväki on ehdottomasti ostettavaa ja ehdottomasti tunkeilevaa. Kun Ranskan työläiset jokaisen vallankumouksen aikana kirjoittivat talojen seiniiin: *Mort aux voleurs!* Kuolema varkaille! ja ampuivatkin muutamia varkaita, niin se ei tapahtunut siksi, että olisi intoiltu omaisuuden puolesta, vaan se johtui siitä oikeasta käsityksestä, että tätä joukkiota täytyy ennen kaikkea pitää aisoissa. Jokainen työväenjohtaja, joka käyttää näitä ryysyläisiä kaartinaan taikka nojautuu niihin, osoittaa jo siten olevansa liikkeen petturi.

Pientalonpojat — sillä suuret kuuluvat porvaristoon — ovat erilaista väkeä:

Joko ne ovat *feodaalitalonpoikia*, joiden on tehtävä verotöitä armolliselle herralle. Sen jälkeen kun porvaristo ei käyttänyt tilaisuutta hyväkseen vapauttaakseen nämä ihmiset verotyöorjuudesta — mikä oli sen velvollisuus — ei ole vaikea saada heitä vakuuttumaan, että he voivat odottaa vapautustaan vain työväenluokalta.

Taikka ne ovat *vuokratilallisia*. Tässä tapauksessa suhteet ovat useimmiten samat kuin Irlannissa. Vuokra on kasvanut niin korkeaksi, että talonpoika perheineen tulee hädin tuskin toimeen sadon ollessa keskinkertainen, ja huonon sadon sattuessa hän on miltei näkäkuoleman partaalla, ei voi maksaa vuokraansa ja joutuu sen tähden kokonaan riippuvaiseksi maanomistajasta. Tällaisen väen hyväksi porvaristo tekee jotain vasta sitten, kun sen on pakko. Keneltä muulta he voisivat odottaa pelastustaan kuin työläisiltä?

Jäljellä ovat ne talonpojat, jotka viljelevät *omaa pientä maatilkkuaan*. Nämä ovat useimmiten siinä määrin hypoteekkilainojen raittamia, että he ovat yhtä riippuvaisia koronkiskoista kuin vuokratilalliset maanomistajasta. Heillekin jää vain niukka ja lisäksi hyvistä ja huonoista vuosista riippuva äärimmäisen epävarma työpalkkio. He voivat vähiten toivoa porvaristolta jotain, sillä heitähän juuri porvaristo, koronkiskurikapitalistit nylkevätkin. Mutta he pitävät enimmäkseen hyvin lujasti kiinni omaisuudestaan, vaikei se todellisuudessa kuulukaan heille, vaan koronkiskurille. Siitä huolimatta heidät on saatava ymmärtämään, että he voivat vapautua koronkiskoista vasta sitten, kun kansasta riippuvainen hallitus on

muuttanut kaikki hypoteekki- ja valtion saataviksi ja sitä tietä alentanut korkokantaa. Ja tämän voi toteuttaa vain työväenluokka.

Kaikkiällä, missä keskisuuri maanomistus ja suurmaanomistus ovat vallitsevina, *maataloustyöläiset* muodostavat suurilukuisimman luokan maaseudulla. Näin on laita koko Pohjois- ja Itä-Saksassa, ja *sieltä* löytyvät kaupunkien teollisuustyöläiset *lukuissimmat ja luonnollisimmat liittolaisensa*. Niin kuin kapitalisti ja teollisuustyöläinen ovat vastakkain, niin myös maanomistaja tai suurvuokratilallinen ja maataloustyöläinen ovat vastakkain. Samat toimenpiteet, jotka auttavat toista, auttavat pakostakin myös toista. Teollisuustyöläiset voivat vapauttaa itsensä vain siinä tapauksessa, jos he muuttavat porvariston pääoman, ts. ne raaka-aineet, koneet, työvälineet ja elämäntarvikkeet, jotka ovat välttämättömiä tuotantoa varten, yhteiskunnan omaisuudeksi, ts. omaksi omaisuudekseen, jota he käyttävät yhteisesti. Samoin maatyöläiset voivat vapautua surkeasta kurjuudestaan vain siinä tapauksessa, jos ennen kaikkea heidän työnsä tärkein kohde, maa, otetaan pois suurtalonpoikien ja sitäkin suurempien feodaaliherrojen yksityisomistuksesta ja muutetaan yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi, jota maatyöläisten osuuskunnat viljelevät yhteisesti. Tässä tulemme siihen Baselin kansainvälisen työväenkongressin kuuluisaan päätökseen, että yhteiskunnan etu vaatii muuttamaan maaomaisuuden yhteiseksi, kansalliseksi omaisuudeksi.¹⁰¹ Tällä päätöksellä tarkoitetaan pääasiassa niitä maita, joissa on suurmaanomistusta ja siihen liittyvää suurtilataloutta sekä näillä suurtiloilla yksi isäntä ja paljon päiväpalkkalaisia. Saksassa tämä asiain-tila on suurin piirtein yhä vieläkin vallitsevana ja sen tähden tuo päätös, koskien lähinnä Englantia, olikin *mitä ajankohtaisiin juuri Saksaan nähden*. Maatalousproletariaatti, maatalouden palkkatyöläiset, ovat luokka, josta rekrytoidaan ruhtinaiden armeijoiden suuret masat. Se on luokka, joka nyt yleisen äänioikeuden nojalla lähettää suuren määrän feodaaliherroja ja junkkereita parlamenttiin; mutta se on myös luokka, joka on lähimpänä kaupunkien teollisuustyöläisiä, jolla on samat ehtodot kuin näilläkin ja joka on vajonnut jopa syvemmällekin kurjuuteen kuin nämä. Tämä luokka on voimaton, koska se on pirstoutunut ja hajanainen; mutta hallitus ja aatelisto tuntevat kyllin hyvin sen piilevän voiman ja antavat tarkoituksellisesti koulujen rappeutua, jotta se pysyisi tietämättömänä. Saksan työväenliikkeen lähin, tinkimätön tehtävä on saada tämä luokka toimimaan ja mukaan liikkeeseen. Siitä päivästä alkaen, jolloin maataloustyöläisten joukot oppivat ymmärtämään omat etunsa, siitä päivästä alkaen on taantumuksellinen — feodaalinen, byrokraattinen tai porvarillinen — hallitus Saksassa mahdoton.

Kirjoittanut F. Engels noin 11. helmikuuta 1870

Julkaistu F. Engelsin teoksen »Saksan talonpoikaissota» Leipzigissa lokakuussa 1870 ja mestiyneessä toisessa laitoksessa

Julkaistaan toisen laitoksen tekstin mukaan

Suomennos saksasta

LISÄYS VUODEN 1870 ALKULAUSEESEEN!
KOLMATTI, VUODEN 1875 LAITOSTA VARTEN

Edellä olevat rivit on kirjoitettu enemmän kuin neljä vuotta siten. Ne säilyttävät pätevyytensä vielä tänäänkin. Se, mikä piti paikansa Sadowan¹⁰⁰ ja Saksan jaon jälkeen, osoittautuu paikkansapitäväksi myös Sedanin¹⁰² ja preussilaisen kansakunnan pyhän Saksan valtakunnan¹⁰³ perustamisen jälkeen. Niin vähän saattavat niin kutsutun suurpolitiikan »maailmaa järjestyttävät» eleilyt muuttaa historiallisen liikkeen suuntaa.

Ne voivat sen sijaan jouduttaa tämän liikkeen vauhtia. Tässä suhteessa on edellä mainittujen »maailmaa järjestyttävien tapahtumien» aiheuttajilla ollut tahtomattaan tuloksia, joita he varmaankin ovat vähimmin toivoneet, mutta jotka heidän on tahtoen tai tahtomattaan otettava lukuun.

Jo vuoden 1866 sota järkytti vanhaa Preussia sen perustuksia myöten. Läntisten maakuntien kapinallisen teollisen aineksen — niin porvarillisen kuin proletaarisenkin — alistaminen jälleen vanhaan kuriin oli vuoden 1848 jälkeen jo vaivoja vaativaa; se onnistui kuitenkin, ja itäisten maakuntien junkkerien etu oli lähinnä armeijan edun kanssa jälleen hallitsevana valtioissa. Vuonna 1866 miltei koko Luoteis-Saksa tuli preussilaiseksi. Paitsi sitä, että jumalan armoittama Preussin kruunu kärsi korvaamattoman moraalisen vahingon nielaistuaan kolme muuta* jumalan armoittamaa kruunua, monarkian painopiste siirtyi nyt huomattavasti länteen. Reinin maakunnan ja Westfalenin viisimiljoonasta väestöä vahvistettiin ensin neljällä miljoonalla välittömästi annektoidulla ja sitten kuudella miljoonalla välillisesti — Pohjois-Saksan liiton¹⁰⁴ kautta — annektoidulla saksalaisella. Ja vuonna 1870 siihen lisättiin vielä kahdeksan miljoonaa lounaissaksalaista,¹⁰⁵ niin että »uudessa valtakunnassa» 14,5 miljoonalla vanhapreussilaisella (Elben itäpuolen kuudesta maakunnasta, missä lisäksi oli vielä pari miljoonaa puolalaista) oli nyt vastassaan noin 25 miljoonaa, jotka olivat kauan sitten kasvaneet vanhapreussilaisista junkkerifeodalismia ylemmäksi. Näin ollen juuri Preussin armeijan voitot siirsivät sijoiltaan koko preussilaisen valtiorakennuksen perustaa; junkkeriston herruus kävi jopa hallituksellekin yhä sieltä sieltä. Mutta samaan aikaan repäisevän nopea teollinen kehitys oli työntänyt taka-alalle junkkerien ja porvariston välisen taistelun tuoden etualalle porvariston ja työläisten välisen taistelun, joten vanhan valtion yhteiskunnallisissa perustuksissa tapahtui sisäisestiikin täydellinen mullistus. Vuodesta 1840 hitaasti lahonneen monarkian perusedellytyksenä oli ollut aateliston ja porvariston välinen taistelu, missä monarkia piti tasapainoa. Siitä hetkestä lähtien, jolloin kysymyksessä ei ollut enää aateliston suojeleminen porvariston hyökkäyksiltä, vaan kaikkien omistavien luokkien suojeleminen työ-

---

* — Hannover, Hessen-Kassel, Nassau. *Toim.*

väenluokan hyökkäykseltä, koko vanhan absoluuttisen monarkian täytyi muuttua nimenomaan tätä tarkoitusta varten muokatuksi valtiomuodoksi: *bonapartelaiseksi monarkiaksi*. Tätä Preussin siirtymistä bonapartismiin olen jo käsitellyt toisessa kohdin. (»Asuntokysymyksestä», 2. vihko, s. 26—*) Mutta siinä minun ei tarvinnut korostaa sitä, mikä tässä on sangen oleellista, nimittäin että tämä siirtyminen oli *suurin edistysaskel*, minkä Preussi on ottanut 1848 jälkeen; niin kovin oli Preussi jäänyt jälkeen nykyaikaisesta kehityksestä. Sehän oli edelleenkin puolifeodaalinen valtio, jota vastoin bonapartismi on joka tapauksessa nykyaikainen valtiomuoto, joka edellyttää feodalismiin syrjäyttämistä. Preussin on siis suostuttava raivaamaan pois lukemattomat feodalismiin jäänteet, uhraamaan junkkeristo sinänsä. Tämä tapahtuu luonnollisestikin mitä lievimmässä muodossa ja suositun melodian: »Immer langsam voran» mukaisesti. Niin on esimerkiksi kuulun piirikuntajärjestelmän laita. Se poistaa ne feodaaliset etuoikeudet, joita yksityinen junkkeri nauttii maatilallaan, mutta vain palauttaakseen ne kaikkien suurtilanomistajien yhteisinä etuoikeuksina koko piirikunnan mitassa. Asia ei muutu, se vain käännetään feodaaliselta porvarilliselle murteelle. Vanhapreussilainen junkkeri muutetaan pakolla likipitään englantilaisen squiren kaltaiseksi, eikä hänellä ole lainkaan syytä pyristellä sen kovemmin vastaan, sillä toinen on yhtä tyhmä kuin toinenkin.

Näin ollen Preussin ihmeellisenä kohtalona on siis saattaa tämän vuosisadan lopulla ja bonapartismien miellyttävässä muodossa päätökseen porvarillinen vallankumouksensa, joka alkoi vuosina 1808—1813 ja edistyi hieman vuonna 1848. Ja jos kaikki käy hyvin ja maailma jaksaa rauhassa vartoa ja me elämme kyllin kauan, niin saamme ehkä vuonna 1900 kokea, että Preussin hallitus on todella poistanut kaikki feodaaliset laitokset ja Preussi on vihdoinkin päässyt siihen pisteeseen, missä Ranska oli 1792.

Feodalismien poistaminen merkitsee positiivisesti sanottuna porvarillisten olojen voimaan saattamista. Sitä mukaa kuin aateliston etuoikeudet kaatuvat, lainsäädäntö porvarillistuu. Ja tässä on se, mikä on ytimenä Saksan porvariston suhtautumisessa hallitukseen. Näimme, että hallituksen on pakko suorittaa nämä hitaat ja vähäpätöiset uudistukset. Mutta porvaristolle se esittää jokaisen näistä pienistä myönnytyksistä porvareille tehtynä uhrauksena, myönnytyksenä, joka on saatu suurella vaivalla kruunulta ja jonka vuoksi heidän, porvarien, täytyy puolestaan tehdä jotain myönnytyksiä hallitukselle. Ja porvarit, vaikka he ovatkin melko selvillä asian olemuksesta, suostuvat tähän petokseen. Tästä onkin saanut alkunsa se äänetön sopimus, mikä on mykkänä perustana kaikissa valtiopäivä- ja kamarikeskusteluissa Berliinissä: toisaalta hallitus etanan vauhdilla uudistaa lakeja porvariston eduksi, poistaa feodaalisia ja pikkuvaltiojärjestelmästä johtuvia teollisuuden esteitä, saattaa voimaan yhte-

* Ks. tätä osaa, ss. 316—317. *Toim.*

näisen raha-, mitta- ja painojärjestelmän, elinkeinovapauden jne., saattaa voimaan liikkumisvapauden asettaen siten Saksan työvoiman pääoman rajattomaan käyttöön, suosii kauppaa ja keinottelua; toisaalta porvaristo jättää hallitukselle kaiken todellisen poliittisen vallan, äänestää verojen, lainojen ja sotaväenoton puolesta sekä auttaa laatimaan kaikki uudet reformilait sellaisiksi, että vanha poliisivalta pysyy epämieluiden henkilöiden osalta täydessä voimassaan. Porvaristo ostaa verkkaisen yhteiskunnallisen vapautuksensa kieltäytymällä kerta kaikkiaan omasta poliittisesta vallasta. Päävaikuttimena, mikä saa porvariston hyväksymään tällaisen sopimuksen, ei tietyksi ole se, että se pelkää hallitusta, vaan se, että se pelkää proletariaattia.

Niin surkeasti kuin porvaristomme esiintyykin poliittisella alalla, on kieltämätöntä, että teollisessa ja kaupallisessa suhteessa se vihdoinkin täyttää velvollisuutensa. Teollisuuden ja kaupan kasvu, johon viitattiin toisen laitoksen johdannossa*, on siitä lähtien jatkunut vielä voimakkaammin. Se mitä Reinin-Westfalenin teollisuusalueella on tässä suhteessa tapahtunut vuoden 1869 jälkeen, on Saksaan nähden suorastaan ennen kuulumatonta ja muistuttaa Englannin tehdaspiirien kukoistusta tämän vuosisadan alussa. Ja samoin on käyvä Saksissa ja Ylä-Sleesiassa, Berliinissä, Hannoverissa ja rannikkokaupungeissa. Osallistumme vihdoinkin maailmankauppaan, meillä on todellinen suurteollisuus, todella nykyaikainen porvaristo; sen tähden meillä on ollut myös todellinen talouspula ja olemme niin ikään saaneet todellisen, valtavan proletariaatin.

Vuosien 1869—1874 Saksan historiassa Spichernin, Mars-la-Tourin¹⁰⁸ ja Sedanin taistelujen pauhu ja kaikki se, mitä niihin liittyy, on tulevalle historiankirjoittajalle merkitsevä paljon vähemmän kuin Saksan proletariaatin vaatimaton, rauhallinen, mutta alati edistyvä kehitys. Jo 1870 Saksan työläiset saivat kestää raskaan koetuksen: Bonaparten sotaprovokaation ja sen luonnollisen seurauksen — Saksan yleisen kansallisen innostuksen. Saksan sosialistiset työläiset eivät antaneet hetkeksikään eksyttää itseään. Heissä ei esiintynyt mitään kansallisen šovinismin tunteita. Mitä hurjimman voitonhuuman keskellä he pysyivät kylminä ja heidän vaatimuksenaan oli »kohtuullinen rauha Ranskan tasavallan kanssa eikä mitään aluevaltauksia»; piiritystilakaan ei saanut heitä vaikenemaan. Heidän tahollaan ei saanut vastakaikua enempää sotamaine kuin puheet Saksan »valtakunnan suuruudesta»; heidän ainoaksi päämääräkseen jäi koko Euroopan proletariaatin vapauttaminen. Voidaan täydellä syyllä sanoa: niin vaikeaan ja niin loistavasti kestettyyn koetukseen eivät minkään muun maan työläiset ole tähän saakka joutuneet.

Sota-ajan piiritystilaa seurasivat valtiopetos- ja majesteettirikosjutut ja virkamiesten loukkaamisia koskevat oikeusjutut, rauhanajan alati lisääntyvät poliisijuonittelut. Kolme neljä »Volksstaatin»⁵²

* Ks. tätä osaa, ss. 139—145. *Toim.*

toimittajaa oli säännöllisesti yhtä aikaa vankilassa, toisten lehtien suhteen asianlaita oli samoin. Jokaisen vähänkin tunnetun puoluepuhujan täytyi ainakin kerran vuodessa astua tuomioistuimen eteen, jossa hän miltei säännöllisesti sai tuomion. Karkotukset, takavariokoinnit, kokousten hajotukset seurasivat toisiaan tuhka tiheään. Kaikki turhaan. Pidätetyt tai karkotetut tilalle astui heti toinen; jokaisen hajotetun kokouksen tilalle kutsuttiin kaksi uutta; sitkeydellä ja noudattamalla tarkasti lakia väsyttiin poliisimieliä milloin milläkin paikkakunnalla. Kaikki vainot vaikuttivat päinvastoin kuin oli tarkoitettu; ne eivät murtaneet työväenpuoluetta eivätkä edes heikentäneet sitä, ne toivat siihen vain alati uusia jäseniä lisää ja vahvistivat järjestöä. Taistelussaan virkamiehiä samoin kuin yksityisiä porvareita vastaan työläiset osoittivat kaikkialla olevansa älyllisesti ja moraalisesti ylivoimaisia ja näyttivät, varsinkin ottaessaan yhteen niin sanottujen »työnantajien» kanssa, että he, työläiset, ovat nyt sivistyneitä ja kapitalistit tolvanoita. Ja sitä paitsi he käyvät tätä taisteluaan enimmäkseen pitäen yllä huumoria, mikä on paras todiste siitä, että he ovat varmoja asiastaan ja tietoisia etevämyydestään. Taistelun, jota tällä tavalla käydään historiallisesti valmiilla maaperällä, täytyy tuottaa suuria tuloksia. Tammikuun vaalien tulos on toistaiseksi ainutlaatuinen ilmiö nykyaikaisen työväenliikkeen historiassa,¹⁰⁷ ja hämmästyks, minkä se koko Euroopassa aiheutti, oli täysin ymmärrettävää.

Saksan työläisillä on muun Euroopan työläisiin verraten kaksi oleellista etuisuutta. Ensiksikin se, että he kuuluvat Euroopan teoreettisimpaan kansaan ja ovat säilyttäneet teoreettisen tajunsa, minkä Saksan ns. »sivistyneet» luokat ovat niin täydellisesti menettäneet. Ilman edelläkäypää saksalaista, etenkin Hegelin filosofiaa saksalainen tieteellinen sosialismi — ainoa tieteellinen sosialismi mikä milloinkaan on ollut olemassa — ei olisi koskaan syntynyt. Jollei työläisillä olisi ollut teoreettista tajua, tämä tieteellinen sosialismi ei olisi koskaan tullut heissä lihaksi ja vereksi siinä määrin kuin nyt. Ja miten tavattoman suuri etuisuus tämä on, se näkyy toisaalta siitä kaiken teorian väheksymisestä, mikä on eräänä pääsyynä siihen, että Englannin työväenliike kaikesta eri ammattialojen erinomaisesta organisaatiosta huolimatta edistyy niin hitaasti, ja toisaalta siitä sekaannuksesta ja hoipertelusta, jota proudhonismi on aiheuttanut alkuperäisessä muodossaan ranskalaisten ja belgialaisten keskuudessa sekä Bakuninin karrikoimassa muodossa espanjalaisten ja italialaisten keskuudessa.

Toisena etuisuutena on se, että ajallisesti saksalaiset ovat tulleet työväenliikkeeseen milteipä viimeisinä. Niin kuin saksalainen teoreettinen sosialismi ei ole koskaan unohtava, että se pohjaa Saint-Simoniin, Fourier'hen ja Oweniin, kolmeen mieheen, jotka oppiensa kaikesta fantastisuudesta ja utopismista huolimatta kuuluvat kaikkien aikojen suurimpiin älyihin ja ennakoivat nerokkaasti lukemattomia asioita, joiden pätevyyden me todistamme nyt tieteellisesti, niin

myös Saksan käytännöllisen työväenliikkeen ei pidä koskaan unohtaa, että se on kehittynyt Englannin ja Ranskan työväenliikkeen pohjalla, että se on voinut ilman muuta käyttää hyödykseen näiden kalliisti ostamia kokemuksia, välttää niiden virheitä, jotka silloin useimmiten olivat väistämättömiä. Missä olisimmekaan nyt ilman edelläkäyviä Englannin trade unioneja ja Ranskan poliittisia työväentaisteluita, ilman sitä valtavaa sysäystä, minkä etenkin Pariisin Kommuuni on antanut?

Saksan työläisille on annettava tunnustus, että he ovat harvinaisen ymmärtäväisesti käyttäneet hyväkseen asemansa tarjoamia etuisuuksia. Ensi kerran työväenliikkeen synnystä lähtien taistelua käydään sopusoinnussa ja yhtenäisesti sekä suunnitelmallisesti sen kolmella eri suunnalla — teoreettisella, poliittisella ja käytännöllis-taloudellisella (kapitalistien vastustaminen). Tässä niin sanoaksemme konsentrisessa hyökkäyksessä onkin Saksan työväenliikkeen voima ja voittamattomuus.

Tämä heidän edullinen asemansa toisaalta ja saariasemasta johduvat Englannin työväenliikkeen erikoisuudet ja Ranskan työväenliikkeen väkivaltainen nujertaminen toisaalta ovat asettaneet tällä haavaa Saksan työläiset proletaarien taistelun kärkeen. Kuinka kauan tapahtumat sallivat heidän olla tällä kunniapaikalla, sitä ei voi etukäteen sanoa. Mutta niin kauan kuin he siinä ovat, he toivottavasti tulevat täyttämään tehtävänsä niin kuin kuuluu. Se vaatii ponnistamaan kaksin verroin enemmän taistelun ja agitaation kaikilla aloilla. Etenkin johtajien velvollisuus on tehdä itselleen yhä selvemmäksi kaikki teoreettiset kysymykset, vapautua yhä enemmän perinnäisten, vanhaan maailmankatsomukseen kuuluvien fraasien vaikutuksesta ja pitää alati mielessään, että siitä lähtien kun sosialismista on tullut tiede, sitä on myös tieteenä käsiteltävä, ts. sitä on tutkittava. Tätä näin hankittua, yhä enemmän selvennyttä tietoa on levitettävä yhä suuremmalla innolla työläisjoukkojen keskuuteen ja tiivistettävä yhä lujemmaksi puoluejärjestöä samoin kuin ammattiliittoja. Vaikka tammikuussa sosialisteille annetut äänet edustavatkin jo melkoista armeijaa, eivät ne toki vielä läheskään muodosta Saksan työväenluokan enemmistöä; ja niin rohkaisevia kuin ovatkin maaseutuväestön keskuudessa harjoitetun propagandan tulokset, on kuitenkin tehtävä juuri tässä suhteessa vielä äärettömän paljon. Ei saa siis uupua taistelussa, vaan viholliselta on vallattava kaupunki toisensa jälkeen, vaaliipiiri toisensa jälkeen. Mutta ennen kaikkea on säilytettävä tosi kansainvälinen henki, joka tekee mahdolliseksi minkä hyvänsä isänmaallisen šovinismin ja ottaa ilolla vastaan proletaarisen liikkeen jokaisen uuden askelen ottakoon sen mikä kansakunta tahansa. Jos Saksan työläiset tulevat näin kulkemaan eteenpäin, niin he tulevat marssimaan, joskaan ei nyt aivan liikkeen kärjessä, — ei olisi lainkaan liikkeen etujen mukaista, että vain jonkin yhden kansakunnan työläiset marssisivat sen kärjessä — niin ainakin kunniakkaalla paikalla taistelulinjassa; ja he tulevat olemaan täysissä aseissa silloin,

kun odottamattoman raskaat koettelemukset tai valtavat tapahtumat vaativat heiltä suurempaa miehuutta, suurempaa päättäväisyyttä ja toimintatarmoa.

Friedrich Engels

Lontoossa, 1. heinäkuuta 1874

Julkaistu kirjassa: *Friedrich Engels.*
»*Der Deutsche Bauernkrieg*»,
Leipzig 1875

Julkaistaan kirjan
tekstin mukaan
Suomennos saksasta

KARL MARX

KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON
PÄÄNEUVOSTOLTA
VENÄJÄN JAOSTON KOMITEAN
JÄSENILLE GENÈVEEN¹⁰⁸

Kansalaiset!

Pääneuvosto ilmoitti 22. maaliskuuta pitämässään istunnossa, yksimielisenä lausuntonaan, että ohjelmanne ja sääntönne ovat yhdenmukaiset Kansainvälisen työväenliiton yleisten sääntöjen kanssa. Se kiiruhti hyväksymään jaostonne Internationaaliin. Otan mielihyvin vastaan ehdottamanne kunniavelvollisuuden olla edustajananne Pääneuvostossa.

Teidän ohjelmassanne sanotaan:

»...että Puolaa rasittava tsaristinen ies on jarru, joka estää yhtä paljon kummankin kansan — sekä Venäjän että Puolan kansan — poliittista ja sosiaalista vapautumista».

Voisitte lisätä, että Venäjän suorittama väkivaltainen Puolan kaappaus on sotilaallisen hallitustavan turmiollisena tukena ja todellisena syynä tämän hallitustavan olemassaoloon Saksassa ja niin ollen koko mantereella. Siksi Venäjän sosialistit ovat Puolan kahleita murtaessaan ottaneet yleväksi tehtäväkseen sotilaallisen hallitustavan hävittämisen, mikä on Euroopan proletariaatin yleisen vapautuksen oleellisesti tarpeellinen ennakkoehto.

Muutamia kuukausia sitten minulle lähetettiin Pietarista Flerovskin teos »Työväenluokan asema Venäjällä». Se on todellinen löytö Euroopalle. Teoksessa on armottomasti paljastettu *venäläinen optimismi*, jota niin sanotut vallankumousmiehet ovat levittäneet mantereella. Se ei menetä arvoaan, jos sanonkin, että muutamain paikoin se ei tyydytä täysin arvostelua puhtaasti teoreettiselta kannalta. Se on vakavan tarkkailijan, pelottoman uurastajan, puolueettoman arvostelijan ja suuren taitelijan teos, ja ennen kaikkea sellaisen henkilön teos, jossa herättää suuttumusta kaikenlainen sorto, joka ei siedä minkäänlaisia kansallishymnejä ja joka jakaa kaikki kärsimykset ja kaikki pyrkimykset tuottajaluokan kanssa.

Sellaiset kuin Flerovskin ja opettajanne Tšernyševskin teokset

ovat todella kunniaksi Venäjälle ja todistavat, että teidänkin maanne
alkaa osallistua vuosisatamme yhteiseen liikkeeseen.
Veljellisin tervehdyksin

Karl Marx

Lontoo, 24. maaliskuuta 1870

*Julkaistu Genèvessä »Narodnoje delo»
lehden 1. n:o:ssa 15. huhtikuuta 1870*

*Julkaistaan sanomalehden
tekstiin mukaan*

LUOTTAMUKSELLISESTA ILMOITUKSESTA¹⁰⁹

4. Kysymys Pääneuvoston erottamisesta Englannin liittoneuvostosta.

Tätä ehdotusta on aika ajoin käsitelty kauan ennen »Égalitén»¹¹⁰ perustamista itsessään Pääneuvostossa sen yhden tai kahden englantilaisen jäsenen esittämänä. Mutta se on aina hylätty miltei yksimielisesti.

Vaikkakin vallankumouksellisen aloitteen tekijänä tulee nähtävästi olemaan Ranska, niin ainoastaan Englanti saattaa olla vakavan taloudellisen vallankumouksen *vipusimena*. Se on ainoa maa, missä ei ole enää *talonpoikia* ja missä maaomaisuus on keskittynyt harvojen käsiin. Se on ainoa maa, missä *kapitalistinen muoto*, toisin sanoen työn yhdistyminen laajassa mitassa kapitalististen yrittäjien vallan alaiseksi, käsittää miltei koko tuotannon. Se on ainoa maa, missä *väestön valtaenemmistönä ovat palkkatyöläiset* (wages labourers). Se on ainoa maa, missä luokkataistelu ja työväenluokan järjestäytyminen *trade unioneiksi* ovat saavuttaneet tietyn kypsyys- ja yleisyysasteen. Maailman markkinoilla omaamansa herruusaseman ansiosta Englanti on ainoa maa, jonka jokainen taloussuhteiden mullistus kasvattaa viipymättä koko maailmassa. Kun Englanti on toisaalta landlordismin ja kapitalismin klassinen maa, niin toisaalta siellä ovat kypsyneet enemmän kuin missään muualla *landlordismin ja kapitalismin hävittämisen aineelliset edellytykset*. Pääneuvosto on nyt onnellisessa asemassa sen ansiosta, että *tuon proletaarisen vallankumouksen suuri vipusin on välittömästi sen käsissä*. Mikä mielettömyys ja voidaan jopa sanoa mikä riko solisikaan antaa tuo vipusin yksin englantilaisten käsiin!

Englantilaisilla ovat kaikki sosiaalista vallankumousta varten tarvittavat *aineelliset edellytykset*. Heiltä puuttuu vain *yhteishenkeä ja vallankumouksellista intoa*. Pääneuvosto yksin pystyy täyttämään tämän aukon ja jouduttamaan siten tosi vallankumouksellista liikettä täs-

sä maassa ja siis myös *kaikkialla*. Suuren menestyksen, jota olemme jo saavuttaneet tällä alalla, ovat panneet merkille hallitsevien luokkien viisaimmat ja vaikutusvaltaisimmat äänenkannattajat, kuten »Pall Mall Gazette», »Saturday Review», »Spectator», »Fortnightly Review»¹¹ *alahuoneen* ja *ylähuoneen* niin sanotuista radikaalisista jäsenistä puhumattakaan, jotka vielä hiljan tekivät suuren vaikutuksen Englannin työväen *johtajiin*. He syyttävät julkisesti meitä siitä, että olemme myrkyttäneet ja juurineet miltei kokonaan pois *englantilaisen hengen* työväenluokasta ja käänyttäneet sen vallankumoukselliseen sosialismiin.

Ainoa keino tuollaisen käänteiden aikaansaamiseksi on se, että toimitaan samoin kuin *Kansainvälisen työväenliiton Pääneuvosto*. Pääneuvostona voimme kannustaa sellaisten toimenpiteiden hyväksymistä (esimerkiksi *Maan ja työn liiton*¹² perustaminen), jotka myöhemmin, tultuaan toteutetuiksi, näyttävät yleisöstä Englannin työväenluokan vaistonvaraisilta esiintymisiltä.

Jos *Pääneuvoston* lisäksi olisi perustettu *liittoneuvosto*, niin mitä siitä olisi välttämättä seurannut? *Internationaalinen Pääneuvoston* ja *Trade unionien yleisen neuvoston* väliasemassa olevalla liittoneuvostolla ei olisi minkäänlaista arvovaltaa. Toisaalta *Internationaalinen Pääneuvosto* päästäisi *käsistään tuon suuren vipusimen*. Jos vakavan ja huomaamattoman työn asemesta pitäisimme parhaana humpuukimestareiden suunsoittoa, niin saattaisimme erehtyä vastaamaan julkisesti »Égalitén» kysymykseen, miksi Pääneuvosto sietää »niin rasittavaa tehtävien paljoutta».

Englantia ei voida yksinkertaisesti rinnastaa muihin maihin. Sitä on tarkasteltava *pääoman emämaana*.

5. *Kysymys Irlannin amnestiaa koskevasta Pääneuvoston päätöslauselmasta*.

Sikäli kuin Englanti on landlordismin ja eurooppalaisen kapitalismin linnake, *Irlanti* on ainoa kohta, missä viralliselle Englannille voidaan antaa vakava isku.

Ensinnäkin Irlanti on englantilaisen landlordismin linnake. Jos landlordismi kaatuu Irlannissa, se kaatuu myös Englannissa. Irlannissa se saattaa tapahtua sata kertaa helpommin, siksi kun *taloudellisen taistelun kohteena siellä on yksinomaan maanomistus*, kun siellä tuo taistelu on samalla *kansallista* taistelua ja kun Irlannissa kansa on kumouksellisempaa ja katkeroituneempaa kuin Englannissa. Irlannissa landlordismi säilyttää asemansa yksinomaan *Englannin armeijan* turvin. Heti kun noiden kahden maan pakkounioni¹³ kadottaa voimansa, Irlannissa puhkeaa sosiaalinen vallankumous, tosin vanhentuneessa muodossa. Englantilainen landlordismi menettää paitsi suurta rikkauksiensa lähdeä myös *tärkeän moraalisen voimansa lähteen*, sillä *sehän edustaa Englannin herruutta Irlantiin*. Toisaalta jättämällä landlordiensä mahdin koskemattomaksi Irlannissa Englannin proletariaatti tekee heidät vahingoittamattomiksi itsessään Englannissakin.

Toiseksi *Englannin porvaristo* ei ole ainoastaan riistänyt Irlannin köyhälistöä huonontaakseen työväenluokan asemaa Englannissa irlantilaisien köyhien *pakollisella immigraatiolla*, vaan se on jakanut sitä paitsi proletariaatin kahteen toisilleen vihamieliseen leiriin. Kelttiläisen työläisen kumouskiihko ja anglosaksilaisen työläisen myönteinen mutta hidaskäyttöinen mielenlaatu eivät yhdisty sopusointuisasti toisiinsa. Päinvastoin *Englannin kaikissa suurissa teollisuuskeskukset* on olemassa syvä antagonismi englantilaisen ja irlantilaisen proletaarin välillä. Englantilainen keskitason työläinen vihaa irlantilaista kilpailijanaan, joka alentaa palkkaa ja *standard of life**. Hän tuntee tätä kohtaan kansallista ja uskonnollista vastenmielisyyttä. Hän katsoo tähän melkein samoin kuin Pohjois-Amerikan etelävaltioiden *poor whites*** katsoivat mustiin orjiin. Porvaristo lietsoo ja pitää yllä keinotekoisesti tätä proletaarien välistä vastakohtaisuutta itsessään Englannissa. Se tietää, että tuossa proletaarien kahtiajaossa piilee *porvariston mahdin säilyttämisen todellinen salaisuus*.

Tuo vastakohtaisuus uusiutuu Atlantin valtameren toisellakin puolen. Synnyinseuduiltaan härkien ja lampaiden häätämät irlantilaiset kohtaavat toisensa Yhdysvalloissa, missä he muodostavat suuren ja yhä lisääntyvän väestöosan. Heidän ainoana ajatuksenaan ja ainoana intohimonaan on viha Englantia kohtaan. Englannin ja Amerikan hallitus, nimittäin luokat, joita ne edustavat, kiihottavat noita intohimoja ikuistaakseen *kansallisuuksien välisen taistelun*, joka jarruttaa työläisten kaikkinaista vakavaa ja vilpitöntä liittoutumista Atlantin valtameren kummallakin puolen, ja jarruttaa siis heidän yhteistä vapautumistaan.

Irlanti tarjoaa Englannin hallitukselle ainoan tekosyyntä *suuren vakinaisen armeijan* ylläpitämiseen ja, kuten on jo tapahtunut, tuo armeija heitetään tarpeen tullen englantilaisia työläisiä vastaan sen jälkeen, kun se on saanut sotilaallisen koulutuksen Irlannissa. Englannissa vihdoinkin toistuu nykyään se, mikä muinaisessa Roomassa ilmeni valtavissa mittoissa. Kansa, joka on orjuuttanut toisen kansan, takoo omia kahleitaan.

Kansainvälisen työväenliiton asenne Irlannin kysymyksessä on siis aivan selvä. Sen päätehtävänä on sosiaalisen vallankumouksen jouduttaminen Englannissa. Siinä tarkoituksessa on annettava ratkaiseva isku Irlannissa.

Irlannin amnestiaa koskeva Pääneuvoston päätöslauselma on vain johdatus muihin päätöslauselempiin, joissa sanotaan, että kansainvälisestä oikeudenmukaisuudesta puhumattakaan *Englannin työväenluokan vapautuksen ennakkoehtona* on olemassaolevan *pakkounionin* —

---

* — elintaso. *Toim.*

** — valkoihoiset köyhät. *Toim.*

toisin sanoen Irlannin orjuutuksen — muuttaminen *tasa-arvoiseksi ja vapaaksi liitoksi*, mikäli se on mahdollista, tai Irlannin ja Englannin *täydellinen eroaminen*, jos se on välttämätöntä.

Kirjoittanut K. Marx noin 28. maaliskuuta 1870

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

Julkaistu ensi kerran aikakauslehdessä »Die Neue Zeit», Bd. 2, n:o 15, 1902

KANSALAISSOTA RANSKASSA¹¹⁴F. ENGELSIN JOHDANTO (1891)¹¹⁵

Kehotus Internationaalien Pääneuvoston julkilausuman »Kansalaissota Ranskassa» uusintajulkaisusta ja sen varustamisesta johdannolla tuli minulle odottamatta. Sen vuoksi voin tässä vain lyhyesti kosketella oleellisimpia kohtia.

Yllä mainitun pitemmän kirjoituksen edelle olen sijoittanut Pääneuvoston kaksi lyhyempää, Saksan ja Ranskan sotaa koskevaa julkilausumaa.* Ensinnäkin siksi, että »Kansalaissodassa» viitataan jälkimmäiseen lausumaan, jota sinänsä ei voi ymmärtää kaikilta kohdiltaan ilman edellistä. Ja edelleen siksi, että nämä molemmat, niin ikään Marxin kirjoittamat julkilausumat ovat yhtä suuressa määrässä kuin »Kansalaissotakin» erinomaisia näytteitä tekijän ihmeteltävästä, jo teoksessa »Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista»** ilmenneestä kyvystä oivaltaa selvästi suurten historiallisten tapahtumien luonne, merkitys ja välttämättömät seuraukset jo silloin, kun nämä tapahtumat vielä vyöryvät silmiemme edessä tai olivat vastikään tapahtuneet. Ja vihdoin siksi, että me vielä tänäkin päivänä Saksassa saamme kärsiä noiden tapausten Marxin ennustamista seurauksista.

Vai eikö ole käynyt toteen, mitä ensimmäisessä lausumassa on sanottu, nimittäin että jos Saksan puolustusota Louis Bonapartea vastaan muuttuu Ranskan kansaa vastaan suunnatuksi valloitusodaksi, niin kaikki ne onnettomuudet, jotka kohtasivat Saksaa niin sanottujen vapaussotien¹¹⁶ jälkeen, jouduttaisiin kokemaan uudelleen entistä ankarampina? Eikö meillä lisäksi ole ollut kaksikymmentä vuotta Bismarckin valtakomentoa, demagogien¹¹⁷ vainon asemesta poikkeuslaki¹¹⁸ ja sosialistimetsästyistä, samanlaista poliisi-mielivaltaa, kirjaimellisesti samanlaista pöyristyttävää laintulkin-
taa?

* Ks. tätä osaa, ss. 169—172, 173—179. *Toim.*** Ks. tätä julkaisua, I. osa, ss. 360—441. *Toim.*

Entä eikö ole kirjaimellisesti toteutunut ennustus, että Elsass-Lothringenin anastus on »pakottava Ranskan Venäjän syliin» ja että tämän anastuksen jälkeen Saksan on joko asetettava Venäjän julkiseksi lakeijaksi tai ryhdyttävä kohtapuoleen varustautumaan uuteen sotaan, nimittäin »rotusotaan, sotaan liittoutuneita slaavilaisia ja romaanisia rotuja vastaan»*? Eikö ranskalaisten maakuntien anastus ajanut Ranskaa Venäjän syliin? Eikö Bismarck ole kokonaista kaksikymmentä vuotta tavoitellut tuloksetta tsaarin suosiota palvelemalla häntä ja polvistumalla »pyhän Venäjän» jalkojen juureen alamaisemmin kuin oli tottunut tekemään pieni Preussi ennen »Euroopan ensimmäiseksi suurvallaksi» muuttumistaan? Ja eikö päämme yllä nykyisinkin ole alati uhkaamassa Damokleen miekan tavoin sota, jonka ensimmäisenä päivänä kaikki paperilla olevat ruhtinaitten liitot hajoavat kuin akanat tuuleen ja jonka suhteen ei ole tiedossa muuta kuin ehdoton epä tietoisuus sen lopputuloksesta, rotusota, joka saattaa koko Euroopan viidentoista tai kahdenkymmenen miljoonan aseistetun miehen rosvoitavaksi ja joka toistaiseksi ei ole syytynyt vain sen vuoksi, että voimakkaintakin suurista sotilasvalloista hirvittää sodan lopputuloksen täydellinen arvaamattomuus?

Varsinkin tämä velvoittaa meidät antamaan Saksan työläisille jälleen mahdollisuuden tutustua näihin jo puoliksi unohdettuihin asiakirjoihin, jotka ovat loistavana todistuksena vuoden 1870 kansainvälisen työväenpolitiikan kaukonäköisyydestä.

Se mitä on sanottu näistä kahdesta julkilausumasta, koskee myös »Kansalaisotaa Ranskassa». 28. toukokuuta sortuivat Kommuunin viimeiset soturit Bellevillen rinteille taistellessaan ylivoimaista vihollista vastaan, ja jo kahden päivän kuluttua, 30. toukokuuta, Marx luki Pääneuvostolle teoksensa, jossa Pariisin Kommuunin historiallinen merkitys esitetään lyhyin, voimakkain piirtein, mutta niin terävästi ja ennen kaikkea niin todenperäisesti, ettei sellaiseen ole pystytty toistamiseen myöhemmässä, tavattoman runsaassa tätä asiaa käsittelevässä kirjallisuudessa.

Vuoden 1789 jälkeisen Ranskan taloudellisen ja poliittisen kehityksen seurauksena on tilanne Pariisissa muuttunut viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana sellaiseksi, että kaikki siellä puhjenneet vallankumoukset ovat voineet saada vain proletaarisen luonteen; siis lunastettuaan voiton verellään proletariaatti on voiton jälkeen esiintynyt omin vaatimuksin. Nämä vaatimukset ovat olleet enemmän tai vähemmän epäselviä, jopa sekaviakin aina sen mukaan, millainen on Pariisin työläisten kehitysaste kulloinkin ollut; mutta niiden kaikkien tarkoituksena on loppujen lopuksi ollut kapitalistien ja työläisten välisen luokkavastakohtaisuuden poistaminen. Miten sen piti tapahtua, sitä tosin ei tiedetty. Mutta jo itse vaatimukseen, niin epämääräinen kuin se olikin, sisältyi olemassaolevaa yhteiskuntajärjestystä uhkaava vaara; tuon vaatimuksen esittäneet työläiset

---

* Ks. tätä osaa, s. 177. *Toim.*

olivat vielä aseissa; valtiolaivan peräsimmässä olevien porvarien ensimmäisenä käskynä oli sen vuoksi työläisten aseistariisuminen. Siitä johtuu, että jokaista työläisten voittoon viemää vallankumousta on seurannut uusi taistelu, joka on päättynyt työläisten tappioon.

Niin kävi ensi kerran 1848. Parlamentin oppositioon kuuluneet vapaamieliset porvarit pitivät reformibanketteja tarkoituksenaan ajaa läpi sellainen vaalilakiuudistus, jonka piti turvata heidän puolueelleen valta-asema. Taistelussa hallitusta vastaan heidän täytyi yhä enemmän vedota kansaan ja antaa vähitellen etusija porvariston ja pikkuporvariston radikaaleille ja tasavaltalaisille ryhmille. Mutta näiden takana olivat vallankumoukselliset työläiset, jotka vuoden 1830 jälkeen¹¹⁹ olivat saavuttaneet poliittista itsenäisyyttä paljon enemmän kuin mitä porvarit tai edes tasavaltalaisetkaan aavistivat. Hetkellä, jolloin hallituksen ja opposition välit muodostuivat kriittisiksi, työläiset alkoivat katutaistelun; Louis Philippe katosi ja sen tien myös vaalilakiuudistus; tilalle tuli tasavalta, jopa sellainen tasavalta, jota voittaneet työläiset itse nimittivät »sosiaalisiksi». Mutta mitä tällä sosiaalisella tasavallalla tarkoitettiin, siitä ei kukaan ollut selvillä, eivät työläiset itsekään. Mutta heillä oli nyt aseet ja he muodostivat voiman valtiossa. Sen vuoksi työläisten riisuminen aseista oli peräsimmässä olevien porvarillisten tasavaltalaisten ensimmäisenä tehtävänä heti kun he tunsivat maaperän jalkojensa alla vähänkin lujemmaksi. Tämä tapahtui vuoden 1848 kesäkuun kapinan¹²⁰ aikana, johon työläiset pakotettiin rikkomalla suoranaisesti lupaukset, ärsyttämällä heitä avoimesti ja yrittämällä karkottaa työttömät kaukaiseen maakuntaan. Hallitus oli turvannut etukäteen itselleen musertavan ylivoiman. Viisipäiväisen sankarillisen taistelun jälkeen työläiset joutuivat tappiolle. Ja sitten pantiin aseettomien vankien keskuudessa toimeen sellainen verilöyly, jonka veroista ei oltu nähty sitten niiden kansalaisotien, joista alkoi Rooman tasavallan perikato.¹²⁰ Silloin porvaristo ensi kerran näytti, millä mielipuolen julmuudella se yltyy kostamaan proletariaatille, kun tämä rohkenee esiintyä sitä vastaan itsenäisenä luokkana omien etujensa nimessä ja omin vaatimuksin. Ja kuitenkin vuosi 1848 oli vain lasten leikkiä verrattuna porvariston riehuntaan vuonna 1871.

Rangaistus seurasi pian. Vaikka proletariaatti ei vielä voinutkaan hallita Ranskaa, ei siihen porvaristokaan enää pystynyt. Ei ainakaan silloin, kun se enemmistöltään vielä oli monarkistisimielistä ja jakautunut kolmeksi dynastiseksi¹²¹ ja neljänneksi — tasavaltalaiseksi — puolueeksi. Sen sisäiset riidat antoivat seikkailija Louis Bonapartelle mahdollisuuden vallata kaikki valta-asetat — armeijan, poliisin, hallintokoneiston — ja hajottaa 2. joulukuuta 1851¹²² porvariston viimeisen lujan linnakkeen, kansalliskokouksen. Alkoi toisen keisarikunnan aika, poliittisten ja finanssiseikkailijoiden joukkion harjoittama Ranskan riistäminen, mutta samalla myös sellainen teollinen kehitys, jollainen oli ollut kerrassaan mahdotonta Louis Philippen ahdasmielisen ja turhantarkan järjestelmän aikana, jolloin

valta oli yksinomaisesti vain suurporvariston pienen osan käsissä. Louis Bonaparte riisti kapitalisteilta heidän poliittisen valtansa sen varjolla, että tahtoi suojella porvaristoa työläisiltä ja taas vuorostaan työläisiä porvaristolta; mutta sen sijaan hänen herruutensa myötävaikuttii keinotteluun ja teollisuustoimintaan, lyhyesti sanoen koko porvariston ennen näkemättömään vaurastumiseen ja rikastumiseen. Mutta sitäkin enemmän kehittyivät korruptio ja laajamittainen varastelu, joiden keskuukseksi tuli keisarillinen hovi saaden runsaat prosenttinsa tuosta rikastumisesta.

Mutta toinen keisarikunta merkitsi vetoamista ranskalaiseen šovinismiin; se merkitsi vaatimusta palauttaa vuonna 1814 kadotetut ensimmäisen keisarikunnan tai ainakin ensimmäisen tasavallan¹²³ rajat. Ranskan keisarikunta, jolla on entisen monarkian rajat, vieläpä niitäkin ahtaammat vuoden 1815 rajat, osoittautui ajan pitkään mahdottomaksi. Siksi oli välttämättä käytävä aika ajoin sota ja avarrettava rajoja. Mutta mikään rajojen avartaminen ei kiihottanut Ranskan šovinistien mielikuvitusta siinä määrin kuin Reinin vasemman, saksalaisten rannan valtaus. Neljännesmaili Reinin rantaa oli heistä arvokkaampi kuin kymmenen mailia Alpeilla tai jossain muualla. Kun kerran toinen keisarikunta oli todella olemassa, niin Reinin vasemman rannan vaatiminen takaisin Ranskalle — joko kerrallaan tai paloittain — oli vain ajan kysymys. Tämä aika koitti samalla kun 1866 puhkesi Preussin ja Itävallan sota. Petyttyään »aluekorvaustoi veissaan» Bismarckin ansiosta ja oman liian viisaan varovaisuuspolitiikkansa vuoksi Bonapartella ei nyt enää ollut muuta keinoa jäljellä kuin sota, joka puhkesi 1870 ja saattoi hänet ensin Sedanin tappioon ja sieltä Wilhelmshöhen.¹⁰²

Väistämättömänä seurauksena oli 4. syyskuuta 1870 puhjennut Pariisin vallankumous. Keisarikunta luhistui kuin korttitalo; jälleen julistettiin tasavalta. Mutta vihollinen oli jo porteilla; keisarikunnan sotajoukot olivat osaksi lukitut toivottomasti Metziin ja osaksi vankeina Saksassa. Tässä pulatilassa kansa salli entisten lainsäätäjäkuntaan valittujen Pariisin edustajien julistautua »kansallisen puolustuksen hallitukseksi». Tähän myönnyttiin sitä auliimmin, koska kaikki asekuntoiset Pariisin asukkaat olivat nyt puolustustarkoituksessa astuneet kansalliskaartiin ja aseistautuneet, joten työläiset olivat nyt siinä suurena enemmistönä. Mutta miltei pelkästään porvareista kokoonpannun hallituksen ja aseistetun proletariaatin välinen vastakohtaisuus kävi pian ilmi. 31. lokakuuta työläispataljoonat hyökkäsivät kaupungintalolle ja vangitsivat osan hallituksen jäsenistä; heidät pelasti jälleen petos, se että hallitus suoranaisesti rikkoi lupauksensa ja eräiden pikkuporvaripataljoonien väliintulo; ja ettei olisi syttynyt kansalaissota vihollisjoukkojen piirittämässä kaupungissa, silloinen hallitus jätettiin toimeensa.

Vihdoin, 28. tammikuuta 1871 Pariisi antautui nälänhädän murtamana, mutta antautui sotahistoriassa ennen kuulumattoman kunniallisiin ehdoin. Linnoitukset luovutettiin, linnanvallilta poistettiin

tykit, linjarykmentit ja mobiilikaarti luovuttivat aseensa ja nämä joukot katsottiin sotavangeiksi. Mutta kansalliskaarti piti aseensa ja tykkinsä ja teki vain aselevon voittajien kanssa. Nämä eivät uskaltaneet tulla riemumarssissa Pariisiin. Ne uskalsivat miehittää Pariisista vain pienen, päällepäätteeksi osittain yleisten puistojen muodostaman nurkkauksen ja senkin vain pariiksi päiväksi! Ja voittajat, jotka 131 päivää olivat piirittäneet Pariisia, olivat tämän ajan Pariisin aseistettujen työläisten piirityksessä, työläiset valvoivat tarkasti, ettei yksikään »preussilainen» astuisi muukalaisvoittajalle luovutetun nurkkauksen ahtaiden rajojen yli. Niin suurta kunnioitusta herättivät Pariisin työläiset sotajoukossa, jonka edessä kaikki keisarikunnan armeijat olivat laskeneet aseensa. Preussilaiset junkkerit, jotka olivat tulleet tänne vallankumouksen pesään kostamaan, olivat pakotettuja pysähtymään kunnioittavasti juuri tämän aseissa olevan vallankumouksen edessä ja tehdä sille kunnia!

Sodan aikana Pariisin työläiset olivat tyytyneet vaatimaan sodan tarmokasta jatkamista. Mutta nyt, kun Pariisin antautumisen jälkeen tehtiin rauha,¹²⁴ täytyi Thiersin, hallituksen uuden päämiehen, toki oivaltaa, että omistavien luokkien — suurmaanomistajien ja suurkapitalistien — valta oli alituudessa vaarassa niin kauan kuin Pariisin työläisillä oli aseet käsissään. Hänen ensimmäisenä työnään oli yrittää riisua heidät aseista. 18. maaliskuuta hän lähetti osan linjajoukoista anastamaan kansalliskaartille kuuluvaa tykistöä, joka oli Pariisin piirityksen aikana valmistettu julkisella keräyksellä kootuilla varoilla. Yritys ei onnistunut. Pariisi nousi yhtenä miehenä vastarintaan, ja sota Pariisin ja Versaillesissa olevan Ranskan hallituksen välillä oli julistettu. 26. maaliskuuta valittiin ja 28. maaliskuuta julistettiin Pariisin Kommuuni. Kansalliskaartin keskuskomitea, joka siihen asti oli hoitanut hallituksen tehtäviä, luovutti valtuutensa sille julistettuaan vielä sitä ennen lakkautetuksi Pariisin skandaalimaisen »siveyspoliisin». 30. maaliskuuta Kommuuni lakkautti sotaväenoton ja vakinaisen armeijan ja julisti ainoaksi asevoimaksi kansalliskaartin, johon kaikkien asekuntoisten kansalaisten tuli kuulua; se mitätöi kaikki asuntovuokrarästit vuoden 1870 lokakuusta vuoden 1871 huhtikuuhun määräten jo suoritettujen maksuerät luettaviksi tulevan vuokra-ajan suorituksiksi ja lakkautti panttiesineiden myynnin kaupungin panttilaitoksessa. Samana päivänä vahvistettiin toimiinsa Kommuuniin valitut ulkomaalaiset, koska »Kommuunin lippu on maailmantasavallan lippu». — 1. huhtikuuta päätettiin, ettei Kommuunin palveluksessa olevien eikä siis sen jäsentenkään palkka saa nousta 6000 frangia (4800 markkaa) suuremmaksi. Seuraavana päivänä annettiin asetus kirkon erottamisesta valtiosta ja kaikkien uskonnollisiin tarkoituksiin menevien valtionmaksujen lakkauttamisesta sekä kirkon kaiken omaisuuden muuttamisesta kansallisomaisuudeksi; tätä vastaavasti 8. huhtikuuta määrättiin kouluista poistettaviksi kaikki uskonnolliset tunnusmerkit, kuvat, dogmit, rukoukset, sanalla sanoen »kaikki mikä on kunkin

yksilön omantunnon asia» ja tätä toteutettiin sitten vähitellen. Vastaukseksi Versaillesin joukkojen suorittamiin joka päivä uusiintuviin vangittujen Kommuunin sotureiden ampumisiin 5. huhtikuuta annettiin määräys panttivankien ottamisesta, mutta se jäi lopullisesti toimeenpanematta. — 6. huhtikuuta kansalliskaartin 137. pataljoona sai käsiinsä giljotiinin, joka poltettiin julkisesti kansan äänekkäästi riemuitessa. 12. huhtikuuta Kommuuni päätti kaataa Vendôme-torilla olleen, šovinismin ja kansallisvihan symboliksi katsomansa voitonpatsaan, jonka Napoleon oli antanut valaa viholliselta vallatuista kanuunoista vuoden 1809 sodan jälkeen. Päätös pantiin toimeen 16. toukokuuta. — 16. huhtikuuta Kommuuni määräsi toimitettavaksi luetteloinnin tehtailijain sulkemista tehtaista ja laadittavaksi suunnitelman näiden tehtaiden käyntiinpanosta niissä työskennelleiden, osuuskunniksi yhtyneiden työläisten voimin samoin kuin näiden osuuskuntien järjestämisestä yhdeksi suureksi liitoksi. — 20. huhtikuuta se kielsi leipurien yötyön samoin kuin työnvälityksenkin, joka toisen keisarikunnan ajoilta saakka oli ollut poliisin nimittämien henkilöiden — työläisten ensiluokkaisten nykijäin — monopolina; työnvälitys siirrettiin Pariisin kahdenkymmenen piirin määrinvirastojen hoitoon. — 30. huhtikuuta Kommuuni määräsi lakkautettavaksi panttilaitokset, jotka olivat yksityisten harjoittamaa työläisten riistämistä ja ristiriidassa viimeksi mainittujen oikeuden kanssa omata työvälineitä ja saada luottoa. — 5. toukokuuta se päätti purkaa Ludvig XVI:n mestaamisen sovittamiseksi rakennetun rukouskappelin.

Näin ollen maaliskuun 18. päivästä lähtien ilmeni selvästi ja kärkevästi Pariisin liikkeen luokkaluonne, jota siihen asti oli hämähännetty taistelu vihollisen maahanhyökkäystä vastaan. Niin kuin Kommuuniin kuului melkein yksinomaan työläisiä tai tunnustettuja työväenedustajia, niin myös sen päätöksillä oli jyrkästi proletaarinen luonne. Näillä päätöksillä joko säädettiin toimeenpantavaksi uudistuksia, jotka tasavaltalainen porvaristo oli vain raukkamaisessa pelkuruudessaan laiminlyönyt, mutta jotka muodostivat välttämättömän perustan työväenluokan vapaalle toiminnalle, kuten esimerkiksi sen periaatteen toteuttaminen, että *valtioon nähden* uskonto on pelkästään yksityisasia; tai Kommuuni teki välittömästi työväenluokan edun mukaisia päätöksiä, jotka osittain tekivät syvän leikkauksen vanhaan yhteiskuntajärjestelmään. Mutta piiritetyssä kaupungissa kaiken tämän toteuttaminen saatettiin panna korkeintaan alulle. Jo toukokuun alusta alkaen taistelu Versaillesin hallituksen yhä lukuisammiksi käyviä sotajoukkoja vastaan vaati kaikki voimat.

7. huhtikuuta versaillesilaiset valtasivat ylikulkupaikan Seinellä Neuillyn luona, Pariisin läntisellä rintamalla; sitä vastoin 11. huhtikuuta he kärsivät verisen tappion etelärintamalla hyökätessään kenraali Eudesin joukkoja vastaan. Pariisia pommitettiin jatkuvasti, ja sen tekivät samat henkilöt, jotka olivat leimanneet pyhydenhäpäisemiseksi saman kaupungin pommituksen silloin, kun pom-

mittajina olivat preussilaiset. Nämä samat miehet rukoilivat nyt Preussin hallitusta lähettämään kiireesti takaisin Sedanissa ja Metzissä vangiksi joutuneet ranskalaiset sotilaat, jotta nämä valloittaisivat heille takaisin Pariisin. Näiden joukkojen vähittäinen takaisinpaluu antoi toukokuun alussa versaillesilaisille ratkaisevan ylivoiman. Tämä kävi ilmi jo 23. huhtikuuta, kun Thiers keskeytti neuvottelut, joita oli käyty Kommuunin ehdottamasta Pariisin arkkipiispan* ja useiden muiden, Pariisissa panttivangeiksi otettujen pappien vaihtamisesta yhteen Blanquihin, joka oli kahdesti valittu Kommuuniin, mutta oli vankina Clairvaux'ssa. Se kävi sitäkin selvemmin ilmi Thiersin äänilajin muuttumisesta; oltuaan siihen asti pidättyväinen ja kaksimielinen, hän muuttui nyt äkkiä julkeaksi, uhkaavaksi, röyhkeäksi. Etelärintamalla versaillesilaiset valtasivat 3. toukokuuta Moulin-Saquet'n linnoituksen, 9. — kokonaan rautioiksi ammutun Issyn linnoituksen, 14. — Vanvesin linnoituksen. Länsirintamalla, valloittaen lukuisia kyliä ja rakennuksia, joita oli aina kaupunginmuurille asti, he etenivät vähitellen aina päävalille saakka; petoksen ja sinne sijoitetun kansalliskaartin leväperäisyyden ansiosta heidän onnistui 21. toukokuuta tunkeutua kaupunkiin. Preussilaiset, joiden hallussa olivat pohjoiset ja itäiset linnoitukset, antoivat versaillesilaisille tilaisuuden tunkeutua kaupungin pohjoisosaan sen alueen kautta, jonne pääsyn aselepoehdot kielsivät preussilaisilta, ja aloittaa sieltä hyökkäyksen leveällä rintamalla, minkä pariisilaiset uskoivat aselevon turvaamaksi ja mikä sen tähden oli vain heikosti suojattu. Tämän vuoksi myös Pariisin länsiosissa, varsinaisessa loistokaupunginosassa, oli vain heikkoa vastarintaa; se kävi sitä kovemmaksi ja sitkeämmäksi mitä enemmän hyökkäävät joukot lähenivät itäosaa, varsinaista työväenkaupunginosaa. Vasta kahdeksan päivää kestäneen taistelun jälkeen sortuivat Kommuunin viimeiset puolustajat Bellevillen ja Ménilmontantin kukkuloilla, ja silloin saavutti huippunsa aseettomien miesten, naisten ja lasten murhaaminen joka yhä yltyen oli jatkunut koko viikon. Takaaladattava kivääri ei enää tappanut kyllin nopeasti, ja voitettuja ammuttiin sadoittain yhteen kasaan mitraljööseillä. »Kommunardien muuri» Père-Lachaisen hautausmaalla, missä suoritettiin viimeinen joukkomurha, on vielä nykyäänkin sanattomana, mutta vaikuttavana todistuksena siitä, mihin raivopäisyyteen pystyy hallitseva luokka, jos proletariaatti uskaltaa nousta puolustamaan oikeuttaan. Sitten kun osoittautui mahdottomaksi surmata kaikkia, alkoivat joukkovangitsemiset ja vangittujen joukosta mielivaltaisesti valittujen teurasuhrien ampuminen; loput vietiin suuriin leireihin odottamaan so-taoikeutta. Preussilaisia joukkoja, jotka piirittivät Pariisia koillisesta, oli käsketty pidättämään kaikki pakolaiset, mutta upseerit sulkiivat usein silmänsä kun sotilaat tottelivat enemmän inhimillisyyden kuin ylipäällystön käskyä; varsinkin saksilainen armeijakunta

---

* — Darboy. Toim.

ansaitsee kunnian siitä, että se menetteli varsin humanisesti ja päästi pakenemaan monia, jotka ilmeisesti olivat Kommuunin taisteilijoita.

Kun nyt, kaksikymmentä vuotta myöhemmin, tarkastelemme vuoden 1871 Pariisin Kommuunin toimintaa ja historiallista merkitystä, niin havaitsemme, että teoksessa »Kansalaissota Ranskassa» annettua kuvausta on täydennettävä eräillä lisäyksillä.

Kommuunin jäsenet jakaantuivat enemmistöön, blanquilaiisiin, joilla oli valta-asema myös kansalliskaartin keskuskomiteassa, ja vähemmistöön, jonka muodostivat pääasiassa Proudhonin sosialistisen koulukunnan kannattajiin kuuluneet Kansainvälisen työväenliiton jäsenet. Blanquilaiset olivat siihen aikaan suurimmalta osaltaan sosialisteja vain vallankumouksellisen, proletaarisen vaistonsa ansiosta; vain muutamat olivat saavuttaneet suuremman periaatteellisen selvyuden Vaillantien avulla, joka oli perehtynyt saksalaiseen teieteelliseen sosialismiin. Sen vuoksi on ymmärrettävää, miksi taloudellisessa suhteessa laiminlyötiin paljon sellaista, mikä nykyisen käsityksemme mukaan Kommuunin olisi tullut suorittaa. Vaikeinta on käsittää tietysti sitä pyhää arvonantoa, joka sai Kommuunin kunnioittavasti pysähtymään Ranskan Pankin ovelle. Se oli niin ikään paha poliittinen virhe. Pankilla Kommuunin käsissä olisi ollut enemmän merkitystä kuin kymmenellä tuhannella panttivanhilla. Se olisi saanut koko Ranskan porvariston painostamaan Versaillesin hallitusta rauhantekoon Kommuunin kanssa. Mutta vielä ihmeellisempää on se, että Kommuuni teki niin usein oikein, vaikka olikin kokoonpantu blanquilaisista ja proudhonilaisista. On itsestään ymmärrettävää, että Kommuunin taloudellisista asetuksista, niin niiden hyvistä kuin huonoistakin puolista, kantavat vastuun ennen kaikkea proudhonilaiset, ja sen poliittisista toimenpiteistä ja laiminlyönneistä blanquilaiset. Ja kummassakin tapauksessa oli historian ironiaa — kuten tavallisesti käy, kun doktrinäärit ovat peräsimessä — että kummatkin tekivät päinvastoin kuin mitä heidän koulukuntansa doktriini edellytti.

Proudhon, tuo pientalonpoikien ja käsityöläisten sosialisti, suorastaan vihasi yhteen liittymistä. Hän väitti, että siinä oli enemmän paha kuin hyvää, että yhteen liittyminen on luonnostaan hedelmätöntä, jopa vahingollista, koska se on työläisten vapauden kahleena; se on pelkkä hyödytön ja kiusallinen dogmi, joka on ristiriidassa sekä työläisten vapauden että työn säästämisen kanssa, ja siitä on koitava pikemmin haittaa kuin etua; sitä vastoin kilpailu, työnjako ja yksityisomistus olivat hänestä hyödyllisiä taloudellisia voimia. Työläisten yhtymät olivat paikallaan vain poikkeustapauksissa — sellaista nimeä Proudhon käytti suurteollisuudesta ja suurista liikeyrityksistä, kuten esim. rautateistä. (Ks. *Idée générale de la révolution*, 3. étude.)

Vuonna 1871 suurteollisuus oli yksinpä Pariisissakin, tuossa tai-dekäsiyön keskuksessa, jo siinä määrin lakannut olemasta poikkeuksellista, että Kommuunin tärkeimpänä määräyksenä oli suurteollisuuden, vieläpä manufaktuuriteollisuudenkin järjestäminen, jonka tuli perustua ei ainoastaan joka tehtaassa muodostettaviin työläisten yhtymiin, vaan kaikkien tällaisten yhtymien yhdistymiseen yhdeksi suureksi liitoksi; sanalla sanoen sellainen organisaatio, minkä, kuten Marx »Kansalais sodassa» aivan oikein sanoo, täytyy viime kädessä johtaa kommunismiin, siis Proudhonin opin suoranaiseen vastakohtaan. Ja siksipä Kommuuni muodostuikin Proudhonin sosialistisen koulukunnan haudaksi. Tämä koulukunta on nykyisin hävinnyt olemattomiin Ranskan työläispiireistä; niissä, niin »possibilistien»¹²⁵ kuin »marxilaistenkin» keskuudessa, vallitsee nykyisin kiistattomasti Marxin teoria. Vain »radikaalin» porvariston keskuudessa on vielä proudhonilaisia.

Blanquilaistenkaan kohtalo ei ollut parempi. Salaliittoilun koulussa kasvaneina, sitä vastaavan ankaran kurin koossapitäminä he lähtivät siitä oletuksesta, että suhteellisen pieni määrä päättäväisiä, hyvin järjestyneitä miehiä pystyy tiettyinä suotuisana hetkenä valtaamaan käsiinsä valtiolaivan peräsimen ja toimien kovakouraisen tarmokkaasti pitämään sen käsissään siihen asti, kunnes kansan suuret joukot onnistutaan saamaan mukaan vallankumoukseen ja ryhmittämään pienen johtajajoukon ympärille. Sitä varten oli ennen kaikkea tarpeen kaiken vallan mitä ankarin diktatorinen keskittäminen uuden vallankumouksellisen hallituksen käsiin. Entä mitä teki Kommuuni, jossa enemmistönä olivat juuri nämä blanquilaiset? Kaikissa Ranskan provinssien väestölle osoittamisissa julistuksissa se kehotti tätä yhdistämään Ranskan kaikki kommuunit ja Pariisin vapaaksi federaatioksi, kansalliseksi järjestöksi, joka todella olisi ensimmäinen kansakunnan oma luomus. Juuri se entisen keskitetyn hallituksen sortovalta — armeija, valtiollinen poliisi, virkavalta — minkä Napoleon oli luonut 1798 ja minkä sittemmin jokainen uusi hallitus oli ottanut tervetulleena aseena haltuunsa ja käyttänyt vastustajiaan vastaan, juuri tämä valta olisi pitänyt kukistaa kaikkialla Ranskassa, kuten se kukistettiin Pariisissa.

Kommuunin täytyi heti alusta pitäen myöntää, ettei työväenluokka voi valtaan noustuaan käyttää vanhaa valtiokoneistoa; että työväenluokan, jottei se jälleen menettäisi juuri valtaamaansa valtaa, täytyy toisaalta poistaa tieltään koko vanha sortokoneisto, jota siihen olisi käytetty työväenluokkaa itseään vastaan, ja toisaalta suojella itseään omilta valtuutetuiltaan ja virkailijoiltaan julistamalla, että heidät voidaan poikkeuksetta erottaa koska tahansa. Mikä oli ollut tähän asti valtion luonteenomaisena ominaisuutena? Huolehtien yhteisistä eduistaan yhteiskunta oli alkuaan luonut itselleen omat elimensä yksinkertaisen työnjaon avulla. Mutta nämä elimet, joista tärkein on valtiovalta, olivat omia erikoisetujaan palvellessaan muuttuneet ajan oloon yhteiskunnan palvelijoista sen

herroiksi. Tämä on havaittavissa esimerkiksi ei vain perinnöllisessä monarkiassa, vaan myös demokraattisessa tasavallassa. »Poliitikot» eivät ole missään erillisempänä ja mahtavampana kansakunnan osana kuin juuri Pohjois-Amerikassa. Siellä kumpaakin suurta puoluetta, jotka vuoron perään pitävät herruutta, hallitsevat vuorostaan ihmiset, jotka tekevät politiikalla rahaa, keinottelevat sekä liiton että osavaltioiden lakiasäättävien kokousten edustajanpaikoilla tai elävät harjoittamalla agitaatiota puolueensa hyväksi ja saavat voiton jälkeen palkintonsa virkapaikkojen muodossa. Tunnettua on, miten amerikkalaiset ovat 30 vuotta yrittäneet karistaa harteiltaan tätä sietämättömäksi käynnyttä iestä ja miten he kaikesta huolimatta vajoavat yhä syvemmälle tähän korruption suohon. Juuri Amerikassa voimme parhaiten nähdä, miten tapahtuu tämä valtiovallan itsenäistyminen yhteiskunnan vastakohtaksi, vaikka se alunperin oli tarkoitettu sen pelkäksi aseeksi. Amerikassa ei ole hallitsijasukua, ei aatelistoa, ei vakinaista sotaväkeä muutamaa intiaanien vahtaamiseen käytettyä miestä lukuun ottamatta eikä virkavaltaa, jonka edustajilla olisi vakinaiset paikat ja eläkkeensaantioikeus. Ja kuitenkin havaitsemme siellä kaksi suurta poliittisten keinottelijain joukkoa, jotka vuorotellen ottavat valtiovallan haltuunsa ja käyttävät sitä hyödykseen mitä likaisimmalla tavalla ja mitä likaisimpiin tarkoituksiin — ja kansakunta on voimaton näitä kahta poliitikkojen suurta rengastumaa vastaan, jotka näennäisesti ovat sen palveluksessa, mutta todellisuudessa hallitsevat ja ryöstävät sitä.

Estääkseen tämän kaikissa tähänastisissa valtioissa väistämättömän valtion ja valtioelinten muuttumisen yhteiskunnan palvelijoista sen herroiksi Kommuuni käytti kahta pettämätöntä keinoa. Ensinnäkin se täytti kaikki hallinto-, oikeus- ja opetusvirat yleiseen äänioikeuteen perustuvien vaalien avulla, vieläpä valitsijat saivat erottaa valitun toimestaan milloin tahansa. Ja toiseksi se maksoi kaikille, niin korkeimmille kuin alemmillekin, virkahenkilöille vain sellaista palkkaa kuin muutkin työläiset saivat. Korkein palkka, minkä se yleensä maksoi, oli 6000 frangia. Siten estettiin taatusti virkojen tavoittelu ja onnenonginta, vaikkei edustuslaitosten jäsenillä olisi ollutkaan niitä sitovia valtuuksia, jotka vielä lisäksi otettiin käytäntöön.

Tätä vanhan valtiovallan räjäyttämistä ja sen korvaamista uudella, todella demokraattisella valtiovallalla on kuvattu yksityiskohtaisesti »Kansalaissodan» kolmannessa osastossa. Mutta tässä täytyi puuttua vielä kerran lyhyesti tuon korvaamisen eräisiin puoliin, koska juuri Saksassa taikauskoinen suhde valtioon on siirtynyt filosofiasta porvariston ja jopa monien työläistenkin yleiseen tajuntaan. Filosofien käsityksen mukaan valtio on »aatteen toteutumista» eli, filosofian kielelle käännettynä, jumalan valtakunta maan päällä, ala, jolla ikuinen totuus ja oikeus on toteutumassa tai on toteutuva. Ja siitä johtuu taikauskoinen kunnioitus valtiota ja kaikkea sellaista kohtaan, millä on yhteyttä valtioon, ja tuo kunnioitus

juurttuu sitä helpommin, kun lapsuudesta asti on totuttu kuvittelemaan, että koko yhteiskunnan yhteisistä asioista ja eduista ei voida huolehtia muulla kuin entisellä tavalla, nimittäin valtion ja sen hyväpaikkaisten virkamiesten välityksellä. Ja luullaan, että on otettu jo aivan tavattoman rohkea askel, jos on vapauduttu uskomasta perinnölliseen monarkiaan ja vannouduttu kannattamaan demokraattista tasavaltaa. Mutta todellisuudessa valtio ei ole muuta kuin koneisto, jonka avulla luokka sortaa toista luokkaa jopa yhtä hyvin demokraattisessa tasavallassa kuin monarkiassakin; parhaassakin tapauksessa valtio on paha, minkä proletariaatti perii saatuaan voiton luokkaherruudesta käydyssä taistelussa ja minkä pahimmat puolet proletariaatin täytyy, kuten Kommuuninkin täytyi, poistaa niin pian kuin mahdollista, kunnes toinen uusissa, vapaissa yhteiskunnallisissa oloissa kasvanut sukupolvi kykenee tekemään lopun koko valtioromusta.

Sosialidemokraattinen poroporvari on hiljattain jälleen alkanut tuntea terveellistä pelkoa kuullessaan sanat: proletariaatin diktaattori. No niin, hyvät herrat, tahdotteko tietää, miltä tämä diktaattori näyttää? Tarkastelkaa Pariisin Kommuunia. Se oli proletariaatin diktatuuria.

Lontoo, Pariisin Kommuunin kahdentenkymmenentenä vuosipäivänä, 18. maaliskuuta 1891

F. Engels

Julkaistu aikakauslehdessä »Die Neue Zeit», Bd. 2, n:o 28, 1890—1891 ja kirjassa: Marx. »Der Bürgerkrieg in Frankreich», Berlin 1891

Julkaistaan kirjan tekstin mukaan

Suomennos saksasta

KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON PÄÄNEUVOSTON ENSIMMÄINEN SAKSAN JA RANSKAN SOTAA KOSKEVA JULKILAUSUMA

KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON JÄSENILLE EUROOPASSA JA YHDYSVALLOISSA

Marraskuussa 1864 julkaisemassamme »Kansainvälisen työväenliiton perustamismanifestissa» sanoimme: »Jos työväenluokan vapautuminen vaatii työläisten veljellistä yhteistoimintaa, niin kuinka he voivat toteuttaa tämän suuren tehtävän sellaista ulkopoliittikkaa noudatettaessa, joka rikollisia tarkoituspäriä ajaen pelaa kansallisilla ennakkoluuloilla ja vuodattaa ryöstösodissa kansan verta ja tuhlaa sen rikkauksia?» Ja me luonnehdimme Internationaalien tavoittelemaa ulkopoliittikkaa seuraavin sanoin: »...on pyrittävä siihen, että ne siveyden ja oikeudenmukaisuuden tavanomaiset lait, joita yksityishenkilöiden on noudatettava keskinäisuuhteissaan, tulisivat määrääviksi laeiksi myös kansojen välisissä suhteissa».*

Ei ole ihme, että Louis Bonaparte, joka anasti vallan käyttämällä hyväkseen Ranskan luokkataistelua ja pitkitti herruuttaan useiden ulkoisten sotien avulla, on alusta alkaen suhtautunut Internationaaliin kuin vaaralliseen viholliseensa. Kansanäänestyksen¹²⁶ edellä hän aloitti taistelun Kansainvälisen työväenliiton toimikuntien jäseniä vastaan Pariisissa, Lyonissa, Rouenissa, Marseillessa, Brestissä ym. paikoissa, sanalla sanoen koko Ranskassa sillä verukkeella, että Internationaali on salaseura ja suunnittelee salaliittoa murhatakseen hänet; tuon tekosyyin paljastivat pian täysin järjettömäksi hänen omat tuomarinsa. Mikä oli todellisuudessa Internationaalien Ranskan jaostojen rikos? Se että ne selittivät julkisesti ja itsepin-taisesti Ranskan kansalle: äänestäminen kansanäänestyksessä merkitsee samaa kuin äänestää sisäisen despotismin ja ulkoisen sodan puolesta. Ja niiden työtä oli todellakin se, että Ranskan kaikissa suurissa kaupungeissa, kaikissa teollisuuskeskuksissa työväenluokka nousi yhtenä miehenä vastustamaan kansanäänestystä. Maaseutupiirien synkeä tietämättömyys sai onnettomuudeksi yliotteen. Euroopan arvopaperipörssit, ministeristöt, vallassaolevat luokat ja sano-

* Ks. tätä osaa, s. 12. *Toim.*

malehdistö juhlivat kansanäänestyksen tulosta loistavana voittona, jonka Ranskan keisari oli saanut Ranskan työväenluokasta; todellisuudessa se oli signaali kokonaisten kansojen eikä jonkun yksilön murhaamiseen.

Vuoden 1870 heinäkuun sotilaallinen salaliitto¹²⁷ on vain vuoden 1851 joulukuussa toimeenpannun valtiokaappauksen¹²² parannettu painos. Ensi silmäykseltä asia näytti niin typerältä, että Ranska ei tahtonut ottaa sitä todesta. Paljon mieluummin se uskoi sitä edustajaa*, joka piti sotaisia ministeripuheita pelkkänä pörssimanööverina. Kun vihdoin 15. heinäkuuta Lainsäätäjäkunnalle tehtiin virallinen ilmoitus sodasta, oppositio kokonaisuudessaan kieltäytyi myöntämästä varoja alustaviin menoihin; jopa Thierskin leimasi sodan »inhottavaksi»; kaikki Pariisiin riippumattomat sanomalehdet tuomitsivat sen ja, ihmeellistä kyllä, provinssien lehdistökin yhtyi niihin melkein yksimielisesti.

Sillä välin Internationaalin pariisilaiset jäsenet olivat jälleen ryhtyneet työhön. He julkaisivat »Réveilissä»¹²⁸ 12. heinäkuuta manifestinsa »Kaikkien kansakuntien työläisille», jossa sanotaan:

»Poliittinen kunnianhimo uhkaa taas maailman rauhaa tekosyyneen Euroopan tasapaino ja kansalliskunnia. Ranskan, Saksan ja Espanjan työläiset! Yhdistäkäämme äänemme yhteiseksi sodanvastaiseksi paheksumuksen huudoksi! Sota, jota käydään valta-asemasta tai jonkin hallitsijasuvun etujen vuoksi, ei voi olla työläisten silmissä muuta kuin rikollista hulluutta. Me, jotka tarvitsemme rauhaa, työtä ja vapautta, esitämme jyrkän vastalauseemme niiden sota-huutoja vastaan, jotka ostavat itsensä vapaaksi veriverosta ja pitävät yleistä onnettomuutta vain uusien keinottelujen lähteenä! Saksalaiset veljet! Eripuraisuutemme johtaisi vain hirmuvallan täydelliseen riemuvoittoon Reinin kummallakin puolella... Kaikkien maiden työläiset! Millaisia tuloksia koituneekaan tällä hetkellä yhteisistä ponnistuksistamme, niin me, Kansainvälisen työväenliiton jäsenet, joille ei ole olemassa mitään eri valtakuntien rajoja, me lähetämme Teille lujan solidaarisuuden vakuudeksi Ranskan työläisten hyvät toivotukset ja tervehdykset.»

Tämän pariisilaisten jaostojemme manifestin jälkeen seurasi lukuisia ranskalaisia vetoamuksia, joista tässä voimme esittää vain yhden, Neuilly-sur-Seinen jaoston vetoamuksen, joka julkaistiin »Marseillaisessa»¹²⁹ 22. heinäkuuta:

»Onko sota oikeutettu? Eil Onko sota kansallinen? Eil! Se on yksinomaan dynastinen. Oikeuden, demokratian, Ranskan todellisten etujen nimessä yhdymme täydellisesti ja tarmokkaasti Internationaalin sodanvastaisiin protesteihin.»

Nämä protestit ilmensivät Ranskan työläisten todellisia tunteita, kuten eräs omalaatuinen tapahtuma pian selvästi osoitti. Kun alunperin Louis Bonaparten presidenttikaudella järjestetty Joulukuun 10. päivän joukkio¹³⁰ laskettiin työläisnuuttuihin puettuna Pariisiin kaduille nostamaan sotakuumetta intiaanimaisilla sotatansseilla, niin esikaupunkien todelliset työläiset vastasivat siihen niin valtavilla rauhanmielensoituksilla, että poliisipäällikkö Piétri katsoi tarpeelliseksi lopettaa äkkiä vastaisuudessa kaiken katupoliitiikan sillä

* — Jules Favrea. *Toim.*

tekosyyllä, että Pariisin uskollinen kansa oli kyllin selvästi ilmaissut kauan hillitsemänsä isänmaallisuuden ja uhkuvan sotainnostuksen.

Muodostukoon Louis Bonaparten ja Preussin sodan kulku millaiseksi tahansa, toisen keisarikunnan kuolinkellot ovat jo soineet Pariisissa. Se on loppuva, kuten alkoikin: parodiaan. Mutta älkäämme unohtako, että nimenomaan Euroopan hallitukset ja vallassaolevat luokat antoivat Louis Bonapartelle mahdollisuuden esittää kahdeksantoista vuotta *restauroidun keisarikunnan* julmaa pilanäytelmää.

Saksan taholta tämä sota on puolustusotaa. Mutta kuka pakkotti Saksan puolustusotaan? Kuka antoi Louis Bonapartelle mahdollisuuden käydä sotaa Saksaa vastaan? *Preussi!* Bismarck se vehkeili tämän saman Louis Bonaparten kanssa salaa saadakseen kotimaassa kukistetuksi demokraattisen opposition ja annektoidakseen Saksan Hohenzollernien hallitsijasuvulle. Jos Sadowan taistelu¹⁰⁰ olisi päättynyt häviöön voiton asemesta, Ranskan pataljoonat olisivat tulvineet Saksaan Preussin liittolaisina. Oliko Preussi voiton jälkeen edes hetken ajatellut asettaa vapaan Saksan orjuutetun Ranskan vastapainoksi? Aivan päinvastoin! Preussi säilytti huolellisesti vanhan järjestelmänsä synnynnäiset ihanuudet ja lisäksi yhdisti niihin kaikki toisen keisarikunnan metkut: sen todellisen despotismin ja valedemokratian, sen poliittiset petokset ja finanssihuijaukset, sen korkealentoiset fraasit ja halpamaiset silmäkääntötemput. Bonapartelainen valtakomento, joka siihen asti oli kukoistanut vain toisella puolella Reiniä, oli siten saanut vastineensa Reinin toisellakin puolen. Ja kun asianlaita oli siten, niin mitä muuta saattoi olla seurauksena kuin *sota?*

Jos Saksan työväenluokka sallii nykyisen sodan menettää puhtaasti defensiivisen luonteensa ja muuttua sodaksi Ranskan kansaa vastaan, niin sekä voitto että tappio muodostuvat yhtä vahingollisiksi. Kaikki ne onnettomuudet, jotka kohtasivat Saksaa niin sanottujen vapautussotien jälkeen, joudutaan kokemaan uudelleen entistä ankarampina.

Internationaalien periaatteet ovat kuitenkin levinneet niin laajalti ja juurtuneet niin lujasti Saksan työväenluokan keskuuteen, ettei meidän tarvitse pelätä lopputuloksen muodostuvan niin surulliseksi. Ranskan työläisten ääni on saanut vastakaikua Saksassa. Braunschweigissä 16. heinäkuuta pidetty suuri työväenkokous on selittänyt olevansa täydellisesti Pariisin manifestin kannalla, torjunut päättäväisesti kaikkinaisen ajatuksen kansallisesta vihamielisydestä Ranskaa kohtaan ja tehnyt päätöksen, jossa sanotaan:

»Me vastustamme sotia, mutta varsinkin dynastisia... Syvää mielihapaa ja tuskaa tuntien huomaamme olevamme pakotettuja osallistumaan puolustusotaan, kuten välttämättömään pahaan; mutta samalla kehotamme koko ajattelevaa työväenluokkaa tekemään mahdottomaksi sellaisen hirveän yhteiskunnallisen onnettomuuden uusiintumisen vaatien kansoille itselleen valtaa ratkaista sodan ja rauhan kysymys ja tehden ne siten oman kohtalonsa herroiksi.»

Chemnitzissä on 50 000 saksilaisen työläisen valitsemien luottamusmiesten kokous hyväksynyt yksimielisesti seuraavan päätöslauselman:

»Saksan demokratian ja varsinkin sosialidemokraattiseen puolueeseen kuuluvien työläisten nimessä julistamme, että nykyinen sota on yksinomaan dynastinen... Tartumme ilomielin Ranskan työläisten meille tarjoamaan veljenkäteeseen... Muistamme Kansainvälisen työväenliiton tunnuksen: *'Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!'* emmekä koskaan unohda, että *kaikkien maiden työläiset ovat ystäviämme ja kaikkien maiden hirmuvalltiaat vihollisiamme.*»

Myös Internationaalinen Berliinin osasto vastasi Pariisin manifestiin:

»Yhdymme kaikesta sydämestämme vastalauseeseenne... Lupaamme juhallisesti, ettei sotatorvien toivotus eikä kanuunain jyske, ei voitto eikä tappio saa meitä luopumaan yhtenäisestä työstä kaikkien maiden työläisten yhteenliittämiseksi.»

Tapahtukoon niin!

Tämän itsemurhan veroisen taistelun taustalla hämmöttää Venäjän synkkä haamu. Huono enne on se, että nykyisen sodan alkamismerkki annettiin juuri sinä hetkenä, jolloin Venäjän hallitus oli saanut valmiiksi strategiset rautatiensä ja jo keskittänyt joukkoja Prutin suunnalle. Vaikka saksalaiset voinevatkin vaatia osakseen myötätuntoa puolustussodassaan Bonaparten hyökkäystä vastaan, he menettävät sen heti, jos sallivat Saksan hallituksen kutsua avukseen kasakat tai edes ottaa vastaan näiden avun. Muistakoot he, että ensimmäistä Napoleonian vastaan käymänsä riippumattomuusodan jälkeen Saksa lojui vuosikymmeniä avuttomana tsaarin jalkojen juuressa.

Englannin työväenluokka ojentaa veljellisesti kätensä Ranskan samoin kuin Saksankin työläisille. Se on lujasti vakuuttunut siitä, että päättyköön tämä edessä oleva inhottava sota miten tahansa, kaikkien maiden työläisten liitto on lopulta tekevä lopun kaikista sodista. Samaan aikaan kun virallinen Ranska ja virallinen Saksa syöksyvät veljesmurhan veroiseen sotaan, näiden maiden työläiset lähettävät toisilleen rauhan ja ystävyys-tervehdyksiä. Jo yksin tämä suuri tosiasia, jolla ei ole vertaa menneisyyden historiassa, avaa valoisampia tulevaisuuden näköaloja. Se osoittaa, että vastaakohtana vanhalle yhteiskunnalle, jossa vallitsevat taloudellinen kurjuus ja poliittinen mielettömyys, on syntymässä uusi yhteiskunta, jonka kansainvälisenä periaatteena tulee olemaan *rauha*, sillä kunkin kansakunnan samana määräävänä periaatteena on oleva — *työ!*

Tämän uuden yhteiskunnan uranuurtajana on Kansainvälinen työväenliitto.

256, High Holborn,
London, Western Central,
23. heinäkuuta 1870

Kirjoittanut K. Marx vuoden 1870 heinäkuun 19.—23. päivän välisenä aikana

Julkaistu lentolehtisenä englannin kielellä heinäkuussa 1870 sekä erillisinä lentolehtisinä ja lehdistössä saksan, ranskan ja venäjän kielellä elo—syyskuussa 1870

Julkaistaan vuoden 1891 laitoksen tekstin mukaan

Suomennos saksasta

KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON PÄÄNEUVOSTON TOINEN SAKSAN JA RANSKAN SOTAA KOSKEVA JULKILAUSUMA

KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON JÄSENILLE EUROOPASSA JA YHDYSVALLOISSA

Ensimmäisessä 23. heinäkuuta antamassamme julkilausumassa sanoimme:

»Toisen keisarikunnan kuolinkellot ovat jo soineet Pariisissa. Se on loppuva, kuten alkoikin: parodiaan. Mutta älkäämme unohtako, että nimenomaan Euroopan hallitukset ja vallassaolevat luokat antoivat Louis Bonapartelle mahdollisuuden esittää kahdeksantoista vuotta *restauroidun keisarikunnan* julmaa pilanäytelmää.»*

Jo ennen sotaoperaatioiden alkamista me siis suhtauduimme bonapartelaiseen saippuakuplaan kuten entiseen asiaan.

Emme ole erehtyneet toisen keisarikunnan elinkykyisyyden suhteen. Olimme myös oikeassa pelätessämme, että Saksan sota »menettää puhtaasti defensiivisen luonteensa ja muuttuu sodaksi Ranskan kansaa vastaan».** Tosiasiassa puolustussota loppui Louis Bonaparten antautumiseen, antautumiseen Sedanissa¹⁰² ja tasavallan julistamiseen Pariisissa. Mutta jo kauan ennen näitä tapahtumia, jo sinä hetkenä, jolloin oli käynyt varmaksi bonapartelaisen aseiden täydellinen mädänneisyys, Preussin sotilaskamarilla päätti ryhtyä valloituksiin. *Kuningas Vilhelmin sodan alussa antama julistus* oli tosin ilkeänä esteenä sillä tiellä. Pohjois-Saksan valtiopäiville pitämässään valtaistuinpuheessa kuningas oli juhlallisesti selittänyt käyvänsä sotaa Ranskan keisaria eikä Ranskan kansaa vastaan. 11. elokuuta hän oli julkaissut Ranskan kansakunnalle osoitetun manifestin, jossa sanoi:

»Keisari Napoleon on sekä maalla että merellä hyökännyt Saksan kansakuntaa vastaan, joka on aina halunnut ja yhä vieläkin haluaa elää rauhassa Rans-

* Ks. tätä osaa, s. 172. *Toim.*

** Ks. samaa. *Toim.*

kan kansan kanssa; olen asettunut Saksan armeijan johtoon *torjuakseni hänen hyökkäyksensä ja sotatapahtumien vuoksi* olen joutunut *ylittämään Ranskan rajat*.

Todistaakseen sodan »puhtaasti defensiivisen luonteen» Vilhelm ei tyytynyt selittämään, että on asettunut Saksan armeijan johtoon vain »*torjuakseen hyökkäyksen*», vaan lisäsi vielä, että hän oli vain »sotatapahtumien vuoksi joutunut» ylittämään Ranskan rajat. Puolustusota ei luonnollisesti lainkaan estä tekemästä »sotatapahtumien» sanelemia hyökkäysliikkeitä.

Tämä jumalaapelkäävä kuningas oli siis Ranskan ja koko maailman nähden sitoutunut käymään puhtaasti defensiivistä sotaa. Mitä saisi vapautettua hänet tästä juhlallisesta lupauksesta? Näytelmän lavastajien täytyi esittää asia siten, ikään kuin hän myöntäisi vasten tahtoaan Saksan kansan tinkimättömään käskyyn; sitä varten he antoivat oitis Saksan liberaaliselle porvaristolle, sen professoreille ja kapitalisteille, kunnanvaltuutetuille ja lehtimiehille viitteen. Tämä porvaristo, joka taistelussa kansallisen vapauden puolesta vuosina 1846—1870 oli esiintynyt ennen näkemättömän epäröivästi, saamattomasti ja pelkurimaisesti, oli tietenkin tavattomasti riemuissaan saadessaan astua Euroopan näyttämölle saksalaisen isänmaallisuuden karjuvan leijonan osassa. Se pukeutui kansallisen riippumattomuuden valepukuun ollakseen muka pakottavinaan Preussin hallituksen — mihin? — toteuttamaan tämän saman hallituksen salaisia suunnitelmia. Se katui vuosia kestänyttä ja miltei uskonnollisen harrasta uskoaan Louis Bonaparten erehtymättömyyteen vaatien äänekkäästi Ranskan tasavallan paloittelemista. Tarkastelkaamme hiukan näiden tukevien isänmaanystävien todenmukaisilta näytäviä tekosyitä!

He eivät uskalla väittää, että Elsass-Lothringenin väestö halajaisi Saksan syliin. Aivan päinvastoin. Rangaistukseksi Ranskaan kohdistuvasta patriotismista Strassburgia pommitettiin kuusi päivää »saksalaisilla» räjähdysammuksilla tarkoituksettomasti ja raakalaismaisesti — sodankäynnin kannalta ei ole tärkeä kaupunki, vaan sen linnoitus, jolla on erillinen, kaupunkia hallitseva asema — se sytettiin palamaan ja surmattiin suuri määrä sen puolustuskyvyttömiä asukkaita. Kuinkas muuten! Olivathan näiden maakuntien alueet kuuluneet joskus jo ammin sitten kuolleelle Saksan valtakunnalle.¹³¹ Sen vuoksi kai nämä alueet väestöineen oli takavarikoitava Saksalle sen vanhentumattomana omaisuutena. Jos kerran Euroopan kartta on uusittava historiallista oikeudenmukaisuutta silmälläpitäen, niin emme missään tapauksessa saa unohtaa, että Brandenburgin vaaliruhtinas oli aikoinaan preussilaisen herttuakunnan omistajana Puolan tasavallan vasalli.¹³²

Mutta ovelat isänmaanystävät vaativat Elsassia ja saksankielistä Lothringenia »aineelliseksi takeeksi» Ranskan hyökkäyksiä vastaan. Koska tämä halpamainen tekosyy on harhaannuttanut monta heikkomielistä ihmistä, pidämme velvollisuutenamme tarkastella sitä lähemmin.

Varmaa on, että Elsassin pinnanmuodostus verrattuna vasta-päätä olevaan Reininrantaan ja sellaisen suuren linnoituksen kuin Strassburgin sijainti melkein puolimatassa Baselin ja Germersheimin välillä helpottavat suuresti ranskalaisten tunkeutumista Etelä-Saksaan, samalla kun ne ovat omiaan vaikeuttamaan Etelä-Saksan hyökkäystä Ranskaan. Edelleen on varmaa, että Elsassin ja Saksan Lothringenin anastus lujittaisi melkoisesti Etelä-Saksan rajoja: Saksa pääsisi silloin Vogeisien vuoriharjanteen herraksi koko sen pituudelta sekä hallitsemaan niitä linnoituksia, jotka sulkevat tämän vuoriston pohjoiset kulkutiet. Jos Metzkin vallattaisiin, niin Ranska menettäisi tietysti hetkessä kaksi tärkeintä Saksaa vastaan käytettävää operatiivista tukikohtaansa, mutta se seikka ei estäisi sitä laittamasta uusia Nancy ja Verdunin luo. Saksalla on hallussaan Koblenz, Mainz, Germersheim, Rastatt ja Ulm, kaikki suoranaisia Ranskaa vastaan käytettäviä operatiivisia tukikohtia ja se on käyttänyt niitä tässä sodassa mainiosti; onko sillä edes hivenen verran oikeutta olla kateellinen Ranskalle, jolla näillä seuduilla on vain kaksi huomattavaa linnoitusta — Metz ja Strassburg? Sitä paitisi Strassburg uhkaa Etelä-Saksaa vain niin kauan kuin tämä on erillään Pohjois-Saksasta. Vuosina 1792—1795 ei hyökätty kertaakaan Etelä-Saksan kimppeen tältä taholta, koska Preussi osallistui Ranskan vallankumousta vastaan käytyyn sotaan; mutta heti kun Preussi 1795 solmi erillisrauhan¹³⁹ ja jätti etelän oman onnensa nojaan, alkoivat hyökkäykset Etelä-Saksaan Strassburgin ollessa tukikohtana ja ne jatkuivat aina vuoteen 1809. *Yhtynyt* Saksa voi oikeastaan tehdä vahingottomaksi Strassburgin ja minkä tahansa Elsassissa olevan Ranskan armeijan, jos se keskittää joukkonsa Saarlouis'n ja Landaun välille, kuten oli asianlaita tässä sodassa, ja etenee tai ryhtyy taisteluun Mainzista Metziin johtavalla tiellä. Niin kauan kuin Saksan joukkojen päävoimat ovat siellä, jokaista Strassburgista Etelä-Saksaan hyökkäävää ranskalaista armeijaa uhkaa saarroitus ja yhteyksien katkeaminen. Jos nykyinen sotaretki on jotakin osoittanut, niin ainakin sen, miten helppoa on Saksasta hyökätä Ranskaan.

Mutta jos puhutaan rehellisesti, niin eikö yleensä ole järjettömyyttä ja anakronismia asettaa sotilaalliset näkökohdat siksi periaatteeksi, jonka mukaan kansakunnalliset rajat on määrättävä? Jos seuraisimme tätä sääntöä, niin Itävalta voisi vaatia Venetsiaa ja Mincion linjaa ja Ranska Reinin linjaa suojatakseen Pariisiin, joka epäilemättä on alttiimpi hyökkäyksille koillisesta käsin kuin Berliini lounaisesta käsin. Jos rajat on määrättävä sotilaallisia etuja silmälläpitäen, niin vaatimuksista ei tule milloinkaan loppua, sillä jokaisessa sotilaallisessa linjassa on ehdottomasti vikaa ja se on parannettavissa uusien aluevaltauksien avulla; ja lisäksi noita rajoja ei voida koskaan määrätä lopullisesti ja oikeudenmukaisesti, koska voittaja määrää aina ehdot voitettulle ja siinä sinänsä on jo olemassa uusien sotien siemen.

Koko historian opetuksena on: kansakuntien laita on sama kuin yksilöidenkin. Jotta niiltä voitaisiin riistää hyökkäysmahdollisuudet, on niiltä riistettävä kaikki puolustuskeinot. Ei riitä yksin se, että tartutaan niitä kurkkuun, vaan ne on surmattava. Jos valloittaja on milloinkaan tavoitellut »aineellisia takeita» murtaakseen jonkin kansakunnan voimat, niin sen teki Napoleon I Tilsitin sopimuksellaan¹³⁴ ja sillä, miten hän pani sen täytäntöön Preussin ja muun Saksan suhteen. Ja sittenkin Saksan kansa mursi muutamia vuosia myöhemmin koko hänen jättiläisvoimansa kuin mädänneen korren. Mitä ovat ne »aineelliset takeet», jotka Preussi hurjimmissa haaveissaan voi tai saattaa puristaa Ranskalta, verrattuina niihin, jotka Napoleon I puristi siltä itseltään? Tulos on tällä kertaa muodostuva yhtä tuhoisaksi. Historia on kostava, ei Ranskalta riistettyjen neliömailien mukaan, vaan sen suuren rikoksen mukaan, että 1800-luvun toisella puoliskolla on uudelleen herätetty henkiin *valloituspolitiikka*.

Saksalaisiikhoisen isänmaallisuuden puolustajat sanovat: mutta ette saa sekoittaa saksalaisia ranskalaisiin. Emme halua kunniaa, vaan ainoastaan turvaa. Saksalaiset ovat oleellisesti rauhaarakastavaa kansaa. Heidän järkevässä hoivassaan yksinpä valloituskin muuttuu tulevan sodan aiheesta ikuisen rauhan vakuudeksi. Eihän tietysti Saksa ollut 1792 hyökkäämässä Ranskaan ylevänä aikomuksenaan tukahduttaa pistimin 1700-luvun vallankumous! Eikä Saksa ollut se, joka tahraisi kätensä orjuuttamalla Italian, kuristamalla Unkarin ja paloittamalla Puolan! Saksan nykyinen militaristinen järjestelmä, joka jakaa koko terveen miespuolisen väestön kahteen osaan — palvelusta suorittavaan vakinaiseen armeijaan ja toiseen, vakinaiseen armeijaan reservissä kummankin ollessa yhtä velvollinen osoittamaan sokeaa kuuliaisuutta jumalan armoittamalle hallitsijalle — tuo järjestelmä on luonnollisesti maailmanrauhan »aineellinen tae» ja päälle päätteeksi sivilisaation korkein päämäärä! Saksassa, kuten kaikkialla, vallassaolijain liehakoitsijat myrkyttävät yleisen mielipiteen ylistelyillään ja valheellisella omakiitoksella.

Heistä, noista saksalaisista isänmaanystävistä, tuntuvat harmillisilta nuo ranskalaiset linnoitukset Metz ja Strassburg, mutta he eivät näe mitään pahaa Varsovan, Modlinin ja Ivangorodin venäläisten linnoitusten muodostamassa jättiläismäisessä linnoitusjärjestelmässä. Samaan aikaan kun heitä hirvittävät Bonaparten hyökkäysten kauhut, he sulkevat silmänsä näkemästä tsaarin suojeluvallan häpeällisyyttä.

Niin kuin Louis Bonaparte ja Bismarck vaihtoivat lupauksia 1865, niin myös Gortšakov ja Bismarck vaihtoivat niitä 1870. Niin kuin Louis Napoleon imarteli itseään luulemalla, että vuoden 1866 sota näännyttää sekä Itävallan että Preussin ja tekee hänestä Saksan ylimmän kohtalonmääräjän, niin myös Aleksanteri imarteli itseään luulemalla, että vuoden 1870 sota näännyttää Saksan ja Ranskan ja kohottaa hänet Länsi-Euroopan ylimmäksi kohtalonmää-

rääjäksi. Niin kuin toinen keisarikunta katsoi mahdottomaksi olla olemassa rinnan Pohjois-Saksan liiton¹⁰⁴ kanssa, niin myös itsevaltiudellisen Venäjän täytyi luulla Preussin johtamaa Saksan valtakuntaa vaarakseen. Sellainen on vanhan poliittisen järjestelmän laki. Tuon järjestelmän puitteissa toisen valtion voitto on toisen häviö. Tsaarin ratkaiseva vaikutus Euroopan asioihin perustuu hänen perinnäiseen Saksaan kohdistuvaan ylivaltaansa. Voiko tsaari sallia asemansa heikkenevän ulkomailla ajankohtana, jolloin vulkaaniset yhteiskunnalliset voimat itse Venäjällä uhkaavat horjuttaa itsevaltiuden syvimpiä perustoja? Moskovalaisissa lehdissä on jo se sävy, joka oli bonapartelaisissa lehdissä vuoden 1866 sodan jälkeen. Uskovatko saksalaisiikhoilijat tosiaankin, että Saksan vapaus ja rauha on turvattu, jos he pakottavat Ranskan heittäytymään Venäjän syliin? Jos sotaonni, menestyksen aiheuttama ylimielisyys ja dynastiset juonittelut saavat Saksan ryöstämään Ranskalta maaleita, jää Saksalle vain kaksi tietä: joko sen täytyy seurauksista piittaamatta asettua *julkisesti* palvelemaan Venäjän laajenemispyrkimyksiä tai sitten sen täytyy lyhyen tauon jälkeen varustautua uuteen »puolustus»-sotaan, ei suinkaan mihinkään vastakeksittyyn »lokalisoituu» sotaan, vaan *rotusotaan*, sotaan liittoutuneita slaavilaisia ja romaanisia rotuja vastaan.

Saksan työväenluokka, jolla ei ole ollut mahdollisuutta estää tätä sotaa, on tarmokkaasti tukenut sitä sotana, jonka tarkoituksena on Saksan riippumattomuus ja Ranskan ja koko Euroopan vapauttaminen toisen keisarikunnan vuorenraskaasta ikeestä. Saksan teollisuustyöläiset yhdessä maatyöläisten kanssa muodostivat sankarillisten armeijoiden perusjoukon heidän perheensä kärsiessä kotona puolittain nälkää. Ulkomailla käytyjen taistelujen tuottamien onnettomuuksien lisäksi heitä odottavat kurjuuden tuottamat onnettomuudet kotona. He vaativat nyt vuorostaan »takeita» siitä, että heidän tavattoman raskaat uhrinsa eivät ole olleet turhia, että he ovat todella hankkineet vapauden ja että niitä voittoja, jotka he ovat saaneet bonapartelaisista armeijoista, ei muuteta Saksan kansan tappioiksi niin kuin vuonna 1815.¹³⁵ Ja ensimmäiseksi tällaiseksi takeeksi he vaativat *kunniallista rauhaa Ranskalle ja Ranskan tasavallan tunnustamista*.

Saksan sosialidemokraattisen työväenpuolueen keskuskomitea julkaisi 5. syyskuuta manifestin, jossa se vaati tarmokkaasti näitä takeita.

»Me esitämme jyrkän vastalauseemme Elsass-Lothringenin anastamista vastaan. Ja me olemme tietoisia siitä, että puhumme Saksan työväenluokan nimessä. Ranskan ja Saksan yhteisten etujen vuoksi, rauhan ja vapauden etujen vuoksi, länsimaisen sivistyksen etujen vuoksi itämaista raakalaisuutta vastaan Saksan työläiset eivät tule millään muotoa sietämään Elsass-Lothringenin anastusta... Kaikkien maiden työläistovereidemme kanssa tulemme uskollisesti puolustamaan proletariaatin yhteistä kansainvälistä asiaa!»

Onnettomuudeksi emme voi luottaa heidän välittömään menestykseensä. Jos kerran Ranskan työläiset eivät voineet rauhan aikana

estää hyökkääjiä, niin onko silloin Saksan työläisillä enemmän mahdollisuuksia pysäyttää voittaja keskellä sotaista melskettä? Saksan työläisten manifestissa vaaditaan Louis Bonaparten luovuttamista tavallisena rikollisena Ranskan tasavallalle. Heidän vallanpitäjänsä sen sijaan tekevät kaiken voitavansa asettaakseen hänet jälleen Tuileries'hin¹³⁶ parhaana miehenä saattamaan Ranskan turmioon. Miten sitten lieneekin, mutta historia on osoittava, että Saksan työläiset eivät ole yhtä taipuisaa ainesta kuin Saksan porvaristo. He tulevat täyttämään velvollisuutensa.

Me, kuten hekin, tervehdimme Ranskan tasavallan muodostamista, mutta samaan aikaan meitä vaivaa pelko, joka toivottavasti on osoittautuva perusteettomaksi. Tämä tasavalta ei ole kukistanut valtaistuinta, vaan on vain täyttänyt sen jättämän tyhjän paikan. Tasavaltaa ei ole julistettu yhteiskunnallisena saavutuksena, vaan kansallisena puolustustoimenpiteenä. Sitä pitää käsissään väliaikainen hallitus, joka on pantu kokoon osaksi tunnetuista orleanisteista,¹³¹ osaksi porvarillisista tasavaltalaisista; näiden viimeksi mainittujen joukossa on muutamia, joihin vuoden 1848 kesäkuun kapina¹⁹ on jättänyt lähtemättömän häpeämerkin. Tuon hallituksen jäsenten keskeinen työnjako näyttää lupaavan varsin vähän hyvää. Orleanistit ovat vallanneet itselleen vahvimmat asemat — armeijan ja poliisin — samalla kun luulotelluille tasavaltalaisille on annettu jarrittelijainpaikat. Tämän hallituksen ensimmäiset toimenpiteet osoittavat melko selvästi, ettei se ole perinyt keisarikunnalta ainoastaan raunioröykkiötä, vaan myös sen pelon työväenluokkaa kohtaan. Kun nyt laveasuisesti luvataan tasavallan nimessä mahdolltomia, niin eiköhän noin tehdä siksi, että saataisiin aikaan hälyä »mahdollisen» hallituksen hyväksi? Eiköhän porvareista, jotka mielellään toimittaisivat tasavallan hautaan, tasavalta ole vain Orléansien restauraation johtavana siltana?

Ranskan työväenluokka on siis joutunut tavattoman vaikeaan asemaan. Kaikki yritykset uuden hallituksen kukistamiseksi nyt, kun vihollinen jo miltei kolkuttaa Pariisin portilla, olisivat epätoivoista mielettömyyttä. Ranskan työläisten on täytettävä velvollisuutensa kansalaisina, mutta heidän ei saa antaa vietellä itseään vuoden 1792 kansallisilla muistoilla, kuten Ranskan talonpojat antoivat pettää itsensä ensimmäisen keisarikunnan kansallisilla muistoilla. Heidän asianaan ei ole menneisyyden toistaminen, vaan tulevaisuuden rakentaminen. Käyttäkööt he rauhallisesti ja päättäväisesti niitä keinoja, jotka tasavaltalainen vapaus heille antaa, järjestääkseen perusteellisesti oman luokkansa. Se on antava heille uusia, herkulesmaisia voimia Ranskan uudestiluomista ja yhteistä tehtäväämme — proletariaatin vapautusta — varten. Heidän voimaansa ja viisaudestaan riippuu tasavallan kohtalo.

Englannin työläiset ovat jo ryhtyneet toimenpiteisiin murtaakseen ulkopuolisella terveellisellä painostuksellaan hallituksensa hallittomuuden tunnustaa Ranskan tasavalta.¹³⁷ Nykyisellä vitkaste-

lullaan Englannin hallitus tahtoo kaiketikin hyvittää vuoden 1792 jakobiinivastaisen sodan samoin kuin sen sopimattoman kiireen, millä se hyväksyi valtiokaappauksen.¹³⁸ Lisäksi Englannin työläiset vaativat hallitukseltaan, että se vastustaisi kaikin voimin Ranskan paloitlemista, jota osa Englannin lehdistöstä aika häpeämättömästi vaatii. Tämä sama lehdistö se on kaksikymmentä vuotta jumaloinut Louis Bonapartea Euroopan kaitsemuksena ja osoittanut myrskyisästi suosiotaan Amerikan orjanomistajain kapinalle.¹³⁹ Nyt, kuten silloinkin, se ahertaa orjanomistajain hyväksi.

Kutsukoot *Kansainvälisen työväenliiton* jaostot kaikissa maissa työväenluokkaa ututteraan toimintaan. Jos työläiset unohtavat velvollisuutensa, jos he jäävät passiiviseksi, niin nykyinen hirvittävä sota on vain vielä hirvittävämpien kansainvälisten taistelujen edeltäjä ja johtaa kaikissa maissa siihen, että miekan, maaomaisuuden ja pääoman herrat tuottavat työläisille uusia tappioita.

Vive la République!

256, High Holborn,
London, Western Central,
9. syyskuuta 1870

*Kirjoittanut K. Marx syyskuun 6.—9.
päivän välisenä aikana*

*Julkaistu lentolehtisenä englannin kie-
lellä 11.—13. syyskuuta 1870 sekä len-
tolehtisenä saksan kielellä ja lehdistössä
saksan ja ranskan kielellä syys—jou-
lukuussa 1870*

*Julkaistaan vuoden 1891
laitoksen tekstin mukaan*

Suomennos saksasta

KANSALAISSOTA RANSKASSA

KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON PÄÄNEUVOSTON JULKILAUSUMA¹⁾

KAIKILLE TYÖVÄENLIITON JÄSENILLE EUROOPASSA JA YHDYSVALLOISSA

I

Neljäntenä syyskuuta 1870, kun Pariisin työläiset julistivat tasavallan, jota melkein samassa hetkessä koko Ranska tervehti yksimielisesti, muuan virkoja tavoittelevien asianajajien joukkio — valtiomiehenään Thiers ja kenraalinaan Trochu — valtasi Pariisin kaupungintalon. Nämä miehet olivat silloin niin täynnä fanaattista uskoa Pariisin kutsumukseen edustaa Ranskaa kaikkina historiallisten kriisien kausina, että rauenneiden Pariisin edustajavaltuuksien esittäminen näytti heistä riittävän todistamaan heidät oikeuteiksi anastamaan Ranskan hallitsijain arvonimen. Toisessa viime sotaa koskevassa julkilausumassamme, viisi päivää näiden henkilöiden pinnallenousun jälkeen, me sanoimme teille, mitä he ovat miehään.* Ja kuitenkin, yllätettynä, työläisten todellisten johtajien ollessa vielä Bonaparten vankiloissa ja Preussin marssiessa täyttä vauhtia Pariisia kohti, Pariisi salli heidän anastaa valtiovallan, mutta vain sillä nimenomaisella ehdolla, että tämä valtiovalta palvelisi ainoastaan ja yksinomaan kansallisen puolustuksen tarkoituksia. Mutta Pariisia voitiin puolustaa vain aseistamalla sen työläiset, muuttamalla heidät käyttökelpoiseksi sotavoimaksi ja kouluttamalla heitä itse sodan koulussa. Mutta Pariisin aseistaminen oli samaa kuin vallankumouksen aseistaminen. Pariisin voitto preussilaisesta hyökkäjästä olisi merkinnyt Ranskan työläisten voittoa Ranskan kapitalisteista ja sen valtiollisista parasiiteista. Jouduttuaan valitsemaan joko kansallisvelvollisuuden tai luokkaedun kansallisen puolustuksen hallitus ei viivytellyt hetkeäkään — se muuttui kansallisen kavalluksen hallitukseksi.

Ensi työkseen se lähetti Thiersin kiertomatkalle kaikkiin Euroopan hoveihin kerjäämään sieltä välitystä luvaten siitä hyvästä vaihtaa tasavallan kuninkaaseen. Neljä kuukautta Pariisin piirityksen

---

* Ks. tätä osaa, s. 178. *Toim.*

alkamisesta, kun näytti tulleen sopiva hetki ruveta puhumaan antautumisesta, Trochu lausui Jules Favren ja muiden hallituksen jäsenten läsnäollessa Pariisin määreille seuraavaa:

»Ensimmäinen kysymys, minkä kollegani esittivät minulle vielä samana syyskuun 4. päivän iltana, oli seuraava: Onko Pariisilla minkäänlaisia mahdollisuuksia kestää menestyksellisesti Preussin armeijan piiritys? Vastasin vitkastelematta tähän kysymykseen kielteisesti. Monet täällä olevat kollegani voivat vahvistaa puheeni todeksi ja minun pysyneen tässä mielipiteessäni. Sanoin heille nämä samat sanat, että asiain ollessa nykyisellään on hulluutta yrittää puolustaa Pariisia preussilaista piiritystä vastaan, tosin lisäsin vielä, sankarillista hulluutta, muttei mitään sen enempää... Tapahtumat» (joita hän itse johti) »ovat vahvistaneet ennakkonäkemykseni.»

Tämän Trochun sievän pikku puheen julkaisi myöhemmin eräs läsnäolleista määreistä, herra Corbon.

Siis samana iltana, jolloin tasavalta julistettiin, Trochun kollegat tiesivät, että hänen »suunnitelmanaan» oli Pariisin antautuminen. Jos kansallinen puolustus ei olisi ollut vain pelkkä veruke Thiersin, Favren ja Kumpp. persoonallista valtakomentoa varten, niin syyskuun 4. päivän nousukkaat olisivat jo 5. päivänä luopuneet vallasta, paljastaneet Trochun »suunnitelman» Pariisin väestölle ja vaatineet tätä joko heti antautumaan tai ottamaan kohtalonsa omiin käsiinsä. Mutta nuo kunniattomat petturit päättivät sen sijaan parantaa Pariisin »sankarillista hulluutta» nälällä ja murhilla ja vetää Pariisia toistaiseksi nenästä sellaisilla mahtipontisilla julistuksilla kuin esim.: »Trochu, Pariisin kuvernööri, ei tule milloinkaan antautumaan!» ja Jules Favre, ulkoministeri, »ei tule luovuttamaan tuumakaan alueestamme eikä ainoatakaan kiveä linnoituksistamme». Mutta Gambettalle kirjoittamassaan kirjeessä sama Jules Favre tunnusti, että he »puolustautuvat» Pariisin työläisiä eivätkä suinkaan preussilaisia sotamiehiä vastaan. Koko piirityksen ajan bonapartelaiset ryövärit, joille harkitsevainen Trochu oli uskonut Pariisin armeijan päällikkyyden, laskettelivat tuttavallisessa kirjeenvaihdossaan halpamaisia sukkeluuksia puolustuksesta, jonka he hyvin tiesivät olevan pilaa. (Katsottakoon esim. Pariisin armeijan tykkiväen ylikomentajan, kunnialegioonan suurristin kantajan Alphonse Simon Guidon'n kirjettä tykkiväen divisioonakenraali Susane'lle, minkä Kommuuni julkaisi »Journal Officiel» lehdessä¹⁴⁰.) Vihdoin 28. tammiukuuta 1871¹⁴¹ he riisuivat pettävän naamarinsa. Osoittaen Pariisin antautumisen yhteydessä tosi sankaruutta äärimmäisessä itsensä alentamisessa kansallisen puolustuksen hallitus esiintyi Bismarckin vangeista kokoonpantuna Ranskan hallituksena — siis niin halpamaisessa osassa, että yksinpä Louis Napoleonkaan ei rohjennut ryhtyä sellaiseen Sedanissa.¹⁰² Paetessaan maaliskuun 18. päivän tapahtumien jälkeen paniikin vallassa Versaillesiin »capitulards»¹⁴² jättivät Pariisiin asiakirjallisen todistuksen petoksestaan. Hävittääkseen sen, Kommuuni sanoo eräässä maakunnille osoittamassaan manifestissa, »nämä miehet eivät kammoisi muuttaa Pariisia verimeren huuhtelemaksi rauniokasaksi».

Mutta monilla puolustushallituksen vaikutusvaltaisilla jäsenillä oli myös aivan erikoisia henkilökohtaisia syitä saattaa asiat sellaiseen lopputulokseen.

Kohta aselevon solmimisen jälkeen Millière, joka oli Pariisin edustajana kansalliskokouksessa ja joka sittemmin ammuttiin Jules Favren erikoiskäskystä, julkaisi joukon varmasti oikeita juridisia asiakirjoja, jotka todistavat, että eläessään aviotonta yhdyselämää erään Algeriassa asuvan juopporatin vaimon kanssa Jules Favre oli monien vuosien kuluessa suorittamiensa erittäin häikäilemättömien väärennysten avulla keinotellut itselleen aviottomien lastensa nimessä suuren perinnön ja tullut siten rikkaaksi mieheksi ja että hän laillisten perillisten nostamassa oikeusjutussa vältti ilmitulemisen vain bonapartelaisten tuomioistuinten erikoisen suosion ansiosta. Kun näistä kuivista oikeudellisista asiakirjoista ei päässyt mihinkään, ei edes puhetaidon voimalla, niin Jules Favre piti ensi kerran elämässään suunsa kiinni, odottaen kaikessa hiljaisuudessa kansalaissodan syttymistä parjatakseen sitten raivoisasti Pariisin asukkaita irtipäässeiksi rikollisiksi, jotka julkeasti kapinoivat perhettä, uskontoa, järjestystä ja omistusta vastaan. Ja tuskin tämä sama väärentäjä oli päässyt valtaan, kun hän heti syyskuun 4. päivän jälkeen päästi myötätuntoisuudessaan vapaiksi Picin ja Tailleferin, jotka molemmat oli tuomittu jopa keisarikunnan aikana väärennyksestä »L'Étendard»¹⁴³ lehteä koskevan häväistysjutun yhteydessä. Toinen näistä herroista, Taillefer, oli kyllin julkea saapuakseen Kommuunin aikana Pariisiin, mutta joutui heti taas vankilaan. Ja tämän jälkeen Jules Favre huusi kansalliskokouksen puhujalavalta koko maailmalle, että pariisilaiset vapauttivat kaikki kuritushuonevangit!

Ernest Picard, tuo kansallisen puolustuksen hallituksen Karl Vogt*, joka itse nimitti itsensä tasavallan finanssiministeriksi sen jälkeen, kun oli turhaan pyrkinyt keisarikunnan sisäasiain ministeriksi, on erään Arthur Picardin veli, miehen, joka karkotettiin huijarina Pariisin pörssistä (31. heinäkuuta 1867 päivätty Pariisin poliisiprefektuurin kertomus) ja oman tunnustuksensa perusteella tuomittiin 300 000 frangin varastamisesta, mihin hän syyllistyi ollessaan Société Généralen¹⁴⁴ erään haaratoimiston, Rue Palestro № 5, johtajana (11. joulukuuta 1868 päivätty poliisiprefektuurin kertomus). Tämän Arthur Picardin Ernst Picard nimitti lehensä »L'Électeur libre»¹⁴⁵ toimittajaksi. Samaan aikaan kun ministeriön lehdien virallisilla valheilla johdettiin harhaan tavallisia pörssimiehiä, Arthur Picard ravasi edestakaisin ministeriön ja pörssin väliä ja muutti Ranskan armeijan tappiot puhtaaksi pörssivoitoksi. Tämän kelpo veljesparin koko liikekirjeenvaihto joutui Kommuunin käsiin.

Jules Ferry, joka ennen syyskuun 4. päivää oli ollut leivätön asianajaja, sai Pariisin määrinä ollessaan keinoteltua piirityksen

---

* Englanninkielisessä laitoksessa »Joe Miller», ranskankielisessä vuoden 1871 laitoksessa »Falstaff». *Toim.*

aikana itselleen omaisuuden pääkaupungin nälänhädän kustannuksella. Se päivä, jona hän joutuu vastaamaan väärinkäytöksistään, on myös oleva hänen tuomiopäivänsä.

Nämä miehet saattoivat saada tickets-of-leave'insa* vain Pariisin raunioista; juuri heidänlaisiaan miehiä Bismarck tarvitsi. Hiukan silmänkääntötemppeja ja Thiers, joka siihen asti oli ollut hallituksen salaisena kuiskaajana, ilmestyi oitis sen johtoon ticket-of-leave-miesten joutuessa ministereiksi.

Thiers, tämä kääpiöpäsiikiö, hurmasi puolen vuosisadan ajan Ranskan porvaristoa, sillä hän on sen luokkaturmeltuneisuuden täydellisin henkinen ilmaus. Ennen kuin hänestä tuli valtiomies, hän oli jo historioitsijana osoittanut valehtelijan kykynsä. Hänen julkisen toimintansa aikakirja on Ranskan onnettomuuksien historia. Oltuaan vuoteen 1830 liitossa tasavaltalaisten kanssa, hän sieppasi Louis Philippen hallitessa ministerinpaikan kavaltamalla suojelijansa Laffitten. Kuninkaan suosion hän imarteli itselleen yllyttämällä roskaväkeä mellakoihin papistoa vastaan, jolloin ryöstettiin Saint-Germain l'Auxerrois'n kirkko ja arkkipiispan palatsi, ja esiintymällä Berryn herttuattaren suhteen samalla sekä ministeri-urkkijana että vanginvartija-kättilönä.¹⁴⁶ Hänen työtään oli tasavaltalaisten hakkaaminen Transnonain kadulla, hänen työtään olivat sittemmin seuranneet katalat syyskuun lait sanomalehdistöä ja yhdistymisoikeutta vastaan.¹⁴⁷ Vuonna 1840 hän jo pääministerinä sukeltautui jälleen esiin ja hämmästytti Ranskaa Pariisin linnoittamissuunnitelmallaan.¹⁴⁸ Tasavaltalaisille, jotka leimasivat tämän ehdotuksen kavalaksi salajuoneksi Pariisin vapautta vastaan, hän vastasi edustajakamarissa:

»Kuinka? Te kuvittelette, että linnoitukset voisivat jolloinkin muodostua vaaraksi vapaudelle? Ennen kaikkea parhaatte jokaista mahdollista hallitusta edellyttäessänne, että se saattaisi yrittää pysyä vallassa pommittamalla Pariisia... Sellainen hallitushan olisi sata kertaa mahdottomampi voittonsa jälkeen kuin ennen sitä.»

Tosiaankin, Pariisia ei olisi uskaltanut pommittaa linnoituksista mikään hallitus, paitsi se, joka ensin luovutti nämä linnoitukset Preussille.

Kun kuningas Bomba** tammikuussa 1848 koetteli voimiaan Palermoa vastaan, niin Thiers, joka ei ollut silloin enää ministeri, esiintyi jälleen edustajakamarissa:

»Hyvät herrat, te tiedätte, mitä tapahtuu Palermossa. Te kaikki vavahdatte kauhusta» (parlamentarisessa mielessä), »kun kuulette, että suurta kaupunkia

---

* Englannissa annetaan rikollisille, kun he ovat suorittaneet suurimman osan rangaistuksestaan, tavan takaa lomautuslippu, jonka nojalla he saavat elää vapaana poliisin valvonnan alaisina. Tällaisia lippuja sanotaan tickets-of-leave'iksi ja niiden omistajia ticket-of-leave men'iksi. (*Engelsin selitys vuoden 1871 saksankieliseen laitokseen.*)

** — Ferdinand II. Toim.

on pommittanut neljäkymmentä kahdeksan tuntia — kuka? Sodanoikeutta käyttävä vieras vihollinenko? Ei, hyvät herrat, vaan oma hallitus. Ja minkä vuoksi? Sen vuoksi, että tuo onneton kaupunki vaati oikeuksiaan. Ja siitä hyvästä, että se vaati oikeuksiaan, sitä pommitettiin neljäkymmentä kahdeksan tuntia... Salilikaa minun vedota Euroopan yhteiskunnalliseen mielipiteeseen. Se on oleva ihmisyydelle tehty palvelus, jos Euroopan ehkä suurimmalta puhujalavalta kajahtaa muutamia suuttumuksen sanoja» (tosiaan, sanojal) »sellaisia tekoja vastaan. Kun regentti Espartero, joka oli tehnyt palveluksia maalleen» (mitä Thiers ei koskaan ole tehnyt), »aikoi pommittaa Barcelonaa tukahduttaakseen siellä puhjenneen kapinan, niin maailman kaikilta ääriiltä kajahti yleinen suuttumuksen huuto.»

Kahdeksaatoista kuukautta myöhemmin Thiers oli jo niiden joukossa, jotka puolustivat kiivaimmin Ranskan armeijan toimeenpanemaa Rooman pommitusta.¹⁴⁹ Kuningas Bomban erehdys näyttää itse asiassa olleen vain siinä, että hän rajoitti pommituksensa neljäkymmeneen kahdeksaan tuntiin.

Muutamaa päivää ennen helmikuun vallankumousta, äreänä siitä, että Guizot oli syrjäyttänyt hänet pitkäksi ajaksi virasta ja kavalushommasta ja vainuten ilmassa olevan lähenevää kansanliikettä, Thiers selitti edustajakamarissa näennäisen mahtipontiseen tapaansa, joka oli tuottanut hänelle pilanimen Mirabeau-mouche*:

»Kuulun sekä Ranskan että Euroopan vallankumouksen puolueeseen. Toivon, että vallankumouksen hallitus jäisi maltillisten miesten käsiin... Mutta jos tämän hallituksen pitää joutua malttamattomien miesten, vaikkapa radikaalien, käsiin, en silti ole jättävä asiaani silleen. Tulen aina kuulumaan vallankumouksen puolueeseen.»

Tuli helmikuun vallankumous. Sen sijaan että vallankumous olisi asettanut Guizot'n ministeristön tilalle Thiersin ministeristön, kuten tuo ukkeli oli uneksinut, se asetti Louis Philippen tilalle tasavallan. Ensimmäisenä voiton päivänä Thiers pysytteli visusti piilossa unohtaen, että työläisten vihailta häntä suojeli se, että he halveksivat häntä. Tämä rohkeudestaan tunnettu mies pysytteli kaukana julkisuuden näyttämöltä siihen saakka, kunnes kesäkuun verilöyly¹⁵⁰ oli lakaissut sen puhtaaksi hänenlaisensa miehen toimintaa varten. Silloin hän kohosi johtomieheksi järjestyspuolueessa¹⁵⁰ ja sen parlamentaarisessa tasavallassa, tuossa nimettömässä välivaltiossa, jossa kaikki vallassaolevan luokan kilpailevat ryhmät taistelivat salaa yhdessä kansan nujertamiseksi ja vehkeilivät toisiaan vastaan oman monarkiansa pystyttämiseksi. Silloin, kuten nytkin, Thiers syytti tasavaltalaisia siitä, että he ovat ainoa tasavallan lujittamisen este; silloin, kuten nytkin, hän puhui tasavallalle samaan tapaan kuin pyöveli Don Carlokselle: »Surmaan sinut sinun omaksi hyväksesi.» Nyt, kuten silloinkin, hänen täytyy voittonsa jälkeisenä päivänä huutaa: »L'Empire est fait» — keisarikunta on valmis. Siitä huolimatta, että hän oli ulkokuultaisesti puhunut välttämättömistä vapauksista ja persoonallisesti vihasi Louis Bonapar-

---

* Mirabeau-kärpänen. *Toim.*

tea, joka oli vetänyt häntä nenästä ja heittänyt parlamentarismien menemään (parlamentarismien keinotekoisien ilmapiirin ulkopuolella ukkeli tiesi vallan mainiosti olevansa pelkkä nolla), tästä kaikesta huolimatta Thiers osallistui toisen keisarikunnan kaikkiin ilkitöihin alkaen ranskalaisten joukkojen suorittamasta Rooman valtauksesta aina Preussia vastaan käytyyn sotaan asti, mihin hän yllytti hyökkäämällä kiivaasti Saksan yhtenäisyyttä vastaan, ei sen vuoksi, että tuo yhtenäisyys oli preussilaisen despotismin verhoria, vaan sen vuoksi, että se loukkasi Ranskan perinnäistä oikeutta Saksan hajanaisuuteen. Tämä kääpiö heilutti mielellään Euroopan silmien edessä Napoleon I:n miekkaa — historiassa hän oli vain Napoleonin kengänkiillottaja — mutta hänen ulkopolitiikkansa huippusävytyksensä oli aina Ranskan äärimmäinen alennus alkaen vuoden 1840 Lontoon konventiosta¹⁵¹ aina Pariisin antautumiseen vuonna 1871 ja nykyiseen kansalaissotaan saakka, jossa hän Bismarckin armollisella luvalla kiihotti Sedanin ja Metzin vankeja Pariisia vastaan.¹⁵² Huolimatta kykyjensä joustavuudesta ja tarkoituseriensä muuttuvuudesta tämä mies oli koko elämänsä ajan erittäin piintyneiden tottumusten kahleissa. On selvää, että nykyaikaisen yhteiskunnan syvimmat liikunnat jäivät aina häneltä salaisuudeksi; aivot, joiden koko elinvoima valui kieleen, eivät voineet tajuta koraantuntuvimpiakaan yhteiskunnan pinnalla tapahtuneita muutoksia. Niinpä hän ei koskaan väsynyt tuomitsemasta pyhäinhäpäisyksi jokaista poikkeamista Ranskan vanhentuneesta suojelutullijärjestelmästä. Louis Philippen ministerinä ollessaan hän yritti huutaa alas rautatiet väittäen niiden olevan mieletöntä harhakuvittelua; ollessaan Louis Bonaparten aikana oppositiossa hän leimasi häväsiksi kaikki yritykset uudistaa mädäntynyttä Ranskan sotalaitosta. Kertaakaan koko pitkän valtiollisen uransa varrella hän ei ole toteuttanut ainoatakaan, ei edes vähäpätöisintäkään käytännöllisesti hyödyllistä toimenpidettä. Thiers on ollut johdonmukainen vain rikkautenhimossaan ja vihassaan niitä ihmisiä kohtaan, jotka tuottavat rikkautta. Ensimmäisen ministeriönsä hän otti vastaan Louis Philippen aikana köyhänä kuin Job, jättäessään sen hän oli miljoonamies. Kun hän hoiti viimeistä kertaa ministeristöä saman kuninkaan aikana (1. maaliskuuta 1840), häntä syytettiin edustajakamarissa julkisesti kavalluksesta. Hän vastasi syytökseen kyynelin — tavalla, jolla hän pääsi pälkäästä samoin kuin Jules Favre tai mikä tahansa muu krokotiili. Bordeaux'ssa 1871 hänen ensimmäisenä toimenpiteenään Ranskan pelastamiseksi uhkaavasta vararikosta oli se, että hän varasi itselleen kolmen miljoonan frangin vuositulot; tämä oli »säästäväisen tasavallan» ensimmäinen ja viimeinen sana, sen saman, jota hän oli kuvaillut vuonna 1869 pariisilaisille valitsijoilleen. Muuan Thiersin entisiä, vuoden 1830 edustajakamarin aikuisia kollegoja, kapitalisti — mikä ei estänyt häntä olemasta antaumuksellinen Pariisin Kommuunin jäsen — herra Beslay sanoi hiljattain eräessä julistuksessa Thiersille:

»Pääoman harjoittama työn orjuutus on aina ollut politiikkanne kulmakivenä, ja siitä lähtien kun Pariisin kaupungintalossa on julistettu työn tasavalta, te olette lakkaamatta huutanut Ranskalle: 'Katsokaa noita rikollisia!'

Miehenä, joka on mestari halpojen valtiollisten konnankoukkujen alalla, taituri vääränvalanteossa ja petturuudessa, harjaantunut parlamentaarisen puoluetistelun kaikkiin halpamaisiin sotajuoniin, salakavaliin metkuihin ja alhaiseen vilppiin ja aina valmis lietsomaan vallankumousta jouduttuaan pois virasta ja tukahduttamaan sen veriin heti kun on päässyt valtion peräsimeen; miehenä, jolla aatteiden tilalla ovat luokkaennakkoluulot ja sydämen tilalla turhamaisuus ja joka yksityiselämässään on yhtä kunniaton kuin julkisessa elämässä halpamainen — Thiers ei voi edes nytkään, esittäessään Ranskan Sullan osaa, olla korostamatta tekojensa inhottavuutta naurettavalla kerskailulla.

Pariisin antautuminen, minkä seurauksena Preussin alaiseksi joutui paitsi Pariisi myös koko Ranska, oli päätepisteenä niissä pitkällisissä petollisissa juonitteluissa, joihin syyskuun 4. päivän vallanastajat olivat Trochun omien sanojen mukaan ryhtyneet vihollisen kanssa jo tuona samana päivänä. Toisaalta tuo antautuminen pani alulle kansalaissodan, johon he nyt ryhtyivät Preussin tukemina tasavaltaa ja Pariisia vastaan. Jo itse antautumisehtojen sanamuoto sisälsi ansan. Enemmän kuin kolmasosa maasta oli silloin vihollisen käsissä, pääkaupunki oli eristetty maaseudusta, kulkuyhteydet olivat epäkunnossa. Noissa oloissa oli mahdotonta valita todellista Ranskan edustajakuntaa ilman riittävää valmistelu-aikaa. Juuri sen vuoksi antautumisehdoissa määrättiin, että kansalliskokous oli valittava kahdeksan päivän kuluessa, joten monin paikoin Ranskaa tieto toimitettavista vaaleista saatiin vasta vaalipäivän aattona. Edelleen antautumisehtojen nimenomaisen määräyksen mukaan kansalliskokouksen vaalit oli toimitettava vain siinä yksinomaisessa tarkoituksessa, että voitaisiin päättää sodan ja rauhan kysymyksestä ja tarpeen tullen tehdä rauhansopimus. Väestö ei voinut olla tuntematta, että aselevon ehdot tekivät mahdottomaksi sodan jatkamisen ja että Ranskan huonoimmat miehet olivat parhaita vahvistamaan Bismarckin pakkorauhan. Mutta tyytymättä kaikkiin näihin varovaisuustoimenpiteisiin ja jo ennen kuin välirauhan salaisuus ilmoitettiin Pariisille Thiers oli lähtenyt koko maata käsittävälle vaalimatkalle herättääkseen henkiin legitimistien puolueen,¹²¹ jonka oli nyt yhdessä orleanistien kanssa asetettava epäajankohtaisiksi käyneiden bonapartistien tilalle. Legitimistejä hän ei pelännyt. Näillä ei ollut mitään mahdollisuuksia muodostaa nykyaikaisen Ranskan hallitusta eivätkä ne sen vuoksi olleet kilpailijoina vaarallisia; mikä muu puolue saattoi olla taantumukselle tervetullempi ase kuin tämä puolue, joka toiminnassaan, Thiersin omien sanojen mukaan (edustajakamari, 5. tammikuuta 1833),

»oli aina rajoittunut kolmeen apukeinoon: ulkomaiseen maahanhyökkäykseen, kansalaissotaan ja anarkiaan».

Mutta legitimistit uskoivat vakavissaan tuhatvuotisen valtakuntansa jälleentulemukseen. Olihan muukalainen maahanhyökkääjä polkemassa taas Ranskaa; olihan keisarikunta kukistettu ja Bonaparte joutunut vankeuteen ja olivathan he itse jälleen olemassa. Historian pyörä oli nähtävästi kääntynyt takaisin vuoden 1816 »chambre introuvable»¹⁵³ aikoihin. Tasavallan kansalliskokouksissa vuosina 1848—1851 legitimistejä edustamassa olivat olleet heidän sivistyneet ja kouliintuneet parlamenttijohtajansa, mutta nyt tunkeutuivat etualalle puolueen pelkät arkipäiväisyydet — Ranskan kaikki Pourceaugnacit.

Heti kun tämän »tilanherrakamarin»¹⁵⁴ istunto oli avattu Bordeaux'ssa, Thiers teki sille selväksi, että sen oli heti, vieläpä ilman parlamenttikeskustelua hyväksyttävä alustavat rauhanehdot, koska Preussi ainoastaan sillä ehdolla sallii heidän aloittaa sodan tasavaltaa ja sen lujaa linnoitusta, Pariisia, vastaan. Vastavallankumouksella ei tosiaankaan ollut hetkeäkään menetettävissä. Valtionvelka oli kasvanut toisen keisarikunnan aikana kaksinkertaiseksi, ja suuria kaupunkeja rasittivat kovasti paikalliset velat. Sota oli pelottavasti lisännyt kansakunnan rasituksia ja tuhonnut häikäilemättä sen apulähteet. Rappiotilan lisäksi seisoi vielä preussilainen Shylock Ranskan maalla vaatimassa puolen miljoonan preussilaisen sotilaan muuttamista, viiden miljardin sotakorvausta¹⁵⁴ sekä 5 prosentin korkoa sen maksamattomille erille. Kuka oli maksava laskun? Rikkauksien omistajat saattoivat sälyttää alkamansa sodan kustannukset noiden rikkauksien luojien kannettaviksi vain kukistamalla väkivalloin tasavallan. Näin ollen suorastaan ennen näkemätön Ranskan rappiotila kannusti näitä patriotteja — maaomaisuuden ja pääoman edustajia — täydentämään muukalaisvalloittajan nähden ja sen korkean suojeluksen alaisina ulkoista sotaa kansalaissodalla, orjanomistajien kapinalla.

Tämän salaliiton tiellä oli suurena esteenä — Pariisi. Pariisin aseistariisuminen oli menestyksen ensimmäinen ehto. Sen vuoksi Thiers vaatikin Pariisia laskemaan aseensa. Pariisia ärsytettiin kaikkiin mahdollisiin tavoin: »tilanherrakamari» piti hurjaa tasavaltalaisvastaista melua; Thiers puhui kaksimielisesti tasavallan olemassaolo-oikeudesta; Pariisia uhattiin pään ja pääkaupunginoikeuksien menetyksellä (décapiter et décapitaliser); orleanisteja nimitettiin lähettiläiksi; Dufaure antoi erääntyneitä vekseleitä ja vuokria koskevat lakinsa,¹⁵⁵ jotka uhkasivat horjuttaa perusteellisesti Pariisin kauppaa ja teollisuutta; Pouyer-Quertier määräsi perittäväksi kaikkien mahdollisten painotuotteiden kustakin numerosta 2 centimeä veroa; Blanqui ja Flourens tuomittiin kuolemaan, tasavaltalaiset lehdet kiellettiin; kansalliskokous siirrettiin Versaillesiin; Palikaon julistama, mutta 4. syyskuuta kumottu piiritystilä ennallistettiin; décembreur¹⁵⁶ Vinoy nimitettiin Pariisin kuvernööriksi, santarmi Valentin — poliisiprefektiksi ja jesuiittakenraali Aurelle de Paladines — Pariisin kansalliskaartin ylipäälliköksi.

Ja nyt meillä on eräs kysymys herra Thiersille ja herroille kansallisen puolustuksen hallituksen jäsenille, hänen apureilleen. Tiedetään, että Thiers sopi rahaministerinsä herra Pouyer-Quertier'n välityksellä kahden miljardin lainasta. Onko siis totta vai eikö ole:

1. että tämä afääri suoritettiin siten, että Thiersin, Jules Favren, Ernest Picardin, Pouyer-Quertier'n ja Jules Simonin taskuihin jou-tui monien satojen miljoonien provisio ja

2. että maksu tuli suorittaa vasta Pariisin »pacifikation'in»¹⁵⁷ jälkeen?

Joka tapauksessa asian on täytynyt olla sangen kiireellinen, koska Thiers ja Jules Favre pyysivät vähääkään häpeämättä Bordeaux'n istunnon nimessä preussilaisia joukkoja miehittämään Pariisiin. Mutta se ei sopinut Bismarckin peliin, kuten hän Saksaan palattuana kertoi pilkallisesti ja aivan julkisesti Frankfurtin ihmeteleville poroporvareille.

II

Aseistettu Pariisi oli ainoa vakava este vastavallankumouksellisen salaliiton tiellä. Pariisi oli siis riisuttava aseista. Tämän kohdan suhteen Bordeaux'n kamari oli täysin avomielinen. Jos kohta »tilanherrakamarin» edustajien raivoisa mylvinä ei olisikaan ollut kyllin kuuluva, niin se seikka, että Thiers jätti Pariisin triumviraatille, jonka muodostivat *décembriseur* Vinoy, bonapartistisantarmi Valentin ja jesuiittakenraali Aurelle de Paladines, teki mahdottomaksi kaiken epäilyn. Mutta samalla kun salaliittolaiset esittivät julkeasti aseistariisumisen todellisen tarkoituksen, he vaativat Pariisia luovuttamaan aseet huutavan, hävyttömän valheellisen tekosyyin nojalla. Thiers sanoi, että kansalliskaartin tykit kuuluvat valtiolle ja ne on siis luovutettava takaisin valtiolle. Todellisuudessa asia oli näin: Pariisi oli ollut vartiopaikallaan aina antautumispäivästä lähtien, jolloin Bismarckin vangit luovuttivat Ranskan Bismarckille, varaten kuitenkin itselleen lukuisan henkivartioston ilmeisenä tarkoituksenaan Pariisin kurissa pitäminen. Kansalliskaarti järjestäytyi uudestaan ja uskoi ylijohdon keskuskomitealle, jonka valitsi koko kaartilaisjoukko, muutamia vanhoja bonapartelaisia osastoja lukuunottamatta. Ennen preussilaisten Pariisiin marssimista keskuskomitea piti huolen siitä, että kanuunat ja mitraljöösit, jotka antautu-jat (*capitulards*) olivat petollisesti jättäneet preussilaisten miehitet-täviksi tuleviin ja niitä lähellä oleviin kaupunginosiin, siirrettiin Montmartreen, La Villetteen ja Bellevilleen. Tämä tykistö oli hankittu kansalliskaartin keräämillä varoilla. Se oli tunnustettu virallisesti sen omaisuudeksi antautumisehdoissa 28. tammikuuta ja sellaisena jätetty ottamatta lukuun kun yleensä luovutettiin valtiolle kuuluvia aseita voittajalle. Thiersillä ei ollut mitään, pienintäkään syytä aloittaa sotaa Pariisia vastaan ja siksi hänen oli turvaudut-tava siihen halpaan valheeseen, että kansalliskaartin tykistö oli muka valtion omaisuutta!

Tykistön takavarikoimisen piti olla vain Pariisin yleisen aseistariisumisen ja siis myös syyskuun 4. päivän vallankumouksen aseistariisumisen esinäytöksenä. Mutta tästä vallankumouksesta oli tullut Ranskan laillinen tila. Vallankumouksen tuloksen, tasavallan, oli voittaja tunnustanut antautumisehtojen sanamuodossa. Antautumisen jälkeen sen olivat tunnustaneet kaikki vieraat valtat; sen nimessä oli kutsuttu koolle kansalliskokous. Bordeaux'n kansalliskokouksen ja sen toimeenpanevan vallan ainoana laillisena perustana oli 4. syyskuuta suoritettu Pariisin työläisvallankumous. Jollei olisi ollut syyskuun 4. päivän vallankumousta, tämän kansalliskokouksen olisi heti täytyntä jättää paikkansa lainsäätäjäkunnalle, joka valittiin 1869 yleisellä äänestyksellä ranskalaisten eikä preussilaisten vallan aikana, mutta jonka vallankumous oli väkivaltaisesti hajottanut. Thiersin ja hänen ticket-leave-miestensä olisi täytyntä antaa periksi saadakseen Louis Bonaparten allekirjoittamat turvakirjat ja välttyäkseen siten tekemästä Cayennen-matkaa.¹⁵⁸ Kansalliskokous valtuuksineen, jotka oikeuttivat sen solmimaan rauhan Preussin kanssa, oli vain eräänä välitapahtumana tuossa vallankumouksessa, jonka todellisena ollennoitumana oli kuitenkin aseistettu Pariisi, sama Pariisi, joka oli tehnyt tuon vallankumouksen ja kestänyt sen vuoksi viisikuukautisen piirityksen kaikkine nälänhädän kauhuineen ja joka Trochun suunnitelmasta huolimatta oli vastarintaa jatkamalla antanut provinsseille mahdollisuuden käydä itsepintaista puolustusotaa. Ja nyt Pariisin piti joko luovuttaa aseensa Bordeaux'n kapinallisten orjanomistajien loukkaavasta käskystä ja tunnustaa, että 4. syyskuuta suoritettu vallankumous pelkästään siirsi valtiollisen vallan Louis Bonapartelta hänen kuninkaallisille kilpailijoilleen, tai sitten taistella uhrautuvaisesti Ranskan puolesta, jonka pelastaminen häviöstä ja uudestisyntyminen oli mahdotonta ilman niiden valtiollisten ja yhteiskunnallisten olojen vallankumouksellista multistamista, jotka olivat synnyttäneet toisen keisarikunnan ja kypsyneet sen suojelun alaisina äärimmäiseen mädännäisyyteen asti. Viisikuukautisen nälänhädän riuduttama Pariisi ei epäröinyt hetkeäkään. Se päätti kestää sankarillisesti kaikki ranskalaisten sala liittolaisten vastustamisesta koituvat vaarat siitakin huolimatta, että preussilaisten kanuunat uhkasivat sitä sen omista linnoituksista. Mutta kammoten kansalaissotaa, johon Pariisi yritettiin pakottaa, keskuskomitea pysytteli puolustuskannalla piittaamatta kansalliskokouksen ärsytyksestä, toimeenpanovallan sekaantumisesta asioihin ja uhkaavasta joukkojen keskittämisestä Pariisiin ja sen ympäristöön.

Niinpä sitten Thiers itse alkoi kansalaissodan: hän lähetti Vinoy'n johdolla poliisiosaston ja muutamia linjarykmenttejä öiselle rosvo-retkelle Montmartreen anastamaan äkkiylläköllä kansalliskaartin tykistön. On tunnettua, että tämä yritys epäonnistui kansalliskaartin vastarinnan sekä sotaväen ja kansan veljeilyn ansiosta. Aurelle de Paladines oli jo ennakolta painattanut kertomuksensa voitosta, ja Thiersillä oli valmiina kuulutuksia, joissa ilmoitettiin hänen val-

tiokaappaustoimenpiteistään. Molemmat täytyi nyt korvata Thiersin julistuksella, jossa hän ilmoitti jalomielisesti päätöksestään jättää kansalliskaartille sen aseet; hän ei epäile, niin hän sanoi, että kaarti tulee käyttämään niitä kapinallisia vastaan yhtyen hallitukseen. Kaikista 300 000 kansalliskaartilaisesta vain 300 noudatti tätä pikku Thiersin kehotusta yhtyä häneen omaa itseään vastaan. 18. maaliskuuta mainehikas työväenvallankumous otti kiistattomasti valtaansa Pariisiin. Keskuskomitea oli sen väliaikaisena hallituksena, Eurooppa näytti olevan hetken aikaa kahden vaiheilla sen suhteen, olivatko äskeiset hämmästyttävät valtiolliset ja sotilaalliset tapahtumat todellisuutta vai olivatko ne vain unikuvia kaukaisesta menneisyydestä.

Kahdeksannestoista maaliskuuta aina siihen asti, kunnes Versaillesilaiset joukot tunkeutuivat Pariisiin, proletaarinen vallankumous pysyi niin puhtaana kaikista väkivallanteoista, joita vallankumoukset ja varsinkin »ylempien luokkien» vastavallankumoukset ovat täynnään, että vastustajat eivät löytäneet suuttumukselleen muuta kiinnekohtaa kuin kenraalien Lecomten ja Clément Thomas'n mestauksen ja Vendôme-torilla sattuneen yhteenoton.

Muuan bonapartistiupseeri, kenraali Lecomte, joka oli osallistunut Montmartreen tehtyyn yölliseen hyökkäykseen, oli neljä kertaa antanut 81. linjarykmentille käskyn ampua Pigalle-torilla aseetonta väkijoukkoa: kun sotilaat kieltäytyivät, hän parjasi niitä raihostuneena. Sen sijaan että olisivat ampuneet naisia ja lapsia, hänen omat miehensä ampuivat hänet itsensä. Juurtuneet tottumukset, joita työväen vihollisten kasvatus on istuttanut sotilaihin, eivät luonnollisestikaan katoa siinä samassa hetkessä, jolloin sotamiehet siirtyvät työläisten puolelle. Nämä samat sotamiehet surmasivat myös Clément Thomas'n.

»Kenraali» Clément Thomas, entinen virkaansa tyytymätön vahtimestari, oli Louis Philippen viimeisinä aikoina pestautunut tasavaltalaisen »Le National» lehden¹⁵⁹ toimitukseen, missä hän samalla oli tämän kovin taisteluhaluisen lehden nimellisen vastaavan toimittajan (gérant responsable, vankeusrangaistuksien istumista varten otetun) ja kaksintaistelijan tehtävissä. Kun »Nationalin» herrat helmikuun vallankumouksen jälkeen tulivat peräsimeen, he tekivät tästä entisestä vahtimestarista kenraalin. Tämä tapahtui vähän ennen kesäkuun verilöylyä, jota hän, kuten Jules Favrekin, oli suunnitellut ja jossa hän esitti mitä katalinta pyövelinosaa. Sitten hän katosi kenraalinarvoineen pitkäksi aikaa näyttämöltä sukeltautaukseen jälleen esiin 1. marraskuuta 1870. Päivää ennen »puolustushallitus» oli juhlallisesti luvannut kaupungintalolla Blanquille, Flourensille ja muille työläisten edustajille luovuttaa anastamansa vallan vapaasti valitun Pariisin Kommuunin käsiin.¹⁶⁰ Sen sijaan että olisi pitänyt sanansa, se usutti Pariisin kimppuun Trochun bretonit, jotka nyt esiintyivät Bonaparten korsikalaisten osassa.¹⁶¹ Vain kenraali Tamisier kieltäytyi tahaamasta nimeään moisella sanapattoisuudella ja luopui kansalliskaartin ylipäällikön tehtävästä. Hänen

paikkansa ottaneesta Clément Thomas'ista tuli nyt jälleen kenraali. Koko ylipäällikkyytensä ajan hän kävi sotaa, ei preussilaisia, vaan Pariisin kansalliskaartia vastaan. Hän jarrutti sen yleistä aseistautumista, yllytti porvaristopataljoonia työväenpataljoonia vastaan, toimitti syrjään upseerit, jotka olivat nurjamielisiä Trochun »suunnitelmalle», ja hajotti proletaaripataljoonia häväisten niitä syyttämällä pelkuruudesta, samoja proletaaripataljoonia, joiden urhoutta ihmettelevät nyt niiden katkerimmatkin viholliset. Clément Thomas oli tosi ylpeä siitä, että oli taas saanut entisen kesäkuunaikaisen (1848) etusijansa Pariisin proletariaatin henkilökohtaisena vihamielenä. Vielä muutamaa päivää ennen maaliskuun 18. hän esitti sotaministeri Le Flölle oman suunnitelmansa »Pariisin roistoväkikukkasen poisjuurimisesta». Vinoy'n kärsimän tappion jälkeen hän ei voinut kieltää itseltään iloa ilmestyä taistelutantereelle yksityisurkkijana. Keskuskomitea ja Pariisin työläiset olivat yhtä vastuunalaisia Clément Thomas'n ja Lecomten ampumisesta kuin Walesin prinsessa siitä, että hänen Lontooseen saapuessaan väentungoksessa puristui ihmisiä kuoliaksi.

Väitteet aseettomien kansalaisten surmaamisesta Vendôme-torilla ovat satua, mistä Thiers ja »tilanherrakamari» ovat olleet visusti vaiti uskoen sen levittämisen yksinomaan eurooppalaisen lehdistön lakeijan tehtäväksi. Maaliskuun 18. päivän voitto sai vapisemaan »järjestyksen miehet», Pariisin taantumukselliset. Heille se ennusti lähenevää kansan kosta. Niiden uhrien haamut, jotka he kiduttivat kuoliaksi vuoden 1848 kesäkuun päivien ja vuoden 1871 tammikuun 22. päivän¹⁶² välisenä aikana, nousivat heidän silmiensä eteen. Mutta he pääsivät pelkällä pelästyksellä. Yksinpä poliisikersanteillekin, sen sijaan että heidät olisi riisuttu aseista ja vangittu kuten olisi kuulunut tehdä, Pariisin portit olivat seposen selällä, jotta he voisivat varmasti päästä Versaillesiin. »Järjestyksen miehet» eivät saaneet olla vain rauhassa, vaan heidän annettiin vielä yhtyäkin ja miehittää useita tärkeitä kohteita Pariisin keskustassa. Tämän keskuskomitean suopeuden, tämän aseistettujen työläisten jalomielisyyden, mikä oli niin kummallisessa ristiriidassa järjestyksipuolueen tapojen kanssa, tämä puolue tulkitsi tajutun heikkouden merkiksi. Siitä johtui järjestyksipuolueen typerä suunnitelma — yrittää muka aseettoman mielenosoituksen varjolla saavuttaa se, mitä Vinoy ei voinut saada aikaan kanuunoillaan eikä mitraljööseillään. 22. maaliskuuta lähti yltäkyläisten kaupunginosasta liikkeelle »hienojen herrojen» kulkue, jonka riveissä olivat kaikenkarvaiset petits erevés* etunenässään tunnetut keisarikunnan kantasyöttiiläät, kuten Heeckeren, Coëtlogon, Henri de Pène ym. Verhoutuen pelkurimaisesti rauhallisen mielenosoituksen tunnuksilla, mutta aseistautuen salassa murhaajan aseilla, tuo joukkio järjestäytyi, riisui aseista ja pahoinpiteli sen tielle sattuneita kansalliskaartin vahteja ja patrulleja ja

* — keikarit, teikarit. *Toim.*

tunkeutuen de la Paix kadulta Vendôme-torille yritti huudoin »Alas keskuskomitea! Alas murhaajat! Eläköön kansalliskokous!» murtautua sinne asetetun vartioston läpi ja vallata äkkiyilläköllä kansalliskaartin päämajan. Heidän revolverinlaukauksiinsa vastattiin tavanmukaisella sommations (englantilaisen hiljaisuuslain ranskalainen vastike)¹⁶⁸; kun se ei tehonnut, kansalliskaartin kenraali* antoi ampumiskäskyn. Yksi yhteislaukaus hajotti hurjaan pakoon nuo typerät houkkiot, jotka olivat odottaneet, että pelkkä heidän »siivon seuransa» näyttäytyminen vaikuttaisi Pariisin vallankumoukseen kuin Joosuan torvet Jerikon muureihin. He jättivät jälkeensä kaksi tappamaansa kansalliskaartilaista ja yhdeksän vaikeasti haavoittunutta (niiden joukossa yksi keskuskomitean jäsen**), ja heidän urotekonsa koko näyttämö oli siroteltu täyteen revolveereja, tikareja ja miekkakeppejä osoitukseksi heidän »rauhallisen» mielenosoituksensa »aseettomasta» luonteesta. Kun Pariisin kansalliskaarti järjesti 13. kesäkuuta 1849 todella rauhallisen mielenosoituksen vastalauseeksi ranskalaisten joukkojen rosvomaista Roomaan hyökkäystä vastaan, niin kansalliskokous ja varsinkin Thiers ylistivät silloista järjestyspuolueen kenraalia Changarnier'tä yhteiskunnan pelastajaksi siitä hyvästä, että hän oli lähettänyt joukkonsa joka taholta aseettomien ihmisten kimppuun, joita ammuttiin, hakattiin sapeleilla ja tallotettiin hevosten jalkoihin. Pariisi julistettiin silloin piiritystilaan, Dufaure ajoi kansalliskokouksessa läpi uusia kurituslakeja, alkoivat uudet vangitsemiset, uudet karkotukset ja uusi hirmuhallinto. Mutta »alaluokat» tekevät toisin. Vuoden 1871 keskuskomitea salli »rauhallisen mielenosoituksen» sankarien juosta ilman muuta tiehensä, joten he jo paria päivää myöhemmin kykenivät amiraali Saisset'n johtamina järjestämään *aseellisen* mielenosoituksen, minkä loppuna oli tunnettu pako Versaillesiin. Vastahakoisena jatkamaan kansalaisotaa, minkä Thiers oli aloittanut yöllisellä hyökkäyksellään Montmartreen, keskuskomitea teki tällä kerralla itsensä syypääksi kohalokkaaseen virheeseen, kun ei heti marssinut silloin täysin avuttomaan Versaillesiin ja tehnyt kerta kaikkiaan loppua Thiersin ja hänen »tilanherrakamarinsa» salaliitosta. Sen sijaan järjestyspuolueen sallittiin vielä kerran koetella voimiaan vaaliurnilla 26. maaliskuuta Kommuunin vaaleissa. Sinä päivänä »järjestyksen miehet» vaihtoivat Pariisin piiripormestarinvirastoissa hyväntahtoisia sovinnon sanoja liiankin jalomielisten voittajiensa kanssa, samalla kun he sisimmässään vanhoivat kostavansa ajan tullen verisesti.

Tarkastelkaamme nyt mitalin toista puolta. Thiers aloitti toisen sotaretkensä Pariisia vastaan huhtikuun alussa. Ensimmäistä Versaillesiin tuotua pariisilaisvankien joukkoa kohdeltiin kuohuttavan loukkaavasti. Ernest Picard toikkaroi heidän ympärillään kädet housuntaskussa pilkkaa tehden, ja Thiersin ja Favren rouvat »hovi-

* — Bergeret. *Toim.*

** — Maljournal. *Toim.*

naistensa» ympäröiminä taputtivat ylhäällä parvekkeella käsiään Versaillesin roskaväen hävyttömyyksille. Vangitut linjarykmenttien sotilaat ammuttiin ilman muuta. Urhoollinen ystävämme kenraali Duval, valuri, murhattiin ilman mitään oikeudellisia muodollisuuksia. Galliffet, oman vaimonsa »Alfons», vaimon, joka oli kuulu ruumiinsa häpeämättömästi näytteille asettamisesta toisen keisarikunnan juomingeissa, tuo Galliffet ylvästeli julistuksessaan sillä, että oli käskenyt murhaamaan muutaman ratsumiestensä yllättämän ja aseistariisuman kansalliskaartilaisen sekä näiden kapteenin ja luutnantin. Karkuri Vinoy sai Thiersiltä kunnialegionan suurristin päiväkäskystään, jossa oli käskenyt ampumaan jokaisen kommunardien keskuudesta tavatun linjajoukkoihin kuuluvan sotamiehen. Santarmi Desmaret sai kunniamerkin siitä hyvästä, että oli petturimaisesti hakannut palasiksi kuin teurastaja jalomielisen ja ritarillisen Flourensien, joka 31. lokakuuta 1870 oli pelastanut puolustushallituksen jäsenet.¹⁶⁴ Tämän murhatyön »rohkaisevista yksityiskohdista» Thiers piti hyvillä mielin pitkiä puheita kansalliskokouksessa. Turhamaisen ylvästelevänä parlamenttipeukaloisena, jonka on sallittu näytellä Tamerlanin osaa, hän ei myöntänyt niille, jotka kapinoivat hänen mitättömyyttään vastaan, mitään sivistyneen sodankäynnin oikeuksia, hän ei tunnustanut edes joukkosidontapaikkojen puolueettomuutta. Ei ole mitään inhottavampaa kuin tuo apina, joka on saanut hetkeksi päästää valloilleen kaikki tiikerin viettinsä, — apinatiikeri, jonka kuvan loi jo Voltaire* (ks. liitettä, s. 35**).

Thiers ei lopettanut vankien julmaa kohtelua senkään jälkeen, kun Kommuuni 7. huhtikuuta antamassaan asetuksessa oli antanut määräyksen kostotoimenpiteistä ja julistanut velvollisuudekseen »puolustaa Pariisia versaillesilaisten rosvojen raakalaisteilta ja vaati silmää silmästä, hammasta hampaasta»,¹⁶⁵ Thiers solvasi heitä päälle päätteeksi vielä tiedonannoissaan seuraavaan tapaan: »Rehellisten ihmisten» — Thiersin ja hänen ticket-of-leave-miestensä tapaisien rehellisten ihmisten — »huolestunut katse ei ole milloinkaan kohdannut niin kunniaattomia kunniaattoman demokratian edustajia». Vankien ampuminen kuitenkin lakkasi joksikin aikaa. Mutta heti kun Thiers ja hänen kenraalinsa — joulukuun valtiokaappauksen¹²² sankarit — saivat tietää, että Kommuunin asetus kostotoimenpiteistä oli pelkkä uhkaus, että säästettiin jopa heidän santarmiurkkijoi-taankin, joita kansalliskaartilaisiksi pukeutuneina oli vangittu Pariisissa, ja poliisikersanteja, joilta oli tavattu syytyspommeja, niin vangittujen joukoittainen ampuminen alkoi taas ja jatkui siten keskeytyksittä loppuun saakka. Santarmit piirittivät talot, joihin kansalliskaartilaisia oli paennut, valelivat niitä petrolilla (sitä käytettiin ensi kerran tämän sodan aikana) ja sytyttivät palamaan; puolipalaneet ruumiit kaivettiin sittemmin esiin lehdistön ambu-

* *Voltaire*. »Candide», 22. luku. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 217—218. *Toim.*

lanssin toimesta (Les Ternesin kaupunginosassa). Eräs Galliffet'n rengiksi sopiva ratsumestari ampui toinen toisensa jälkeen neljä kansalliskaartilasta, jotka 25. huhtikuuta olivat antautuneet ratsujääkäreille Belle-Epinen luona. Yhden noista neljästä, Schefferin, joka jätettiin kuolleeksi luultuna paikalle, onnistui ryömiä Pariisin etuvartiolinjoille ja antaa tästä tositapahtumasta laillinen pätevä todistus Kommuunin valiokunnalle. Kun Tolain teki sotaministeri Le Flölle välikysymyksen tämän valiokunnan selostuksen johdosta, »tilanherrakamarin» edustajat tukahduttivat huudoillaan hänen äänensä; he kielsivät Le Flöta vastaamasta. Olisi ollut loukkaavaa puhua heidän »kunniakkaan» sotajoukkonsa urotöistä. Välinpitämätön äänensävy, jolla Thiersin tiedonannoissa ilmoitettiin Moulin-Saquet'n luona nukkuneina yllätettyjen kansalliskaartilaiden surmaamisesta ja joukkoampumisista Clamartissa, kävi jopa lontoolaisen »Timesinkin»¹⁶⁶ hermoille, jota liika tunteellisuus ei totisesti ole vaivannut. Mutta olisi naurettavaa yrittää luetella näitä vain alkuna olleita hirmutöitä, joita Pariisin pommittajat ja orjanomistajakapinan lietsijat tekivät muukalaisvalloittajan suojelemina. Kaikkien näiden kauhujen keskellä Thiers, joka ei enää muistakaan ruikuttaneensa parlamentissa kääpiöhartioitaan painavan hirvittävän vastuunalaisuuden johdosta, kerskailee, että l'Assemblée siège paisiblement (kokous istuu rauhassa), ja järjestämällä lukemattomia juhlapäiväliisiä milloin joulukuunkenraaleilleen, milloin Saksan prinsseille todistaa, että hänen ruuansulatustaan ei ole mikään häirinnyt, eivät edes Lecomten ja Clément Thomas'n haamut.

III

Aamulla 18. maaliskuuta 1871 Pariisin herätti ukkosena jylisevä huuto: »Vive la Commune!»* Entä mikä oli Kommuuni, tuo sfinksi, joka asetti porvarillisen järjen niin kovalle koetukselle?

Keskuskomitea kirjoitti maaliskuun 18. koskevassa julistuksessaan: »Pariisin proletarit ovat vallassaolevien luokkien kykenemättömyyden ja petturuuden nähdessään käsittäneet, että on koittanut hetki, jolloin heidän on pelastettava asema ottamalla käsiinsä julkisten asiain hoito... He ovat käsittäneet, että heidän korkeimman velvollisuutenaan ja ehdottomana oikeutenaan on olla oman kohtalonsa herroja ja ottaa käsiinsä hallitusvalta.»

Mutta työväenluokka ei voi noin vain ottaa valmista valtiokooneistoa haltuunsa ja panna sitä käymään omien tarkoitustensa toteuttamiseksi.

Keskitetty valtiovalta kaikkiallisine, järjestelmällisen ja hierarkisen työnjaon pohjalla luotuine elimineen: vakinaisine sotaväkiineen, poliiseineen, virkavaltoineen, papistoineen ja tuomarikuntineen on peräisin absoluuttisen monarkian ajoilta, jolloin se oli syntyvän porvarillisen yhteiskunnan tehokkaana asena taistelussa feodalismin vastaan. Mutta sen kehitystä ehkäisi kaikenlainen keskiaikainen

* — »Eläköön Kommuuni!» *Toim.*

roju: maa- ja virka-aateliston erioikeudet, eri paikkakuntien etuoikeudet, kaupunkien ja ammattikuntien monopolioikeudet ja maakuntalait. 1700-luvun Ranskan vallankumouksen jäättiläisluuta lakaisi pois kaikki nämä menneiden aikojen jäänteet ja puhdisti siten yhteiskunnallisen maaperän viimeisistä esteistä, jotka haittasivat nykyaikaisen valtiorakennuksen rakentamista. Tämä valtiorakennus kohosi ensimmäisen keisarikunnan aikana, jonka vuorostaan olivat synnyttäneet vanhan puolifeodaalisen Euroopan koalitiosodat uutta Ranskaa vastaan. Myöhempien valtakomentomuotojen aikana hallitus alistettiin parlamentin valvontaan, so. omistavien luokkien välittömään valvontaan. Toisaalta hallitus muodostui tavattomien valtiorivelkojen ja rasittavien verojen taimistoksi ja vallassaolevien luokkien kilpailevien ryhmien ja seikkailijoiden riitakapulaksi, sillä hallinnollinen valta, tulot sekä edulliset ja vaikutusvaltaiset virat vetivät näitä vastustamattomasti sen puoleen; toisaalta sen poliittinen luonne muuttui samalla kun muuttuivat yhteiskunnan taloudelliset olosuhteet. Sitä mukaa kuin nykyaikaisen teollisuuden edistys kehitti, laajensi ja syvensi pääoman ja työn välistä luokkavastakohtaisuutta, valtiovalta muuttui luonteeltaan yhä enemmän työtä hallitsevaksi kansakunnalliseksi pääoman vallaksi, sosiaalista orjuutusta varten järjestetyksi yhteiskunnalliseksi voimaksi, luokkaherpuuden koneistoksi. Kunkin luokkataistelun edistymistä merkitsevän vallankumouksen jälkeen valtiovallan puhtaasti sortava luonne esiintyy yhä ilmeisempänä. Vuoden 1830 vallankumous siirsi vallan maanomistajilta kapitalisteille, siis työväen kaukaisemmilta vihollisilta sen välittömille vihollisille. Porvarilliset tasavaltalaiset tarttuivat helmikuun vallankumouksen nimessä valtion peräsimeen ja käyttivät sitä kesäkuun verilöylyn järjestämiseen osoittaakseen siten työväenluokalle, että »sosiaalinen» tasavalta ei merkinnyt muuta kuin tasavallan turvaamaa työväenluokan sosiaalista sortoa, ja osoittaakseen kuningasmielisille porvaristo- ja maanomistajajoukoille, että nämä voivat levollisina jättää hallitushuolet ja rahaedut porvarillisille tasavaltalaisille. Tämän ainoan kesäkuisen sankariryönsä jälkeen porvarillisten tasavaltalaisten ei kuitenkaan auttanut muuta kuin siirtyä eturivistä viimeiseen riviin »järjestyspuolueessa», tuossa koalitiossa, joka oli muodostunut kaikista tuottajaluokkia vastaan nyt avoimesti asennoituneiden anastavien luokkien kilpailevista ryhmistä ja puolueista. *Parlamentaarinen tasavalta* presidenttinään Louis Bonaparte oli sopivin muoto heidän yhteishallinnolleen; se oli järjestelmä, joka harjoitti peittelemätöntä luokkaterroria ja solvasi tarkoituksellisesti »kurjaa roskajoukkoa». Jos kohta, kuten Thiers sanoi, parlamentaarinen tasavalta oli valtiomuoto, joka vähimmin erotti toisistaan vallassaolevan luokan ryhmiä, niin sen sijaan se loi kuilun tämän harvalukuisen luokan ja koko muun, sen ulkopuolella olevan yhteiskuntaelimistön välille. Tuon luokan yhtyminen oli poistanut ne raja-aidat, joita sen sisäiset ristiriidat vielä olivat aikaisempien järjestelmien aikana asettaneet valtiovallalle. Nähdessä

sään proletariaatin uhkaavan nousun yhtynyt hallitseva luokka alkoi käyttää valtiovaltaa häikäilemättä ja julkeasti pääoman kansallisenä sota-aseena työtä vastaan. Mutta sen keskeytyksetön ristiretki tuottajajoukkoja vastaan pakotti sen paitsi suurentamaan toimeenpanovallan sortomahtia myös riistämään vähitellen omalta parlamentaariselta linnakkeeltaan — kansalliskokoukselta — kaikki keinot puolustautua toimeenpanovaltaa vastaan. Toimeenpanovalta Louis Bonaparten persoonassa laski hajalle kansalliskokouksen. Toinen keisarikunta oli »järjestyspuolueen» tasavallan luonnollinen seuraus.

Keisarikunta, jonka syntymätodistuksena oli valtiokaappaus, valtakirjana yleinen äänioikeus ja valtikkana miekka, väitti nojautuvansa talonpoikiin, tuohon suureen tuottajajoukkoon, joka ei välittömästi ollut joutunut pääoman ja työn väliseen taisteluun. Keisarikunta väitti pelastavansa työväenluokan murskatessaan parlamentarismin ja tehdessään samalla lopun hallituksen peittelemättömästä alistamisesta omistavien luokkien alaiseksi. Se väitti pelastavansa omistavan luokan turvaamalla tämän taloudellisen ylivallan työväenluokkaan nähden; ja vihdoin se väitti yhdistävänsä kaikki luokat elvyttämällä jälleen henkiin kansallismaineen harhakuvan. Todellisuudessa keisarikunta oli ainoa mahdollinen hallitusmuoto tuona aikana, jolloin porvaristo oli jo menettänyt kykynsä hallita kansakuntaa eikä työväenluokka ollut vielä saavuttanut tätä kykyä. Koko maailma tervehti keisarikuntaa yhteiskunnan pelastajana. Sen heruuden aikana kaikista poliittisista huolista vapaa porvarillinen yhteiskunta kehittyi niin korkealle tasolle, ettei se itsekään ollut sellaista aavistanut. Teollisuus ja kauppa laajenivat tavattomasti; finanssihuijaus vietti kosmopoliittisia orgioitaan; joukkojen kurjuus esiintyi räikeänä loisteliaan, ylettömän ja konnuudelta haiskahtavan häikäilemättömän ylellisyyden rinnalla. Valtiovalta, joka näytti olevan korkealla yhteiskunnan yläpuolella, oli todellisuudessa tuon yhteiskunnan huutavin pahe ja samalla sen kaiken mädännäisyyden tyyssija. Valtiovallan mädännäisyyden ja tuon valtiiovallan pelastaman yhteiskunnan mädännäisyyden paljastivat Preussin pistimet, Preussin, jonka palavana haluna oli siirtää tämän valtakomennon keskipiste Pariisista Berliiniin. Keisarivalta on sen valtiiovallan prostituoiduin ja viimeisin muoto, jota nouseva porvarillinen yhteiskunta alkoi luoda aseekseen pyrkiessään vapautumaan feodalismista ja jonka täydelliseksi kehittynyt porvarillinen yhteiskunta muutti pääoman aseeksi työn orjuuttamisessa.

Keisarikunnan suoranaishana vastakohtana oli Kommuuni. »Sosiaalinen tasavalta» -tunnus, jolla Pariisin proletariaatti aloitti helmikuun vallankumouksen, ilmensi vain epämääräistä pyrkimystä sellaiseen tasavaltaan, jonka tuli poistaa paitsi luokkaherruuden monarkistista muotoa myös itse luokkaherruus. Kommuuni olikin sellaisen tasavallan tietty muoto.

Pariisi, vanhan hallitusvallan keskus ja tyyssija ja samalla Ranskan työväenluokan yhteiskunnallinen painokohta, oli noussut ase

kädessä estämään Thiersin ja hänen »tilanherrakamarinsa» yritystä palauttaa ja ikuistaa keisarikunnalta peritty vanha hallitusvalta. Pariisi saattoi tehdä vastarintaa vain siksi, että piirityksen tuloksesta se oli vapautunut armeijasta, jonka tilalle oli tullut pääasiallisesti työläisistä kokoonpantu kansalliskaarti. Tämä tosiasia oli nyt muutettava vakinaiseksi järjestykseksi. Senpä vuoksi Kommuunin ensimmäinen asetus määräsikin vakinaisen sotaväen lakkautettavaksi ja korvattavaksi kansan aseistamisella.

Kommuunin muodostivat kaupunginvaltuutetut, jotka valittiin Pariisiin eri piireistä yleisen äänioikeuden perusteella. He olivat vastuussa valitsijoilleen ja näiden erotettavissa. Suurimmalta osaltaan he olivat tietysti työläisiä tai tunnettuja työväenluokan edustajia. Kommuunin piti olla toimiva eikä parlamentaarinen laitos, samalla sekä toimeenpaneva että lakiasäättävä. Poliisilta, joka tähän asti oli ollut valtion hallituksen aseena, otettiin heti pois kaikki sen valtiolliset funktiot ja muutettiin vastuuvolliseksi ja milloin tahansa erotettavissa olevaksi Kommuunin elimeksi. Samoin oli kaikkien muidenkin hallinnonhaarojen virkamiesten laita. Ylimmistä alimpiin saakka, Kommuunin jäsenistä alkaen, kaikkien täytyi suorittaa virantoimitus *työläisen palkasta*. Korkeiden valtion virkamiesten erioikeudet ja edustusrahat hävisivät samalla kuin nämä viratkin. Julkiset virat lakkasivat olemasta keskushallituksen käskyläisten yksityisomaisuutta. Kommuunille siirtyi paitsi kaupunginhallintoa myös koko aloiteoikeus, joka siihen asti oli kuulunut valtiolle.

Lakkautettuaan vakinaisen sotaväen ja poliisin, nämä entisen hallituksen aineellisen mahdin välikappaleet, Kommuuni ryhtyi heti murskaamaan henkisen sorron välikappaleita, pappisvaltaa; se määräsi kaikki kirkkokunnat erotettaviksi valtiosta ja niiden omaisuuden takavarikoitavaksi, mikäli ne olivat omistavia yhtymiä. Pappien tuli palata yksityiselämän hiljaisuuteen elämäänsä edeltäjiensä, apostolien, esikuvan mukaan uskovaisten almuista. Kaikki oppilaitokset tehtiin kansalle maksuttomiksi ja vapautettiin samalla kaikesta valtion ja kirkon vaikutuksesta. Siten annettiin kaikille mahdollisuus koulusivistykseen, minkä lisäksi myös tiede vapautettiin niistä kahleista, joihin luokkaennakkoluulot ja hallitusvalta sen olivat kytkeneet.

Oikeusvirkamiehet menettivät kaiken näennäisen riippumattomuutensa, joka olikin ollut vain verhona heidän nöyristellessä toinen toistansa seuraavien hallitusten edessä, joille he kullekin vuorollaan olivat vannoneet uskollisuudenvalan ja sitten rikkoneet sen. Heidän, kuten kaikkien muidenkin julkisten toimihenkilöiden, tuli tästä lähtien olla valinnallisia, vastuuvollisia ja erotettavissa olevia.

Pariisin Kommuunin tuli tietenkin olla esikuvana Ranskan kaikille suurille teollisuuskeskuksille. Kommuunijärjestelmän vakiinnuttua Pariisissa ja muissa pienemmissä keskuksissa entinen keskitetty hallitusvalta olisi myös maaseudulla joutunut väistymään tuottajien itsehallinnon tieltä. Kansallista organisaatiota koskevassa ly-

hyessä alustelmassa, jota Kommuuni ei ehtinyt kehittää edelleen, mainitaan selvästi, että Kommuunin tuli olla pienimmänkin kylän valtiollisena muotona ja että vakinaisen sotaväen asemesta maassa tuli olla kansanmiliisi, missä palvelusaika olisi erittäin lyhyt. Kunkin piirin maalaiskuntain yhteiset asiat hoitaisi piirin pääkaupungissa kokoontuva edustajien kokous, ja nämä piirikokoukset lähettäisivät sitten taas edustajansa kansalliskokoukseen Pariisiin; edustajien tuli olla milloin tahansa erotettavia ja heidän tuli noudattaa valitsijainsa ohjeita (mandat impératif). Niitä muutamia, mutta tärkeitä funktioita, joita edelleenkin tulisi jättämään keskuksellisuudelle, ei pitänyt lakkauttaa kuten tarkoituksellisesti on väitetty väärin, vaan antaa kommuunien, ts. hyvin vastuuvollisten virkamiesten hoidettaviksi. Kansakunnan yhtenäisyys ei tulisi rikkoutumaan, vaan päinvastoin järjestymään tämän kommuunijärjestelmän avulla; kansakunnan yhtenäisyys tulisi toteutetuksi siten, että hävitetään entinen valtiovalta, joka uskotteli olevansa tuon yhtenäisyyden olennoituma, mutta samalla tahtoi olla kansakunnasta riippumaton ja sen yläpuolella. Tämä valtiovalta oli kuitenkin vain loiskasvannainen kansakunnan ruumiissa. Samalla kun tarkoituksena oli hävittää kaikki vanhan hallitusvallan pelkät sortoelimet, tältä vallalta, joka pyrki olemaan yhteiskunnan yläpuolella, oli otettava myös sen lainmukaiset funktiot ja annettava takaisin yhteiskunnan vastuunalaisille palvelijoille. Sen sijaan että kerran kolmessa tai kuudessa vuodessa ratkaistaisiin, kuka hallitsevan luokan jäsen tulisi parlamentissa edustamaan ja polkemaan kansaa, yleisen äänioikeuden tuli palvella kommuuneiksi järjestynyttä kansaa samaan tapaan kuin yksilöllinen äänivalta palvelee ketä tahansa työnantajaa, nimittäin auttaa sitä löytämään työläisiä, työnjohtajia ja kirjainpitäjiä liikkeeseensä. Onhan tunnettua, että todellisissa liike-toimissa yhtymät osaaavat tavallisesti yhtä hyvin kuin yksilötkin löytää oikean miehen, ja jos ne joskus erehtyvät, korjata taas pian erehdyksensä. Mutta toisaalta ei mikään olisi voinut olla Kommuunin hengelle vieraampaa kuin asettaa yleisen äänioikeuden tilalle hierarkkinen investituura.¹⁶⁷

Uusien historian luomusten kohtalona on tavallisesti se, että niitä pidetään vanhojen ja vieläpä aikansa eläneiden yhteiskuntaelämän muotojen vastineina, koska ne jossain määrin muistuttavat niitä. Niinpä tätä uutta Kommuuniakin, joka murskaa nyky-aikaisen valtiovallan, on pidetty tätä valtiovaltaa edeltäneiden ja sen perustaksi muodostuneiden keskiaikaisten kommuunien henkiinheräämisenä. — Kommuunijärjestelmää on erheellisesti pidetty yrityksenä asettaa pienten valtioiden liitto, josta haaveilivat Montesquieu ja girondistit,¹⁶⁸ sen suurten kansojen yhtenäisyyden tilalle, mikä nykyisin on muodostunut mahtavaksi yhteiskunnallisen tuotannon tekijäksi, vaikka se luotiinkin alunperin väkivaltaisesti. — Kommuunin ja valtiovallan välistä vastakohtaisuutta on luultu liiallista keskittymistä vastaan suuntautuneen vanhan taistelun liioi-

telluksi muodoksi. Erityiset historialliset olot voivat ehkäistä muissa maissa porvarillista hallitusmuotoa kehittymästä samoin kuin Ranskassa — klassiseksi ja johtaa, kuten Englannissa, siihen, että tärkeimpiä valtiollisia keskuselimiä täydentävät lahjottavat kuntakokoukset (vestries), rahanahneet kaupunginvaltuutetut ja vihasta puhisevat vaivashoitoherrat kaupungeissa ja tosiasiallisesti perinnölliset rauhantuomarit maaseudulla. Kommuunijärjestelmä antaisi sitä vastoin yhteiskuntaelimistölle takaisin kaikki ne voimat, mitkä tähän asti on kuluttanut »valtioksi» nimitetty loiskasvannainen, joka elää yhteiskunnan kustannuksella ja pidättää sen vapaata liikuntaa. Jo yksistään siten olisi pantu alulle Ranskan uudestisyntyminen. — Maaseutukaupunkien porvaristo piti Kommuunia yrityksenä, jonka tarkoituksena oli alistaa jälleen maaseutu sen valtaan, niin kuin asian laita oli ollut Louis Philippen hallitessa, muuttuen sittemmin Louis Bonaparten aikana kuvitelluksi kaupungin alistamiseksi maaseudun valtaan. Todellisuudessa kommuunijärjestelmä olisi saattanut maa-laistuottajat piirien pääkaupunkien henkisen johdon alaisiksi ja taannut heille siellä heidän etujensa luonnollisen edustuksen kaupunkilaisyöläisten ominaisuudessa. — Jo Kommuunin pelkän olemassaolon ihan itsestään selvänä seurauksena oli paikallinen itsehallinto, joka ei nyt enää kuitenkaan ollut tarpeettomaksi käyneen valtiiovallan vastakohta. Vain joku Bismarck, joka monien vuosien kuluessa käytti kaiken aikansa mikä häneltä jäi vapaaksi juonitteluilta, joissa veri ja rauta olivat etutilalla, hänen henkisellet tasolleen niin sopivaan harrastukseen — pilalehti »Kladderadatschin»¹⁶⁹ (berliiniläisen »Punchin»¹⁷⁰) avustamiseen — vain sellainen mies saattoi keksaista, että Pariisiin Kommuuni pyrki oikeastaan preussilaiseen kaupunkikuntajärjestykseen, mikä oli vain irvikuva vuoden 1791 ranskalaisesta kaupunkikuntajärjestyksestä ja alensi kaupunginhallitukset peliksi Preussin valtiokoneiston toisarvoisiksi rattaiksi.

Kommuuni toteutti kaikkien porvarillisten vallankumousten ohjelauseen — halpa hallitus — tekemällä lopun kahdesta suurimmasta menoluokasta, armeijasta ja virkamieskunnasta. Kommuunin pelkkä olemassaolo kielsi yksinvallan, joka ainakin Euroopassa on ollut tavanomaisena painolastina ja luokkaherruuden välttämättömänä verhona. Se loi tasavallalle tosi demokraattisten laitosten perustan. Mutta »halpa hallitus» enempää kuin »todellinen tasavaltakaan» eivät olleet sen lopullisena tavoitteena; ne tulivat siinä sivussa ja itsestään.

Kommuunin aiheuttamat monenlaiset tulkinnat ja siinä ilmaisansa saaneet moninaiset intressit osoittavat, että Kommuuni oli erittäin joustava valtiollinen muoto, kun sitä vastoin kaikki aikaisemmat hallitusmuodot olivat oleellisesti olleet sortavia. Kommuunin todellinen salaisuus oli siinä, että se oli olemukseltaan työväenluokan hallitus, tulos tuottajaluokan taistelusta anastajaluokkaa vastaan, että se oli vihdoinkin löydetty valtiollinen muoto, jonka valitessa saattoi tapahtua työn taloudellinen vapauttaminen.

Ilman tätä viimeistä ehtoa kommuunijärjestelmä olisi ollut mah-

dottomuus ja harhaosuma. Tuottajien poliittista herruutta ei voi olla heidän yhteiskunnallisen orjuutuksensa ikuistamisen ohessa. Kommuunin piti sen vuoksi olla aseena niiden taloudellisten perustusten kumoamisessa, joihin pohjautuu luokkien ja siis myös luokkaherruuden olemassaolo. Kun kerran työ vapautetaan, niin jokaisesta tulee työläinen, ja tuottava työ lakkaa olemasta ominaista tietylle luokalle.

Omituinen tosiasia: huolimatta kaikesta siitä, että viimeisten kuudenkymmenen vuoden aikana on tavattoman paljon puhuttu ja kirjoitettu työläisten vapauttamisesta, heti kun työläiset ottavat jossain asiat omiin käsiinsä, alkaa jälleen kuulua nykyisen yhteiskunnan ja sen kahden kohtion: pääoman ja palkkaorjuuden (maanomistaja on nyt enää vain äänetön kapitalistin yhtiökumppani) puolustajien apologeettisia fraaseja, ikään kuin kapitalistinen yhteiskunta yhä vieläkin olisi puhtaimman neitseellisen viattomuutensa tilassa, ikään kuin sen vastakohtat olisivat vielä kehittymättömiä, sen itsepetokset yhä paljastamatta ja koko sen prostituoitu todellisuus yhä vielä salaisuutta! Kommuuni, he huutavat, tahtoo poistaa omistuksen, joka on kaiken sivilisaation perusta! Niin, hyvät herrat, Kommuuni tahtoi poistaa kaiken luokkaomistuksen, joka muuttaa monien työn harvojen rikkaudeksi. Se tahtoi pakkoluovuttaa pakkoluovuttajat. Se tahtoi tehdä henkilökohtaisen omaisuuden todellisuudeksi muuttamalla tuotantovälineet, maan ja pääoman, jotka nyt ovat ennen muuta työn orjuuttamisen ja riistämisen välikappaleita, pelkästään vapaan ja assosioituneen työn aseiksi. — Mutta sehän on kommunismia, »mahdotonta» kommunismia! Siitä huolimatta ne vallassaoleviin luokkiin kuuluvat henkilöt — ja heitä on paljon — jotka ovat kyllin ymmärtäväisiä käsittääkseen nykyisen järjestelmän jatkuvan olemassaolon mahdottomaksi, ovat ruvenneet osuuskunnallisen tuotannon tunkeileviksi ja suurisuisiksi apostoleiksi. Mutta jollei osuuskunnallinen tuotanto jää pelkäksi näennäisyydeksi ja huijaukseksi, jos se tunkee syrjään kapitalistisen järjestelmän, jos osuuskunnat kokonaisuutena järjestävät kansallisen tuotannon yhteisen suunnitelman mukaisesti ja siten ottavat sen oman johtonsa alaiseksi ja tekevät lopun jatkuvasta anarkiasta ja jaksoittaisesti uusiintuvista kouristuksista, jotka ovat kapitalistisen tuotannon väistämättömän kohtalona, niin mitä muuta se olisi, hyvät herrat, kuin kommunismia, »mahdollista» kommunismia?

Työväenluokka ei odottanut Kommuunilta ihmeitä. Sen tehtävänä ei ole panna täytäntöön kansan päätöksellä mitään tiettyjä ja valmiita utopioita. Työväenluokka tietää, että vapautuakseen ja saavuttaakseen samalla sen korkeamman elämänmuodon, johon nykyisen yhteiskunnan oma taloudellinen kehitys on väistämättömästi johtava, työväenluokan on käytävä pitkällistä taistelua, läpäistävä monet historialliset prosessit, jotka muuttavat kokonaan toisiksi niin ihmiset kuin olosuhteetkin. Sen ei tarvitse toteuttaa mitään ihan-teita; sen on vain annettava vapaus niille uuden yhteiskunnan ainek-

sille, jotka jo ovat kehittyneet luhistuvan porvarillisen yhteiskunnan uumenissa. Täysin tietoisena historiallisesta kutsumuksestaan ja täynnä sankarillista päättäväisyyttä toimia sen mukaisesti työväenluokka voi halveksien hymyillä lehdistön lakeijain törkeille solvauksille samoin kuin niiden hyväntahtoisten porvarillisten doktrinäärien opisaarnallegin, jotka viisaan ja erehtymättömän oraakkelin äänensävyllä latelevat epäviisaita kuluneita lauseparsiaan ja lahkolaishul-lutuksiaan.

Kun Pariisin Kommuuni otti vallankumouksen johdon käsiinsä; kun tavalliset työläiset ensi kerran uskalsivat kajota »luonnollisen esivaltansa», omistavien luokkien, etuoikeuteen — johtotoimintaan — ja tekivät vaatimattomasti, tunnontarkasti ja toimeliaasti tätä työtä tavattoman vaikeissa olosuhteissa ja sitä paitsi palkasta, jonka korkein määrä ei tehnyt viidettäkään osaa siitä minimipalkasta, jota erään korkeasti oppineen kertojan (professori Huxleyn) mukaan nauttii lontoolaisen kouluneuvoston sihteeri, — niin vanha maailma kääntelehti raivonkouristuksissa nähdessään punaisen lipun, joka Työn Tasavallan tunnusmerkkinä liehui kaupungintalon katolla.

Ja kuitenkin tämä oli ensimmäinen vallankumous, missä työväenluokka avoimesti tunnustettiin ainoaksi luokaksi, joka vielä kykeni osoittamaan yhteiskunnallista aloitteellisuutta; sen tunnus-tivat yksinpä Pariisin keskiluokan suuret joukot — pikkukauppiaat, käsityöläiset ja kauppiaat, kaikki, paitsi rikkaita kapitalisteja. Kommuuni oli pelastanut heidät ratkaisemalla viisaasti velkojaa ja velallista koskevan kysymyksen, joka oli jatkuvasti aiheuttanut eripuraisuutta keskiluokan omassakin keskuudessa.¹⁷¹ Tämä sama keskiluokan osa oli vuonna 1848 ottanut osaa työläisten kesäkuun kapinan kukistamiseen, ja heti sen jälkeen perustava kokous oli muutta mutkitta jättänyt sen velkojien uhriksi.¹⁷² Mutta tämä ei ollut ainoa syy, minkä vuoksi se nyt liittyi työläisiin. Se tunsii olevansa pakotettu valitsemaan joko Kommuunin tai keisarikunnan, saman tekevää minkä nimisenä. Keisarikunta oli saattanut tämän keskiluokan osan taloudelliseen häviöön haaskaamalla yhteiskunnallista rikkautta, suosimalla finanssihuijausta, jouduttamalla keinotekoisesti pääoman keskittymistä ja siitä aiheutuvaa keskiluokan melkoisen osan pakkoluovutusta. Keisarikunta oli sortanut sitä poliittisesti, herättänyt orgioillaan siveellistä suuttumusta, loukannut sen voltirelaisuutta jättämällä sen lasten kasvatuksen frères ignorantins'in¹⁷³ tehtäväksi ja kuohuttanut sen ranskalaista kansallistunnetta syöksemällä sen päistikkaa sotaan, jonka aiheuttaman hävityksen ainoana korvauksena oli keisarikunnan kukistuminen. Itse asiassa bonapartistiyhjäisön ja kapitalistien bohème'n* lähdettyä Pariisista keskiluokan todellinen järjestyspuolue, joka esiintyi »Union républicaine»-nimisenä,¹⁷⁴ asettui Kommuunin lipun alle ja puolusti sitä Thiersin tahalliselta panettelulta. Kestäkö keskiluokan suurten

* — boheemi, joukkio. *Toim.*

joukkojen kiitollisuus nykyiset kovat koettelemuksetkin, sen on osoittava tulevaisuus.

Kommuuni oli täysin oikeutettu julistamaan talonpojille: »Meidän voittomme on teidän pelastuksenne!» Kaikista niistä valheista, jotka Versailles on hautonut ja joita Euroopan sanomalehdistön mainehikkaat palkkarengit ovat levitelleet ympäri maailmaa, on mahdottomimpia se, että »tilanherrakamari» edusti muka Ranskan talonpoikia. Ajatelkaas, kun Ranskan talonpojat ovat rakastuneet niihin, joille heidän täytyi vuoden 1815 jälkeen maksaa korvausta kokonainen miljardi!¹⁷⁶ Onhan Ranskan talonpojan silmissä jo pelkkä suurtilallisen olemassaolo sen tavoittelua, minkä hän vuonna 1789 oli taistellen saavuttanut. Porvaristo oli vuonna 1848 asettanut talonpojan maapalstalle 45 centimeä lisäveroä frangia kohti, mutta se oli tehnyt sen vallankumouksen nimessä; nyt se pani alulle kansalaissodan vallankumousta vastaan siirtääkseen pääosan Preussille maksettavasta viiden miljardin sotakorvauksesta talonpoikien suoritettavaksi. Kommuuni sitä vastoin selitti jo heti eräässä ensimmäisistä julistuksistaan, että itse sotasyllisten oli suoritettava myös sen kustannukset. Kommuuni olisi vapauttanut talonpojan veriverosta, antanut hänelle halvan hallituksen, asettanut hänen verenimijöidensä, notaarin, asianajajan, oikeudenpalvelijan ja kaikkien muiden oikeuslaitoksen vampyyrien tilalle palkalliset kommuunien toimitusajat, jotka hän itse olisi valinnut ja jotka olisivat olleet hänelle vastuuvollisia. Se olisi vapauttanut hänet maapoliisin, santarmien ja prefektien mielivallostasta; se olisi asettanut pappispimityksen tilalle opettajien jakaman valistuksen. Ranskalainen talonpoika on ennen kaikkea mies, joka laskelmoi. Hän olisi havainnut peräti järkeväksi sen, ettei papinmaksuja suoriteta veronkantajan periminä erinä, vaan vapaaehtoisina lahjoituksina, joiden määrä riippuu seurakunnan jumalaisuudesta. Tällaisia olivat ne oleelliset hyvydet, jotka Kommuunin valta, ja vain se, olisi antanut Ranskan talonpojille. Sen vuoksi on aivan tarpeetonta puuttua tässä lähemmin niihin mutkallisiin ja todellisiin elämäkysymyksiin, jotka yksinomaan Kommuuni kykeni ja jotka sen täytyi ratkaista talonpojan eduksi — kysymyksiin, jotka koskevat talonpojan palstatilan vuorenraskaana rasitukseksi ollutta hypoteekkiavelkaa, päivä päivältä kasvanutta maaseudun proletariaattia ja talonpoikien pakkoluovuttamista, mikä tapahtui yhä nopeammin uudenaikaisen maanviljelystalouden kehittymisen ja kapitalistisen maanviljelyksen kilpailun ansiosta.

Louis Bonaparten oli valinnut tasavallan presidentiksi Ranskan talonpoika, mutta toisen keisarikunnan loi järjestyspuolue. Mitä Ranskan talonpoika todella tarvitsi, siitä hän alkoi antaa osoituksia vuosina 1849 ja 1850 asettamalla kaikkialla oman kunnallislautakunnan puheenjohtajansa hallituksen prefektii vastaan, koulunsa opettajan — hallituksen pappia vastaan ja oman itsensä — hallituksen santarmia vastaan. Kaikki lait, jotka järjestyspuolue antoi tammi- ja helmikuussa 1850, olivat sen oman tunnustuksen

mukaan talonpoikaa vastaan suunnattuja pakkotoimenpiteitä. Talonpoika oli bonapartisti, koska suuri vallankumous ja ne edut, joita se oli hänelle antanut, olentoituivat hänen silmissään Napoleonissa. Kuinka tämä harhaluulo, joka hälväni nopeasti toisen keisarikunnan aikana (ja joka koko olemukseltaan oli vastakkainen »tilanherrakamarin» pyrkimyksille), kuinka tämä menneisyyden ennakkoluulo olisi voinut kestää Kommuunin vedotessa talonpoikien elintärkeisiin etuihin ja pakottaviin tarpeisiin?

»Tilanherrakamari» tiesi — ja se sitä oikeastaan eniten pelotikin — että kolmen kuukauden vapaa kanssakäyminen kommunardin Pariisin ja maaseudun välillä johtaisi yleiseen talonpoikaiskaspaan. Sen vuoksi se kiirehti peloissaan saartamaan Pariisin poliisivoimin ja estämään tartunnan leviämistä.

Jos Kommuuni oli siis Ranskan yhteiskunnan kaikkien terveitten aineiden todellinen edustaja ja näin ollen todella kansallinen hallitus, niin samanaikaisesti työvänehallituksena ja työn vapautuksen rohkeana esitaistelijana se oli sanan täydessä merkityksessä kansainvälinen. Preussin armeijan nähden, joka oli liittännyt Saksaan kaksi Ranskan maakuntaa, Kommuuni yhdisti Ranskaan koko maailman työläiset.

Toinen keisarikunta oli yleismaailmallisen petkutuksen riemujuhla. Kaikkien maiden suurkeinottelijat olivat sen kutsusta rynnänneet paikalle ottamaan osaa sen orgioihin ja Ranskan kansan ryöstämiseen. Vielä tänäkin hetkenä Thiersin oikeana kätenä on Ganesco, valakialainen heittiö, ja vasempana kätenä Markovski, venäläinen urkkija. Kommuuni antoi kaikille ulkomaalaisille kunnian kaatua taistelussa kuolemattoman asian puolesta. Porvarien petoksen ansiosta hävityn ulkoisen sodan sekä porvarien ja muukalaisvalloittajan salaliiton aiheuttaman kansalaissodan välillä porvaristo ehti osoittaa isänmaallisuutensa järjestämällä poliisimetsästyksen Ranskassa olevia saksalaisia vastaan. Kommuuni nimitti erään saksalaisen työläisen* työministerikseen. Thiers, porvaristo ja toinen keisarikunta olivat aina pettäneet Puolaa äänekkäillä osanottolupauksillaan, samalla kun ne todellisuudessa kavalsivat Puolan Venäjälle ja suorittivat likaista työtä Venäjän hyväksi. Kommuuni kunnioitti Puolan sankarillisia poikia** asettamalla heidät Pariisin puolustuksen kärkeen. Ja merkitäkseen näkyvämmiin uuden historiallisen kauden, jonka se itse oli tietoisesti alkanut, Kommuuni kaatoi toisaalta preussilaisvoittajien ja toisaalta bonapartelaistenraalien johtaman bonapartelaissarmijan nähden sotamaineen jättiläisnäisen symbolin — Vendôme-patsaan.¹⁷⁶

Kommuunin suurena yhteiskunnallisena toimenpiteenä oli sen oma työntäyteinen olemassaolo. Sen erinäiset toimenpiteet saattoivat vain osoittaa, mihin suuntaan kehittyi kansan hallitseminen,

* — Leo Frankelin. *Toim.*

** — Jaroslaw Dombrowskia ja Walery Wróblewskia. *Toim.*

kun kansa itse hallitsee. Niitä olivat leipurinkisällien yötyön poistaminen; määräys, joka rangaistuksen uhalla kielsi alentamasta palkkaa rahasakoilla, joita työnantajat tavanomaisesti perivät työläisiltä kaikenlaisten tekosyiden varjolla — menettely, jolloin työnantaja on samalla sekä lainsäätäjänä että tuomarina ja tuomion täytäntöpanijana ja päälle päätteeksi pistää rahat taskuunsa. Toinen samanlaatuinen toimenpide oli kaikkien suljettujen työpajojen ja tehtaiden luovuttaminen työläisösuuskunnille korvausehdoin, samantekevää, oliko kysymyksessä oleva kapitalisti paennut tai pitänyt parempana lakkauttaa työt.

Kommuunin mainiota asiantuntemusta ja maltillisuutta osoittavien finanssitoimenpiteiden täytyi rajoittua vain sellaisiin, jotka sopivat yhteen kaupungin piiritystilan kanssa. Suuret finanssiyhtiöt ja rakennusurakoitsijat olivat Haussmannin* vallan aikana rosvonneet Pariisia niin, että Kommuunilla olisi ollut paljon suurempi oikeus niiden omaisuuden takavarikoimiseen kuin Louis Bonapartella oli ollut Orléans-suvun omaisuuden takavarikoimiseen. Hohenzollernit ja englantilaiset ylimykset, joiden omaisuus oli suurimmalta osaltaan kirkoilta ryöstettyä, olivat luonnollisesti tavattoman suuttuneita Kommuunille, joka kirkon omaisuuden takavarikoimisesta hyötyi vain 8000 frangia.

Saatuahan vähän rohkeutta ja voimaa Versaillesin hallitus ryhtyi heti mitä väkivaltaisimpiin toimenpiteisiin Kommuunia vastaan; se tukahdutti mielipiteenilmaisuvapauden kaikkialla Ranskassa, kielsi jopa suurten kaupunkien edustajien kokouksetkin; se harjoitti Versaillesissa ja muualla Ranskassa urkintaa, joka oli paljon laajempaa kuin toisen keisarikunnan aikana; sen inkvisiittorisantarmit polttivat kaikki Pariisissa julkaistut sanomalehdet ja avasivat kaikki Pariisiin menevät ja Pariisista saapuvat kirjeet; arimmatkin yritykset lausua sananen Pariisin puolesta kansalliskokous tukahdutti ulvomalla niin, ettei sellaista oltu kuultu edes vuoden 1816 tilanherrakamarissa («chambre introuvable»); versaillesilaiset kävivät Pariisia vastaan verenhimoista sotaa ulkoa käsin, ja itse Pariisissa he yrittivät toimia lahjomisten ja salaliittojen avulla. Eikö näissä oloissa Kommuuni olisi tehnyt häpeällistä petosta, jos se olisi noudattanut kuin syvimmän rauhan vallitessa kaikkia liberalismiin sovinnaisuussääntöjä? Jos Kommuunin hallitus olisi ollut herra Thiersin hallituksen kaltainen, niin ei olisi ollut syytä kieltää Pariisissa järjestyspuolueen lehtiä, eikä Versaillesissa Kommuunin lehtiä.

»Tilanherrakamarin» edustajilla oli tosiaankin syytä suuttua, kun juuri samaan aikaan, jolloin he julistivat kirkon helmaan palaamisen ainoaksi Ranskan pelastumisen keinoksi, epäuskonnollinen Kom-

---

* Paroni Haussmann oli toisen keisarikunnan aikana Seinen departementin, ts. Pariisin kaupungin prefektinä. Hänen johdolla suoritettiin muutoksia kaupungin asemakaavassa, minkä tarkoituksena oli helpottaa taistelua työläiskapinoita vastaan. (Huomautus V. I. Leninin toimittamaan vuoden 1905 venäjänkieliseen laitokseen.) Toim.

muuni paljasti Picpusin nunnaluostarin ja St. Laurentin kirkon omi-
 tuiset salaisuudet.¹⁷⁷ Thiersin ivaamista oli se, että samaan aikaan
 kuin Thiers kahmalokaupalla jakeli bonapartelaiskenraaleille kun-
 nialegioonan suurristejä siitä, että nämä olivat mestareita häviämään
 taisteluita, allekirjoittamaan antautumisehtoja ja pyörittelemään sa-
 vukkeita Wilhelmshönessä,¹⁷⁸ Kommuuni pani viralta ja vangitutti
 kenraaleitaan heti huomattuun heidän hoitavan virkaansa leväpe-
 räisesti. Eikö se, että Kommuuni erotti ja vangitsi erään jäsenensä*,
 joka väärää nimeä käyttäen oli päässyt toimeen ja istunut aikaisem-
 min Lyonissa kuusi päivää vankilassa tavallisen vararikon vuoksi,
 eikö se ollut korvapuusti väärentäjä Jules Favrelle, joka yhä vielä
 oli Ranskan ulkoministerinä, kauppassa Ranskaa Bismarckille ja sa-
 neli käskyjä Belgian verrattomalle hallitukselle? Mutta itse asiassa
 Kommuuni ei suinkaan vaatinut itselleen erehtymättömyyden mai-
 netta, kuten poikkeuksetta kaikki aikaisemmat hallitukset olivat
 tehneet. Se saattoi julkisuuteen kaikki sanansa ja tekonsa, se ilmaisi
 yleisölle kaikki vajavaisuutensa.

Jokaisessa vallankumouksessa työntyy esiin sen todellisten edus-
 tajien ohella toisenlaatuisiakin ihmisiä. Toiset ovat olleet mukana
 aikaisemmissa vallankumouksissa ja kiintyneet niihin; he eivät ole
 selvillä uudesta liikkeestä, mutta heillä on yhä vielä suuri vaikutus
 kansaan tunnetun rohkeutensa ja luonteensa tai pelkästään tradition
 vuoksi. Toiset ovat vain huutajia, jotka vuodesta toiseen toistamalla
 alinoma samoja syytöksiä jokaista hallitusta vastaan ovat saavut-
 taneet todellisten vallankumouksellisten maineen. Myös maaliskuun
 18. päivän jälkeen ilmestyi sellaisia henkilöitä ja he esittivät eräissä
 tapauksissa huomattavaakin osaa. He jarruttivat minkä voivat työ-
 väenluokan todellista toimintaa, niin kuin he olivat jarruttaneet
 aikaisempienkin vallankumousten kehittymistä täydelliseksi. He ovat
 välttämätön paha, josta olisi päästy ajan mittaan, mutta juuri tätä
 aikaa ei Kommuunilla ollutkaan.

Ihmeellinen oli tosiaankin se muutos, minkä Kommuuni sai aikaan
 Pariisissa! Toisen keisarikunnan aikaisesta irstailevasta Pariisista
 ei jäänyt jälkeäkään. Pariisi ei ollut enää englantilaisten maalor-
 dien, irlantilaisten absentistien,¹⁷⁹ entisten amerikkalaisten orjan-
 omistajien ja amerikkalaisten nousukkaiden, entisten venäläisten
 maaorjanomistajien ja valakialaisten bojaarrien kokoontumispaikka.
 Ei ollut enää tuntemattomien ruumiita ruumishuoneessa, ei yöllisiä
 sisäänmurtoja, tuskin ainoatakaan varkautta; vuoden 1848 helmi-
 kuun päivien jälkeen Pariisin kadut olivat ensi kerran todella tur-
 vallisia, vaikkei ollutkaan mitään poliisia.

»Me», muuan Kommuunin jäsen sanoi, »emme enää kuule kerrottavan mur-
 hista, ryöstöistä emmekä ihmisten ahdistelemisista; näyttää tosiaan siltä kuin
 poliisi olisi laahannut mukanaan Versaillesiin kaikki vanhat ystävänsä.»

Kokotit olivat seuranneet suojelijoitansa — noita paenneita per-

* — Blanchet'in. *Toim.*

heen, uskonnon ja ennen kaikkea omaisuuden tukipylväitä. Heidän tilalleen astuivat Pariisin todelliset naiset, yhtä sankarillisina, jaloina ja uhrautuvaisina kuin klassisen muinaisajan naiset. Työtätekevä, ajatteleva, taisteleva, vertavuotava ja historiallisen aloitteensa innoituksesta sädehtivä Pariisi miltei unohti porttiansa ulkopuolella olevat ihmisryöjät ryhtyessään rakentamaan uutta yhteiskuntaa!

Ja nyt tätä Pariisin uutta maailmaa vastassa oli Versaillesin vanha maailma — tuo koostuma kaikkien aikansaeläneiden järjestelmien hylkiöitä: legitimistejä ja orleanisteja, jotka halusivat kiihkeästi raadella kansakunnan ruumista, häntänään vedenpaisumuksen ajan tasavaltalaiset, jotka tukivat orjanomistajien kapinaa osallistumalla kansalliskokoukseen ja luulivat, että hallituksen etunenässä olevan vanhan ilveilijän turhamaisuuden ansiosta he säilyttävät parlamentaarisen tasavaltansa; he parodioivat vuotta 1789 pitämällä kuin aaveet kokouksiaan *Jeu de Paumessa**. Tämä kokous joka edusti kaikkea sitä, mikä Ranskassa oli aikansa elänyttä, pysyi näennäisesti pystyssä vain Louis Bonaparten kenraalien miekkojen tukemana. Pariisi oli totuus, Versailles — valhetta, ja tämän valheen julistajana oli Thiers.

Thiers julisti Seinen ja Oisen departementin pormestarien lähetystölle:

»Voitte luottaa sanaani, jota en ole koskaan rikkonut!»

Hän sanoi kansalliskokoukselle, että se oli muka »vapaimmin valittu ja vapaamielisin kokous, mitä Ranskalla milloinkaan oli ollut»; kirjavalle sotamieslaumalleen, että se oli »maailman ihme ja paras armeija, mitä Ranskalla milloinkaan oli ollut»; provinssseille, että Pariisin pommitus hänen käskystään oli tarua:

»Joskin muutamia kanuunanlaukauksia on ollut, niin niitä ei ole ampunut Versaillesin armeija, vaan eräät kapinoitsijat, jotka tahtovat luulotella, että he taistelevat, vaikka eivät ole uskaltaneet edes näyttäytyä.»

Sittemmin hän selitti provinssseille:

»Versaillesin tykistö ei pommita Pariisia, se vain ammuskelee sitä.»

Pariisin arkkikiispalle hän sanoi, että Versaillesin joukkojen syyksi pannut ampumiset ja vainotoimenpiteet (!) ovat pelkkää valhetta. Hän julisti Pariisille pyrkivänsä vain »vapauttamaan kaupungin kamalista tyranneista, jotka sitä sortavat» ja sanoi Kommuunin-Pariisin olevan tosiasiallisesti »vain kourallinen rikollisia».

Thiersin Pariisi ei ollut todellinen »roskajoukon» Pariisi, se oli aave-Pariisi, *francs-fileurs*'n¹⁸⁰ Pariisi, bulevardi-miesten ja -naisten Pariisi, rikas, kapitalistinen, kullattu laiskurien Pariisi, joka laakeijoinen, suurkeinottelijoinen, kirjallisine boheemineen ja kokotteineen nyt tungeksi Versaillesissa, Saint-Denis'ssä, Rueil'ssa ja

---

* Pallohuone, jossa vuoden 1789 kansalliskokous teki kuuluisan päätöksensä. (*Engelsin selitys vuoden 1871 saksankieliseen laitokseen.*)

Saint-Germainissa; jonka mielestä kansalaissota oli vain miellyttävä välinäytös; joka katseli taistelua kaukoputkella, piti lukua kaunulanlaukauksista ja vannoi oman ja porttojensa kunnian kautta, että näytelmä oli asetettu verrattomasti paremmin kuin konsanaan Porte Saint-Martinin teatterissa. Kaatuneet olivat todella kaatuneita, haavoittuneiden huuto ei ollut teennäistä; ja sitten, miten maailmanhistoriallista olikaan tuo kaikki!

Sellainen oli herra Thiersin Pariisi, samoin kuin Koblenzin emigranttijoukko oli ollut herra de Calonnen Ranska.¹⁸¹

IV

Orjanomistajien salaliiton ensimmäinen yritys kukistaa Pariisi preussilaisten miehittäjien voimin epäonnistui Bismarckin kieltäytymisen vuoksi. Toinen, 18. maaliskuuta tehty yritys päättyi armeijan tappioon ja hallituksen pakenemiseen Versaillesiin, jonne sen perässä ja käskystä joutui siirtymään koko hallintokoneisto. Ollen käyvinään rauhanneuvotteluja Pariisiin kanssa Thiers voitti siten aikaa valmistellakseen sotaa Pariisia vastaan. Mutta missä armeija? Linjarykmenttien jäännökset olivat harvalukuisia ja epäluotettavia. Kun Thiers kehotti hartaasti maakuntia rientämään kansalliskaarteineen ja vapaaehtoisineen Versaillesin avuksi, niin vastauksena oli avoin kieltäytyminen. Vain Bretagne lähetti kourallisen chouaaneja,¹⁸² jotka taistelivat valkoisen lipun alla jokaisella rinnassaan valkoiselle kankaalle kirjailtu Jeesuksen sydän ja sota-huutonaan: Vive le roi! (Eläköön kuningas!) Thiersin ei auttanut muu kuin haalia kovalla kiireellä kokoon kirjava joukko matruuseja, merisotilaita, paavin zuaveja, Valentinin santarmeja, Piétrin poliiseja ja mouchards*. Tämä armeija olisi kuitenkin ollut naurettavan mitätön ilman vähitellen vankeudesta palaavia bonapartelaisarmeijan sotamiehiä, joita Bismarck vapautti sen verran, että toisaalta olisi voitu käydä kansalaissotaa ja toisaalta pitää Versaillesin orjamaisen riippuvaisena Preussista. Tämän sodan kestäessä Versaillesin poliisiin oli pidettävä silmällä Versaillesin armeijaa ja santarmien oli innostettava tämä armeija mukaansa asettumalla ensin itse kaikkiin vaarallisimmille paikoille. Kukistuneita linnoituksia ei valloitettu, vaan ostettiin. Kommunardien sankarillisuus sai Thiersin vakuuttumaan siitä, että Pariisin vastarinta ei ollut murrettavissa hänen oman strategisen neroutensa eikä hänen käytettävissään olevien pistinten voimalla.

Samaan aikaan hänen ja maakuntien välit kävivät yhä kireämmiksi. Versaillesiin ei tullut ainoatakaan myötätunnon adressia, mikä olisi voinut ilahduttaa Thiersiä ja hänen »tilanherrakamariaan». Päinvastoin. Joka suunnalta tuli lähetystöjä ja kirjallisia vetoamuksia, jotka kaikkea muuta kuin kunnioittavassa äänilajissa

* — urkkijoita. *Toim.*

vaativat tekemään sovinnon Pariisin kanssa sillä pohjalla, että tunnustetaan selvästi tasavalta, vahvistetaan Kommuunin säätämät vapaudet ja hajotetaan kansalliskokous, jonka valtuudet olivat jo kuuluneet umpeen. Näitä lähetystöjä ja vetoamuksia tuli niin paljon, että Thiersin oikeusministeri Dufaure käski 23. huhtikuuta lähettämässään kiertokirjeessä virallisia syyttäjiä katsomaan »sovintokehotukset» rikoksiksi! Nähdessään sotaretkensä tarjoamat toivottomat perspektiivit Thiers päätti muuttaa taktiikkaansa ja määräsi toimitettavaksi 30. huhtikuuta koko maassa kunnanvaltuustojen vaalit kansalliskokoukselle sanelemansa uuden kunnallislain mukaisesti. Turvautuen vuoroin prefektiensä juonitteluihin, vuoroin poliisiensa pelotteluihin hän odotti varmana, että maakuntien vaalituomio antaa kansalliskokoukselle sitä moraalista voimaa, jota siltä oli aina puuttunut, ja että hän saa maakunnilta sitä aineellista voimaa, mitä hän Pariisin voittamiseen tarvitsi.

Pariisia vastaan käymäänsä ja omissa tiedonannoissaan ylistelmänsä rosvosotaa sekä ministeriensä yrityksiä pystyttää hirmuvalta koko Ranskassa Thiers oli heti alusta alkaen pitänyt tarpeellisenä täydentää pienellä sovintokomedialla, jolla oli useampiakin tarkoituksia. Sen piti johtaa maaseutu harhaan, houkutella hänen puolelleen Pariisin keskiluokka ja ennen kaikkea antaa kansalliskokouksen näennäisille tasavaltalaisille tilaisuus salata Pariisia vastaan tekemänsä petos Thiersille osoitetulla luottamuksella. 21. maaliskuuta, jolloin Thiersillä ei ollut vielä mitään armeijaa, hän selitti kansalliskokoukselle:

»Tulkoon mitä tulee, minä en tule lähettämään sotaväkeä Pariisia vastaan.»

27. maaliskuuta hän julisti:

»Virkaan astuessani tasavalta oli jo olemassa, ja olen vakavasti päättänyt pitää sen pystyssä.»

Todellisuudessa hän kukisti Lyonissa ja Marseillessa vallankumouksen tasavallan nimessä,¹⁸³ samalla kun hänen »tilanherrakamarinsa» Versaillesissa nosti kovan melun jo pelkästään kuullessaan sanan »tasavalta». Tämän sankaritekonsa jälkeen hän lievensi olevan tosiasian pelkäksi oletetuksi tosiasiaksi. Orléansin prinssit, jotka hän varovaisuussyistä oli toimittanut pois Bordeaux'sta, saivat nyt julkisesti lakia rikkoen vehkeillä vapaasti Dreux'ssa. Myönnytykset, joista Thiers oli antanut toiveita Pariisin ja provinssien edustajien kanssa pitämässään loputtomissa kokouksissa — niin kovin ristiriitaisia kuin hänen lupailunsa sävyltään ja väriltään olivatkin — päättyivät lopulta aina siihen, että hänen kostonsa rajoittuu todennäköisesti

»kouralliseen rikollisia, jotka olivat osallistuneet Clément Thomas'n ja Le-comten murhaamiseen.»

Sen ehtona oli täysin ymmärrettävästi se, että Pariisi ja Ranska tunnustavat herra Thiersin peruuttamattomasti tasavallasta par-

haaksi, niin kuin hän itse oli 1830 tehnyt Louis Philippen suhteen. Ja nuo myönnytykset — hän ei tyytynyt vain huolehtimaan siitä, että ne tehtiin kyseenalaisiksi virallisissa selityksissä, joita hänen ministerinsä antoivat niistä kansalliskokouksessa; ei, hän käytti myös Dufaureaan. Dufaure, tämä vanha orleanistiasianajaja, oli aina piiritystilan aikana ollut ylituomarina, niin nyt 1871 Thiersin aikana kuin myös 1839 Louis Philippen aikana ja 1849 Louis Bonaparten presidenttikautena. Silloin kun hän ei ollut ministerinä, hän kartutti rikkauksiaan puolustamalla Pariisin kapitalisteja ja hankki poliittista pääomaa puhumalla niitä lakeja vastaan, joita itse oli ollut säättämässä. Nyt, tyytymättä siihen, että ajoi kansalliskokouksessa läpi koko joukon sortolakeja, joiden avulla Pariisin kukistumisen jälkeen piti hävitettävän viimeisetkin tasavaltalaisen vapauden jäännökset Pariisista — hän osoitti jo ennakolta Pariisin kohtalon lyhentämällä mielestään kovin pitkäveteistä oikeudenkäyntiä sota-oikeuksissa¹⁸⁴ ja saattamalla voimaan vastaleivotun drakonisen maastakarkotuslain. Lakkauttaessaan kuolemanrangaistuksen valtiorikoksesta vuoden 1848 vallankumous oli korvannut sen maastakarkotuksella. Louis Bonaparte ei uskaltanut ainakaan avoimesti entistää giljotiinin valtaa. Tilanherrojen kansalliskokouksen, joka ei vielä rohjennut edes vihjaillakaan sellaista, että pariisilaiset eivät sen mielestä olleet kapinallisia, vaan murhamiehiä, täytyi sen vuoksi Pariisiin kohdistuvassa alustavassa kostossaan rajoittua Dufauren uuteen maastakarkotuslakiin. Näissä oloissa Thiersin olisi ollut mahdotonta jatkaa sovintokomediaansa näin kauan, jollei — mitä hän juuri tahtoikin — se olisi saanut raivostumaan »tilanherrakamarin» edustajia, jotka tylsäjärkisyydessään eivät ymmärtäneet koko peliä eivätkä sitä, että hänen teeskentelynsä, vilppinsä ja vitkuttelunsa oli välttämätöntä.

Pitäen silmällä tulevia huhtikuun 30. päivän kunnallisvaaleja Thiers esitti 27. huhtikuuta erään suurista sovintonäytelmistään. Vuodattaessaan sentimentaalisia fraasejaan hän kesken kaiken huuhahti kansalliskokouksen puhujalavalta:

»On olemassa vain yksi salaliitto tasavaltaa vastaan — Pariisin salaliitto, joka pakottaa meidät vuodattamaan ranskalaisten verta. Toistan kuitenkin vielä kerran: laskekoot syntiset aseensa ne, jotka ovat ne nostaneet, ja me pysäytämme rangaistuksen miekan — teemme rauhan, jonka ulkopuolelle jää vain pieni rikollisjoukko.»

»Tilanherrakamarin» edustajien kiivaisiin välihuutoihin hän vastasi:

»Sanokaa minulle, hyvät herrat, pyydän sitä hartaasti, olenko väärässä? Käykö teidän todella sääliksi, että saatoin sanoa totuuden mukaisesti, että rikollisia on vain kourallinen? Eikö se ole onni onnettomuudessamme, että sellaiset miehet, jotka saattoivat vuodattaa Clément Thomas'n ja kenraali Lecomten verta, ovat vain harvoja poikkeuksia?»

Ranska oli kuitenkin kuuro Thiersin puheille, joiden hän itseään imarrellen luuli tehoavan kuin parlamentaarisen seireeninlaulun. Niistä 700 000 kunnanvaltuutetusta, jotka valittiin Ranskalle jääneissä 35 000 kunnassa, yhtyneiden legitimistien, orleanistien ja bonapartistien osalle tuli vajaat 8000. Vaaleja seuranneiden täydennys- ja uusintavaalien tulos oli vielä epäsuotuisampi heille. Kansalliskokous, sen sijaan, että olisi saanut maaseudulta niin kipeästi kaipaamaansa aineellista tukea, kadotti viimeisenkin oikeutensa esiintyä siveellisenä voimana: oikeutensa pitää itseään Ranskan yleisen tahdon ilmaisijana. Ja tappion täydennykseksi Ranskan kaikkien kaupunkien vastavalitut valtuutetut uhkasivat kutsua koolle Bordeaux'hon kokouksen vallan anastaneen Versaillesin kansalliskokouksen vastapainoksi.

Näin ollen koitti kauan odotettu Bismarckin ratkaisevan esiintymisen hetki. Valtiaan äänellä hän käski Thiersiä lähettämään viivyttelämättä Frankfurtiin valtuutettuja lopullista rauhantekoa varten. Totellen nöyrästi herransa ja mestarinsa käskyä Thiers kiirehti lähettämään matkaan koetellun Jules Favrensa sekä tämän avuksi Pouyer-Quertier'n. Pouyer-Quertier, »etevä» rouenilainen puuvilla-tehtailija, joka oli toisen keisarikunnan innokas, jopa orjamainenkin kannattaja, ei ollut tuossa keisarikunnassa milloinkaan havainnut vääräksi mitään muuta, paitsi Englannin kanssa solmitun kauppasopimuksen,¹⁶⁵ joka vahingoitti hänen omia tehtailijanjensa. Tuskin Thiers oli Bordeaux'ssa nimittänyt hänet rahaministeriksi, kun hän jo moitiskeli tuota »onnetonta» sopimusta, vihjaili, että se piakoin puretaan, ja olipa vielä niinkin hävytön, että yritti, joskin tuloksetta (koska oli tehnyt laskelmansa Bismarckia huomioonottamatta), saattaa heti jälleen voimaan Elsassia vastaan suunnatut vanhat suojelutullit, koska, kuten hän sanoi, mitkään voimassaolevat kansainväliset sopimukset eivät olleet estämässä sitä. *Tämä mies*, joka vastavallankumouksessa näki keinon työpalkkojen alentamiseksi Rouenissa ja ranskalaisten maakuntien luovuttamisessa keinon tarvaintensa hintojen korottamiseksi Ranskassa — eikö hän ollutkin kuin luotu kyllin arvoisaksi toveriksi Jules Favrelle tämän viimeisessä, koko hänen työnsä kruunanneessa petoksessa?

Kun tämä herttainen valtuusmiespari saapui Frankfurtiin, Bismarck tiuskasi heille heti komennon: Joko keisarikunnan entistäminen tai rauhanehtojeni ehdoton hyväksyminen! Näissä rauhanehdoissa vaadittiin sotakorvauksen maksuaikojen lyhentämistä ja Pariisin linnoitusten jäämistä preussilaisten joukkojen miehittämiksi niin kauaksi aikaa, kunnes Bismarck voi selittää olevansa tyytyväinen Ranskan asiaintilaan. Täten Preussi tunnustettiin ylimmäksi erotuomariksi Ranskan sisäisissä asioissa! Bismarck puolestaan oli valmis Pariisin nujertamiseksi päästämään vankeudesta bonapartelaisarmeijan ja antamaan sille suoranaiseksi avuksi keisari Vilhelmin joukkoja. Sanansa vakuudeksi hän asetti ensimmäisen sotakorvuserän maksun riippuvaiseksi Pariisin »rauhottamisesta». Thiers

ja hänen valtuusmiehensä ahmaisivat tietysti mielellään sellaisen syötiin. He allekirjoittivat sopimuksen 10. toukokuuta ja hankkivat sille kansalliskokouksen vahvistuksen jo 18. toukokuuta.

Rauhanteon jälkeen bonapartelaisjoukkojen vankeudesta saapumiseen saakka Thiers tunsivat olevansa pakotettu jatkamaan sovintokomediaansa sitäkin suuremmalla syyllä, kun hänen tasavaltalaiset kätyrinsä kaipasivat kipeästi tekosyytä ummistukseen silmänsä näkemästä Pariisin verilöylyn valmisteluja. Vielä 8. toukokuuta hän vastasi eräälle sovintoa tahtovalle keskiluokan lähetystölle:

»Heti kun kapinalliset suostuvat antautumaan, Pariisin portit tullaan avaamaan viikoksi selko selälleen kaikille muille paitsi kenraalien Clément Thomas'n ja Lecomten murhaajille.»

Muutamaa päivää myöhemmin, kun »tilanherrakamari» vaati kii-vastuneena häntä vastaamaan tästä lupauksesta, hän kieltäytyi kai-kista selityksistä huomauttaen kuitenkin paljonpuhuvasti:

»Sanon teille, että joukossanne on malttamattomia, joilla on liian kiire. Heidän on odotettava vielä kahdeksan päivää; kahdeksan päivän kuluttua ei enää ole mitään vaaraa, ja tehtävä on silloin vastaava heidän rohkeuttaan ja heidän kykyjään.»

Heti kun Mac-Mahon saattoi luvata marssivansa pian Pariisiin, Thiers selitti kansalliskokoukselle, että hän

»astuu Pariisiin laki kädessään ja vaatii täyttä sovitusta niiltä kurjilta, jotka ovat vuodattaneet sotamiesten verta ja hävittäneet julkisia muistomerkkejä.»

Kun ratkaisun hetki koitti, hän sanoi kansalliskokoukselle: »Tulen olemaan armoton»; Pariisille hän sanoi, että sen tuomio on julistettu, ja omille bonapartelaisille maantierosvoilleen, että heillä on esivallan lupa kostaa Pariisille mielensä mukaan. Vihdoin, kun petos 21. toukokuuta oli avannut Pariisin portit kenraali Douaylle, Thiers paljasti 22. toukokuuta »tilanherrakamarilleen» sovintokomediansa »tarkoituksen», jota nämä itsepintaisesti eivät olleet tahtoneet käsittää.

»Muutamia päiviä sitten sanoin teille, että olemme lähestymässä *päämääräämme*; tänään tulin tänne sanoakseni teille, että *päämäärä* on saavutettu. Järjestys, oikeus ja sivilisaatio ovat vihdoinkin voittaneet!»

Niin, sitä se oli. Porvarillisen järjestelmän sivilisaatio ja oikeus esiintyvät todellisessa, pahaennustavassa valaistuksessaan heti kun tämän järjestelmän orjat nousevat kapinaan herrojansa vastaan. Silloin tuo sivistys ja oikeus muuttuu peittelemättömäksi raakalaisuudeksi ja laittomaksi kostoksi. Rikkauden anastajien ja sen tuottajien välisen luokkataistelun jokainen uusi kriisi osoittaa tuon tosiasian yhä näkyvämmiin. Vuoden 1871 sanoinkuvaamattoman halpamaisuuden rinnalla kalpenevat jopa nekin kauhuntyöt, jotka porvaristo suoritti kesäkuussa 1848. Siinä uhrautuvassa sankarillisuudessa, jota Pariisin kansa — miehet, vaimot ja lapset — osoitti jatkaessaan kahdek-

san päivää taisteluaan sen jälkeen, kun versaillesilaiset olivat murtautuneet Pariisiin, kuvastuu kansan asian suuruus yhtä kirkkaasti kuin sotilaiden helvetillisissä teoissa kuvastuu sen sivilisaation henki, jonka palkattuja esitaistelijoita ja kostajia he olivat. Suurenmoinen on tosiaan se sivilisaatio, jonka elinkysymyksenä oli, mihin panna jo taistelun jälkeen tappamiensa ihmisten ruumisröykkiöt!

Löytääksemme jotain, mikä vetää vertoja Thiersin ja hänen verikoiriensa edesottamuksille, meidän on palattava Sullan ja Rooman kummankin triumviraatin aikoihin.¹⁸⁶ Samaa kylmäveristä joukkomurhaamista; samaa pyövelien välinpitämättömyyttä ikään ja sukupuoleen nähden murhatyössä; sama järjestelmällisyys vankien kiduttamisessa; samaa vainoamista, joka tällä kerralla kohdistuu kuitenkin kokonaista luokkaa vastaan; samaa hurjaa piilottautuneiden johtomiesten jahtaamista, jottei kukaan heistä pelastuisi; samanlaista poliittisten ja henkilökohtaisten vihamiesten ilmiantamista; samaa välinpitämättömyyttä hakattaessa kuoliaaksi ihmisiä, joilla ei ollut mitään yhteyttä taisteluun. Ero on vain siinä, että roomalaisilla ei vielä ollut mitraljöösejä vangittujen joukoittaista surmaamista varten ja että heillä ei ollut »kädessään lakia» eikä huulillaan sanaa »sivilisaatio».

Ja näiden häpeätekojen jälkeen katsokaa tämän porvarillisen sivilisaation toista, vielä inhottavampaa puolta, jota sen oma sanomalehdistö on kuvannut!

Erään lontoolaisen tory-puolueen lehden Pariisin kirjeenvaihtaja kirjoittaa:

»Kauempana kajahtelee vielä yksityisiä laukauksia; oman onnensa nojaan jätetyt haavoittuneet tekevät kuolemaa Père-Lachaisen hautausmaalla; 6000 kapinallista harhailee epätoivoisina kuolemantuskassa katakombien salakäytävissä; kaduilla näkee ajettavan onnettomia, jotka sitten ammutaan joukoittain mitraljööseillä. On kuohuttavaa nähdä samaan aikaan, miten kahvilat ovat tupaten täynnä absintinjuojia, biljardin- ja dominonpelaajia, nähdä, miten kokotit maleksivat pitkin bulevardeja, ja kuulla, miten äänekäs mässäyksen humu kaikuu loistoravintolain yksityishuoneista rikkoen öisen hiljaisuuden.»

Herra Edouard Hervé kirjoittaa Kommuunin lakkauttamassa versaillesilaisten »Journal de Paris» lehdessä¹⁸⁷:

»Tapa, millä Pariisin väestö (!) ilmaisi eilen tyytyväisyytensä, oli tosiaankin enemmän kuin kevytmielinen, ja me pelkäämme, että tilanne ajan oloon pahenee. Pariisi on nyt juhla-asussa, mikä totisesti on sopimatonta, ja siitä on tehtävä loppu, elleimme halua, että meitä tullaan nimittämään 'rappioajan pariisilaisiksi'.»

Ja sitten hän lainaa Tacitukselta seuraavan kohdan:

»Ja kuitenkin tuon hirvittävän taistelun jälkeisenä aamuna ja jopa ennen taistelun päättymistä halpamainen ja irstaileva Rooma alkoi jälleen rypeä siinä hekuman suossa, joka mädätti sen ruumiin ja tahrasi sen sielun — alibi proelia et vulnera, alibi balneae popinaeque (täällä taisteluja ja haavoja, tuolla kylpylöitä ja ravintoloita).»

Herra Hervé unohtaa vain, että »Pariisin väestö», josta hän puhuu, on Thiersin Pariisin väkeä, niitä francs-fileurs, jotka joukoittain

palasivat Versaillesista, Saint-Denis'stä, Rueil'sta ja Saint-Germainista, se on *todella* »rappioajan Pariisi».

Tämä työn orjuutukseen perustuva häpeällinen sivilisaatio, joka kerta kun se juhlii uuden paremman yhteiskunnan uhrautuvaisista esitaistelijoista saamaansa veristä voittoa, vaimentaa teurasuhriensa huudot vainohuudoilla ja parjauksilla, joka toistuu kaikuna kautta maailman. Kommuunin valoisa työläisten Pariisi muuttuu »järjestyksen» verikoirien käsissä äkkiä joksikin paholaisten pesäksi. Entä mitä tämä tavaton muutos todistaa kaikkien maiden porvarien mielestä? Ei muuta kuin että Kommuuni oli tehnyt salaliiton sivilisaatiota vastaan! Pariisin kansa uhraa antaumuksellisesti henkensä Kommuunin puolesta; missään aikaisemmassa taistelussa ei ole ollut niin suurta itseuhrautuvaisuutta. Mitä se todistaa? Ei muuta kuin että Kommuuni ei ollut kansan oma hallitus, vaan pienen rikolliskoplan väkivaltaa! Pariisin naiset antavat ilomielin elämänsä barrikadeilla ja mestauspaikoilla. Mitä se todistaa? Ei muuta kuin että Kommuunin pahahenki oli tehnyt heistä Magairoita ja Hekateital Kommuunin maltillisuutta, jota se osoitti kaksikuukautisen ehdottoman herruutensa aikana, voidaan verrata vain siihen sankaruuteen, jota se osoitti puolustautuessaan. Mitä se todistaa? Ei muuta kuin että Kommuuni kahden kuukauden ajan salasi visusti maltillisuuden ja inhimillisyyden naamarilla perkeleellisen verenhimonsa päästääkseen sen kuolinkamppailun hetkellä valloilleen!

Työläisten Pariisin puolustautuessa sankarillisen itseuhrautuvaisesti joutui samalla liekkien saaliiksi rakennuksia ja muistomerkkejä. Kun proletariaatin orjuuttajat raatelevat palasiksi sen elävää ruumista, niin älkööt luulko, että he saavat voittokulussa palata asuinsijainensa koskemattomien seinien sisälle. Versaillesin hallitus huutaa: »Murhapoltto!» ja kuiskaa tuon iskusanan kaikille kätyreilleen etäisimpiä kyliä myöten, jotta sen vastustajia vainottaisiin kuin ammattimurhapolttajia. Koko maailman porvaristo katselee mielellään taistelun jälkeen suoritettua joukkoteurastusta, mutta kauhistuu kodin »häpäisemistä»!

Kun hallitukset antavat sotalaivastoilleen virallisen luvan »tapaa, polttaa ja hävittää», niin onko se lupa murhapolttoihin? Kun brittiläiset joukot hillittömyydessään polttivat Washingtonin Kaptolin ja Kiinan keisarin kesäpalatsin,¹⁸⁸ niin oliko se murhapoltto? Kun preussilaiset, eivät suinkaan sotilaallisista syistä, vaan pelkäänsä vihoissaan ja kostonhimossaan, paloöljyä käyttäen polttivat kaupunkoja, kuten esimerkiksi Châteaudunin, ja lukemattomia kyliä, niin oliko se murhapoltto? Kun Thiers kuusi viikkoa pommitti Pariisia vakuuttaen, että hän tahtoi syyttää vain sellaiset talot, missä oli ihmisiä, niin oliko se murhapoltto? Sodassa on tuli täysin oikeellinen ase. Rakennuksia, jotka vihollinen on miehittänyt, pommitetaan polttotarkoituksessa. Jos puolustajien täytyy ne jättää, he itse syyttävät ne palamaan, jotta hyökkääjä ei voisi käyttää niitä tuki-kohtina. Poroksi polttaminen on aina ollut maailman kaikkien sään

nöllisten armeijoiden taistelulinjoilla sijainneitten rakennusten ehdottomana kohtalona. Mutta sodassa, jota sorretut käyvät sortajiaan vastaan ja joka on historian ainoaa oikeutettua sotaa, sellaista ei millään muotoa saisi tapahtua! Kommuuni käytti tulta puolustuskeinonaan tämän sanan ahtaimmässä merkityksessä. Se käytti sitä sulkeakseen versaillesilaisten joukoilta ne pitkät, suorat kadut, joita Haussmann oli tarkoituksellisesti aukonut tykkitulta varten; se käytti tulta turvakseen peräytymisensä, samoin kuin versaillesilaiset hyökätessään käyttivät kranaatteja, jotka hävittivät vähintään yhtä paljon taloja kuin Kommuunin tuli. Nytkin on yhä kiistanalaista, mitkä talot olivat puolustajien ja mitkä hyökkääjien syyttämiä. Ja puolustajat turvautuivat tulenkäyttöön vasta sitten, kun versaillesilaiset joukot jo olivat aloittaneet vankiensä joukkomurhaamisen. — Lisäksi Kommuuni oli jo aikoja ennen ilmoittanut julkisesti, että se äärimmäisyyksiin pakotettuna tulisi hautaantumaan Pariisin raunioihin ja tekemään Pariisista toisen Moskovan; niinhän puolustushallituskin oli aikoinaan luvannut tehdä, tosin vain petoksensa peittämiseksi. Juuri tätä tarkoitusta varten Trochu oli hankkinut tarpeellisen määrän paloöljyä. Kommuuni tiesi, että sen vastustajat eivät rahtuakaan piitaneet Pariisin väestön hengestä, mutta omista Pariisissa olevista taloistaan he kyllä olivat huolissaan. Ja Thiers puolestaan oli selittänyt, että hän on kostava säälimättömästi. Heti kun toisaalta hänen armeijansa oli taisteluvalmiina ja toisaalta preussilaiset olivat katkaisseet ulospääsytiät, hän huudahti: »Tulen olemaan säälimätön! Rangaistus on oleva täydellinen, oikeus ankara.» Jos Pariisin työläisten teot olivat vandalismia, niin ne olivat epätoivoista puolustautumis-vandalismia eivätkä voitonriemun vandalismia, jollaiseen kristityt syylistyivät hävittäessään pakanallisen antiikin todella korvaamattomia taideteoksia; ja yksinpä tämänkin vandalismin ovat historioitsijat selittäneet oikeutetuksi välttämättömänä ja suhteellisesti vähäpätöisenä momenttina uuden, nousevan yhteiskunnan ja vanhan, häviävän yhteiskunnan välisessä jättiläistaistelussa. Ja vielä vähemmän muistutti Kommuunin vandalismi Haussmannin vandalismia, joka hävitti historiallisen Pariisin tehdäkseen tilaa veijarien Pariisille.

Entä Kommuunin suorittama kuudenkymmenen neljän panttivan-
gin ja erikoisesti Pariisin arkkipiispan surmaaminen! — Porvaristo ja sen armeija olivat kesäkuussa 1848 ottaneet uudelleen käytäntöön jo aikoja sitten sodankäynnistä hävinneen tavan — turvattomien vankien ampumisen. Tätä raakamaista tapaa on sittemmin suuremmassa tai pienemmässä määrässä käytetty nujerrettaessa kansankapinoita Euroopassa ja Intiassa, mikä todistaa sen olleen todellista »sivilisaation edistymistä!» Toisaalta preussilaiset olivat Ranskassa herättäneet jälleen henkiin tavan ottaa panttivankeja — viattomia ihmisiä, jotka hengellään vastasivat muiden töistä. Kun Thiers, kuten olemme nähneet, jo heti sodan alussa otti käytäntöön inhimillisen tavan ampua vangiksi joutuneita kommunardeja, niin Kommuunilla ei puolestaan ollut muuta keinoa suojata näiden vankien henkeä kuin ottaa

preussilaisten tapaan panttivankeja. Mutta näiden panttivankien elämä oli jo moneen kertaan menetetty, koska versaillesilaiset jatkuvasti ampuivat vankejaan. Miten voitiin enää kauemmin säästää heitä sen verilöylyn jälkeen, jolla Mac-Mahonin pretoriaanit¹⁸⁹ juhlivat Pariisiin tuloaan? Pitikö porvaristohallituksen hillitöntä raakuutta vastaan suunnatun viimeisenkin vastatoimenpiteen — panttivankien ottamisen — jäädä vain pelkäksi leikinteoksi? Piispa Darboyn todellinen murhaaja on Thiers. Kommuuni oli kerran toisensa jälkeen tarjoutunut vaihtamaan arkkipiispan ja päälle päätteeksi koko joukon muita pappeja yksistään Blanquihin, jonka Thiers oli pidättänyt. Thiers kieltäytyi itsepintaisesti. Hän tiesi, että antamalla Blanquin hän antaisi Kommuunille pään, kun sitä vastoin arkkipiispa palvelisi hänen tarkoituksiaan parhaiten — ruumiina. Thiers matki tällä tapauksessa Cavaignacia. Minkä hirmuhuudon päästivätkään kesäkuussa 1848 Cavaignac ja hänen järjestysmiehensä leimatessaan kapinalliset arkkipiispa Affren murhaajiksi! Ja kuitenkin he tiesivät vallan hyvin, että arkkipiispan olivat ampuneet järjestyspuolueen¹⁵⁰ sotamiehet. Jacquemet, arkkipiispan ylivikaari, oli välittömästi tuon teon jälkeen antanut heille siitä julkisen todistuksensa.

Koko tämä parjauskampanja, jonka järjestyspuolue on aina verijuhliensa jälkeen aloittanut uhrejansa vastaan, todistaa vain sitä, että nykyinen porvari pitää itseään entisen feodaaliherran laillisena seuraajana; feodaaliherra katsoi näet olevansa oikeutettu käyttämään plebeijejä vastaan mitä hyvänsä asetta, jota vastoin jonkin aseiden oleminen plebeijien käsissä oli jo sellaisenaan rikos.

Vallassaolevan luokan salaliitto vallankumouksen kukistamiseksi muukalaisvalloittajan turvin käydyn kansalaissodan avulla, salaliitto, jonka jälkiä olemme seuranneet syyskuusta aina siihen asti kun Mac-Mahonin pretoriaanit marssivat St. Cloud'n portista kaupunkiin — tämä salaliitto huippeni Pariisin verilöylyksi. Bismarck kat selee tyytyväisenä Pariisin raunioita pitäen niitä ehkä »ensimmäisenä eränä» siitä yleisestä suurkaupunkien hävityksestä, jota hän oli hartaasti toivonut jo ollessaan vain tavallinen maajunkkeri Preussin vuoden 1849 »chambre introuvablessa».¹⁹⁰ Hän katselee tyytyväisenä Pariisin proletariiden ruumiita. Hänestä se ei ole vain vallankumouksen poisjuurimista, vaan samalla myös Ranskan nujertamista, jolta nyt tosiaankin on katkaistu kaula, vieläpä Ranskan oman hallituksen toimesta. Pintapuolisena, kuten kaikki menestyvät valtiomiehet, hän näkee vain tämän valtavan historiallisen tapahtuman ulkokuoren. Onko milloinkaan aikaisemmin historian näyttämöllä esiintynyt voittajaa, joka olisi kruunannut voittonsa esiintymällä paitsi voitettun hallituksen santarmina myös palkattuna salamurhaajana? Preussin ja Pariisin Kommuunin välillä ei ollut sotaa. Päinvastoin, Kommuuni oli hyväksynyt rauhan ennakkoehdot ja Preussi oli julistautunut puolueettomaksi. Preussi ei siis ollut sotaikäyvä puoli. Se toimi kuin salamurhaaja, pelkurimainen salamurhaaja, koska se ei antautunut mihinkään vaaraan, kuin palkattu salamurhaaja,

koska se jo ennakolta oli tehnyt 500 miljoonan suuruisen verirahan suorittamisen riippuvaiseksi Pariisin kukistamisesta. Ja niin tuli vihdoinkin ilmi sodan todellinen luonne. Kaitsemus oli järjestänyt sen kurittaakseen hurskaan ja siveellisen Saksan avulla jumalatonta ja irstailevaa Ranskaa! Ja tämä, yksinpä muinaisajankin juristien kannalta katsoen ennen kuulumaton kansainvälisen oikeuden loukkaaminen, minkä olisi pitänyt saada Euroopan »sivistyneet» hallitukset julistamaan kansainkirkoukseen pelkkänä Pietarin hallituksen aseena ollut rikollinen Preussi, on sen sijaan pannut ne vain harkitsemaan, eikö olisi syytä jättää Versaillesin pyövelin käsiin niitäkin harvoja teurasuhreja, joiden oli onnistunut paeta Pariisia ympäröineen kak-sinkertaisen vartioketjun läpi!

Sellainen ennen kuulumaton tapaus, että voittanut ja voitettu armeija liittoutuvat uuden ajan valtavimman sodan jälkeen teuras-taakseen yhdessä proletariaattia, ei todista, kuten Bismarck uskoi, nousemaan pyrkivän uuden yhteiskunnan lopullista kukistamista, vaan se todistaa vanhan porvarillisen yhteiskunnan täydellistä la-hoamista. Suurimpana sankarihenkisenä nousuna, mihin tämä van-ha yhteiskunta vielä kykeni, oli kansallinen sota, ja sekin osoittautuu nyt pelkäksi hallituksen huijaukseksi, jonka ainoana tarkoituksena oli lykätä tuonemmaksi luokkataistelua ja josta luovuttiin heti kun luokkataistelu kärjistyi kansalaissodaksi. Luokkaherruus ei enää ky-kene piiloutumaan kansalliseen univormuun; kansalliset hallitukset ovat *yksimielisiä* vastustaessaan proletariaattia!

Vuoden 1871 helluntain jälkeen ei voi enää olla rauhaa eikä ase-lepoa Ranskan työläisten ja heidän työnsä tuotteiden anastajien vä-lillä. Palkkasotavaen rautakoura saattanee ehkä jonkin aikaa pitää molemmat luokat samassa puristuksessa. Mutta niiden taistelu on puhkeava uudelleen ja laajeneva yhä enemmän, eikä voi olla mitään epäilystä siitä, kuka on oleva lopullinen voittaja — harvalukuiset anastajat vaiko valtavana enemmistönä olevat työtätekevät. Ja Ranskan työläiset muodostavat vain koko nykyajan proletariaatin etujoukon.

Samalla kun Euroopan hallitukset ovat Pariisin suhteen osoitta-neet luokkaherruuden kansainvälisen luonteen, ne parkuvat, että Kansainvälinen työväenliitto — työn kansainvälinen järjestö pää-oman yleismaailmallista salaliittoa vastaan — on tämän kaiken on-nettomuuden pääsyy. Thiers on syyttänyt sitä työn hirmuvalliaaksi, joka esittää itsensä työn vapauttajaksi. Picard on käskenytkatkai-semaan Internationaalnin ranskalaisen osaston kaikki yhteydet ulko-maisiin Internationaalnin osastoihin; kreivi Jaubert, vuoden 1835 aikainen Thiersin vanha, muumioksi muuttunut rikostoveri, on ju-listanut, että kaikkien hallitusten päätehtävä on hävittää perinjuu-rin Internationaali. »Tilanherrakamari» ulvoo kuorossa sitä vastaan, ja koko Euroopan lehdistö yhtyy tähän kuoroon. Eräs arvossapidetty ranskalainen kirjailija*, jolla ei ole mitään yhteyttä liittoomme, on sanonut:

* — nähtävästi Robinet. *Toim.*

»Kansalliskaartin keskuskomitean jäsenet ja suurin osa Kommuunin jäsenistä ovat Kansainvälisen työväenliiton toimeliaimpia, ymmärtäväisimpiä ja tarmokkaimpia päitä... henkilöitä, jotka ovat ehdottoman rehellisiä, vilpittömiä, ymmärtäviä, täynnä innostusta, puhtaita ja kiihkomielisiä tämän sanan *myönteisessä* merkityksessä.»

Poliisihengen kyllästämä porvarin järki kuvittelee tietysti Kansainvälistä työväenliittoa eräänlaiseksi salaseuraksi, jonka keskusvirasto aika ajoin komentaa toimeenpanemaan kapinoita milloin missäkin maassa. Liittomme on itse asiassa kuitenkin vain kansainvälinen side, joka yhdistää sivistyneen maailman eri maiden edistyneimmät työläiset. Missä tahansa, missä muodossa ja oloissa hyvänsä luokkataistelu kulloinkin ilmeneekin, niin on luonnollista, että liittomme jäsenet ovat eturivissä. Maaperänä, jossa liittomme kasvaa, on itse nykyaikainen yhteiskunta. Tätä liittoa ei voida hävittää, vuodatet, takoon verta miten paljon tahansa. Hävittääkseen sen hallitusten täytyisi ennen kaikkea hävittää työhön kohdistuva pääoman pakkovalta siis oman loismaisen olemassaolonsa edellytys.

Työläisten Pariisia ja sen Kommuunia tullaan aina juhlimaan uuden yhteiskunnan mainehikkaana airueena. Sen marttyyrien muisto tulee aina säilymään työväenluokan sydämessä. Sen pyövelit historia on jo nyt naulinnut siihen häpeäpaaluun, josta heitä eivät pysty vapauttamaan heidän pappiensa mitkään rukoukset.

256, High Holborn,
London, Western Central,
30. toukokuuta 1871

LIITTEITÄ

I

»Vankikolonna pysäytettiin Avenue Uhrich -kadulla ja järjestettiin neljä viisihenkisiin riveihin jalkakäytävälle, rintama kadulle päin. Kenraali, markiisi de Galliffet, ja hänen esikuntansa laskeutuivat alas ratsujen selästä ja tarkastivat rivistön alkaen vasemmalta siiveltä. Kenraali kulki vitkaan rivejä tarkastellen; silloin tällöin hän pysähtyi, kosketti jotakuta miestä olkapäähän tai viittasi jonkun miehen taemmista riveistä esiin. Tällä tavoin valikoidut siirrettiin enimmäkseen sen pitemmittä puheitta keskikadulle, missä heistä pian muodostui erillinen ryhmä... Oli ilmeistä, että tässä oli melkoinen sija erehdyksille. Ratsastava upseeri kiinnitti kenraalin huomiota mieheen ja naiseen syyttäen heitä jostakin erikoisesta pahasta työstä. Nainen syöksyi esiin riveistä, lankei polvilleen ja kädet ojennettuina vakuutti kiihkeästi olevansa viaton. Kenraali odotti hetkisen ja sanoi sitten täysin levollisin ilmein ja asentoaan muuttamatta: 'Rouva, olen käynyt kaikissa Pariisin teattereissa, ei maksa vaivaa näyttellä komediaa (ce n'est pas la peine de jouer la comédie)'... Tuona päivänä ei kenenkään ollut hyvä olla vierustoveriaan huomattavasti isompi, likaisempi, puhtaampi, vanhempi tai rumempi. Yhden miehen suhteen huomasin erikoisesti, että nopeasta lähdöstään tästä maallisesta murheenlaaksosta hänen oli kiittäminen vain sisäänlyötyä nenäänsä... Kun tällä tavoin oli valikoitu toista sataa henkeä ja eräs sotilasryhmä määrätty ampumaan, muu vankikolonna marssi edelleen noiden valikoitujen jäädessä paikalle. Muutamia minuutteja myöhemmin alkoi takaa kuulua ammuntaa, jota — lyhyin väliajoin — kesti yli neljän-

nestunnin. Se oli noiden umpimähkään tuomittujen teloitusta.» (Pariisin kirjeenvaihtaja, »Daily News»,¹⁹¹ 8. kesäkuuta.)

Tämä Galliffet, »oman vaimonsa Alfons, vaimon, joka oli kuulu ruumiinsa häpeämättömästä näytteille asettamisesta toisen keisarikunnan juomingeissa», oli sodan aikana tunnettu ranskalaisen vänrikki Pistoolin nimellä.

»Varovainen 'Tems'¹⁹², joka ei suinkaan ole sensaatiohaluinen, on julkaissut hirvittävän kertomuksen ihmisistä, jotka puolikuoliaiksi ammuttuina haudattiin elävältä. St. Jacques-la-Boucherien luona olevalle aukiolle haudattiin suuri joukko ihmisiä, joista monet peitettiin vain ohuella multakerroksella. Päivällä katuhälinä voitti kaikki muut äänet, mutta yön hiljaisuudessa herätti läheisten talojen asukkaat hiljainen voihkina, ja aamulla nähtiin nyrkkiin puristetun käden pistävän esiin maasta. Tästä oli seurauksena, että ruumiit käskettiin kaivamaan uudelleen esiin... En epäile lainkaan sitä, että monia haavoittuneita haudattiin elävältä. Erään tapauksen voin todistaa. Kun Brunel rakastettuineen ammuttiin 24. toukokuuta erään talon pihalla Vendôme-torilla, heidät jätettiin siihen 27. päivän iltaan asti. Kun vihdoin tultiin korjaamaan ruumiita, huomattiin naisen vielä elävän ja hänet vietiin sidottavaksi. Vaikka häneen oli satunut neljä kuulaa, ei hänellä enää ole hengenvaaraa.» (Pariisin kirjeenvaihtaja, »Evening Standard»,¹⁹³ 8. kesäkuuta.)

II

Seuraava kirje julkaistiin Lontoon »Timesissa»¹⁹⁴ 13. kesäkuuta:

»TIMESIN» TOIMITTAJALLE.

Hyvä herra!

Kuudentena kesäkuuta 1871 on herra Jules Favre lähettänyt kaille Euroopan valloille kiertokirjeen, missä hän kehottaa niitä vainoamaan Kansainvälistä työväenliittoa ja tekemään siitä lopun. Muutamat huomautukset riittänevät osoittamaan tämän asiakirjan oikean laadun.

Jo Sääntöjemme johdannossa on ilmoitettu, että Internationaali perustettiin 28. syyskuuta 1864 julkisessa kokouksessa, joka pidettiin Lontoon St. Martin's Hall'issa, Long Acre. Jules Favre siirtää sen perustamisajan vuoteen 1862 syistä, jotka hän itse parhaiten tuntee.

Valaistakseen periaatteitamme hän väittää esittävänsä otteita »sen» (Internationaalin) »25. maaliskuuta 1869 julkaisemasta lentolehtisestä». Entä minkä hän esittää? Erään Internationaaliin kuulumattoman yhdistyksen lentolehtisen. Tämäntapaisiin manövereihin hän turvautui jo puolustaessaan vielä verraten nuorena asianajajana pariisilaista »National» lehteä, jota vastaan Cabet oli nostanut kanteen parjauksesta. Silloin hän väitti lukevansa otteita Cabet'n lentokirjasista, vaikka lukikin omia väliin kirjoittamiaan lauseita. Tämä silmänkääntötempu paljastettiin kuitenkin oikeuden istunnossa ja, ellei Cabet olisi ollut niin sääliväinen, Favrea olisi rangaistu erottamalla hänet Pariisin asianajajakunnasta. Mikään niistä asiakirjoista,

jotka Jules Favre esittää Internationaalien asiakirjoiksi, ei ole Internationaalinen. Niinpä hän esim. sanoo:

»Allianssi julistaa itsensä ateistiseksi, kuten Lontoossa heinäkuussa 1869 perustettu Pääneuvosto sanoo.»

Pääneuvosto ei ole milloinkaan julkaissut sellaista asiakirjaa. Päinvastoin, se julkaisi asiakirjan*, jossa annuloitiin ne Allianssin — geneveläisen L'Alliance de la Démocratie Socialiste** — perussäännöt, joita Jules Favre siteeraa.

Kiertokirjeessään, mikä on muka osaksi suunnattu myös keisarikuntaa vastaan, Jules Favre kertailee Internationaalista vastaan vain niitä keisarikunnan yleisten syyttäjien poliisitaruja, jotka tuon samaisen keisarikunnan tuomioistuintenkin edessä ovat rauenneet omaan tyhjyyteensä.

On tunnettua, että Internationaalinen Pääneuvosto molemmissa (heinäkuussa ja syyskuussa 1870 julkaisemissaan) silloista sotaa koskevissa julkilausumissaan*** paljasti Ranskaan kohdistuvat Preussin valloitus suunnitelmat. Herra Reitlinger, Jules Favren yksityissihteeriksi, kääntyi myöhemmin, mutta luonnollisesti turhaan, Pääneuvoston eräiden jäsenten puoleen pyytäen, että Pääneuvosto järjestäisi Bismarckia vastaan joukkomielenosoituksen kansallisen puolustuksen hallituksen hyväksi; erikoisesti pyydettiin, ettei tällöin puhuttaisi mitään tasavallasta. Jules Favren odotetun Lontoon saapumisen yhteydessä tapahtuvan joukkomielenosoituksen valmistelut suoritettiin varmaankin mitä parhaimmalla tarkoituksella, mutta vastoin Pääneuvoston tahtoa, sillä Pääneuvosto 9. syyskuuta antamassaan vetoomuksessa oli selvästi ja ennakkolta varoittanut Pariisin työläisiä Jules Favresta ja hänen kollegoistaan.

Mitä sanoisi Jules Favre, jos Internationaalinen Pääneuvosto vuorostaan lähettäisi Jules Favrea koskevan kiertokirjelmän kaikille Euroopan hallituksille kehottaen niitä kiinnittämään erikoista huomiota asiakirjoihin, jotka herra Millière-vainaja julkaisi Pariisissa? Kunnioittaen, Teidän nöyryin palvelijanne

John Hales

Kansainvälisen työväenliiton
Pääneuvoston sihteeri

256, High Holborn, London,
W. C. 12. kesäkuuta

---

* Ks. *K. Marx*. »Die Internationale Arbeiterassoziation und die Allians der sozialistischen Demokratie». *K. Marx — F. Engels*. Werke, Dietz Verlag Berlin, Bd. 16, S. 339—341. *Toim.*

** — Sosialistisen demokratian allianssi. *Toim.*

*** Ks. tätä osaa, ss. 169—172, 173—179. *Toim.*

Artikkelissaan »Kansainvälinen liitto ja sen päämäärät» lontoolainen »Spectator»¹¹¹ (24. kesäkuuta) siteeraa kuin hurskas ilmiantaja konsanaan muita samantapaisia temppuja käyttäen jopa täydellisemminkin kuin Jules Favre yllä mainittua Allianssin asiakirjaa muka Internationaalinen tuotteena. Hän tekee sen yhdentoista päivän kulluttua yllä olevan oikaisun julkaisemisesta »Timesissa». Tämä ei meitä ihmetytä. Jo Fredrik Suuri tapasi sanoa, että kaikista jesui-toista protestanttiset ovat pahimpia.

*Kirjoittanut K. Marx huhti—touko-
kuussa 1871*

*Julkaistu ensi kerran erillisenä kirja-
sena Lontoossa kesäkuun puolivälissä
1871 ja ilmestyi vuosina 1871—1872
useissa Euroopan maissa ja USA:ssa*

*Julkaistaan vuoden 1891 laitoksen
tekstin mukaan*

Suomennos saksasta

FRIEDRICH ENGELS

TYÖVÄENLUOKAN POLIITTISESTA TOIMINNASTA

TEKIJÄN MERKINNÖT PUHEESTA
KONFERENSSIN ISTUNNOSSA 21. SYYSKÜUTA 1871⁹⁵

Ehdoton pidättäytyminen politiikasta on mahdotonta; kaikkien pidättäytymisen kannattajien sanomalehdet harjoittavat myös politiikkaa. Kysymys on vain siitä, millaista politiikkaa noudatetaan. Meille pidättäytyminen on sitä paitsi mahdotonta. Poliittisena puolueena työväenpuolue on olemassa jo suurimmassa osassa maita. Meidän tehtävänäme ei ole sen rikkominen propagoimalla pidättäytymistä politiikasta. Nykyinen käytäntö ja poliittinen sorto, johon olemassaolevat hallitukset ovat alistaneet työläiset — niin poliittisessa kuin sosiaalisessakin tarkoituksessa — pakottavat työläisiä harjoittamaan tahtomattaankin politiikkaa. Kun heitä kehoitettiin pidättäytymään politiikasta, merkitsisi se, että heidät sysätään porvarillisen politiikan syliin. Poliitikasta pidättäytyminen on kerrassaan mahdotonta varsinkin Pariisin Kommuunin jälkeen, joka asetti päiväjärjestykseen proletariaatin poliittisen toiminnan.

Me tahdomme hävittää luokat. Mikä on tuon tavoitteen saavuttamisen keino? — Proletariaatin poliittinen herruus. Ja nyt kun tämä on käynyt päivän selväksi, meiltä vaaditaan politiikkaan puuttumattomuutta! Kaikki ne, jotka julistavat politiikasta pidättäytymistä, nimittävät itseään vallankumousmiehiksi ja jopa pääasiallisesti vallankumousmiehiksi. Vallankumous on kuitenkin korkein poliittinen toiminto; sen joka pyrkii siihen, on tunnustettava myös keinot, poliittiset toiminnot, jotka valmistelevat vallankumousta, jotka kasvattavat työläisiä vallankumousta varten ja joita ilman työläiset joutuvat aina seuraavana vallankumouksen jälkeisenä päivänä Favrein ja Pyatien petkutuksen uhreiksi. Poliitikka, jota on noudatettava, on työväen politiikka; työväenpuolue ei saa laahustaa minkään porvarillisen puolueen perässä, vaan sen on julistauduttava itsenäiseksi puolueeksi, jolla on oma päämääränsä ja oma politiikkansa.

Poliittiset vapaudet, kokoontumis- ja liittoutumisoikeus ja sananvapaus ovat aseemme; voisimmeko ristiä kädet ja pidättäytyä

politiikasta, kun meiltä halutaan riistää tuo ase? Sanotaan, että jokainen poliittinen toiminto on yhtä kuin olemassaolevan järjestelmän tunnustaminen. Koska tämä järjestelmä antaa kuitenkin käsiimme keinot taistellaksemme sitä vastaan, niin noiden keinojen hyväksikäyttö ei merkitse olemassaolevan järjestelmän tunnustamista.

Ensi kerran julkaistu täydellisenä aikakauslehdessä »Kommunistifšeski Internatsional», n:o 29, 1934

Julkaistaan käsikirjottuksen mukaan

KARL MARX JA FRIEDRICH ENGELS

NÄENNÄISTÄ HAJAANNUSTA INTERNATIONAALISSA

KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON PÄÄNEUVOSTON
SULJETTU KIERTOKIRJE

Tähän mennessä Pääneuvosto on katsonut tarpeelliseksi pitäytyä kokonaan antamasta lausuntoja Internationaalin sisäisen kamppailun johdosta eikä ole milloinkaan vastannut julkisesti niihin avoi-
miin hyökkäilyihin, joita työväenliiton eräät jäsenet ovat tehneet sitä vastaan jo yli kaksi vuotta.

Jos kuitenkin voitiin edelleenkin olla vaiti, kunnes kysymyksessä olivat vain niiden muutamien vehkeilijöiden juonet, jotka koettivat ta-
hallaan saada aikaan selkkausta Internationaalin ja erään syntymästään
alkaen Internationaalille vihamielisen seuran* välillä, niin nyt, kun
Euroopan taantumus on saanut tukea tuon seuran aiheuttamista skan-
daaleista, aikana, jolloin Internationaali kokee kriisiä, jollaista se
ei ole joutunut tuntemaan perustamisestaan alkaen, Pääneuvoston
on pakko esittää historiallinen katsaus kaikista noista juonista.

I

Pariisin Kommuunin tappion jälkeen Pääneuvosto julkaisi ensi
töikseen Ranskan kansalaissotaa koskevan julkilausuman**, jossa se
ilmaisi solidaarisuutensa kaikkia Kommuunin toimia kohtaan het-
kellä, jolloin nuo toimet antoivat porvaristolle, lehdistölle ja Euroo-
pan hallituksille aiheutta syytää virtanaan mitä inhottavimpia parjauk-
sia voitettujen pariisilaisten niskaan. Osa työväenluokastakaan ei
ymmärtänyt, että sen oma asia oli kärsinyt tappion. Eräänä todistuk-
sena neuvostolle tästä oli se, että siitä erosivat sen kaksi jäsentä, kan-
salaiset Odger ja Lucraft, jotka kieltäytyivät kokonaan osoittamasta
solidaarisuutta tuota julkilausumaa kohtaan. Voidaan sanoa, että
sen julkaiseminen maailman kaikissa sivistysmaissa pani alulle työ-

---

* — Kansainvälinen sosialistisen demokratian allianssi. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 180—220. *Toim.*

väenluokan kannanottojen yhtenäisyyden Pariisin tapahtumien suhteen.

Toisaalta Internationaali sai julkilausumasta erittäin voimakkaan propagandakeinon, jonka avulla se pakotti porvarillisen lehdistön, varsinkin suuren englantilaisen lehdistön ryhtymään väittelyyn ja Pääneuvoston antamin vastauksin piti yllä tuota väittelyä.

Kommuunin monilukuisten maanpakolaisten saapuminen Lontooseen teki Pääneuvostosta avustuskomitean, ja se joutui yli kahdeksan kuukauden ajan suorittamaan tehtäviä, jotka eivät kuuluneet laisinkaan sen tavanomaisiin velvollisuuksiin. Tappion kärsineet ja häädetyt kommunnardit eivät tietenkään voineet luottaa porvariston apuun. Mitä työväenluokkaan tulee, niin se sai avunantovaatimuksen vaikeana aikana, Sveitsiin ja Belgiaan oli jo saapunut suuria maanpakolaisryhmiä, joita oli joko tuettava tai autettava siirtymään Lontooseen. Saksassa, Itävallassa ja Espanjassa kootut varat lähetettiin Sveitsiin. Englannissa yhdeksäntuntisesta työpäivästä käyty kiivas kamppailu, jonka ratkaisevana kohtana olivat Newcastlen tapahtumat¹⁹⁶, oli kuluttanut loppuun sekä työläisten henkilökohtaiset keräykset että trade unionien varat, joita muuten sääntöjen mukaan voidaankin käyttää vain ammatillisen taistelun tarkoituksiin. Herkeämättömän toiminnan ja kirjeenvaihdon ansiosta neuvosto onnistui kuitenkin keräämään pieniä rahasummia, joita se jakeli joka viikko. Amerikan työläiset vastasivat laajalti sen kehoitukseen. Olisivatpa Pääneuvoston käytettävissä olleet ne miljoonat, joita säikähtänyt porvaristo kuvitteli olevan niin runsaasti Internationaalien kassassa!

Vuoden 1871 toukokuun jälkeen ryhmä Kommuunin maanpakolaisia otettiin neuvoston kokoonpanoon sodan seurauksena poistuneiden Ranskan edustajien tilalle. Kooptoitujen joukossa oli myös Internationaalien vanhoja jäseniä ja muutamia vallankumouksellisesta tarmokkuudestaan tunnettuja henkilöitä, joiden valitseminen merkitsi Pariisin Kommuunin kunnioittamista.

Näiden kaikkien huolien ohessa neuvoston oli tehtävä valmistelutöitä konferenssin koollekutsumiseksi¹⁹⁷.

Bonapartistihallituksen ankarat vainotoimet Internationaalia vastaan estivät Baselin kongressin¹⁰¹ päätöksessä edellytetyn Pariisin kongressin koollekutsumisen. Pääneuvosto käytti hyväkseen sääntöjen 4. pykälän sille myöntämää oikeutta ja ilmoitti 12. heinäkuuta 1870 kiertokirjeellä kongressin koollekutsumisesta Mainzissa. Samanaikaisesti eri federaatioille lähetetyissä kirjeissä* se ehdotti, että Pääneuvoston toimipaikka siirrettäisiin Englannista johonkin muuhun maahan ja pyysi antamaan edustajille imperatiivisen mandaatin tämän kysymyksen suhteen. Federaatiot olivat yksimielisesti sillä kannalla, että neuvosto jäisi Lontooseen. Muutaman päivän kuluttua puhjennut Saksan ja Ranskan sota esti yleensä kongressin koollekutsumisen. Ja silloin federaatiot, joiden mielipidettä olimme kysy-

* *K. Marx.* »Luottamuksellinen ilmoitus kaikille jaostoille». *Toim.*

neet, myönsivät meille valtuudet vuoronmukaisen kongressin koollekutsumisajan määrittämiseen tapahtumien kulusta riippuen.

Heti kun poliittinen tilanne salli, Pääneuvosto kutsui koolle suljetun konferenssin nojaten vuoden 1865 konferenssin⁴⁰ ja jokaisen kongressin aikana pidettyjen organisaatiokysymyksiä käsitelleiden suljettujen istuntojen ennakkotapauksiin. Julkisen kongressin koollekutsuminen hetkellä, jolloin Euroopan taantumus vietti orgioitaan; jolloin Jules Favre vaati, että kaikki hallitukset, jopa Englannin hallituskin, luovuttaisivat maanpakolaiset rikollisina; jolloin Dufaure ehdotti tilanherrakamarille¹⁵⁴ lain, jossa Internationaali asetettiin lain ulkopuolelle¹⁹⁸, lain, jonka tekopyhän jäljitelmän Malou esitti myöhemmin belgialaisille; jolloin Sveitsissä eräs Kommuunin pakolainen oli vangittu ennakolta ennen liittohallituksen tekemää päätöstä, kun hänen luovuttamistaan oli vaadittu; hetkellä, jolloin Internationaalin jäsenten vainoaminen oli ilmeisenä perustana Beustin ja Bismarckin liittoutumiselle ja jolloin myös Viktor Emanuel kiiruhti yhtymään Internationaalia vastaan suunnattuun sopimuskohtaan; jolloin Espanjan hallitus alistui kokonaan versaillesilaisten pyöveleiden määräysvaltaan ja pakotti Madridissa sijainneen liittoneuvoston hakemaan itselleen turvapaikkaa Portugalista¹⁹⁹; vihdoin hetkellä, jolloin Internationaalin lähimpänä velvollisuutena oli tiivistää järjestöään ja ottaa vastaan hallitusten sille heittämiä taistelukutsumu — tuolla hetkellä julkisen kongressin koollekutsuminen oli mahdollonta, se olisi saattanut johtaa vain siihen, että mannermaan edustajat olisivat joutuneet hallitusten käsiin.

Kaikki jaostot, jotka pitivät jatkuvasti yhteyttä Pääneuvostoon, oli kutsuttu ajoissa konferenssiin, jonka valmistelussa kohdattiinkin vakavia vaikeuksia, vaikka kysymyksessä ei ollutkaan julkinen kongressi. Ranska ei maassa vallinneen tilanteen vuoksi voinut tietenkään valita edustajiaan. Napolin jaosto oli ainoa järjestynyt jaosto Italiassa, mutta edustajanvaaleihin mennessä se oli hajotettu asevoimin. Itävallassa ja Unkarissa Internationaalin aktiivisimmat jäsenet oli teljetty vankilaan. Saksassa sen muutamia tunnetuimpia jäseniä vainottiin valtiopetoksesta syytettyinä, toiset olivat vankilassa, ja puolueen rahavarat menivät kokonaan heidän perheidensä avustukseen. Amerikkalaiset käyttivät edustajistolle tarkoitetut varat maanpakolaisten ylläpitämiseen ja lähettivät konferenssille osoitetun tarkkan selostuksen Internationaalin asemasta maassaan. Kaikki federaatiot totesivat muuten välttämättömäksi avoimen kongressin vaihtamisen suljettuun konferenssiin.

Lontoossa 17.—23. syyskuuta 1871 pidetty konferenssi antoi työnensä päätettyään Pääneuvoston tehtäväksi julkaista konferenssin hyväksymät päätöslauselmat, yhtenäistää Järjestöllinen ohjesääntö ja julkaista se kolmella kielellä yhdessä tarkistettujen ja korjattujen Yleisten sääntöjen* kanssa, toteuttaa päätös jäsenkorttien vaihta-

* Ks. tätä osaa. ss. 13—15. *Toim.*

misesta merkkeihin, uudelleenjärjestää Internationaali Englannissa²⁰⁰ ja vihdoin löytää tarvittavat varat näiden eri töiden suorittamista varten.

Heti kun konferenssin aineistot oli julkaistu, taantumuksellinen lehdistö Pariisista Moskovaan ja Lontoosta New Yorkiin julisti työväenluokan politiikkaa koskevan päätöslauselman* niin kapinaliseksi — »Times»¹⁶⁶ syytti sitä »kylmäverisesti harkitusta julkeudesta» — että Internationaali on viipymättä asetettava lain ulkopuolelle. Toisaalta lahkolaishenkiset valejaostot tuominnut päätöslauselma²⁰¹ antoi kansainväliselle poliisille kauan kaivatun aiheen nostaa melu holhoamiensa työläisten vapaan autonomian puolustukseksi Pääneuvoston ja konferenssin nöyryyttävää despotiaa vastaan. Työväenluokka tunsii olevansa Pääneuvoston niin »raskaasti sortama», että Pääneuvosto sai Euroopasta, Amerikasta, Australiasta ja jopa Intiasta anomuksia Internationaaliin liittymisestä ja ilmoituksia uusien jaostojen perustamisesta.

II

Porvarillisen lehdistön parhaavat syytökset ja kansainvälisen poliisin valitukset saivat myötämielistä vastakaikua jopa työväenliittossammekin. Näennäisesti Pääneuvostoa vastaan, mutta itse asiassa koko työväenliittoa vastaan suunnatut juonet oli punottu työväenliiton sisällä. Noiden juonien takana on jatkuvasti *Kansainvälinen sosialistisen demokratian allianssi*, venäläisen Mihail Bakuninin luomus. Siperiasta palattuun Bakunin alkoi Herzenin »Kolokol» lehden palstoilla propagoida monivuotisen kokemuksensa tuloksena panslavismia ja rotusotaa²⁰². Myöhemmin, Sveitsissä oleskellessaan hän tuli valituksi Internationaalien vastapainoksi perustetun Rauhan ja vapauden liiton²⁰³ johtavaan komiteaan. Koska tuon porvarillisen yhdistyksen asiat sujuivat yhä huonommin, sen presidentti, herra Vogt, ehdotti Bakuninin neuvosta, että Brysselissä syyskuussa 1868 koolla ollut Internationaalien kongressi²⁰⁴ olisi solminut sopimuksen rauhan liiton kanssa. Kongressi esitti yksimielisesti vaihtoehdon: jos rauhan liitolla ovat samat tavoitteet kuin Internationaalillakin, niin sen olemassaolo on tarpeeton, tai jos sen tavoitteet ovat toiset, niin liittoutuminen on mahdotonta. Muutamia päiviä myöhemmin Bakunin teki täyskäännöksen Bernissä Rauhan ja vapauden liiton kongressissa. Hän esitti siellä pikapäin sepittämänsä ohjelman, jonka tieteellisestä arvokkuudesta voidaan päätellä yksinpä jo seuraavan lauselman perusteella: »luokkien taloudellinen ja sosiaalinen tasoittaminen»²⁰⁵. Mitättömän vähemmistön tukemana hän erosi rauhan liitosta yhtyäkseen Internationaaliin ja korvatakseen Internationaalien Yleiset säännöt omalla satunnaisella, rauhan liiton hylkäämällä ohjelmallaan ja Pääneuvoston omalla yksilödiktatuurillaan. Tämän pää-

* Ks. tätä osaa, ss. 221—222. *Toim.*

määrän tavoittamiseksi hän loi itselleen varta vasten välikappaleen, *Kansainvälisen sosialistisen demokratian allianssin*, jonka tarkoituksena oli muuttua Internationaaliksi Internationaalissa.

Bakunin löysi tarvittavia aineksia tämän yhdistyksen perustamiseksi niiden keskuudesta, joiden kanssa hän oli solminut yhteyksiä Italiassa ollessaan, ja venäläisten maanpakolaisten pienen ryhmän keskuudesta. He olivat Bakuninin asiamiehiä ja värväsivät Internationaalin jäseniä Sveitsissä, Ranskassa ja Espanjassa. Sen jälkeen kun Belgian ja Pariisin liittoneuvostot kieltäytyivät toistamiseen tunnustamasta allianssia, Bakunin päätti esittää Pääneuvoston hyväksyttäväksi uuden yhdistyksensä säännöt, mitkä olivat vain »ymmärtämättömäksi jääneen» Bernin ohjelman tarkka toisinnos. Neuvosto lähetti vastaukseksi seuraavan 22. joulukuuta 1868 päivätyn kiertokirjeen:

PÄÄNEUVOSTOLTA
KANSAINVÄLISELLE SOCIALISTISEN
DEMOKRATIAN ALLIANSSILLE

Noin kuukausi sitten muutamat kansalaiset perustivat Genèvessä *Kansainväliseksi sosialistisen demokratian allianssiksi* nimitetyn uuden kansainvälisen yhdistyksen *keskusaloitekomitean*, joka ilmoitti »erikoistehäväkseen poliittisten ja filosofisten kysymysten tutkimisen suuren *tasa-arvoisuusperiaatteen* perusteella jne.».

Tämän aloitekomitean julkaisemat ohjelma ja säännöt saatettiin Kansainvälisen työväenliiton Pääneuvoston tietoon vasta 15. joulukuuta 1868. Näiden asiakirjojen mukaisesti edellä mainittu allianssi »sulautuu kokonaan Internationaaliin», mutta samalla se perustetaan kokonaan tämän liiton ulkopuolelle. Aloitteentekijöiden sääntöjen mukaan *Internationaalin* Pääneuvoston rinnalla, joka on valittu vuoronperään Genèven²⁰⁶, Lausannen²⁰⁷ ja Brysselin kongresseissa, tulee olemaan toinen, itse itsensä nimittänyt pääneuvosto Genèvessä. *Internationaalin* paikallisten ryhmien rinnalla tulevat olemaan *allianssin* paikalliset ryhmät, jotka *Internationaalin* kansallisten toimikuntien ulkopuolella toimivien omien kansallisten toimikuntiansa välityksellä »tulevat anomaan allianssin keskustoimikunnalta niiden hyväksymistä Internationaaliin». Siten *allianssin* keskuskomitea ottaa itselleen oikeuden hyväksyä jäseniä *Internationaaliin*. Vihdoin *Kansainvälisen työväenliiton yleisellä kongressilla* tulee olemaan kaksoisolionsa — *allianssin yleinen kongressi*, sillä aloitteentekijöiden ohjesäännön mukaan työläisten vuosittaisen kongressin aikana Kansainvälisen sosialistisen demokratian allianssin edustajisto »tulee pitämään omia avoimia istuntojaan erillisessä huoneistossa» Kansainvälisen työväenliiton osastona.

Ottaen huomioon,

että Kansainvälisen työväenliiton sisällä ja ulkopuolella toimivan toisen kansainvälisen järjestön olemassaolo olisi varma keino sen hajottamiseksi;

että mikä muu henkilöryhmä tahansa saattaisi missä tahansa seurata Genèven aloiteryhmän esimerkkiä ja yhdistää Kansainväliseen työväenliittoon enemmän tai vähemmän sopivien tekosyiden perusteella muita kansainvälisiä liittoja muunlaisine erikoistehävi-neen;

että siten Kansainvälinen työväenliitto muuttuisi pian leikki-kaluksi mihin kansallisuuteen tai mihin puolueeseen hyvänsä kuulu-vien vehkeilijöiden käsissä;

että sitä paitsi Kansainvälisen työväenliiton sääntöjen mukaan sen jäseniksi hyväksytään vain paikallisia ja kansallisia jaostoja (ks. sääntöjen I ja VI pykälää);

että Kansainvälisen työväenliiton jaostoilla ei ole oikeutta hyväk-syä sääntöjä tai järjestöllisiä ohjesääntöjä, jotka ovat ristiriidassa Kansainvälisen työväenliiton Yleisten sääntöjen ja Järjestöllisen oh-jesäännön kanssa (ks. Järjestöllisen ohjesäännön XII pykälää);

että Kansainvälisen työväenliiton sääntöihin ja Järjestölliseen ohjesääntöön voi tehdä muutoksia ainoastaan yleinen kongressi, jos muutoksia kannattaa kaksi kolmannesta läsnäolevista edustajista (ks. Järjestöllisen ohjesäännön XIII pykälää);

että Brysselin yleisessä kongressissa yksimielisesti hyväksytyt päätöslauselmat ovat ratkaisseet tämän kysymyksen ennakolta *rau-han liittoa* vastaan;

että noissa kongressin päätöslauselmissa todettiin, että *rauhan liiton* olemassaolo ei ole mitenkään puolustettavissa, sillä liiton hiljattain tekemän ilmoituksen mukaan sen päämäärä ja periaatteet ovat samat kuin Kansainvälisen työväenliiton päämäärä ja periaat-teet;

että eräät allianssin aloiteryhmän jäsenet äänestivät Brysselin kongressin edustajina näiden päätöslauselmien puolesta;

Kansainvälisen työväenliiton Pääneuvosto päätti yksimielisesti istunnonaan 22. joulukuuta 1868:

1) Kansainvälisen sosialistisen demokratian allianssin sääntöjen kaikki pykälät, joissa määritellään sen suhde Kansainväliseen työ-väenliittoon, katsotaan pätemättömiksi.

2) Kansainvälistä sosialistisen demokratian allianssia ei hyväk-sytä Kansainväliseen työväenliittoon sen jaostona.

Istunnon puheenjohtaja **G. Odger**
Pääsihteeri **R. Shaw**

Lontoo, 22. joulukuuta 1868

Muutaman kuukauden kuluttua allianssi kääntyi jälleen Pääneu-voston puoleen ja kysyi, tunnustaako se, *jaa vai ei*, allianssin *periaat-teita*. Allianssi ilmoitti olevansa valmis sulautumaan Internationaa-lin jaostoihin, jos vastaus on myönteinen. Se sai vastaukseksi seuraav-an 9. maaliskuuta 1869 päivätyn kiertokirjeen:

PÄÄNEUVOSTOLTA
KANSAINVÄLISEN SOCIALISTISEN DEMOKRATIAN
ALLIANSSIN KESKUSTOIMIKUNNALLE

Sääntöjemme I pykälän mukaan työväenliittoon hyväksytään kaikki työväenyhdistykset, jotka pyrkivät samaan päämäärään, nimittäin *työväenluokan keskinäiseen puolustukseen, kehitykseen ja täydelliseen vapautukseen.*

Koska työväenluokan eri osastojen kehitykselle kussakin maassa ovat erilaiset olosuhteet, niin niiden teoreettiset katsomuksetkin, jotka kuvastavat todellista liikettä, eriävät väistämättä toisistaan.

Kansainvälisen työväenliiton säätämä toiminnan yhtenäisyys, eri kansallisten jaostojen lehdistön tehostama ajatusten vaihto ja välittömät keskustelut yleisissä kongresseissa johtavat kuitenkin vähitellen yhteisen teoreettisen ohjelman luomiseen.

Pääneuvoston tehtäviin ei näin ollen kuulu *allianssin ohjelman kriittinen tarkastelu.* Vastaako tuo ohjelma täsmällisesti proletaarista liikettä vai ei, sen tutkiminen ei ole meidän tehtävämme. Meidän kannaltamme on vain tärkeä tietää, sisältääkö se mitään sellaista, mikä olisi ristiriidassa työväenliittomme *yleisen suuntauksen kanssa*, toisin sanoen *työväenluokan täydellisen vapautuksen kanssa.* Ohjelmassanne on yksi lause, joka ei vastaa tätä vaatimusta. Pykälässä 2 sanotaan:

»Sex» (allianssi) »pyrkii ennen kaikkea *luokkien poliittiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen tasoittamiseen.*»

Kirjaimellisesti ymmärrettynä *luokkien tasoittaminen* merkitsee *pääoman ja työn sopusointua*, jota porvarilliset sosialistit propagoivat niin itsepintaisesti. *Ei luokkien tasoittaminen* — tuo toteuttamaton järjettömyys — vaan päinvastoin *luokkien hävittäminen* — siinä proletaarisen liikkeen todellinen salaisuus, joka on *Kansainvälisen työväenliiton* suuri päämäärä.

Jos kuitenkin otetaan huomioon konteksti, johon liittyy sanonta *luokkien tasoittaminen*, niin se vaikuttaa pelkästään vahingossa pujahaneelta kirjoitusvirheeltä. Pääneuvosto on varma, että te ette kieltäydy poistamasta ohjelmastanne sanontaa, joka antaa aihetta niin vaarallisille väärinkäsityksille. Periaatteidensa mukaisesti työväenliittomme antaa jokaiselle jaostolle vapauden muotoilla teoreettisen ohjelmansa, mikäli ei rikota työväenliiton yleistä suuntausta.

Näin ollen ei ole minkäänlaisia esteitä allianssin jaostojen *muuttamiselle* Kansainvälisen työväenliiton jaostoiksi.

Kun ratkaistaan lopullisesti kysymys *allianssin hajottamisesta ja sen jaostojen liittymisestä Internationaaliin*, niin ohjesääntöämme vastaavasti jokaisen uuden jaoston on *ilmoitettava Pääneuvostolle olinpaikkansa ja jäsenmääränsä.*

*Pääneuvoston istunto
9. maaliskuuta 1869*

Koska allianssi suostui näihin ehtoihin, Pääneuvosto, jonka olivat saattaneet harhaan muutamat allekirjoitukset Bakuninin ohjelmassa, hyväksyi sen Internationaaliin olettaen, että romaaninen liittokomitea Genèvessä oli tunnustanut allianssin, vaikka se oli päinvastoin varonut koko ajan joutumasta sen kanssa tekemisiin. Allianssi saavutti lähimmän tavoitteensa: se sai edustajansa Baselin kongressiin. Niistä epärehellisistä menetelmistä huolimatta, joihin Bakuninin kannattajat turvautuivat ja joita ei milloinkaan muulloin oltu käytetty Internationaalin kongresseissa, Bakunin pettyi laskelmissaan sen suhteen, että kongressi siirtäisi Pääneuvoston toimipaikan Genèveen ja hyväksyisi virallisesti saintsimonistisen pödyn perimisoikeuden viipymättömästä lakkauttamisesta, minkä toimenpiteen Bakunin esitti sosialismin käytännöllisenä lähtökohtana. Tämä oli merkinä allianssin aloittamasta ja keskeytymättömästä sodasta paitsi Pääneuvostoa myös kaikkia Internationaalin jaostoja vastaan, jotka kieltäytyivät hyväksymästä tuon lahkolaisryhmän ohjelmaa ja etenkin sen doktriinia täydellisestä pidättäytymisestä politiikan alalla.

Bakunin oli ottanut yhteyden Netšajeviin ja perustanut salaisen ylioppilasseuran Venäjälle jo ennen Baselin kongressia, jolloin Netšajev saapui Genèveen. Bakunin katki jatkuvasti oman persoonansa erilaisten »vallankumouksellisten komiteain» nimien taakse ja tavoitelti rajoittamatonta valtaa nojautuen jos minkälaisiin Cagliostron aikaisiin petkutuksiin ja silmäkääntötemppeihin. Tämän seuran tärkein propagandakeino oli se, että se saattoi Venäjän poliisin epäilyksen alaisiksi aivan syyttömiä ihmisiä lähettämällä heille Genèveä kirjeitä keltaisissa kirjekuorissa, joissa oli venäjänkielinen leima: »Salainen vallankumoukskomitea». Netšajevin juttua koskevat julkaistut selostukset todistavat, että *Internationaalin* nimeä on iljettävästi väärinkäytetty.*

Tuohon aikaan allianssi aloitti avoimen väittelyn Pääneuvostoa vastaan, aluksi Loclessa julkaistussa »Progrès» lehdessä²⁰⁹ ja sitten geneveläisessä »Égalité» lehdessä¹¹⁰, sen romaanisen federaation virallisessa äänenkannattajassa, johon muutamat allianssin jäsenet olivat tunkeutuneet Bakuninia seuraten. Pääneuvosto, joka ylenkatsoi Bakuninin henkilökohtaisen äänenkannattajan »Progrès» lehden hyökkäilyjä, ei voinut olla ottamatta huomioon »Égalité» hyökkäilyjä olettaen, että ne on tehty romaanisen liittokomitean suostumuksesta. Silloin neuvosto julkaisi 1. tammikuuta 1870 päivätyyn kiertokirjeen**, jossa sanottiin:

»Joulukuun 11. päivänä 1869 ilmestyneessä 'Égalitén' numerossa sanotaan:

*Piakkoin julkaistaan otteita Netšajevin jutusta²⁰⁸. Lukiija havaitsee ne mallinäytteeksi järjettömistä ja samalla iljettäivistä säännöistä, joista Bakuninin ystävät ovat vierittäneet vastuun *Internationaalille*.

**Ks. K. Marx—F. Engels. Werke, Bd. 16, Dietz Verlag Berlin 1963, S. 384.

'Pääneuvosto väheksyy epäilemättä äärimmäisen tärkeitä asioita. Muistutamme sille sen velvollisuuksista, jotka on osoitettu ohjesäännön ensimmäisessä pykälässä: Pääneuvosto on velvollinen täyttämään kongressin päätökset jne. Voisimme esittää Pääneuvostolle riittävästi kysymyksiä, ja vastaukset niihin muodostaisivat melko laajan asiakirjan. Teemme sen myöhemmin... Toistaiseksi jne.'

Pääneuvosto ei tunne enempää sääntöjen kuin ohjesäännönkään sellaista pykälää, joka velvoittaisi sen ryhtymään kirjeenvaihtoon tai väittelyyn 'Égalitén' kanssa tai antamaan 'vastauksia' sanomalehtien 'kysymyksiin'. Romaanisen Sveitsin jaostoja Pääneuvostossa edustaa ainoastaan Genève'ssä sijaitseva liittokomitea. Kun romaaninen liittokomitea esittää meille kysymyksiä tai syytöksiä ainoaa lailista tietä, toisin sanoen sihteerinsä kautta, niin Pääneuvosto on aina valmis vastaamaan sille. Mutta romaanisella liittokomitealla ei ole oikeutta kieltäytyä tehtävistään 'Égalitén' tai 'Progrèsin' toimittajien mieliksi eikä sallia noiden sanomalehtien anastaa sen tehtäviä. Pääneuvoston sekä kansallisten ja paikallisten komiteain organisaatiokysymyksiä koskeva kirjeenvaihto aiheuttaisi yleensä eittämättä suurta vahinkoa työväenliiton yhteisille eduille. Jos Internationaalin muut äänenkannattajat alkaisivat matkia 'Progrès' ja 'Égalité' lehtiä, niin Pääneuvostolla ei tosiaankaan olisi muuta vaihtoehtoa kuin saattaa vaitiolollaan itsensä huonoon valoon yhteiskunnan silmissä tai rikkoa velvollisuutensa vastaamalla julkisesti. 'Égalité' ja 'Progrès' ehdottivat yhdessä, että pariisilainen 'Travail' lehti²¹⁰ puolestaan hyökkäisi Pääneuvoston kimppeun. Tämäkös ei olisi Yleisen hyvän liiga²¹¹!»

Romaaninen liittokomitea oli kuitenkin jo ennen tähän kiertokirjeseen tutustumistaan erottanut allianssin kannattajat »Égalitén» toimituskunnasta.

Kaikki Internationaalin jaostot olivat hyväksyneet 1. tammikuuta 1870 päivätyin kiertokirjeen samoin kuin 22. joulukuuta 1868 ja 9. maaliskuuta 1869 päivätyt kiertokirjeet.

On itsestään selvää, että allianssi ei täyttänyt ainuttakaan hyväksymäänsä ehtoa. Sen oletetut jaostot pysyivät salassa Pääneuvostolta. Bakunin koetti pitää henkilökohtaisessa johdossaan muutamia hajanaisia ryhmiä Espanjassa ja Italiassa sekä Napolin jaoston, joka hänen vaikutuksestaan erosi Internationaalista. Hän piti yhteyttä muissa Italian kaupungeissa oleviin vähäisiin ryhmiin, jotka eivät koostuneet työläisistä, vaan asianajajista, lehtimiehistä ja muista porvarillisista doktrinääreistä. Barcelonassa hänen vaikutustaan kannattivat muutamat hänen ystävänsä. Muutamissa Etelä-Ranskan kaupungeissa allianssi koetti perustaa separatistisia jaostoja lyoni-laisten Albert Richardin ja Gaspard Blancin johdolla, joista alempana tulee vielä puhe. Lyhyesti sanoen kansainvälinen yhdistys jatkoi toimintaansa Internationaalin sisällä.

Allianssilla oli aikomus antaa ratkaiseva isku — siepata käsiin-

sä romaanisen Sveitsin jaostojen johto — Chaux-de-Fondsien edustajakokouksessa, joka avattiin 4. huhtikuuta 1870.

Kamppailun alkuna oli kysymys allianssin edustajien oikeudesta osallistua edustajakokoukseen, oikeudesta, jonka Genève'n federaation ja Chaux-de-Fondsien jaostojen edustajat kiistivät.

Vaikka allianssin kannattajat edustivat omien laskelmiensa mukaan vain viidettä osaa federaation jäsenistä, he onnistuivat turvaamaan itselleen yhden tai kahden äänen näennäisen enemmistön toistamalla baselilaiset vehkeilynsä. Heidän oman äänenkannattajansa (ks. »Solidarité»²¹², 7. toukokuuta 1870) sanojen mukaan tuo enemmistö edusti vain *viittätoista* jaostoa, kun taas yksin Genève'ssä niitä oli kolmekymmentä! Äänestyksen seurauksena romaaninen edustajakokous hajosi kahteen osaan ja kumpikin jatkoi istuntojaan erikseen. Allianssin kannattajat pitivät itseään koko federaation laillisina edustajina, he siirsivät romaanisen liittokomitean toimipaikan Chaux-de-Fondsiin ja perustivat Neuchâtelissa oman virallisen äänenkannattajansa »Solidarités», jota toimitti kansalainen Guillaume. Tuon nuoren kirjaillijan erikoistehtävänä oli parjata Genève'n »tehtaan»²¹³ työläisiä, noita vihattuja »porvareita», sotia romaanisen federaation äänenkannattajaa »Égalitéa» vastaan ja julistaa täydellistä pidättäytymistä politiikan alalla. Huomattavimpia artikkeleja tästä aiheesta kirjoittivat Marseillessa Bastelica ja Lyonissa allianssin kaksi suurta tukipylvästä Albert Richard ja Gaspard Blanc.

Palattuaan geneveläiset edustajat kutsuivat koolle jaostojensa yleisen kokouksen, joka hyväksyi heidän toimensa Chaux-de-Fondsien edustajakokouksessa Bakuninin ja tämän ystävien vastustuksesta huolimatta. Jonkin ajan kuluttua Bakunin ja hänen aktiivisimmat apurinsa erotettiin vanhasta romaanisesta federaatiosta.

Tuskin romaaninen edustajakokous oli päättynyt, kun Chaux-de-Fondsien uusi komitea vaati Pääneuvoston puuttumista asiaan lähettämällä tälle kirjeen, jonka oli sihteerinä allekirjoittanut F. Robert ja puheenjohtajana Henri Chevalley, jota kahden kuukauden kuluttua komitean äänenkannattaja »Solidarité» syytti heinäkuun 9. päivän numerossa *varkaudesta*. Tarkasteltuaan kummankin osapuolen esittämiä asiakirjoja Pääneuvosto päätti 28. kesäkuuta 1870 jättää Genève'n liittokomitealle sen entiset tehtävät ja kehotti Chaux-de-Fondsien uutta liittokomiteaa ottamaan jonkin paikkakunnan nimen. Tuon päätöksen vuoksi toiveissaan pettynyt Chaux-de-Fondsien komitea alkoi pitää melua Pääneuvoston *autoritaarisuudesta* unohtaen, että se oli ensimmäisenä vaatinut Pääneuvoston puuttumista asiaan. Sekasorto, jonka tuo komitea oli aiheuttanut Sveitsin federaatiossa itsepintaisella pyrkimyksellään romaanisen liittokomitean nimen anastamiseen, pakotti Pääneuvoston lopettamaan kaikki viralliset suhteensa siihen.

Vähän tätä ennen Louis Bonaparte oli antautunut armeijoiheen Sedanin luona.¹⁰² Internationaalien jäsenet alkoivat kaikkialla esittää vastalauseita sodan jatkamisen suhteen. Pääneuvosto paljasti 9.

syyskuuta päivätyssä julkilausumassaan* Preussin valloitusuunnitelmat, osoitti, miten vaarallinen Preussin voitto olisi proletariaatin asialle, ja varoitti saksalaisia työläisiä, että he joutuvat ensimmäisinä tuon voiton uhreiksi. Englannissa Pääneuvosto kutsui koolle *joukkokokouksia*, joissa annettiin vastaisku Englannin hovin preussilaismielisille pyrkimyksille. Saksassa Internationaaliin kuuluvat työläiset järjestivät mielenosoituksia vaatien tasavallan tunnustamista ja »kunniallista rauhaa Ranskalle»...

Mutta innokkaan Guillaumen (Neuchâtelista) sotaisa luonne toi hänen mieleensä loistavan ajatuksen: laatia *anonyymi* manifesti ja julkaista se virallisen äänenkannattajan »Solidarité» liitteenä ja lehden otsikolla²¹⁴; manifestissa vaadittiin sveitsiläisten volontääriosastojen muodostamista ja lähettämistä sotaan preussilaisia vastaan. Guillaumea itseään estivät epäilemättä sotimasta hänen pidätymisvakaumuksensa.

Lyonissa puhkesi kapina.²¹⁵ Bakunin syöksyi sinne ja sijoittautui 28. syyskuuta Albert Richardin, Gaspard Blancin ja Bastelican tukemana kaupungin raatihuoneeseen, mutta *pidättäytyi* asettamasta sen ympärille vartiota, koska piti sitä poliittisena toimenpiteenä. Muutamat kansalliskaartin jäsenet häätivät hänet häpeällisesti sieltä juuri sillä hetkellä, kun ankarien synnytystuskien jälkeen ilmaantui vihdoin päivänvaloon hänen asetuksensa *valtion lakkauttamisesta*.

Lokakuussa 1870 Pääneuvosto kooptoi ranskalaisten jäsenten poisaolessa kansalaisen Paul Robinin, brestiläisen maanpakolaisen, joka oli tunnetuimpia allianssin kannattajia ja »Égalitéssa» Pääneuvostoa vastaan suunnattujen hyökkäilyjen tekijä. Siitä alkaen Robin suoritti jatkuvasti Pääneuvostossa Chaux-de-Fonds puolivirallisen kirjeenvaihtajan tehtäviä. Hän ehdotti 14. maaliskuuta 1871, että kutsuttaisiin koolle Internationaalinen suljettu konferenssi ratkaisemaan sveitsiläistä selkkausta. Pääneuvosto kieltäytyi jyrkästi, sillä se aavisti ennakolta, että Pariisissa on kehittymässä suurtapahtumia. Robin palasi useita kertoja tähän kysymykseen ja jopa kehotti neuvostoa tekemään lopullisen päätöksen selkkauksen suhteen. Pääneuvosto päätti 25. heinäkuuta liittää tämän asian kysymyksiin, jotka asetetaan syyskuussa 1871 koollekutsuttavan konferenssin¹⁹⁵ ratkaistavaksi.

10. elokuuta allianssi, joka ei halunnut lainkaan, että sen vehkeilyjä olisi käsitelty konferenssissa, julisti itsensä hajonneeksi saman kuun 6. päivästä alkaen. Se ilmestyi kuitenkin jälleen 15. syyskuuta ja pysyi Pääneuvostoa hyväksymään sen *ateistisocialistien jaoston* nimisenä. Viidennen, Baselin kongressin järjestökysymyksiä koskevan päätöslauselman mukaisesti neuvostolla ei ollut oikeutta hyväksyä tuota jaostoa tiedustelematta mielipidettä Genèven liittokomitealta, joka oli kahden vuoden aikana joutunut kamppailemaan lah-

* Ks. tätä osaa, ss. 180—220. *Toim.*

kolaisjaostoja vastaan. Sitä paitsi neuvosto oli ilmoittanut jo aikaisemmin englantilaisille kristillisille työväenyhdistyksille (Young men's Christian Association*), että Internationaali ei hyväksy teologisia jaostoja.

6. elokuuta, allianssin hajoamispäivänä, Chaux-de-Fondsin liittokomitea esitti uudestaan pyynnön virallisten suhteiden solmimisesta Pääneuvoston kanssa ja ilmoitti tälle olevansa edelleenkin ottamatta huomioon kesäkuun 28. päivän päätöstä ja pitävänsä itseään yhä romaanisena liittokomiteana Genève'n suhteen ja katsovansa, »että tämä kysymys kuuluu yleisen kongressin ratkaistavaksi». Sama komitea lähetti 4. syyskuuta vastalauseen kiistään konferenssin toimivaltaisuuden, vaikka se oli ensimmäisenä asettanut kysymyksen konferenssin koollekutsumisesta. Konferenssi olisi vuorostaan saattanut kysyä, millainen toimivalta oli Pariisin liittoneuvostolla, jonka puoleen Chaux-de-Fondsin komitea oli kääntynyt ennen Pariisin piirityksen alkua ja pyytänyt tekemään päätöksen sveitsiläisen selkkauksen suhteen.²¹⁶ Konferenssi rajoittui kuitenkin siihen, että vahvisti Pääneuvoston 28. kesäkuuta 1870 tekemän päätöksen (perustelua ks. geneveläisen »Égalité» lokakuun 21. päivän numerosta 1871).

III

Joidenkin ranskalaisten maanpakolaisten oleskelu Sveitsissä, jossa he olivat saaneet suojapaikan, elvytti hieman allianssia.

Geneveläiset Internationaalin jäsenet tekivät maanpakolaisten hyväksi kaiken voitavansa. He antoivat näille apua heti ensi päivästä ja harjoittamalla laajaa agitaatiota estivät sveitsiläisiä viranomaisia suostumasta luovuttamaan maanpakolaisia versaillesiläisen hallituksen vaatimuksesta. Niitä taas, jotka lähtivät Ranskaan auttaakseen pakolaisia rajan ylityksessä, uhkasi suuri vaara. Miten suuresti geneveläiset työläiset hämmästyivätäkään saatuaan tietää, että jotkut pomot, sellaiset kuin B. Malon**, ottivat heti paikalla yhteyttä al-

---

* — Kristillisen nuorison liitto. *Toim.*

** Tietävätkö B. Malonin ystävät, jotka ovat jo kolme kuukautta mainostaneet häntä saman mallin mukaan *Internationaalin perustajaksi* ja julistaneet hänen kirjansa²¹⁷ *ainoaksi objektiiviseksi tutkielmaksi Kommuunista*, tietävätkö he, minkä asenteen otti tuo Batignollen määrin apulainen helmikuun vaalien aattona? B. Malon, joka ei siihen aikaan vielä aavistanut Kommuunia, vaan toivoi, että hänet valittaisiin kansalliskokoukseen, punoi juonia päästäkseen neljän vaalikomitean luetteloon Internationaalin jäsenenä. Siinä tarkoituksessa hän kiisti julkeasti Pariisin liittoneuvoston olemassaolon ja esitti komiteoille muka koko työväenliiton hyväksymänä luettelon, jonka oli laatinut hänen Batignollessa perustama jaosto. — Myöhemmin, 19. maaliskuuta, hän panetteli virallisessa asiakirjassa äskettäin tapahtuneen suuren vallankumouksen johtomiehiä. Nyt tuo anarkisti ytimiään myöten julkaisee tai sallii julkaista sellaista, mitä hän jo vuosi sitten puhui neljälle komitealle: »Internationaali — se olen minä!» B. Malon onnistui parodioimaan samanaikaisesti sekä Ludvig XIV:tä että suklaatehtailija Perronia. Olihan viimeksi mainittukin sanonut, että *ainoastaan* hänen suklaansa... kelpaa syötäväksi!

lianssin herroihin ja allianssin entisen sihteerin N. Žukovskin avulla yrittivät perustaa Genèveen, roomaanisen federaation ulkopuolelle, uuden »vallankumouksellisen sosialistisen propagandan ja toiminnan jaoston». ²¹⁸ Sääntöjensä ensimmäisessä pykälässä tämä jaosto ilmoitti, että se

»hyväksyy Kansainvälisen työväenliiton Yleiset säännöt *jättäen itselleen täydellisen toiminta- ja aloitevapauden*, mikä on työväenliiton sääntöjen ja *kongressien* hyväksymän autonomia- ja federaatioperiaatteen looginen jatko».

Toisin sanoen se jättää itselleen täydellisen vapauden jatkaa allianssin asiaa.

Malon lähetti 20. lokakuuta 1871 Pääneuvostolle kirjeen, jossa tämä uusi jaosto pyysi kolmatta kertaa hyväksymään sen Internationalin aaliin. Viidennen, Baselin kongressin päätöksen mukaisesti neuvosto kysyi Genèveen liittokomitean mielipidettä, ja tämä vastusti kiivaasti sitä, että Pääneuvosto olisi tunnustanut tämän uuden »juonien ja riitojen pesäkkeen». Neuvosto oli todella riittävässä määrin »autori-taarinen» ollakseen tyrkyttämättä koko federaatiolle B. Malonin ja allianssin entisen sihteerin N. Žukovskin tahtoa.

Koska »Solidarité» oli lakannut ilmestymästä, niin allianssin uudet kannattajat perustivat »Révolution Sociale» lehden ²¹⁹. Sen pääjohtajana oli rouva André Léo, joka vähän sitä ennen oli lausunut rauhan liiton Lausannen kongressissa:

»Raoul Rigault ja Ferré olivat Kommuunin kaksi pahaenteistä hahmoa' jotka sitä ennen» (ennen panttivankien mestausta) »olivat lakkaamatta vaatineet — tosin tuloksettomasti — verisiä toimenpiteitä.»

Ensi numerostaan alkaen lehti kiihuhti pääsemään samalle tasolle »Figaron», »Gauloisin», »Paris-Journalin» ²²⁰ ynnä muiden saastaiten lehtisten kanssa kertaamalla niiden iljettäviä hyökkäilyjä Pääneuvostoa vastaan. Se katsoi ajankohdan sopivaksi lietsoakseen kansallisuusvihaa jopa Internationaalissa. Sen sanojen mukaan Pääneuvosto on saksalainen komitea, jota johtaa bismarckilaismielinen henkilö.*

Todettuaan varmasti, että Pääneuvoston muutamat jäsenet eivät voineet kehua olevansa »ennen muuta gallialaisia», »Révolution Socialella» ei ollut muuta neuvoa kuin siepata toinen tunnus, jonka eurooppalaisen poliisi oli laskenut liikkeelle, ja ilmoittaa neuvoston *autori-taarisuudesta*.

Millaisilla tosiasioilla tuota lapsekasta sepustusta yritettiin puolustella? Pääneuvosto antoi allianssin kuolla luonnollisen kuoleman ja yksimielisesti Genèveen liittokomitean kanssa esti sen henkiinherättämisen. Sitä paitsi se kehotti Chaux-de-Fondsinkin komiteaa ottamaan

---

* Neuvoston kansallinen kokoonpano on seuraava: 20 englantilaista, 15 ranskalaista, 7 saksalaista (5 heistä ovat Internationaalien perustajia), 2 sveitsiläistä, 2 unkarilaista, 1 puolalainen, 1 belgialainen, 1 irlantilainen, 1 tanskalainen ja 1 italialainen.

itselleen sellaisen nimen, joka sallisi sen elää sovussa Internationaalien jäsenten valtaosan kanssa romaanisessa Sveitsissä.

Miten Pääneuvosto käytti hyväkseen lokakuusta 1869 lokakuuhun 1871 niitä riittävän laajoja valtuuksia, jotka Baselin kongressi oli sille myöntänyt, näitä »autoritaarisia» edesottamuksia lukuun ottamatta?

1. Helmikuun 8. p:nä 1870 pariisilainen »positivistiproletaarien yhdistys» kääntyi Pääneuvoston puoleen ja pyysi hyväksymään sen. Neuvosto vastasi sille, että yhdistyksen erityisissä säännöissä esitetyt positivistiset periaatteet pääomaa koskevassa kohdassa ovat ilmeisessä ristiriidassa Yleisten sääntöjen* johdannon kanssa, että näin olleen noista periaatteista on luovuttava ja liityttävä Internationaaliin »proletaareina» eikä »positivisteina» ja jätettävä itselleen oikeus sovitaa vapaasti omat teoreettiset katsomuksensa työväenliiton yleisiin periaatteisiin. Jaosto tunnusti oikeaksi tämän päätöksen ja liittyi Internationaaliin.

2. Lyonissa tapahtui vuoden 1865 jaoston ja hiljattain perustetun jaoston välirikko; viimeksi mainittuun jaostoon kuuluivat rehellisten työläisten rinnalla allianssin edustajat Albert Richard ja Gaspard Blanc. Kuten tällaisissa tapauksissa tavallisesti käy, Sveitsissä perustetun sovintotuomioistuimen päätöstä ei tunnustettu. Uusi jaosto esitti 15. helmikuuta 1870 Pääneuvostolle vaatimuksen, että se tekisi Baselin kongressin VII päätöslauselman perusteella päätöksen tämän selkkauksen johdosta, ja vieläpä lähetti sille valmiin päätöksen, jossa kehoitettiin tuomitsemaan häpeäpaaluun ja erottamaan Internationaalista vuoden 1865 jaoston jäsenet. Pääneuvostoa kehoitettiin allekirjoittamaan tämä päätös ja lähettämään se takaisin *paluupostissa*. Neuvosto tuomitsi tämän ennen kuulumattoman teon ja vaati esittämään vastaavat asiakirjat. Vuoden 1865 jaosto vastasi samanlaiseen pyyntöön, että Bakunin oli ottanut haltuunsa sovintotuomioistuimelle esitetyt syytöksiakirjat Albert Richardia vastaan ja kieltäytyy palauttamasta niitä; siksi jaosto ei pysty tyydyttämään täydellisesti Pääneuvoston pyyntöä. Pääneuvoston 8. maaliskuuta tästä kysymyksestä tekemä päätös ei aiheuttanut minkäänlaisia vastaväitteitä kummaltakaan puolelta.

3. Lontoon ranskalainen jaosto, joka oli hyväksynyt riveihinsä hyvin epäilyttäviä aineksia, oli vähitellen muuttunut eräänlaiseksi kommandiitti-yhtiöksi, jossa herra Félix Pyat isännöi kontrolloimattomasti. Hän käytti sitä hyväkseen järjestääkseen kompromettoivia mielenosoituksia, joissa vaadittiin L. Bonaparten mestausta yms., ja levittääkseen Ranskassa järjettömiä manifestejaan Internationaalien nimissä. Pääneuvosto rajoittui ilmoittamaan työväenliiton äänenkannattajissa, että herra Pyat ei ole Internationaalien jäsen eikä Internationaali voi vastata hänen teoistaan ja edesottamuksistaan. Silloin ranskalainen jaosto julisti, että se ei tunnusta enempää Pääneu-

---

* Ks. tätä osaa, ss. 13—15. *Toim.*

vostoa kuin kongressejakaan; se liimasi Lontoon seinille plakaatteja, joissa ilmoitettiin, että koko Internationaali ranskalaista jaostoa lukuun ottamatta on vastavallankumouksellinen yhdistys. Kun Internationaalin ranskalaisia jäseniä vangittiin kansanäänestyksen¹²⁶ aattona sillä tekosyillä, että he ovat osallisia salaliittoon, jonka poliisi oli tosiasiansa tekaissut, mutta joka vaikutti uskottavalta pyätistien manifestien vuoksi, niin Pääneuvoston oli julkaistava »Marseillaise»¹²⁹ ja »Réveil»¹²⁸ lehdissä 10. toukokuuta 1870 tekemänsä päätöslauselma, jossa sanottiin, että ranskalainen jaosto ei ole enää yli kahteen vuoteen kuulunut Internationaaliin ja sen esiintymiset ovat poliisin asiamiesten toimeenpanemia. Tämän askeleen tarpeellisuutta todisti Pariisiin liittoneuvoston ilmoitus samoissa sanomalehdissä sekä Internationaalin pariisilaisten jäsenten ilmoitus heidän oikeusjuttunsa aikana. Kummassakin ilmoituksessa vedottiin neuvoston päätöslauselmaan. Ranskalainen jaosto hajosi sodan alussa, mutta samoin kuin allianssi Sveitsissä, se ilmestyi jälleen Lontoossa uusine liittolaisineen ja toisennimisensä.

Konferenssin viimeisinä päivinä Kommuunin maanpakolaiset perustivat Lontoossa jonkin ranskalaisen vuoden 1871 jaoston, johon kuului noin 35 jäsentä. Ensimmäisenä »autoritaarisena» tekonaan Pääneuvosto paljasti julkisesti tuon jaoston sihteerin Gustave Durandin ranskalaisen poliisin vakoilijaksi. Hallussamme olevista asiakirjoista näkyy, että poliisin tarkoituksena oli saada Durand konferenssiin ja tehdä hänestä sitten Pääneuvoston jäsen. Koska uuden jaoston säännöissä edellytettiin, että sen jäsenet »eivät voi hyväksyä muiden kuin ainoastaan oman jaostonsa edustajien nimittämisen Pääneuvostoon», niin kansalaiset Theisz ja Bastelica poistuivat Pääneuvostosta.

17. lokakuuta jaosto lähetti neuvostoon kaksi jäsentään, joille se oli antanut imperatiivisen mandaatin; toinen heistä ei ollut kukaan muu kuin herra Chautard, entinen tykistökomitean jäsen. Neuvosto kieltäytyi hyväksymästä heitä jäsenikseen ennen kuin on tarkastettu vuoden 1871 jaoston säännöt.* Tässä riittänee palauttaa mieleen näiden sääntöjen aiheuttaman kiistan pääkohdat.

2. pykälässä sanotaan:

»Jaoston jäseneksi päästäkseen on esitettävä tiedot toimeentulosta, siveellisyytakeet jne.»

Neuvosto kehotti 17. lokakuuta 1871 tekemässään päätöslauselmassa jättämään pois sanat »*esitettävä tiedot toimeentulosta*».

»Epäilyttävissä tapauksissa jaosto saattaa ottaa selvää toimeentulosta 'siveellisyytakeena', neuvosto sanoi, »vaikka joissakin tapauksissa — esimerkiksi kun on kysymys maanpakolaisista, lakossa olevista työläisistä jne. — varojen puute saattaa täysin olla siveelli-

* Jonkin ajan kuluttua tämä Chautard, jota tyrkytettiin Pääneuvostolle, hädettiin jaostostaan Thiersin poliisin asiamiehenä. Hänet paljastivat ne samaiset henkilöt, jotka olivat valinneet hänet sopivimmaksi edustajakseen Pääneuvostoon.

syyden takeena. Mutta se että Internationaaliin hyväksyttäviltä vaadittaisiin yleisenä ehtona toimeentuloa koskevien tietojen esittämistä, olisi porvarillinen uudistus, joka olisi ristiriidassa Yleisten sääntöjen kirjaimen ja hengen kanssa.» Jaosto vastasi,

»että Yleiset säännöt asettavat jaostot vastuuseen jäsentensä siveellisyydestä ja siis tunnustavat, että näillä on oikeus vaatia sellaisia takeita, joita nämä pitävät tarpeellisina.»

Tähän Pääneuvosto vastasi 7. marraskuuta:

»Tältä kannalta katsoen Internationaalin jaosto, jonka perustaisivat teetotalers (raittiusseurojen jäsenet), saattaisi liittää paikallisiin sääntöihinsä seuraavanlaisen pykälän: »jaoston jäseneksi päästykseen on sitouduttava valalla pidättymään kaikista alkoholijuomista.» Lyhyesti sanoen jaostot saattaisivat asettaa paikallisissa säännöissään mitä järjettömimpiä ja erilaisimpia ehtoja Internationaaliin hyväksymiselle sillä tekosyyllä, että siten ne voivat olla varmoja jäsentensä siveellisyydestä... »Lakkolaisten toimeentulolähteenä on lakkokassa», ranskalainen vuoden 1871 jaosto lisää. Tähän voidaan sanoa vastaväitteeksi ennen muuta, että lakkokassa on usein näennäinen... Sitä paitsi viralliset tutkimukset Englannissa ovat osoittaneet, että suurin osa Englannin työläisistä... on pakotettu — joko lakkosten ja työttömyyden seurauksena tai riittämättömien palkkojen ja lähestyneiden maksuaikojen seurauksena ja monista muista syistä — turvautumaan jatkuvasti panttilaitokseen ja *velkoihin*. Ne ovat sellaisia toimeentulolähteitä, joista ei voida vaatia tietoja ilman luvutonta sekaantumista kansalaisten yksityiselämään. Siis jompikumpi: joko jaosto toimeentuloa koskevia tietoja vaatiessaan kaipaa vain siveellisyystakeita, ja silloin Pääneuvoston ehdotus on tämän tavoitteen mukainen... Tai sääntöjen 2. pykälässä jaosto puhuu tarkoituksellisesti toimeentuloa koskevien tietojen esittämisestä hyväksymisehtona siveellisyystakeiden *ohessa*... ja siinä tapauksessa neuvosto toteaa, että se on porvarillinen uudistus, joka on ristiriidassa Yleisten sääntöjen kirjaimen ja hengen kanssa.»*

Heidän sääntöjensä 11. pykälässä sanotaan:

»Pääneuvostoon lähetetään yksi tai useampia edustajia.»

Neuvosto vaati, että tämä pykälä olisi pyyhitty yli, »sillä Internationaalin Yleiset säännöt eivät myönnä jaostoille oikeutta lähettää edustajia Pääneuvostoon». »Yleisissä säännöissä tunnustetaan vain kaksi Pääneuvoston jäsenten valintatapaa: joko heidät valitsee kongressi tai kooptoi Pääneuvosto...», se lisäsi.

Aikoinaan tosin Lontoossa olleita eri jaostoja oli kehoitettu lähettämään omat edustajansa Pääneuvostoon, joka ollakseen rikkomatta Yleisiä sääntöjä menetteli aina seuraavalla tavalla: se määritteli ennakolta kunkin jaoston edustajien lukumäärän, mutta piti oikeute-

---

* *K. Marx—F. Engels. Werke, Bd. 17, Dietz Verlag Berlin 1968, S. 461.*

naan hyväksyä tai olla hyväksymättä heidät kokoonpanoonsa riipuen siitä, pitikö se heitä kyvykkäinä suorittamaan heille kuuluvia yleisiä johtotehtäviä. Näistä edustajista tuli Pääneuvoston jäseniä siksi, että Yleiset säännöt myönsivät neuvostolle oikeuden uusien jäsenten kooptointiin, eikä siksi, että he olivat jaostojensa lähettämiä. Ennen viime konferenssissa hyväksyttyä päätöstä Lontoon neuvosto toimi sekä Kansainvälisen työväenliiton Pääneuvostona että Englannin keskusneuvostona. Siksi se piti tarkoituksenmukaisena hyväksyä kokoonpanoonsa sen itsensä välittömästi kooptoitujen jäsenten lisäksi myös ne jäsenet, joita vastaavat jaostot olivat ensiksi ehdottaneet. Olisi suuri virhe samastaa Pääneuvoston valitsemisjärjestys ja Pariisin liittoneuvoston vaalit, sillä viimeksi mainittu ei ollut edes kansallisen edustajakokouksen valitsema kansallinen neuvosto, kuten esimerkiksi Brysselin tai Madridin liittoneuvosto. Pariisin liittoneuvosto koostui yksinkertaisesti Pariisin jaostojen edustajista... Pääneuvoston valitsemisjärjestys on säädetty Yleisissä säännöissä, eikä sen jäseniä varten ole olemassa muita imperatiivisia mandaatteja kuin Yleiset säännöt ja Ohjesääntö... Kun otetaan huomioon edellinen pykälä, niin on selvä, että 11. pykälän tarkoituksena on muuttaa täydelleen Pääneuvoston kokoonpanoa ja vastoin Yleisten sääntöjen 3. pykälää tehdä siitä lontoolaisten jaostojen edustajien kokous, jossa koko Kansainvälisen työväenliiton vaikutus korvattaisiin paikallisten ryhmien vaikutuksella. Pääneuvosto, jonka ensimmäisenä velvollisuutena on kongressien päätösten täyttäminen (ks. Genèven kongressissa hyväksytyin Järjestöllisen ohjesäännön I pykälää), ilmoitti vihdoin, että »ranskalaisen vuoden 1871 jaoston esittämät katsomukset perinpohjaisista muutoksista, joita olisi tehtävä Pääneuvoston kokoonpanoa koskeviin Yleisten sääntöjen pykäliin, eivät liity millään tavalla kysymykseen, jota sen olisi käsiteltävä».

Neuvosto sanoi muuten hyväksyvänsä kokoonpanoonsa tuon jaoston kaksi edustajaa samoilla ehdoilla kuin muidenkin Lontoon jaostojen edustajat.

Vuoden 1871 jaostoa ei tyydyttänyt tämä vastaus ja se julkaisi 14. joulukuuta julistuksen, jonka olivat allekirjoittaneet sen kaikki jäsenet, muiden muassa uusi sihteerikin, joka häädettiin kohta emigranttien joukosta, sillä hän oli osoittautunut lurjukseksi. Julistuksessa syytettiin Pääneuvostoa, joka oli kieltäytynyt ottamasta itselleen lainsäädännöllisiä tehtäviä, »mitä karkeimmasta sosiaalisen ajatuksen vääristelystä».

Esitämme muutamia mallinäytteitä tunnollisuudesta, jota oli tätä asiakirjaa laadittaessa osoitettu.

Lontoon konferenssi lausui hyväksymyksensä saksalaisten työläisten käyttäytymisestä sodan aikana.²²¹ On aivan selvää, että tässä sveitsiläisen edustajan* ehdottamassa, belgialaisen edustajan kannattamassa ja yksimielisesti hyväksytyssä päätöslauseelmassa tarkoitet-

* — N. Utin'in. *Toim.*

tiin vain saksalaisia Internationaalin jäseniä, jotka šovinisminvastaisen käyttäytymisensä vuoksi saivat sota-aikana vankilatuomion ja ovat nytkin vielä vankilassa. Estääkseen kaikki pahansuopaiset tulkinnot Pääneuvoston Ranskan sihteeri* selitti sitä paitsi hiljattain tuon päätöslauselman todellisen tarkoituksen kirjeessään, joka julkaistiin »Qui Vive!», »Constitution», »Radical», »Emancipation», »Europe» ym. lehdissä. Viikon kuluttua, 20. marraskuuta 1871, viisitoista ranskalaisen vuoden 1871 jaoston jäsentä julkaisivat kuitenkin »Qui Vive!» lehdessä »vastalauseen», joka oli täynnä saksalaisille työläisille osoitettuja solvauksia, ja julistivat konferenssin päätöslauselman kiistattomaksi todistukseksi siitä, että Pääneuvostossa vallitsee »pangermanismin aate». Saksan koko feodaalis-, liberaalis- ja poliisihenkinen lehdistö tarttui puolestaan ahnaasti tähän välikohtaukseen todistaakseen saksalaisille työläisille, että heidän internationaalistiset toiveensa ovat turhia. Lopuksi koko vuoden 1871 jaosto kannatti kokonaisuudessaan marraskuun 20. päivän vastalauseetta ja liitti sen joulukuun 14. päivän julistukseensa.

Osoittaakseen, että »Pääneuvosto on joutunut autoritaarisuuden kaltevalle pinnalle», julistus vetosi siihen, että »Pääneuvosto oli julkaissut *sen itsensä tarkistamien Yleisten sääntöjen virallisen painoksen*».

Riittää kun silmäisee sääntöjen uuteen painokseen vakuuttuakseen siitä, että liitteessä vedotaan jokaisen pykälän suhteen lähteisiin, jotka todistavat sen autenttisuutta! Mitä taas tulee sanoihin »*virallinen* painos», niin Internationaalin ensimmäinen kongressi päätti, että »Yleisten sääntöjen ja Ohjesäännön *virallisen ja velvoittavan* tekstin julkaisee Pääneuvosto» (ks. »Kansainvälisen työväenliiton työkongressi, joka pidettiin Genèvessä 3.—8. syyskuuta 1866, s. 27, huomautus»).

On itsestään selvää, että vuoden 1871 jaosto piti jatkuvasti yhteyttä geneveläisiin ja neuchâtelilaisiin hajottajiin. B. Malon, joka oli vasta äsken kirjeessään eräälle neuvoston jäsenelle esittänyt hyvin raskaita syytöksiä jaoston jäsentä, Chalainia vastaan, rehabilitoi tämän aivan odottamatta, kun Chalain osoitti kamppailussa Pääneuvostoa vastaan sellaista tarmokkuutta, jollaista hän ei ollut osoittanut milloinkaan Kommuunia puolustaessaan. Ranskalaisen vuoden 1871 jaoston julistus ei muuten ollut vielä ehtinyt ilmestyä, kun sen riveissä puhkesi kansalaisota. Ennen muuta siitä erosivat Theisz, Avrial ja Camélinat. Sen jälkeen se hajosi muutamaksi pikku ryhmäksi, yhtä niistä johtaa herra Pierre Vésinier, joka oli erotettu Pääneuvostosta Varlinin ja muiden parjaamisesta ja myöhemmin Brysselin vuoden 1868 kongressissa valittu belgialainen komissio oli häätänyt hänet Internationaalista. Toisen näistä ryhmistä oli perustanut B. Landeck, joka vapautui vain 4. syyskuuta tapahtuneen poliisiprefekti Piétrin odottamattoman paon ansiosta velvollisuudestaan,

---

* — A. Serraillier. *Toim.*

»jota hän oli suorittanut tunnollisesti, nimittäin harrastamasta *politiikkaa* ja hoitamasta Internationaalien asioita Ranskassa» (ks. »Kansainvälisen työväenliiton kolmas oikeusjuttu Pariisissa», 1870, s. 4).

Toisaalta ranskalaisten maanpakolaisten perusjoukko Lontoossa perusti jaoston, joka toimi täydellisessä yhteisymmärryksessä Pääneuvoston kanssa.

IV

Neuchâtelissa liittokomitean selän takana piilottelevilla allianssin herroilla oli aikomus saada uudelleen aikaan entistä laajempi hajaannus Internationaalissa, ja he kutsuivat koolle 12. marraskuuta 1871 jaostojensa edustajakokouksen Sonvillieriin. Kahdessa kirjeessä ystävälleen Robinille herra Guillaume oli jo heinäkuussa uhkaillut Pääneuvostoa tuollaisella kampanjalla, jos se ei tunnustaisi heidän olevan oikeassa »geneveläisten rosvojen suhteen».

Sonvillierin edustajakokouksessa oli kuusitoista edustajaa, jotka sanoivat edustavansa yhdeksää jaostoa, siinä luvussa myös uutta geneveläistä »vallankumouksellisen sosialistisen propagangan ja toiminnan jaostoa».

Nuo kuusitoista aloittivat anarkistisesta asetuksesta, jossa romaaninen federaatio ilmoitettiin hajalle lasketuksi. Federaatio kiiroitti palauttamaan allianssin jäsenille heidän »autonomiansa» ajamalla heidät pois kaikista jaostoista. Pääneuvoston on muuten tunnustettava heidän älynväläyksensä, kun he ottivat Juran federaation nimen, joka heille oli annettu Lontoon konferenssissa.

Sen jälkeen kuudentoista edustajakokous ryhtyi »uudelleenjärjestämään Internationaalia» julkaisemalla konferenssia ja Pääneuvostoa vastaan suunnatun kiertokirjeen kaikille Kansainvälisen työväenliiton federaatioille.

Kiertokirjeen laatijat syyttivät Pääneuvostoa ennen kaikkea siitä, että se oli 1871 kutsunut kongressin asemesta koolle konferenssin. Edellä esitetyistä selityksistä näkyy, että nuo hyökkäilyt oli suunnattu välittömästi koko Internationaalia vastaan, joka oli yksimielisesti suostunut kutsumaan koolle konferenssin, jossa kansalaiset Robin ja Bastelica edustivat muuten allianssia asian vaatimalla tavalla.

Pääneuvostolla oli edustajansa jokaisessa kongressissa; esimerkiksi Baselin kongressissa heitä oli kuusi. Mutta nuo kuusitoista väittivät, että

»konferenssin enemmistö oli ennakolta valmisteltu siten että kuudelle Pääneuvoston edustajalle myönnettiin päätösvaltainen äänioikeus».

Todellisuudessa konferenssissa läsnäolleiden Pääneuvoston edustajien joukosta ranskalaiset maanpakolaiset edustivat Pariisiin Kommunian, ja Pääneuvoston englantilaiset ja sveitsiläiset jäsenet saivat vain harvoissa tapauksissa osallistua istuntoihin, kuten seuraavalle kongressille esitettävistä pöytäkirjoista näkyy. Yhdellä neuvoston

edustajalla oli kansallisen federaation valtakirja. Kuten konferenssil-le osoitetusta kirjeestä näkyy, toiselle neuvoston jäsenelle ei oltu lähetetty valtakirjaa, koska sanomalehdissä oli ollut ilmoitus hänen kuolemastaan*. Jäljellä on yksi edustaja. Näin ollen yksin Belgian edustajien lukumäärän suhde Pääneuvoston edustajien määrään on sama kuin 6:1.

Kansainvälinen poliisi, jolta Gustave Durandin hahmossa kiellettiin pääsy konferenssiin, valitti katkeroituneena, että »salaisen» konferenssin koollekutsuminen oli Yleisten sääntöjen rikkomista. Se ei tuntenut vielä riittävästi yleistä Ohjesääntöämme eikä tiennyt, että järjestöksyimyksiä käsittelevät kongressien istunnot ovat *ehdottomasti suljettuja*.

Sen valitukset synnyttivät silti myötämielistä vastakaikua Sonvillieriin kokoontuneissa kuudessatoista, jotka alkoivat huutaa:

»Ja kaiken lisäksi konferenssi päätti, että Pääneuvosto määrää itse tulevan kongressin tai *sitä korvaavan konferenssin* koollekutsumisajan ja -paikan; näin ollen meitä uhkaa vaara, että yleiset kongressit, nuo Internationaalin suuret julkiset kokoukset, lakkautetaan.»

Nuo kuusitoista eivät halunneet ymmärtää, että tällä päätöksellä Internationaali vain vahvisti kaikkien hallitusten nähden horjumattontonta aikomustaan pitää tavalla tai toisella yleisiä kokouksiaan kaikota vainotoimenpiteistä huolimatta.

Geneveläisten jaostojen yleisessä kokouksessa 2. joulukuuta 1871 kansalaiset Malon ja Lefrançais saivat huonon vastaanoton. He ehdottivat, että hyväksyttäisiin kuudentoista Sonvillierissä tekemät päätökset, annettaisiin paheksumislausunto Pääneuvostolle ja kieltäydettäisiin tunnustamasta konferenssia. — Konferenssi oli päättännyt, että »ne konferenssin päätöslauselmat, joita ei ole tarkoitettu julkais-tavaksi, *tullaan* saattamaan *eri maiden liittoneuvostojen tietoon Pääneuvoston* kirjeenvaihtaja-sihteerien *välityksellä*».

B. Malon ja hänen ystävänsä väaristelivät tätä täysin Yleisten sääntöjen ja Ohjesääntöjen mukaista päätöstä seuraavalla tavalla:

»Osa konferenssin päätöslauselmista *tullaan* saattamaan *vain* liittoneuvoston ja kirjeenvaihtaja-sihteerien *tietoon*.»

He syyttivät Pääneuvostoa lisäksi siitä, että se »on rikkonut *vilpittömyysperiaatetta*» kieltäytymällä antamasta poliisiin käsiin niitä päätöksiä, joiden ainoana tarkoituksena on Internationaalin uudestijärjestäminen niissä maissa, joissa se on kielletty, »*saatettuaan nuo päätökset julkisuuteen*».

Kansalaiset Malon ja Lefrançais valittivat edelleen, että

»konferenssi on loukannut ajatuksen ja sen ilmaisun vapautta... myöntämällä Pääneuvostolle oikeuden paljastaa ja väittää vääräksi mikä jaostojen ja federaatioiden äänenkannattaja hyvänsä, jossa käsitellään joko työväenliiton peruspe-

---

* Tarkoitetaan Marxia. *Toim.*

riaatteita tai jaostojen ja federaatioiden keskinäisiä etuja tai vihdoin koko työväenliiton yhteisiä etuja (ks. 'Égalité', 21. lokakuuta).

Mitä sitten on esitetty »Égalité» lokakuun 21. päivän numerossa? Konferenssin päätöslauselma, jossa se »varoittaa, että Pääneuvoston on vastaisuudessa paljastettava ja väitettävä julkisesti vääriksi kaikki itseään Internationaalien äänenkannattajiksi nimittävät sanomalehdet, jotka 'Progrès' ja 'Solidarité' lehtien tavoin ryhtyivät käsittelemään palstoillaan porvarillisen yleisön nähden kysymyksiä, joita kuuluu käsitellä yksinomaan paikallisten ja liittokomiteain ja Pääneuvoston istunnoissa tai federaatioiden suljetuissa istunnoissa tai yleisissä järjestökysymyksille omistetuissa kongresseissa».

Jotta B. Malonin happamenmakeat valitukset voitaisiin arvostaa niiden ansaitsemalla tavalla, on otettava huomioon, että tuo päätöslauselma tekee kerta kaikkiaan lopun niiden lehtimiesten yrityk-
sistä, jotka halusivat itse korvata Internationaalien vastuunalaiset komiteat ja näytellä Internationaalissa samaa osaa, jota lehtimiesboheemit esittävät porvarillisessa maailmassa. Nimenomaan tällaisen yrityksen tuloksena *allianssin* jäsenet toimittivat roomalaisen federaation virallista äänenkannattajaa, »Égalité» lehteä geneveläisen liittokomitean nähden federaatiolle täysin vihamielisessä hengessä.

Pääneuvosto saattoi muuten ilman Lontoon konferenssiakin »paljastaa ja väittää julkisesti vääriksi» lehtimiesten väärinkäytökset, sillä Baselin kongressissa oli päätetty (pätöslauselma II), että

»Jaostojen on lähetettävä viipymättä Pääneuvostolle kaikki julkaisut, joissa hyökkäillään työväenliittoa vastaan.»

Romaaninen liittokomitea sanoi 20. joulukuuta 1871 päivätyssä julistukses-
saan (»Égalité», 24. joulukuuta): »Tätä kohtaa ei ilmeisestikään hyväksytty siinä tarkoituksessa, että Pääneuvosto säilyttäisi arkistossaan julkaisut, joissa hyök-
käillään työväenliittoa vastaan, vaan että se vastaisi niihin ja tarpeen tullen hävittäisi parhausten ja vihamielisten hyökkäilyjen vahingollisen vaikutuksen. On ilmeistä niin ikään, että tämä kohta koskee kaikkia julkaisuja yleensä, ja koska emme halua jättää vastauksetta porvarillisten lehtien hyökkäilyjä, niin semmitenkin meidän on väitettävä vääriksi keskusedustajistomme, Pääneuvoston, välityksellä ne julkaisut, jotka verhoavat hyökkäilynsä meitä vastaan työväenliittomme nimellä.»

Huomautettakoon muuten, että »Times», tuo kapitalistisen lehdistön Leviatan, Lyonissa ilmestyvä liberaalisen porvariston lehti »Progrès» ja ääriantumuksellinen lehti »Journal de Genève»²²² syytivät konferenssia vastaan samoja moitteita ja miltei samoin sanoin kuin kansalaiset Malon ja Lefrançais.

Kuudentoista kiertokirje esiintyi aluksi konferenssin koollekutsumista vastaan, sitten sen kokoonpanoa ja muka salaista luonnetta vastaan ja sitten hyökkäsi sen päätöksiäkin vastaan.

Todettuaan aluksi, että Baselin kongressi luopui oikeuksistaan

»myöntämällä Pääneuvostolle oikeuden hyväksyä tai olla hyväksymättä Internationaaliiin ja erottaa tilapäisesti Internationaalien jaostoja»,

kiertokirje syyttää edelleen konferenssia seuraavasta rikoksesta:

»Tämä konferenssi... hyväksyi päätöksiä... joiden pyrkimyksena on Internationalin, autonomisten jaostojen vapaan federaation, muuttaminen Pääneuvostolle täydellisesti alistettujen kurinalaisten jaostojen hierarkiseksi ja autoritaariseksi järjestöksi, ja Pääneuvosto saattaa mielensä mukaan kiellettyä hyväksymästä jaostoja tai keskeyttää niiden toiminnan!»

Edelleen kiertokirjeessä palataan Baselin kongressiin, joka muka »vääristeli Pääneuvoston tehtäviä».

Kaikki nämä kuudentoista laatiman kiertokirjeen ristiriidat kiteytyvät seuraavaan: vuoden 1871 konferenssi on vastuussa vuoden 1869 Baselin kongressin päätöksistä ja Pääneuvosto on syyllistynyt siihen, että se on noudattanut sääntöjä, jotka velvoittavat sitä täyttämään kongressin päätökset.

Todellisuudessa kaikkien näiden konferenssia vastaan tehtyjen hyökkäilyjen oikea syy on salatumpi. Ennen kaikkea konferenssi esti päätöksillään *allianssin* herrojen vehkeilyt Sveitsissä. Lisäksi allianssin johtomiehet saivat Italiassa, Espanjassa, osassa Sveitsiä ja Belgiaa aikaan ilmeistä sekavuutta *Kansainvälisen työväenliiton ohjelman* ja *Bakuninin pikapäin sepustaman ohjelman vuoksi* ja ylläpitivät sitä tavattoman itsepintaisesti.

Kahdessa päätöslauselmassa proletariaatin politiikasta ja lahkolaisjaostoista konferenssi kiinnitti huomiota tuohon tahallisesti aikaansaatuun hämminkiin. Edellinen päätöslauselma, joka teki lopun Bakuninin ohjelman julistamasta politiikasta pidättäytymisestä, sai täydellisen perustelun johdannossaan, joka nojaa Yleisiin sääntöihin, Lausannen kongressin päätökseen ja muihin aikaisempiin tapauksiin.*

---

* Tässä konferenssin päätöslauselma *työväenluokan poliittisesta toiminnasta*: »Ottaan huomioon, että alkuperäisten sääntöjen johdannossa sanotaan: »Työväenluokan taloudellinen vapauttaminen on suuri päämäärä, jolle koko poliittinen liike on alistettava *keinona*»;

että Kansainvälisen työväenliiton Perustavassa manifestissa (1864) sanotaan: »Maan ja pääoman magnaatit tulevat aina käyttämään hyväkseen poliittisia etuoikeuksiaan puolustukseen taloudellisia monopolejaan ja ikuistaakseen ne. He eivät ainoastaan ole edistämättä työn vapauttamista, vaan tulevat päinvastoin edelleenkin asettamaan kaikkia mahdollisia esteitä sen tielle... Poliittisen vallan valtaamisesta on siis tullut työväenluokan suuri velvollisuus»;

että Lausannen kongressissa (1867) hyväksyttiin seuraava päätöslauselma: »Työläisten sosiaalinen vapautus liittyy eristämättömästi heidän poliittiseen vapautukseensa»;

että Pääneuvoston julistuksessa, joka koskee Internationalin ranskalaisten jäsenen oletettua salaliittoa kansanäänestyksen aattona (1870), sanotaan: »Sääntöjemme ajatuksen mukaisesti Englannissa, Euroopan mantereella ja Amerikassa olevien jaostojemme erityisenä kiistattomana tehtävänä ei ole ainoastaan se, että ne ovat työväenluokan järjestöllisiä taistelukeskuksia, vaan myös se, että ne kannattavat kyseisissä maissa jokaista poliittista liikettä, joka myötävaikuttaa lopullisen päämäärämme — työväenluokan taloudellisen vapautuksen — saavuttamiseen»;

että alkuperäisten sääntöjen vääristellyt käännökset ovat antaneet aihetta väärin tulkintoihin, jotka ovat vahingoittaneet Kansainvälisen työväenliiton kehitystä ja toimintaa;

Siirtykäämme nyt lahkolaisryhmiin:

Alkuvaiheessa proletariaatin taistelu porvaristoa vastaan on lahkolaisliikkeen luontoista. Se on ymmärrettävää kaudella, jolloin proletariaatti ei ole vielä riittävän kehittyntä voidakseen toimia luokkana. Arvostellessaan sosiaalisia ristiriitoja jotkin ajattelijat esittävät noiden ristiriitojen mielikuvituksellisia ratkaisuja. Työläisjoukkojen tehtäväksi jää tällöin vain hyväksyä ne, propagoida ja toteuttaa niitä. Noiden aloitteentekijöiden perustamat lahkot olivat olemukseltaan abstinenteja, pidättyväisiä: ne olivat erillään kaikesta todellisesta toiminnasta, politiikasta, lakoista, liitoista, lyhyesti kaikesta joukkoliikkeestä. Joukkona proletariaatti jäi aina välinpitämättömäksi tai jopa vihamieliseksi heidän propagandalleen. Pariisin ja Lyonin työläiset eivät halunneet tuntea saintsimonisteja, fourieristeja tai ikarialaisia, eivätkä myöskään englantilaiset chartistit ja tradeunionistit tunnustaneet owenilaisia. Syntyessään liikkeen vipusimena olleet lahkot muuttuivat esteeksi heti kun liike ohitti ne kehityksessään; silloin ne muuttuivat taantumuksellisiksi. Tätä todistavat lahkot Ranskassa ja Englannissa ja viime aikoina lassallelaiset Saksassa, jotka useita vuosia estivät proletariaatin järjestäytymistä ja lopulta muuttuivat pelkäksi poliisin käyttämäksi välikappaleeksi. Tämä on yleensä proletaarisen liikkeen lapsuutta samoin kuin astrologia ja alkemia ovat tieteen lapsuutta. Proletariaatin oli jätettävä taakseen tämä vaihe, ennen kuin kävi mahdolliseksi Internationaalien perustaminen.

Toisin kuin haaveilevat ja keskenään kilpailevat lahkolaisjärjestöt, Internationaali on todellinen taistelujärjestö, joka yhdistää kaikkien maiden proletariaattia sen yhteisessä taistelussa kapitalisteja ja maanomistajia ja heidän valtioksi järjestynyttä luokkaherruuttaan vastaan. Siksi Internationaalien säännöissä puhutaan vain »työväenyhdistyksistä», jotka pyrkivät samaan päämäärään ja tunnustavat saman ohjelman. Siinä rajoitetaan hahmottelemaan proletaarisen liik-

---

ottaen huomioon,

että Internationaalilla on vastassaan hillitön taantumus, joka tukahduttaa julkisesti kaikki työläisten vapautumisyritykset ja pyrkii raa'an väkivallan avulla säilyttämään luokkaeroavuudet ja niiden aiheuttaman omistavien luokkien poliittisen herruuden;

että työväenluokka pystyy toimimaan luokkana omistavien luokkien yhdistynyttä valtaa vastaan ainoastaan järjestäytyttyään erikoiseksi poliittiseksi puolueeksi, joka asettuu kaikkia omistavien luokkien perustamia vanhoja puolueita vastaan;

että tuo työväenluokan järjestäytyminen poliittiseksi puolueeksi on välttämätöntä yhteiskunnallisen vallankumouksen voiton turvaamiseksi ja sen lopullisen päämäärän — luokkien hävittämisen — saavuttamiseksi;

että työväenluokan on käytettävä taloudellisen taistelun tuloksena saavuttamaansa voimien yhteenliittymistä vipusimena myös poliittisessa taistelussaan suurmaanomistajien ja kapitalistien poliittista valtaa vastaan —

konferenssi muistuttaa *Internationaalien* jäsenille,

että työväenluokan taistelussa sen taloudellinen liike ja poliittinen toiminta liittyvät erottamattomasti toisiinsa.»

keen peruslinjat, kun taas niiden teoreettinen kehittäminen tapahtuu käytännöllisen taistelun tarpeiden vaikutuksesta ja mielipiteiden vaihdon tuloksena jaostoissa, niiden äänenkannattajissa ja edustajakokouksissa, joissa ovat sallittuja kaikki sosialistiset näkökannat vivahteroavuuksista huolimatta.

Samoin kuin jokaisessa uudessa historian vaiheessa vanhat virheet virkoavat joksikin aikaa kadotakseen sitten pian, samoin myös Internationaalin uumenissa heräsivät henkiin lahkolaisryhmät, vaikkakin laimeassa muodossa.

Allianssi, joka on pitänyt lahkojen henkiinheräämistä suurena etuuskaleena, on itse vakuuttavana todistuksena siitä, että lahkojen aika on mennyt. Jos ne syntyessään olivatkin edistyksellistä ainesta, niin »koraanittoman Muhammedin» talutusnuorassa kulkevan allianssin ohjelma on vain sekava rykelmä kauan sitten haudattuja ajatuksia ja niitä peitellään äänekkäillä fraaseilla, joilla saatetaan pelotella ainoastaan porvarillisia kretiinejä tai joita bonapartistiset tai jotkin muut prokuraattorit saattavat pitää todistuskappaleina Internationaalin jäseniä vastaan.*

Konferenssi, jossa olivat edustettuina kaikki sosialististen kantokantojen vivahteet, hyväksyi yksimielisesti lahkolaisjaostoja vastaan suunnatun päätöslauselman uskoen varmasti, että korostamalla jälleen Internationaalin todellista merkitystä tuo päätöslauselma aloittaa uuden vaiheen sen kehityksessä. Allianssin kannattajat, joille päätöslauselma antoi kuolettavan iskun, pitivät sitä ainoastaan Pääneuvoston Internationaalista saamana voittona, jonka ansiosta Pääneuvosto turvasi »herruusaseman» muutamien jäsentensä »erikoisohjelmalle», »heidän henkilökohtaiselle doktriinilleen», »ortodoksiselle doktriinille», »viralliselle teorialle, joka yksin omaa kansalaisoikeudet työväenliitossa», kuten heidän kiertokirjeensä julistaa. Se ei muuten ollut noiden jäsenten syy, vaan väistämätön seuraus siitä tosiasiasta, että he kuuluivat Pääneuvostoon, sen tosiasian »rappeutuva vaikutus», sillä

»henkilön, jolla on valtaa» (I) »kaltaisiinsa, on kerrassaan mahdotonta pysyä siveellisenä. Pääneuvostosta on tullut juonien pesä».

Kuudentoista mielestä Internationaalin Yleiset säännöt ansaitsevat ankaran moitteen yksinpä jo siksi, että ne myöntävät Pääneuvostolle oikeuden kooptoida uusia jäseniä. He sanovat, että saatuaan vallan

»neuvosto saattaisi vastaisuudessa kooptoida niin huomattavan henkilöryhmän, että se muuttaisi täydelleen neuvoston enemmistöä ja sen pyrkimyksiä».

---

* Viime aikoina lehdistössä ilmestyneet poliisin sepustukset *Internationaalista*, muun muassa Jules Favren kiertokirje ulkovalloille ja tilanherrakamarin jäsenen Sacazen selostus Dufauren ehdotuksen johdosta, ovat kirjavanaan lainauksia allianssin pöyhkeistä manifesteista.²²³ Nuo lahkolaiset, joiden radikaalisuus rajoittuu vain äänekkäisiin fraaseihin, palvelevat sanonnoillaan parhaalla mahdollisella tavalla taantumuksen aikeita.

He ovat näköjään sitä mieltä, että Pääneuvoston jäseneksi tultuaan ihminen menettää paitsi *siveellistä olemustaan* myös terveen järjen. Voitaisiinko muuten olettaa, että enemmistö muuttaa itsensä vapaaehtoisen kooptoinnin tietä vähemmistöksi?

Nuo kuusitoista eivät nähtävästi silti itsekään usko kovin varmasti tuohon kaikkeen, koska he valittavat edelleen, että Pääneuvosto

»on viisi vuotta peräkkäin koostunut samoista henkilöistä, jotka valitaan aina uudestaan»,

mutta heti sen perään he sanovat:

»suurin osa heistä ei ole laillisia valtuutettujamme, sillä heitä ei ole valittu kongressissa».

Todellisuudessa Pääneuvoston henkilöstö on jatkuvasti muuttunut, vaikka eräät perustajajäsenet ovatkin pysyneet siinä samoin kuin belgialaisessa, romaanisessa ynnä muissa liittoneuvostoissa.

Velvollisuuksistaan suoriutuakseen Pääneuvoston on täytettävä kolme oleellista ehtoa. Ensinnäkin siinä on oltava riittävä määrä jäseniä, jotta se voisi suorittaa monenlaiset sille kuuluvat työt; edelleen sen kokoonpanossa on oltava »Kansainvälisessä työväenliitossa edustettuihin kansallisuuksiin kuuluvia työläisiä» ja vihdoin työläisten on oltava siinä vallitsevana ainesosana. Mutta miten Pääneuvosto saattaisi täyttää kaikki nämä välttämättömät ehdot ilman kooptatio-oikeutta, kun työläisen riippuvuus työnsaantimahdollisuudesta aiheuttaa Pääneuvoston henkilöstön alituisen vaihtumisen? Neuvosto pitää sittenkin välttämättömänä tämän oikeuden täsmällisempää määrittelyä; se esitti tämän toivomuksen viime konferenssissa.

Sen seikan, että Pääneuvosto on tullut valituksi alkuperäisessä kokoonpanossaan useissa peräkkäisissä kongresseissa, joissa Englanti on ollut edustettuna hyvin heikosti, luulisi todistavan, että Pääneuvosto on mahdollisuuksiensa puitteissa suorittanut velvollisuutensa. Kuusitoista pitää sitä päinvastoin todistuksena »kongressien sokeasta luottamuksesta», joka Baselissa oli huipistunut

»eräänlaiseksi vapaaehtoiseksi luopumiseksi Pääneuvoston hyväksi».

Heidän mielestään neuvoston »normaalin osuuden» tulee rajoitua »tavallisen kirjeenvaihto- ja tilastointitoimiston» osuuteen. Tätä tulkintaa he vahvistavat muutamilla sääntöjen vääristellystä käännöksestä otetuilla pykälillä.

Toisin kuin kaikkien porvarillisten seurojen säännöt, Internationaalien Yleiset säännöt koskevat vain ylimalkaisesti sen järjestörakenteen kysymyksiä. Ne jättävät järjestörakenteen kehittelyn käytännön asiaksi ja sen muotoilemisen tulevien kongressien asiaksi. Säännöissä kiinnitetään kuitenkin enemmän huomiota Pääneuvostoon kuin muihin järjestörenkaisiin, koska ainoastaan toiminnan yhtenäisyys ja yhteisyys voivat antaa eri maiden jaostoille todella kansainvälisen luonteen.

Alkuperäisten sääntöjen²²⁴ 5. pykälässä sanotaan:

»Pääneuvosto on kaikkien kansallisten ja paikallisten ryhmien *kansainvälinen elin*»

ja sitten esitetään muutamia esimerkkejä siitä, miten Pääneuvoston on toimittava. Noiden esimerkkien joukossa on ohje neuvostolle, että se koettaisi saada

»työväenliittoon kuuluvat yhdistykset toimimaan samanaikaisesti ja yksimielisesti silloin, kun tarvitaan pikaisia käytännöllisiä toimia, esimerkiksi kansainvälisten selkkausten sattuessa».

Edelleen pykälässä sanotaan:

»Kaikissa kyseisissä tapauksissa Pääneuvosto ottaa käsiinsä aloitteen ja tekee ehdotuksia kansallisille ja paikallisille yhdistyksille.»

Säännöissä määritellään lisäksi neuvoston osuus kongressien valmistelussa ja koollekutsumisessa ja annetaan sen tehtäväksi niiden määrättyjen kysymysten tarkastelu, jotka se on velvollinen esittämään kongressien käsiteltäväksi. Alkuperäisissä säännöissä ryhmien itsenäinen toiminta asetetaan niin vähäisesti koko työväenliiton toimintayhtenäisyyden vastakohtaksi, että 6. pykälässä sanotaan:

»Koska työväenliikkeen menestys kussakin maassa voidaan taata ainoastaan yhtenäisyyden voimin ja järjestäytymällä ja toisaalta Pääneuvoston toiminta saadaan tehokkaammaksi... Internationaalin jäsenten on kunkin omassa maassaan tehtävä kaikkensa hajanaisten työväenyhdistysten liittämiseksi keskustelinten edustamiin kansallisiin järjestöihin.»

Genèven kongressin ensimmäisessä järjestökysymyksiä koskevassa päätöslauselmassa (I pykälä) sanotaan:

»Pääneuvoston velvollisuutena on kongressien päätösten *täyttäminen*.»

Tämä päätöslauselma laillisti aseman, jossa Pääneuvosto oli alusta alkaen ollut: työväenliiton *toimeenpanevan elimen* aseman. Ilman moraalista »arvovaltaa» olisi vaikea suoriutua tehtävistä muunlaisen »vapaaehtoisesti tunnustetun arvovalan» puuttuessa. Genèven kongressi antoi samalla Pääneuvoston tehtäväksi »sääntöjen virallisen ja velvoittavan tekstin» julkaisemisen.

Sama kongressi päätti (Genèven kongressin järjestökysymyksiä koskeva päätöslauselma, 14. pykälä):

»Jokaisella jaostolla on oikeus laatia omat paikalliset sääntönsä ja ohjesäännön paikallisia olosuhteita ja maan lakeja silmällä pitäen. Niissä ei kuitenkaan saa olla mitään sellaista, joka olisi ristiriidassa Yleisten sääntöjen ja Ohjesäännön kanssa.»

Huomautettakoon ennen kaikkea, että tässä ei ole vähäisintäkään vihjausta enempää erikoisiin periaatteiden julistuksiin kuin erikoistehtäviinkään, joita jokin jaosto saattaisi ottaa ratkaistavakseen niiden yleisten tavoitteiden ohessa, joihin kaikki Internationaalin ryhmät pyrkivät. Kysymyksessä on vain jaostojen oikeus mukauttaa Yleiset säännöt ja Ohjesääntö »paikallisiin olosuhteisiin ja maan lakeihin».

Toiseksi, kenen on määriteltävä, sopeutuvatko paikalliset säännöt Yleisiin sääntöihin? On ilmeistä, että päätöslauselma osoittautuisi voimattomaksi, ellei olisi »auktoriteettia», jolle tuo tehtävä kuuluu. Silloin kävisi mahdolliseksi paitsi se, että syntyy poliisin perustamia tai vihamielisiä jaostoja, myös se, että luokka-asemansa menettäneiden lahkolaisten ja porvarillisten filantrooppien tunkeutuminen työväenliittoon vääristäisi sen olemuksen, ja kongresseissa nuo ainekset saisivat määränsä ansiosta yliotteen työläisistä.

Kansalliset ja paikalliset federaatiot ovat alun alkaen pitäneet oikeutenaan hyväksyä tai olla hyväksymättä omassa maassaan uusia jaostoja riippuen siitä, vastaavatko niiden jaostojen säännöt Yleisiä sääntöjä vai eivät. Pääneuvostolle annetaan samanlainen tehtävä Yleisten sääntöjen 6. pykälässä, joka jättää *paikallisille riippumattomille yhdistyksille*, toisin sanoen vastaavien maiden liittoon kuuluvien yhdistysten ulkopuolella muodostuneille yhdistyksille oikeuden solmia välittömät suhteet Pääneuvostoon. *Allianssi* ei väheksynyt tätä oikeutta pyrkiessään asemaan, joka antoi sille mahdollisuuden lähettää edustajia Baselin kongressiin.

Sääntöjen 6. pykälässä on otettu huomioon myös lainsäädännölliset esteet, joiden vuoksi muutamissa maissa ei voida perustaa kansallisia federaatioita, ja siksi Pääneuvoston on suoritettava niissä liittoneuvoston tehtäviä (ks. »Lausannen kongressin pöytäkirjat jne., 1867», s. 13²²⁶).

Kommuunin häviön jälkeen nuo lainsäädännölliset esteet eri maissa yhä lisääntyivät ja tekevät entistä tarpeellisemmaksi Pääneuvoston toiminnan, jonka tarkoituksena on estää epäilyttävien aineiden tunkeutuminen työväenliittoon. Niinpä vapautuakseen poliisin vakoilijoista eräät Ranskan komiteat pyysivät hiljan Pääneuvostoa puuttumaan asiaan, ja toisen suuren maan* Internationaalien jäsenet vaativat, että Pääneuvosto hyväksyisi vain ne jaostot, jotka ovat sen välittömien valtuutettujen tai heidän itsensä perustamia. He perustelivat pyyntöään välttämättömyydellä päästä siten eroon provokaattoreista, jotka ovat osoittaneet niin meluisasti intoaan perustaessaan pikapäin ennen näkemättömän radikaalisia jaostoja. Toisaalta niin sanotut epäautoritaariset jaostot vetoavat viipymättä neuvostoon, kun niiden keskuudessa syntyy selkkkaus, ja jopa vaativat neuvostoa, kuten tapahtui Lyonin selkkauksen aikana, rankaisemaan mahdollisimman ankarasti niiden vihollisia. Aivan hiljattain, konferenssin jälkeen Torinon työväenfederaatio päätti julistautua Internationaalien jaostoksi. Siinä tapahtuneen kahtiajaon jälkeen vähemmistö perusti Proletaarin vapautus²²⁶ -nimisen yhdistyksen. Tämä yhdistys liittyi Internationaaliin ja aloitti siitä, että teki päätöslauselman juralaisten hyväksi. Sen lehti »Il Proletario» on täynnä suuttumusta uhkuvia fraaseja kaikenlaista autoritaarisuutta vastaan. Lähettäessään yhdis-

---

* — Itävallan. Toim.

tyksen jäsenmaksut sen sihteeri* varoitti Pääneuvostoa, että entinen federaatio lähettää nähtävästi myös jäsenmaksunsa. Hän kirjoitti edelleen:

»Olette luultavasti lukeneet 'Proletariosta', että Proletaarin vapautus -yhdistys... on ilmoittanut... kieltäytyneensä osoittamasta solidaarisuutta porvaristoa kohtaan, joka on työläisiksi naamioituneena perustanut *Työväenfederaation*»,

ja hän pyysi Pääneuvostoa

»saattamaan tämän päätöslauselman kaikkien jaostojen tietoon ja kieltäytymään ottamasta vastaan 10 centimen jäsenmaksuja, mikäli ne sille lähetetään.**»

Samoin kuin kaikki muutkin Internationaalien järjestöt Pääneuvosto on velvollinen harjoittamaan propagandaa. Tätä velvollisuutta se on suorittanut julistustensa avulla ja valtuutettujensa välityksellä, jotka ovat laskeneet perustan Internationaalien ensimmäisille järjestöille Pohjois-Amerikassa, Saksassa ja monissa Ranskan kaupungeissa.

Pääneuvoston toisena velvollisuutena on auttaa lakkolaisia turvaamalla heille koko Internationaalien kannatuksen (ks. Pääneuvoston selostuksia eri kongresseille). Seuraavasta tositahtumasta muuten näkyy, mikä merkitys on ollut sen puuttumisella lakkotaisteluun. Englantilaisten valureiden vastarintayhdistys on sinänsä kansainvälinen trade union, jolla on osastonsa muissa maissa, muun muassa Yhdysvalloissa. Lakon aikana amerikkalaiset valurit katsoivat kuitenkin tarpeelliseksi pyytää Pääneuvostoa puoltamaan heitä, estämään englantilaisten valureiden tuonnin maahansa.

Internationaalien kasvu on antanut Pääneuvostolle samoin kuin liittoneuvostollekin sovintotuomarin tehtävän.

Brysselin kongressi päätti:

»Liittoneuvostot ovat velvolliset lähettämään aina kolmen kuukauden kullutta selostuksen Pääneuvostolle niiden johdossa olevien jaostojen *järjestötyöstä ja rahatilanteesta*» (3. järjestökysymyksiä koskeva päätöslauselma).

Vihdoin Baselin kongressi, joka aiheuttaa kuudentoista sapekkaita suuttumuksen puuskia, vain virallisti ne suhteet, jotka olivat muodostuneet järjestötyön alalla työväenliiton kehityksen kulussa. Jos se laajensi ylenmäärin Pääneuvoston valtuuksien puitteita, niin kuka muu olisi siihen syyppää kuin Bakunin, Schwitzguébel, F. Robert, Guillaume ynnä muut allianssin edustajat, jotka niin kovasti pyrkivät saamaan sen aikaan. Eivät he suinkaan ala syyttää itseään »sokeasta luottamuksesta» lontoolaista Pääneuvostoa kohtaan?

* — C. Terzaghi. *Toim.*

** Tällaisilta näyttivät siihen aikaan Proletaarin vapautus -yhdistyksen katsomukset, yhdistyksen edustajana oli sen kirjeenvaihtaja-sihteeri, Bakuninin ystävä. Todellisuudessa tuon jaoston pyrkimykset olivat aivan toiset. Häädettiin pois tuon kaksin verroin petollisen edustajan varojen kavalluksen ja Torinon poliisipäällikön kanssa ylläpitämien ystävyysuhteiden vuoksi yhdistys esitti selitykset, jotka tekivät lopun sen ja Pääneuvoston välisistä erimielisyyksistä.

Tässä kaksi Baselin kongressin päätöstä:

»IV. Jokainen uusi jaosto tai yhdistys, joka haluaa liittyä Internationaaliin, on velvollinen ilmoittamaan viipymättä Pääneuvostolle liittymisestään»

ja »V. Pääneuvostolla on oikeus hyväksyä uusia yhdistyksiä ja ryhmiä tai olla hyväksymättä jättäen näille oikeuden tehdä valitus tämän päätöksen johdosta seuraavassa kongressissa.»

Mitä tulee paikallisiin, liittoon kuuluvien yhdistysten ulkopuolella perustettuihin itsenäisiin yhdistyksiin, niin nämä pykälät vain vahvistavat Internationaalin syntymähetkestä alkaen vakiintunutta käytäntöä, jonka säilyttäminen on työväenliitolle kysymys elämästä ja kuolemasta. Jotkut menevät kuitenkin liian pitkälle yleistäessään tätä käytäntöä ja soveltaessaan sitä erotuksetta kaikkiin uusiin jaostoihin tai yhdistyksiin. Näissä pykälissä Pääneuvostolle myönnetään tosiaankin oikeus puuttua federaatioiden sisäiseen elämään, mutta Pääneuvosto ei ole milloinkaan käyttänyt sitä tuossa tarkoituksessa. Pääneuvosto väittää, että nuo kuusitoista eivät voi mainita ainuttaakaan tapausta, jolloin se olisi puuttunut niiden uusien jaostojen asioihin, jotka aikovat liittyä jo olemassaoleviin ryhmiin tai federaatioihin.

Edellä esitetyt päätökset koskevat uusia jaostoja; seuraavat päätökset taas jo hyväksytyjä jaostoja:

»VI. Pääneuvostolla on oikeus erottaa jaosto Internationaalista tilapäisesti seuraavaan kongressiin asti.»

»VII. Pääneuvostolla on oikeus ratkaista samaan kansalliseen ryhmään kuuluvien yhdistysten tai jaostojen kesken tai eri kansallisten ryhmien kesken puhjennut selkkaukset. Osapuolilla on oikeus tehdä valitus tuosta päätöksestä seuraavassa kongressissa, jossa tehdään lopullinen ratkaisu.»

Nämä kaksi pykälää ovat tarpeen ääritapauksissa, mutta tähän mennessä Pääneuvosto ei ole milloinkaan soveltanut niitä. Edellä esitetystä historiallisesta katsauksesta näkyy, että Pääneuvosto ei ole milloinkaan turvautunut erottamaan mitään jaostoa tilapäisesti ja että selkkausten sattuessa se on toiminut vain sovintotuomarina kummankin osapuolen pyynnöstä.

Olemme päässeet vihdoin Pääneuvoston tehtävään, joka on juontunut itse taistelun tarpeista. Allianssin kannattajia saattaa harmittaa, mutta se on kiistaton tosiasia, että Pääneuvosto on asetunut kaikkien Kansainvälisen työväenliiton puolesta taistelevien johtoon nimenomaan siksi, että se on joutunut kaikkien proletarisen liikkeen vihollisten ankarien hyökkäilyjen kohteeksi.

V

Tehtyään Internationaalista selvää sellaisena, millainen se on, nuo kuusitoista puhuvat meille, minkälainen sen pitäisi olla.

Pääneuvoston olisi ennen kaikkea muututtava virallisesti pelkäsi kirjeenvaihto- ja tilastointitoimistoksi. Kun järjestötehtävät jäisivät pois, niin sen kirjeenvaihto rajoittuisi väistämättä työväenliiton

äänenkannattajissa julkaistujen tietojen toistamiseen. Siten poistetaisiin myös kirjeenvaihtotoimisto. Mitä tilastointiin tulee, niin sitä työtä ei voida suorittaa ilman lujaa organisaatiota ja varsinkaan ilman yleistä johtoa, mitä seikkaa on varta vasten tähdennetty alkuperaisissa säännöissä. Koska »autoritaarisuus» tuntuu kuitenkin voimakkaasti tässä kaikessa, niin toimisto saattaisi ehkä ollakin, mutta minäänlaista tilastointia ei tulisi olemaan. Lyhyesti sanoen Pääneuvosto katoaa. Saman logiikan mukaisesti hävitetään liittoneuvostot, paikalliskomiteat ja muut »autoritaariset» keskuskeskukset. Jäävät ainoastaan autonomiset jaostot.

Mikä tarkoitus on noilla »autonomisilla jaostoilla», jotka ovat vapaasti liittoutuneet ja onnellisesti vapautuneet kaikenlaisesta valasta, »jopa työläisten valitsemasta ja säätämästä vallasta»?

Tässä joudumme täydentämään kiertokirjettä selostuksella, jonka Juran liittokomitea esitti kuudentoista edustajakokoukselle.

»Jotta työväenluokka voitaisiin muuttaa ihmiskunnan uusien intressien todelliseksi edustajaksi», on välttämätöntä, että sen järjestö »pitäisi ohjeenaan sitä aatetta, jonka on päästävä voitolle. Tuon aatteen *johdattaminen* aikakautemme tarpeista, ihmiskunnan sisimmistä pyrkimyksistä tutkimalla johdonmukaisesti yhteiskuntaelämän ilmiöitä, ja sitten tuon aatteen *soveltaminen* työväenjärjestöihimme — tämän on oltava tavoitteena jne.» On perustettava vihdoin »työläisväestömme keskuudessa todellinen sosialistinen vallankumouksellinen *koulu*».

Autonomiset työläisjaostot muuttuvat siis yhtäkkiä *kouluiksi*, ja allianssin herrat tulevat olemaan opettajia niissä. He *johdattavat aatteen* sen »johdonmukaisen tutkimisen» tietä, joka ei jätä kerrassaan mitään jälkeä. He *soveltavat* sen »sitten työväenjärjestöihimme». Heidän mielestään työväenluokka on raaka-ainetta, kaaosta, joka kaipaa muotoutuakseen heidän pyhänhenkensä henkäystä.

Tämä kaikki kertaa vain allianssin vanhaa ohjelmaa, joka alkoi sanoilla:

»Erottuaan Rauhan ja vapauden liitosta tuon liiton sosialistinen vähemmistö aikoo perustaa »uuden, Sosialistisen demokratian allianssin... ja ottaa *erikoistehitäväkseen* poliittisten ja filosofisten kysymysten tutkimisen...»

Tällainen on siitä »*johdatettu aate!*»

»Tuo aloite... antaa Euroopan ja Amerikan vilpittömille sosialistisille demokraateille *keinon* yksimielisyyden saavuttamiseen ja *aatteidensa* vakiinnuttamiseen.»*

---

* Allianssin herrat, jotka eivät lakkaa moittimasta Pääneuvostoa suljetun konferenssin koollekutsumisesta hetkellä, jolloin avoimen kongressin koollekutsuminen olisi kavaluuden tai typeryyden huippu, nuo kohun ja julkisuuden ehdottomat kannattajat ovat järjestäneet vastoin sääntöjämme Internationaalisen sisällä oikean salaisen yhdistyksen, joka on suunnattu Internationaalista vastaan ja asettaa tavoitteekseen mitään aavistamattomien Internationaalien jaostojen alistamisen ylimmän uhrin — Bakuninin — johtoon.

Pääneuvostolla on aikomus vaatia, että seuraavassa kongressissa tutkittaisiin tuon salaisen järjestön ja sen joissakin maissa, esimerkiksi Espanjassa, olevien innoittajien toimintaa.

Erään porvarillisen yhdistyksen vähemmistö on siis sen oman tunnustuksen mukaan päässyt tunkeutumaan Internationaaliin vähän ennen Baselin kongressia yksinomaisena tarkoituksenaan käyttää sitä *välikapaleena* noustakseen työläisjoukkojen eteen salaisen tieteen uhrippepeina, tieteen, joka mahtuu neljään lauseeseen ja jonka kohokohtana on »luokkien taloudellinen ja sosiaalinen tasoittaminen».

Paitsi tätä »teoreettista tehtävää» uudistetulla Internationaalin järjestöllä on käytännöllinenkin osuutensa.

Kuudentoista kiertokirjeessä sanotaan: »Tulevan yhteiskunnan ei ole oltava mitään muuta kuin sen organisaation yleistä soveltamista, jonka Internationaali säätää itseään varten. Siksi meidän on huolehdittava siitä, että tuo organisaatio olisi mahdollisimman lähellä ihannettamme.»

»Onko mahdollista, että autoritaarisesta organisaatiosta tulisi tasa-arvoisuuteen ja vapauteen perustuva yhteiskunta? Se on mahdotonta. Tulevan ihmisyhteiskunnan alkiona Internationaalin on jo nyt kuvastettava oikein vapaus- ja federaatioperiaatteitamme.»

Toisin sanoen, samoin kuin keskiaikaiset luostarit kuvastivat taivaallista elämää, samoin myös Internationaalin on oltava sen uuden Jerusalemin perikuva, jonka »alkiota» allianssi kantaa kohdussaan. Pariisin kommunardit eivät tietenkään olisi kärsineet tappiota, jos he olisivat ymmärtäneet, että Kommuuni on »tulevan ihmisyhteiskunnan alkio», ja luopuneet kaikesta kurista ja kaikista aseista — esineistä, joiden on kadottava vasta sitten kun enää ei tule olemaan sotia!

Todistaakseen paremmin, etteivät »johdonmukaisesta tutkimisesta» huolimatta nuo kuusitoista olleet hautoneet tuota Internationaalin hajottamisen ja aseistariisumisen näppärää suunnitelmaa hetkellä, jolloin Internationaali taisteli olemassaolonsa puolesta, Bakunin julkaisi hiljattain sen alkuperäisen tekstin kirjelmässään Internationaalin järjestämisestä (ks. »Almanach du Peuple pour 1872», Genève).

VI

Lukekaa nyt selostus, jonka Juran komitea esitti kuudentoista edustajakokoukselle.

»Kun lukee sen», sanoo heidän virallinen äänenkannattajansa »Révolution Sociale» (16. marraskuuta), »saa *täsmällisen käsityksen* siitä, mitä voidaan odottaa Juran federaation kannattajilta itseuhrautuvaisuuden ja käytännöllisen järjen mielessä.»

Selostus alkaa siitä, että väittää »noiden kauheiden tapahtumien» — Saksan ja Ranskan sodan ja kansalaissodan Ranskassa — vaikuttaneen »tietyssä määrin *demoralisoivasti*... Internationaalin jaostojen tilaan».

Mikäli on totta, että Saksan ja Ranskan sota, joka mobilisoi valtaavan määrän työläisiä kumpaankin armeijaan, myötävaikutti jaostojen *hajaannukseen*, niin yhtä suuri totuus on myös se, että keisari-

kunnan häviö ja Bismarckin antama avoin valloitus sodan julistus aiheuttivat Saksassa ja Englannissa ankaraa taistelua preussilaisten puolelle asettuneen porvariston ja internationalistiset tunteensa voimakkaammin kuin milloinkaan ilmaiseen proletariaatin kesken. Yksin tämän vuoksi Internationaalinen vaikutuksen oli voimistuttava kummassakin maassa. Amerikassa samat tapahtumat saivat aikaan hajaannuksen monilukuisten saksalaisten työläisemigranttien keskuudessa; internationalistinen osa erkani jyrkästi šovinistisesta.

Toisaalta Pariisin Kommuunin julistaminen antoi ennen näkemättömän sysäyksen Internationaalinen kasvulle leveys suuntaan ja sen periaatteiden tarmokkaalle puolustukselle kaikkien kansallisuuksien jaostoissa, lukuun ottamatta juralaisia jaostoja, joiden selostuksessa sanotaan edelleen: »Jättiläismäisen taistelun alku panee ajattelemaan... Jotkut perääntyvät kätkeäkseen voimattomuutensa... Monille muodostunut tilanne» (heidän omissa riveissään) »on lahoamisen merkinä», mutta »juuri päinvastoin... tämä tilanne saattaa uudistaa Internationaalinen kokonaan»... heidän mallinsa mukaan. Tämä vaatimaton toivomus käy ymmärrettäväksi, kun tarkastellaan syvällisemmin tuota niin suotuisaa tilannetta.

Hajalle laskettua allianssia lukuun ottamatta — sen korvasi siten Malonin jaosto — komitean piti esittää selostus asiain tilasta kahdessa kymmenessä jaostossa. Seitsemän niistä oli yksinkertaisesti kääntänyt sille selkänsä; selostuksessa sanotaan tästä näin:

»Bielin kotelontekijäin jaosto enempää kuin kaivertajien ja koristemaalareiden jaostokaan ei ole vastannut ainuttakaan kertaa, kun olemme kääntyneet niiden puoleen.»

»Neuchâtelin ammatilliset jaostot — puusepät, kotelontekijät, kaivertajat ja koristemaalarit — eivät ole kertaakaan antaneet minkäänlaisia vastausta liittokomitealle.»

»Emme ole onnistuneet saamaan minkäänlaisia tietoja Val de Ruzin jaostolta.»

»Loclen kaivertajien ja koristemaalareiden jaosto ei ole antanut mitään vastausta liittokomitean pyyntöön.»

Tätä sanotaan autonomisten jaostojen vapaaksi kanssakäymiseksi liittokomiteansa kanssa.

Yksi jaosto, nimittäin

»Courtelaryn piirikunnan kaivertajien ja koristemaalareiden jaosto kolme vuotta jatkuneen sisukkuuden ja itsepintaisuuden osoituksen jälkeen... järjestäytyy... tällä hetkellä... vastarintayhdistykseksi» —

Internationaalinen ulkopuolella, mikä seikka ei vähääkään estänyt sitä lähettämästä kahta edustajaansa kuudentoista edustajakokoukseen.

Sitten seuraa neljä kerrassaan kuollutta jaostoa:

»Bielin keskusjaosto on tällä hetkellä hajalla; yksi sen uskollisista jäsenistä kirjoitti meille kuitenkin hiljan, ettei vielä ole menetetty kaikkia toiveita Internationaalinen uudestisyntymiseen Bielissä.»

»Saint-Blaisen jaosto on hajonnut.»

»Catébatin jaoston oli pakko perääntyä ja päättää loistava olemassaolonsa

niiden juonien vuoksi, joita olivat punoneet tuon paikkakunnan isännät» (!) »yrittäessään saada hajotetuksi tuon *uljaan*» (!) »jaoston.»

»Corgémontin jaosto vihdoin on myös *joutunut* isäntien punomien juonien *uhriksi*.»

Sitten seuraa *Courtelaryn piirikunnan keskusjaosto*, joka

»turvautui järkevään toimenpiteeseen: *lakkautti tilapäisesti* toimintansa» —

mikä ei estänyt sitä lähettämästä kahta edustajaansa kuudentoista edustajakokoukseen.

Sen jälkeen seuraa neljä jaostoa, joiden olemassaolo on enemmän kuin ongelmallista.

»Grangen jaosto on supistunut *vähäiseksi* sosialistityöläisten *ydinjoukoksi*... Heidän paikallinen toimintansa on lamassa pienen jäsenmäärän vuoksi.»

»Neuchâtelin keskusjaosto on *pahasti runnettunut* tapahtumien seurauksena, ja ilman sen erinäisten jäsenten uhrautuvaisuutta ja aktiivisuutta *sen tuho olisi väistämätön*.»

»Locten keskusjaosto, joka muutamia kuukausia häilyi *elämän ja kuoleman välillä*, hajosi lopulta. Aivan hiljattain se on perustettu uudelleen» —

ilmeisesti siinä yksinomaisessa tarkoituksessa, että se lähettäisi kaksi edustajaansa kuudentoista edustajakokoukseen.

»Chaux-de-Fondsin sosialistisen propagandan jaosto on *kriittisessä tilassa*... Sen asema ei ole ainoastaan paranematta, vaan *pikemminkin huononee*.»

Sitten on kaksi jaostoa — *Saint-Imierin ja Sonvillierin valistuskerhot* — joista on mainittu vain ohimennen eikä ole sanottu sanaakaan niissä vallitsevasta tilanteesta.

Jäljelle jää mallijaosto, joka *keskusjaoston* nimestään päätellen on sinänsä vain muiden kadonneiden jaostojen sirpale.

»Moutierin keskusjaosto on epäilemättä kärsinyt vähemmän kuin muut... Sen komitea oli jatkuvasti yhteydessä liittokomiteaan... *Jaostoja ei ole vielä perustettu*...»

Tätä selitetään seuraavalla tavalla:

»Moutierin jaostolla ovat erittäin *suotuisat* toimintaolosuhteet, sillä työväestö... joka on säilyttänyt kansanomaiset tavat... on *erinomaisesti sijoittautunut*; toivoisimme, että tämän paikkakunnan työväenluokka pysyttelisi entistä riippumattomampana kaikista poliittisista aineksista.»

Selostuksesta siis tosiaankin

»saa *täsmällisen käsityksen* siitä, mitä voidaan odottaa Juran federaation kannattajilta itseuhrautuvaisuuden ja *käytännöllisen järjen* mielessä.»

He olisivat voineet täydentää sitä lisäämällä, että heidän komiteansa alkuperäisen olinpaikan, Chaux-de-Fondsin työläiset ovat aina kieltäytyneet kansakäymisestä heidän kanssaan. Aivan hiljattain, 18. tammikuuta 1872 pitämässään yleisessä kokouksessa nuo työläiset vastasivat yksimielisesti kuudentoista kiertokirjeeseen hyväksymällä Lontoon konferenssin päätökset ja toukokuussa 1871 pidetyn romaanin edustajakokouksen päätöksen, jossa sanotaan:

»Bakunin, Guillaume ja heidän kannattajansa on häädettävä Internationaalista ainiaksi.»

Onko syytä lisätä sanaakaan tuon Sonvillierissä pidetyn niin sanotun edustajakokouksen merkityksestä, joka sen osanottajien sanojen mukaan »aiheutti sodan, ilmisodan Internationaalissa»?

Noilla henkilöillä, jotka ovat pitäneet sitä suurempaa ääntä, mitä vähäpätöisempiä he ovat itse, on tietenkin ollut kiistatonta menestystä. Koko liberaalinen ja poliisihenkinen lehdistö on asettunut avoimesti heidän puolelleen; heidän harjoittama Pääneuvoston parjaus ja hampaattomat hyökkäilyt Internationaalista vastaan ovat saaneet näennäisten uudistajien kannatusta kaikissa maissa. Englannissa heitä kannattivat porvarilliset tasavaltalaiset, joiden juonet Pääneuvosto oli tehnyt tyhjäksi. Italiassa heitä kannattivat vapaamieliset dogmaatikot, jotka jokin aika sitten perustivat Stefanonin lipun alla Yleisen rationalistiseuran, minkä pakollisena olinpaikkana on Rooma, »autoritaarisen» ja »hierarkkisen» järjestön, ateisti-munkkien ja -nunnien luostarin, jonka säännöt edellyttävät, että istuntosaliin asetetaan jokaisen kymmenentuhatta frangia lahjoittaneen porvarin marmorinen rintakuva.²²⁷ Saksassa vihdoinkin heitä kannattivat bismarckilaiset sosialistit, jotka julkaisemastaan poliisihenkisestä »Neuer Social-Demokrat» lehdestä²²⁸ puhumattakaan esittävät valkopaitaisten²²⁹ roolia preussilais-saksalaisessa valtakunnassa.

Sonvillierissä Konklave kääntyi kaikkien Internationaalien jaostojen puoleen ja kehotti pateettisesti, että ne vaatisivat viipymätöntä kongressin koollekutsumista, »jotta tehtäisiin loppu Lontoon neuvoston jatkuvasti harjoittamasta oikeuksien anastuksesta», kuten kansalaiset Malon ja Lefrançais sanovat, mutta todellisuudessa siinä tarkoituksessa, että Internationaali korvattaisiin allianssilla. Tämä kehoitus sai niin hyvää vastakaikua, että heidän oli viipymättä ryhdyttävä vääristelemään viimeisen belgialaisen edustajakokouksen päätöstä. Virallisessa äänenkannattajassaan (»Révolution Sociale», 4. tammikuuta 1872) he ilmoittivat:

»Ja mikä on vihdoinkin tärkeämpää, 24. ja 25. joulukuuta Brysselissä pitämässään edustajakokouksessa belgialaiset jaostot hyväksyivät yksimielisesti Sonvillierin edustajakokouksen päätöksen kanssa yhteen käyviä päätöksiä yleisen kongressin pikaisen koollekutsumisen välttämättömyydestä.»

Todettakoon, että belgialainen edustajakokous hyväksyi täysin vastakkaisen päätöksen. Se antoi tehtäväksi seuraavalle belgialaiselle edustajakokoukselle, joka pidetään aikaisintaan kesäkuussa, laatia uusien Yleisten sääntöjen luonnoksen Internationaalien seuraavan kongressin käsiteltäväksi.

Internationaalien jäsenten valtaenemmistön suostumuksesta Pääneuvosto kutsuu koolle jokavuotisen kongressin vasta syyskuussa 1872.

Kun konferenssista oli kulunut muutama viikko, *allianssin* vaikutusvaltaisimmat ja kiihkeimmät jäsenet, herrat Albert Richard ja Gaspard Blanc saapuivat Lontooseen värväämään ranskalaisten maanpakolaisten joukosta apulaisia, jotka olisivat valmiit tekemään työtä keisarikunnan palauttamiseksi, mikä heidän mielestään oli ainoa keino vapautua Thiersistä ja paikata omiakin taskujaan. Pääneuvosto varoitti asianomaisia henkilöitä, muun muassa Brysselin liittoneuvostoa, näiden herrojen bonapartistisista hankkeista.

Tammikuussa 1872 he riisuiivat naamaringin julkaistuaan kirjasen: »*Keisarikunta ja uusi Ranska. Kansan ja nuorison vetoamus ranskalaisten omaantuntoon.*» Kirjoittaneet Albert Richard ja Gaspard Blanc. Bryssel 1872.

Allianssin huijareille ominaista vaatimattomuutta osoittaen he julistavat:

»Me Ranskan proletariaatin suuren armeijan järjestäjät... me Internationaalien vaikutusvaltaisimmat johtajat Ranskassa*, me, joita ei onneksi ammuttu ja jotka olemme täällä nostaaksemme heidän (*turhamaisten parlamentaarikkojen, kylläisten tasavaltalaisten, kaikenlaisten valedemokraattien*) silmiensä edessä lipun, jonka alla me taistelemme, ja kajauttaaksemme hämmästyneelle Euroopalle meihin kohdistuvista parjauksista, uhkauksista ja kaikista hyökkäilyistä huolimatta tajuntamme syvyyksistä nousevan huudon, kaikkien ranskalaisten sydämissä heti vastakaikua saavan huudon: »*Eläköön keisari!*»

»Häväisty ja syljeksitty Napoleon III kaipaa loisteliasta rehabilitointia» —

ja herrat Albert Richard ja Gaspard Blanc, joille maksettiin III:n Maahanhyökkäyksen salaisista varoista, saivat erikoistehtäväkseen rehabilitoida hänet.

He muuten tunnustavat, että

»ajatustemme luonnollinen kehityskulku teki meistä keisarikunnan kannattajia».

* Helmikuun 15. p:nä 1872 ilmestyneessä »*Egalité*n» (julkaistaan Genèvessä) numerossa on otsikko »*Häpeäpaaluun*», jonka alla sanotaan: »Ei ole vielä koitanut aika kuvata Etelä-Ranskassa Kommuunia puolustaneen liikkeen tappion historiaa, mutta me, joista suurin osa on ollut Lyonin huhtikuun 30. päivän kapinan harmillisen tappion silminnäkijöitä, voimme jo nyt sanoa, että yhtenä tuon kapinan tappion aiheuttaneista syistä oli G. Blancin pelkuruus, kavallisuus ja varastelu. Hän työntyti kaikkialle täyttäessään varjossa pysytelleen A. Richardin määräyksiä.

Nuo lurjukset saattoivat tahallaan ennakoita harkituilla vehkeilyillään epäilyksen alaiseksi monia niistä, jotka osallistuivat kapinallisten komiteoiden valmistelutyöhön.

Nuo kavaltaajat onnistuivat lisäksi saattamaan Internationaalien niin huonoon valoon Lyonissa, että Pariisin vallankumouksen aikana Lyonin työläiset suhtautuivat Internationaaliin hyvin epäluuloisesti. Tästä johtui täydellinen järjestyksen puute, tästä johtui kapinan häviö, joka toi väistämättä mukanaan omien voimiensa varaan jätetyn Kommuunin tappion. Vasta tämän verisen opetuksen jälkeen olemme onnistuneet propagandan avulla yhdistämään Lyonin työläiset Internationaalien lipun alle.

Albert Richard oli Bakuninin ja tämän veljeskunnan suosikki ja profeetta.»

Tämä tunnustus varmaan hivelee heidän *allianssin* kuuluvien uskonveljensä korvia. Samoin kuin »Solidarité» parhaina aikoina A. Richard ja G. Blanc julistavat vanhoja fraasejaan »poliittisesta pidättäytymisestä», joka »luonnollisen kehityskulun» antamien tietojen mukaan on toteutettavissa vain kaikkein ehdottomimman despotian kaudella, jolloin työläiset pidättäytyvät kerrassaan osallistumasta politiikkaan, niin kuin vanki pidättäytyy ulkoilusta aurinkoisena päivänä.

He sanovat: »Vallankumousmiesten aika on mennyt... kommunismia on Saksassa ja Englannissa, ensi vuorossa Saksassa. Nimenomaan siellä sitä on muuten ammoisista ajoista kehitelty vakavasti, jotta se leviäisi sitten koko Internationaaliin, ja tuo työväenliitossa huolestuneisuutta herättänyt *saksalaisen vaikutuksen* leviäminen on tuntuvasti myötävaikuttanut sen kehityksen pidättämiseen tai oikeammin uuden suunnan antamiseen sille Keski- ja Etelä-Ranskan jaostoissa, jotka eivät milloinkaan ole saaneet ainuttakaan tunnusta yhdeltäkään saksalaiselta.»

Eiköhän tässä kuulu sen suurimman hierofantin* ääni, joka on venäläisenä ottanut allianssin syntymäajoilta alkaen erikoistehtäväkseen *latinalaisen rodun* edustamisen? Vai onko se niiden »todellisten lähetyssaarnaajien» ääni, jotka ilmoittivat »Révolution Sociale» (2. marraskuuta 1871)

»takaperoisesta liikkeestä, johon saksalaiset ja bismarckilaiset ajattelijat koettavat kääntää Internationaalin?»

Onneksi Internationaalin todelliset perinteet ovat kuitenkin säilyneet ja herrat Albert Richard ja Gaspard Blanc ovat jääneet ampu-mattal Heidän »työnään» on siis »uuden suunnan antaminen» Internationaalille Keski- ja Etelä-Ranskassa koettamalla perustaa bona-partistisia jaostoja, jotka jo yksin tästä syystä ovat »autonomisia».

Mitä tulee proletariaatin konstituoitumiseen poliittiseksi puolueeksi, mitä ehdotettiin Lontoon konferenssissa, niin »*keisarikunnan palauttamisen jälkeen me*» — Richard ja Blanc —

»teemme pian lopun paitsi sosialistisista teorioista myös niiden toteuttamisyrityksistä, jotka ilmenevät joukkojen vallankumouksellisessa järjestäytymisessä». Sanalla sanoen käyttäessään hyväkseen suurta »jaostojen autonomian periaatetta», »joka on Internationaalin todellinen voima... varsinkin *latinalaisen rodun* maissa»... (»Révolution Sociale», 4. tammikuuta) —

nuo herrat panevat toiveensa anarkiaan Internationaalissa.

Anarkia oli keppihevosenä heidän opettajallaan Bakuninilla, joka lainasi sosialistisista järjestelmistä vain pelkät nimilaput. Kaikki sosialistit tarkoittavat anarkialla seuraavaa: sen jälkeen kun proletaarisen liikkeen tavoite, luokkien hävittäminen, on saavutettu, katoaa valtiovalta, joka on olemassa sitä varten, että mitätön riistäjien vähemmistö voisi pitää sortonsa alaisena tuottajista koostuvan yhteiskunnan valtaenemmistöä, ja hallituksen tehtävät muuttuvat pelkiksi hallintotehtäviksi. Allianssi asettaa kysymyksen ylösalaisin.

* — M. Bakuninin. *Toim.*

Se julistaa proletaaristen rivien anarkian varmimmaksi keinoksi, jonka avulla voidaan murskata riistäjien käsiin keskitettyjen yhteiskunnallisten ja poliittisten voimien mahti. Tämän tekosyyän varjolla se vaatii, että Internationaali vaihtaisi järjestönsä anarkiaan hetkellä, jolloin vanha maailma koettaa musertaa sen. Kansainvälinen poliisi ei vaadikaan sen enempää saadakseen ikuistetuksi Thiersin tasavallan verhoamalla sen keisarin viittaa.*

Lontoo, 5. maaliskuuta 1872
33, Rathbone Place, W.

*Kirjoittaneet K. Marx ja F. Engels
tammikuun puolivälistä 5:nteen maaliskuuta 1872*

*Julkaistaan kirjasen
tekstin mukaan*

Julkaistu kirjasena Genèvessä 1872

---

* Dufauren lakia koskevassa selostuksessaan tilanherrakamarin edustaja Sacaze hyökkäilee ennen kaikkea Internationaalin »järjestöä» vastaan. Hän vihaa tuota järjestöä. Todettuaan »tuon uhkaavan työväenliiton etenevän liikkeen» hän jatkaa: »Työväenliitto hylkää... sitä edeltäneiden lakkojen salaisen toiminnan. Sen järjestö on syntynyt ja muuttanut muotoaan kaikkien nähdessä. Tuon järjestön mahdin ansiosta... sen toiminta- ja vaikutuspiiri yhä laajenee. Se tunkeutuu kaikkiin maihin.» Sitten Sacaze esittää »lyhyen kuvauksen» järjestöstä ja sanoo lopuksi: »Tällainen on nerokkaassa yhtenäisyydessään... tuon laajan järjestön suunnitelma. Sen voima on itsessään sen perusajatuksessa. Sen voima on myös sen yhteisen toiminnan sitomien kannattajien joukoissa ja vihdoin siinä voittamattomassa kannustimessa, joka panee ne liikkeelle.»

KARL MARX

PARIISIN KOMMUUNIN VUOSIPÄIVÄN KUNNIAKSI PIDETYN JOUKKOKOKOUKSEN PÄÄTÖKSET²³⁰

Vuosipäivän johdosta 18. maaliskuuta 1871 pidetty joukkokokous hyväksyi seuraavat päätökset:

I

Se pitää maaliskuun 18. päivän sankarillista liikettä sen suuren sosiaalisen vallankumouksen aamunkoittona, joka vapauttaa ihmiskunnan ainiaaksi luokkayhteiskunnasta.

II

Se ilmoittaa, että työläisvihansa yhteenliittämien Euroopan porvarillisten luokkien typeryys ja rikokset ovat tuominneet kuolemaan vanhan yhteiskunnan, olkootpa sen hallitusmuodot millaiset hyvänsä — monarkistiset tai tasavaltalaiset.

III

Se julistaa, että kaikkien hallitusten ristiretki Internationaalia vastaan sekä versaillesilaisten murhaajien ja heidän preussilaisten voittajiensa harjoittama terrori todistavat niiden saavutukset kestäättömiksi ja osoittavat, että Thiersin ja Vilhelmin yhteisvoimin hävittämän sankarillisen etujoukon takana on maailman proletariaatin mahtava armeija.

Kirjoittanut K. Marx 13.—18. maaliskuuta 1872

Julkaistaan Marxin tyttären Jennyn tekemän käsikirjoituksen mukaan

Julkaistu »La Liberté» lehden 12. n:ossa 24. maaliskuuta 1872 ja »The International Herald» lehden 3. n:ossa 30. maaliskuuta 1872

MAAN KANSALLISTAMINEN¹²³¹

Maaomaisuudesta, kaikkinaisen rikkauten alkulähteestä, on tullut suuri ongelma, jonka ratkaisusta riippuu työväenluokan tulevaisuus.

En aseta tehtäväkseni tarkastella tässä kaikkia maan yksityisomistuksen puolustajien — lakimiesten, filosofien ja taloustieteilijöiden — perusteluja, vaan tähdennän tässä ensinnäkin ainoastaan sitä, että he ovat ponnistelleet kovasti verhotakseen alkuperäisen valloituksen »*luontaisoikeudella*». Koska valloitus on luonut luontaisoikeuden vähemmistölle, niin enemmistön on vain koottava riittävästi voimia ja hankittava siten luontaisoikeus sen valloittamiseen, mikä siltä oli anastettu.

Historian kulussa valioittajat ovat katsoneet sopivaksi antaa alkuperäiselle, karkeasta voimasta juontuvalle oikeudelleen tietynlainen yhteiskunnallinen pysyvyys heidän itsensä sanelemien lakien avulla.

Sitten on ilmestynyt filosofi todistelemaan, että nuo lait tarkoittavat ja ilmaisevat ihmiskunnan yleistä yksimielisyyttä. Mikäli maan yksityisomistus perustuu tosiaan tuollaiseen yleiseen yksimielisyyteen, niin todennäköisesti se katoaa sillä hetkellä, kun yhteiskunnan suurin osa ei enää halua säilyttää sitä.

Syrjäyttäen niin sanotut omistus-»oikeudet» väitän kuitenkin, että yhteiskunnan taloudellinen kehitys sekä väestön kasvu ja keskityminen — ts. ehdot, jotka pakottavat farmarikapitalistia käyttämään maataloudessa kollektiivista ja järjestettyä työtä ja turvautumaan koneisiin ja muihin keksintöihin — tekevät maan kansallistamisesta yhä suuremman »*yhteiskunnallisen välttämättömyyden*», jota vastaan kaikki järkeilyt omistusoikeuksista ovat voimattomia. Yhteiskunnan pakottavat tarpeet on tyydytettävä ja tulevat tyydytetyiksi, yhteiskunnallisen välttämättömyyden sanelemat muutokset viitoittavat itselleen tien ja ennemmin tai myöhemmin mukauttavat lainsäädännön omiin etuihinsa.

Me kaipaamme päivä päivältä laajenevaa tuotantoa, eikä sen tarpeita voida tyydyttää sellaisen asiointilan vallitessa, jolloin kourallinen ihmisiä voi säännellä tuota tuotantoa oman mielensä ja yksityisten etujensa mukaisesti tai köyhdyttää raa'asti maaperää. Maataloudessa on käytettävä laajalti kaikkia nykyaikaisia menetelmiä, kuten kastelua, salaojitusta, höyryauraa, kemiallisia aineita yms. Omaamiamme tieteellisiä tietoja ja hallussamme olevaa teknistä maatalouskalustoa, kuten koneita yms., voidaan käyttää menestyksellisesti ainoastaan silloin, kun maanmuokkaus on laajamittaista.

Kun laajamittainen maanmuokkaus (jopa nykyaikaisin kapitalistisin menetelmin, jotka madaltavat itsensä tuottajan tavallisen vetojuhdan tasolle) osoittautuu taloudelliselta kannalta paljoo edullisemmaksi kuin taloudenhoito pienillä ja pirstotuilla palstoilla, niin eikö koko kansakunnan mitassa tapahtuva taloudenhoito antaisi sitäkin suurempaa virikettä tuotannon kehitykselle?

Toisaalta väestön yhtä mittaa kasvavat tarpeet ja toisaalta maataloustuotteiden hintojen jatkuva kasvu todistavat kiistattomasti, että maan kansallistaminen on tullut yhteiskunnallisesti välttämättömäksi.

Erillisten henkilöiden mielivaltainen maataloustuotteiden vähentäminen käy tietenkin mahdottomaksi, kun maanmuokkausta tullaan harjoittamaan kansakunnan valvonnan alaisena ja sen etua silmällä pitäen.

Kaikki tätä kysymystä käsiteltäessä esiintyneet kansalaiset ovat puolustaneet maan kansallistamista, mutta heidän näkökantansa ovat olleet hyvin erilaiset.

Usein on vedottu Ranskaan; mutta se on *talonpoikaisomaisuuksi-*neen paljon kauempana maan kansallistamisesta kuin Englanti landlordismeineen. Ranskassa tosin maata voi saada jokainen, joka pystyy sitä ostamaan, mutta nimenomaan tuo hankkimismahdollisuus on johtanut maan pirstomiseen pieniin palstoihin. Niitä muokkaavat vähävaraiset henkilöt, jotka panevat toiveensa pääasiallisesti omaan henkilökohtaiseen työhönsä ja perheensä työhön. Tuo maanomistusmuoto ja sen aiheuttama palstoittainen maanmuokkaus tekee mahdottomaksi kaikkien nykyaikaisten parannusten soveltamisen maatalouteen ja samalla muuttaa itsensä maanomistajan kaikkinaisen sosiaalisen edistyksen ja varsinkin maan kansallistamisen päättäväksi vastustajaksi. Hän on kahlittu maahan, johon hänen on pantava kaikki elinvoimansa saadakseen verrattain mitätöntä tuloa, hänen on luovutettava suurin osa tuotteestaan veroina valtiolle, oikeudenkäyntikuluina tuomarikoplalle ja korkona koronkiskurille. Hän ei tiedä kerrassaan mitään suppean toimintapiirinsä ulkopuolella tapahtuvasta sosiaalisesta liikkeestä, mutta sittenkin hän pitää fanaattisesti kiinni maatilikustaan ja puhtaasti nimellisestä omistusoikeudestaan siihen. Siten ranskalainen talonpoika on joutunut kohtalokkaaseen risiriitaan teollisuustyöväen luokan kanssa.

Koska talonpoikaisomistus on maan kansallistamisen suurin este,

Ranska ei nykyisen tilanteen vallitessa ole tietenkään se maa, josta meidän on etsittävä tuon suuren ongelman ratkaisua.

Maan kansallistaminen ja luovuttaminen pieninä palstoina eri henkilöille tai työväen osuuskunnille synnyttäisi vain armotonta kilpailua niiden kesken porvariston vallan aikana ja johtaisi lopulta maankoron jatkuvaan kasvuun, mikä vuorostaan toisi uusia etuisuuksia tuottajien kustannuksella eläville maanomistajille.

Eräs toverimme* sanoi Internationaalin Brysselin kongressissa 1868²⁰⁴:

»Tiede on tuominut yksityisen pienmaanomistuksen, oikeudenmukaisuus on tuominut suurmaanomistuksen. Näin ollen valittakoon jompikumpi: maan on oltava joko maalaisosuuskuntien omaisuutta tai koko kansakunnan omaisuutta. Tulevaisuus ratkaisee tämän kysymyksen.»

Minä taas sanon päinvastoin: sosiaalinen liike johtaa sellaiseen ratkaisuun, että maa voi olla vain kansakunnan omaisuutta. Maan luovuttaminen yhdistyneiden maatyöläisten käsiin merkitsisi yhteiskunnan alistamista ainoastaan yhdelle tuottajaluokalle.

Maan kansallistaminen saa aikaan täydellisen mullistuksen työn ja pääoman välisissä suhteissa ja lopulta hävittää kokonaan kapitalistisen tuotantotavan niin teollisuudesta kuin maataloudestakin. Silloin katoavat luokkaeroavuudet ja etuoikeudet sen taloudellisen perustan mukana, johon ne pohjautuvat. Eläminen toisten työn kustannuksella kaikkooa menneisyyteen. Ei tule olemaan enää itsestään yhteiskunnasta erillistä hallitusta tai valtiota! Maatalous, vuori- ja tehdasteollisuus — lyhyesti kaikki tuotantoalat — järjestetään vähitellen mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. *Tuotantovälineiden kansallisesta keskittämisestä* tulee kansallinen perusta yhteiskunnalle, joka koostuu yhteisen ja järkipärisen suunnitelman mukaan yhteiskunnallista työtä tekevästä vapaista ja tasa-arvoisista yhdistyneistä tuottajista. Tällainen on se humaninen päämäärä, johon 1800-luvun suuri taloudellinen liike johtaa.

Kirjoittanut K. Marx maalisi- ja huhtikuussa 1872

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

Julkaistu »The International Herald» lehdessä 11. n:o:ssa 15. kesäkuuta 1872

---

* — César de Paepe. *Toim*

KARL MARX JA FRIEDRICH ENGELS

HAAGIN YLEISEN KONGRESSIN PÄÄTÖSLAUSELMISTA

2.—7. SYYSKUUTA 1872²⁹

I

PÄÄTÖSLAUSELMA SÄÄNNÖISTÄ

Seitsemännennen pykälän jälkeen on sääntöihin sijoitettava seuraava pykälä, jossa tehdään yhteenveto Lontoon konferenssin (syyskuu 1871)¹⁹⁵ IX päätöslauselman sisällöstä.

Pykälä 7a. Taistellessaan omistavien luokkien yhdistynyttä valtaa vastaan työväenluokka voi toimia luokkana ainoastaan järjestäytyttyään erityiseksi poliittiseksi puolueeksi, joka asettuu kaikkia omistavien luokkien perustamia vanhoja puolueita vastaan.

Työväenluokan järjestäytyminen poliittiseksi puolueeksi on välttämätöntä sosiaalisen vallankumouksen voiton turvaamiseksi ja sen lopullisen päämäärän — luokkien hävittämisen — saavuttamiseksi.

Taloudellisen taistelun ansiosta jo aikaansaadun työväenluokan voimien yhdistymisen on niin ikään oltava vipusimena sen taistelussa riistäjiensä poliittista valtaa vastaan.

Koska maa- ja pääomamagnaatit käyttävät aina poliittisia etuoikeuksiaan taloudellisten monopoliensa puolustamiseen ja ikuistamiseen sekä työn orjuuttamiseen, poliittisen vallan valtaamisesta on tullut proletariaatin suuri velvollisuus.

Hyväksytyt 29 äänellä 5 vastaan 8 pidättyessä...

Laatineet K. Marx ja F. Engels

*Julkaistaan kirjasen
tekstin mukaan*

Julkaistu kirjasena »Résolutions du congrès général tenu a la Haye du 2 au 7 septembre 1872», Londres 1872 sekä »La Emancipacion» lehden 72. n:ossa 2. marraskuuta 1872 ja »The International Herald» lehden 37. n:ossa 14. joulukuuta 1872

K A R L M A R X

HAAGIN KONGRESSISTA

KIRJEENVAIHTAJAN MUISTIIN KIRJOITTAMA PUHE
AMSTERDAMIN JOUKKOKOKOUKSESSA
8. SYYSKUUTA 1872²⁵³

1700-luvulla kuninkailla ja maailman mahtavilla oli tapa kokoontua Haagiin pohtimaan dynastioidensa etuja, puhuja sanoi.

Kaikista pelotteluista huolimatta päätimme kutsua koolle työläisten kongressin juuri sinne. Halusimme osoittaa kaikkein taantumuksellisimman väestön keskuudessa suuren työväenliittomme elinkykyisyyden, levinneisyyden ja sen tulevaisuuden toiveet.

Kun päätöksemme oli tullut tunnetuksi, alettiin puhua emissaareista, joita olimme muka lähettäneet valmistelemaan maaperää. Emme tosiaankaan kiellä, että meillä on kaikkialla emissaareja, mutta useimmiten emme tunne heitä. Haagissa emissaareinamme olivat työläiset, joiden työ on raskasta; Amsterdamissa niitä olivat myös työläiset, ne samaiset, jotka tekevät työtä 16 tuntia vuorokaudessa. Siinä ovat emissaarimme ja muita meillä ei ole; ja kaikissa maissa, mihin vain saapuisimme, he ovat valmiit ottamaan meidät vastaan ystävällisesti, sillä he ymmärtävät hyvin pian, että tavoitteenamme on heidän asemansa parantaminen.

Haagin kongressi suoritti kolme tärkeää asiaa:

Se julisti, että työväenluokan on käytävä poliittisella alalla samanlaista taistelua vanhaa, lahoavaa yhteiskuntaa vastaan kuin sosiaalisellakin alalla. Ja voimme onnitella itseämme sen johdosta, että tämä Lontoon konferenssin¹⁹⁵ päätöslauselma on liitetty nyt sääntöihimme*.

Eräs keskuudessamme muodostunut ryhmä julisti, että työläisten on pidättäydyttävä poliittisesta toiminnasta. Olemme katsoneet velvollisuudeksemme sanoa, miten vaarallisia ja vahingollisia nuo periaatteet ovat asiallemme. Työläisen on ajan mittaan otettava käsiinsä poliittinen valta ja säädettävä uusi työn järjestys; hänen on kumottava entinen vanhentuneita instituutioita kannattava politiikka, el-

---

* Ks. tätä osaa, s. 264. *Toim.*

lei hän tahdo kadottaa ainiaaksi valtakuntaansa maan päällä, niin kuin ensimmäiset kristityt, jotka väheksyivät politiikkaa ja torjuivat sen.

Emme kuitenkaan ole milloinkaan väittäneet, että tuohon päämäärään olisi kaikkialla pyrittävä samoin keinoin.

Me tiedämme, että on otettava huomioon eri maiden laitokset, tavat ja perinteet; emmekä me kiistä, että on olemassa maita, kuten Amerikka ja Englanti ja jos tuntisin paremmin laitoksianne, niin lisäisin niihin ehkä Hollanninkin, joissa työläiset voivat rauhanomaisin keinoin saavuttaa tavoitteensa. Vaikka asia olisikin siten, niin meidän on myös todettava, että mantereella suurimmassa osassa maita vallankumouksemme vipusimena tulee olemaan voima; tilapäisesti on turvauduttava nimenomaan voimaan, jotta saataisiin pystytetyksi lopullisesti työn ylivalta.

Haagin kongressi myönsi Pääneuvostolle uusia ja entistä laajempia valtuuksia. Tosiaankin hetkellä, jolloin Berliinissä ovat koolla kruunupäät²³⁴ ja tuossa feodalismiin ja menneen aikakauden mahtavien edustajien kokouksessa hyväksytään uusia ja yhä ankarampia rankaisutoimenpiteitä meitä vastaan, hetkellä, jolloin järjestellään vainotoimia, Haagin kongressi katsoi järkeväksi ja välttämättömäksi voimistaa Pääneuvostonsa valtuuksia ja keskittää vastaisen taistelun varalta toiminta, joka hajanaisuuden vuoksi olisi tuloksetonta. Ja kenessäpä muussa kuin vihollisissamme Pääneuvoston valtuudet saattaisivat herättää levottomuutta? Onko sillä virkavaltainen koneisto tai aseistettu poliisi, jotta se voisi pakottaa kuuliaisuuteen? Eikö sen arvovalta ole puhtaasti moraalinen? Ja eikö se ilmoita päätöksistään federaatioille, joiden kuuluu täyttää niitä? Jos kruunupäät olisivat samanlaisessa asemassa, ilman armeijaa, ilman poliisia ja virkamiehistöä ja jos he joutuisivat rakentamaan valtansa yksinomaan moraalisen vaikutuksen ja moraalisen arvovallan varaan, niin he olisivat heikkona esteenä vallankumouksen tiellä.

Ja lopuksi Haagin kongressi siirsi Pääneuvoston toimipaikan New Yorkiin. Tämä päätös hämmästytti nähtävästi jopa monia ystäviämme. He ovat kai unohtaneet, että Amerikka muuttuu työläisvaltaiseksi maailmaksi, että vuosittain tuolle toiselle mantereelle muuttaa puoli miljoonaa työläistä ja että Internationaalinen on laskettava syvälle juurensa maaperään, jolla työläiset ovat enemmistönä. Kongressin päätös antaa sitä paitsi Pääneuvostolle oikeuden kooptoida kokoonpanoonsa jäseniä, jotka se katsoo tarpeellisiksi ja hyödyllisiksi yhteiselle asialle. Luottakaamme sen järkevyyteen ja toivokaamme, että se kykenee valitsemaan tehtäviensä tasalla olevia henkilöitä, jotka osaavat kantaa korkealla työväenliittomme lippua Euroopassa.

Muistakaamme, kansalaiset, että Internationaalinen tärkein periaate on solidaarisuus. Me saavutamme suuren päämäärän, johon pyrimme, jos vakiinnutamme varmasti kaikissa maissa kaikkien työläisten keskuudessa tämän elävöittävän periaatteen. Vallankumouksen on oltava solidaarinen, näin opettaa meitä Pariisin Kommuunin suuri

kokemus; Kommuuni tuli kukistetuksi, koska missään muussa suuressa keskuksessa, Berliinissä, Madridissa tai muualla, ei syttynyt samanaikaisesti suuri vallankumouksellinen liike, joka olisi ollut yhtä korkealla tasolla kuin Pariisin proletaarien taistelu.

Mitä minuun tulee, niin jatkan edelleenkin asiaani ja teen herkeämättä työtä kaikkien työläisten solidaarisuuden aikaansaamiseksi, mikä on tulevaisuuden kannalta niin antoisaa. En poistu Internationaalista, vaan omistan loppuelämäni samoin kuin aikaisemmankin toimintani niiden sosiaalisten aatteiden voitolle, jotka varman vaakaumuksemme mukaan johtavat ennemmin tai myöhemmin proletaariaatin herruuteen koko maailmassa.

*Julkaistu »La Liberté» lehdessä 37. n:o:ssa
15. syyskuuta 1872 ja »Der Volksstaat»
lehdessä 79. n:o:ssa 2. lokakuuta 1872*

*Julkaistaan »La Liberté» lehdessä tekstin
mukaan*

FRIEDRICH ENGELS

ASUNTOKYSYMYKSESTÄ

ESIPUHE TOISEEN VUODEN 1887 LAITOKSEEN

Tämän teoksen muodostavat ne kolme kirjoitusta, jotka julkaisin leipzigiläisessä »Volksstaatissa»⁵² vuonna 1872. Juuri siihen aikaan Saksaan satoi satamilla ranskalaisia miljardeja¹²⁴; maksettiin valtionvelkoja, rakennettiin uusia linnoituksia ja kasarmeja, täydennettiin ase- ja varusvarastoja. Vapaat pääomat samoin kuin kierrossa oleva rahamäärä kasvoivat yhtäkkiä valtavasti, ja tuo kaikki tapahtui juuri sinä aikana, jolloin Saksa astui maailman areenalle suurena teollisuusmaana eikä vain »yhtenäisenä valtiona». Miljardit antoivat nuorelle suurteollisuudelle sangen voimakkaan sysäyksen; ennen kaikkea juuri ne saivat sodan jälkeen aikaan lyhyen ja illuusioista rikkaan kukoistuskauden ja sitä seuranneen valtavan romahduksen vuosina 1873—1874, mikä osoitti Saksan teollisuusmaaksi, joka kykenee esiintymään maailmanmarkkinoilla.

Aika, jolloin vanha kulttuurimaa suorittaa tuollaisen ja lisäksi myönteisten asianhaarojen jouduttaman siirtymisen manufaktuurista ja pientuotannosta suurteollisuuteen, on tavallisesti myös »asuntopulan aikaa». Toisaalta maaseudun työläisten joukot joutuvat äkkiä vedetyiksi suuriin kaupunkiin, jotka kehittyvät teollisuuskeskukseksi; toisaalta näiden vanhojen kaupunkien asemakaavat eivät enää vastaa uuden suurteollisuuden ja vilkastuneen katuliikenteen vaatimuksia; laajennetaan entisiä ja rakennetaan uusia katuja, rakennetaan niille raitioiteitä. Juuri silloin, kun työläisiä virtasi vuolaasti kaupunkiin, niissä revittiin joukoittain hajalle työläisasumuksia. Siitä johtui niin työläisten kuin myös työläisasiakaskunnan varassa olevien pikkukauppiaiden ja käsityöläisten äkillinen asuntopula. Niissä kaupungeissa, jotka syntyivät alusta pitäen teollisuuskeskuskina, tuo asuntopula on miltei tuntematon. Sellaisia ovat Manchester, Leeds, Bradford, Barmen-Elberfeld. Sitä vastoin Lontoossa, Pariisissa, Berliinissä ja Wienissä asuntopula kärjistyi aikoinaan tavattomasti ja on edelleenkin suurimmaksi osaksi krooninen ilmiö.

Nimenomaan tuo kireä asuntopula, Saksassa tapahtuvan teolli-

sen vallankumouksen oire, aiheutti silloin »asuntokysymyksen» laajan käsittelyn lehdistössä ja antoi aiheita kaikenlaiseseen puoskarointiin. Muutamia sellaisia kirjoituksia ilmestyi myös »Volksstaattissa». Nimetön kirjoittaja, joka sittemmin ilmoitti olevansa lääketieteen tohtori Mülberger Würtembergistä, katsoi tilanteen otolliseksi selittääkseen saksalaisille työläisille tämän kysymyksen perusteella proudhonilaisen sosiaalisen yleislääkkeen ihmeellistä vaikutusta.²³⁵ Kun sanoin toimitukselle ihmetteleväni noiden kummallisten kirjoitusten julkaisemista, niin minua kehoitettiin vastaamaan niihin, minkä teinkin (ks. I lukua: »Kuinka Proudhon ratkaisee asuntokysymyksen»). Tuon kirjoitussarjan jälkeen julkaisin pian toisen, jossa tohtori Emil Saxin kirjan²³⁶ perusteella analysoin tätä kysymystä koskevia filantrooppis-porvarillisia katsomuksia (ks. II lukua: »Kuinka porvaristo ratkaisee asuntokysymyksen»). Pitkään vaitiolon jälkeen tohtori Mülberger kunnioitti minua vastaamalla kirjoituksiini,²³⁷ mikä pakotti minut jälleen vastaamaan (ks. III lukua: »Vielä kerran Proudhonista ja asuntokysymyksestä»); siihen päättyikin niin polemiikki kuin myös askarteluni erityisesti tämän kysymyksen parissa. Sellainen on noiden kolmen, myös erillisenä kirjaseinä ilmestyneen, kirjoitussarjan syntyhistoria. Kun nyt on käynyt tarpeelliseksi uusi painos, niin siitä olen epäilemättä taaskin kiitollisuudenvelassa Saksan valtakunnan hallitukselle, joka kiellollaan sai aikaan, kuten aina, suuren kysynnän ja jolle lausun tässä nöyryimmät kiitokseni.

Uutta painosta varten olen tarkastanut tekstin, tehnyt joitain lisäyksiä ja huomautuksia ja korjannut ensimmäisessä luvussa pienen taloustieteellisen virheen, jota vastustajani tohtori Mülberger ei valittavasti ollut huomannut.

Tämän tarkastelun yhteydessä tajusin selvästi, minkä jättiläismäisen edistysaskeleen kansainvälinen työväenliike on ottanut viimeisten 14 vuoden aikana. Silloin oli vielä tosiasia, että »romaanisia kieliä puhuvilla työläisillä ei 20 vuoteen ollut mitään muuta hengenruokaa kuin Proudhonin teokset»*, ja mahdollisesti vielä proudhonilaisuuden yksipuolinen tulkinta, minkä suoritti »anarkismin» isä Bakunin, joka näki Proudhonissa »yhteisen opettajamme», notre maître à nous tous. Vaikka proudhonilaiset olivat Ranskassa työläisten keskuudessa vain pieni laikko, niin kuitenkin yksin heillä oli tarkoin muotoiltu ohjelma ja he saattoivat Kommuunin aikana ottaa johdon taloudellisella alalla. Belgiassa proudhonilaisuus oli vallitsevassa asemassa vallionalaistyöläisten keskuudessa, Espanjan ja Italian työväenliikkeessä olivat kaikki, hyvin pienin poikkeuksin, jyrkkiä proudhonilaisia, elleivät olleet anarkisteja. Entä nyt? Ranskassa ovat työläiset luopuneet kokonaan Proudhonista; hänellä on kannattajia enää radikaaliporvarien ja pikkuporvarien keskuudessa, jotka proudhonilaisina nimittävät itseään »sosialisteiksi», mutta sosialistiset työläiset käyvät kuitenkin heitä vastaan ankaraa taistelua. Belgiassa

* Ks. tätä osaa, s. 293. *Toim.*

flaamit ovat syrjäyttäneet vallonit liikkeen johdosta, hylänneet proudhonilaisuuden ja kohottaneet liikettä hyvin voimakkaasti. Espanjassa, samoin kuin Italiassakin, 1870-luvun anarkismin myrskyisä nousuvesi on laskenut ja huuhtonut samalla pois proudhonilaisuuden rippeet; joskin Italiassa uusi puolue suorittaa vielä riviensä puhdistamista ja järjestämistä, niin Espanjassa Uusi Madridin federaatio,²³⁸ pysyen uskollisena Internationaalin Pääneuvostolle, on kehittynyt pienestä ydinjoukosta voimakkaaksi puolueeksi, joka, kuten tasavaltalaisestakin lehdistöstä näkyy, murtaa työläisiin kohdistuvaa porvarillisten tasavaltalaisten vaikutusta paljon tehokkaammin kuin mitä siihen ovat joskus pystyneet sen meluavat edeltäjät, anarkistit. Proudhonin unohtettujen teosten paikan ovat romaanilaisten työläisten keskuudessa ottaneet Pääoma, »Kommunistinen manifesti» ja monet muut marxilaisen koulukunnan teokset; Marxin perusvaatimus — poliittisen yksinvallan saavuttaneen proletariaatin on yhteiskunnan nimessä vallattava kaikki tuotantovälineet — on nykyään koko vallankumouksellisen työväenluokan vaatimuksena myös romanisissa maissa.

Mutta kun romaanistenkin maiden työläiset ovat lopullisesti hylänneet proudhonilaisuuden, kun se nyt — varsinaista tarkoitustaan vastaavasti — on Ranskan, Espanjan, Italian ja Belgian porvarillisten radikaalien porvarillisten ja pikkuporvarillisten halujen ilmausta, niin minkä vuoksi sitä pitäisi nyt ryhtyä jälleen käsittelemään? Minkä vuoksi on jälleen taisteltava kuollutta vihollista vastaan julkaisemalla uudelleen nämä kirjoitukset?

Ensinnäkään nämä kirjoitukset eivät rajoitu pelkkään polemiikkiin Proudthonia ja hänen saksalaisia edustajiaan vastaan. Marxin ja minun välillä olleen työnjaon johdosta minun osakseni tuli katsantokantojemme edustaminen lehdistössä, siis muun muassa taistelu vihamielisiä katsantokantoja vastaan, jotta Marxilta säästyisi aikaa hänen suuren perusteoksensa kirjoittamiseen. Tämän vuoksi jouduin esittämään enimmäkseen poleemisissa muodossa katsomuksiamme muiden katsantokantojen vastapainoksi. Samoin nytkin. Luvuissa I ja 3 ei ainoastaan arvostella Proudhonin mielipidettä kysymyksestä, vaan esitetään myös meidän oma kantamme.

Toiseksi Proudhon on esittänyt Euroopan työväenliikkeen historiassa siksi huomattavaa osaa, ettei häntä voida ilman muuta unohtaa. Teoreettisesti kumottunakin ja käytännöllisestä elämästä syrjäytettyinäkin hän on edelleenkin historiallisesti mielenkiintoinen. Sen joka tutkii nykyaikaista sosialismia vähänkin seikkaperäisesti, täytyy tutkia myös liikkeen »voitettuja katsantokantoja». Marxin teos »Filosofian kurjuus» ilmestyi muutamia vuosia aikaisemmin kuin Proudhon esitti käytännölliset ehdotuksensa yhteiskuntareformista; Marx saattoi silloin havaita Proudhonin vaihtopankin vain itumudossa ja arvostella sitä. Tässä suhteessa tämä kirjanen täydentää Marxin teosta valitettavasti aivan riittämättömästi. Marx olisi tehnyt tämän kaiken paljon paremmin ja vakuuttavammin.

Ja vihdoin porvarillinen ja pikkuporvarillinen sosialismi on Saksassa aina nykypäiviin saakka ollut voimakkaasti edustettuna. Toisaalta sitä edustavat katederisocialistit²³⁹ ja kaikenlaiset ihmisystävät, joihin yhä vielä vaikuttaa suuresti halu tehdä työläisistä asuntonsa omistajia; heidän suhteensa teokseni on siis yhä vielä ajankohmainen. Toisaalta itse sosialidemokraattisessa puolueessa, siinä luovassa myös valtiopäiväryhmässä, saa sijaa tietynlainen pikkuporvarillinen sosialismi. Se ilmenee siten, että nykyaikaisen sosialismin peruskatsomukset ja vaatimus kaikkien tuotantovälineiden muuttamisesta yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi tunnustetaan oikeiksi, mutta sen toteuttamisen selitetään olevan mahdollista vasta kaukaisessa, käytännöllisesti katsoen epämääräisessä tulevaisuudessa. Siten nykyajan tehtäväksi määritellään vain pelkkä sosiaalinen paikkaileminen ja olosuhteista riippuen voidaan olla myötämielisiä jopa patataantumuksellisillekin pyrkimyksille, joiden tarkoituksena on niin sanottu »työätekevien luokkien nostaminen». Sellaisen suunnan olemassaolo Saksassa, siis par excellence* pikkuporvarillisessa maassa, on aivan kiertämätön, varsinkin tällaisena aikana, jolloin teollinen kehitys juuri väkivaltaisesti ja joukoittaisesti pois tätä ammoon juurtunutta pikkuporvaristoa. Se on muuten aivan vaaratonta liikkeelle työläisemme ollessa niin ihmeteltävän selväjärkisiä, minkä he ovat niin loistavasti todistaneet juuri viimeisten kahdeksan vuoden aikana taistellessaan sosialistilakia¹¹⁸, poliisia ja tuomareita vastaan. On kuitenkin välttämätöntä, että käsitetään täysin selvästi sellaisen suunnan olevan olemassa. Ja jos tämä suunta myöhemmin saa vakiintuneemman muodon ja selvemmat piirteet, mikä on kiertämätöntä ja toivottavaakin, niin sen täytyy ohjelmansa muotoilemiseksi palata edeltäjiensä tykö ja tuskinpa silloin Proudhon jätetään sivuun.

»Asuntokysymyksen» niin porvarillisen kuin pikkuporvarillisenkin ratkaisemisen perustana on se, että työläinen omistaa asuntonsa. Mutta viimeisten 20 vuoden aikana tapahtuneen Saksan teollisen kehityksen vuoksi tämä kohta on saanut aivan omalaatuisen valaistuksen. Missään muussa maassa ei ole niin paljon palkkatyöläisiä, jotka ovat paitsi asuntonsa myös kasvitarhan tai maapalstan omistajia; tämän ohella on vielä paljon muita työläisiä, jotka vuokraajina pitävät tosiasiallisesti melko lujasti hallussaan taloa, kasvitarhaa tai maapalstaa. Puutarhanhoidon tai pienmaanviljelyn ohessa harjoitettu maaseudun kotiteollisuus muodostaa laajan perustan Saksan nuorelle suurteollisuudelle; länessä työläiset ovat pääasiallisesti asuntonsa omistajia, idässä pääasiallisesti vuokraajia. Tätä kotiteollisuuden yhteyttä puutarhanhoitoon ja peltoviljelykseen ja siis taattuun asuntoon emme havaitse ainoastaan kaikkialla siellä, missä käsinkudonta vielä kamppailee kutomakonetta vastaan: Ala-Reinillä, Westfalenissa, Saksin Erzgebirgessä ja Sleesiassa; me havaitsemme sen kaikkialla, missä jokin kotiteollisuuden ala on juurtunut maaseudun elinkeino-

* — etupäässä. *Toim.*

na, esimerkiksi Thüringer Wald'issa ja Rhönissä. Tupakkamonopolista keskusteltaessa selvisi, että jopa sikarivalmistuksestakin on jo tullut maaseudun kotiteollisuutta. Ja kun pientalonpoikien keskuudessa alkaa jollain paikkakunnalla esiintyä äärimmäistä puutteenalaisuutta, kuten oli asianlaita muutamia vuosia sitten esimerkiksi Eifelissä,²⁴⁰ niin porvarillinen lehdistö alkaa heti meluta, että sopivan kotiteollisuuden juurruttaminen on ainoa apukeino. Ja todellakin niin Saksan pientalonpoikien voimistuva puutteenalaisuus kuin Saksan teollisuuden yleinen tilakin johtaa aina maaseudun kotiteollisuuden jatkuvaan laajenemiseen. Se on Saksan erikoisuus. Jotain samanlaista tapaamme Ranskassa vain poikkeuksellisesti, esimerkiksi silkinviljelysseuduilla; Englannissa, jossa ei ole pientalonpoikia, maaseudun kotiteollisuus on maatalouden päiväpalkkalaisten vaimojen ja lasten varassa; vain Irlannissa näemme varsinaisten talonpoikaisperheiden harjoittavan samaan tapaan kuin Saksassa vaatteen valmistusta kotiteollisuutena. Emme tietenkään puhu tässä Venäjistä ja muista maista, jotka eivät ole edustettuina maailman teollisuusmarkkinoilla.

Niinpä siis Saksan laajalla alueella teollisuus on nykyisin tilassa, joka ensi näkemältä vastaa sitä tilaa, mikä vallitsi kaikkialla ennen koneiden käyttöön ottamista. Mutta vain ensi näkemältä. Puutarhanhoitoon ja peltoviljelykseen sidottu entisaikojen maaseudun kotiteollisuus oli ainakin teollisesti kehittyvissä maissa työväenluokan siedettävän ja paikoitellen jopa turvatunkin aineellisen aseman perustana, mutta samalla myös sen henkisen ja poliittisen mitättömyyden perustana. Käsityötuote ja sen tuotantokustannukset määräsivät markkinahinnan; ja kun työn tuottavuus oli mitättömän alhainen nykyaikaan verrattuna, menekkimarkkinat kasvoivat tavallisesti tarjontaa nopeammin. Siten oli asianlaita viime vuosisadan puolivälissä Englannissa ja osittain myös Ranskassa, varsinkin kutomateollisuudessa. Sen sijaan Saksassa, joka silloin vasta toipui vaivoin ja erittäin epäsuotuisissa olosuhteissa kolmikymmenvuotisen sodan⁷¹ hävityksistä, asianlaita oli tietysti aivan toisin; ainoa kotiteollisuusala, joka siellä työskenteli maailmanmarkkinoita varten (pellavankudonta) oli siinä määrin verojen ja feodaalisten rasitusten painama, ettei se kottanut talonpoikaiskutojan elintasoja muun talonpoikaiston sangen alhaista elintasoja ylemmäksi. Siitä huolimatta kotiteollisuustyöläisellä oli silloin suhteellisen turvattu toimeentulo.

Koneteollisuuden tultua käytäntöön tämä kaikki muuttui. Hinnan määräsi nyt konetuote, ja kotiteollisuustyöläisen palkka laski yhdessä tuon hinnan kanssa. Mutta työläisen oli pakko joko hyväksyä tuo palkka tai etsiä muuta työtä, mutta sitä hän ei voinut tehdä muuttumatta proletariiksi, ts. luopumatta omasta mökistään, kasvitarhastaan ja maatilkustaan — omasta tai vuokratusta. Siihen hän suostui vain hyvin harvoissa tapauksissa. Näin muodoin maaseudun entisten käsinkutojien puutarhanhoidosta ja peltoviljelyksestä tuli syy, joka pitkitti kaikkialla niin suuresti kangaspuiden ja kutomakoneen välis-

tä kamppailua, joka ei ole Saksassa vieläkään päättynyt. Tässä kamppailussa tuli ensi kerran ilmi, varsinkin Englannissa, että se sama seikka, joka ennen oli ollut kutojan suhteellisen hyvinvoinnin pohjana (omat tuotantovälineet), muuttui nyt hänen haitakseen ja onnettomuudekseen. Teollisuudessa kutomakone löi hänen kangaspuunsa, maataloudessa suurmaanviljelys löi hänen pienviljelyksensä. Mutta samaan aikaan, kun kummallakin tuotannonalalla monien yhteinen työ ja koneiden ja tieteen soveltaminen tulivat yhteiskunnalliseksi säännöksi, mökki, kasvitarha, maatilkku ja kangaspuut kahlitsivat kutojan vanhentuneeseen yksilölliseen tuotantotapaan ja käsityöhön. Talon ja kasvitarhan omistamisella oli nyt paljon vähemmän arvoa kuin rajattomalla liikkumisvapaudella. Ainoakaan tehdastyöläinen ei vaihtaisi paikkaansa maaseudun käsinkutojan kanssa, joka on hitaasti, mutta varmasti nääntymässä nälkään.

Saksa ilmaantui myöhään maailmanmarkkinoille; suurteollisuutemme, joka syntyi 1840-luvulla, saa kiittää ensimmäisestä nousustaan vuoden 1848 vallankumousta ja pääsi täyteen vauhtiin vasta vuosien 1866 ja 1870 vallankumousten jälkeen, jotka poistivat sen tieltä ainakin pahimmat poliittiset esteet. Mutta se tapasi maailmanmarkkinat suurimmalta osaltaan vallattuina. Yleisiä kulutustarvikkeita toimitti Englanti, hienoja ylellisyystavaroita Ranska. Saksa ei voinut lyödä edellisiä hinnalla enempää kuin jälkimmäisiä laadulla. Niin muodoin sille ei jäänyt muuta keinoa kuin tunkeutua saksalaisen tuotannon entisiä raiteita myöten maailmanmarkkinoille lähinnä sellaisiin tavaroin, jotka Englannille olivat liian mitättömiä ja Ranskalle liian huonoja. Saksalaisten suosima petkutusmenetelmä — ensin lähetetään hyviä näytteitä ja sitten huonoja tavaroita — tuli tietysti pian ankarasti rangaistuksi maailmanmarkkinoilla ja joutui miltei kokonaan pois käytännöstä; toisaalta liikatuotannon oloissa tapahtuva kilpailu työnsi vähitellen jopa arvokkaat englantilaisetkin laadun huonontamisen liukkaalle tielle ja auttoi siten saksalaisia, joilla ei ollut kilpailijoita tuolla alalla. Siten loimme vihdoinkin suurteollisuuden ja aloimme esiintyä maailmanmarkkinoilla. Mutta suurteollisuutemme työskentelee miltei poikkeuksetta sisämarkkinoita varten (paitsi rautateollisuutta, jonka tuotanto ylittää huomattavasti sisämaiset tarpeet), ja joukkovientimme koostuu valtavista määristä pientavara-artikkeleja, joita varten suurteollisuus toimittaa korkeintaan puolivalmisteita, mutta joita sinänsä toimittaa suurimmaksi osaksi maaseudun kotiteollisuus.

Ja tässä juuri ilmenee täydessä loistossaan se »siunauksellisuus», joksi nykyaikaiselle työläiselle koituvat oma mökki ja maatilkku. Palkat eivät ole missään — tuskinpa edes Irlanninkaan kotiteollisuus on poikkeuksena — niin tavattoman alhaisia kuin Saksan kotiteollisuudessa. Käyttäen hyväkseen kilpailua kapitalisti vähentää pois työvoiman hinnasta sen, minkä perhe ansaitsee omalla kasvitarhallaan tai maatilkkullaan; työläisten on pakko suostua mihin urakka-palkkaan tahansa, koska he muutoin eivät saisi kerrassaan mitään ei-

vätkä he voi elää yksinomaan maataloutensa tuotteilla ja koska toisaalta nimenomaan tuo maatalous ja maaomaisuus kahlehtivat heidät paikoilleen, estävät heitä hakemasta muita töitä. Juuri tämä seikka pitää Saksan kilpailukykyisenä maailmanmarkkinoilla moniin pientavara-artikkeleihin nähden. *Koko liikevoitto kiskotaan vähennyksenä normalityöpalkasta ja koko lisäarvo voidaan lahjoittaa ostajalle.* Siinä on useimpien Saksan vientiartikkelien hämmästyttävän halpuuden salaisuus.

Nimenomaan tämä seikka pitää enemmän kuin mikään muu Saksan työläisten palkkoja ja elintasoja muillakin teollisuusaloilla Länsi-Euroopan maiden työläisten elintasoja alhaisempana. Tuollainen perinteellinen työn hintojen pitäminen paljon alempana työvoiman arvoa on lyijypunnus, joka painaa myös kaupunkien ja jopa suurkaupunkienkin työläisten palkan alle työvoiman arvon, varsinkin kun myös kaupungeissa huonopalkkainen kotiteollisuus on astunut vanhan käsityön tilalle alentaen sielläkin yleistä palkkatasoa.

Meille on tässä selvinnyt seuraavaa: se mikä historian aikaisemmalta asteella oli työläisen suhteellisen hyvinvoinnin perustana — maanviljelyksen ja teollisuuden yhteys, oma talo, kasvitarha, maapalsta, taattu asunto — muodostuu nyt suurteollisuuden herruuden aikana paitsi sängen raskaiksi kahleiksi työläiselle myös suureksi onnettomuudeksi koko työväenluokalle, perustaksi työpalkan ennen kuulu-mattomalle polkemiselle normaalitasoa alemmaksi ei vain erinäisillä teollisuusaloilla ja seuduilla, vaan koko maassa. Ei ole ihme, että työpalkasta tehtyjen valtavien vähennysten kustannuksella elävä ja rikastuva suur- ja pikkuporvaristo haaveilevat maaseututeollisuudesta, työläisistä, joilla on oma mökki, ja näkevät uusien kotiteollisuusalojen perustamisen ainoaksi keinoksi, joka pelastaa talonpoikaiston kaikilta onnettomuuksilta!

Se on yksi puoli asiasta; mutta sillä on toinenkin puoli. Kotiteollisuudesta on tullut laaja pohja Saksan viennille ja samalla koko suurteollisuudelle. Siitä syystä se onkin levinnyt laajalle Saksassa ja leviää päivä päivältä yhä laajemmalle. Pientalonpoikaiston joutuminen väistämättömästi häviötilaan siitä hetkestä lähtien, jolloin halvat konfektio- ja konevalmisteet tekivät lopun hänen omiksi tarpeikseen tekemästään teollisesta kotityöstä ja markkijärjestelmän, yhteis-maan ja vainiopakon häviäminen teki lopun hänen karjakannastaan ja siis lannansaannistaan — tuo häviötila ajaa koronkiskurien valtaan joutuneet pientalonpojat pakolla nykyaikaiseen kotiteollisuuteen. Samoin kuin Irlannissa maanomistajan maankorko, niin myös Saksassa koronkiskurin myöntämän hypoteekkilainan korot voidaan maksaa vain kotiteollisuudessa työskentelevän talonpojan työpalkasta eikä maanviljelystulosta. Kotiteollisuuden levitessä maalaisseudet tulevat toinen toisensa jälkeen vedetyiksi nykyajan teolliseen liikkeeseen. Tämä maaseutupiirien vallankumouksellistaminen kotiteollisuuden avulla ulottaa teollisen vallankumouksen Saksassa paljon laajemmalle alueelle kuin Englannissa ja Ranskassa; teollisuutemme

verraten alhainen taso tekee sen laajan leviämisen sitäkin välttämättömämmäksi. Tämä selittää sen, miksi Saksassa, päinvastoin kuin Englannissa ja Ranskassa, työväen vallankumousliike saavutti niin valtavan levinneisyyden suurimmassa osassa maata sen sijaan, että olisi rajoittunut yksinomaan kaupunkikeskuksiin. Se selittää edelleen tämän liikkeen rauhallisen, varman ja vastustamattoman kasvun. Saksassa on itsestään selvää, että voittoisa kapina pääkaupungissa ja muissa suurissa kaupungeissa on mahdollinen vasta silloin, kun myös suurin osa pikkukaupungeista ja maaseutualueista on kypsä kumoukseen. Kehityksen ollessa enemmän tai vähemmän normaalia emme missään tapauksessa kykene voittamaan yksistään työläisten voimin, kuten pariisilaiset vuosina 1848 ja 1871, mutta juuri siksi meillä taantumuksellinen maaseutu ei voi myöskään tuottaa vallankumoukselliselle pääkaupungille tappiota, jonka Pariisi kärsi kummassakin tapauksessa. Ranskassa liike alkoi aina pääkaupungissa, Saksassa taas — suurteollisuus-, manufaktuuri- ja kotiteollisuusseuduilla; pääkaupunki valloitettiin vasta myöhemmin. Sen vuoksi kenties tulevaisuudessakin aloite tulee olemaan ranskalaisilla, mutta ratkaiseva voitto voidaan saada vain Saksassa.

Mutta tämä maaseudun kotiteollisuus ja manufaktuuri, joista levinneisyytensä vuoksi on tullut Saksan tärkein tuotannonhaara ja jotka samalla yhä enemmän vallankumouksellistavat saksalaista talonpoikaistoa, ovat sinänsä vain vastaisen kumouksen ensimmäinen aste. Kuten jo Marx on osoittanut («Kapital» I., 3. Aufl. S. 484—495*), kehityksen tietyllä asteella koittaa hetki, jolloin koneet ja tehdastuotanto tuhoavat ne. Ja tuo hetki näyttää olevan jo lähellä. Mutta maaseudun kotiteollisuuden ja manufaktuurin joutuminen koneiden ja tehdasteollisuuden tuhoamiksi merkitsee Saksassa sitä, että tehdään loppu miljoonien maalaistuottajien toimeentulosta, pakkoluovutetaan melkein puolet Saksan pientalonpoikaistosta, muutetaan kotiteollisuus tehdasteollisuudeksi, talonpoikaistalous kapitalistiseksi suurmaanviljelykseksi ja pienet maatilat suuriksi herraskartanoiksi, se merkitsee teollista ja maataloudellista vallankumousta pääoman ja suurmaanomistuksen eduksi talonpoikien kustannuksella. Jos Saksan pitää suorittaa tämäkin kumous vielä vanhojen yhteiskunnallisten olojen vallitessa, niin se tulee olemaan epäilemättömästi käännekohta. Ellei siihen mennessä minkään muun maan työväenluokka ota aloitetta käsiinsä, niin rynnäkön alkaa ehdottomasti Saksa, ja »uljaan taisteluarmeijan» maalaispojat antavat miehuullisesti apua.

Näin muodoin se porvarillinen ja pikkuporvarillinen utopia, että jokaiselle työläiselle annetaan oman omituiseksi mökki ja kahlehditaan hänet siten puolifeodaaliseen tapaan kapitalistiin, muuttuu nyt aivan toisen näköiseksi. Sen toteuttaminen merkitsee maaseudun kaikkien pienten talonmistajien muuttamista kotiteollisuustyöläi-

---

* Ks. K. Marx. Pääoma, I. osa, Petroskoi 1957, ss. 440—449. Toim.

siksi, »sosiaaliseen pyörteeseen» vedetyn pientalonpojan vanhan eristäytyneisyyden ja siihen liittyvän poliittisen mitättömyyden hävittämistä; se merkitsee teollisen vallankumouksen leviämistä maaseudulle ja väestön liikkumattomimman, vanhoillisimman luokan muuttamista vallankumouksen taimistoksi ja kaiken päätteeksi sitä, että koneet pakkoluovuttavat kotiteollisuudessa työskentelevät talonpojat ja pakottavat heidät lähtemään kapinan tielle.

Voimme kernaasti suoda porvarillis-sosialistisille filantroopeille ilon nauttia ihanteestaan niin kauan kuin he julkisessa toiminnassaan kapitalisteina jatkavat sen toteuttamista nurinkurisesti yhteiskunnallisen vallankumouksen hyväksi ja hyödyksi.

Friedrich Engels

Lontoo, 10. tammikuuta 1887

Julkaistu »Der Sozialdemokrat» lehdessä n:o:ssa 3 ja 4, 15. ja 22. tammikuuta 1887 sekä kirjassa: F. Engels. »Zur Wohnungsfrage», Hottingen-Zürich, 1887

Julkaistaan kirjan tekstin mukaan

Suomennos saksasta

ASUNTOKYSYMYKSESTÄ

I LUKU

KUINKA PROUDHON RATKAISEE ASUNTOKYSYMYKSEN

»Volksstaatint⁵² 10:nnessä ja sitä seuraavissa numeroissa on julkaistu kuusi kirjoitusta käsittävä artikkelisarja asuntokysymyksestä. Nuo kirjoitukset²³⁵ ansaitsevat huomiota vain siksi, että ne — ellei oteta lukuun eräitä kauan sitten unohdettuja 1840-luvun puolittain kaunokirjallisia kirjoitelmia — ovat ensimmäinen yritys juurruttaa Proudhonin oppia Saksaan. Se on niin pitkä taka-askel verrattuna saksalaisen sosialismin koko kehitykseen — jo 25 vuotta sitten se antoi nimenomaan Proudhonin käsityksille ratkaisevan iskun* — että tuota yrittystä vastaan kannattaa esiintyä nyt heti.

Niin sanottu asuntopula, johon nykyinen lehdistö kiinnittää niin suurta huomiota, ei ole siinä, että työväenluokka yleensä asuu keunoissa, liian täyteen ahdetuissa ja epäterveellisissä asunnoissa. *Tuo* asuntopula ei ole mikään nykyajan erikoisuus; se ei ole edes niitä kärsimyksiä, jotka ovat ominaisia nimenomaan nykyiselle proletariaatille erotukseksi kaikista muista aikaisemmista sorretuista luokista; päinvastoin, se on koskenut verraten yhtäläisesti kaikkien aikojen kaikkia sorrettuja luokkia. On olemassa vain *yksi* keino, jolla voidaan tehdä loppu *lästä* asuntopulasta: on hävitettävä hallitsevan luokan harjoittama työtätekevien luokkien riistäminen ja sormaminen yleensä. — Asuntopulalla ymmärretään nykyhetkellä työläisten jo muutenkin huonojen asunto-olojen erikoista huonontumista sen seurauksena, että väestöä on yhtäkkiä alkanut virtaamalla virrata suuriin kaupunkeihin, asuntovuokran tavatonta kallistumista, mikä on vieläkin enemmän lisännyt asukkaiden tilanahtautta useissa taloissa, ja sitä, että joillekuille asunnonsaanti käy yleensä mahdottomaksi. Ja *tämä* asuntopula on antanut niin paljon puheenaihetta vain siksi, että se ei rajoitu yksinomaan työväenluokkaan, vaan koskee myös pikkuporvaristoa.

* Marxin kirjassa »Filosofian kurjuus», Bryssel ja Pariisi, 1847.

Nykyaikaisten suurkaupunkiemme työläisten ja pikkuporvariston asuntopula on niitä lukemattomia *pieniä*, toisarvoisia epäkohtia, jotka johtuvat nykyaikaisesta kapitalistisesta tuotantotavasta. Se ei ole lainkaan suoranainen seuraus siitä, että kapitalisti riistää työläistä *työläisenä*. Tuo riisto on pohjimmainen paha, jonka yhteiskunnallinen vallankumous pyrkii hävittämään hävittämällä kapitalistisen tuotantotavan. Mutta kapitalistisen tuotantotavan kulmakivenä on se tosiasia, että meidän nykyaikainen yhteiskuntajärjestelmämme tarjoaa kapitalistille mahdollisuuden ostaa työläisen työvoiman sen arvosta ja kiskoa siitä paljon enemmän kuin sen arvo on panemalla työläisen työskentelemään kauemmin kuin on tarpeen työvoimasta maksetun hinnan korvaamiseksi. Siten tuotettu lisäarvo jaetaan koko kapitalisti- ja maanomistajaluokan kesken sekä niiden maksullisille palvelijoille paavista ja keisarista alkaen aina yövahteihin ja muihin saakka. Kuinka tuo jako tapahtuu, se ei meitä tässä kiinnosta; epäilemätöntä vain on, että kaikki, jotka eivät tee työtä, voivat elää vain sillä, mitä tästä lisäarvosta heille tavalla tai toisella lankeaa (ks. *Marxin Pääomaa*, jossa tätä on ensi kerran selitetty).

Työväenluokan tuottaman ja siltä korvauksetta anastetun lisäarvon työtätekemättömät luokat jakavat keskenään riidellen mieltä ylentävästi ja puijaten toinen toistaan: mikäli tämä jako tapahtuu oston ja myynnin muodossa, niin eräänä tärkeänä vipuna on se, että myyjä pettää ostajaa, ja tästä pettämisestä on nyt tullut vähittäiskaupassa, varsinkin suurissa kaupungeissa, suorastaan myyjän elinehto. Mutta kun puotimies tai leipuri petkuttaa työläistä tavarann hinnassa tai laadussa, niin häntä ei petetä tällöin erityisesti työläisenä. Päinvastoin, mikäli jollain paikkakunnalla tietynlainen petkuttamisen keskimäärä tulee yhteiskunnalliseksi säännöksi, sen pitää ajanoloon tulla korvatuksi vastaavana palkankorotuksena. Työläinen esiintyy puotimiehen suhteen ostajana, ts. rahan tai luoton haltijana, eikä siis lainkaan työläisenä, ts. työvoiman myyjänä. Petkuttaminen saattanee koskea häneen, kuten yleensä köyhään luokkaan, kipeämmin kuin yhteiskunnan rikkaisiin luokkiin, mutta se ei ole paha, joka koskisi yksinomaan työläistä ja olisi ominaista vain hänen luokalleen.

Aivan samoin on myös asuntopulan laita. Nykyaikaisten suurkaupunkien kasvu johtaa eräiden, varsinkin kaupunkien keskustassa sijaitsevien maapalstojen arvon keinotekoiseen ja usein valtavan suureen kohoamiseen. Sen sijaan, että niille rakennetut talot kohottaisivat tuota arvoa, ne alentavat sitä, koska ne eivät enää vastaa muutuneita oloja; ne puretaan ja niiden tilalle rakennetaan uusia. Näin käy ennen kaikkea keskustassa sijaitseville työläisasumuksille, joista kannettava vuokramaksu ei voi edes mitä suurimman liika-asutuksen vallitessakaan kohota milloinkaan tiettyä enimmäismäärää suuremmaksi ja jos kohoaa, niin vain äärimmäisen hitaasti. Ne puretaan ja niiden tilalle rakennetaan kauppoja, varastoja ja julkisia rakennuksia. Bonapartismi käytti Pariisissa Haussmanninsa kautta valta-

vassa mitassa tätä tendenssiä petkutusta ja henkilökohtaista rikastumistaan silmälläpitäen. Mutta Hausmannin henki on vierailnut myös Lontoossa, Manchesterissa ja Liverpoolissa. Berliinissä ja Wienissä se näyttää viihtyvän kuin kotonaan. Tuloksena on, että työläiset tungetaan keskikaupungilta laitakaupunkiin; työläisasumukset ja yleensä pienet asunnot käyvät harvinaisiksi ja kalliiksi ja usein niitä ei löydy enää lainkaan, koska näissä oloissa rakennusteollisuus, jolle kalliit huoneustot tarjoavat paljon edullisempia keinottelumahdollisuuksia, rakentaa työläisasumuksia enää vain poikkeustapauksissa.

Tuo asuntopula koskee siis varmasti paljon ankarammin työläiseen kuin varakkaimpiin luokkiin; mutta se, samoin kuin puotimiesten harjoittama petkutusta, on sellainen epäkohta, joka ei paina yksinomaan työväenluokkaa, ja sen täytyy, sikäli kuin se koskee työväenluokkaa, tulla tietyllä asteella ja tietyn ajan kuluttua myös tietyllä tavalla taloudellisesti korvatuksi.

Juuri näihin työväenluokan ja muiden luokkien, etenkin pikkuporvariston, yhteisiin kärsimyksiin kiinnittääkin pääasiallisesti huomionsa pikkuporvarillinen sosialismi, johon myös Proudhon kuuluu. Eikä ole lainkaan sattuma, että saksalainen proudhonilaisemme* käy käsiksi ennen kaikkea asuntokysymykseen, joka, kuten olemme nähneet, ei ole suinkaan yksinomaan työväenkysymys, ja että hän päinvastoin julistaa asuntokysymyksen todelliseksi ja yksinomaiseksi työväenkysymykseksi.

»*Vuokramies on talonomistajaan* nähden se, mikä *palkkatyöläinen on kapitalistiin* nähden.»

Tämä ei ole lainkaan totta.

Asuntokysymyksessä on kaksi vastakkaista osapuolta: vuokranottaja ja vuokranantaja eli talonomistaja. Edellinen haluaa ostaa jälkimmäiseltä asunnon väliaikaisen käyttöoikeuden; hänellä on rahaa tai luottoa, vaikkapa hänen olisi pakko ostaa tuo luotto samaiselta talonomistajalta koronkiskurihinnalla vuokramaksun lisän muodossa. Se on yksinkertaista tavarankäytön myyntiä; se ei ole proletaarin ja porvarin, työläisen ja kapitalistin välinen kauppa. Vuokramies, vaikka hän olisi työläinenkin, esiintyy *omistavana henkilönä*; hänen on pitänyt jo aikaisemmin myydä omaamansa tavara, työvoima, voidakseen esiintyä tästä myynnistä saamallaan rahoilla asunnonkäyttöoikeuden ostajana, taikka hänen pitää kyetä esittämään taakkeet siitä, että tuo työvoima tulee myydyksi. Ne omalaatuiset seuraukset, joihin johtaa työvoiman myyminen kapitalistille, puuttuvat tässä kokonaan. Kapitalisti panee ostamansa työvoiman tuottamaan ensinnäkin oman arvonsa ja toiseksi vielä lisäarvon, joka väliaikaisesti jää hänelle siihen saakka, kunnes se jaetaan kapitalistiluokan kesken. Tässä tuotetaan siis ylimääräistä arvoa; olemassa olevan arvon kokonaismäärä suurenee. Aivan toisin on asianlaita

---

* — Mülberger. *Toim.*

vuokrasopimusta solmittaessa. Kuinka paljon vuokranantaja vuokramieheltä kiskoneekin, se on aina vain jo *olemassa olevan*, aikaisemmin *tuotetun* arvon siirtämistä, ja sen arvon kokonaismäärä, minkä vuokranottaja ja vuokranantaja *yhteensä* omistavat, pysyy muuttumattomana. Työläiseltä keinotellaan aina osa hänen työnsä tuotteesta — riippumatta siitä, maksaako kapitalisti hänen työstään työn arvoa enemmän tai vähemmän tai sen arvon mukaan; vuokramiehelle käy siten vain silloin, kun hänen täytyy maksaa asunnosta sen arvoa korkeampi vuokra. Siis suoranaista vääristelyä on yrittää samastaa vuokranottajan ja vuokranantajan välinen suhde työläisen ja kapitalistin välisen suhteen kanssa. Me olemme tässä päinvastoin tekemisissä kahden kansalaisen tavallisten kauppojen kanssa, ja nuo kaupat tapahtuvat niiden taloudellisten lakien mukaisesti, jotka sääntelevät yleensä tavaroiden ja varsinkin »maanhallinta»-tavarain myyntiä. Ennen kaikkea otetaan laskuissa huomioon talon tai sen kyseisen osan rakennus- ja ylläpitokustannukset; toiseksi — maan hinta, jonka määrää talon enemmän tai vähemmän edullinen sijainti; vihdoin asian ratkaisee kysynnän ja tarjonnan suhde kyseisellä ajankohdalla. Tämä yksinkertainen taloudellinen suhde heijastuu proudhonilaisemme päässä seuraavalla tavalla.

»Kerran rakennettu talo on *ikuisena oikeusperusteena* määrätyn osan saantiin yhteiskunnallisesta työstä, vaikkapa talon todellinen arvo olisi jo aikoja sitten maksettu sen omistajalle enemmän kuin riittävästi vuokramaksun muodossa. Käy niin, että esim. 50 vuotta sitten rakennettu talo korvaa tässä ajassa alkuperäiset kustannukset vuokramaksutuloina 2-, 3-, 5-, 10-kertaisesti jne.»

Tuossa on koko Proudhon kuin kämmenellämmme. Ensinnäkin unohdetaan, että vuokramaksun ei ole katettava ainoastaan talon rakennuskustannusten korkoja, vaan sen on katettava myös kunostamiskulut, toivottomien velkojen ja maksamattomien vuokramaksujen keskimääräissumma, samoin kuin asuntojen tilapäisestä tyhjänä olosta koituvat tappiot, ja vihdoin sen on vuosittain erä erältä kuolettettava tähän aikaa myöten asumiskelvottomaksi ja arvottomaksi muuttuvaan taloon sijoitettu rakennuspääoma. Toiseksi unohdetaan, että asunnonvuokran on oltava myös korkomaksua talon sijaintipaikkana olevan maapalstan arvonnoususta, että osa vuokramaksusta on siis maankorkoa. Tosin proudhonilaisemme samassa selittää, että tämä arvonnousu, kun se tapahtuu ilman maanomistajan omaa toimintaa, kuuluu oikeudenmukaisesti yhteiskunnalle eikä hänelle; proudhonilaisemme ei kuitenkaan huomaa, että siten hän itse asiassa vaatii maanomistuksen hävittämistä; tästä kysymyksestä emme ryhdy tässä lähemmin puhumaan, koska se veisi meidät liian kauaksi asiasta. Hän ei vihdoin huomaa, että koko noissa kaupoissa ei ole kysymyksessä lainkaan talon ostaminen sen omistajalta, vaan ainoastaan oikeus käyttää sitä määrätyn ajan. Proudhon, joka ei koskaan pitänyt lukua niistä todellisista oloista, joissa jokin taloudellinen ilmiö tapahtuu, ei tietenkään voi selittää itselleen sitä, kuinka talon rakentamisen alkuperäiset kustannukset voivat tietyis-

sä oloissa tulla maksetuksi vuokramaksuina 50 vuoden kuluessa kymmenkertaisesti. Sen sijaan, että tutkisi taloustieteellisesti tämän aivan yksinkertaisen kysymyksen ja saisi varman selvyyden siitä, onko se todellakin ja millä tavalla ristiriidassa taloudellisten lakien kanssa, Proudhon auttaa itseään hyppäämällä rohkeasti taloustieteestä lakitieteeseen: »Kerran rakennettu talo on *ikuisena oikeusperusteena*» määrätyn suuruiseen vuosittaiseen maksuun. Kuinka se tapahtuu, *kuinka* talosta *tulee* oikeusperuste, siitä Proudhon on vaiti. Mutta juuri sehän hänen olisi pitänyt selittää. Jos hän olisi sitä tutkinut, niin olisi havainnut, etteivät maailman mitkään oikeusperusteet, olivatpa ne kuinka ikuisia hyvänsä, voisi antaa talolle sellaista voimaa, että viidessäkymmenessä vuodessa saataisiin vuokramaksuina takaisin talon rakennuskustannusten summa kymmenkertaisesti ja että sellaisiin tuloksiin voivat johtaa vain taloudelliset olot (jotka voivat saada yhteiskunnallisen tunnustuksen oikeusperusteiden muodossa). Mutta silloin hänen pitäisi alkaa taas alusta.

Proudhonin koko opin perustana on tuo pelastava hyppäys taloudellisesta todellisuudesta juridiseen fraseologiaan. Heti kun urhea Proudhon kadottaa näkyvistään ilmiöiden taloudellisen yhteyden — ja siten hänelle käy jokaisessa vakavassa kysymyksessä — hän pelastautuu pakenemalla oikeusopin alalle ja vetoaa *ikuiseen oikeudenmukaisuuteen*.

»Proudhon johtaa ensin ikuisen oikeudenmukaisuuden ihanteensa tavaratuotantoa vastaavista oikeussuhteista antaen siten, sivumennen sanoen, kaikille poroporvareille hyvin lohdullisen todistuksen siitä, että tavarantuotannon muoto on yhtä ikuista kuin oikeudenmukaisuus. Sitten hän päinvastoin tahtoo muovata todellisen tavarantuotannon ja sitä vastaavan todellisen oikeuden tämän oikeudenmukaisuusihanteen mukaiseksi. Mitä ajateltaisiinkaan kemististä, joka sen sijaan, että tutkisi aineenvaihdunnan todellisia lakeja ja sen perusteella ratkaisisi tiettyjä tehtäviä, tahtoo muovata aineenvaihduntaa 'ikuisilla luonnonmukaisuus- ja sukulaisuusihanteilla'? Jos sanotaan, että koronkiskuruus on ristiriidassa 'ikuisen oikeudenmukaisuuden', 'ikuisen kohtuuden', 'ikuisen vastavuoroisuuden' ja muiden 'ikuisien totuuksien' kanssa, niin tiedetäänköhän siitä hitustakaan enemmän, kuin mitä kirkkoisät tiesivät sanoessaan koronkiskuruuden olevan ristiriidassa 'ikuisen armon', 'ikuisen uskon', 'jumalan ikuisen tahdon' kanssa?» (*Marx*. »Kapital», p. 45.)*

Meidän proudhonilaiseltamme** ei asia suju paremmin kuin hänen herraltaan ja opettajaltaan:

»Vuokrasopimus on eräs tuhansista vaihtokaupoista, jotka ovat nykyaikaisen yhteiskunnan elämässä yhtä välttämättömiä kuin verenkierto eläimen ruumiissa. Tälle yhteiskunnalle olisi luonnollisesti eduksi, jos kaikki nämä vaihtokaupat olisivat *oikeusaatteen* mukaisia, ts. tehtäisiin kaikkialla tiukkojen oi-

* Ks. *K. Marx*. Pääoma, 1. osa, Petroskoi 1957, s. 110. *Toim.*

** — A. Mülbergeriltä. *Toim.*

keudenmukaisuusvaatimusten mukaisesti. Sanalla sanoen yhteiskunnan talouselämän on, kuten Proudhon sanoo, kohottava *taloudellisen oikeuden* tasalle. Todellisuudessa kuitenkin, kuten tunnettua, tapahtuu juuri päinvastoin.»

Saatettiinko uskoa, että viisi vuotta sen jälkeen, kun Marx oli niin lyhyesti ja osuvasti kuvannut proudhonilaisuuden juuri tältä ratkaisevalta puolelta, olisi mahdollista painattaa saksaksi tuollaista pötyä? Mitä tuo koko sekasotku merkitsee? Ei mitään muuta kuin että nykyaikaista yhteiskuntaa hallitsevien taloudellisten lakien käytännölliset seuraukset loukkaavat kirjoittajan oikeustuntoa ja että hänellä on se hurskas toivomus, että tämä asia tulisi jotenkin korjatuksi. — Niin, jos rupisammakolla olisi häntä, niin se ei olisi enää rupisammakko! Ja eikö kapitalistisessa tuotantotavassa ole »läpikäyvänä aatteena oikeus», nimittäin sen oikeus työläisten riistämiseen? Mutta jos kirjoittaja sanoo meille, ettei se ole *hänen* oikeusaatteensa, niin olemmeko askeltakaan pitemmällä?

Palatkaamme kuitenkin asuntokysymykseen. Siinä meidän proudhonilaisemme antaa »oikeusaatteelleen» täyden vapauden ja kestitsee meitä liikuttavalla pateettisuudella:

»Väitämme empimättä, ettei ole sen kauheampaa pilkantekoa maineikkaan vuosisatamme koko kulttuurista kuin se tosiasia, että suurkaupungeissa 90 prosenttia ja enemmänkin väestöstä on vailla asuntoa, jota he voisivat sanoa omakseen. Sosiaalinen vihuri pyyhkäisee pois siveellisen ja perhe-elämän todellisen keskuksen, kotilieden... Tässä suhteessa olemme paljon alempana villi-ihmisiä. Luolaihmisellä on luolansa, australialaisella savimajansa, intiaanilla oma nuotionsa — nykyajan proletaari taas tosiasiallisesti riippuu ilmassa» jne.

Tuossa valitusvirressä proudhonilaisuus esiintyy kaikessa taantumuksellisuudessaan. Nykyajan vallankumouksellisen luokan, proletariaatin, luomiseksi oli ehdottoman välttämätöntä, että leikattiin poikki se napanuora, joka sitoi entistä työläistä maahan. Käsinkutoja, jolla omien kangaspuiden lisäksi oli oma mökki, kasvitarha ja peltotilkku, oli kaikessa kurjuudessaan ja poliittisessa sorronalaisuudessaan hiljainen ja tyytyväinen ihminen, joka oli »täynnä hurskautta ja kunnioitusta», paljasti päänsä rikkaiden, pappien ja virkamiesten edessä ja oli sisäiseltä olemukseltaan läpeensä orja. Nimenomaan nykyaikainen suurteollisuus, joka teki maahan kahlitusta työntekijästä mitään omistamattoman, kaikista perityistä kahleista vapautetun ja *lainsuojattoman* (vogelfreien*) proletariin — nimenomaan tämä taloudellinen vallankumous loi ne olot, joissa vain voidaankin hävittää työtätekevän luokan riisto sen viimeisessä muodossa, kapitalistisen tuotannon muodossa. Ja nyt tulee tuo vetistelevä proudhonisti ja ruikuttaa, että työläisten häätäminen heidän kotilietensä äärestä on suuri taka-askel, vaikka juuri se oli heidän henkisen vapautuksensa ensimmäinen ehto.

Kaksikymmentä seitsemän vuotta sitten (kirjassa »Työväenluo-

---

* Sanaleikki: saksan kielen vogelfrei tarkoittaa sekä lainsuojaton että vapaa kuin lintu. *Toim.*

kan asema Englannissa») kuvasin peruspiirteissään juuri tätä työläisten häättämistä kotilietensä äärestä sellaisena kuin se tapahtui Englannissa 1700-luvulla. Ilkitöitä, joihin maanomistajat ja tehtailijat tekivät silloin itsensä syyllisiksi, sekä sitä vahingollista aineellista ja moraalista vaikutusta, mikä tuolla häättämisellä täytyi olla lähinnä niihin työläisiin, joita se koski, on siinä niin ikään asianomaisella tavalla kuvailtu. Mutta saatoinko kuvitellakaan voivani pitää tuota nykyoloissa aivan kiertämätöntä historiallista kehitysprosessia »villi-ihmisiä alemmaksi» johtavana taka-askeleena? Mahdotonta. Vuoden 1872 englantilainen proletaari on verrattomasti korkeammalla kuin vuoden 1772 maalaiskutoja »kotiliesineen». Ja tokkopa luolaihminen luolineen, australialainen savimajoineen ja intiaani nuotiolineen suorittaa joskus kesäkuun kapinan¹⁹ tai pysyttää Pariisin Kommuunin?

Vain porvari epäilee sitä, että kapitalistisen tuotannon tultua laajassa mitassa käytäntöön työläisten aineellinen asema on yleensä huonontunut. Mutta pitäisikö meidän sen vuoksi silmällä kaiho mielin taaksepäin Egyptin (niin ikään hyvin laihoihin) lihapatoihin,²⁴¹ maaseudun pienteollisuuteen, joka synnytti vain orjasieluja, tai »villi-ihmisiin»? Päinvastoin. Vain nykyaikaisen suurteollisuuden luoma, kaikista perinnöllisistä kahleista — muun muassa niistä, jotka kahlehtivat sen maahan — vapautettu ja suurkaupunkeihin ajettu proletariaatti kykenee suorittamaan suuren yhteiskunnallisen kumouksen, joka tekee lopun kaikesta luokkariistosta ja luokkaher ruudesta. Entiset maaseudun käsinkutojat kotiliesineen eivät olisi koskaan kyenneet tekemään sitä, sellainen ajatus ei olisi koskaan juolahtanut heidän mieleensä ja sitä vähemmän he olisivat voineet toivoa sen toteutumista.

Proudhonista sitä vastoin viimeisten sadan vuoden koko teollinen vallankumous, höyryvoima, suuri tehdastuotanto, joka korvaa koneilla käsityön ja kohottaa tuhatkertaisesti työn tuotantotehoa, on hyvin epämielulinen tapaus, jotain sellaista, mitä ei oikeastaan pitäisi olla. Pikkuporvari Proudhon tahtoo maailmaa, missä jokainen valmistaa erikseen ja itsenäisesti tuotteen, joka kelpaa heti käytettäväksi sekä vaihdettavaksi markkinoilla; jos tällöin jokaiselle korvataan hänen työnsä tuotteen täysi arvo toisen tuotteen muodossa, niin »ikuinen oikeudenmukaisuus» on tyydytetty ja maailma laitettu mitä parhaimmaksi. Mutta tämän proudhonilaisen parhaan maailman on jo ituunsa musertanut kengänkorollaan teollisuuden jatkuva kehitys, joka on kaikilla suurilla teollisuusaloilla jo kauan sitten hävittänyt eristyneen työn ja hävittää sitä pienillä ja pienimillä aloilla joka päivä yhä enemmän korvaten sen yhteiskunnallisella työllä, joka pohjaa koneisiin ja käyttöön otettuihin luonnonvoimiin, työllä, jonka valmis, välittömästi vaihdettavaksi tai käytettäväksi kelpaava tuote on niiden monien yksilöiden yhteinen luomus, joiden käsien kautta sen on pitänyt käydä. Ja nimenomaan tuon teollisen vallankumouksen ansiosta ihmistyön tuotantoteho on

saavuttanut niin korkean tason, että on käynyt mahdolliseksi — ensi kerran ihmiskunnan olemassaolon aikana — yleisen järkevän työnjaon vallitessa, ei ainoastaan tuottaa riittävästi yhteiskunnan kaikkien jäsenten yltäkylläistä kulutusta ja runsaaiden varantojen muodostamista varten, vaan myös antaa jokaiselle riittävästi vapaa-aikaa sen omaksumiseen, mikä historiallisesti perityssä sivistyksessä — tieteessä, taiteessa, kanssakäymisen muodoissa jne. — on todella arvokasta, eikä vain omaksumiseen, vaan myös sen muuttamiseen vallassaolevan luokan monopolista koko yhteiskunnan yhteiseksi hyväksi ja sen edelleen kehittämiseen. Juuri tämä onkin tärkein kohta. Heti kun ihmistyön tuotantoteho on kohonnut näin korkealle tasolle, vallassaolevan luokan olemassaoloa ei voida puolustaa millään tekosyillä. Onhan viimeisenä perusteluna, jolla on puolustettu luokkaerilaisuutta, ollut aina se, että täytyy olla luokka, jonka ei tarvitse näännyttää itseään jokapäiväisen leipänsä hankkimisella, jotta sillä olisi aikaa suorittaa henkistä työtä yhteiskunnan hyväksi. Tuolta jaarittelulta, johon on tähän asti ollut huomattavaa historiallista oikeutusta, on viimeksi kuluneiden sadan vuoden aikana tapahtunut teollinen vallankumous katkaisut ainiaaksi juuret. Vallassaolevan luokan olemassaolo muodostuu päivä päivältä yhä suuremmassa määrässä esteeksi teollisuuden tuotantotehon ja samoin tieteen ja taiteen sekä erittäinkin sivistyksellisten kanssakäymismuotojen kehitykselle. Nykyaikaisia porvareitamme suurempia tolvanoita ei ole milloinkaan ollut.

Mutta ystäväämme Proudhonia se ei liikuta lainkaan. Hän janoaa »ikuista oikeudenmukaisuutta» eikä mitään muuta. Jokaisen on saatava vaihdossa tuotteestaan täysi työtulo, työnsä täysi arvo. Mutta sen laskeminen nykyaikaisen teollisuuden tuotteessa on mutkikas juttu. Nykyaikainen teollisuus hämää yksilön osallisuudesta yhteiseen tuotteeseen juuri sen osan, joka entisen yksinäiskäsityön aikana ilmeni tuotetussa tuotteessa ilman muuta. Edelleen nykyaikainen teollisuus syrjäyttää yhä suuremmassa määrin kertavaihdon, jolle Proudhonin koko järjestelmä rakentuu, nimittäin kahden tuottajan keskeisen välittömän vaihdon, jolloin kumpikin vaihtaa tuotteen toisen tuotteeseen kuluttaakseen sen. Sen vuoksi koko proudhonilaisuudelle ominaisena taantumuksellisena piirteenä on vastenmielisyys teollista vallankumousta kohtaan ja milloin ilmeisesti, milloin peitetysti ilmenevä pyrkimys heittää hiiteen koko nykyaikainen teollisuus, höyrykoneet, kehruukoneet ja koko muu höskä ja palata vanhaan, vakavaraiseen käsityöhön. Mitä merkitystä on sillä, että tällöin menetämme yhdeksänsataa yhdeksänkymmentä yhdeksän tuhannesosaa tuotantotehosta, että koko ihmiskunta tuomitaan mitä kauheimpaan työorjuuteen, että nälkä tulee yleiseksi säännöksi, kunhan vain onnistumme järjestämään vaihdon sillä tavalla, että jokainen saa »täyden työtulon» ja toteutetaan »ikuinen oikeudenmukaisuus»? Fiat justitia, pereat mundus!

Oikeuden tulee vallita, vaikka maailma menisi nurin!

Ja maailma menisi nurin tuossa Proudhonin vastavallankumouksessa, jos se yleensä olisi toteutettavissa.

On muuten itsestään selvää, että myös nykyaikaisen suurteollisuuden edellyttämän yhteiskunnallisen tuotannon vallitessa jokaiselle voidaan taata »täysi työtulo», mikäli tuossa fraasissa yleensä on ajatusta. Ja ajatusta siinä on vain silloin, kun se ymmärretään laajassa mielessä, siten, ettei jokaisesta yksityisestä työntekijästä tule tuon »täyden työtulon» omistajaa, vaan yksinomaan työntekijöistä koostuva yhteiskunta on heidän työnsä yhteisen tuotteen omistaja ja jakaa tuon tuotteen osaksi jäsentensä kulutettavaksi, osaksi tuotantovälineidensä korvaamiseen ja lisäämiseen, osaksi tuotantoja kulutusvarannon kasaamiseen.

* * *

Sanotun jälkeen tiedämme jo etukäteen, miten proudhonilaisemme ratkaisee suuren asuntokysymyksen. Toisaalta hän vaatii, että jokaisella työläisellä täytyy olla oma, hänelle kuuluva asunto, jotta emme olisi enää *villi-ihmistä alempana*. Toisaalta hän väittää, että talon alkuperäisten rakennuskustannusten kaksin-, kolmin-, viisintai kymmenkertainen maksaminen asunnonvuokran muodossa, kuten todellisuudessa tapahtuu, pohjautuu *oikeusperusteeseen* ja että tuo oikeusperuste on ristiriidassa »*ikuisen oikeudenmukaisuuden*» kanssa. Ratkaisu on yksinkertainen: me kumoamme oikeusperusteen ja ikuisen oikeudenmukaisuuden vuoksi julistamme maksettavan vuokran itse asunnon hinnan kuoletusmaksuksi. Kun on otettu sellaiset edellytykset, joihin jo sisältyy loppupäätelmä, niin ei tietysti tarvitse olla taitavampi kuin joku huijari voidakseen vetää taskusta ennalta varatun valmiin tuloksen ja pöyhkeillä järkähtämättömällä logiikalla, jonka tuotetta se on.

Samoin tässäkin. Asunnon vuokrauksen lakkauttaminen julistetaan välttämättömyydeksi ja nimenomaan sellaisen vaatimuksen muodossa, että jokaisesta vuokraajasta pitää tehdä asuntonsa omistaja. Kuinka se tehdään? Hyvin yksinkertaisesti:

»Vuokra-asunto lunastetaan... Entiselle talonmistajalle maksetaan hänen talonsa hinta viimeistä ropoa myöten. Sen sijaan, että maksettava vuokramaksu olisi kuten ennenkin pakkoveroa, jolla vuokralainen maksaa pääoman ikuisen oikeuden, vuokraajan maksama tarkoin määrätty summa muuttuu siitä päivästä, jolloin vuokra-asuntojen lunastaminen julistetaan, hänen haltuunsa siirtyneen asunnon vuosittaiseksi kuoletusmaksuksi... Yhteiskunta... muuttuu siten riippumattomien ja vapaiden asunnonomistajien yhteisöksi.»

Proudhonilainen* pitää rikoksena ikuista oikeudenmukaisuutta vastaan sitä, että talonmistaja voi työtä kiskoa maankorkoa ja korkoa taloon sijoittamastaan pääomasta. Hän määrää, että siitä pitää tehdä loppu, taloihin sijoitettu pääoma ei saa tuottaa enää korkoa eikä, mikäli se täten edustaa ostettua maapalstaa, myöskään maan-

---

* — A. Mülberger. *Toim.*

korkoa. Mutta olemme huomanneet, ettei tällä tavoin kajota lainkaan kapitalistiseen tuotantotapaan, nykyaikaisen yhteiskunnan perustaan. Sinä solmukohtana, jonka ympäri työläisen riisto pyörii, on työvoiman myyminen kapitalistille ja se, että kapitalisti käyttää tätä kaupantekoa hyväkseen pakottaen työläisen tuottamaan paljon enemmän kuin mitä on työvoiman maksettu arvo. Nämä kapitalistin ja työläisen väliset kaupat juuri luovatkin koko sen lisäarvon, joka sitten jaetaan kapitalistien eri alaryhmien ja heidän palvelijoidensa kesken maankoron, kauppavoiton, pääomankoron, verojen jne. muodossa. Ja nyt tulee proudhonilaisemme ja sanoo, että jos *yhtä ainoaa* kapitalistien *alaryhmää* — vieläpä sellaisten kapitalistien, jotka välittömästi eivät lainkaan osta työvoimaa eivätkä siis pakota tuottamaan lisäarvoa — kielletäisiin ottamasta voittoa tai korkoa, niin se olisi askel eteenpäin! Työväenluokalta riistetyn maksamattoman työn määrä ei muuttuisi vähääkään, vaikka talonomistajilta huomenna riistettäisiin mahdollisuus maksattaa itselleen maankorkoa ja vuokraa; se ei kuitenkaan estä proudhonilaistamme sanomasta:

»Asunnon vuokrauksen lakkauttaminen on siis *hedelmällisimpiä ja suurenmoisimpia pyrkimyksiä*, mitä vallankumoussaatteen kohdussa on syntynyt, ja sen on tultava sosiaalisen demokratian *ensiarvoiseksi vaatimukseksi.*»

Aivan samanlaista isottelua kuin mestari Proudhonillakin, jonka kotkotus niin ikään oli aina kääntäen verrannollinen munitun munan suuruuteen.

Mutta kuvitelkaapa mielessänne sellaista erinomaista asiaintilaa, jolloin jokainen työläinen, pikkuporvari ja porvari pakotetaan jokavuotisten vähittäismaksujen avulla ensiksi asuntonsa osittaiseksi ja sitten täydelliseksi omistajaksi! Englannin teollisuusalueilla, missä teollisuus on suurteollisuutta, mutta työläisten asunnot pikku mökkejä, ja missä jokainen perheellinen työläinen asuu eri mökissä, tällä seikalla olisi mahdollisesti jotain merkitystä. Mutta Pariisiin samoin kuin mannermaan useimpien muidenkin suurkaupunkien pienteollisuutta täydellistävät suuret talot, joissa kussakin asuu kymmenen, kaksikymmentä, kolmekymmentä perhettä. Päivänä, jona annetaan pelastava asetus vuokra-asuntojen lunastamisesta, jokin Peter työskentelee esim. konetehtaassa Berliinissä. Vuoden kuluttua hän omistaa sanokaamme viidennentoista osan yhden pikku huoneen asunnostaan, joka on jossain Hampurin portin tienoilla viidennessä kerroksessa. Hän menettää työpaikkansa ja ilmaantuu pian samanlaiseen asuntoon, josta avautuu mainio näköala sisäpihalle ja joka sijaitsee kolmannessa kerroksessa Pothofissa, Hannoverissa; siellä hän viiden kuukauden oleskeluaikanaan on hankkinut tasan $\frac{1}{30}$ omaisuutta, kun lakko viskaa hänet yhtäkkiä Müncheniin, missä hän yksitoistakuukautisen oleskelun jälkeen saa tasan $\frac{11}{180}$ käsitävän omistusoikeuden Ober-Angergassen takana sijaitsevaan aika pimeään kellarikerroshuoneeseen. Seuraavat muutot, joita työläiselle sattuu nykyään niin usein, panevat hänet ottamaan $\frac{7}{360}$ yhtä mai-

niosta asunnosta St. Gallenissa, ²³/₁₈₀ toisesta — Leedsissä ja ³⁴⁷/₅₈₂₂₈ — laskettu tarkasti, jotta ei loukattaisi »ikuista oikeudenmukaisuutta» — vielä kolmannesta asunnosta Seraingissa. Mitä tekee Peterimme noilla kaikilla asunnon osasilla? Kuka maksaa hänelle niistä todellisen arvon? Mistä hän löytää kaikkien entisten asuntojensa muiden osien omistajan tai omistajat? Ja mitenkähän lienee omistussuhteiden laita missä tahansa suuressa talossa, jonka kerroksissa on sanokaamme kaksikymmentä asuntoa ja joka, kun lunastusaika on kulunut umpeen ja asuntojen vuokraus lakkautettu, kuuluu ehkä kolmelle sadalle eri omistajalle, jotka ovat hajaantuneet ympäri maailmaa? Proudhonilaisemme vastaa, että siihen mennessä perustetaan Proudhonin vaihtopankki, joka minä hetkenä tahansa maksaa jokaiselle mistä työn tuotteesta hyvänsä täyden tulon, siis myös täyden arvon jokaisesta asunnon osasta. Mutta ensinnäkään Proudhonin vaihtopankilla ei tässä ole mitään tekemistä, sillä asuntokysymystä käsittelevissä kirjoituksissa sitä ei missään edes mainita; toiseksi se perustuu siihen kummalliseen erehdykseen, että jos joku haluaa myydä tavaran, hän löytää aina ehdottomasti ostajan, joka maksaa siitä täyden arvon; ja kolmanneksi, ennen kuin Proudhon teki tämän keksintönsä, se oli ehtinyt tehdä jo monta vararikkoa Englannissa Labour Exchange Bazaar'in²⁴² nimellä.

Koko tuo oletamus, että työläisen pitää *ostaa* asuntonsa, perustuu taaskin siihen Proudhonin jo mainitsemaamme taantumukselliseen periaatteeseen, että nykyaikaisen suurteollisuuden luomat olot ovat sairaalloisia kasvannaaisia ja että yhteiskunta on väkivaltaisesti — ts. vastoin sitä virtausta, jota se jo sata vuotta on seurannut — palautettava sellaiseen tilaan, jossa yleisenä sääntönä on eristyneen tuottajan vanha, luutunut käsityö ja joka yleensä ei ole mitään muuta kuin häviämässä olleen ja häviämässä olevan pienen käsiteollisuustuotannon idealisoitua ennallistamista. Jos työläiset heitettäisiin takaisin tuohon luutuneeseen tilaan ja »sosiaalinen vihuri» toimittaisiin onnellisesti pois tieltä, niin työläinen voisi tietenkin olla jälleen »kotilietensä omistaja» eikä yllä mainittu lunastusteoria näyttäisi niin järjettömältä. Mutta Proudhon unohtaa, että toteuttaakseen sen hänen pitäisi ensin siirtää maailmanhistorian kelloa sadan vuoden verran taaksepäin ja tehdä siten nykyajan työläinen jälleen yhtä ahdashenkiseksi, matelevaiseksi ja nöyristeleväksi orjasieluksi kuin olivat hänen esivanhempansa.

Mutta mikäli proudhonilaisessa asuntokysymyksen ratkaisussa on järkipäristä, käytännöllisesti käyttökelpoista sisältöä, sikäli sitä toteutetaan jo nyt, ja siitä se saa kiittää ei »vallankumoussateen kohtua», vaan... itse suurporvareita. Katsokaamme, mitä siitä kirjoittaa 16. maaliskuuta 1872 mainio espanjalainen lehti »La Emancipacion»²⁴³ Madridissa:

»On olemassa toinenkin asuntokysymyksen ratkaisemiskeino, jota on ehdottanut Proudhon ja joka ensi silmäykseltä näyttää loistavalta, mutta lähemmin tarkasteltuna osoittautuu kokonaan voimattomaksi. Proudhon ehdotti muutta-

maan vuokralaiset vähittäismaksuostajiksi siten, että vuosittain maksettava vuokra laskettaisiin asunnon arvon kuoletusmaksueräksi ja vuokralaisesta tulisi tietyn ajan kuluttua tämän asunnon omistaja. Tätä keinoa, jota Proudhon piti sangan vallankumouksellisena, käyttävät nykyään kaikissa maissa keinoittelijain yhtiöt, jotka tällä tavalla kohottamalla vuokraa maksattavat itselleen talon arvon kaksin- ja kolminkertaisesti. Herra Dollfus ja muut suurtehtailijat Koillis-Ranskassa ottivat käytäntöön tämän järjestelmän sekä kääriäkseen kokoon rahaa että lisäksi vielä poliittisin taka-ajatuksin.

Vallassaolevien luokkien viisaimmat johtajat ovat aina ponnistelleet sen hyväksi, että pienomistajien lukumäärä lisääntyisi ja he saisivat siten itselleen armeijan proletariaattia vastaan. Viime vuosisadan porvarilliset vallankumoukset pirstoivat aateliston ja kirkon suurmaanomistuksen pieneksi palstatilaomistukseksi — niin kuin espanjalaiset tasavaltalaiset haluavat nyt tehdä vielä olemassaolevalle suurmaanomistukselle — ja loivat siten pienmaanomistajien luokan, joka on siitä lähtien ollut yhteiskunnan taantumuksellisimpana aineksena ja ainaisena häittana kaupunkilaisproletariaatin vallankumoukselliselle liikkeelle. Laskemalla liikkeelle pienihintaisia valtionlainaobligatioita Napoleon III aikoi luoda samanlaisen luokan kaupungissa, ja herra Dollfus ja hänen kumppaninsa, myymällä työläisilleen vuosittaisella vähittäismaksulla pieniä asuntoja, pyrkivät tukahduttamaan työläisissä kaiken vallankumouksellisen hengen ja samalla kahlitsemaan heidät tuon maanomistuksen avulla tehtaaseen, johon he ovat tulleet työhön. Siten Proudhonin suunnitelma ei vain ollut tuottamatta mitään helpotusta työväenluokalle, vaan kääntyi jopa suorastaan sitä vastaan.*

Kuinka asuntokysymys on siis ratkaistava? Nykyaikaisessa yhteiskunnassa se ratkaistaan aivan samalla tavalla kuin kaikki muutkin yhteiskunnalliset kysymykset: kysynnän ja tarjonnan vähitellen tapahtuvan taloudellisen tasoittamisen avulla, mutta tämä on ratkaisu, joka itse herättää kysymyksen alituisesti uudelleen, siis se ei ole mikään ratkaisu. Kuinka tämän kysymyksen ratkaisee yhteiskunnallinen vallankumous, se ei riipu ainoastaan kyseisistä olosuhteista, vaan samalla myös paljon pitemmälle menevistä kysymyksistä, joiden joukossa tärkeimpiä on kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden hävittäminen. Mutta kun emme laadi mitään utooppista järjestelmää tulevaa yhteiskuntalaitosta varten, niin olisi aivan turhaa ruveta tarkastelemaan sitä. On kuitenkin varmaa, että jo nykyisin on suurkaupungeissa riittävästi asuinrakennuksia, jotta voitaisiin heti lieventää todellista »asuntopulaa» käyttämällä noita rakennuksia järkiperaisesti. Se on tietenkin toteutettavissa vain pakoluovuttamalla niiden nykyiset omistajat ja asuttamalla noihin

* Siitä kuinka asuntokysymys ratkeaa itsestään tällä tavoin kahlitsemalla työläiset omaan »kotiin» suurten tai kasvavien amerikkalaisten kaupunkien lähelle, antaa todistuksen seuraava kohta eräästä Eleanor Marx-Avelingin kirjeestä, joka on päivätty Indianapolisissa 28. marraskuuta 1886: »Kansas Cityssa tai oikeammin sen lähistöllä näimme viheliäisiä, kolmisen huonetta käsittäviä puurakennuksia vielä aivan raivaamattomalla paikalla; maapalsta maksoi 600 dollaria ja oli juuri sen kokoinen, että siihen sopi pieni mökki; viimeksi mainittu maksoi puolestaan 600 dollaria, siis yhteensä 4800 markkaa kurjasta pikku hökkelistä, joka sijaitsee tunnin matkan päässä kaupungista suoperäisellä autiomaailla.» Työläisten on siis otettava raskaita hypoteekkilainoja saadakseen nuo asunnot, ja juuri silloin he joutuvatkin työnantajiansa todellisiksi orjiksi; he ovat sidotut mökkeihinsä, he eivät voi matkustaa pois ja heidän on pakko suostua kaikkiin tarjolla oleviin työehtoihin. (*Engelsin huomautus vuoden 1887 laitokseen.*)

taloihin kodittomia tai sellaisia työläisiä, jotka nykyisin elävät liian täyteen ahdetuissa asunnoissa. Ja heti kun proletariaatti on vallannut poliittisen vallan, tämä yhteishyvää tarkoittava toimenpide on toteutettavissa yhtä helposti kuin nykyisen valtion suorittamat muut pakko-otot ja majoitukset.

* * *

Mutta proudhonilaisemme* ei ole tyytyväinen tähänastisiin saavutuksiinsa asuntokysymyksessä. Hänen pitää kohottaa tuo kysymys syntisen maan kamaralta korkeimman sosialismin piiriin voidakseen todistaa, että sielläkin tämä kysymys on oleellinen »sosiaalisen kysymyksen murto-osa».

»Olettakaamme, että pääoman tuottavuutta on todella tartuttu sarvista — kuten ennemmin tai myöhemmin täytyy käydä — esimerkiksi väliaikaisella lailla, joka säätää kaikkien pääomien koroksi yhden prosentin, minkä lisäksi pyrkimyksenä on tämänkin korkomäärän alentaminen vähitellen nolnaan, joten lopujen lopuksi ei tulla maksamaan enää mistään muusta kuin *pääoman kiertoontarvittavasta työstä*. Kuten kaikki muutkin tuotteet, niin myös talo ja asunto tulevat tietysti olemaan tämän lain alaisia... Talonomistaja yrittää itse ensimmäisenä myydä talonsa, koska muussa tapauksessa hänen talonsa jäisi tyhjäksi ja siihen sijoitettu pääoma muuttuisi ilman muuta hyödyttömäksi.»

Tämä väittäjä sisältää Proudhonin katekismuksen erään tärkeimmän uskonkappaleen ja antaa räikeän näytteen siinä vallitsevasta sekasotkusta.

»Pääoman tuottavuus» on järjettömyys, jonka Proudhon ajattelmattomasti lainaa porvarillisilta taloustieteilijöiltä. Tosin myös porvarilliset taloustieteilijät alkavat väitteestä, että työ on kaiken rikkauten lähde ja kaikkien tavaroiden arvon mitta; mutta heidän pitää selittää myös, minkä vuoksi kapitalisti, joka sijoittaa pääoman teollisuus- tai käsityöliikerytykseen, saa takaisin paitsi sijoittamaansa pääomaa myös sen lisäksi vielä voiton. Sen vuoksi he pakostakin sotkeutuvat kaikenlaisiin ristiriitoihin ja merkitsevät myös pääoman tilille tietyn tuottavuuden. Mikään ei todista paremmin sitä, miten lujasti Proudhon on vielä porvarillisen ajattelutavan vanki, kuin tuo hänen ottamansa tapa puhua pääoman tuottavuudesta. Alussa olemme jo nähneet, että niin sanottu »pääoman tuottavuus» ei ole mitään muuta kuin pääomalle olennainen ominaisuus (nykyisten yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa, joita ilman se ei olisikaan pääomaa) anastaa itselleen palkkatyöläisten maksanaton työ.

Mutta Proudhon eroaa porvarillisista taloustieteilijöistä siinä, että hän ei hyväksy tuota »pääoman tuottavuutta», vaan päinvastoin havaitsee sen »ikuisen oikeudenmukaisuuden» loukkaamiseksi. Se juuri estääkin työläisen saamasta työnsä täyttä tuloa. Se pitää siis hävittää. Mutta miten? — Siten, että pakkolailla alennetaan *korkokantaa* (koron suhdelukua) ja se supistetaan lopulta nolnaan. Silloin meidän proudhonilaisemme mielestä pääoma lakkaa olemasta tuottavaa.

---

* — A. Mülberger. *Toim.*

Lainatun *rahapääoman* korko on vain osa voitosta; voitto teollisuus- tai kauppapääomasta on vain osa lisäarvosta, jonka kapitalistiluokka riistää työväenluokalta maksamattoman työn muodossa. Korkokantaa sääntelevät taloudelliset lait ovat niin riippumattomia lisäarvon suhdeluvun määräävistä laeista kuin saman yhteiskuntamuodostuman lait voivat yleensä keskenään olla. Mitä taas tulee tämän lisäarvon jakautumiseen eri kapitalistien kesken, niin on selvää, että voiton suhdeluvun täytyy niiden teollisuudenharjoittajien ja kauppiaiden kohdalta, joiden liikkeisiin muut kapitalistit ovat sijoittaneet paljon pääomia, kohota yhtä paljon kuin korkokanta alenee, jos muut ehdot pysyvät samoina. Korkokannan alentaminen ja lopuksi lakkauttaminen eivät siis todellisuudessa lainkaan »tartuisi sarvista» niin sanottua »pääoman tuottavuutta», vaan ainoastaan saisivat aikaan sen, että työväenluokalta riistetty maksamaton lisäarvo jaettaisiin toisin eri kapitalistien kesken, ne eivät turvaisi työläiselle yliotetta teollisuuskapitalistiin nähden, vaan turvaisivat teollisuuskapitalistille yliotteen koroillaeläjään nähden.

Oikeudellisen katsantokantansa mukaisesti Proudhon selittää korkokannan, samoin kuin kaikkien taloudellisten ilmiöiden, johtuvan ei yhteiskunnallisen tuotannon ehdoista, vaan niistä valtakunnan laeista, joissa nuo ehdot saavat yleisen ilmauksensa. Lähtien tästä katsantokannasta, joka ei anna vähäisintäkään käsitystä valtakunnan lakien yhteydestä tuotannon yhteiskunnallisiin ehtoihin, nuo valtakunnalliset lait näyttävät kiertämättömästi aivan mielivaltaisilta käskyiltä, jotka minä hetkenä hyvänsä voidaan yhtä hyvin muuttaa aivan päinvastaisiksi. Sen vuoksi Proudhonista ei ole mitään helpompaa kuin antaa asetus — jos hänellä vain olisi siihen valtaa — jolla korkokanta alennetaan prosenttiin. Mutta jos kaikki muut yhteiskunnalliset ehdot pysyvät entisinä, niin tuo Proudhonin asetus jää vain paperille. Kaikista asetuksista huolimatta korkokannan tulevat edelleenkin sääntelemään taloudelliset lait, joiden alaisena se nykyisin on. Luottokelpoiset henkilöt tulevat olosuhteiden mukaisesti lainaamaan, kuten ennenkin, rahaa 2, 3, 4 prosentin ja suuremmallakin korolla, ja ainoa ero on siinä, että koroillaeläjät katsovat paremmin eteensä ja antavat rahaa lainaksi vain sellaisille henkilöille, joiden taholta ei tarvitse pelätä oikeusjuttua. Sitä paitsi tuo suurenmoinen suunnitelma — pääomalta on riistettävä sen »tuottavuus» — on vanha kuin taivas, yhtä vanha kuin *koronkiskontaa vastustavat lait*, joilla ei ole ollut muuta tarkoitusta kuin rajoittaa korkokantaa ja jotka nykyisin on kaikkialla kumottu, koska käytännössä niitä aina rikottiin tai kierrettiin ja valtion oli tunnustettava itsensä voimattomaksi vastustamaan yhteiskunnallisen tuotannon lakeja. Ja niinpä noiden käytännössä toteuttamattomien keskiaikaisten lakien voimaansaattamisen pitäisi »ottaa pääoman tuottavuutta sarvista!» Huomaamme, että mitä lähemmin proudhonilaisuutta tutkii, sitä taantumuksellisemmaksi se osoittautuu.

Ja kun korkokanta on tällä tavalla lennettu nollaan, siis pää-

omankorko lakkautettu, niin silloin »ei tulla maksamaan enää mistään muusta kuin pääoman kiertoon tarvittavasta työstä». Tämän pitäisi merkitä, että korkokannan poistaminen on samaa kuin voiton ja jopa lisäarvon poistaminen. Mutta jos korko *todella* voitaisiin poistaa asetuksella, niin mikä siitä olisi seurauksena? Se, että *korroillaeläjän* luokalla ei olisi mitään aihetta sijoittaa pääomiaan lainoihin, vaan se alkaisi sijoittaa niitä omalla riskillään omiin teollisuuslaitoksiinsa tai osakeyhtiöihin. Lisäarvon massa, minkä kapitalistiluokka anastaa työväenluokalta, pysyisi määrällisesti muuttumattomana, ja vain sen jakautuminen muuttuisi eikä sekään merkittävästi.

Tosiasiassa proudhonilaisemme ei huomaa, että porvarillisessa yhteiskunnassa tavaranoistoissa keskimäärin ei enää nytkään makseta mistään muusta kuin »pääoman kiertoon (merkinnee: määrätyn tavarantoittamiseen) tarvittavasta työstä». Työ on kaikkien tavaroiden arvon mitta, ja nykyaikaisessa yhteiskunnassa — ottamatta huomioon markkinaheilahteluja — on kerrassaan mahdotonta, että tavaroista keskimäärin maksettaisiin enemmän kuin niiden valmistamiseen tarvittusta työstä. Ei, ei, hyvä proudhonilainen, valsi on vallan muussa: se on siinä, että »pääoman kiertoon (käyttääkseeni sekavaa sanontatapaanne) tarvittavaa työtä» *ei maksetakaan täydellisesti!* Miten se tapahtuu, sen Te voitte lukea Marxilta. (»Kapital», S. 128—160.*)

Mutta siinä ei ole vielä kaikki. Kun *pääomankorosta* (Kapitalzins) tehdään loppu, niin siten tehdään loppu myös *vuokramaksusta* (Mietzins).** Sillä »kuten kaikki muutkin tuotteet, niin myös talo ja asunto tulevat tietysti olemaan tämän lain alaisia». Tämä muistuttaa muuatta entistä majuria, hän näet käski erästä vapaaehtoista: »Te olette kuulemma tohtori, pistäytykää silloin tällöin luonani; kun on vaimo ja seitsemän lasta, niin löytyy aina joku hoitoa tarvitseva.»

Vapaaehtoinen: »Suokaa anteeksi, herra majuri, minä olen filosofian tohtori!»

Majuri: »Minusta se on yhdentekevää, tohtori on tohtori.»

Samoin myös proudhonilaisemme: vuokramaksu tai pääomankorko — hänestä se on yhdentekevää, korko on korko, tohtori on tohtori.

Edellä näimme, että vuokrahinta (Mietpreis), jota yleisesti sanotaan vuokramaksuksi (Mietzins), koostuu: 1. osaksi maankorosta, 2. osaksi rakennuspääoman korosta lukien mukaan rakennusurakoitsijan voiton, 3. osaksi kunnostus- ja vakuutuskuuluista, 4. osaksi niistä vuosittaisista maksueristä, joilla rakennuspääoma, mukaan luettuna myös voitto, kuoletaan (amortisoidaan) sitä mukaa kuin talo muuttuu vähitellen käyttökelvottomaksi.

Nyt pitäisi jo sokeallekin olla selvää, että »talonomistaja yrittää

* Ks. K. Marx. Pääoma, 1. osa, Petroskoi 1957, ss. 177—204. Toim.

** Sanaleikki: Zins on korko, Mietzins (tai Miete) on vuokra. Toim.

itse ensimmäisenä myydä talonsa, koska muussa tapauksessa hänen talonsa jäisi tyhjäksi ja siihen sijoitettu pääoma muuttuisi ilman muuta hyödyttömäksi». Tietysti. Jos lainapääomankorosta tehdään loppu, niin ainoakaan talonomistaja ei enää saa talostaan yhtään pfennigiä vuokramaksua yksinkertaisesti siksi, että vuokramaksua (Miete) voidaan sanoa myös *vuokrakoroksi* (Mietzins) ja että viimeksi mainittuun sisältyy osa, joka on todella pääomankorkoa. Tohtori on tohtori. Jos tavallisen pääomankoron suhteen koronkiskontaa koskevat lait voitiin mitätöntää vain kiertämällä ne, niin asuntovuokrataksuja ne eivät ole milloinkaan vähääkään koskeneet. Proudhonin oli ensimmäisenä suotu kuvitella, että hänen koronkiskontaa koskeva uusi lakinsa on ilman muuta sääntelevä ja vähitellen poistava ei ainoastaan yksinkertaisen pääomankoron, vaan myös monimutkaisien asunnonvuokramaksun (Mietzins für Wohnungen). Mutta miksi sitten talonomistajalta pitäisi ostaa tämä »ilman muuta hyödytön» talo maksamalla suuret rahat ja miksei talonomistaja antaisi siinä tapauksessa vielä rahaakin päästäkseen irti tuosta »ilman muuta hyödyttömästä» talosta ja voidakseen olla kuluttamatta enää rahaa sen kunnostamiseen, se jää meille salaisuudeksi.

Suoritettuaan tämän loistavan urotyön korkeimman sosialismin (suprasolismin, kuten mestari Proudhon sanoi) alalla proudhonalaisemme katsoo olevansa oikeutettu lentämään vieläkin korkeammalle.

»Nyt on enää tehtävä vain eräitä johtopäätöksiä, jotta niin tärkeä tutkimuksemme kohde tulisi kaikin puolin täydellisesti valaistuksi.»

Entä mitkä ovat nuo johtopäätökset? Nuo johtopäätökset juontuvat yllä esitetystä yhtä vähän kuin asuintalojen arvottomuus korkokannan poistamisesta eivätkä ne kirjoittajamme mahtipontisesta ja juhlallisesta fraseologiasta vapautettuina merkitse muuta kuin että vuokra-asuntojen lunastamisen viemiseksi parhaalla tavalla päätökseen on toivottavaa: 1. tarkka tilasto asiasta, 2. hyvä terveyspoliisi, 3. rakennustyöläisten osuuskunnat, jotka voisivat ottaa tehtäväkseen uusien talojen rakentamisen; kaikki nämä ovat tietysti hyviä ja mainioita asioita, mutta kaikesta tuosta kerskailevasta fraseologiasta huolimatta ne eivät kuitenkaan pysty »valaisemaan täydellisesti» Proudhonin aatteellisen sotkun pimeyttä.

Ken on suorittanut tuollaisia urotekoja, sillä on myös oikeus kääntyä saksalaisten työläisten puoleen ja muistuttaa vakavasti:

»Nämä ja muut samanlaiset kysymykset ovat käsittääksemme sosiaalisen demokratian täyden huomion arvoisia... Pyrkiköön se tekemään selkoa, kuten tässä on tehty asuntokysymyksestä, myös muista yhtä tärkeistä kysymyksistä, kuten *luotosta, valtionveloista, yksityisveloista, veroista ym.*» jne.

Proudhonilaisemme lupaa siis meille kokonaisen sarjan kirjoituksia »samanlaisista kysymyksistä», ja jos hän käsittelee nuo kaikki kysymykset yhtä seikkaperäisesti kuin tämän »niin tärkeän aiheen», niin »Volksstaatilla» riittää vuodeksi käsikirjoituksia. Voimme muu-

ten sanoa etukäteen kaikessa päädyttävän jo sanottuun: pääomankorosta tehdään loppu, siten häviävät valtion- ja yksityislainoista maksettavat korot, luotto muuttuu ilmaiseksi jne. Samaa taikasanaa sovelletaan jokaiseen muuhunkin aiheeseen ja kussakin eri tapauksessa syntyy järkähtämättömän loogisesti se hämmästyttävä johtopäätös, että kun pääomankorosta on tehty loppu, niin lainarahoista ei tarvitse maksaa enää korkoa.

Hyviä ovat muuten kysymyksetkin, joilla proudhonilaisemme meitä uhkaa. »*Luotto!*» Mitä muuta luottoa työläinen tarvitsee kuin velkaa tilistä toiseen tai velkaa panttilaitokselta? Annettaanko hänelle tuollainen laina ilman korkoa tai korolla, jopa panttilaitosten koronkiskontakorolla — eikä se ole hänelle miltei samantekevää? Ja jos työläinen yleensä puhuen hyötyisikin siitä ja työvoiman tuotantokustannukset siis halpenisivat, niin eikö myös työvoiman hinta laskisi? — Mutta porvarille ja erittäinkin pikkuporvarille luotto on tärkeä kysymys, ja pikkuporvarista olisi hyvä juttu, jos hän voisi saada luottoa aina ja lisäksi koroitta. — »*Valtionvelat!*» Työväenluokka tietää, ettei se ole niitä tehnyt, ja kun se tulee valtaan, se jättää ne niiden maksettavaksi, jotka ovat niitä ottaneet. — »*Yksityisvelat!*» — katso luottoa. — »*Verot!*» Tämä asia kiinnostaa kovasti porvaristoa, mutta työläisiä — sangen vähän: se, minkä verran työläinen maksaa veroina, kuuluu viime kädessä työvoiman tuotantokustannuksiin, ja se on siis kapitalistin korvattava. Kaikki nuo pykälät, jotka meille esitetään työväenluokalle hyvin tärkeinä kysymyksinä, kiinnostavat oleellisesti vain porvaria ja vieläkin enemmän pikkuporvaria, mutta vastoin Proudhonia me väitämme, että työväenluokan kutsumuksena ei ole lainkaan noiden luokkien etujen ajaminen.

Siitä suuresta, todella työläisiä koskevasta kysymyksestä, kapitalistin ja palkkatyöläisen välisestä suhteesta, siitä kysymyksestä, miten kapitalisti voi rikastua työläistensä työstä, siitä proudhonilaisemme ei puhu sanaakaan. Hänen herransa ja opettajansa on tosin käsitellyt tätä kysymystä, muttei suinkaan ole tuonut siihen selvyyttä eikä edes viimeisissä teoksissaankaan mennyt tässä suhteessa asiallisesti »*Philosophie de la Misère'a*» (»*Kurjuuden filosofiaa*») pitemmälle, jonka koko mitättömyyden Marx jo 1847 niin loistavasti paljasti.*

On hyvin ikävää, ettei romaanisia kieliä puhuvilla työläisillä ole ollut kahtenkymmeneen viiteen vuoteen juuri mitään muuta sosialistista hengenruokaa kuin tuon »toisen keisarikunnan sosialistin» kirjoitukset. Ja kaksin verroin ikävämpää olisi, jos Proudhonin teoria saisi nyt vielä Saksankin valtaansa. Sitä ei kuitenkaan tarvitse pelätä. Saksalaiset työläiset ovat teoreettiselta kehitystasoltaan

---

* Ks. *K. Marx*. »*Filosofian kurjuus*. Vastaus herra Proudhonin »*Kurjuuden filosofiaan*». *Toim.*

viisikymmentä vuotta edellä proudhonilaisuudesta, ja yksistään tämä asuntokysymys on riittävä esimerkki osoittamaan sen, joten siinä suhteessa ei tarvitse nähdä sen suurempaa vaivaa.

II LUKU

KUINKA PORVARISTO RATKAISEE ASUNTOKYSYMYKSEN

I

Asuntokysymyksen *proudhonilaista* ratkaisua koskevassa luvussa osoitettiin, kuinka suuresti tämä kysymys kiinnostaa välittömästi pikkuporvaristoa. Mutta tämä kysymys kiinnostaa huomattavasti, joskin välillisesti, myös suurporvaristoa. Nykyaikainen luonnontiede on todistanut, että niin sanotut »huonot korttelit», joissa työläiset elävät suuressa ahtaudessa, muodostuvat kaupungeissamme aika ajoittain vierailevien jos jonkinlaisten kulkutautien pesäkkeiksi. Koleran, lavantaudin, pilkkukuumeen, isonrokon ja muiden tuhoisien tautien basillit leviävät noiden työläiskorttelien myrkyllisessä ilmassa ja saastaisessa vedessä; sieltä ne eivät juuri koskaan häviä pois, vaan kehittyvät otollisissa oloissa epidemiaksi ja leviävät silloin myös pesäkealueensa ulkopuolelle ilmavampiin ja terveellisempiin kaupungin osiin, joissa asuvat herrat kapitalistit. Vallassaoleva kapitalistiluokka ei voi rankaisematta hauskuttaa itseään aiheuttamalla kulkutauteja työväenluokan keskuudessa: niistä on seurauksia kapitalisteille itselleenkin, ja kuolemanenkeli raivoaa heidän keskuudessaan yhtä armottomasti kuin työläistenkin keskuudessa.

Heti kun se oli saatu tieteellisesti todetuksi, ihmisystävälliset porvarit innostuivat jaloön kilpailuun työläistensä terveyden hyväksi. Perustettiin yhdistyksiä, kirjoitettiin kirjoja, laadittiin suunnitelmia, pohdittiin ja säädettiin lakeja yhä uusiintuvien kulkutautipesäkkeiden hävittämiseksi. Työläisten asunto-oloja alettiin tarkastaa ja tehtiin myös yrityksiä huutavimpien epäkohtien poistamiseksi. Erikoisen tarmokas toiminta aloitettiin Englannissa, jossa suurkaupunkeja oli eniten ja suurporvaristo siis suuremmassa vaarassa kuin muualla; siellä nimitettiin hallituksen toimikunta tutkimaan työväenluokan terveysoloja; niiden selostukset, jotka tarkkuutensa, täydellisyytensä ja puolueettomuutensa ansiosta erosivat edukseen kaikista mannermaisista lähteistä, olivat uusien enemmän tai vähemmän radikaalien lakien perustana. Niin epätäydellisiä kuin nuo lait ovatkin, niin kuitenkin ne ovat äärettömästi edellä kaikesta siitä, mitä tähän asti on siihen suuntaan tehty mannermaalla. Mutta tästä huolimatta kapitalistinen yhteiskuntajärjestelmä synnyttää niitä mätäpaiseita, joiden parantamisesta on kysymys, yhä uudelleen niin kiertämättömästi, että tuskinpa Englannissakaan on tuossa parantamisessa päästy askeltakaan eteenpäin.

Saksassa tarvittiin tavan mukaan paljon pitempi aika, ennen

kuin sielläkin vakinaisiksi muodostuneet kulkutautien alkusyyt kehittyivät niin pitkälle kuin oli tarpeen uneliaan suurporvariston ravistamiseksi hereille. Muuten, kuta hitaammin, sitä varmemmin — ja niin sai vihdoin meilläkin alkunsa yhteiskunnallista terveydenhoitoa ja asutokysymystä käsittelevä porvarillinen kirjallisuus, joka on ulkomaisten, pääasiallisesti englantilaisten, edelläkävijien vetelöitettyä mukailemista ja joka suuriäänisillä ja mahtipontisilla fraaseilla keinotellaan näyttämään ylen syvähenkiseltä. Tähän kirjallisuuteen kuuluu teos: Tri Emil Sax. *»Die Wohnungszustände der arbeitenden Classen und ihre Reform»*, Wien 1869.²³⁶

Asutokysymyksen porvarillista käsitelyä valaistakseni valitsin tämän kirjan vain siksi, koska siinä yritetään esittää tätä aihetta koskeva porvarillinen kirjallisuus mahdollisimman täydellisesti. Mutta on sekin kirjallisuutta, mikä on kirjoittajallamme »lähteenä»! Englantilaisista parlamenttiselostuksista, todellisista peruslähteistä, mainitaan vain kolme vanhinta; koko kirja osoittaa, ettei kirjoittaja ole koskaan nähnyt niistä ainoatakaan; sen sijaan hän esittelee kokonaisen sarjan lattean porvarillisia, hyväntahtoisen porvarillisia ja ulkokultaisen filantrooppisia kirjoitelmia; Ducpétiaux, Roberts, Hole, Huber, Englannissa pidetyn yhteiskuntatieteiden (oikeammin loruilu-) kongressin aikaansaannokset, työtätekevien luokkien hyvinvoinnista huolehtivan preussilaisen yhdistyksen aikakauslehti, Itävallan virallinen selostus Pariisin maailmannäyttelystä, samanluontoiset Bonaparten viralliset selostukset, *»Illustrated London News»*²⁴⁴, *»Über Land und Meer»*²⁴⁵ ja lopuksi »tunnustettu auktoriteetti», »terävän käytännöllisen järjen» ja »puheen vakuuttavan syvällisyyden» mies, nimittäin — *Julius Faucher!* Tuosta lähdekirjallisuusluettelosta puuttunee vain *»Gartenlaube»*²⁴⁶, *»Kladderadatsch»*¹⁶⁹ ja fysiilleeri Kutschke²⁴⁷.

Ettei herra Saxin mielipiteiden suhteen voisi syntyä mitään väärinkäsityksiä, hän selittää sivulla 22:

»Yhteiskunnalliseksi taloustieteeksi me nimitämme kansantalouseloppia, kun sitä sovelletaan yhteiskunnallisiin kysymyksiin, tarkemmin sanoen niiden keinojen ja menetelmien kokonaisuutta, jotka tämä tiede tarjoaa meille ja joilla tämän tieteen *»rautaisten»* lakien perusteella ja nykyisin vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän puitteissa niin sanotut (1) omistamattomat luokat kohotetaan omistavien luokkien tasalle.»

Emme ryhdy erittelemään sitä sekavaa käsitystä, että »kansantalouseloppia» eli kansantaloustiede olisi yleensä tekemisissä muiden kuin »yhteiskunnallisten» kysymysten kanssa. Käymme suoraan käsiksi peruskohtaan. Tri Sax tahtoo, että porvarillisen taloustieteen *»rautaiset lait»* ja *»nykyisin vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän puitteet»*, toisin sanoen kapitalistinen tuotantotapa, jäisivät muuttumattomiksi ja kuitenkin *»niin sanotut omistamattomat luokat»* pitäisi kohottaa *»omistavien luokkien tasalle»*. Mutta kapitalistisen tuotantotavan välttämättömänä edellytyksenähän on se, että on olemassa ei niin sanottu, vaan todella omistamaton luokka, jolla

ei ole muuta myytävää kuin työvoimansa ja jonka täytyy sen vuoksi myydä tuota työvoimaa teollisuuskapitalisteille. Herra Saxin keksimän uuden tieteen — »yhteiskunnallisen taloustieteen» — tehtävä on näin muodoin löytää ne keinot ja menetelmät, että sellaisen yhteiskuntajärjestelmän puitteissa, joka perustuu toisaalta kaikkien raaka-aineiden, tuotantovälineiden ja elämäntarvikkeiden omistajien, kapitalistien, ja toisaalta mitään muuta paitsi työvoimansa omistavien palkkatyöläisten väliseen vastakohtaisuuteen — että sellaisen yhteiskuntajärjestelmän puitteissa kaikki palkkatyöläiset voisivat muuttua kapitalisteiksi lakkaamatta olemasta palkkatyöläisiä. Herra Sax luulee ratkaisseensa tämän kysymyksen. Eikö hän olisi niin hyvä ja sanoisi meille, millä tavalla kaikki Ranskan armeijan sotamiehet, joista jokainen on Napoleon I:n ajoista alkaen kantanut renselissään marsalkansauvaa, voidaan muuttaa sotamarsalkoiksi niin, etteivät he lakkaisi olemasta tavallisia sotamiehiä. Tai millä tavalla Saksan valtakunnan kaikki 40 miljoonaa alamaista voitaisiin tehdä Saksan keisareiksi!

Porvarillisen sosialismin olemus on se, että halutaan säilyttää nykyaikaisen yhteiskunnan kaikkien onnettomuuksien perusta ja samaan aikaan poistaa nuo onnettomuudet. Porvarilliset sosialistit, kuten sanotaan jo »Kommunistisessa manifestissa», haluavat »poistaa yhteiskunnallisia epäkohtia turvatakseen porvarillisen yhteiskunnan olemassaolon»; haluavat »*porvariston ilman proletariaattia*».* Olemme huomanneet, että herra Sax asettaa kysymyksen aivan samalla tavalla. Yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaisun hän näkee asuntokysymyksen ratkaisemisessa; hän on sitä mieltä, että

»parantamalla työtätekevien luokkien asumuksia lievennettäisiin menestyksellisesti yllä kuvailtua fyysistä ja henkistä kurjuutta, ja siten» — so. *yksistään* asunto-olojen laajaperäisen parantamisen avulla — »näiden luokkien valtaosa nostettaisiin tuskin ihmisarvoisen elämän suosta aineellisen ja henkisen hyvinvoinnin puhtaille kukkuloille». (S. 14.)

Huomautettakoon sivumennen, että porvariston etujen mukaista on hämätä se tosiasia, että on olemassa proletariaatti, jonka ovat luoneet porvarilliset tuotantosuhteet ja joka on näiden suhteiden olemassaolon jatkumisen ehto. Sen vuoksi herra Sax sanoo meille s. 21, että työtätekeviksi luokiksi on katsottava varsinaisten työläisten lisäksi kaikki »varattomat yhteiskuntaluokat», »yleensä pieneläjät, kuten käsityöläiset, lesket, eläkkeelläolijat (!), alemmat virkamiehet jne.». Porvarillinen sosialismi ojentaa kätensä pikku-porvarilliselle sosialismille!

Mutta mistä asuntopula johtuu? Kuinka se on syntynyt? Herra Saxin, kuten kelpo porvarin ainakin, ei tarvitse tietää, että se on porvarillisen yhteiskuntamuodon kiertämätön tuote ja ettei voi olla asuntopulaton sellainen yhteiskunta, jossa työtätekevien suurten

---

* Ks. tätä juikaisua, 1. osa, s. 116. *Toim.*

joukkojen on elettävä yksinomaan työpalkalla, siis niiden olemassaoloon ja suvun jatkamiseen välttämättömällä elämäntarvikkeiden summalla; jossa konetekniikan uudet parannukset jne. tekevät alin omaa suuria työläisjoukkoja työttömiksi; jossa voimakkaat ja säännöllisesti toistuvat teolliset heilahtelut toisaalta luovat edellytykset työttömien työläisten suurilukuisen reserviarmeijan olemassaololle ja toisaalta heittävät aika ajoittain kadulle suuret määrät työttömiä; jossa työläisiä kokoontuu joukoittain suuriin kaupunkeihin ja lisäksi nopeammin kuin vallitsevissa oloissa voidaan järjestää heille asuntoja; jossa siis inhottavimmillekin sikoläteille on aina löytyvä vuokraaja ja jossa vihdoin talonomistaja kapitalistina ei ole ainoastaan oikeutettu, vaan kilpailun vuoksi tiettyssä mitassa pakotettu-kin kiskomaan häikäilemättä talo-omaisuudestaan korkeimman vuokramaksun. Sellaisessa yhteiskunnassa asuntopula ei ole mikään sattuma, vaan se on kiertämätön instituutio; se ja sen vaikutus terveyteen jne. voidaan hävittää vasta sitten, kun koko asuntopulaa synnyttävä yhteiskuntajärjestelmä tulee perinpohjin mullistettua. Mutta sitä ei porvarillisen sosialismin tarvitse tietää. Se ei *uskalla* selittää asuntopulaa olosuhteista johtuvaksi. Sille ei siis jää mitään muuta neuvoksi kuin selittää moralisoivin fraasein, että asuntopula johtuu ihmisten turmeltuneisuudesta, niin sanoaksemme perisyntistä.

»Ja eikö tässä suhteessa ole tunnettua ja siis eittämätöntä» (rohkea johtopäätös!), »että syy... on osaksi *itse työläisissä*, asunnonpyytäjissä, ja osaksi, jopa paljon suuremmassa määrässä, niissä, jotka ottavat tehtäväkseen tyydyttää tuota tarvetta, tai niissä, jotka eivät sitä tee, vaikka heillä onkin tarpeellisia varoja — *omistavissa, ylimmissä yhteiskuntaluokissa*. Viimeksi mainittujen syytä... on se, että ne eivät huolehdi siitä, että tarjolla olisi riittävästi hyviä asuntoja.»

Niin kuin Proudhon siirtää meidät taloustieteestä lakitieteeseen, niin myös porvarillinen sosialistimme kiskoo meitä tässä taloustieteestä moraalin alalle. Eikä mikään ole sen luonnollisempaa. Ken julistaa kapitalistiset tuotantosuhteet, nykyisen porvarillisen yhteiskunnan »rautaiset lait», koskemattomiksi ja tahtoo siitä huolimatta poistaa niiden epämiellyttävät, mutta kiertämättömät seuraukset, sen ei auta muuta kuin pitää kapitalisteille moraalisaarnoja, joiden liikuttavan vaikutuksen haihduttavat heti persoonallinen etu ja tarpeen vaatiessa kilpailu. Nuo moraalisaarnat ovat aivan kuin ne saarnat, joita rannalla seisova kanaemo pitää hautomilleen sorsanpoikasille, jotka virkeinä uiskentelevat lammikossa. Sorsanpojat liikkuvat veden pinnalla, vaikkei siinä olekaan tukkeja, ja kapitalistit ryntäävät tavoittelemaan voittoa, vaikkei sillä olekaan sydäntä. »Raha-asioissa sydämellisyys on liikaa» — sanoi jo vanha Hansemann, joka ymmärsi tämän asian paremmin kuin herra Sax.

»Hyvät asunnot ovat niin kalliita, *ettei* suurin osa työläisistä voi niitä *laisin* käyttää. Suurpääoma... pidättäytyy arkaillen rakentamasta asuntoja työ-

tätekeville luokille... Niinpä nämä luokat joutuvatkin asunnontarpeessaan suurimmalta osaltaan keinottelun verkkoihin.»

Inhottava keinottelu! Suurpääoma ei tietysti koskaan keinottele! Mutta keinottelemasta työväen asunnoilla ei suurpääomaa estä paha tahto, vaan ainoastaan tietämättömyys.

»Talonmistajat eivät lainkaan *tiedä*, kuinka suurta ja tärkeää osaa... esittää asunnontarpeen normaali tyydyttäminen, *he eivät tiedä, mitä he tekevät ihmisille* tarjotessaan heille säännöllisesti niin edesvastuuttomasti huonoja, epäterveellisiä asuntoja, eivätkä he vihdoin *tiedä* sitä, kuinka suuresti he vahingoittavat siten itseään.» (S. 27.)

Mutta asutopulan syntymiseksi kapitalistin tietämättömyyden lisäksi tarvitaan työläisen tietämättömyyttä. Myönnettyään, että »saadaksean edes jonkinlaisen katon päänsä päälle» työläisten »alimpien kerrosten on aina pakko (!) etsiä itselleen yömajaa mistä sattuu, ja tässä suhteessa ne ovat aivan turvattomia ja avuttomia», herra Sax kertoo meille:

»Yleisesti tunnettuahan on, että monet heistä» (työläisistä) »kevytmielisyysdessään, mutta ennen kaikkea tietämättömyydessään riistävät miltei taiturimaisesti elimistöltään luonnollisen kehityksen ja terveen elämän ehdot, samalla kun heillä *ei ole vähäisintäkään käsitystä* järkiperaisestä terveydenhoidosta eikä varsinkaan siitä, mikä suunnaton merkitys on tässä suhteessa asunnolla.» (S. 27.)

Mutta nytpä työntyvätkin esiin porvarin aasinkorvat. Samaan aikaan kun kapitalistien osalta »syylisyys» haihtui tietämättömyyteen, työläisten osalta tietämättömyys on vain aihe katsoa heidät syyllisiksi. Kuulkaa:

»Näin» (nimittäin tietämättömyyden vuoksi) »tullaan siihen, että säästääkseen vaikka vähänkin vuokramaksussa he menevät pimeisiin, kosteisiin, ahtaisiin, sanalla sanoen sellaisiin asuntoihin, jotka ovat pilkantekoa hygienian kaikista vaatimuksista... että usein monta perhettä vuokraa yhdessä yhden huoneiston, jopa vain yhden huoneen, kuluttaakseen asuntoon mahdollisimman vähän, samalla kun *juoppotteluun ja kaikenlaisiin turhamaisiin huvitteluihin he tuhlaavat tulonsa todella syntisellä tavalla.*»

Rahat, jotka työläiset »tuhlaavat viinaan ja tupakkaan» (s. 28), »kapakkaelämä kaikkinne surkeine seurauksineen, mikä lyijykuulana vetää alinomaa työläissäytyä lokaan», ovat todella lyijykuulana takertuneet herra Saxin kurkkuun. Että nykyisten suhteiden vallitessa juoppottelu työläisten keskuudessa on kiertämätön tulos heidän elinoloistaan, yhtä kiertämätön kuin lavantauti, rikollisuus, syöpäläiset, ulosottomiehet ja muut yhteiskunnalliset taudit, niin kiertämätön, että juoppouteen lankeavien keskimääräisluku voidaan laskea etukäteen, sitä herra Saxin ei taaskaan tarvitse tietää. Muuten jo vanha koulunopettajani sanoi: »Alhaiso käy kapakassa ja ylhäisö klubeissa», ja kun itse olen ollut kummassakin, niin voin sen vahvistaa todeksi.

Koko tuo lörpöttely kummankin osapuolen »tietämättömyydestä» päättyy kuluneisiin fraaseihin pääoman ja työn etujen sopusointuisuudesta. Jos kapitalistit tuntisivat todelliset etunsa, he antaisivat

työläisille hyviä asuntoja ja yleensä järjestäisivät heille paremmat olot; ja jos työläiset tuntisivat todelliset etunsa, he eivät lakkoilisi, eivät innostuisi sosialidemokratiaan eivätkä politikoiisi, vaan tottelisivat kuuliaisesti esimiehiään, kapitalisteja. Ikävä kyllä kumpikin osapuoli näkee etunsa kokonaan muussa kuin siinä, mitä herra Sax ja hänen lukemattomat edeltäjänsä saarnaavat. Pääoman ja työn välisen sopusoinnun evankeliumia on saarnattu jo 50 vuotta; porvarillinen filantropia on saanut maksaa sievoiset rahat todistaakseen mallilaitoksilla tuon sopusoinnun; ja kuten tulemme myöhemmin huomaamaan, me olemme siitä nykyään aivan yhtä kaukana kuin viisikymmentä vuotta sitten.

Kirjoittajamme siirtyy nyt kysymyksen käytännölliseen ratkaisuun. Kuinka vähän vallankumouksellinen oli Proudhonin suunnitelma tehdä työläisistä asuntojensa *omistajia*, se näkyy jo siitä, että porvarillinen sosialismi oli jo ennen häntä yrittänyt ja yrittää vielä nykyisinkin toteuttaa tuota suunnitelmaa käytännössä. Myös herra Sax julistaa, että asuntokysymys voidaan ratkaista täydellisesti vain siirtämällä asunnot työläisten omaisuudeksi (ss. 58 ja 59). Enemminkin, tämä ajatus saa hänet lyyrillisen ihastuksen valtaan, ja hän purkaa sen ilmi seuraavana intomielisenä tiradina:

»On jotain omalaatuista ihmiselle olennaisessa maaomaisuuden kaipuussa, pyrkimyksessä, jota ei ole voinut heikentää edes nykypäivien *kuumeisesti sykkivä liike-elämä*. Se on tiedoton tunne maaomaisuutena esiintyvän taloudellisen edun tärkeydestä. Sen ansiosta ihminen saa vankan aseman, hän ikään kuin juurtuu lujasti maahan, ja jokaisella taloudella (!) »on siinä kestävin perusta. Kuitenkin maaomaisuuden siunauksellinen voima ulottuu noita aineellisia etuja kauemmaksi. Kenellä on onni sanoa maapalstaa omakseen, hän on *saavuttanut taloudellisen riippumattomuuden korkeimman ajateltavissa olevan asteen*; hänellä on alue, jolla hän voi hallita ja vallita *itsevaltaisesti*, hän on *oma herransa*, hänellä on tiettyä voimaa ja *luotettava turvapaikka* pöhan päivän varalta; hänen itsetietoisuutensa ja samalla myös hänen moraalinen voimansa kasvaa. Tästä johtuu omaisuuden syvällinen merkitys tässä kysymyksessä... Työläinen, jonka nykyisin on alistuttava avuttomana suhdanneheilahteluihin ja joka on ainai- sessa riippuvaisuudessa työnantajasta, vapautuisi siten jossain määrin tuosta asemansa epävakaisuudesta; *hänestä tulisi kapitalisti* ja hän olisi suojattu työt- tömyyden ja työkyvyttömyyden vaaroilta sen luoton ansiosta, jota hänelle an- netaan kiinteimistöä vastaan. *Siten hän kohoaisi omistamattomien joukosta omis- taja luokkaan.*» (S. 63.)

Herra Sax nähtävästi arvelee, että ihminen on olemukseltaan talonpoika; muutoin hän ei olisi pannut suurkaupunkiemme työläisten ominaisuudeksi maaomaisuuden kaipuuta, jota tähän mennessä ei kukaan ole heissä havainnut. Kaupunkilaistyöläistemme ensimmäisenä elinehtona on liikkumisvapaus, ja maaomaisuus voi olla heille vain kahleena. Antakaa heille omat mökit, kahlehtikaa heidät jälleen turpeeseen, niin teette heidät voimattomiksi vastustamaan tehtailijoiden toimeenpanemia palkanalennuksia. Yksityinen työläinen saattanee sattumalta myydä mökkinsä, mutta vakavan- laatuisen lakon tai yleisen teollisuuspulan aikana täytyisi kaikkien kyseessäoleville työläisille kuuluvien mökkien joutua markkinoille

myytäväiksi eivätkä ne siis joko löytäisi lainkaan ostajaa tai niitä myytäisiin polkuhintaan, niiden omakustannushintaa paljon halvemmallalla. Vaikka ne kaikki ostettaisiinkin, niin herra Saxin suuri asuntoreformi menisi taaskin myttyyn ja hänen pitäisi alkaa jälleen alusta. Muuten runoilijat elävät kuvittelujen maailmassa ja niin myös herra Saxkin, joka kuvittelee, että maanomistaja »on saavuttanut taloudellisen riippumattomuuden korkeimman asteen», että hänellä on »luotettava turvapaikka», että hänestä »*tulee kapitalisti* ja hän on suojattu työttömyyden ja työkyvyttömyyden vaaroilta sen luoton ansiosta, jota hänelle annetaan kiinteistöstä vastaan» jne. Mutta tarkastelkoonpa herra Sax ranskalaisia tai meidän reini-läisiä pentalonpoikia; heidän talojaan ja peltojaan rasittavat ylenpalttisesti hypoteekkilainat, heidän satonsa kuuluu jo korjaamattomana velkojalle ja heidän »alueellaan» eivät hallitse eivätkä vallitse itsevaltaisesti he, vaan koronkiskuri, asianajaja ja ulosottomies. Se on todellakin taloudellisen riippumattomuuden korkein ajateltavissa oleva aste... koronkiskuria varten! Ja jotta työläiset luovuttaisivat mökkinsä mahdollisimman pian koronkiskurin tuollaiseen itsevaltaiseen käyttöön, hyväntahtoinen herra Sax muistuttaa heille huolehtivasti *kiinteistöluotosta*, jota he voivat käyttää työttömyyden ja työkyvyttömyyden aikana sen sijaan että rasittaisivat köyhäinhuoltoa.

Joka tapauksessa herra Sax on nyt ratkaissut alussa asetetun kysymyksen: oman mökin hankkimisen ansiosta työläisestä »*tulee kapitalisti*».

Pääoma on valtaa muiden maksamattomaan työhön. Työläisen mökki muuttuu siis pääomaksi vasta sitten, kun hän vuokraa sen toiselle ja anastaa vuokranmaksun muodossa osan tuon toisen henkilön työn tuotteesta. Mutta koska työläinen itse asuu siinä, hän estää siten mökin muuttumasta pääomaksi, aivan samoin kuin takki lakkaa olemasta pääomaa siitä hetkestä lähtien, kun ostaa sen räätäiltä ja puen ylleni. Työläinen, jolla on tuhannen taalerin arvoinen mökki, ei tosin ole enää proletaari, mutta pitää olla herra Sax, ennen kuin voi nimittää häntä kapitalistiksi.

Mutta työläisemme kapitalistisuudella on vielä toinenkin puolensa. Olettakaamme, että jollain teollisuusseudulla tulee säännöksi, että jokaisella työläisellä on oma mökki. Siinä tapauksessa *työväenluokalla on tuolla paikkakunnalla ilmainen asunto*; asuntomenot eivät enää kuulu hänen työvoimansa arvoon. Mutta työvoiman tuotantokustannusten kaikkinaisen aleneminen, ts. jokainen pitempiäikäinen työläisten elämäntarvikkeiden hinnan alennus on »kansantalouseläinopin rautaisten lakien perusteella» yhtä kuin työvoiman arvon aleneminen ja johtaa siksi loppujen lopuksi työpalkan vastaavaan alenemiseen. Työpalkka alenisi siis keskimäärin sen verran kuin säästettiin keskimäärin vuokramaksuissa, ts. työläinen maksaisi vuokramaksua omasta mökistään, muttei enää entiseen tapaan rahana talonmistajalle, vaan maksamattomana työnä tehtailijalle, jolle

hän tekee työtä. Tällä tavoin mökkiin sijoitetut työläisen säästöt muuttuisivat todellakin eräänlaiseksi pääomaksi, mutta eivät hänen pääomakseen, vaan hänelle työtä antavan kapitalistin pääomaksi.

Näin muodoin herra Sax ei edes paperilla onnistu muuttamaan työläistään kapitalistiksi.

Huomautamme sivumennen, että yllä sanottu koskee kaikkia niin sanottuja sosiaalisia reformeja, jotka päätyvät työläisen elämäntarvikkeiden säästämiseen tai halventamiseen. Joko noista reformeista tulee yleisiä, ja silloin niitä seuraa vastaava työpalkan aleneminen, tai ne jäävät aivan yksityisiksi kokeiluiksi, ja silloin pelkästään se, että ne ovat olemassa yksityisinä poikkeuksina, osoittaa, että niiden toteuttaminen laajassa mitassa ei sovi yhteen vallitsevan kapitalistisen tuotantotavan kanssa. Olettakaamme, että jollain paikkakunnalla olisi kulutusosuuskuntien yleistymisen ansiosta voitu halventaa työläisten elintarvikkeiden hintoja 20 prosentilla; silloin täytyisi työpalkankin aleta ajan oloon likimäärin 20 prosentilla, ts. samassa suhteessa, jossa kyseessäolevat elintarvikkeet sisältyvät työläisen budjettiin. Jos esimerkiksi työläinen käyttää keskimäärin kolme neljännestä viikkopalkastaan noihin tarvikkeisiin, niin työpalkka alenee loppujen lopuksi $\frac{3}{4} \times 20 = 15\%$. Lyhyesti sanoen, heti kun tuollainen säästämisreformi tulee yleiseksi, työläinen alkaa saada palkkaa, jota on pienennetty samassa suhteessa kuin hänen säästönsä sallivat supistaa hänen menojaan. Antakaa jokaisen työläisen saada säästämällä 52 taalerin itsenäinen tulo, niin hänen viikkopalkkansa on loppujen lopuksi aleneva yhdellä taalerilla. Siis: mitä enemmän hän säästää, sitä vähemmän hän saa palkkaa. Hän ei siis säästä omaksi, vaan kapitalistin hyväksi. Mitä muuta tarvittaisiin »elävöittämään hänessä mitä voimallisimmin tuota ensimmäistä taloudellista hyvettä... säästäväisyyttä?» (S. 64.)

Muuten herra Saxin sanoo meille siinä samassa, että työläisten pitää tulla talonomistajiksi enemmänkin kapitalistien kuin omien etujensa vuoksi:

»Eihän ainoastaan työläissäätö, vaan myös koko yhteiskunta on kiinnostunut erittäin suuresti siitä, että mahdollisimman monet sen jäsenistä olisivat sidotut» (!) »maahan» (haluaisinpa vaikka kerran nähdä herra Saxin siinä asemassa)... »Maanomaisuus... pienentää niiden lukua, jotka taistelevat omistavan luokan herruutta vastaan. Kaikki ne salaiset voimat, jotka kuumentavat sitä jalkaimme alla hehkuvaa tulivuorta, jota sanotaan yhteiskunnalliseksi kysymykseksi — proletariaatin katkeroituminen, viha... järjen vaaralliset hairahdukset... — kaikki ne hälvenevät kuin usva auringon noustessa, kun... työläiset itse siirtyvät tätä tietä omistavien luokkaan.» (S. 65.)

Toisin sanoen herra Sax toivoo, että samalla kun työläisten proletaarinen asema muuttuu, minkä pitäisi aiheutua mökin hankkimisesta, he menettävät myös proletaarisen luonteensa ja muuttuvat jälleen samanlaisiksi kuuliaisiksi nöyristelijöiksi kuin olivat heidän esi-isänsä, joilla myös oli oma talo. Proudhonilaisten sietäisi mieltiskellä tätä.

Herra Sax luulee täten ratkaisseensa yhteiskunnallisen kysymyksen:

»Hyödykkeiden oikeudenmukaisempi jako — sfinksin arvoitus, jota jo monet ovat turhaan yrittäneet ratkaista — eikö se ole nyt meille kouraantuntuva tosiasia, eikö sitä ole siten temmattu ihanteiden piiristä ja tuotu todellisuuden alalle? Ja kun se on toteutettu, niin eikö siten ole saavutettu erästä korkeinta tarkoituksiperää, jonka jopa äärimmäisimmänkin suunnan sosialistit asettavat teorioidensa huippukohdaksi?» (S. 66.)

On todellinen onni, että olemme päässeet tähän kohtaan asti. Tuo riemuhuuto on nimittäin herra Saxin kirjan »huippukohta», ja nyt laskeudutaan jälleen verkalleen mäen alle, »ihanteiden piiristä» harmaaseen todellisuuteen, ja kun olemme tulleet alas, niin havaitsemme, ettei siellä meidän poissa ollessamme ole mikään, ei kerrasaan mikään muuttunut.

Ensimmäisen askeleen alamäkeä pakottaa meidät ottamaan oppaamme selittäessään meille, että on olemassa kaksi työläisasunto-systemiä: cottage(torppa)-systemi, jolloin jokaisella työläisperheellä on oma mökki ja mikäli mahdollista pieni puutarha, kuten Englannissa, ja kasarmisystemi, suuret rakennukset, joissa on paljon työläisasuntoja, kuten Pariisissa, Wienissä jne. Niiden kummankin välimuotona on Pohjois-Saksassa yleisenä esiintyvä systemi. Cottage-systemi olisi tosin ainoa oikea ja ainoa, jonka vallitessa työläinen voisi hankkia omistusoikeuden mökkiinsä; kasarmisysteemistä on sitä paitsi hyvin suurta vahinkoa terveydelle, siveellisyydelle ja kotirauhalle, mutta valitettavasti juuri asuntopulan keskuksissa, suurkaupungeissa, cottage-systemi on maan kalleuden vuoksi mahdoton, ja saa olla tyytyväinen, jos siellä suurten kasarmien asemesta onnistutaa rakentamaan 4—6 huoneiston taloja tai erilaisten rakennuskonstien avulla poistamaan kasarmisysteemin pahimmat epäkohdat. (Ss. 71—92.)

Olemme laskeutuneet jo aikamoisen matkan, eikö totta? Työläisten muuttaminen kapitalisteiksi, yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaiseminen, oma mökki jokaisella työläisellä — kaikki tuo on jäänyt ylös »ihanteiden piiriin»; meidän on nyt vain huolehditava siitä, että cottage-systemi otetaan käytäntöön kylissä ja että kaupungeissa rakennetaan työläiskasarmit mahdollisimman siedettäväksi.

Asuntokysymyksen porvarillisessa ratkaisussa on siis ajettu selvästi karille, *kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden karille*. Ja tässä olemme tulleet kysymyksen keskeiseen kohtaan. Asuntokysymys voidaan ratkaista vasta sitten, kun yhteiskuntaa on uudistettu niin paljon, että voidaan ryhtyä hävittämään kaupungin ja maaseudun välistä vastakohtaisuutta, joka nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassa on kärjistetty äärimmilleen. Kapitalistinen yhteiskunta on kokonaan kykenemätön hävittämään tätä ristiriitaa, sen täytyy päinvastoin kärjistää sitä joka päivä yhä enemmän. Tämän ovat käsittäneet oikein jo nykyajan ensimmäiset utopistisocialistit — Owen ja Fourier. Heidän mallijärjestelmässään ei

enää ole kaupungin ja maaseudun vastakohtaisuutta. Havaitaan siis aivan päinvastaista kuin mitä herra Sax väittää: asuntokysymyksen ratkaiseminen ei ratkaise samalla yhteiskunnallista kysymystä, vaan ainoastaan yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaiseminen, ts. kapitalistisen tuotantotavan hävittäminen, tekee samalla mahdolliseksi asuntokysymyksen ratkaisemisen. Mielettömyyttä on se, että tahdotaan ratkaista asuntokysymys ja säilyttää edelleenkin nykyaikaiset suurkaupungit. Mutta nykyaikaiset suurkaupungit häviävät vasta sitten, kun hävitetään kapitalistinen tuotantotapa, ja kun tämä hävittäminen alkaa, kysymys ei ole enää siitä, että jokaiselle työläiselle toimitettaisiin oma mökki, vaan kokonaan muista asioista.

Jokaisen yhteiskunnallisen vallankumouksen täytyy kuitenkin alussa ottaa asiat sellaisina, kuin se ne tapaa, ja taistella huutavimpia epäkohtia vastaan käytettävissä olevin keinoin. Olemme jo tulleet huomaamaan, että *asuntopulaa* voidaan heti lievittää siten, että pakkoluovutetaan osa omistaville luokille kuuluvista loistohuoneistoista ja asutetaan pakollisesti muu osa.

Joskin herra Sax jatkaessaan lähtee jälleen suurkaupungeista ja puhuu pitkälti ja laveasti työläisasutuksista, joita tulee perustaa kaupunkien *lähistölle*, joskin hän kuvailee noiden asutusten kaikkia ihannoituksia, joita ovat yhteinen »vesijohto, kaasuväläistys, ilma- tai vesilämmitys, pesutuvat, kuivaamot, kylpyhuoneet jne.», »lastenseimi, koulu, rukoushuone» (!), »lukuhuone, kirjasto... viini- ja olut-tuvat, tanssi- ja konserttisalit kaikkine mukavuuksineen», höyryvoima, jota johdetaan kaikkiin taloihin ja joka voi »tietystä mitasta siirtää tuotannon tehtaista jälleen kotiverstaisiin» — niin se ei muuta asiaa vähääkään. Siirtoasutuksen, jota hän kuvailee, herra Huber on lainannut välittömästi sosialisteilta Owenilta ja Fourier'ltä, ja se on kokonaan porvarillistettu pyyhkimällä yksinkertaisesti pois kaikki sosialistinen. Mutta juuri sen vuoksi siitä tuleekin aivan utoopinen. Ketään kapitalistia ei kiinnosta vähääkään tuollaisten asutusten perustaminen eikä niitä olekaan missään muualla maailmassa paitsi Guisessa, Ranskassa; ja sekin on fourierlaisen perustama, ei tuottavan keinottelun, vaan sosialistisen kokeilun mielessä.* Yhtä hyvin herra Sax olisi voinut porvarillisen tuulentupasuunnittelunsa vahvikkeeksi mainita kommunistisen »Harmony Hall» asutuksen²⁴⁹, jonka Owen perusti 40-luvun alussa Hampshirissa ja joka on jo kauan sitten hajonnut.

Kaikki nuo puheet siirtoasutusten perustamisesta ovat kummin-kin vain nonneton yritys lentää jälleen »ihanteiden piiriin», yritys jota seuraa heti putoaminen. Jälleen kuljemme reippaasti mäkeä alas. Yksinkertaisin ratkaisu on se,

»että työnantajat, tehtaanisännät auttavat työläisiä hankkimaan sopivat asunnot joko rakentamalla niitä omaan laskuunsa tai innostamalla ja tukemalla

---

* Ja siitäkin tuli lopuksi pelkkä työläisten riistämisaikaa. Ks. Parliisin »Socialiste» lehteä, 1886.²⁴⁸ (*Engelsin huomautus vuoden 1887 laitokseen.*)

työläisiä näiden omassa rakennustoiminnassa, antamalla heidän käyttöönsä maapalstoja, lainaamalla rakennuspääomaa jne.» (S. 106.)

Siten olemme jälleen poissa suurkaungeista, joissa ei voi olla puhuttakaan mistään tuollaisesta, ja siirrymme takaisin maaseudulle. Herra Sax todistelee nyt, että tehtailijoille itselleen on edullista auttaa työläisiään saamaan siedettävät asunnot — toisaalta siksi, että se on pääomien edullista sijoittamista, ja toisaalta siksi, että siitä kiertämättömästi

»johtuva työläisten aseman parantuminen... tulee sittemmin kohottamaan heidän fyysistä ja henkistä työkykyään, mikä luonnollisesti... ei ole vähemmän... edullista työnantajille. Ja siten tulee otettua myös oikea kanta viimeksi mainittujen osallistumiseen asuntokysymyksen ratkaisuun: tämä osallistuminen on tulosta *latenttisesta assosiaatiosta*, tulosta työnantajien huolenpidosta työläisensä fyysisestä ja taloudellisesta, henkisestä ja siveellisestä hyvinvoinnista, huolenpidosta, joka enimmäkseen kätkeytyy humanitääristen pyrintöjen verhoon ja tulee sinänsä palkittua rahallisesti seuraamustensa kautta, toimellaiden, taitavien, ahkerien, tyytyväisten ja *uskollisten* työläiskerrostien hankkimisen ja säilyttämisen kautta». (S. 108.)

Fraasi »latenttisesta assosiaatiosta»,²⁵⁰ jolla herra Huber on yrittänyt antaa porvarillis-filantrooppiselle sepustukselle »ylevän ajatuksen», ei vähääkään muuta asiaa. Maaseutupaikkakuntien suurtehtailijat, varsinkin Englannissa, ovat ilman tuota fraasiakin jo aikoja sitten vakuuttuneet siitä, että työläisasuntojen rakentaminen ei ole ainoastaan välttämättömyys, osa itse tehdasrakennustoiminnasta, vaan se on myös sangen kannattavaa. Englannissa syntyi sillä tavalla kokonaisia kyliä, joista monet kehittyivät myöhemmin kaungeiksi. Mutta sen sijaan, että olisivat kiitollisia ihmisrakkaille kapitalisteille, työläiset ovat jo hyvin kauan esittäneet tuota cottage-systemiä vastaan sangen vakavia vastaväitteitä. Kysymys ei ole vain siitä, että heidän pitää maksaa mökeistä monopolihinnat, kun tehtailijalla ei ole kilpailijoita; jokaisen lakon aikana he joutuvat heti asunnottomiksi, sillä tehtailija ajaa heidät ilman muuta ulos, mikä tekee kaiken vastarinnan äärimmäisen vaikeaksi. Yksityiskohtaisempia tietoja voi saada kirjastani »Työväenluokan asema Englannissa». (Ss. 224 ja 228.) Herra Sax kuitenkin arvelee, että tuollaisia argumentteja »tuskin kannattaa ryhtyä kumoamaan». (S. 111.) Mutta eikö hän sitten halua antaa työläiselle omistusoikeutta mökkiinsä? Haluaa kyllä, mutta koska »työnantajillakin täytyy aina olla mahdollisuus määrätä asunnosta voidakseen erottaessaan työläisen antaa asunnon tämän sijaiselle», niin... pitää tietysti »tällaisten tapausten varalta tehdä välipuhe omistusoikeuden peruuttamisesta*». (S. 113.)

* Tässäkin suhteessa englantilaiset kapitalistit ovat jo kauan sitten täytäneet ja jopa huomattavasti ylittäneetkin herra Saxin kaikki sisimmät toiveet. Maanantaina 14. lokakuuta 1872 Morpethissa parlamenttivaalien valitsijaluetelot vahvistavan tuomioistuimen piti antaa päätös 2000 vuorityöläisen anomuksen johdosta, joka koski heidän nimensä merkitsemistä valitsijaluetteloon. Osoitautui, että suurin osa näistä työläisistä oli sellaisia, joita sen kaivoksen sääntöjen mukaan, jossa he työskentelivät, ei katsottu asumiensa mökkien vuokraajiksi,

Tällä kertaa laskeuduimme odottamattoman nopeasti alas. Ensin sanottiin: työläisen omistusoikeus mökkiinsä; sitten saimme tietää, että kaupungeissa se on mahdotonta ja että se voidaan toteuttaa vain maaseudulla; nyt meille selitetään, että maaseudullakin tämän omistusoikeuden pitää olla »välipuheella *peruutettavissa!* Samalla kun herra Sax keksi työläisiä varten tällaisen omistumuodon, kun heidät muutettiin »välipuheella peruutettaviksi» kapitalisteiksi, olemme jälleen onnellisesti palanneet syntiselle maankamaralle ja täällä voimme tutkia, mitä kapitalistit ja muut filantroopit ovat asuntokysymyksen ratkaisemiseksi *todella* tehneet.

II

Jos saatamme uskoa tri Saxiamme, niin herrojen kapitalistien taholta on jo nykyin tehty paljon oleellista asuntopulan lieventämiseksi, ja se todistaa, että asuntokysymys voidaan ratkaista kapitalistisen tuotantotavan pohjalla.

Ennen kaikkea herra Sax vie meidät — Bonaparten Ranskaan! Kuten tunnuttua, Louis Bonaparte asetti Pariisin maailmannäyttelyn aikana komission muka laatimaan selostusta Ranskan työtätekevien luokkien asemasta, mutta oikeastaan sitä varten, jotta tuo asema tulisi keisarikunnan suureksi kunniaksi kuvattua todella paratiisimaiseksi. Ja *tämän* bonapartismien lahjottavimmista reengeistä muodostetun komission selostukseen vetoaa herra Sax, varsinkin kun sen toiminnan tulokset ovat »asian hoidettavakseen saaneen komission *oman lausunnon* mukaan Ranskan osalta joltisenkin täydelliset!» Entä minkälaisia nuo tulokset ovat? Kahdeksastakymmenestä yhdeksästä tietojen antaneesta suuresta teollisuuslaitoksesta ja osakeyhtiöstä 31 *ei ole lainkaan* rakentanut työläisasumuksia; rakennettuihin asumuksiin on mahtunut herra Saxin omien laskelmien mukaan enintään 50—60 tuhatta henkeä, ja asunnoissa on miltei poikkeuksetta vain kaksi huonetta perhettä kohti!

Itsestään selvää on, että jokainen kapitalisti, jonka oman tuotantonsa edellytykset — vesivoima, hiilikaivosten, rautamalmiesiintymien ja muiden kaivosten sijainti jne. — sitovat tiettyyn maaseutupaikkakuntaan, on pakotettu rakentamaan työläisilleen asuntoja, ellei niitä ole. Mutta jotta sitä voitaisiin pitää todistuksena »latenttisen assosiaation» olemassaolosta, »kuvaavana osoituksena asian ja sen suuren merkityksen yhä syvällisemmästä ymmärtämisestä», »paljonlupaavana alkuna» (s. 115), niin siihen tarvitaan pitkälle kehittyneitä tottumusta pettää itseään. Tässäkin suhteessa muuten eri maiden teollisuudenharjoittajat eroavat toisistaan varsinaisen

---

vaan henkilöiksi, jotka vain asuivat niissä *armosta* ja jotka voitiin milloin hyvänsä ilman mitään irtisanomisaikaa ajaa ulos (kaivosten ja mökkien omistaja oli tietysti sama henkilö). Tuomari päätti, että nämä henkilöt eivät ole vuokraajia, vaan *palvelijoita*, ja sellaisina heillä ei ole oikeutta päästä vaaliluetteloihin (»Daily News»,¹⁹¹ 15. lokakuuta 1872).

kansallisuonteensa puolesta. Esimerkiksi sivulla 117 herra Sax kertoo meille:

»*Englannissa on vasta uusimmalla ajalla havaittavissa* tämän suuntaista työnantajien tarmokasta toimintaa. Etenkin kaukana maaseudulla sijaitsevilla kylillä... se seikka, että työläiset joutuvat usein lähimmiltäkin paikkakunnilta kulkemaan pitkän matkan tehtaalle, saapuvat työhön jo väsyneinä ja työskentelevät siksi riittämättömän tuottavasti, on se *määrävä vaikutin*, joka panee työnantajat *rakentamaan* työläisilleen asuntoja. Samalla kasvaa myös niiden luku, jotka *käsittäen* suhteet *syvällisemmin* sitovat *asuntoreformiin* joko suuremmissa tai pienemmissä määrässä latenttisen assosiaation kaikki muut ainekset; heitä juuri saavatkin kiittää syntymisestäään nämä kukoistavat asutukset... Ashtonin nimi Hydessa, Ashwertin Turtonissa, Grantin Byrussa, Gregin Bollingtonissa, Marshallin Leedsissa, Struttin Belperissä, Saltin Saltairissa, Akroydin Copleysa ym. ovat sen vuoksi hyvin tunnettuja Yhdistyneessä kuningaskunnassa.»

Pyhä yksinkertaisuus ja vieläkin pyhempi tietämättömyys! Englantilaiset maalaistehtailijat ovat vasta »uusimmalla ajalla» rakentaneet työläisasuntoja! Ei, kunnioitettava herra Sax, Englannin kapitalistit ovat todella suurtehtailijoita myös järkensä eivätkä vain kukkaronsa puolesta. He olivat käsittäneet jo kauan ennen kuin Saksaan ilmaantui todellinen suurteollisuus, että maaseudun tehdastuotannossa kulungit työväen asuntoihin muodostavat välttämättömän, sekä välittömästi että välillisesti hyvin tuottavan osan koko sijoitettavasta pääomasta. Jo kauan ennen kuin Bismarckin ja saksalaisten porvarien välinen taistelu lahjoitti saksalaisille työläisille yhdistymisvapauden, Englannin tehtailijat, kaivosten ja sulattojen omistajat olivat käytännössä tulleet tuntemaan sen, missä määrin he voivat painostaa lakkoilevia työläisiä, jos he ovat samalla näiden työläisten vuokraisantiä. Jonkin Gregin, Ashtonin ja Ashwertin »kukoistavat asutukset» kuuluvat siinä määrin »uusimpaan aikaan», että jo 40 vuotta sitten porvaristo ylisteli niitä esikuviksi, ja minä itse kuvailin niitä jo 28 vuotta sitten (ks. »Työväenluokan asema Englannissa», ss. 228—230, huomautus). Jokseenkin yhtä vanhoja ovat Marshallin ja Akroydin (näin kirjoitetaan hänen nimensä) siirtoasutukset ja vieläkin vanhempi on Struttin asutus, jonka alkujuri ulottuu menneeseen vuosisataan. Ja kun Englannissa työläisasumuksen keskimääräiseksi iäksi lasketaan 40 vuotta, niin herra Sax itsekin voi sormin laskea, kuinka kurjassa tilassa nuo »kukoistavat asutukset» nykyisin ovat. Sitä paitsi useimmat noista asutuksista eivät ole enää maaseudulla; teollisuuden jättimäisen kasvun tuloksena useimmat noista asutuksista ovat siinä määrin tehtaiden ja talojen saartamia, että ne sijaitsevat nyt 20—30 tuhatta asukasta käsittävien ja sitäkin suurempien likaisten ja savuisten kaupunkien keskellä, mikä ei kuitenkaan estä herra Saxin edustamaa saksalaista porvarillista tiedettä vielä nykyisinkin kertaillemasta hartaasti vanhoja vuoden 1840 aikaisia englantilaisia ylistyslauluja, jotka eivät nyt enää vastaa todellisuutta.

Ja varsinkin vanha Akroyd! Tämä kunnan mies oli aito filantroop-

pi. Hän rakasti työläisiään ja erittäinkin työläisnaisiaan niin kovin, että Yorkshiressa hänen vähemmän ihmisrakkailla kilpailijoillaan oli tapana sanoa: hän pitää tehtaansa käynnissä yksinomaan omien lastensa avulla! Herra Sax muuten väittää, että noissa kukoistavissa asutuksissa »aviottomat lapset käyvät yhä harvinaisemmiksi» (s. 118). Aivan niin, avioliiton ulkopuoliset *aviottomat* lapset: Englannin tehdasseuduilla sievät tytöt menevät näet naimisiin varsin nuorina.

Englannissa on maaseudulla yli 60 vuotta ollut tapana rakentaa työläisasumuksia jokaisen suuren tehtaan viereen ja samanaikaisesti tehtaan kanssa. Kuten jo on mainittu, monet tällaiset tehdaskylät ovat olleet alkuna, jonka ympärille on myöhemmin muodostunut kokonainen tehdaskaupunki kaikkine niine epäkohtineen, joita tehdaskaupunki mukanaan tuo. Nuo asutukset eivät siis ole ratkaisseet asutokysymystä, vaan ne ovat sen *vasta aiheuttaneet* paikkakunnallaan.

Sitä vastoin niissä maissa — Ranskassa ja erittäinkin Saksassa — jotka suurteollisuuden alalla ovat vain kompuroineet Englannin perässä ja oikeastaan vasta vuodesta 1848 oppineet tuntemaan, mitä suurteollisuus on, asia on aivan toisin. Näissä maissa vain jättimäiset sulatot ja tehtaot — sellaiset kuin Schneiderin tehtaot Creusot'ssa ja Kruppin tehtaot Essenissä — päättivät pitkien epäröintien jälkeen rakentaa joitakin työläisasumuksia. Suuri enemmistö maalais-tehtailijoista antaa työläistensä kävellä monia maileja helteessä, lumessa ja rankkasateessa aamulla tehtaalle ja illalla takaisin kotiin. Näin on laita etenkin vuoristoseuduilla — Ranskan ja Elsassin Vogeeeseilla, samoin kuin Wupperin, Siegin, Aggrin, Lennen ja muiden Reinin ja Westfalenin jokien varsilla. Erzgebirgessä ei asiantaita ole sen paremmin. Niin saksalaisilla kuin ranskalaisillakin on samaa pikkumaista itaruutta.

Herra Sax tietää mainiosti, ettei paljonlupaavalla alulla enempää kuin kukoistavilla asutuksillakaan ole kerrassaan mitään merkitystä. Sen vuoksi hän yrittää todistaa kapitalisteille, kuinka erinomaisia tuloja he voivat saada työläisasumusten rakentamisesta. Toisin sanoen hän yrittää osoittaa heille uuden keinon työläisten puijaamista varten.

Ensin hän esittää heille esimerkkinä kokonaisen joukon lontolaisiasaksi filantrooppis-, osaksi keinotteluluontoisia rakennusyhtiöitä, jotka ovat saaneet puhdasta tuloa 4—6% ja enemmänkin. Sitä että työläisasumuksiin sijoitettu pääoma tuottaa hyvän tulon, herra Saxin ei tarvitse meille todistella. Syynä siihen, ettei niihin sijoiteta pääomia nykyistäkin enemmän, on se, että kalliit asunnot tuottavat omistajille vieläkin suurempia tuloja. Herra Saxin kehotukset kapitalisteille ovat taaskin pelkkää moraalisaarnaa.

Mitä taas tulee noihin lontoolaisiin rakennusyhtiöihin, joiden loistavasta menestymisestä herra Sax niin suuriäänisesti toivottaa, niin ne ovat hänen oman laskelmansa mukaan — ja siihen on sisällytet-

ty jos jonkinlainen rakennuskeinottelu — antaneet asunnon kaiken kaikkiaan vain 2132 perheelle ja 706 yksinäiselle miehelle, siis vajaalle 15 000 henkilölle! Ja tuollaiset lapsellisuudet rohjetaan Saksassa esittää vakavasti suuriksi saavutuksiksi, samaan aikaan kun yksistään Lontoon itäosassa miljoona työläistä elää mitä kauheimmissa asunto-oloissa! Kaikki nuo filantrooppiset pyrkimykset ovat todellisuudessa niin sääliittävän mitättömiä, että työläisten asemaa koskeissa englantilaisissa parlamenttiselostuksissa ei koskaan edes mainita niistä.

Emme halua edes puhua nyt siitä Lontoota koskevasta naurettavasta tietämättömyydestä, mikä koko tässä luvussa tulee ilmi. Mainitsemme vain yhden esimerkin. Herra Sax on sitä mieltä, että yksinäisten miesten yömaja Sohossa suljettiin sen vuoksi, että tällä kaupunginkulmalla »ei voitu odottaa saatavan suurta asiakaskuntaa». Herra Sax nähtävästi luulee, että Lontoon koko länsiosa on yhtäjaksoista loistokaupunkia, eikä tiedä sitä, että hienojen katujen jälkeen on välittömästi kovin likaisia työläiskortteleita, joista eräs on esimerkiksi Soho. Mallikelpoinen yömaja Sohossa, josta herra Sax mainitsee ja jonka tunsin jo 23 vuotta sitten, oli alussa hyvin kysytty, mutta lakkasi toimimasta, koska kukaan ei voinut siinä asua. Mutta sehän oli kuitenkin eräs parhaimmista.

Entä työläiskaupunki Elsassin Mülhausenissa — eikö se ole saavutus?

Mannermaan porvaristolle on Mülhausenin työläiskaupunki samanlainen ylpeyden ja kerskailun aihe kuin Englannin porvaristolle muinoin kukoistaneet Ashtonin, Ashwertin, Gregin ja kumppanien asutukset. Valitettavasti se ei kuitenkaan ole »latentin» assosiaation, vaan Ranskan toisen keisarikunnan ja Elsassin kapitalistien välisen avoimen assosiaation tuote. Se oli eräs Louis Bonaparten sosialistinen koe, jota varten valtio antoi lainana $\frac{1}{3}$ pääomasta. Neljässätoista vuodessa (vuoteen 1867) rakennettiin 800 pikkutaloa niin huonoon tyyliin, ettei se Englannissa, jossa tämä asia ymmärretään paremmin, olisi ollut mahdollista; näitä pikkutaloja annetaan työläisille omaisuudeksi, kun nämä ovat maksaneet kuukausittain 13—15 vuoden ajan korotettua asuntovuokraa. Tämän laatuista omaisuuden hankkimista, mikä Englannin osuustoiminnallisissa rakennustöissä, kuten tulemme huomaamaan, on ollut käytännössä jo kauan, Elsassin bonapartistien ei tarvinnut keksiä lainkaan ensimmäisinä. Vuokramaksulisät, talojen lunastusmaksut, ovat englantilaisiin verraten aika suuria; maksettuaan vähitellen esimerkiksi 15 vuodessa 4500 frangia työläinen saa talon, jonka arvo oli 15 vuotta sitten 3300 frangia. Jos työläinen haluaa muuttaa muuanne tai jättää vain kerran kuukausimaksun maksamatta (siinä tapauksessa hänet voidaan häätää), niin häneltä laskutetaan vuosittaisena vuokramaksuna $6\frac{2}{3}\%$ talon alkuperäisestä arvosta (esimerkiksi 17 frangia kuukaudelta talon hinnan ollessa 3000 frangia) ja hänelle maksetaan jäänös, *muttei penniäkään korkoa*. On ymmärrettävää, että yhtiö voi täten »valtionapua» lukuunottamattakin rikastua; yhtä ymmärrettävää on,

että näillä ehdoilla annetut asunnot ovat parempia kuin vanhat kasarmiasunnot itse kaupungissa jo siksi, että ne sijaitsevat kaupungin ulkopuolella, puolittain maaseudulla.

Parista Saksassa tehdystä surkeasta kokeesta, joiden mitättömyyden herra Sax itsekin tunnustaa sivulla 157, emme ryhdy puhumaan.

Mitä nämä kaikki esimerkit siis todistavat? Vain sitä, että työläisasumusten rakentaminen, vaikka ei poljettaisikaan jalkoihin kaikkia terveydenhoitolakeja, tuottaa kapitalistista tuloa. Mutta sitähan ei kukaan ole koskaan kiistänytkään, sen me kaikki olemme tienneet kauan sitten. *Kaikkalainen* pääoman sijoitus, joka tyydyttää jonkin tarpeen, on asiaa järkipäisesti hoidettaessa kannattavaa. Kysymys on siitä, miksi asuntopula *sittenkin* jatkuu; minkä vuoksi kapitalistit eivät sittenkään huolehdi, että työläisille olisi riittävästi terveellisiä asuntoja? Ja tässä herra Saxin täytyy jälleen kääntyä vain kehotuksin pääoman puoleen ja hän jää meille velkaa vastauksen. Oikean vastauksen tähän kysymykseen olemme jo antaneet ylempänä.

Pääoma ei *halua* — se on nyt käynyt lopullisesti selville — poistaa asuntopulaa, vaikka se voisikin sen tehdä. Jää vain kaksi muuta ulospäystä: työläisten oma apu ja valtion apu.

Herra Sax, oman avun innokas kannattaja, osaa asuntokysymyksenkin alalta kertoa siitä ihmeistä. Hänen on kuitenkin valitettavasti heti alussa pakko tunnustaa, että oma apu voi jotain antaa vain siellä, missä on otettu tai voidaan ottaa käytäntöön cottage-systeemi, siis taaskin vain maaseudulla; suurissa kaupungeissa, jopa Englannissakin, vain hyvin rajoitetussa mitassa. Siksi, herra Sax huokaisee,

»reformi voidaan suorittaa sen» (oman avun) »avulla vain *kierrotteitse*, siis *aina* vain vajavaisesti, nimittäin vain sikäli kuin yksityisomistuseriaate esiintyy asunnon laatuun vaikuttavana voimatekijänä.

Ja sekin on epäilyksen alaista; joka tapauksessa »yksityisomistuseriaate» ei ole vaikuttanut suinkaan reformoivasti kirjoittajamme tyylin »laatuun». Tästä kaikesta huolimatta oma apu on saanut Englannissa aikaan sellaisia ihmeitä, »että sen ansiosta *on menty kauaksi edelle* siitä, mitä siellä on tehty asuntokysymyksen muunlaisen ratkaisemisen hyväksi». Puhe on englantilaisista rakennusyhtiöistä (building societies), joita herra Sax käsittelee seikkaperäisesti erikoisesti siksi, että

»niiden olemuksesta ja toiminnasta on yleensä levitelty sangen vajavaisia tai virheellisiä käsityksiä. Englantilaiset building societies eivät ole lainkaan... asuntorakennusyhtiöitä tai asuntorakennusosuuskuntia, ne ovat enemmänkin... saksaksi sanoaksemme 'Hauserwerbvereine' ('talonhankintaliittoja'); ne ovat liittoja, joiden tarkoituksena on koota jäsentensä ajoittaisesti suorittamien maksujen pohjalla rahasto ja antaa siitä sitä mukaa kuin varoja kertyy jäsenille lainoja talon ostamista varten... Building society on siten jäsentensä toiselle osalle säästökassana ja toiselle — lainakassana. Building societies ovat siis työläisten tarpeiksi tarkoitettuja hypoteekkilaitoksia, jotka käyttävät pääasiallisesti... työläisten säästöjä... tukeakseen tallettajien säätyveljiä talon ostamisessa

tai rakentamisessa. Kuten tuli olettaakin, nämä lainat on säädetty annettaviksi vastaavan kiinteistön panttausta vastaan ja sillä tavalla, että niiden kuoletus suoritetaan lyhytaikaisina osamaksuina, joihin kuuluu korko- ja kuoletusmaksu... Tallettajille ei korkoja makseta, vaan ne hyvitetään aina *merkitsemällä heidän tililleen korkoa korolle*... Talletukset yhdessä kasvaneiden korkojen kanssa... voidaan kuukauden irtisanomisajalla ottaa ulos milloin hyvänsä.» (Ss. 170—172.) »Englannissa on yli 2000 tällaista liittoa... niiden kokoama pääoma tekee lähes 15 000 000 puntaa, ja jo noin 100 000 *työläisperhettä* on saanut tällä tavalla oman kodin; se on sellainen yhteiskunnallinen saavutus, jolle on vaikea löytää vertaa.» (S. 174.)

Valitettavasti tässäkin tulla kompuroi aivan kintereillä »mutta»:

»Kysymyksen täydelliseen ratkaisuun ei kuitenkaan näin *ole millään muotoa päästy*. Se johtuu jo siitäkin, että talon hankkiminen on vain *parempipalkkaisille* työläisille... mahdollista... Etenkin terveysoloihin kiinnitetään usein vähän huomiota.» (S. 176.)

Mannermaalla »tällaisten liittojen... kehittymismahdollisuudet ovat hyvin rajoitettuja». Ne edellyttävät cottage-systeemiä, jota täällä tavataan vain maaseudulla; mutta maaseudulla työläiset eivät ole kyllin kehittyneitä omaa-apua varten. Toisaalta kaupungeissa, joissa voisi syntyä oikeita asuntorakennusosuoskuntia, viimeksi mainitut kohtaavat »erilaisia hyvin huomattavia ja vakavia vaikeuksia». (S. 179.) Ne voisivat rakentaa vain pikkutaloja, mutta suurissa kaupungeissa se ei käy päinsä. Sanalla sanoen »toverillisen oman avun tämä muoto» ei voi »nykyisissä oloissa — ja tuskinpa lähitulevaisuudessaakaan — esittää pääosaa tämän kysymyksen ratkaisussa». Nämä asuntorakennusosuoskunnat ovat näet vasta »ensimmäisessä, kehittymättömässä alkuvaiheessaan». »Tämä koskee myös Englantia.» (S. 181.)

Siis kapitalistit eivät *halua* ja työläiset eivät *voi*. Tähän voisimmekin lopettaa tämän luvun, ellei olisi ehdottoman välttämätöntä antaa eräitä selityksiä englantilaisista building societies, jotka Schulze-Delitzschin tapaiset porvarit esittävät työläisillemme alinomaan esikuviksi.

Nuo building societies eivät ole työväenyhtiöitä eikä niiden pää-tarkoituksena ole hankkia omia taloja työläisille. Päinvastoin tulemme näkemään, että sellaista tapahtuu vain harvoissa poikkeustapauksissa. Nuo building societies ovat oikeastaan keinotteluluontoisia, jota paitsi tämä koskee yhtä hyvin pieniä yhtiöitä, jollaisia ne alunperin ovat, kuin myös niiden suuria jäljittelijöitä. Jossain majatalossa — aloitteen tekijänä on tavallisesti isäntä, jonka luona sitten pidetään jokaviikkoisia kokouksia — jokin määrä kantavieraita ja heidän ystäviään, puotimiehiä, kaupparvelijoita, kauppatkustajia, pienkäsiyöläisiä ja muita pikkuporvareita — siellä sun täällä myös joku koneenrakentaja tai muu luokkansa aristokratiaan kuuluva työläinen — perustaa yhdessä asuntorakennusosuoskunnan. Välittömänä aiheena on tavallisesti se, että majatalon isäntä on saanut vihiä lähellä tai jossain muualla sijaitsevasta suhteellisen halvalla saatavasta maapalstasta. Useimmat osakkaat eivät ole toimiensa puolesta sidottuja mihinkään määrättyyn paikkakuntaan; monilla puo-

timiehillä ja käsityöläisillä on kaupungissa vain liike, muttei asuntoa; kuka suinkin voi, asuu mieluummin savuisen kaupungin ulkopuolella. Ostetaan tontti ja rakennetaan sille mahdollisimman monta pikkutaloa. Varakkaammilta saatu laina tekee mahdolliseksi oston; viikoittaisilla maksuilla ja eräillä pienemmillä lainoilla katetaan viikoittaiset rakennusmenot. Ne osakkaat, jotka haluavat saada oman talon, saavat arvalla valmiin, ja vastaava lisäys vuokramaksuun kuulettua ostohinnan. Muut talot annetaan vuokralle tai myydään. Rakennusyhtiö taas, jos sen asiat edistyvät hyvin, kokoa joko suuremman tai pienemmän omaisuuden, joka kuuluu osakkaille niin kauan kuin he suorittavat maksunsa ja joka aika ajoittain tai yhtiön tultua lakkautetuksi jaetaan heidän kesken. Sellainen on englantilaisten asuntorakennusyhtiöiden historia yhdeksässä tapauksessa kymmenestä. Toiset ovat suurempia, useinkin jonkin poliittisen tai filantrooppisen tekosyyin varjolla perustettuja yhtiöitä, mutta aina viime kädessä niiden perustarkoituksena on hankkia keinotellen maaomaisuudella *pikkuporvariston* säästöille parempia, kiinnitysvakuuksin turvattuja, hyväkorkoisia ja osinkoja lupaavia sijoituksia.

Minkäläisten asiakkaiden varaan nuo yhtiöt perustavat laskelmaansa, se näkyy erään suurimman, ellei kaikkein suurimman yhtiön prospektista. Lontoon rakennusyhtiö »Birkbeck Building Society, 29 and 30, Southampton Buildings, Chancery Lane», jonka tulot sen olemassaolon aikana ovat kohonneet yli 10¹/₂ miljoonan punnan (70 miljoonan taalerin) ja jolla on pankkitalletuksina ja valtion arvopapereissa yli 416 000 punttaa sekä nykyisin 21 441 jäsentä ja tallettajaan, mainostaa itseään seuraavalla tavalla:

»Useimmat tuntevat pianotehtailijoiden niin sanotun kolmivuotisjärjestelmän, jonka mukaan jokaisesta, joka ottaa pianon vuokralle kolmeksi vuodeksi, tulee mainitun ajan kuluttua pianon omistaja. Ennen tämän järjestelmän käyttöönottamista vähätuloisten henkilöiden oli yhtä vaikea hankkia itselleen hyvää pianoa kuin omaa asuntoakin; ihmiset maksoivat vuodesta toiseen pianonvuokraa ja kuluttivat rahaa kaksi kolme kertaa enemmän kuin mitä piano oli arvoltaan. Mutta se, mitä voidaan tehdä pianon suhteen, voidaan tehdä myös asuintalon suhteen... Koska kuitenkin asuintalo maksaa enemmän kuin piano... niin ostohinnan maksamiseen vuokramaksuilla tarvitaan pitempi aika. Sen vuoksi tirehtöörin ovat tehneet Lontoon eri osissa ja sen laitakaupungeissa talon-omistajien kanssa sopimuksen, jonka ansiosta tirehtöörin voivat tarjota Birkbeck Building Society'n jäsenille ja muille suuren valikoiman taloja kaupungin eri osissa. Järjestelmä, jota tirehtöörin aikovat noudattaa, on seuraava: talot vuokrataan 12¹/₂ vuodeksi, minkä ajan kuluttua, jos vuokramaksut on maksettu säännöllisesti, talo siirtyy vuokraajan ehdottomaksi omaisuudeksi ilman mitään lisämaksuja... Vuokraaja voi myös tehdä sopimuksen lyhemmästä lunastusajasta, jolloin vuokramaksu on suurempi, tai pitemmästä lunastusajasta, jolloin vuokramaksu on pienempi... Liittymällä Birkbeck Building Society'n jäseneksi *pienituloiset henkilöt, liike- ja kauppa-apulaiset* ja muut voivat heti päästä riippumattomiksi kaikista talonmistajista.»

Tämä on kyllin selvää kieltä. Työläisistä ei puhuta lainkaan, sen sijaan puhutaan pienituloisista ihmisistä, liike- ja kauppa-apulaisista jne.; ja sen lisäksi oletetaan, että tavallisesti asiakkailla *jo on piano*. Todellisuudessa kysymys ei ole tässä suinkaan työläisistä,

vaan pikkuporvareista ja sellaisista, jotka haluavat ja voivat tulla niiksi, henkilöistä, joiden tulot, joskin tietyissä rajoissa, säännöllisesti kasvavat vähitellen, kuten kauppapalvelijoilla ja muilla sellaisilla ammatinharjoittajilla, samaan aikaan kun työläisen palkka, joka parhaassa tapauksessa jää nimellisesti muuttumattomaksi, tosiasiallisesti laskee samassa suhteessa kuin perhe suurenee ja sen tarpeet kasvavat. Todellisuudessa vain harvat työläiset saattavat poikkeustapauksissa osallistua tuollaisiin yhtiöihin. Toisaalta heidän tuloonsa ovat liian vähäisiä ja toisaalta liian epävarmoja, jotta he voisivat tehdä sitoumuksen 12½ vuodeksi. Harvoina poikkeuksina, joita tämä ei koske, ovat paraspalkkaiset työläiset tai tehtaiden työnjohtajat.*

Jokaiselle on muuten selvää, että Mülhausenin työläiskaupungin bonapartistit ovat vain noiden Englannin pikkuporvari- asuntorakennusyhtiöiden viheliäisiä jäljittelijöitä. Ero on vain siinä, että saamastaan valtionavusta huolimatta bonapartistit petkuttavat asiakkaitaan paljon enemmän kuin nuo rakennusyhtiöt. Heidän ehtonsa ovat yleensä vähemmän liberaalisia kuin mitä ne keskimäärin ovat Englannissa; samaan aikaan kuin Englannissa jokaisesta maksuerästä lasketaan korkoa ja korkoa korolle ja maksetaan takaisin kuukauden irtisanomisajan kuluttua, Mülhausenin tehtailijat pistävät taskuunsa niin korot kuin koron korotkin ja antavat takaisin vain perusmaksun, joka on maksettu kovalla viiden frangin rahalla. Eikä kukaan ole ihmettelevä tätä eroa enemmän kuin herra Sax, jonka kirjassa tämä kaikki on hänen sitä tietämättä.

Työläisten omasta avusta ei siis myöskään synny mitään. Jää valtionapu. Mitä herra Sax voi meille tässä suhteessa tarjota? Kolmea seikkaa:

---

* Vielä eräs pieni lisäys erikoisesti lontoolaisten rakennusliittojen liiketoiminnasta. Kuten tunnettua, melkein koko Lontoon maa-ala kuuluu noin tusinalle aristokraatteja, joista ylhäisimpiä ovat Westminsterin, Bedfordin, Portlandin herttuat jne. Alkuaan he antoivat erinäisiä rakennustontteja vuokralle 99 vuodeksi. Tämän ajan kuluttua umpeen tontti ja kaikki, mitä siinä on, siirtyy heidän haltuunsa. Sitten he antavat nämä talot vuokralle lyhyemmäksi ajaksi, esimerkiksi 39 vuodeksi, niin sanottua korjausvuokraa (repairing lease) vastaan, jonka mukaan vuokramiehen on korjattava talo asuttavaan kuntoon ja pidettävä se sellaisena. Heti kun tällainen kontrahti on solmittu, maanomistaja lähettää oman arkkitehtinsä ja kyseisen piirin rakennuspoliisimiehen (surveyor) tarkastamaan talon ja määrittelemään tarvittavan remontin. Tämä on usein hyvin suuri, aina koko julkisivun, katon yms. uusimiseen saakka. Sitten vuokramies deponoi vuokrasopimuksen rakennusliitolle vakuudeksi ja saa tältä tarpeelliset varat lainaksi — 1000 puntaa ja enemmänkin vuosimaksun ollessa 130—150 puntaa — suorittaakseen rakennustyöt omaan laskuunsa. Nuo asuntorakennusliitot ovat siis muodostuneet tärkeäksi välikädeksi siinä järjestelmässä, jonka tarkoituksena on antaa suurelle maaylimystölle mahdollisuus uusia ja säilyttää asuntokelpoisina sille kuuluvat lontoolaiset talot vaivatta ja yleisön laskuun.

Ja tämän pitäisi olla asutokysymyksen ratkaisuna työläisten osalta! (En- gelsin huomautus vuoden 1887 laitokseen.)

»Ensinnäkin valtion on huolehdittava siitä, että sen lainsäädännöstä ja hallinnasta hävitetään tyyten tai vastaavasti parannetaan kaikki, josta jollain tavoin johtuu työtätekevien luokkien asuntopulan voimistuminen.» (S. 187.)

Siis: rakennuslainsäädännön tarkistaminen ja rakennuselinkeinon vapaus, jotta rakentaminen kävisi halvemmaksi. Englannissa rakennuslainsäädäntö on rajoitettu minimiin, rakennuselinkeinot ovat vapaita kuin taivaan linnut, mutta asuntopulaa kuitenkin on. Sitä paitsi Englannissa rakennetaan nykyisin niin halvalla, että talot tärisevät kun kärryillä ajetaan ohi ja joka päivä niistä jokin luhistuu. Vasta eilen, 25. lokakuuta 1872, Manchesterissa luhistui kerralla kuusi taloa ja tällöin kuusi työläistä loukkaantui vaikeasti. Siis se-
kään ei auta.

»Toiseksi, valtiovallan on estettävä yksityisiä henkilöitä lisäämästä tai aiheuttamasta ahtaassa individualismissaan tuota pahaa.»

Siis: työläisasumukset terveys- ja rakennuspoliisin valvontaan, viranomaiset on oikeutettava sulkemaan terveydelle vaaralliset tai hajoamisillaan olevat asumukset, kuten on tehty Englannissa vuodesta 1857 alkaen. Entä miten se siellä tehtiin? Ensimmäinen laki vuodelta 1855 (Nuisances Removal Act*) jäi, kuten herra Saxkin myöntää, »kuolleeksi kirjaimeksi» samoin kuin toinenkin laki vuodelta 1858 (Local Government Act**) (s. 197). Sen sijaan herra Sax luulee, että kolmas laki (Artisans'Dwellings Act***), joka koskee vain niitä kaupunkeja, joiden väkiluku on yli 10 000 henkeä, »on varmasti myönteinen osoitus brittiläisen parlamentin syvällisestä yhteiskunnallisten asioiden ymmärtämisestä» (s. 199), vaikkakin tuo väite on taaskin vain »myönteinen osoitus» siitä, ettei herra Sax tunne lainkaan Englannin »asioita». Se että Englanti on yleensä »yhteiskunnallisissa asioissa» mennyt mannermaasta kauas edelle, on itsestään selvää; Englanti on nykyaikaisen suurteollisuuden syntymämaa, siellä kapitalistinen tuotantotapa on kehittynyt vapaimmin ja pisimmälle, sen seuraukset tulevat siellä selvimmän ilmi ja saavat sen vuoksi myös ennemmin ilmauksensa lainsäädännössä. Parhatana todistuksena siitä on tehdaslainsäädäntö. Mutta herra Sax erehdyi pahasti, jos hän luulee, että parlamentin päätöksen tarvitsee sakda vain lain voima tullakseen myös heti käytännöllisesti toteutetuksi. Ja juuri Local Government Act'ia tämä koskee enemmän kuin mitään muuta parlamenttipäätöstä (poikkeuksena ehkä Workshops'Act****). Tämän lain täytäntöönpano jätettiin kaupunginvirastoille, jotka ovat miltei kaikkialla Englannissa tunnettuja korruption, perhekuntalai-

---

* — laki epäkohtien poistamisesta. *Toim.*

** — laki paikallishallinnosta. *Toim.*

*** — laki käsityöläisten asunnoista. *Toim.*

**** — laki verstaista. *Toim.*

suuden ja jobberyn* tyyssijoja. Näiden kaupunginvirastojen asia-miehet, jotka saavat kiittää virastaan kaikenlaisia perheyhteyksiä, ovat olleet joko kykenemättömiä tai haluttomia panemaan täytän-töön tuollaisia yhteiskunnallisia lakeja, kun taas juuri Englannissa valtion virkamiehet, joiden tehtäväksi yhteiskunnallisen lainsäädän-nön valmistelu ja täytäntöönpano on annettu, suhtautuvat enimmäk-seen tunnollisesti velvollisuuksiensa täyttämiseen — joskin nykyisin vähemmässä määrässä kuin kaksi-, kolmekymmentä vuotta sitten. Epähygienisten ja luhistumaisillaan olevien talojen omistajilla on miltei kaikkialla joko välillisesti tai välittömästi vahva edusta-jisto kaupunginvaltuustossa. Kaupunginvaltuuston valitseminen pik-kupiireittäin tekee valittavat riippuvaisiksi mitä pienimmistäkin paikallisista intresseistä ja vaikutuksista; ainoakaan kaupunginval-tuusmies, joka haluaa tulla valituksi uudelleen, ei rohkene äänestää tuon lain soveltamisen puolesta omassa vaalipiirissään. On siis ymmär-rettävää, miten vastenmielisesti paikalliset viranomaiset ottaisivat miltei kaikkialla vastaan tuon lain, ja tähän mennessä sitä onkin so-vellettu vain skandaalimaisimmissa tapauksissa ja silloinkin enim-mäkseen vain jo puhjetun kulkutaudin seurauksena, kuten viime vuonna Manchesterissa ja Salfordissa rokkoepidemian aikana. Si-säministerille esitettyillä valituksilla onkin tähän asti ollut vaiku-tusta vain tällaisissa tapauksissa, sillä onhan jokaisen *liberaalisen* hallituksen periaate Englannissa se, että yhteiskunnallisia uudistus-lakeja esitetään vain pakosta ja jo olevat lait jätetään mikäli mah-dollista kokonaan täytäntöön panematta. Kyseisellä samoin kuin monella muullakin Englannin lailla on vain se merkitys, että työ-läisten johtaman tai painostaman hallituksen käsissä, kun tämä hal-litus alkaa vihdoinkin soveltaa sitä, tuo laki tulee olemaan mahtava ase ryhdyttäessä rikkomaan nykyistä yhteiskuntajärjestelmää.

»Kolmanneksi» valtiovallan on herra Saxin mukaan »ryhdyttävä sovelta-maan vallitsevan asuntopulan lieventämiseksi varsin laajassa mitassa kaikkia sen käytettävissä olevia positiivisia keinoja.»

Se merkitsee, että sen on rakennettava kasarmeja, »oikeita mal-lirakennuksia» »alemmille virkamiehilleen ja toimenhaltijoilleen» (mutta eiväthän nämä ole mitään työläisiä!) ja »annettava työtäteke-vien luokkien asunto-olojen parantamista varten lainoja kunnallisi-laitoksille, yhtiöille samoin kuin yksityisillekin henkilöille» (s. 203), kuten tehdään Englannissa Public Works Loan Act'in** nojalla ja

---

* *Jobbery* merkitsee julkisen viran käyttämistä virkamiehen tai hänen perheensä yksityisetujen hyväksi. Jos esimerkiksi jossain maassa valtion len-nätinlaitoksen päällikkö tulee jonkin paperitehtaan salaiseksi osakkaaksi, toi-mittaa tälle tehtaalle puita omista metsistään ja antaa sitten sen tehtäväksi toimittaa paperia lennätintöimistöille, niin se on, joskin verraten pieni, mutta kuitenkin sievoinen job, että se antaa täyden käsityksen jobberyn syistä; tämä oli muuten Bismarckin aikana itsestään ymmärrettävää ja aivan luonnollista.

** — laki lainoista julkisia töitä varten. *Toim.*

kuten teki Louis Bonaparte Pariisissa ja Mülhausenissa. Mutta Public Works Loan Act on niin ikään olemassa vain paperilla; hallitus myöntää komissaarien käyttöön varoja enintään 50 000 puntaa, siis korkeintaan 400 pikkutalon rakentamista varten, näin muodoin 40 vuodessa tulisi rakennettua 16 000 taloa eli asumusta korkeintaan 80 000 henkilölle, mikä on pisara meressä. Vaikka olettaisimmekin, että 20 vuoden kuluttua lainojen takaisinmaksun ansiosta komission varat kaksinkertaistuvat, joten seuraavien 20 vuoden aikana tulisi rakennettua asuntoja vielä 40 000 henkilölle, niin sittenkin se on vain pisara meressä. Mutta kun talon ikä on keskimäärin vain 40 vuotta, niin 40 vuoden kuluttua joudutaan vuosittain käyttämään 50 000 tai 100 000 puntaa käteistä vanhimpien, ränsistyneiden cottage-talojen kunnostamiseen. Tästä herra Sax mainitsee sivulla 203: tätä periaatetta olisi noudatettava käytännöllisesti oikein ja »rajoittamattomassa mitassa!» Tähän tunnustukseen, ettei valtio ole kunnolla edes Englannissakaan tehnyt »rajoittamattomassa mitassa» mitään, herra Sax päättääkin kirjansa pitäen kuitenkin vielä yhden moraalisaarnan kaikille asianosallisille.*

Päivänselvää on, että nykyinen valtio ei voi eikä halua hävittää asuntokorjuutta. Valtio ei ole mitään muuta kuin riistettyjä luokkia, talonpoikia ja työläisiä, vastaan suuntautuvaa omistavien luokkien, maanomistajien ja kapitalistien, järjestynyttä yhteistä valtaa. Mitä eivät halua yksityiset kapitalistit (ja tässä onkin kysymys vain heistä, koska tähän asiaan osallistuva maanomistajakin esiintyy lähinnä kapitalistina), sitä ei halua myöskään heidän valtionsa. Kun siis *yksityiset* kapitalistit, jotka tosin valittavat asuntopulaa, eivät juuri hievahdakaan peitelläkseen vaikkapa pinnallisesti sen kauheimpia seurauksia, niin ei myöskään *kokonais* kapitalisti, valtio, ole tekevä mitään sen enempää. Se on korkeintaan huolehtiva siitä, että tavanomaiseksi muodostunut pintapeittely olisi suoritettu kaikkialla yhtäläisesti. Ja olemme nähneet, että niin se tapahtuukin.

Mutta saatettaneen väittää, että Saksassa porvaristo ei ole vielä vallassa, että Saksassa valtio on vielä tietyssä mitassa riippumaton, yhteiskuntaa korkeammalla oleva voima, joka juuri sen vuoksi edustaakin yhteiskunnan yhteisiä etuja eikä vain yhden luokan etuja.

---

* Hiljakkoin on Englannin parlamentin päätöksissä, joissa Lontoon rakennusviranomaiset oikeutetaan suorittamaan pakkoluovutuksia uusien katujen rakentamiseksi, alettu kiinnittää jonkin huomiota työläisiin, jotka sen yhteydessä ovat jääneet taivasalle. On annettu määräys, että uudelleen rakennettavien talojen täytyy olla sopivia niille väestöluokille, jotka tällä paikalla ovat ennen asuneet. Lain kirjaimen noudattamista silmällä pitäen rakennetaan sen vuoksi halvimmille rakennustonteille työläisille viisi- ja kuusikerroksisia vuokrakasarmeja. Kuinka oikeaksi on osoittautuva tämä työläisille aivan tuntematon ja vanhan Lontoon oloissa aivan outo uusi järjestys, sen näyttää tulevaisuus. Mutta parhaassakin tapauksessa niihin voidaan majoittaa tuskin neljäsosaa niistä työläisistä, jotka todella ovat joutuneet asunnottomiksi katujen uudelleensuunnittelun seurauksena. (*Engelsin huomautus vuoden 1887 laitokseen.*)

Sellainen valtio voi kyllä tehdä jotain, mihin porvarillinen valtio ei pysty; siltä saatetaan sosiaalisellakin alalla odottaa aivan toista.

Tuo on taantumuksellisten puhetta. Todellisuudessa Saksassakin valtio sellaisenaan on välttämätön tulos siitä yhteiskunnallisesta perustasta, josta se on kasvanut. Preussissa — ja Preussilla on nykyään ratkaiseva merkitys — on yhä vielä voimakkaan suurmaa-atelin ohella olemassa verraten nuori ja sangen pelkurimainen porvaristo, joka tähän mennessä ei ole voittanut itselleen väli-töntä poliittista valtaa, kuten Ranskassa, eikä enemmän tai vähemmän välillistä, kuten Englannissa. Mutta näiden kahden luokan rinnalla on nopeasti kasvava, intellektuaalisesti hyvin kehittynyt ja päivästä toiseen yhä enemmän järjestävä proletariaatti. Vanhan absoluuttisen monarkian perusehdon — maa-aateliston ja porvariston välisen tasapainon — ohella havaitsemme siellä siis nykyaikaisen bonapartisin perusehdon: porvariston ja proletariaatin välisen tasapainon. Mutta sekä vanhassa absoluuttisessa että nykyaikaisessa bonapartelaisessa monarkiassa todellinen hallitusvalta on sen erikoisen upseeri- ja virkamieskastin käsissä, joka Preussissa saa täydennyksensä osaksi omasta keskuudestaan, osaksi pienestä majoraattiaatelistosta, harvemmin — ylimmästä aatelistosta ja vähiten — porvaristosta. Tämän kastin itsenäisyys, koska se näyttää olevan yhteiskunnan ulkopuolella ja, niin sanoakseni, sitä korkeammalla, saa valtion näyttämään itsenäiseltä yhteiskunnan suhteen.

Se valtiomuoto, joka Preussissa (ja sen esimerkin mukaan myös Saksan uudessa valtakuntajärjestelmässä) on kiertämättömän johdonmukaisesti kehittynyt näistä peräti ristiriitaisista yhteiskunnallisista oloista, on näennäistä konstitutionalismia; tämä valtiomuoto on sekä vanhan absoluuttisen monarkian nykyinen hajoamismuoto että bonapartelaisen monarkian olemassaolomuoto. Preussissa vuosina 1848—1866 näennäinen konstitutionalisimi vain peitti ja hämäsi absoluuttisen monarkian vähittäistä lahoamista. Mutta vuodesta 1866 ja etenkin vuodesta 1870 lähtien yhteiskunnallisten olojen mullistuminen ja samalla vanhan valtion hajoaminen tapahtuu kaikkien nähden ja valtavasti kasvavissa mittasuhteissa. Teollisuuden ja erittäinkin pörssihiujauksen nopea kasvu on vetänyt kaikki vallassaolevat luokat keinottelun pyörteeseen. Ranskasta vuonna 1870 levinnyt laajamittainen korruptio kehittyi ennen kuulumattoman nopeasti. Strousberg ja Péreire nostavat hattua toisilleen. Ministerit, kenraalit, ruhtinaat ja kreivit kilpailevat pörssikeinottelussa mitä ovelimpien pörssijuutalaisien kanssa, ja valtio tunnustaa nämä tasarvoisiksi tekemällä pörssijuutalaisista joukoittain paroneja. Maalaisaatelit, jotka ovat jo pitkän aikaa harjoittaneet teollisuutta sokeritehtailijoina ja viinanpolttajina, ovat jo aikoja sitten unohtaneet vanhat hyvät ajat ja koristavat nimillään kaikenlaisten vankkojen ja epävankkojen osakeyhtiöiden tirehtööriluetteloja. Virkamieskunta halveksii yhä enemmän kassavaihinkeja ainoana palkanlisäämiskeinoina; se jättää valtion oman onnensa nojaan ja kalastelee parem-

pituloisia teollisuusyritysten johtopaikkoja; ne jotka vielä jäävät virkaan, seuraavat esimiestensä esimerkkiä keinotellen osakkeilla tai »osallistuen» rautatieyrityksiin jne. Voidaanpa täydellä syyllä olettaa, että luutnantitkin ovat mukana jonkinlaisessa keinottelussa. Sanalla sanoen vanhan valtion kaikkien aineiden rappeutuminen, absoluuttisen monarkian muuttuminen bonapartelaiseksi monarkiaksi on täydessä käynnissä, ja seuraavan suuren kauppa- ja teollisuuspuolan aikana ei romahda ainoastaan nykyinen huijaus, vaan myös vanha preussilainen valtio.*

Ja tämänkö valtion, jonka ei-porvarilliset ainekset porvarillistuvat päivä päivältä yhä enemmän, pitäisi ratkaista »yhteiskunnallinen kysymys» tai vaikkapa vain asutuskysymys? — Päinvastoin. Kaikissa taloudellisissa kysymyksissä Preussin valtio joutuu yhä enemmän porvariston vaikutuksen alaiseksi. Ja ellei lainsäädäntöä ole taloudellisella alalla sopeutettu vuodesta 1866 alkaen sen enempää porvariston etujen mukaiseksi kuin mitä se todellisuudessa on, niin kuka siihen on syyppää? Pääasiallisesti porvaristo itse, joka ensinnäkin on liian pelkurimainen puolustaakseen tarmokkaasti vaatimuksiaan ja toiseksi vastustaa jokaista myönnytystä, mikäli tuo myönnytys antaa samalla uuden aseensa sitä uhkaavalle proletariaatille. Ja kun valtiovalta, ts. Bismarck, yrittää järjestää itselleen oman henkivartioproletariaatin pitääkseen sen avulla porvariston poliittisen toiminnan aisoissa, niin onko se mitään muuta kuin välttämätön ja hyvin tunnettu bonapartelainen keino, joka työläisten suhteen ei velvoita mihinkään muuhun kuin muutamiin hyväntahtoisiin fraaseihin ja korkeintaan minimaalisen valtionavun antamiseen rakennusyhtiöille Louis Bonaparten tapaan.

Parhaimpana osoituksena siitä, mitä työläisillä on odotettavissa Preussin valtiolta, on niiden ranskalaisten miljardien¹²⁴ käyttö, jotka antoivat uuden lyhyen armonajan Preussin valtiokoneen itsenäisyydelle yhteiskuntaan nähden. Onko noista miljardeista käytetty ainoatakaan taaleria kaduille heitettyjen Berliinin työläisperheiden turvaamiseksi asunnoilla? Ei sinne päinkään. Syksyn tullen valtio määräsi hajotettavaksi ne muutamat viheliäiset parakitkin, jotka olivat olleet kesällä heidän ainoana suojapaikkanaan. Nuo viisi miljardia menevät entistä tietään aika nopeasti linnoituksiin, tykkeihin ja sotilaisiin; ja Wagnerin typerästä kekseliäisyydestä²⁵¹ huolimatta, Itävallan kanssa pidetyistä Stieberin konferensseista²⁵² huolimatta, saksalaisille työläisille ei anneta noista miljardeista edes sen vertaa, minkä Louis Bonaparte antoi Ranskan työläisille Ranskalta varastamistaan miljoonista.

---

* Myös nykyisin, 1886, vain se, että pelätään proletariaattia, joka vuodesta 1872 on jättimäisesti kasvanut niin määrällisesti kuin myös luokkatietoisuutensaakin puolesta, pitää vielä koossa preussilaista valtiota ja sen perustaa, suojatulleilla vahvistettua suurmaanomistuksen ja teollisuuspääoman liittoa. (*Engel-sin huomautus vuoden 1887 laitokseen.*)

Todellisuudessa porvaristolla on vain yksi menetelmä, jonka avulla se ratkaisee asuntokysymyksen omaan tapaansa, ts. ratkaisee sen niin, että ratkaisu nostaa kysymyksen aina uudelleen. Tämän menetelmän nimi on »*Hausmann*».

»*Hausmannilla*» en tarkoita tässä ainoastaan Pariisin Hausmannin erikoista bonapartelaista tapaa aukaista pitkiä, suoria ja leveitä katuja tiheästi rakennettujen työläiskorttelien halki ja reunustaa nuo kadut kummaltakin puolelta suurilla loistorakennuksilla, jolloin barrikaditaistelun vaikeuttamiseen tähtäävän strategisen tarkoituksen ohessa on pidetty silmällä myös hallituksesta riippuvaisen erityisesti bonapartelaisen rakennusproletariaatin muodostamista ja kaupungin muuttamista aito loistokaupungiksi. »*Hausmannilla*» tarkoitan yleiseksi tullutta käytäntöä leikellä työläiskortteleita, erittäinkin suurkaupunkiemme keskiosissa sijaitsevia työläiskortteleita, olkoonpa sen aiheena mikä hyvänsä: yleinen terveydenhoito ja kaupungin kaunistaminen tai keskustassa sijaitsevien suurten liikehuoneistojen tarve tai liikenteen vaatimukset, kuten rautateiden, katujen rakentaminen jne. Tulos on kaikkialla sama, niin erilaisia kuin syyt lienevätkin: mitä rujoimmat kujat ja rännikadut katoavat porvariston ylistäessä itseään maasta taivaaseen tämän valtavan saavutuksen johdosta, mutta... niitä syntyy muualla heti uudelleen ja usein jopa välittömässä läheisyydessä.

Teoksessa »*Työväenluokan asema Englannissa*» kuvailin Manchesteria sellaisena kuin se oli vuosina 1843—1844. Sitten on kaupungin halki kulkevien raitioteiden ansiosta ja uusien katujen laskemisen ja suurten julkisten ja yksityisten rakennusten rakentamisen tuloksena eräät inhoitavimmat kuvaamistani kortteleista leiketty, puhdistettu ja paranneltu ja eräät kokonaan hävitetty, joskin monet niistä, huolimatta sen jälkeen voimistuneesta terveystoiminnan valvonnasta, ovat yhä vielä samanlaisessa, ellei huonommassakin tilassa kuin silloin. Mutta kaupungin valtavan laajentumisen ansiosta — kaupungin väkiluku on sittemmin kasvanut enemmän kuin puolella — ovat sen sijaan ne korttelit, jotka silloin olivat vielä avaroita ja puhtaita, nykyisin yhtä tiheään rakennettuja, yhtä likaisia ja liika-asutettuja kuin ennen kaupungin huonommaisimmat osat. Esitän tässä vain yhden esimerkin. Kirjani 80:nnessä ja seuraavilla sivuilla kuvailin Medlock-joen laaksossa sijaitsevaa taloryhmää, joka Pienen Irlannin (Little Ireland) nimellä oli jo vuosia ollut Manchesterin häpeätahrana. Pieni Irlanti on kauan sitten hävinnyt; sen paikalla, korkealla perustalla, kohoaa nyt rautatieasema; porvaristo on ylpeänä viitannut menestyksellisesti suoritettuun Pienen Irlannin hävittämiseen kuin suureen voittoon. Mutta viime kesänä sitten tapahtui valtava tulva, sillä ylipäänsähän padotut joet suurkaupungeissamme aiheuttavat helposti ymmärrettävistä syistä vuosi vuodelta yhä suurempia tulvia. Tällöin kävi ilmi, ettei Pientä Irlantia

oltu lainkaan hävitetty, vaan se oli vain siirtynyt Oxford Roadin eteläpuolelta pohjoispuolelle ja kukoistaa entiseen tapaan. Manchesterin radikaalisten porvarien äänenkannattaja, manchesterilainen »Weekly Times» kirjoitti 20. heinäkuuta 1872:

»Onnettomuudesta, joka viime lauantaina kohtasi Medlockin jokilaakson asukkaita, lienee toivottavasti eräs hyvä seuraus: yleinen huomio kääntyy siihen kaikkien terveydenhoitolakien ilmeiseen pilkkaamiseen, jota siellä jo kauan on siedetty kaupungin virkamiesten ja terveydenhuoltolautakunnan nenän edessä. Lehtemme eilisessä päiväjulkaisussa ollut jyrkkäsanaisten kirjoitus paljasti, vaikkakin riittämättömästi, eräiden tulvanalaisilla Charles Streetillä ja Brook Streetillä sijaitsevien kellariasuntojen häpeällisen tilan. Erään tuossa kirjoituksessa mainitun pihan tarkka tutkiminen antaa meille oikeuden vahvistaa todeksi kaikki kirjoituksessa esitetyt tiedot ja lausua, että tämän pihan kellariasunnot olisi pitänyt jo kauan sitten sulkea; oikeamminkin niitä ei olisi pitänyt koskaan sietää ihmisasuntoina. Squire's Court muodostuu Charles Streetin ja Brook Streetin kulmassa olevasta seitsemästä tai kahdeksasta asuintalosta, joiden yläpuolella, jopa Brook Streetin alavimmassakin kohdassa, rautatiesillan alla, kulkija voi kulkea joka päivä aavistamatta, että syvällä hänen alapuolellaan asuu luolissa ihmisolentoja. Piha on piilossa sivullisten katseilta ja sinne löytävät tiensä vain ne, joita puute pakottaa etsimään suojaa sen haudantuntuudesta yksinäisyydestä. Jopa silloinkin, kun Medlockin useimmiten liikkumattomat, patojen kammitsemat vedet eivät kohoa tavallista tasoaan korkeammalle, jopa silloinkin näiden asuntojen lattia saattaa olla vain muutamia tuumia vedenpintaa korkeammalla; jokainen voimakas rankkasade saattaa nostaa likakaivoista ja likaviemäreistä ylös inhottavaa pilaantunutta vettä ja saastuttaa asunnot myrkyllisillä kaasulla, joita jokainen tulva jättää jälkeensä muistoksi... Squire's Court on vieläkin alempana kuin Brook Streetillä sijaitsevien talojen asumattomat kellarit... kaksikymmentä jalkaa katua alempana, ja pilaantunut vesi, joka kohosi lauantaina likakaivoista, ulottui kattoon saakka. Me tiesimme sen ja siksi luulimme tapaavamme pihan asumattomana tai kohtaavamme siellä vain terveydenhoitolaikakunnan virkailijoita puhdistamassa ja desinfioimassa löyhkääviä seinä. Sen sijaan näimme erään parturin kellarikerroshuoneessa miehen lapioimassa... työntökärryihin mätää törkykasaa, joka oli nurkassa. Parturi, jonka kellari oli siivottu jo joltisenkin puhtaaksi, lähetti meidät etemmäksi alas, missä oli koko joukko asuntoja, joista hän sanoi, että jos hän osaisi kirjoittaa, niin hän kirjoittaisi lehteen ja vaatisi niiden sulkemista. Siten saavuimme vihdoin Squire's Courtiin, missä tapasimme sievän ja terveen näköisen irlannittaren täydessä pyykkitouhussa. Hän ja hänen miehensä, eräs yksityisen palveluksessa oleva yövahti, ovat asuneet tässä pihassa kuusi vuotta, heillä on suuri perhe... Talossa, jonka he äskettäin olivat jättäneet, tulvavesi oli noussut kattoon, akkunat olivat särkyneet, huonekalut menneet pirstoiksi. Tämän asukkaan kertoman mukaan hän saattoi pitää kotinsa siedettävässä kunnossa hajulta vain siten, että valkaisi sen kerran kahdessa kuukaudessa kalkilla... Sisäpihalla, jonne kirjeenvaihtajamme nyt ensi kerran tunkeutui, hän näki kolme taloa, joiden takseinät liittyivät ylläkuvattuihin taloihin; kaksi niistä oli ollut asutuna. Siellä oli niin kamala löyhkä, että aivan tervekin ihminen voi tulla siitä parissa minuutissa merikipeäksi... Tuossa iljettävässä lävessä oli asunut seitsemänhenkinen perhe, jonka kaikki jäsenet olivat nukkuneet torstai-ilтана (tulvan alkamispäivänä) kotona. Oikeastaan, kuten vaimo itseään oikaisi, he eivät olleet nukkuneet, sillä häntä ja hänen miestään oli suuren osan yöstä kuvottanut löyhkä. Lauantaina he joutuivat rintaansa myöten vedessä kahlaten kantamaan lapsiaan ulos. Myös hän oli sitä mieltä, ettei tämä läpi ollut kelloallinen edes siolle, mutta vuokramaksun halpuuden vuoksi — puolitoista šillingiä viikossa — hän oli vuokrannut sen, koska hänen miehellään ei ole viime aikoina ollut sairauden vuoksi monestikaan ansioita. Tämä piha ja siihen aivan kuin ennenaikaiseen hautaan haudatut asukkaat vaikuttavat äärimmäisen avuttomilta. Meidän on muuten sarottava, että tekemiemme havaintojen perusteella Squire's Court on

vain kuva — ehkä jonkin verran suurennettu — tämän seudun monista muista paikoista, joiden olemassaoloa terveydenhoitolautakuntamme ei voi millään puolustaa. Ja jos sallitaan, että näitä paikkoja tullaan edelleenkin asuttamaan, niin on sanomattakin selvää, miten raskas vastuu lankeaa silloin lautakunnalle ja mikä kulkutautivaara uhkaa lähiympäristöä.»

Tässä on sattuva esimerkki siitä, kuinka porvaristo ratkaisee asuntokysymyksen käytännössä. Tartuntapesäkkeitä, erittäin häpeällisiä luolia ja koloja, joihin kapitalistinen tuotantotapa telkeää työläisemme joka yöksi, ei hävitetä, niitä vain... *sirretään!* Sama taloudellinen välttämättömyys, joka on luonut ne yhdessä paikassa, luo niitä myös toisessa paikassa. Ja niin kauan kuin kapitalistinen tuotantotapa vallitsee, on typerää yrittää ratkaista erikseen asuntokysymystä tai jotain muuta työläisen kohtaloa koskevaa yhteiskunnallista kysymystä. Ratkaisuna on vain se että kapitalistinen tuotantotapa hävitetään, että itse työväenluokka ottaa haltuunsa kaikki elämäntarvikkeet ja työvälineet.

III LUKU

VIELÄ KERRAN PROUDHONISTA JA ASUNTOKYSYMYKSESTÄ

I

»Volksstaatin» 86. numerossa A. Mülberger ilmoittaa olevansa niiden artikkelien kirjoittaja, joita olen arvostellut tämän lehden 51. ja sitä seuraavissa numeroissa.* Vastauksessaan²³⁷ hän syyttää päälleni sellaisen määrän syytöksiä ja sotkee tällöin kaikki kyseiset katsantokannat niin kovin, että tahtomattanikin olen pakotettu vastaamaan siihen. Vastaukseni — jonka täytyy valitettavasti enimmäkseen liikkuu Mülbergerin minulle tyrkyttämän henkilökohtaisen polemiikin alalla — yritän tehdä yleisölle mielenkiintoiseksi kehittelemällä vielä kerran ja mikäli mahdollista selvemmin kuin ennen tärkeimpiä peruskohtia, jopa senkin uhalla, että Mülberger selittäisi toistamiseen, että tässä »ei oleellisesti ole mitään uutta hänelle enempää kuin muillekaan 'Volksstaatin' lukijoille».

Mülberger paheksuu arvosteluni muotoa ja sisältöä. Mitä muotoon tulee, niin riittää kun sanon, etten siihen aikaan lainkaan tietänyt, kenelle kyseiset kirjoitukset kuuluivat. Siis henkilökohtaisesta »ennakkoluuloisuudesta kirjoittajaa kohtaan ei voinut olla puhettakaan; mutta noissa kirjoituksissa kehiteltyä asuntokysymyksen ratkaisua kohtaan olin kyllä »ennakkoluuloinen» sikäli, kuin se oli minulle ennestään tuttu Proudhonin kautta ja mielipiteeni siitä oli vakiintunut.

Arvosteluni »sävyistä» en aio kiistellä ystäväni Mülbergerin kanssa. Kun on ollut niinkin kauan mukana liikkeessä kuin minä, niin muuttuu joltisenkin paksunahkaiseksi hyökkäilyjä vastaan ja

* Ks. tätä osaa, ss. 277—294. *Toim.*

sen vuoksi voi helposti luulla toisiakin samanlaiseksi. Antaakseni korvauksen Mülbergerille yritän tällä kertaa sovittaa »sävyini» hänen epiderminsä (orvaskesin) tuntoherkkyyden mukaiseksi.

Mülberger paheksuu erikoisen katkerasti sitä, että olen sanonut häntä proudhonilaiseksi, ja vakuuttaa, ettei hän ole se. Minun täytyy tietysti uskoa häntä, mutta tulen kuitenkin todistamaan, että kyseiset kirjoitukset — ja niistähän vain on ollutkin puhe — eivät sisällä muuta kuin pelkkää proudhonilaisuutta.

Mutta Proudhoniakin arvostelen Mülbergerin mielestä »kevytmiehisesti» ja kovin epäoikeudenmukaisesti:

»Se teoria, että Proudhon on pikkuporvari, on muodostunut meillä Saksassa vakinaiseksi dogmiksi, jonka monet tunnustavat, vaikka eivät ole lukeeneet edes riviäkään hänen teoksistaan.»

Kun pahoittelen sitä, että romaanisia kieliä puhuvilla työläisillä ei ole ollut 20 vuoteen muuta hengenruokaa kuin Proudhonin teokset, niin Mülberger vastaa, että romaanisilla työläisillä »Proudhonin määrittelemät periaatteet muodostavat miltei kaikkialla liikkeen elävän sielun». Se minun täytyy kiistää. Ensinnäkin työväenliikkeen »elävä sielu» ei missään ole »periaatteissa», vaan se on kaikkialla — suurteollisuuden kehityksessä ja sen seurauksissa: toisaalta pääoman kasautumisessa ja keskittymisessä ja toisaalta proletariaatissa. Toiseksi ei ole totta se, että Proudhonin niin sanotut »periaatteet» esittävät romaanisilla työläisillä ratkaisevaa osaa, kuten Mülberger väittää, ja että »anarkian, Organisation des forces économiques, Liquidation sociale* ym. periaatteet ovat siellä tulleet... vallankumouksellisen liikkeen todellisiksi eteenpäinviejiksi». Vaikkei puhuttaisikaan Espanjasta ja Italiasta, jossa Proudhonin maailmanparannuskeinot ovat saaneet jonkinlaista jalansijaa vain Bakuninin vieläkin huonommaksi korjailemassa muodossa, niin jokaiselle, joka tuntee kansainvälistä työväenliikettä, on ilmeinen tosiasia, että proudhonilaiset muodostavat Ranskassa vähälukuisen lahkokunnan, samaan aikaan kun työläisjoukot eivät halua tietää mitään Proudhonin ehdottamasta yhteiskunnan uudistamissuunnitelmasta, joka tunnetaan Liquidation sociale ja Organisation des forces économiques nimellä. Tämä muuten tuli ilmi Kommuunin aikana. Vaikka proudhonilaiset olivat siinä voimakkaasti edustettuina, ei kuitenkaan tehty pienintäkään yritystä likvidoida vanhaa yhteiskuntaa ja järjestää taloudellisia voimia Proudhonin ehdotusten mukaisesti. Päinvastoin. Kommuunille oli suureksi kunniaksi se, että sen taloudellisten toimenpiteiden »elävänä sieluna» eivät olleet jotkin periaatteet, vaan yksinkertainen käytännöllinen tarve. Ja juuri sen vuoksi nämä toimenpiteet — leipurien yötyön kieltäminen, rahasakkojen kieltäminen tehtaissa ja suljettujen tehtaiden ja työpajojen konfiskoiminen ja niiden luovuttaminen työväen assosiaatioille — olivatkin, ei Proud-

---

* — taloudellisten voimien järjestämisen, sosiaalisen likvidoinnin. *Toim.*

honin, vaan saksalaisen tieteellisen sosialismin hengen mukaisia. Ainoana yhteiskunnallisena toimenpiteenä, jonka proudhonilaiset veivät läpi, oli se, että Ranskan pankkia ei otettu takavarikkoon, ja siitä osaksi johtuikin Kommuunin kukistuminen. Aivan samoin niin sanotut blanquilaiset, niin pian kuin he yrittivät muuttua pelkistä poliittisista vallankumouksellisista tietyn ohjelman omaavaksi socialistiseksi työväen fraktioksi — mikä ilmeni blanquilaisten pakolaisten Lontoossa julkaisemassa manifestissa »Internationaali ja vallankumous» — he eivät julistaneet Proudhonin yhteiskunnanpelastamissuunnitelman »periaatteita», mutta kylläkin ja jopa miltei kirjaimellisesti saksalaisen tieteellisen sosialismin katsomuksia, että proletariaatin poliittinen toiminta ja sen diktatuuri on välttämätöntä luokkien ja samalla myös valtion häviämiseen johtavana välivaiheena, kuten siitä on jo »Kommunistisessa manifestissa»* ja sittemmin lukemattoman monta kertaa sanottu. Ja jos kerran siitä, että saksalaiset eivät anna arvoa Proudhonille, Mülberger tekee johtopäätöksen, että heidän käsityksensä romaanisesta liikkeestä on »aina Pariisin Kommuunia myöten» vajavainen, niin mainitkoon hän tuon vajavaisuuden todistukseksi jonkin sellaisen romaanisen teoksen, jossa Kommuunia on ymmärretty ja kuvattu edes likipitään niin oikein kuin saksalaisen Marxin kirjoittamassa Internationaalin Pääneuvoston julkilausumassa kansalaissodasta Ranskassa.**

Ainoa maa, jossa työväenliike on Proudhonin »periaatteiden» välittömän vaikutuksen alainen, on Belgia, ja juuri sen vuoksi Belgian työväenliike kulkeekin, kuten Hegel sanoo, »ei mistään ei minkään kautta ei minnekään»²⁵³.

Kun katson onnettomuudeksi sen, että romaanisten maiden työläiset ovat välittömästi tai välillisesti kaksikymmentä vuotta käyttäneet henkisenä ravintonaan vain Proudhonia, niin en pidä tuona onnettomuutena Proudhonin reformireseptin myytillistä herruutta — tuota reseptiä Mülberger nimittää »periaatteiksi» — vaan sitä, että heidän nykyistä yhteiskuntaa koskeva taloudellinen arvostelunsa on Proudhonin läpeensä väärinen katsomusten saastuttamaa ja heidän poliittinen toimintansa proudhonilaisuuden vaikutuksen tarvelemää. Siihen kysymykseen, kummatko »ovat enemmän vallankumouksessa», »proudhonilaistetut romaaniset työläiset» vai saksalaiset työläiset, jotka joka tapauksessa ymmärtävät tieteellistä saksalaista sosialismia verrattomasti paremmin kuin romaanit Proudhoniaan — siihen kysymykseen voimme vastata vasta sitten, kun saamme tietää, mitä merkitsee: »olla vallankumouksessa». Ihmisistä sanotaan, että he »ovat kristuksessa, oikeassa uskossa, jumalan armossa» jne. Mutta »olla» vallankumouksessa, mitä väkivaltaisimmassa liikkeessä! Onko »vallankumous» sitten dogmaattinen uskonto, jota pitää tunnustaa?

* Ks. tätä julkaisua, I. osa, ss. 102—104, 110—111. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 194—207. *Toim.*

Edelleen Mülberger moittii minua siitä, että olen hänen kirjoitukseensa selvistä sanoista huolimatta väittänyt hänen julistavan asuntokysymyksen pelkästään työväenkysymykseksi.

Tällä kertaa Mülberger on todellakin oikeassa. Minulta jäi vastaava kohta huomaamatta. Se on anteeksiantamatonta huomaamattomuutta, sillä tämä kohta on eräs kuvaavin hänen esityksensä koko tendenssille. Mülberger sanoo todellakin suoraan:

»Koska meitä vastaan on niin usein ja monesti heitetty *naurettava* syytös, että harjoitamme *luokkapolitiikkaa*, pyrimme *luokkaherruuteen* jne., niin korostamme lähinnä ja selvästi, että asuntokysymys ei koske suinkaan yksinomaisesti proletariaattia, vaan *päinvastoin* se kiinnostaa *aivan kouraantuntuvalla tavalla varsinaista keskisäätyä*, pienkäsityöläisiä, pikkuporvaristoa, koko virkamiehistöä... Asuntokysymys on juuri se yhteiskunnallisten reformien kohta, joka pystyy nähtävästi paremmin kuin mitkään muut tuomaan esiin toisaalta *proletariaatin* ja toisaalta yhteiskunnan *varsinaisten keskiluokkien etujen ehdottoman sisäisen yhtäläisyyden*. Keskiluokat kärsivät yhtä kovin, *ehkäpä kovemminkin* kuin proletariaatti vuokra-asunnon painavista kahleista... Yhteiskunnan varsinaisten keskiluokkien on ratkaistava nykyisin kysymys, ovatko he... kyllin voimakkaita... ryhtymään liitossa nuoruuden voimaa ja tarmoa uhkuvan työväenpuolueen kanssa yhteiskunnan uudistamiseen, *minkä siunaukselliset tulokset hyödyttävät ennen kaikkea juuri niitä.*»

Ystävämme Mülberger toteaa tässä siis seuraavaa:

1. »Me» emme harjoita mitään »luokkapolitiikkaa» emmekä pyri mihinkään »luokkaherruuteen». Mutta Saksan sosialidemokraattinen työväenpuolue juuri *siksi*, että se on *työväenpuolue*, harjoittaa välttämättömästi »luokkapolitiikkaa», työväenluokan politiikkaa. Koska jokainen poliittinen puolue pyrkii saavuttamaan valtiossa herruuden, niin myös Saksan sosialidemokraattisen työväenpuolueen pyrkimyksenä on kiertämättä sen *oma* herruus, työväenluokan herruus, siis »luokkaherruus». Muuten *jokainen* todella proletaarinen puolue, englantilaisista chartisteista alkaen, on asettanut aina ensimmäiseksi ehdoksi luokkapolitiikan, proletariaatin itsenäisen poliittisen puolueen järjestämisen, ja taistelun lähimmäksi päämääräksi proletariaatin diktatuurin. Julistamalla tämän »naurettavaksi» Mülberger asettuu proletaarisen liikkeen ulkopuolelle, pikkuporvarillisen sosialismin kannalle.

2. Asuntokysymyksellä on se etuisuus, että se ei ole yksinomaan työväenkysymys, vaan »kiinnostaa aivan kouraantuntuvalla tavalla pikkuporvaristoa», sillä asuntopulasta »varsinaiset keskiluokat kärsivät yhtä kovin, ehkäpä kovemminkin» kuin proletariaatti. Jos joku väittää, että pikkuporvaristo kärsii vaikkapa yhdessä ainoassa suhteessa »ehkäpä kovemminkin kuin proletariaatti», niin hän ei varmasti voi paheksua sitä, että hänet katsotaan pikkuporvarilliseksi sosialistiksi. Siis onkohan Mülbergerillä syytä tyytymättömyyteen, kun sanon:

»Juuri näihin työväenluokan ja muiden luokkien, etenkin pikkuporvariston, yhteisiin kärsimyksiin kiinnittääkin pääasiallisesti huomionsa pikkuporvarillinen sosialismi, johon myös Proudhon kuuluu.

Eikä ole lainkaan sattuma, että saksalainen proudhonilaisemme käy käsiksi ennen kaikkea asuntokysymykseen, joka, kuten olemme nähneet, ei ole suinkaan yksinomaan työväenkysymys.»*

3. »Yhteiskunnan varsinaisten keskiluokkien» etujen ja proletariaatin etujen välillä on olemassa »ehdoton sisäinen yhtäläisyys», ja yhteiskunnan tulevan uudistamisprosessin »siunaukselliset tulokset hyödyttävät ennen kaikkea» juuri näitä varsinaisia keskiluokkia eivätkä proletariaattia.

Näin muodoin työläiset suorittavat tulevan yhteiskunnallisen vallankumouksen »ennen kaikkea» pikkuporvariensa eduksi. Ja edelleen, pikkuporvariensa etujen ja proletariaatin etujen välillä on olemassa »ehdoton sisäinen yhtäläisyys». Jos pikkuporvariensa edut ovat sisäisesti yhtäläisiä työläisten etujen kanssa, niin työläistenkin edut ovat yhtäläisiä pikkuporvariensa etujen kanssa. Pikkuporvarillinen kanta liikkeessä on siis yhtä oikeutettu kuin proletariaatin. Mutta sen väittäminen yhtä oikeutetuksi onkin juuri sitä, mitä nimitetään pikkuporvarilliseksi sosialismiksi.

Sen vuoksi on myös aivan johdonmukaista, kun Mülberger kirjassensa 25. sivulla²⁹⁵ seppelöi »pienuotannon» »yhteiskunnan todelliseksi tukipylvääksi», »koska se varsinaisen luonteensaakin puolesta yhdistää itseensä kolme tekijää: työn — hankinnan — omistuksen ja koskei se yhdistäessään nämä kolme tekijää aseta yksilön kehityskyvälle minkäänlaisia esteitä»; ja kun hän moittii nykyaikaista teollisuutta varsinkin siitä, että se tuhoaa tuota normaalien ihmisten taitamatarhaa ja »on tehnyt elinvoimaisesta, alati itsensä uusintavasta luokasta tiedottoman ihmisjoukon, joka ei tiedä, minne suuntaisi aran katseensa». Pikkuporvari on siis Mülbergerin malli-ihminen, ja pienkäsityö Mülbergerin malli-tuotantotapa. Olenko siis parjannut häntä lukiessani hänet pikkuporvarillisten sosialistien joukkoon?

Koska Mülberger kieltäytyy kantamasta vastuuta Proudhonista, niin olisi turhaa osoittaa tässä edelleen, että Proudhonin uudistus-suunnitelmien tarkoituksena on yhteiskunnan kaikkien jäsenten muuttaminen pikkuporvareiksi ja pientalonpojiksi. Yhtä tarpeetonta olisi ruveta tutkimaan pikkuporvariston etujen ja työläisten etujen näennäistä yhtäläisyyttä. Kaikki välttämätön on jo sanottu »Kommunistisessa manifestissa». (Leipzigissä 1872 otettu painos, ss. 12 ja 21.)**

Tutkimuksemme tuloksena on siis se, että samalla kun on olemassa »satu pikkuporvari Proudhonista», on olemassa tosiasia pikkuporvari Mülbergeristä.

II

Tulemme nyt peruskohtaan. Moitin Mülbergerin kirjoituksia siitä, että niissä vääristellään taloudellisia suhteita Proudhonin tapaan siir-

* Ks. tätä osaa, s. 279. *Toim.*

** Ks. tätä julkaisua, I. osa, ss. 103, 112—113. *Toim.*

tymällä juridiseen sanontatapaan. Esimerkiksi siitä otin Mülbergerin seuraavan väitteen:

»Kerran rakennettu talo on *ikuisena oikeusperusteena* määrätyn osan saantiin yhteiskunnallisesta työstä vaikkapa talon todellinen arvo olisi jo aikoja sitten maksettu sen omistajalle enemmän kuin riittävästi vuokramaksun muodossa. *Käy niin*, että esim. 50 vuotta sitten rakennettu talo korvaa tässä ajassa alkuperäiset kustannukset vuokramaksutuloina 2-, 3-, 5-, 10-kertaisesti jne.»

Mülberger valittaa nyt:

»Tämä *tosiasian yksinkertainen, selvä toteaminen* antaa Engelsille aihetta huomauttaa minulle, että minun olisi pitänyt selittää, *kuinka* talosta tulee 'oikeusperuste', mikä ei lainkaan sisältynyt tehtäväni... Toista on *kuvaaminen* ja toista *selittäminen*. Kun Proudhonin jälkeen sanon, että yhteiskunnan talouselämän pitäisi olla *oikeusaatteen* läpikäymä, niin siten *kuvaan* nykyisen yhteiskunnan sellaiseksi, josta puuttuu ainakin *vallankumouksen oikeusaate*, ellei kaikkinaisenkin oikeusaate — se on tosiasia, jonka Engels itsekin myöntää.»

Pysähtykäämme ennen kaikkea tarkastelemaan jo rakennettua taloa. Vuokralle annettuna talo tuottaa rakentajalleen vuokramaksun muodossa maankorkoa, korvauksen korjauskuluista ja korkoa hänen kuluttamalleen rakennuspääomalle, lukien mukaan siitä koituvan voiton; vähitellen maksettu vuokramaksu saattaa asian haaroista riippuen peittää 2-, 3-, 5-, 10-kertaisesti alkuperäiset kustannukset. Tämä, ystäväiseni Mülberger, on taloudellisen »tosiasian» »yksinkertaista, selvää toteamista»; ja jos haluamme saada tietää, mitenkä »käy niin», että tuolla tosiasialla on sijansa, meidän on suoritettava tutkimus *taloudellisella* alalla. Tarkastelkaamme tuota tosiasiaa hie-man lähemmin, jottei lapsikaan voisi käsittää sitä enää väärin. Kuten tunnettua, jonkin tavaran myynti on sitä, että omistaja luovuttaa sen käyttöarvon ja saa sen vaihtoarvon. Tavaroiden käyttöarvot eroavat toisistaan muun muassa siinä, että tavaroiden kuluttaminen vaatii eri pitkiä aikoja. Limppu syödään päivässä, housupari kulutetaan vuodessa, talo, sanokaamme, sadassa vuodessa. Mitä tulee tavaroihin, joiden kulumisaika on pitkä, niin niiden käyttöarvo voidaan siis myydä osittain, joka kerta määräytyksi ajaksi, ts. *antaa se vuokralle*. Osittain myyminen realisoi siis vaihtoarvon vain vähitellen; siitä hyvästä, että myyjä kieltäytyy kulutetun pääoman ja siitä saatavan voiton viipymättömästä takaisin otosta, hän tulee saamaan korvausta hinnanlisiinä ja koronmaksuina, joiden suuruus määräytyy poliittisen taloustieteen lakien mukaan eikä suinkaan mielivaltaisesti. Sadan vuoden kuluttua talo on käytetty, kulutettu, asunnoksi kelpaamaton. Kun tämän jälkeen vähennämme maksetusta vuokramaksusummasta: 1. maankoron ja ne mahdolliset korotukset, joita siinä ajan kuluessa on tapahtunut, sekä 2. tavanomaiset korjauskulut — niin huomaamme, että jäännös keskimäärin koostuu: 1. talon alkuperäisestä rakennuspääomasta, 2. sen tuottamasta voitosta ja 3. vähitellen kuoletetulle pääomalle ja voitolle langenneesta korosta. Tämän kauden kuluttua vuokralaisella ei tosin ole taloa, mutta sitä ei ole myöskään omistajalla. Viimeksi mainitulla on vain maapalsta (jos se kuuluu nimenomaan hänelle) ja sillä olevat rakennusaineet, jotka eivät kui-

tenkaan ole enää talo. Ja jos talo siinä ajassa »kattoi alkuperäiset kustannukset 5- tai 10-kertaisesti», niin näemme, että se on tapahtunut yksinomaan maankoron kasvun seurauksena; se ei ole kenellekään salaisuus sellaisilla paikkakunnilla kuin Lontoossa, jossa maanomistaja ja talonomistaja ovat useimmiten kaksi eri henkilöä. Näin valtava vuokramaksun kohoaminen tapahtuu nopeasti kasvavissa kaupungeissa, mutta ei jossain maakylässä, missä maankorko rakennustonteilta pysyy miltei muuttumattomana. Yleisesti tunnettu tosiasiahan on, että asunnon vuokramaksu, kun ei oteta huomioon maankoron korotuksia, tuottaa talonomistajalle vuosittain keskimäärin korkeintaan 7% sijoitetusta pääomasta (voitto mukaan luetuna), jota paitsi tästä summasta on vielä maksettava korjaus- ynnä muut kulut. Lyhyesti sanoen, vuokrasopimus on aivan tavallinen kaupanteko, joka ei kiinnosta työläistä teoreettisesti yhtään enempiä eikä vähempää kuin jokin muu kaupanteko, paitsi sitä, jossa on kysymys työvoiman ostosta ja myynnistä; käytännöllisesti tämä vuokrasopimus on hänelle eräs niistä porvarillisen petkutuksen tuhansista muodoista, joista puhun erillisen julkaisun 4. sivulla* ja jotka niin ikään ovat, kuten siinä osoitan, tietyn taloudellisen sääntelyn alaisia.

Mülberger sitä vastoin ei näe vuokrasopimuksessa mitään muuta kuin pelkkää »mielivaltaa» (hänen kirjanssa 19. sivu), ja kun todistan hänelle päinvastaista, niin hän valittaa, että puhun hänelle »vain sellaisia asioita, jotka hän itse valitettavasti jo tietää».

Millään asunnon vuokramaksun taloudellisilla tutkimuksilla emme kuitenkaan pääse siihen, että asunnon vuokrauksen lakkauttaminen muuttuisi »hedelmällisimmäksi ja suurenmoisimmaksi pyrkimykseksi, mitä vallankumoussaatteen kohdussa on syntynyt». Päätyäksemme siihen meidän on siirrettävä tämä yksinkertainen tosiasia kuivan taloustieteen alalta jo paljon aatteellisemmalle lakitieteen alalle. »Talo on» vuokramaksun »ikuinen oikeusperuste» — »käy niin», että talon arvo voi tulla maksetuksi vuokramaksuina 2-, 3-, 5- ja 10-kertaisesti. Tutkittaessa sitä, mitenkä se »niin käy», »oikeusperuste» ei vie meitä tuumaakaan eteenpäin; siksipä sanoinkin, että vain tutkimalla sitä, millä tavalla talosta tulee oikeusperuste, Mülberger saisi tietää, *mitenkä* se »niin käy». Sen saamme tietää vasta sitten, kun tutkimme, kuten olen tehnytkin, asunnonvuokramaksun *taloudellista* olemusta, sen sijaan että suuttuisimme siitä juridisesta sanonnasta, jolla vallassaoleva luokka sen vahvistaa. — Sen, joka ehdottaa taloudellisia toimenpiteitä asunnonvuokramaksun lakkauttamiseksi, on toki tiedettävä asunnonvuokramaksusta enemmän kuin että »se on pakkovero, jolla vuokralainen maksaa pääoman ikuisen oikeuden». Tähän Mülberger vastaa: »Toista on kuvaaminen ja toista selittäminen.»

Siis talosta, vaikkei se olekaan ikuinen, on tehty asunnonvuokramaksun ikuinen oikeusperuste. Mitenkä se »niin käy», se on samante-

* Ks. tätä osaa, ss. 278—279. *Toim.*

kevää, mutta havaitsemme, että tämän oikeusperusteen voimasta talo korvaa arvonsa vuokramaksun muodossa moninkertaisesti. Kääntämällä asian lakikielelle olemme onnellisesti loitonneet taloudesta niin kauaksi, että näemme vain sen ilmiön, että vuokramaksujen kokonaissumma voi vähitellen korvata talon arvon moninkertaisesti. Kun ajattelemme ja puhumme juridisesti, niin sovellamme tähän ilmiöön oikeuden ja oikeudenmukaisuuden mittapuuta ja havaitsemme, *ettei* tämä ilmiö *ole oikeudenmukainen*, että se ei vastaa »vallankumouksen oikeusaatetta» — olkoon tuo kapine mikä tahansa — ja että sen vuoksi tuo oikeusperuste ei kelpaa mihinkään. Edelleen havaitsemme, että sama pätee myös korkoa tuottavan pääoman ja vuokralle annetun peltomaan suhteen, ja niin meillä on syytä erottaa myös nämä omaisuusluokat muista ja ottaa ne erikoisen käsittelyn alaiseksi. Tämä johtaa siihen, että vaaditaan: 1. riistämään omistajalta irtisanomisoikeus, oikeus vaatia takaisin omaisuuttaan, 2. siirtämään korvauksetta asunnonvuokraajalle, velalliselle tai maanvuokraajalle heidän käytettäväkseen annetut, mutta heille kuulumattomat esineet ja 3. maksamaan ne omistajalle vähittäismaksuin ja ilman korkoa. Siten olemmekin tarkastelleet loppuun Proudhonin tämän suuntaiset »periaatteet». Tämä on sitä Proudhonin »yhteiskunnallista likvidointia».

Ohimennen huomautamme, että koko tuo reformisuunnitelma on tuottava hyötyä miltei yksinomaisesti pikkuporvareille ja pientalonpojille *lujittamalla* heidän asemaansa pikkuporvareina ja pientalonpoikina. Mülbergerin mielestä tarunomainen »pikkuporvari Proudhonin» hahmo saa tässä siis yhtäkkiä sängen kouraantuntuvan historiallisen realiteetin.

Mülberger jatkaa:

»Kun Proudhonin jälkeen sanon, että yhteiskunnan talouselämän pitäisi olla *oikeusaatteen* läpituokema, niin siten *kuvaan* nykyisen yhteiskunnan sel-laiseksi, josta puuttuu ainakin vallankumouksen oikeusaate, ellei kaikkinaisenkin oikeusaate — se on tosiasia, jonka Engels itsekin myöntää.»

Valitettavasti en voi tuottaa Mülbergerille sitä mielihyvää. Mülberger vaatii, että yhteiskunnan *täytyy* olla oikeusaatteen läpituokema, ja sanoo sitä kuvaamiseksi. Jos oikeus lähettää ulosottomiehen kautta minulle vaatimuksen velan maksamisesta, niin Mülbergerin mukaan oikeus ei tee mitään muuta kuin *kuvaa* minut henkilöksi, joka ei maksa velkojaan! Toista on kuvaaminen ja toista vaatiminen. Ja juuri tässä saksalainen tieteellinen sosialismi eroaa oleellisesti Proudhonista. Me kuvaamme — ja kaikkinaisen todellinen kuvaaminen on Mülbergeristä huolimatta samalla asian selittämistä — taloudellisia suhteita sellaisina, jollaisia ne ovat ja jollaisina ne kehittyvät, ja todistamme tarkoin taloustieteellisesti, että niiden kehittyminen on samalla yhteiskunnallisen vallankumouksen ainesten kehittymistä: toisaalta kehittyä proletariaatti, luokka, jonka elämehdot kannustavat sitä kiertämättömästi yhteiskunnalliseen vallankumoukseen, ja toisaalta kehittyvät tuotantovoimat, jotka kapi-

talistisen yhteiskunnan puitteiden yli kasvettuaan tulevat kiertämättömästi räjäyttämään ne ja tarjoavat samalla keinon, jolla tehdään ainiaaksi loppu luokkaerilaisuuksista yhteiskunnan oman edistyneen eduksi. Proudhon sen sijaan vaatii nykyistä yhteiskuntaa muuttumaan uudeksi oikeudenmukaisuuden («oikeusaate» ei kuulu hänelle, vaan Mülbergerille) vaatimusten mukaan eikä sen oman taloudellisen kehityksen lakien mukaan. Missä me todistamme, siellä Proudhon ja hänen kanssaan Mülbergerkin *saarnaavat* ja ruikuttavat.

Mikä kapine on »vallankumouksen oikeusaate», sitä en pysty mitenkään arvaamaan. Proudhon muuttaa tosin »Vallankumouksen» eräänlaiseksi jumalattareksi, hänen »Oikeudenmukaisuutensa» edustajaksi ja toteuttajaksi; tällöin hän tekee omituisen erehdyksen sotkemalla yhteen vuosien 1789—1794 porvarillisen vallankumouksen ja tulevan proletarisen vallankumouksen. Hän tekee sen melkein kaikissa teoksissaan, erittäinkin vuoden 1848 jälkeen; esimerkkinä mainitsen vaikkapa vain »*Idée générale de la Révolution*», ed. 1868, p. 39—40. Mutta koska Mülberger kieltäytyy kantamasta vastuuta Proudhonista, niin se kieltää minua etsimästä »vallankumouksen oikeusaatteen» selitystä Proudhonilta ja niinpä jään edelleenkin Egyptin pimeyteen.

Edelleen Mülberger sanoo:

»Muttei Proudhon enkä minäkään vetoa 'ikuisen oikeudenmukaisuuteen' vallitsevien epäoikeudenmukaisten olojen *selittämiseksi* emmekä suinkaan odota näiden olojen paranevan tuosta oikeudenmukaisuuteen vetoamisesta, kuten Engels minusta väittää.»

Mülberger nähtävästi luottaa siihen, että »Proudhon yleensä on Saksassa miltei tuntematon». Kaikissa teoksissaan Proudhon mittaa kaikkia yhteiskunnallisia, oikeudellisia, poliittisia ja uskonnollisia säännöksiä »oikeudenmukaisuuden» mittapuulla hyläten tai hyväksyen ne sen mukaan, sopivatko ne vai eivätkö sovi yhteen sen kanssa, mitä hän nimittää »oikeudenmukaisuudeksi». Teoksessa »*Contradictions économiques*» tätä oikeudenmukaisuutta nimitetään vielä »ikuiseksi oikeudenmukaisuudeksi», »*justice éternelle*». Myöhemmin ikuisuudesta ollaan vaiti, mutta asiallisesti se säilyy. Esimerkiksi teoksessa »*De la Justice dans la Révolution et dans l'Eglise*», 1858, seuraava tekstin kohta ilmaisee koko tuon kolmiosaisen saarnan sisälön (1. osa, s. 42):

»Mikä on se peruseriaate, se yhteiskuntien elimellinen, määräävä ja suvereeninen periaate, joka alistaen alaisekseen kaikki muut periaatteet hallitsee, puolustaa, ahdistaa, rankaisee, tarpeen vaatiessa jopa kukistaa kaikki kapinaiset ainekset? Onko se uskonto, ihanne, *intressi*? ...Tuona periaatteena on mielestäni *oikeudenmukaisuus*. — Mitä on oikeudenmukaisuus? *Itse ihmiskunnan olemus*. — Minä se on ollut maailman alusta asti? Ei minään. — Miksi sen on tultava? Kaikeksi.»

Oikeudenmukaisuus, joka on itse ihmiskunnan olemuksena, onko se mitään muuta kuin *ikuista* oikeudenmukaisuutta? Oikeudenmukaisuus, joka on yhteiskuntien elimellinen, määräävä ja suvereeninen

peruseriaate, oikeudenmukaisuus, joka siitä huolimatta, ettei se tähän saakka ole ollut minään, mutta jonka täytyy tulla kaikeksi — mikä muu se on kuin mittapuu, jolla pitää mitata ihmisen kaikkia asioita ja johon, kuten ylimpään tuomariin, on vedottava kaikissa vaikeissa tapauksissa? Mutta olenko väittänyt mitään muuta kuin että Proudhon peittelee taloustieteellistä sivistymättömyyttään ja avuttomuuttaan arvostelemalla taloudellisia suhteita, ei taloudellisten lakien, vaan sen mukaan, sopivatko ne vai eivätkö yhteen sen käsityksen kanssa, mikä hänellä on tuosta ikuisesta oikeudenmukaisuudesta? Ja missä Mülberger eroaa Proudhonista, kun hän vaatii, että »nykyisen yhteiskunnan elämässä kaikkien muutosten pitäisi olla... *oikeusaatteen* läpituokemia, ts. että ne suoritettaisiin kaikkialla *oikeudenmukaisuuden ankarien vaatimusten mukaisesti*? Enkö minä osanne lukea vai Mülbergerkö ei osanne kirjoittaa?

Edelleen Mülberger sanoo:

»Proudhon tietää yhtä hyvin kuin Marx ja Engels, että ihmisyyteiskunnan varsinaisena liikevoimana ovat taloudelliset eivätkä juridiset suhteet, samoin kuin hän tietää, että kansan oikeusaatteet jokaisella kyseisellä aikakaudella ovat vain taloudellisten, varsinkin tuotantosuhteiden ilmausta, kuvastumista ja tuotetta... Sanalla sanoen oikeus on Proudhonista historiallisesti kehittynyt taloudellinen tuote.»

Jos Proudhon »tietää» kaiken tuon (jätän sivuun Mülbergerin epäselvän sanonnan ja tyydyn hänen hyviin aikomuksiinsa) »yhtä hyvin kuin Marx ja Engels», niin mitä kiistelemistä meillä sitten on? Mutta siinäpä se juttu onkin, että Proudhonin tietojen suhteen kysymys on vähän toisin. Jokaisen kyseisen yhteiskunnan taloudelliset suhteet ilmenevät ennen kaikkea *intresseinä*. Mutta Proudhon kirjoittaa juuri siteeraamassamme pääteoksessaan mustalla valkoiselle, että »yhteiskuntien määräävä, elimellinen, suvereeninen peruseriaate, joka alistaa alaisekseen kaikki muut periaatteet», on *oikeudenmukaisuus* eikä *intressi*. Ja hän toistaa tämän kaikissa teoksissaan kaikissa ratkaisevissa kohdissa. Mutta se ei estä Mülbergeriä jatkamasta:

»...taloudellisen oikeuden aate, jota Proudhon on syvällisimmin kehitellyt teoksessa 'La Guerre et la Paix', käy täydellisesti yhteen Lassallen niiden peruseriaatusten kanssa, jotka hän on niin hyvin esittänyt esipuheessaan teokseen 'System der erworbenen Rechte'.»

»La Guerre et la Paix» on ehkä koulupoikamaisin Proudhonin lukuisista koulupoikamaisista teoksista, enkä olisi voinut mitenkään odottaa, että se tullaan esittämään todistuksena siitä, että Proudhon on muka omaksunut saksalaisen materialistisen historiankäsityksen, jonka mukaan kaikkien historiallisten tapahtumien ja käsitysten, kaiken politiikan, filosofian ja uskonnon selityksenä on kyseisen historiallisen kauden aineelliset, taloudelliset elämänehdot. Tuo kirja on niin vähän materialistinen, ettei se voi esittää edes sotaa koskevaa ajatusrakennelmaansa kutsumatta avukseen *luojaa*:

»Luoja, joka on valinnut meille tämän elämäntavan, on kumminkin ollut oma tarkoituksensa.» (II osa, s. 100, vuoden 1869 painos.)

Minkälaiseen historiantuntemukseen tuo kirja perustuu, käy ilmi siitä, että siinä uskotaan kultaisen aikakauden olleen historiallisesti olemassa:

»Alussa, kun ihmisiä oli vielä harvassa eri puolilla maapalloa, luonto tyydytti ihmisen tarpeet ilman työtä. Se oli kultainen aikakausi, yltäkyläisyyden ja rauhallisuuden aikakausi.» (Sama, s. 102.)

Hänen taloustieteellinen näkökantansa on mitä törkeintä malthusilaisuutta:

»Jos tuotanto kaksinkertaistuu, niin väestökin pian kaksinkertaistuu.» (S. 105.)

Missähän on tuon kirjan materialismi? Siinä, että kirjassa väitetään, että sodan syynä on alusta pitäen ollut ja on vieläkin »pauperismi» (esim. s. 143). Setä Bräsig oli yhtä oiva materialisti lausueensa puheessaan 1848 seuraavat suurenmoiset sanat: »Suuren kurjuuden syynä on suuri pauvreté*.»

Lassallen »System der erworbenen Rechte» on kokonaisuudessaan ei ainoastaan juristin, vaan myös vanhahegeliläisen harhakuvitelma. Sivulla VII Lassalle sanoo selvästi, että »hankitun oikeuden käsite on *taloudellisessa* suhteessakin koko myöhemmän kehityksen liikkeelle-paneva alkusyy»; hän haluaa todistaa (s. XI) »oikeuden järkeväksi, *itse itsestään*» (eikä siis taloudellisista edellytyksistä) »kehittyväksi organismiksi»; hänen mielestään kysymys on siitä, että oikeus johdetaan ei taloudellisista suhteista, vaan »itse tahto-käsitteestä, jonka kehittämistä ja ilmentämistä oikeusfilosofia vain onkin» (s. XII). Mutta mitä tekemistä tässä on tuolla kirjalla? Proudhonin ja Lassallen välinen ero on vain siinä, että Lassalle oli todella juristi ja hegeliläinen, mutta Proudhon oli sekä lakitieteessä että filosofiassa samoin kuin kaikessa muussakin aito diletantti.

Tiedän varsin hyvin, että Proudhon, joka, kuten tunnettua, puhuu alinomaa ristiin, tekee myös silloin tällöin huomautuksia, jotka näyttävät sen suuntaisilta kuin hän selittäisi aatteita tosiasioista lähtien. Tuollaisilla huomautuksilla ei kuitenkaan ole mitään yhteyttä miehen yleiseen ajatussuuntaan, ja missä niitä tavataan, ne ovat liksäksi mitä sekavimpia ja ristiriitaisimpia.

Yhteiskunnan tietyllä, varsin varhaisella kehitysasteella ilmaantuu tarve saattaa päivästä toiseen toistuvat tuotteiden tuotantoa, jakoa ja vaihtoa koskevat toiminnot yleisen säännön alaisiksi, huolehtia siitä, että yksilö alistuisi tuotannon ja vaihdon yleisten ehtojen alaiseksi. Tämä sääntö, joka ensiksi ilmenee tapana, muuttuu sitten

---

* — köyhyys. *Toim.*

laiksi. Lain mukana syntyvät välttämättömästi elimet, joille uskotaan sen voimassapitäminen — julkinen valta, valtio. Yhteiskunnan kehittyessä edelleen laki muodostuu enemmän tai vähemmän laajaksi lainsäädännöksi. Mitä mutkallisemmaksi tämä lainsäädäntö tulee, sitä kauempana sen ilmaisumuoto on siitä muodosta, missä yhteiskunnan tavalliset taloudelliset ehtodot ilmenevät. Lainsäädäntö näyttää omintakeiselta ainekselta, joka saa oikeutuksen olemassaololleen ja syyperusteen edelleenkehittymiselleen omista sisäisistä perusteistaan, sanokaamme vaikkapa »tahto-käsitteestä», eikä taloudellisista suhteista. Ihmiset unohtavat, että heidän oikeutensa on peräisin heidän taloudellisista ehtodistaan, kuten he ovat unohtaneet, että he itse ovat peräisin elinmaailmasta. Lainsäädännön kehittyessä edelleen mutkalliseksi ja laajaksi kokonaisuudeksi käy välttämättömäksi uusi yhteiskunnallinen työnjako: muodostuu ammattilakimiesten sääty ja samalla syntyy lakitiede. Kehittyessään edelleen viimeksi mainittu vertailee toisiinsa eri kansojen ja eri aikakausien oikeusjärjestelmiä järjestelminä, joiden perustelu on niissä itsessään eikä vastaavien taloudellisten suhteiden heijastumina. Vertailu edellyttää jotain yhteistä: tuo yhteinen löydetään, kun kaiken, mikä noissa kaikissa oikeusjärjestelmissä on enemmän tai vähemmän yhtäläistä, lainoppineet yhdistävät *luonnonoikeudeksi*. Mutta mittapuuna, jolla mitataan mikä on luonnonoikeutta ja mikä ei ole, on itse oikeuden mitä abstraktisin ilmaisu: *oikeudenmukaisuus*. Tästä lähtien oikeuden kehitys on siis juristeista ja niistä, jotka uskovat heidän sanojaan, vain pyrkimystä saada ihmisen elinolot, sikäli kun ne tulevat lainopillisesti tulkituiksi, yhä lähemmäksi oikeudenmukaisuuden ihannetta, *ikuista* oikeudenmukaisuutta. Ja tämä oikeudenmukaisuus on aina vain vallitsevien taloudellisten suhteiden joko vanhoillisen tai vallankumouksellisen puolen aatteellista ja taivaallistettua ilmenemistä. Kreikkalaisten ja roomalaisten oikeudenmukaisuus katsoi orjuuden oikeudenmukaiseksi. Vuoden 1789 porvarin oikeudenmukaisuus vaati tekemään lopun feodalismista, koska tämä oli epäoikeudenmukainen. Preussin junkkereista on jopa viheliäinen piirijärjestelmäkin ikuisen oikeudenmukaisuuden rikkomista.²⁵⁴ Käsitys ikuisesta oikeudenmukaisuudesta ei siis vaihtelee ainoastaan ajan ja paikan mukaan, vaan on erilainen jopa eri henkilöilläkin ja kuuluu niihin asioihin, jotka kuten Mülberger aivan oikein huomauttaa, »jokainen ymmärtää joksikin muuksi». Kun jokapäiväisessä elämässä, missä suhteet, joita joudutaan arvostelemaan, ovat yksinkertaisia, sellaiset sanonnat kuin oikeudenmukainen, epäoikeudenmukainen, oikeudenmukaisuus, oikeustunto otetaan yhteiskunnallisten ilmiöidenkin suhteen vastaan ilman sanottavia väärinkäsityksiä, niin taloudellisten suhteiden tieteellisissä tutkimuksissa ne, kuten olemme nähneet, johtavat yhtä mahdottomaan sekaannukseen kuin syntyisi esimerkiksi nykyaikaisessa kemiassa, jos siinä haluttaisiin säilyttää flogistonteorian terminologia. Vieläkin pahempaa olisi tuo sekaannus, jos Proudhonin tapaan uskottaisiin sosiaaliseen

flogistoniin, »oikeudenmukaisuuteen», tai Mülbergerin tapaan vakuutettaisiin, että flogistonteoria on yhtä oikea kuin happiteoria.*

III

Mülberger valittaa edelleen, että nimitän taantumukselliseksi valitusvirreksi hänen sitä »mahtipontista» lausuntoaan,

»ettei ole sen kauheampaa pilkantekoa mainehikkaan vuosisatamme koko kulttuurista kuin se tosiasia, että suurkaupungeissa 90 prosenttia ja enemmänkin väestöstä on vailla asuntoa, jota he voisivat sanoa omakseen».

Todellakin, jos Mülberger olisi rajoittunut, kuten hän väittää, »nykyajan kauhujen» kuvaamiseen, niin en olisi tietysti sanonut ai-noatakaan pahaa sanaa »hänestä ja hänen vaatimattomista kirjoitel-mistaan». Mutta hän tekee jotain kokonaan muuta. Hän kuvaa nuo »kauhut» sen seuraukseksi, että työläisillä »ei ole asuntoa, jota he voisivat sanoa omakseen». Valitellaanko »nykyajan kauhujen» joh-dosta siksi, että työläisen asunnonomistusoikeus on hävitetty, vai, kuten junkkerit tekevät, siksi, että on hävitetty feodalismi ja ammat-tikunnat — kummassakaan tapauksessa ei voi syntyä muuta kuin taantumuksellinen valitusvirsi, surulaulu sen johdosta, että on ta-pahtunut se, mikä on kiertämätöntä, historiallisesti välttämätöntä. Taantumuksellisuus on nimenomaan siinä, että Mülberger haluaa palauttaa jälleen entiselleen työläisen yksilöllisen asunnonomistuk-sen, asian, josta historia on jo kauan sitten tehnyt lopun; että hän ei voi kuvitella työläisten vapautuvan mitenkään muuten kuin siten, että jokaisesta tulee jälleen asuntonsa omistaja. — Edelleen:

»Väitän nimenomaan: varsinaista taistelua käydään kapitalistista tuotanto-tapaa vastaan, ja vain pitämällä lähtökohtana sen muuttamista toiseksi voidaan toivoa asunto-olojen paranemista. Engels ei huomaa tässä kaikessa mitään... Edellytän, että voidaksemme ryhtyä lunastamaan vuokra-asuntoja on ratkais-tava täydellisesti yhteiskunnallinen kysymys.»

Valitettavasti en vieläkään huomaa tässä kaikessa mitään. Mi-nunhan on mahdotonta tietää, mitä joku, jonka nimeäkään en tien-nyt, edellyttää aivojensa salaisessa sopukassa. Voin päätellä vain Mülbergerin painettujen kirjoitusten mukaan. Ja niissä havaitsen nytkin vielä (hänen kirjasensa 15. ja 16. sivulla²³⁵), että vuokra-

---

* Ennen hapen keksimistä kemistit selittivät aineiden palamisen ilmassa olettaen, että on olemassa erikoinen palava aine, flogiston, joka haihtuu pala-misen yhteydessä. Kun he havaitsivat, että yksinkertaisilla palaneilla aineilla on suurempi paino kuin ennen palamista, niin he selittivät, että flogistonilla on negatiivinen paino, jonka vuoksi aineet ilman flogistonia painavat enemmän kuin sen kanssa. Tällä tavalla flogistonille annettiin vähitellen kaikki hapen tärkeimmät ominaisuudet, mutta kaikki — *nurinkurisesti*. Se keksintö, että palaminen on palavan aineen yhtymistä toiseen aineeseen, happeen, ja tämän hapen pelkistäminen tekivät lopun tuosta olettamuksesta, joskin vanhojen ke-mistien pitkäaikaisen vastustuksen jälkeen.

asunnon poistamisen edellytykseksi Mülberger ei edellytä mitään muuta kuin... samaisen vuokra-asunnon. Vain sivulla 17 hän »tarttuu pääoman tuottavuutta sarvista», mihin vielä palaamme. Ja vastauksessaankin hän vahvistaa sen sanomalla:

»Tarkoituksena oli pikemminkin osoittaa, kuinka asuntokysymyksen alalla voitaisiin suorittaa täydellinen muutos *pitämällä lähtökohtana olemassaolevia oloja.*»

»Pitämällä lähtökohtana olemassaolevia oloja» ja »pitämällä lähtökohtana kapitalistisen tuotantotavan muuttamista» (se merkinnee: hävittämistä) — nuohan ovat aivan päinvastaisia asioita.

Ei ole ihme, että Mülberger valittaa, kun hänen proudhonilaisten suunnitelmiansa ainoana käytännöllisesti mahdollisena toteutumisena pidän herra Dollfusin ja muiden tehtailijain filantrooppista pyrkimystä auttaa työläisiä hankkimaan oman talon. Jos Mülberger käsittäisi, että Proudhonin yhteiskunnanpelastamissuunnitelma on läpeensä *porvarillisen* yhteiskunnan maaperällä liikkuvaa fantasiaa, hän ei tietenkään luottaisi siihen. En toki ole koskaan enkä missään epäillyt hänen hyviä aikomuksiaan. Mutta minkä vuoksi hän sitten ylistää tri Reschaueria sen johdosta, että tämä kehottaa Wienin kaupunginhallitusta jäljittelemään herra Dollfusin suunnitelmia?

Edelleen Mülberger sanoo:

»Mitä tulee erityisesti kaupungin ja maaseudun väliseen vastakohtaisuuteen, niin utopiaa olisi tahtoa hävittää se. Tuo vastakohtaisuus on luonnollinen, oikeammin sanoen historiallisesti syntynyt... Kysymys ei ole tuon vastakohtaisuuden *hävittämisestä*, vaan siitä, että löydettäisiin sellaiset poliittiset ja yhteiskunnalliset muodot, joiden vallitessa se olisi *vahingoton*, jopa *hedelmällinenkin*. Tätä tietä voidaan päästä rauhalliseen sopimukseen, intressien vähitellen tapahtuvaan tasapainottumiseen.»

Siis kaupungin ja maaseudun vastakohtaisuuden hävittäminen on utopiaa, *koska* tuo vastakohtaisuus on luonnollinen, oikeammin sanoen historiallisesti syntynyt. Soveltakaamme tuota logiikkaa nykyisen yhteiskunnan muihin vastakohtiin ja katsokaamme, mihin se meidät vie. Esimerkki:

»Mitä tulee erityisesti» kapitalistien ja palkkatyöläisten »väliin vastakohtaisuuteen, niin utopiaa olisi tahtoa hävittää se. Tuo vastakohtaisuus on luonnollinen, oikeammin sanoen historiallisesti syntynyt. Kysymys ei ole tuon vastakohtaisuuden *hävittämisestä*, vaan siitä, että löydettäisiin sellaiset poliittiset ja yhteiskunnalliset muodot, joiden vallitessa se olisi *vahingoton*, jopa *hedelmällinenkin*. Tätä tietä voidaan päästä rauhalliseen sopimukseen, intressien vähitellen tapahtuvaan tasapainottumiseen.»

Siten olemme taaskin palanneet Schulze-Delitzschin pariin.

Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden hävittäminen ei ole enemmän eikä vähemmän utooppinen kuin kapitalistien ja palkkatyöläisten välisen vastakohtaisuuden hävittäminen. Päivä päivältä se muodostuu yhä enemmän niin teollisuus- kuin maataloustuotannonkin käytännölliseksi vaatimukseksi. Kukaan ei ole

vaatinut sitä kovemmin kuin Liebig maanviljelyskemiaa käsittelevissä teoksissaan, joissa hänen ensimmäisenä vaatimuksenaan oli aina, että ihmisen on annettava maalle takaisin se, minkä hän siltä saa, ja joissa todistetaan, että sitä estää vain kaupunkien, nimenomaan suurkaupunkien olemassaolo. Kun näkee, miten yksistään täällä Lontoossa heitetään päivästä toiseen ja valtavin kustannuksin lantaa mereen enemmän kuin sitä tuotetaan koko Saksin kuningaskunnassa ja miten valtavia laitteita tarvitaan siihen, ettei tuo lanta saastuttaisi koko Lontoota, niin utopia kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden hävittämisestä saa merkittävää käytännöllistä pohjaa. Jopa verrattain pieni Berliinikin on jo ainakin kolmenkymmenen vuoden ajan ollut läikähtymäisillään likoihinsa. Toisaalta olisi pelkkää utopiaa, jos Proudhonin tavalla tahdottaisiin kukistaa nykyinen porvarillinen yhteiskunta ja säilyttää talonpoikaisto sellaisenaan. Vain väestön mahdollisimman tasapuolinen jakaantuminen kautta koko maan, vain teollisuus- ja maataloustuotannon kiinteä sisäinen yhteys ja sen vuoksi tarpeelliseksi käynyt kulkuyhteyksien laajentaminen — tietenkin kapitalistisen tuotantotavan hävittämisen ehdolla — pystyvät tempaamaan maalaisväestön siitä eristyneisyyden ja henkisen veltostumisen tilasta, jossa se on miltei keskeytymättömästi ollut tuhansia vuosia. Ei ole utopiaa väittää, että ihmiset vapautuvat menneisyytensä takomista kahleista täydellisesti vasta sitten, kun kaupungin ja maaseudun välinen vastakohtaisuus on hävitetty; utopia syntyy vasta sitten, kun »pitämällä lähtökohtana olemassaolevia oloja» ryhdytään määräämään sitä *muotoa*, jossa tämä tai jokin muu olemassaolevan yhteiskunnan vastakohtaisuus pitäisi ratkaista. Ja Mülberger tekee sen omaksuessaan Proudhonin kaavan asutokysymyksen ratkaisemista varten.

Sitten Mülberger valittaa, että tietystä mitassa teen hänetkin vastuunalaiseksi »pääomaa ja korkoa koskevista Proudhonin hirveistä mielipiteistä», ja sanoo:

»Tuotantosuhteiden muuttumisen otaksun *jo ennaltaan olevaksi*, mutta korkokantaa sääntelevä tilapäinen laki ei koske tuotantosuhteita, vaan yhteiskunnallista liikevaihtoa, kiertokulkusuhteita... Tuotantosuhteiden muuttuminen tai, kuten saksalainen koulukunta sanoo tarkemmin, kapitalistisen tuotantotavan hävittäminen ei johdu tietenkään siitä tilapäisestä laista, joka lakkauttaa koron, kuten Engels *väittää* minun *sanovan*, vaan siitä, että työtätekevä kansa *ottaa tosiasiallisesti haltuunsa kaikki työvälineet*, koko teollisuuden. Tuleeko työtätekevä kansa tällöin kunnioittamaan» (!) »enemmän lunastusta vai viipymätöntä pakkoluovutusta, sitä ei Engels enkä minäkään voi sanoa.»

Hieron hämmästyneenä silmiäni. Luen uudestaan Mülbergerin kirjoituksen alusta loppuun asti löytäkseni sen kohdan, jossa hän selittää, että vuokra-asuntojen lunastaminen edellyttää, että »työtätekevä kansa ottaa tosiasiallisesti haltuunsa kaikki työvälineet, koko teollisuuden». Sellaista kohtaa en löydä. Sitä ei ole. »Tosiasiallisesta haltuunotosta» jne. ei ole missään puhuttu. Sen sijaan sivulla 17 on sanottu:

»Olettakaamme, että pääoman tuottavuutta on todella tartuttu sarvista — minkä ennemmin tai myöhemmin täytyy tapahtua — esimerkiksi tilapäisen lain avulla, joka säättää kaikkien pääomien koron suuruudeksi yhden prosenttin, minkä lisäksi pyrkimyksenä on tämänkin korkomäärän lähentäminen noltaan... Luonnollisesti sekä talo että asunto ovat kuten muutkin tuotteet tämän lain alaisia... Näemme siis, että tältäkin puolen vuokra-asuntojen lunastus on kiertämätön seuraus yleensä pääoman tuottavuuden hävittämisestä.»

Tässä on siis täysin vastakkaisesti Mülbergerin uusimmalle käänteelle sanottu suoraan, että koronlakkauttamislailla epäilemättä »tartutetaan sarvista» pääoman tuottavuutta — tällä sotkuisella fraasilla hän tarkoittaa ilmeisesti kapitalistista tuotantotapaa — ja että nimenomaan tämän lain tuloksena »vuokra-asuntojen lunastus on kiertämätön seuraus yleensä pääoman tuottavuuden hävittämisestä». Ei suinkaan, Mülberger sanoo nyt. Tämä tilapäinen laki »ei koske tuotantosuhteita, vaan kiertokulkusuhteita». Tuollaisen mitä täydellisimmän ristiriitaisuuden vallitessa, joka Goethen sanonnan mukaan on »yhtä salaperäinen viisaille kuin tyhmillekin»*, en voi muuta kuin olettaa, että olen tekemisissä kahden erilaisen Mülbergerin kanssa, joista toinen suystä valittaa, että »väitän hänen sanovan» sitä, mitä toinen on julkaissut.

Se että työtätekevä kansa ei tule kysymään minulta enempää kuin Mülbergeriltäkään, tuleeko se tosiasiallisen haltuunoton yhteydessä »kunnioittamaan enemmän lunastusta vai viipymätöntä pakolluovutusta», se on aivan totta. Todennäköisintä on, että se yleensä katsoo paremmaksi olla »kunnioittamatta». Mutta puhehan ei ollut lainkaan siitä, että työtätekevä kansa tosiasiallisesti ottaa haltuunsa kaikki työvälineet, vaan ainoastaan siitä Mülbergerin väitteestä (s. 17), että »asutokysymyksen ratkaisu sisältyy kokonaisuudessaan sanaan *lunastus*». Jos hän nyt selittää tuon lunastuksen äärimmäisen epäilyttäväksi, niin miksi sitten pitää tarpeettomasti vaivata meitä kumppaakin ja lukijoita?

Todettakoon muuten, että kaikkien työvälineiden, koko teollisuuden »tosiasiallinen haltuunotto» työtätekevän kansan taholta on proudhonilaisen »lunastuksen» suoranainen vastakohta. Viimeksi mainitussa tapauksessa *erillisestä työläisestä* tulee asunnon, talonpoikais-tilan, työvälineiden omistaja; ensin mainitussa tapauksessa taas talojen, tehtaiden ja työvälineiden yhteiseksi omistajaksi jää »työtätekevä kansa» ja tuskinpa niitä tullaan antamaan ainakaan siirtymäkaudella yksityishenkilöiden tai osuuskuntien käyttöön ilman kulkien korvaamista. Samoin maanomistuksen hävittäminen ei ole maankoron hävittämistä, vaan sen siirtämistä, joskin muunnetussa muodossa, yhteiskunnalle. Kaikkien työvälineiden ottaminen tosiasiallisesti työtätekevän kansan haltuun ei siis suinkaan tee mahdottomaksi vuokrasuhteen säilymistä.

Yleensä kysymys ei ole lainkaan siitä, ottaako proletariaatti

---

* Goethe. »Faust», 1. näytös, kuudes kohtaus (»Noita-akan keittiö») (muunneltuna). Toim.

valtaan päästyään tuotantovälineet, raaka-aineet ja elämäntarvikkeet käsiinsä ilman muuta väkivaltaisesti, maksaako se heti niistä korvauksen vai lunastaa tuon omaisuuden vähitellen vähittäismaksuin. Jos tähän kysymykseen yritettäisiin vastata etukäteen ja kaikkia mahdollisia tapauksia silmälläpitäen, niin se olisi utopioiden kyhäilemistä, ja sen jätän muille.

IV

Kuinka paljon pitikään kirjoittaa päästäkseni Mülbergerin moninaisten verukkeiden ja mutkien läpi vihdoin itse asiaan, johon Mülberger vastauksessaan huolellisesti välttää kajoamasta.

Mitä myönteistä on Mülberger kirjoituksessaan sanonut?

Ensiksi, »talon, rakennustontin jne. alkuperäisen omahinnan ja talon nykyisen arvon välinen erotus» kuuluu oikeuden mukaan yhteiskunnalle. Tuota erotusta nimitetään taloustieteen kielellä maankoroksi. Myös Proudhon haluaa antaa sen yhteiskunnalle, kuten voidaan lukea hänen teoksestaan »*Idée générale de la Révolution*», vuoden 1868 painos, s. 219.

Toiseksi, asuntokysymyksen ratkaisu on siinä, että jokaisesta vuokramiehestä tulee asuntonsa omistaja.

Kolmanneksi, tuo ratkaisu toteutetaan muuttamalla lain avulla vuokramaksut asunnon ostohinnan vähittäismaksuiksi. — Nämä molemmat kohdat, toinen ja kolmas, on otettu Proudhonilta, kuten jokainen voi huomata teoksesta »*Idée générale de la Révolution*», s. 199 ja seur., ja siinä on sivulla 203 laadittu valmiiksi jopa vastavaan lakiehdotuksen tekstikin.

Neljänneksi, pääoman tuottavuutta tartutaan sarvista tilapäisen lain avulla, jolla korkokanta alennetaan ensin 1% edellyttäen, että sitä sittemmin alennetaan edelleenkin. Tämä on samoin lainattu Proudhonilta, ja siitä voidaan yksityiskohtaisesti lukea »*Idée générale*» teoksesta, ss. 182—186.

Kaikkiin näihin kohtiin lainasin Proudhonilta sen paikan, jossa on Mülbergerin kopion originaali, ja kysyn nyt, oliko minulla oikeutta vai ei nimittää proudhonilaiseksi kirjoittajaa, jonka kirjoitus on läpeensä proudhonilainen eikä sisällä muuta kuin Proudhonin katsomuksia? Ja silti Mülberger ei valita mitään niin katkerasti kuin sitä, että sanon häntä proudhonilaiseksi, sanon muka siksi, että »tapasin muutamia Proudhonille ominaisia *sanankäänteitä*». Päinvastoin, »*sanankäänteet*» ovat kaikki Mülbergerin, *sisältö* on Proudhonin. Ja kun sitten täydennän proudhonilaista kirjoitusta siteeraamalla Proudhonia, niin Mülberger valittaa, että panen hänen tililleen Proudhonin »hivittävät katsomukset».

Mitä olen sanonut tuota Proudhonin suunnitelmaa vastaan?

Ensiksi, maankoron siirtäminen valtiolle on samaa kuin yksilöllisen maanomistuksen hävittäminen.

Toiseksi, vuokra-asunnon lunastus ja asunnon siirtäminen enti-

sen vuokralaisen omistukseen ei lainkaan koske kapitalistiseen tuotantotapaan.

Kolmanneksi, suurteollisuuden ja kaupunkien nykyisen kehityksen oloissa tuo ehdotus on yhtä typerä kuin taantumuksellinenkin ja asunnon palauttaminen jokaisen eri henkilön yksilölliseen omistukseen olisi taka-askel.

Neljänneksi, pääomankoron pakollinen alentaminen ei suinkaan heikennä kapitalistista tuotantotapaa, vaan päinvastoin on yhtä vanhaa kuin mahdotontakin, kuten koronkiskuruutta vastaan annetut lait osoittavat.

Viidenneksi, pääomankoron hävittämisen ohella ei suinkaan hävitetä taloista perittävää vuokraa.

Toisesta ja neljänestä kohdasta Mülberger on nyt yhtä mieltä. Muita kohtia vastaan hän ei sano sanaakaan. Ja kuitenkin ne ovat juuri niitä kohtia, joista käydään väittelyä. Mutta Mülbergerin vastaus ei ole vastaväite; hän kiertää huolellisesti kaikki taloustieteelliset kohdat, jotka kuitenkin ovat ratkaisevia; tuo vastaus on henkilökohtainen valituskirjelmä eikä mitään muuta. Niinpä hän valittaa, kun ennakoin sen ratkaisun, jonka hän on luvannut antaa muissa — esimerkiksi valtionvelkoja, yksityisvelkoja, luottoa koskevissa — kysymyksissä, ja sanon, että ratkaisu on oleva kaikkialla sama kuin asuntokysymyksessäkin: korko lakkautetaan, korkomaksut muutetaan pääoman kuoletusmaksuiksi ja luotto tehdään korottomaksi. Ja sittenkin voisin lyödä vielä nytkin vetoa, että kun nuo Mülbergerin kirjoitukset näkevät päivänvalon, niiden pääasiallinen sisältö tulee vastaamaan Proudhonin »Idée générale'a» (luotto s. 182, valtionvelat s. 186, yksityisvelat s. 196) aivan samoin kuin asuntokysymystä koskevat kirjoitukset vastaavat samasta kirjasta siteerattuja kohtia.

Mülberger opettaa minua tässä yhteydessä, että sellaiset kysymykset kuin verot, valtionvelat, yksityisvelat, luotto, joiden lisäksi nyt tulee vielä yhteisön autonomiakysymys, ovat talonpoikaiston ja maaseutupropagandan kannalta hyvin tärkeitä. Suurin piirtein olen samaa mieltä, mutta 1. talonpojista ei ole tähän saakka ollut puhetta lainkaan ja 2. kaikkien noiden kysymysten proudhonilaiset »ratkaisut» ovat taloustieteellisesti yhtä tulkittomia ja oleellisesti yhtä porvarillisia kuin hänen asuntokysymystä koskeva ratkaisunakin. Sitä Mülbergerin vihjausta vastaan, etten muka pidä tarpeellisenä saada talonpoikia mukaan liikkeeseen, minun ei tarvitse puolustautua. Kuitenkin katson typeryydeksi, kun tässä tarkoituksessa talonpojille suositellaan Proudhonin ihmetohtorointia. Saksassa on vielä hyvin paljon suuria maatiloja. Proudhonin teorian mukaan ne kaikki pitäisi pirstoa pieniksi talonpoikaistiloiksi, mikä maataloustieteen nykyisellä tasolla ja sen kokemuksen kannalta, jonka Ranska ja Länsi-Saksa ovat saaneet palstatilaomistuksesta, olisi suorastaan taantumuksellista. Yhä olemassaoleva suurmaanomistus tarjoaa meille päinvastoin tervetulleen aiheen ryhtyä harjoittamaan

yhdistyneiden työntekijäin avulla laajamittaista maanviljelyä, jonka pohjalla vain onkin mahdollista kaikkien nykyaikaisten apuvälineiden, koneiden ym. käyttö, ja osoittaa siten pientalonpojille havainnollisesti yhtymiseen perustuvan suurtalouden paremmuudet. Tanskan sosialistit, jotka ovat tässä suhteessa kaikista muista edellä, ovat sen käsittäneet jo kauan sitten.

Samoin minun ei tarvitse puolustaa itseäni moitteelta, että työläisten nykyiset kauheat asunto-olot ovat minusta muka näyttäneet »merkityksettömältä pikkuseikalta». Mikäli tiedän, olen saksalaisessa kirjallisuudessa ensimmäisenä kuvannut noita oloja siinä klassiseksi kehittyneessä muodossa, jossa ne esiintyvät Englannissa; ja sitä en tehnyt siksi, kuten Mülberger arvelee, että ne olisivat »loukanneet oikeudentuntoani» — paljon puuhaa olisi sillä, joka saisi päähänsä panna kirjaan kaikki hänen oikeudentuntoaan loukkaavat tosiasiat — vaan, kuten kirjaseeni* alkulauseessa on sanottu, antaakseni tosiasiallista pohjaa vasta silloin syntyvälle ja tyhjien fraasien parissa askartelevalle saksalaiselle sosialismille kuvaamalla nykyaikaisen suurteollisuuden luomia yhteiskunnallisia oloja. Mutta mieleeni ei kyllä juolahda ratkaista sen enempiä niin sanottua *asuntokysymystä* kuin ryhtyä ratkomaan yksityiskohtaisesti vieläkin tärkeämpää *elintarvikekysymystä*. Olen tyytyväinen, kun voin osoittaa, että nykyisen yhteiskuntamme tuotanto on riittävää, jotta yhteiskunnan kaikilla jäsenillä olisi kylliksi syötävää, ja että taloja on kyllin paljon, jotta voitaisiin antaa työtätekeville joukoille tilavia ja terveellisiä asuntoja. Mutta sen tuumiskeleminen, miten tuleva yhteiskunta tulee sääntelemään ravinnon ja asuntojen jaon, johtaa suoraa päätä *utopiaan*. Kaikkien tähänastisten tuotantotapojen perusheitojen tarkastelun nojalla voimme korkeintaan väittää, että kapitalistisen tuotannon hävitessä tähänastisen yhteiskunnan tietyt omistamismuodot käyvät mahdottomiksi. Tilapäistoimenpiteidenkin on kaikkialla oltava kyseisellä ajankohdalla vallitsevien suhteiden mukaisia; pienmaanomistuksen maissa ne tulevat olemaan oleellisesti toislaisia kuin suurmaanomistuksen maissa jne. Mihin tullaan, kun näitä niin sanottuja käytännön kysymyksiä, kuten asuntokysymystä jne., yritetään ratkaista yksitellen, sitä ei kukaan osoita paremmin kuin itse Mülberger, joka ensin 28 sivulla selittelee, että »asuntokysymyksen ratkaisu sisältyy kokonaisuudessaan sanaan *lunastus*», änkyyttääkseen sitten, kun hänet pannaan tiukalle, hämillään, että oikeastaan on vielä hyvin kyseellistä, »tuleeko työtätekevä kansa kunnioittamaan enemmän lunastusta» talojen todellisen haltuunoton yhteydessä vai jotain muuta pakkoluovutusmuotoa.

Mülberger vaatii, että meidän pitäisi olla *käytännöllisiä*, että meidän ei pitäisi »todellisten käytännöllisten suhteiden vastineiksi» asettaa vain kuolleita, abstraktisia kaavoja», että meidän pitäisi jättää abstraktinen sosialismi ja käydä käsiksi *tiettyihin, konkreetti-*

---

* F. Engels. »Työväenluokan asema Englannissa». Toim.

iin yhteiskunnallisiin suhteisiin». Jos Mülberger tekisi sen, niin hänen ansionsa liikkeessä olisivat kenties suuriakin. Onhan ensimmäisenä askeleena käytässä käsiksi tiettyihin konkreettisiin yhteiskunnallisiin suhteisiin se, että niitä tutkitaan, otetaan selvää niiden todellisesta taloudellisesta yhteydestä. Entä mitä me tapaamme Mülbergerillä? Kokonaista kaksi väittämää, nimittäin:

1. »Vuokramies on talonomistajaan nähden se, mikä palkkatyöläinen on kapitalistiin nähden.»

Edellä, erillisjulkaisun 6. sivulla,* olen osoittanut, että tuo väite on kokonaan väärä eikä Mülbergerillä ollut sitä vastaan mitään sanottavaa.

2. »Mutta sinä härkänä, jota» (yhteiskunnallisen reformin yhteydessä) »on tartuttava sarvista, on *pääoman tuottavuus*, joksi sitä sanoo taloustieteen liberaalinen koulukunta ja jota *todellisuudessa ei ole olemassa, mutta joka olemalla näennäisesti olemassa* toimii nykyistä yhteiskuntaa painavan kaikkinaisen epäyhtenäisyyden verhona.»

Siis härkää, jota pitäisi tarttua sarvista, »*ei todellisuudessa*» ole olemassa eikä sillä siis ole »sarviakaan». Paha ei ole se itse, vaan sen *näennäinen oleminen*. Kuitenkin »niin sanottu (pääoman) tuottavuus pystyy loihtimaan esiin taloja ja kaupunkeja», joiden olemassaolo ei ole suinkaan »näennäistä» (s. 12). Ja mieskö, joka löpisee avuttoman sekavasti pääoman ja työn välisistä suhteista, vaikka »hänkin tuntee hyvin» Marxin Pääoman, ryhtyy neuvomaan saksalaisille työläisille uutta ja parempaa tietä ja on olevinaan »rakennusmestari», joka »ainakin ylimalkaan on selvillä tulevan yhteiskunnan arkkitehtonisesta rakenteesta»?

Kukaan ei ole päässyt »tiettyjä konkreettisia yhteiskunnallisia suhteita» lähemmäksi kuin Marx *Pääomassa*. Hän on käyttänyt kaksoikymmentä viisi vuotta tutkiakseen niitä kaikin puolin, ja hänen arvostelunsa tulokset sisältävät kaikkialla myös niin sanottujen ratkaisujen idun, mikäli ne nykykautena yleensä ovat mahdollisia. Mutta ystävällemme Mülbergerille se ei riitä. Kaikki se on abstraktista sosialismia, kuolleita abstraktisia kaavoja. Sen sijaan että tutkisi »tiettyjä konkreettisia yhteiskunnallisia suhteita», ystävämme Mülberger tyytyy lukemaan Proudhonin muutamia niteitä, jotka eivät sano hänelle tietyistä konkreettisista yhteiskunnallisista suhteista kerrassaan mitään, mutta sen sijaan antavat hänelle varsin tiettyjä konkreettisia ihmereseptejä kaikenlaisista yhteiskunnallisista pahaa vastaan; ja tuota valmista yhteiskunnanpelastamissuunnitelmaa, tuota Proudhonin *systemiä* hän tarjoaa saksalaisille työläisille sen varjolla, että hän haluaa »sanoa jäähyväiset *systemeille*», kun sitä vastoin minä nähkääs »valitsen päinvastaisen tien!» Käsittääkseni sen, minun täytyisi olettaa, että olen sokea ja Mülberger kuuro, joten emme voi mitenkään ymmärtää toisiamme.

* Ks. tätä osaa, s. 279. *Toim.*

Riittää. Jollei tästä polemiikista olekaan mitään muuta apua, niin on siitä ainakin se hyöty, että se osoittaa, miten on noiden »käytännöllisiksi» sosialisteiksi itseään nimittävien käytännön laita. Nuo käytännölliset ehdotukset kaiken yhteiskunnallisen pahan poistamiseksi, nuo yhteiskunnalliset yleislääkkeet ovat aina ja kaikkialla olleet niiden lahkokuntien perustajien valmistetta, jotka ovat esiintyneet aikana, jolloin proletaarinen liike käveli vielä lapsenkengissä. Heidän joukkoonsa kuuluu myös Proudhon. Proletariaatin kehitys viskaa pian syrjään nuo kapalovaatteet ja saa työväenluokankin tajuamaan sen, ettei ole mitään epäkäytännöllisempää kuin nuo etukäteen keksityt ja kaikkiin tapauksiin sopivat »käytännölliset ratkaisut» ja että käytännöllinen sosialismi on päinvastoin kapitalistisen tuotantotavan eri puolien oikeassa ymmärtämisessä. Tästä tietoisesta työväenluokan ei ole milloinkaan vaikeaa vastaavissa tapauksissa päättää, mitä yhteiskunnallisia laitoksia vastaan ja miten sen on perusiskunsa suunnattava.

*Kirjoittanut F. Engels toukokuussa 1872
— tammikuussa 1873*

*Julkaistaan toisen, vuoden 1887 painok-
sen tekstin mukaan*

*Julkaistu »Der Volksstaat» lehdessä n:oissa
51, 52, 53, 103 ja 104 26. ja 29. kesä-
kuuta, 3. heinäkuuta, 25. ja 28. joulukuuta
1872; n:oissa 2, 3, 12, 13, 15 ja
16 4. ja 8. tammikuuta, 8., 12., 19. ja
22. helmikuuta 1873 ja kolmena erillisenä
vihkona Leipzigissä vuosina 1872—
1873*

*Allekirjoitus: F r i e d r i c h
E n g e l s*

AUKTORITEETISTA

Eräät sosialistit ovat viime aikoina aloittaneet järjestelmällisen ristiretken sitä vastaan, jota he sanovat *auktoriteettiperiaatteeksi*. Ei tarvitse muuta kuin sanoa heille, että jokin teko on *auktoritatiivinen*, niin se heti tuomitaan. Tuota ylimalkaista menetelmää on alettu väärinkäyttää siinä määrin, että kysymystä on selvitettävä yksityiskohtaisemmin. Siinä mielessä kuin tässä on puhe, auktoriteetti merkitsee vieraan tahdon tyrkyttämistä; toisaalta auktoriteetti edellyttää alistumista. Mutta kun noilla molemmilla sanonnoilla on paha sointu ja niiden ilmaisema suhde on alistetulle puolelle epämieluininen, herää kysymys, eikö voitaisi tulla toimeen ilman tuota suhdetta, emmekö voisi — nyky-yhteiskunnassa vallitsevissa oloissa — muodostaa toisenlaista yhteiskunnallista elämänjärjestystä, jonka vallitessa tuo auktoriteetti osoittautuu tarkoituksettomaksi ja sen täytyy siis kadota. Tarkastellessamme taloudellisia — teollisia ja maataloudellisia — suhteita, jotka ovat nykyisen porvarillisen yhteiskunnan perusta, havaitsemme, että niiden tendenssinä on korvata yhä laajemmin erillinen toiminta ihmisten yhdistetyllä toiminnalla. Erillisten tuottajien pienten verstaiden tilalle on ilmaantunut nykyaikainen teollisuus valtavan suurine tehtaineen ja työpajoineen, joissa sadat työläiset hoitavat monimutkaisia höyrykäyttöisiä koneita; valtateillä liikennöivien postivaunujen ja karryjen tilalle ovat tulleet rautatiejunat, pienten purjealusten ja felukkien tilalle — höyrylaivat. Jopa maanviljelyksessäkin koneet ja höyry saavat yhä enemmän jalansijaa asettaen hitaasti, mutta varmasti pienomistajien tilalle suurkapitalisteja, jotka viljelevät palkkatyöläisten avulla suuria maaaloja. Yhdistetty toiminta ja toisistaan riippuvaisten prosessien monimutkaistuminen tulevat siis yksilöiden riippumattoman toiminnan tilalle. Yhdistetty toiminta merkitsee kuitenkin organisaatiota, mutta onko organisaatio mahdollista ilman auktoriteettia?

Olettakaamme, että yhteiskunnallinen vallankumous on kukis-

tanut kapitalistit, joiden auktoriteetti määrää tuotannon ja rikkauksien kierron nykypäivinä. Asettuessamme täydellisesti auktoriteetin vastustajien kannalle olettakaamme, että maa ja työvälineet ovat tulleet niiden työläisten yhteisomaisuudeksi, jotka niitä käyttävät. Onko auktoriteetti silloin häviävä vai muuttuuko vain sen muoto? Katsokaamme.

Otamme esimerkiksi puuvillankehräämön. Puuvillan täytyy käydä ainakin kuuden toisiaan seuraavan työvaiheen läpi ennen kuin se muuttuu langaksi, ja nämä työvaiheet suoritetaan useimmiten eri tehdashuoneissa. Edelleen, jotta koneet olisivat keskeytyksittä käynnissä, tarvitaan insinööri valvomaan höyrykonetta, tarvitaan koneesepä tekemään jokapäiväisiä korjaustöitä sekä paljon muita työläisiä siirtämään tuotteita tehdashuoneesta toiseen jne. Kaikkien näiden työläisten — miesten, naisten ja lasten — on alettava ja lopetettava työ sinä hetkenä, jonka määrää höyryn auktoriteetti, joka ei välitä mitään yksilön autonomiasta. Työläisten on siis sovittava ennen kaikkea työajasta; ja kun työtunnit kerran on säädetty, niin ne ovat silloin jo pakollisia poikkeuksetta kaikille. Edelleen, jokaisessa tehdashallissa herää joka hetki pienempiä kysymyksiä, jotka koskevat tuotantotapaa, materiaalien jakamista ym. ja jotka on ratkaistava viivyttelämättä, ettei koko tuotanto heti pysähtyisi. Ja ratkaistakoonpa nämä kysymykset miten hyvänsä, joko eri työalaa johtamaan valitun henkilön päätöksellä tai, jos se on mahdollista, äänten enemmistöllä, erillisten henkilöiden tahdon pitää aina alistua, ja se merkitsee, että kysymykset ratkaistaan auktoritatiivisesti. Suuren tehtaan automaattinen koneisto osoittautuu paljon despoottisemmaksi kuin pikkukapitalistit, joilla työläiset ovat työssä. Ainakin mitä tulee työaikatunteihin, noiden tehtaiden portin päälle voitaisiin kirjoittaa: *Ken tästä käy, saa kaiken autonomian heittää!** Kun ihminen on tieteen ja luovan nerouden avulla alistanut luonnonvoimat alaisekseen, niin ne kostavat hänelle alistamalla hänet itsensä, mikäli hän käyttää niitä, todellisen despotismin alaiseksi mistään sosiaalisesta organisaatiosta huolimatta. Kun halutaan hävittää auktoriteetti suurteollisuudessa, niin se merkitsee, että halutaan hävittää itse teollisuus — hävittää höyryvoimalla käyvä kehruukone, jotta voitaisiin palata rukkiiin.

Ottakaamme toinen esimerkki — rautatie. Myös siinä on luke mattoman ihmisjoukon yhteistyö ehdottoman välttämätön; onnettomuuksien välttämiseksi tuon yhteistyön täytyy tapahtua tarkasti määrättyinä aikoina. Siinäkin on ensimmäisenä ehtona hallitseva tah to, joka ratkaisee kaikki osakysymykset, edustakoonpa tuota tahtoa sitten yksi valittu henkilö tai kokonainen komitea, jolle on uskottu asiasta kiinnostuneiden henkilöiden enemmistön päätösten täytän-

---

* *Dante*. Jumalainen näytelmä. Helvetti, 3. laulu, 3. säkeistö (muunneltuna). *Toim.*

töönpano. Kummassakin tapauksessa on olemassa selvästi ilmaistu auktoriteetti. Enemminkin: mitä tapahtuisi heti ensimmäiselle henkilöjunalle, jos rautatievirkaileijoiden auktoriteetti herrojen matkustajien suhteen hävitettäisiin?

Mutta sitäkin ilmeisemmin tarvitaan auktoriteettia — ja jopa kaikkein lujinta auktoriteettia — laivassa avomerellä. Vaaran hetkellä siellä riippuu kaikkien elämä siitä, että kaikki alistuvat heti ja ehdottomasti jonkun yhden tahtoon.

Kun esitän näitä todisteita kiihkeimpiä auktoriteetin vastustajia vastaan, niin he voivat antaa minulle vain seuraavan vastauksen: »Niin! Se on totta, mutta kysymys ei ole tässä auktoriteetista, jonka annamme edustajillemme, vaan tietystä toimeksiannosta.» Nuo miehet luulevat, että me voimme muuttaa tietyn asian toiseksi muuttamalla sen nimeä. Nuo syvämietteiset ajattelijat tekevät yksinkertaisesti pilkkaa meistä.

Olemme siis nähneet, että toisaalta tietty auktoriteetti, olkoon se miten tahansa luotu, ja toisaalta tietty alistuminen ovat mistä hyvänsä yhteiskunnallisesta organisaatiosta riippumatta meille pakollisia niiden aineellisten ehtojen vallitessa, joissa tuotteiden tuottaminen ja vaihto tapahtuu.

Toisaalta olemme nähneet, että suurteollisuuden ja suurmaalouden kehittyessä tuotannon ja vaihdon aineelliset ehdot väistämättömästi monimutkaistuvat ja pyrkivät yhä enemmän laajentamaan tuon auktoriteetin vaikutuspiiriä. Sen vuoksi on järjetöntä kuvata auktoriteettiperiaatetta ehdottoman pahaksi ja autonomiaperiaatetta ehdottoman hyväksi. Auktoriteetti ja autonomia ovat suhteellisia asioita, joiden soveltamispiiri muuttuu yhteiskunnallisen kehityksen eri vaiheissa. Jos autonomistit tyytyisivät vain sanomaan, että tulevaisuuden yhteiskunnallinen organisaatio on salliva auktoriteettia vain niissä puitteissa, joissa tuotantoehdot tekevät sen välttämättömäksi, niin heidän kanssaan voitaisiin päästä yhteisymmärrykseen. Mutta he ovat sokeita kaikkien tosiasiain suhteen, jotka tekevät auktoriteetin välttämättömäksi, ja he taistelevat kiihkeästi sanaa vastaan.

Minkä vuoksi auktoriteetin vastustajat eivät rajoitu siihen, että huutavat poliittista auktoriteettia, valtiota vastaan? Kaikki sosialistit ovat samaa mieltä siitä, että poliittinen valtio ja samalla myös poliittinen auktoriteetti häviävät tulevan yhteiskunnallisen vallankumouksen seurauksena, toisin sanoen, yhteiskunnalliset tehtävät menettävät poliittisen luonteensa ja muuttuvat pelkiksi hallinnollisiksi, yhteiskunnan etuja valvoviksi tehtäviksi. Mutta auktoriteetin vastustajat vaativat, että auktoritatiivisesta poliittisesta valtiosta tehtäisiin loppu yhdellä iskulla, jo ennen kuin tehdään loppu niistä yhteiskunnallisista suhteista, jotka sen ovat synnyttäneet. He vaativat, että yhteiskunnallisen vallankumouksen ensimmäisenä tekona olisi auktoriteetin hävittäminen. Ovatko nuo herrat nähneet koskaan vallankumusta? Vallankumous on epäilemättä niin auktoritatiivinen asia kuin yleensä olla voi. Vallankumous on teko, jolla osa väes-

töstä sanelee tahtonsa väestön toiselle osalle kiväärien, pistimien ja tykkien, siis sangen auktoritatiivisten välineiden avulla. Ja ellei voittanut puolue tahdo menettää voimainponnistustensa hedelmiä, se joutuu välttämättömyyden pakosta pitämään yllä herruuttaan sen pelon avulla, jota sen aseet aiheuttavat taantumuksellisissa. Olisiko-han Pariisin Kommuuni pysynyt päivää kauemmin pystyssä, jollei se porvaristoa vastustaessaan olisi nojautunut aseistautuneen kansan auktoriteettiin? Emmeköhön me päinvastoin ole oikeutettuja moittimaan Kommuunia siitä, että se käytti tätä auktoriteettia liian vähän?

Siis jompikumpi. Joko auktoriteetin vastustajat eivät itse tiedä, mitä puhuvat, ja siinä tapauksessa he aiheuttavat vain sekaannusta, tai he sen tietävät, ja siinä tapauksessa he kavaltavat proletariaatin liikkeen. Kummassakin tapauksessa he palvelevat vain taantumusta.

*Kirjoittanut F. Engels lokakuussa 1872—
maaliskuussa 1873*

*Julkaistaan kokoelman
tekstin mukaan*

*Julkaistu joulukuussa 1873 kokoelmassa
»Almanacco Repubblicano per l'anno 1874»*

Allekirjoitus: Friedrich Engels

FRIEDRICH ENGELS

KOMMUUNIN BLANQUILAISTEN MAANPAKOLAISTEN OHJELMA

(II ARTIKKELI SARJASTA »EMIGRANTTIKIRJALLISUUS»)²⁵⁵

Jokaisen tappion kärsineen vallankumouksen tai vastavallankumouksen jälkeen ulkomaille paenneiden maanpakolaisten keskuudessa alkaa kuumeinen toiminta. Perustetaan erivivahteisia puoluaryhmiä, joista jokainen moittii muita siitä, että ne olivat ajaneet asian karille, ja syyttää niitä petoksesta ja jos minkälaisista kuolemansyineistä. Tällöin säilytetään kiinteä yhteys synnyinmaahan, järjestetään ja harjoitetaan salaista toimintaa, julkaistaan lentolehtiä ja sanomalehtiä, vannotaan, että kahdenkymmenen neljän tunnin kuluttua taas »alkaa» ja että voitto on taattu ja sitä odoteltaessa jaetaan jo ennakolta hallituspaikat. Pettymys seuraa tietenkin toisensa jälkeen, mutta koska sitä ei yhdistetä väistämättömiin historiallisiin olosuhteisiin, joita ei haluta ymmärtää, vaan pidetään erinäisten henkilöiden satunnaisista virheistä johtuvana, niin kasataan syytöksiä toisiaan vastaan, kunnes asia päättyy yleiseen rettelöön. Tällainen on ollut kaikkien maanpakolaisten historia alkaen vuoden 1792 rojalistiemigranteista ja aina nykypäiviin asti. Se maanpakolainen, joka on pysynyt järjillään ja harkintakykyisenä, on koettanut siirtyä loitomalle tuloksettomista riidoista heti, kun on saanut tilaisuuden tehdä sen tahdikkaasti, ja ryhtynyt johonkin hyödyllisempään toimeen.

Kommuunin jälkeen ranskalaiset maanpakolaiset eivät myöskään vältäneet tuota kiertämätöntä kohtaloa.

Seurauksena koko Eurooppaa käsittäneestä parjauskampanjasta, joka oli suunnattu yhtäläillä kaikkia vastaan, ja varsinkin sen seurauksena, että Lontoossa oli yhteinen keskus, jona ranskalaiset maanpakolaiset pitivät Internationaalin Pääneuvostoa, nämä joutuivat jonkin aikaa pidättelemään vaikkapa muun maailman edessä sisäisiä riitojaan, mutta viimeisten kahden vuoden aikana he eivät ole enää pystyneet salaamaan yhä nopeutuvaa hajoamisprosessia keskuudessaan. Kaikkialla on leimahtanut avoin vihamielisyys. Sveitsissä osa maanpakolaisista on liittynyt bakunisteihin pääasiassa *Malonin* vai-

kutuksesta, joka itse oli salaisen allianssin perustajia. Sitten Lontoossa niin sanotut blanquilaiiset erosivat Internationaalista ja perustivat itsenäisen ryhmän nimeltä Vallankumouksellinen kommuuni. Sen jälkeen on syntynyt vielä suuri määrä muita ryhmiä, joita kuitenkin on herkeämättä uudistettu ja uudelleenjärjestetty ja jotka eivät ole saaneet aikaan mitään kunnollista edes manifestien mielessä. Blanquilaiiset sen sijaan ovat saattaneet äsken koko maailman tietoon ohjelmansa julistuksessaan »Communeux»*.

He nimittävät itseään blanquilaisiksi siksi, että haluavat toimia Blanquin hengessä ja hänen perinteitään noudattaen, eivätkä lainkaan siksi, että heidän ryhmänsä olisi itse Blanquin perustama — kolmestakymmenestä kolmesta ohjelman allekirjoittaneesta henkilöstä ainoastaan pari kolme lienee joskus sattunut keskustelemaan Blanquin kanssa. Blanqui on pääasiallisesti poliittinen kumousmies; sosialisti hän on vain tunteiltaan, osanottoisuudesta kansan kärsimyksiin, mutta hänellä ei ole enempää sosialistista teoriaa kuin selviä käytännöllisiä sosiaalisia uudistusehdotuksiaakaan. Poliittisessa toiminnassaan hän on ollut etupäässä »toimenmies» ja luottanut siihen, että vähäinen, hyvin järjestetty vähemmistö, joka tekee oikealla hetkellä kumousyrityksen, voi muutamilla alkusaavutuksillaan saada mukaansa kansanjoukot ja suorittaa siten voitokkaan vallankumouksen. Ludvig Filipin aikana hän sai järjestetyksi tuollaisen ydinjoukon tietenkin vain salaisen yhdistyksen muodossa, mutta sille kävi samoin kuin salaliitoille tavallisesti käy: ihmiset jotka olivat kyllästyneet ainaiseen pidättäytymiseen ja tyhjiin lupauksiin, että muka pian alkaa, menettivät lopulta kärsivällisyytensä, nostivat metelin ja silloin oli valittava jompikumpi, joko annettava salaliiton hajota tai aloitettava kapina ilman minkäänlaista ulkonaista syytä. Kapina oli aloitettu (12. toukokuuta 1839) ja tukahdutettu silmänräpäyksessä. Tämä Blanquin salaliitto oli muuten ainoa, jonka jäljille poliisi ei ollut päässyt; kapina oli poliisille kuin salama kirkaalta taivaalta. — Siitä että Blanqui käsittää jokaisen vallankumouksen pienen vallankumouksellisen vähemmistön suorittamaksi vallankaappaukseksi, juontuu itsestään väistämätön diktatuuri kapinan voiton jälkeen, eikä tietenkään koko vallankumouksellisen luokan, proletariaatin diktatuuri, vaan sen pienen henkilöryhmän diktatuuri, joka suorittaa vallankaappauksen ja on vuorostaan jo ennakolta alistettu yhden tai muutamien henkilöiden diktatuuriin.

Kuten näette, Blanqui on menneen sukupolven kumousmies.

Tuollaiset käsitykset vallankumoustapahtumien kulusta ovat kauan sitten vanhentuneet ainakin Saksan työväenpuolueessa ja Ransassakin niihin saatetaan suhtautua myötämielisesti ainoastaan vähemmän valveutuneiden ja kärsimättömämpien työläisten keskuudessa. Huomaamme myös, että mainitussakin ohjelmassa noita käsityksiä on tietyllä tavalla rajoitettu. Lontoossakin blanquilaisillamme on

---

* — »Kommunardeille». *Toim.*

kuitenkin pohjimmaisena sama periaate, että vallankumoukset eivät yleensä tapahdu itsestään, vaan että niitä tehdään; että niitä suoritetaan verrattain pieni vähemmistö ennakolta laaditun suunnitelman mukaan ja vihdoin että se saattaa »alkaa pian» millä hetkellä hyvänsä.

Tällaisia periaatteita elättelevät henkilöt joutuvat luonnollisesti maanpakolaisuuden kaikenlaisen itsepetoksen toivottomiksi uhreiksi ja sääntäilevät tyhmyydestä toiseen. Eniten he haluaisivat näytellä Blanquin, »toimenmiehen» roolia. Hyvät toivomukset eivät kuitenkaan riitä tässä asiassa; kaikille ei ole suotu Blanquille ominaista vallankumouksellista vaistoa ja hänen nopeaa päättävyyttään, sillä Hamlet pysyy Hamlettina, jankuttakoonpa hän miten paljon hyvänsä tarmokkuudesta. Ja kun kolmellakymmenellä kolmella toimenmiehelämmä ei ole kerrassaan mitään tekemistä sillä alalla, jota he nimittävät toiminnaksi, niin kolmekymmentä kolme Brutustamme joutuu pikemminkin koomiseen kuin traagiseen ristiriitaan itsensä kanssa, ristiriitaan, jota ei suinkaan tee traagisemmaksi se, että he kuljeksivat synkän näköisinä, ikään kuin jokainen heistä olisi »Möros tikari povellaan», mikä ei muuten juolahda heidän mieleensäkään. Mitä he tekevät? He valmistelevat seuraavaa »räjähdystä» laatien edeltä käsin proskriptiolistoja puhdistukseen (épurer) Kommuuniin osallistuneiden henkilöiden rivit; siksi muut maanpakolaiset nimittävätkin heitä *puhtaiksi* (les purs). En tiedä, hyväksyvätkö he itse tuon nimen, mutta muutamille heistä se olisi melko sopimaton. Heidän istuntonsa ovat suljettuja ja päätökset on pidettävä salassa, mikä ei silti vähääkään estä koko ranskalaista korttelia juoruamasta niistä heti seuraavana aamuna. Ja kuten tavallisesti käy tuollaisille vakaville toimenmiehille siellä, missä ei ole mitään tekemistä, he aloittivat ensiksi henkilökohtaisen ja sitten kirjallisen kiistan erään arvoisensa vastustajan kanssa, erään pariisilaisen pienoislehdistön epäilyttävimmän henkilön, tunnetun Vermerschin kanssa, joka Kommuunin aikana julkaisi »Père Duchêne» lehteä, Hébertin 1793 julkaiseman lehden²⁵⁶ surkeata irvikuvaa. Vastaukseksi heidän hyveelliseen suuttumukseensa tuo jalo urho nimitti heitä kaikkia eräässä pamfletissaan »petkuttajiksi tai petkuttajien rikoskumppaneiksi» ja syyti heidän niskaansa harvinaisen rikkaan valikoiman hävyttömiä haukkumasanoja:

»Joka sana kuin yöastia, eikä suinkaan tyhjä.»*

Ja tuollaisen vastustajan kanssa kolmekymmentä kolme Brutustamme pitävät tarpeellisena painia yleisön nähden!

Sitä ei tosiaankaan voida epäillä, että näännyttävän sodan jälkeen, Pariisin nälänhädän jälkeen ja varsinkin toukokuun päivinä 1871 tapahtuneen hirvittävän verenvuodatuksen jälkeen Pariisin proletariaatti kaipaa pitkäaikaista lepoa voidakseen jälleen koota voi-

---

* Heine. »Disputation» (»Väittely»). Toim.

mansa ja että kaikki ennenaikaiset kapinayritykset saattaisivat vain johtaa uuteen, ehkä entistä kauhistuttavampaan tappioon. Blanquilaišemme ovat eri mieltä.

Monarkistisen enemmistön hajaannus Versaillesissa merkitsee heidän mielestään

»Versaillesin häviötä, Kommuunin revanššia. Sillä me lähestymme yhtä niistä suurista historiallisista hetkistä, yhtä niistä suurista kriiseistä, jolloin onnettomuuksiinsa nääntyvältä ja kuolemaan tuomitulta näyttänyt kansa lähtee jälleen uusin voimin vallankumoukselliseen rynnäkköön.»

Taas siis alkaa, ja vieläpä viipymättä. Tuo toivo pikaiseen »Kommuunin revanšsiin» ei ole pelkkä maanpakolaisten harhakuvitelma. Se on niiden väistämätön uskonsymboli, jotka ovat saaneet päähänsä, että heidän on oltava »toimenmiehiä» aikana, jolloin ei ole kerrassaan mitään tekemistä siinä mielessä kuin he tarkoittavat, vallankumouksellisen kapinan mielessä.

Vanha laulu. Koska jo alkaa, niin heistä tuntuu, että »on koittanut aika, jolloin kaikkien elinkykyisyytensä vielä säilyttäneiden maanpakolaisten on määriteltävä asenteensa».

Tällöin nuo kolmekymmentä kolme ilmoittavat meille olevansa 1. ateisteja, 2. kommunisteja, 3. vallankumousmiehiä.

Blanquilaišillamme on se sama piirre kuin bakunisteillakin, että he haluavat edustaa pisimmälle menevää, äärimmäistä suuntausta. Siksi he sivumennen sanoen tavoitteidensa vastakkaisuudesta huolimatta yhtyvät kuitenkin usein bakunisteihin keinojen valinnassa. Kysymys on siis siitä, että oltaisiin muita radikaalisempia ateismin suhteen. Meidän päivinämme ei onneksi ole enää vaikea olla ateisti. Ateismi on jotain miltei asiaan kuuluvaa Euroopan työväenpuolueissa, vaikka muutamissa maissa se on luonteeltaan usein samanlaista kuin sen espanjalaisen bakunistin ateismi, joka sanoi: usko jumalaan on ristiriidassa kaikenlaisen sosialismin kanssa, mutta usko neitsyt Mariaan on aivan muuta, jokaisen kunnan sosialistin on tietenkin uskottava häneen. Voidaan jopa sanoa, että valtaosalle saksalaisia sosialidemokraattisia työläisiä ateismi on muuttunut jo ohimenneeksi vaiheeksi. Heihin ei ole enää sovellettavissa pelkkä kielteinen merkintä, sillä he vastustavat jumalauuskoa jo käytännöllisesti eivätkä vain teoreettisesti; he ovat yksinkertaisesti tehneet lopun jumalasta, he elävät ja ovat ajatuksissaan todellisessa maailmassa ja siksi ovat materialisteja. Suunnilleen samoin on asianlaita Ranskassakin. Ja ellei ole, niin mikä saattaisi olla yksinkertaisempaa kuin huolehtia viime vuosisadan erinomaisen ranskalaisen materialistisen kirjallisuuden joukoittaisesta levittämisestä ranskalaisten työläisten keskuudessa, sillä tuo kirjallisuus on tähän mennessä niin muotonsa kuin sisältönsäkin puolesta ranskalaisen hengen korkein saavutus ja tieteen silloisen tason huomioon ottaen se on sisältönsä puolesta vielä nytkin äärettömän korkealla ja muotonsa puolesta se pysyy yhä saavuttamattomana esikuvana. Blanquilaišillemme se ei ole silti mieleen. Todistaakseen ole-

vansa muita radikaalisempia, he kieltävät jumalan asetuksella, samoin kuin vuonna 1793:

»Vapauttakoon Kommuuni ihmiskunnan ainiaaksi tuosta menneiden onnettomuuksien aaveesta» (jumalasta), »tuosta ihmiskunnan nykyisten onnettomuuksien syystä» (olematon jumala on syy!). — »Kommuunissa ei ole sijaa papeille; kaikki uskonnolliset saarnat, kaikki uskonnolliset järjestöt on kiellettävä.»

Ja tuon vaatimuksen — muuttaa ihmiset ateisteiksi par ordre du mufti* — ovat allekirjoittaneet kaksi Kommuunin jäsentä, joilla on varmasti ollut mahdollisuus vakuuttua ensinnäkin siitä, että paperille voidaan kirjoittaa käskyjä minkä verran hyvänsä turvaamatta silti lainkaan niiden täyttämistä, ja toiseksi siitä, että vainoaminen on paras keino epäsuotavien vakaumusten lujittamiseksi! Ainoa palvelus, joka nykyään vielä voidaan tehdä jumalalle, on eittämättä se, että ateismi julistetaan pakolliseksi uskonsymboliksi ja viedään voitto Bismarckin kirkonvastaisista kulturkampfia²⁵⁷ koskevista laeista kieltämällä uskonto yleensä.

Toisena ohjelmakohtana on kommunismi.

Tässä olemme jo paljon tutummissa olosuhteissa, sillä laiva, jolla nyt matkustetaan, on helmikuussa 1848 ilmestynyt »Kommunistisen puolueen manifesti»**. Jo syksyllä 1872 Internationaalista eronneet viisi blanquillaista ilmoittivat kannattavansa sosialistista ohjelmaa, joka kaikissa oleellisissa kohdissa käy yhteen nykyisen saksalaisen kommunismin ohjelman kanssa. Eroamisensa syyksi he sanoivat vain sen, että Internationaali oli kieltäytynyt tuon viisikon harrastamasta vallankumousleikistä. Nyt kolmenkymmenen kolmen neuvostokin hyväksyy tuon ohjelman materialistisine historiankäsityksineen, vaikka sen käänös blanquillaiselle ranskan kielelle olisi saatanut olla paljon parempikin niissä paikoin, missä »Manifestin» tekstiä ei oltu tulkittu aivan kirjaimellisesti, esimerkiksi seuraavassa kohdassa:

»Porvaristo on repinyt pois työn riistoa, tuota kaikkien orjuutusmuotojen perimmäistä ilmausta, aikaisemmin peittäneet mystilliset verhot; yhteiskunnassa, joka on pelkistynyt kapitalistien ja palkkatyöläisten yksinkertaiseksi vastakohtaisuudeksi, hallitukset, uskonnot, perhe, lait sekä entiset että nykyiset laitokset ovat vihdoin muuttuneet sorron välikappaleiksi, joiden avulla porvaristo pitää yllä herruuttaan ja tukahduttaa proletariaattia.»

Verratkaa tähän »Kommunistista manifestia», 1. osasto:

»Sanalla sanoen se on uskonnollisilla ja poliittisilla harhakuviteluilla verhotun riiston tilalle asettanut avoimen, häpeämättömän, välittömän ja ankaran riiston. Porvaristo on riisunut pyhydenhohteen kaikilta toimilta, joita tähän asti on pidetty kunnianarvoisina ja joihin on suhtauduttu pelonsekaisella hartaudella. Se on tehnyt lääkäristä, lakimiehestä, papista, runoilijasta ja tiedemiehestä maksumaa vastaan työskentelevän palkkalaisensa. Porvaristo on repinyt

* — muftin määräyksen mukaan, ylhäältä saadun käskyn mukaan. *Toim.*

** Ks. tätä julkaisua, 1. osa, ss. 94—120. *Toim.*

perhesuhteelta sen liikuttavan tunnelmallisen verhon ja muuttanut sen pelkäksi rahasuhteeksi» jne.*

Mutta heti kun laskeudumme teorian korkeuksista käytännön alalle, kolmenkymmenen kolmen tunnusomainen piirre tulee esiin:

»Me olemme kommunisteja siksi, että haluamme saavuttaa päämäärämme pysähtymättä väliasemilla, tekemättä kompromisseja, jotka vain loitontavat voiton päivää ja pidentävät orjuusaikaa.»

Saksalaiset kommunistit ovat kommunisteja siksi, että kaikkien niiden väliasemien ja kompromissien takana, joita eivät ole luoneet he, vaan historian kehityskulku, he näkevät selvästi lopullisen päämäärän ja kulkevat jatkuvasti kohti tuota lopullista päämäärää: luokkien hävittämistä ja sellaisen yhteiskuntajärjestelmän luomista, jossa ei tule olemaan sijaa maan ja kaikkien tuotantovälineiden yksityisomistukselle. Kolmekymmentä kolme blanquilaista ovat kommunisteja, koska he luulevat, että kun kerran *he* haluavat harpata väliasemien ja kompromissien yli, niin asia on sillä selvä, ja että jos lähipäivinä »alkaa» — mistä he ovat aivan varmoja — ja he saavat vallan käsiinsä, niin ylihuomenna »kommunismi tulee saatetuksi voimaan». Ellei tätä voida tehdä heti, niin he eivät siis ole kommunisteja.

Miten lapsellista onkaan esittää oma kärsimättömyytensä teoreettisena perusteluna!

Lopuksi nuo kolmekymmentä kolme ovat »vallankumousmiehiä».

Mitä tulee pöyhkeileviin sanoihin, niin sillä alalla bakunistit saavuttivat kuten tunnettua inhimillisten mahdollisuuksien ääri-ajan; blanquillaisemme ovat kuitenkin pitäneet velvollisuutenaan viedä voiton heistäkin. Mutta miten? On tunnettua, että koko sosialistinen proletariaatti Lissabonista ja New Yorkista Budapestiin ja Belgradiin asti otti heti en bloc** vastuun Pariisin Kommuunin toimista. Blanquillaisillemme ei riittänyt tämä:

»Mitä meihin tulee, niin vaadimme vastuusuuttamme» (Kommuunin aikana »täytäntöönpannuista kansan vihollisten mestauksista» (seuraavat laskelmat ammutuista), »vaadimme vastuusuuttamme niistä poltoista, joita oli suoritettu monarkistisen tai porvarillisen sarron välikappaleiden hävittämiseksi tai taistelijoiden puolustukseksi.»

Jokaisessa vallankumouksessa tehdään paljon tyhmyyksiä samoin kuin kaikkina muinakin aikoina; ja kun ihmiset vihdoin rauhoittuvat sen verran, että pystyvät jälleen arvostelemaan, he tekevät välttämättä seuraavan johtopäätöksen: olemme tehneet paljon sellaista, mitä olisi ollut parasta jättää tekemättä, ja olemme jättäneet tekemättä paljon sellaista, mitä olisi pitänyt tehdä, siksi asiat sujuivatkin huonosti.

Minkälaista arvostelun puutetta tarvitaan, jotta voitaisiin kano-

---

* Ks. tätä julkaisua, 1. osa, s. 97. *Toim.*

** — kokonaisuudessaan. *Toim.*

nistaa Kommuuni, julistaa se moitteettomaksi, väittää, että jokaisen poltetun talon ja jokaisen ammutun panttivangin suhteen tehtiin tarkalleen, i:n pilkun tarkkuudella sitä, mitä kuuluikin tehdä! Eikö se merkitsisi samaa kuin väite, että eräänä toukokuun viikkona kansa ampui nimenomaan ne henkilöt, jotka piti ampua, eikä enempää, ja poltti juuri ne rakennukset, jotka kuului polttaa, eikä enempää? Eikö se merkitsisi samaa kuin väite, että ensimmäisen ranskalaisen vallankumouksen aikana jokainen mestattu sai sen mitä oli ansainnut, ensiksi ne, jotka mestattiin Robespierren käskystä, ja sitten itse Robespierre? Asiassa saatetaan mennä tällaisiin lapsellisiin, kun olemukseltaan aivan leppoiset ihmiset päästävät valloilleen halunsa näyttää kovin pelottavilta.

Riittänee jo. Kaikista maanpakolaisten hassutuksista ja suoraan koomisista yrityksistä tehdä Kaarle poika (vai Eduardko)* pelottavan näköiseksi tuossa ohjelmassa ei voida olla huomaamatta oleellista askelta eteenpäin. Se on ensimmäinen manifesti, jossa *ranskalaiset työläiset yhtyvät nykyaikaiseen saksalaiseen kommunismiin*. Ja vieläpä sen suuntauksen työläiset, jotka pitävät ranskalaisia vallankumouksen valittuna kansana ja Pariisia vallankumouksen Jerusalemina. Se että he ovat tulleet tähän johtopäätökseen, on eittämättä *Vaillant*in ansiota. Vaillant on muiden muassa allekirjoittanut manifestin, ja kuten tunnettua hän on perehtynyt perusteellisesti saksan kieleen ja saksalaiseen sosialistiseen kirjallisuuteen. Saksalaiset sosialistiset työläiset, jotka jo 1870 todistivat olevansa täysin vapaat kaikesta kansallisesta šovinismista, voivat pitää hyvänä enteenä sitä seikkaa, että ranskalaiset työläiset hyväksyvät oikeat teoreettiset perusajatuksukset, vaikka ne ovatkin lähtöisin Saksasta.

Kirjoittanut F. Engels kesäkuussa 1874

*Julkaistaan sanomalehden
tekstin mukaan*

*Julkaistu »Der Volksstaat» lehden 73.
n:o:ssa 26. kesäkuuta 1874 sekä kirjassa:
F. Engels. »Internationales aus dem
'Volksstaat' (1871—1875)». Berlin 1894*

Allekirjoitus: F. Engels

---

* — vihjaus Édouard Vaillantiin. *Toim.*

VENÄJÄN YHTEISKUNNALLISISTA SUHTEISTA²⁵⁸

(V ARTIKKELI SARJASTA »EMIGRANTTIKIRJALLISUUS»)

Herra Tkatchov sanoo sivumennen saksalaisille työläisille, että Venäjän suhteen minulla ei ole edes »vähäisintäkään tuntemusta», vaan päinvastoin yksinomaan »tietämättömyyttä»; sen vuoksi hän katsoo olevansa pakotettu selittämään heille todellista asiaintilaa ja erittäinkin niitä syitä, joiden vuoksi yhteiskunnallinen vallankumous voidaan Venäjällä suorittaa juuri nykyisin helposti ja leikiten, paljon helpommin kuin Länsi-Euroopassa.

»Meillä ei ole kaupunkilaisproletariaattia, se on totta; mutta meillä ei ole myöskään porvaristoa... Työläisemme joutuvat taistelemaan vain *poliittista valtaa vastaan*: *pääoman valta* on meillä vasta idussaan. Ja te, arvoisa herra, tiedätte sen, että paljon helpompi on taistella edellistä kuin jälkimmäistä vastaan.»²⁵⁹

Mullistus, johon nykyaikainen sosialismi pyrkii, merkitsee lyhyesti sanoen proletariaatin voittoa porvaristosta ja uuden yhteiskuntarakenteen luomista hävittämällä kaikki luokkaeroavuudet. Siksi täytyy olla olemassa paitsi proletariaattia, joka tuon mullistuksen suorittaa, myös porvaristo, jonka käsissä yhteiskunnan tuotantovoimat kehittyvät niin pitkälle, että luokkaeroavuuksien lopullinen hävittäminen käy mahdolliseksi. Luonnonihmisillä ja puoleksi luonnonihmisillä ei niin ikään useinkaan ole mitään luokkaeroavuuksia, ja sellaisessa tilassa on ollut jokainen kansa. Palaaminen samaan tilaan ei voi juolahtaa mieleemme jo senkään vuoksi, että yhteiskunnan tuotantovoimien kehittyessä tuosta tilasta syntyvät kiertämättä luokkaeroavuudet. Vasta yhteiskunnan tuotantovoimien tietyllä, nykyisiinkin oloihimme verrattuna hyvin korkealla kehitysasteella tuotanto voidaan kohottaa sellaiselle tasolle, että luokkaeroavuuksien hävittäminen muodostuu todelliseksi edistysaskeleeksi ja on pysyvä eikä johda yhteiskunnallisessa tuotantotavassa pysähdykseen tai jopa taantumiseen. Tällaisen kehitysasteen ovat tuotantovoimat saavuttaneet vasta porvariston käsissä. Tältäkin kannalta porvaristo on siis yhtä välttämätön sosialistisen vallankumouksen edellytys kuin

itse proletariaattikin. Sen vuoksi henkilö, joka saattaa väittää, että tuo vallankumous on helpompi suorittaa sellaisessa maassa, jossa *tosin* ei ole proletariaattia, mutta ei *myöskään* porvaristoa, todistaa siten vain sen, että hänen on opiskeltava vielä sosialismin aakkosia.

Siis venäläisten työläisten — ja nämä työläiset, kuten herra Tkatšov itse sanoo, ovat »maanviljelijöitä ja sellaisina he eivät ole proletaareja, vaan *omistajia*» — on helpompi tehdä se, koska he eivät joudu taistelemaan pääoman valtaa vastaan, vaan »ainoastaan poliittista valtaa», Venäjän valtiota vastaan. Ja tämä valtio

»näyttää vain kaukaa voimalta... Sillä ei ole mitään juuria kansan talouselä-mässä, siinä eivät olenoidu minkään säädyn intressit... Teillä valtio ei ole mikään näennäinen voima. Se tukeutuu molemmilla jaloillaan pääomaan; siinä olenoituvat» (1) »tietyt taloudelliset intressit... Meillä asianlaita on tässä suhteessa aivan päinvastoin; meidän yhteiskuntamuotomme saa kiittää olemassaolostaan niin sanoaksemme ilmassa riippuvaa valtiota, jolla ei ole mitään yhteistä olemassaolevan yhteiskuntajärjestelmän kanssa ja jonka juuret ovat menneisyydessä eivätkä nykyisyydessä.»

Emme rupea tarkastelemaan sitä sekavaa käsitystä, että *olennoituakseen* taloudelliset intressit kaipaavat muka valtiota, jonka ne itse luovat. Jätämme niin ikään sivuun sen rohkean väitteen, että muka Venäjän »yhteiskuntamuoto» (johon totta kai kuuluu myös talonpoikien yhteisöomistus) »saa kiittää olemassaolostaan valtiota», samoin kuin sen ristiriitaisen väitteen, että tällä valtiolla »ei ole mitään yhteistä» olemassaolevan yhteiskuntajärjestelmän kanssa, joka on muka sen luoma. Mieluumminkin tarkastelkaamme heti tuota »ilmassa riippuvaa valtiota», joka ei edusta kerrassaan minkään säädyn intressejä.

Euroopan Venäjällä talonpoikien hallussa on 105 miljoonaa desjatiinaa maata, aatelisilla (näin nimitän lyhyiden vuoksi suurmaan-omistajia) on 100 miljoonaa desjatiinaa, joista melkein puolet kuuluu 15 000 aateliselle, joilla kullakin on siis keskimäärin 3300 desjatiinaa. Talonpoikaistolla on siis maata vain hiukan enemmän kuin aatelistolla. Kuten näette, aatelisille ei ole mitään etua siitä, että on olemassa Venäjän valtio, joka varmistaa heidän omakseen puolet maasta! Edelleen. Talonpojat maksavat vuosittain omasta puoliskostaan 195 miljoonaa ruplaa maaveroa, aateliset — 13 miljoonaa! Aateliston maat ovat keskimäärin kaksi kertaa hedelmällisempiä kuin talonpoikien maat, sillä veropäivätyöstä vapauttavaan lunastukseen liittyvässä maanjaossa valtio otti talonpojilta ja antoi aatelisille ei ainoastaan enemmän, vaan myös parempaa maata, jota paitsi talonpoikien piti maksaa aatelistolle huonommasta maastaan parhaan maan hinta.* Ja Venäjän aatelistolle ei ole mitään etua Venäjän valtion olemassaolosta!

---

* Poikkeuksena oli vain Puola, jossa hallitus tahtoi saattaa taloudelliseen häviöön siihen vihamielisesti suhtautuvan aateliston ja vetää puolelleen talonpojat. (*Selitys »Volksstaat» lehdessä julkaistuun tekstiin; vuosien 1875 ja 1894 julkaisuissa tästä ei ole.*)

Lunastuksen seurauksena talonpoikien valtaosa joutui tavattoman kurjaan, kerrassaan sietämättömään asemaan. Heiltä ei ainoastaan ole otettu suurinta ja parhaita osaa heidän maistaan, joten keisarikunnan hedelmällisimmilläänkin seuduilla talonpoikien maaosuudet ovat liian pieniä turvaamaan — Venäjän maanviljelysoloissa — toimeentulon. Talonpojilta ei ainoastaan otettu tuosta maasta ylettömän kallista hintaa, jonka valtio maksoi heidän puolestaan etukäteen ja joka heidän täytyy nyt maksaa vähitellen valtiolle korkoineen. Heidän kannettavakseen ei ainoastaan säilytetty miltei koko maavero- taakka samalla kun aatelisto on siitä miltei kokonaan vapautettu; yksistään tämä vero nielee talonpojan maan koko maankoron arvon ja enemmänkin, joten kaikki muut talonpojan suorittamat maksut — niistä puhumme tuonnempana — ovat jo suoranaisia poistoja hänen tulojensa siitä osasta, joka muodostaa hänen työpalkkansa. Eikä siinä vielä kaikki. Maaveron, lunastusmaksujen ja valtion suorittaman ennakkomaksun korkojen lisäksi on paikallishallinnon muodostamisen jälkeen maksettava vielä veroa kuvernementille ja ujestille. Tuon »reformin» oleellisimpina seurauksina olivat talonpoikien uudet verorasitukset. Valtio säilytti kaikki tulonsa entisellään, mutta säilytti huomattavan osan menoista kuvernementtien ja ujestien maksettavaksi, jotka ovat säättäneet niiden katteeksi uusia veroja. Venäjällä on sääntönä, että yläsäädyt ovat miltei kokonaan verovapaita ja talonpoika maksaa miltei kaiken.

Tuollainen tilanne on kuin varta vasten luotu koronkiskureita varten, ja koronkiskureista siellä ei ole missään puutetta, sillä venäläiset ovat yleensä verrattoman kyvykkäitä käymään kauppaa sen alkeellisimmissä muodoissa, käyttämään hyväksi otollista tilaisuutta ja sen yhteydessä samalla välttämättä petkuttamaan: eihän Pietari I suotta sanonut, että yksi venäläinen suoriutuu kolmesta juutalaisesta. Heti kun veronmaksuaika alkaa lähetä, ilmaantuu koronkiskuri, kulakki — usein saman yhteisön rikas talonpoika — ja tarjoaa käteisvarojaan. Talonpojan on saatava rahaa hinnalla millä hyvänsä ja hänen täytyy hyväksyä nurisematta koronkiskurin ehdot. Siten hän joutuu vain vielä kovempaan puristukseen, tarvitsee käteistä rahaa yhä enemmän. Sadonkorjuun alkaessa ilmaantuu viljakauppias, rahantarve pakottaa talonpojan myymään osan siitä viljasta, jonka hän tarvitsisi perheensä ravitsemiseen. Viljakauppias levittää hintoja alentavia vääriä huhuja, maksaa alhaisen hinnan, ja senkin usein kaikenlaisten kallishintaisten tavaroiden muodossa, sillä tavarallamaksujärjestelmä (Trucksystem) on Venäjällä hyvin laajasti käytännössä. Venäjän suuri viljan vienti perustuu näin ollen suoranaisesti talonpoikaisväestön nälkään. — Toinen talonpoikien riiston muoto on se, että keinottelija vuokraa hallitukselta pitemmäksi ajaksi kruununmaata, viljelee sitä itse niin kauan kuin maa antaa hyvän sadon ilman lannoittamista; sitten hän jakaa tuon palstan pieniksi tilkkuiksi ja antaa ehdytetyn maan vuokralle vähämäisille naapuritalonpojille korkeasta vuokramaksusta. Kun edellä näimme englantilaisen ta-

varallamaksujärjestelmän, niin tässä meillä on tarkka jäljennös irlantilaisista middlemen*. Lyhyesti sanoen ei ole toista sellaista maata, jossa porvarillisen yhteiskunnan täydellisen alkukantaisuuden valitessa kapitalistinen loismaisuus olisi yhtä kehittyneyttä kuin nimenomaan Venäjällä, jossa koko maa, koko kansa on saatettu ja kiedottu sen verkkoihin. Eikä kenellekään noista verenimijöistä, jotka imevät talonpojan verta, kenellekään heistä ei ole siis mitään etua siitä, että on olemassa Venäjän valtio, jonka lait ja tuomioistuimet suojelevat heidän olevia ja tuottoisia hommiaan!

Pietarin, Moskovan, Odessan suurporvaristo, joka viime vuosikymmenen aikana on kasvanut ennen kuulumattoman nopeasti erittäinkin rautateiden rakentamisen ansiosta ja johon viime pula on koskenut varsin kipeästi, kaikki nuo viljan, hampun, pellavan ja silavan vientikaupan harjoittajat, joiden liiketoimet perustuvat kokonaisuudessaan talonpoikien kurjuuteen, Venäjän koko suurteollisuus, joka pysyy pystyssä vain valtion sille myöntämien suojelutullien ansiosta — eikö näille kaikille vaikutusvaltaisille ja nopeasti kasvaville väestöaineksille ole mitään etua Venäjän valtion olemassaolosta? Lukeuttomasta virkamiesarmeijasta, joka on tulvan lailla peittänyt Venäjän ja ryövää sitä muodostaen siellä suorastaan säädyn, ei tarvitse puhuakaan. Ja kun herra Tkatšov nyt vakuuttaa meille, että Venäjän valtiolla »ei ole mitään juuria kansan talouselämässä, siinä eivät olenoidu minkään säädyn intressit», että se »riippuu ilmassa», niin meistä alkaa tuntua siltä, että ilmassa ei riipu Venäjän valtio, vaan pikemminkin herra Tkatšov itse.

Se on selvää, että Venäjän talonpoikien asema on maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen käynyt sietämättömäksi eikä sellainen asiain-tila voi pitkälti jatkua, että jo siitä syystä vallankumous Venäjällä lähestyy. Kysymys on vain siitä, mikä tuon vallankumouksen tulos voi olla ja on oleva? Herra Tkatšov sanoo, että se on oleva sosiaalinen vallankumous. Se on pelkkää tautologiaa. Jokainen todellinen vallankumous on sosiaalinen vallankumous, mikäli se nostaa herruuteen uuden luokan ja antaa sille mahdollisuuden uudistaa yhteiskunnan omaksi kuvakseen. Mutta herra Tkatšov haluaa sanoa, että vallankumous on oleva sosialistinen, että se pystyttää Venäjällä jo ennen kuin me Lännessä sen yhteiskuntamuodon, johon länsieurooppalainen sosialismi pyrkii — ja tämä sellaisissa yhteiskuntaoloissa, jolloin sekä proletariaatti että porvaristo ovat olemassa vasta sporadisina ja alimmalla kehitystasella! Ja sen pitäisi olla mahdollista siksi, että venäläiset ovat niin sanoaksemme sosialismin valittu kansa, koska heillä on artteli ja yhteisöllinen maanomistus!

Arttelista herra Tkatšov mainitsee vain sivumennen, mutta pyhähdymme tarkastelemaan sitä, koska jo Herzenin ajoista alkaen monet venäläiset katsovat sen esittävän salaperäistä osaa. Artteli on Venäjällä laajalle levinnyt yhtymämuoto, vapaan kooperaation yksin-

* — välittäjistä. *Toim.*

kertaisin muoto, sentapaisen kooperaation, jollaista esiintyy metsästäjäheimoilla metsästyksessä. Sekä nimensä että olemuksensa puolesta se on tataarilaista eikä slaavilaista alkuperää. Kumpaakin tavataan toisaalta kirgiiseillä, jakuuteilla jne., toisaalta lappalaisilla, samojeideilla (nenetseillä) ja muilla suomensukuisilla kansoilla.* Siksi artteli ei kehity alunperin Lounais-, vaan Pohjois- ja Itä-Venäjällä, seuduilla, joissa oltiin kosketuksissa suomalaisiin ja tataareihin. Ankarra ilmasto vaatii moninaista teollista toimintaa, ja kaupunkien riittämätön kehitys ja pääomien puute korvataan mikäli mahdollista tällä kooperaatiomuodolla. — Arttelin eräs tärkein tunnusmerkki, sen jäsenten yhteistakuu kolmansien henkilöiden suhteen, perustuu alunperin veriheimolaissiteisiin, kuten yhteisvastuu (Gewere) muinaisgermaaneilla, verikosto jne. — Artteli-sanaa käytetään muuten Venäjällä myös yhteisistä laitoksista eikä vain erilaisesta yhteistoiminnasta.

Työläisartteleissa valitaan aina esimies (starosta, vanhin), joka hoitaa rahastonhoitajan, kirjanpitäjän jne. sekä tarvittaessa isännöitsijän tehtäviä ja saa siitä erikoisen palkkion. Tällaiset arttelit syntyvät:

1. tilapäisiä yrityksiä perustettaessa, joiden päätyttyä ne hajoavat;

2. henkilöiden kesken, jotka harjoittavat jotain samaa elinkeinoa, esimerkiksi kantajien ym. kesken;

3. vakinaisia, varsinaisia teollisuusyrityksiä perustettaessa.

Ne perustetaan arttelin kaikkien jäsenten allekirjoittaman sopimuksen nojalla. Elleivät nämä jäsenet voi itse saada kokoon tarvittavaa pääomaa, kuten usein käy esimerkiksi juustoteollisuudessa ja kalastuksessa (verkkojen, alusten ym. ostoon), niin artteli joutuu koronkiskurin kynsiin, joka lainaa puuttuvan summan suurta korkoa vastaan ja pistää siitä hetkestä alkaen taskuunsa suurimman osan tuloista. Mutta sitäkin halpamaisemmin riistetään niitä artteleja, jotka kokonaan palkkautuvat liikeyrittäjän palkkatyöläisiksi. He itse hoitavat teollista toimintaansa ja säästävät siten kapitalistin valvontakuluilta. Viimeksi mainittu antaa heille hökkeleitä asunnoiksi ja ruokatarpeita velaksi, jolloin taaskin kehittyy mitä halpamaisin tavaramaksujärjestelmä. Niin on asianlaita Arkangelin kuvernementin metsätyöläisten ja tervanpolttajien suhteen, monilla muilla elinkeinoaloilla Siperiassa ja muualla (vrt. Flerovski, »Položenije rabotšego klassa v Rossii» — »Työväenluokan asema Venäjällä», Pietari 1869). Näin muodoin artteli on siellä välikappaleena, joka tekee kapitalistille *helpommaksi* riistää palkkatyöläisiä. Toisaalta on kuitenkin sellaisiakin artteleja, joilla itsellään on arttelin jäsenistöön kuulumattomia palkkatyöläisiä.

Näin muodoin artteli on alkukantainen ja siis vielä hyvin kehittä-

---

* Arttelista ks. muuten »Sbornik materialov ob arteljah v Rossii» (»Aineistokokoelma Venäjän artteleista», 1. vihko, Pietari 1873).

tymätön osuustoiminnallisen yhtymän muoto eikä se sellaisenaan ole yksinomaisesti mikään venäläinen tai slaavilainen ilmiö. Sellaisia osuuskuntia muodostuu kaikkialla, missä ne osoittautuvat tarpeellisiksi: Sveitsissä maitotaloustuotannossa, Englannissa kalastuksessa, jossa niitä on hyvinkin monenlaisia. Slesialaiset maankaivajat (ei-vät suinkaan puolalaiset, vaan saksalaiset), jotka rakensivat 1840-luvulla niin monta Saksan rautatietä, olivat järjestyneet todellisiksi artteleiksi. Se että tämä muoto on vallitsevana Venäjällä, on tosin todistuksena Venäjän kansan voimakkaasta yhdistymispyrkimyksestä, mutta se ei vielä lainkaan todista, että tämä kansa kykenee tämän pyrkimyksen avulla hyppäämään arttelista suoraan sosialistiseen yhteiskuntajärjestelmään. Sellainen siirtyminen vaatii ennen kaikkea, että itse artteli muuttuisi kehityskykyiseksi, luopuisi alkukantaisesta muodostaan, jossa se, kuten näimme, palvelee enemmän pääomaa kuin työläisiä, ja kohoaisi *ainakin* Länsi-Euroopan osuustoiminnallisten yhtymien tasolle. Mutta jos nyt kerran on uskottava herra Tkatšovia (mikä kaiken edellisen jälkeen on kuitenkin enemmän kuin uskallettua), niin siitä ollaan vielä hyvin kaukana. Päinvastoin hän vakuuttaa meille ylimielisesti, mikä on sangen kuvaavaa hänen katsantokannalleen:

»Mitä tulee saksalaismallisiin» (!) »osuustoiminnallisiin yhtymiin ja luotto-osuuskuntiin, joita on hiljattain alettu keinotekoisesti istuttaa Venäjälle, niin suurin osa työläisistämme suhtautuu niihin täysin välinpitämättömästi ja ne ovat miltei kaikkialla epäonnistuneet täydellisesti.»

Nykyaikainen osuustoiminnallinen yhtymä on todistanut ainakin kykenevänsä hoitamaan tuottoisasti suuria teollisuuslaitoksia (kehruu- ja kutomalaitokset Lancashiressa). Artteli sen sijaan ei ole tähän asti ollut ainoastaan kykenemätön siihen, vaan se on kiertämättömästi tuhoutuvakin törmätessään suurteollisuuteen, ellei lähde pitemmälle menevän kehityksen tielle.

Venäläisten talonpoikien yhteisöomistuksen löysi vuonna 1845 preussilainen hallitusneuvos Haxthausen ja toittotti siitä koko maailmalle kuin jostakin vallan ihmeellisestä, vaikka kotimaastaan Westfalenista Haxthausen olisi voinut löytää vielä melkoisesti tuon omistuksen jäännöksiä, ja hallituksen virkamiehenä hän oli jopa velvollinenkin tietämään ne tarkoin.²⁶⁰ Herzen, joka itse oli venäläinen tilanherra, sai Haxthausenilta ensi kerran tietää, että hänen talonpoikansa omistivat maan yhteisesti, ja käytti tilaisuutta hyväksi kuvataksen venäläiset talonpojat todellisen sosialismin edustajiksi, synnynnäisiksi kommunisteiksi, jotka muodostavat vastakohtan vanhenevan ja lahoavan Länsi-Euroopan työläisille, jotka voivat vain keinotekoisesti ja tuskalla synnyttää sosialismin. Herzeniltä nuo tiedot siirtyivät Bakuninille ja Bakuninilta herra Tkatšoville. Kuulkaamme jälkimmäistä.

»Kansamme on... valtaosaltaan... yhteisöomistuseriaatteiden läpituonmaa; se on, jos niin voidaan sanoa, vaistomaisesti, perinteellisesti kommunisti. Yhteisöomistuseriaate on juurtunut niin syvälle Venäjän kansan koko maailmankat-

somukseen» (tuonempana näemme, kuinka laaja venäläisen talonpojan maailma on), »että nykyisin, kun hallitus alkaa ymmärtää, että tuo aate ei sovi yhteen 'hyvinjärjestetyn' yhteiskunnan periaatteiden kanssa, ja pyrkii noiden periaatteiden nimessä juurruttamaan kansan tietoisuuteen ja kansan elämään yksityisomistuksen aatetta, se voi sen tehdä vain pistinten ja ruoskan avulla. Tästä näkyy, että huolimatta valistumattomuudestaan kansamme on paljon lähempänä sosialismia kuin Länsi-Euroopan kansat, vaikka ne ovatkin sivistyneempiä.»

Todellisuudessa maan yhteisöomistus on laitos, jonka tapaamme alhaisella kehitystasolla kaikilla indoeurooppalaisilla kansoilla Intiasta Irlantiin saakka ja vieläpä Intian vaikutuksen alaisena kehittyvillä malaijilaisillakin, esimerkiksi Jaavalla. Jo vuonna 1608 englantilaiset käyttivät maan yhteisöomistusta vastikään valloittamassaan Pohjois-Irlannissa tekosyynä julistaakseen maan isännättömäksi ja konfiskoidakseen sen sellaisena kruunulle. Intiassa on vielä tänäkin päivänä yhteisöomistuksen monia muotoja. Saksassa se oli yleisenä ilmiönä; yhteisömaat, joita vielä nytkin tavataan siellä täällä, ovat sen jäännöstä; usein, varsinkin vuoristoseuduilla, tavataan siitä vielä selviä jälkiä: yhteisömaiden aika-ajoittaisia uusintajakoja ja muuta sellaista. Tarkempia todisteita ja yksityiskohtia muinaisgermaanisesta maan yhteisöomistuksesta löytyy *Maurerin* monista teoksista, jotka ovat tässä suhteessa klassisia. Länsi-Euroopassa, Puola ja Vähä-Venäjä mukaan luettuina, tuo yhteisöomistus muuttui yhteiskuntakehityksen tietyllä asteella maataloustuotannon kahleeksi, jarruksi ja se hävitettiin vähitellen. Sitä vastoin Iso-Venäjällä (ts. varsinaisella Venäjällä) se on säilynyt tähän päivään saakka, mikä todistaa sitä, että maataloustuotanto ja sitä vastaavat yhteiskunnalliset suhteet maaseudulla ovat siellä vielä hyvin kehittymättömiä, kuten asia todella onkin. Venäläinen talonpoika elää ja toimii vain omissa yhteisössään; koko muu maailma on hänelle olemassa vain sikäli, mikäli se sekaantuu hänen yhteisönsä asioihin. Tämä on siinä määrin totta, että venäjän kielessä yksi ja sama sana *mir* tarkoittaa toisaalta »maailmaa» ja toisaalta »talonpoikaisyhteisöä». *Vesj mir*, koko maailma, tarkoittaa talonpojan kielellä yhteisön jäsenten kokousta. Kun siis herra Tkatšov puhuu venäläisen talonpojan »*maailmankatsomuksesta*», niin venäläisen *mir*-sanan hän on kääntänyt ilmeisesti väärin. Tällainen eri yhteisöjen täydellinen eristäytyminen toisistaan, mikä luo koko maassa tosin yhtäläisiä, muttei millään muotoa yhteisiä intressejä, on *itämaisen despotismin* luonnollinen perusta; tuo yhteiskuntamuoto on Intiaa ja Venäjää myöten, kaikkialla, missä se on ollut vallitsevana, aina synnyttäneet despotismia, aina löytäneet siitä täydennyksensä. Ei Venäjän valtio yleensä eikä sen erikoinen muotokaan, tsaristinen despotismi, riipu suinkaan ilmassa, vaan on kiertämätön ja looginen tulos niistä Venäjän yhteiskunnallisista oloista, joiden kanssa sillä ei ole herra Tkatšovin mukaan »mitään yhteistä!» — Venäjän kehittyminen *porvarilliseen* suuntaan hävittäisi vähitellen sieltäkin yhteisöomistuksen ilman että Venäjän hallituksen tarvitsee puuttua asiaan »pistimin ja ruoskin». Ja näin sitäkin suuremmalla syyllä, koska talonpojat eivät viljele yhteisömaita Venäjällä yhteises-

ti jakaakseen vain tuotteet, niin kuin Intian eräillä seuduilla on yhä tapana. Päinvastoin Venäjällä maa jaetaan aika ajoin uudelleen eri perhekuntien päämiesten kesken, ja jokainen viljelee osuuttaan itseään varten. Sen vuoksi yhteisön eri jäsenten toimeentulossa voi olla ja todella onkin hyvin suurta erilaisuutta. Heidän keskuudessaan on miltei kaikkialla muutamia rikkaita talonpoikia, toisinaan miljonäärejäkin, jotka harjoittavat koronkiskontaa ja nylkevät talonpoikaisjoukkoja. Kukaan ei tiedä sitä paremmin kuin herra Tkatšov. Vakuuttaen saksalaisille työläisille, että vain ruoska ja pistin voivat pakottaa venäläisen talonpojan, tämän vaistonvaraisen, perinteellisen kommunistin, luopumaan »yhteisöomistusaatteesta», hän samalla kertoo venäjänkielisen kirjassensa 15. sivulla:

»Talonpoikien keskuudessa muodostuu talonpoikien ja aatelisten maita *ostavien ja vuokraavien kulakkien* luokka — talonpoikaisaristokratia.»

Nämä ovat juuri sitä lajia verenimijöitä, joista edellä kirjoitimme.

Hyvin voimakkaan iskun yhteisöomistukselle antoi myös veropäivätyön lunastus. Tilanherra sai suurimman ja parhaimman osan maista; talonpojalle jäi sen verran, että se hädin tuskin riitti eikä usein riittänytkään toimeentuloon. Metsät menivät tällöin tilanherroille; talonpojan täytyy nyt ostaa poltto-, tarve- ja rakennuspuunsa, jotka hän oli saanut ottaa ennen ilmaiseksi. Näin muodoin talonpojalla ei ole nyt mitään muuta kuin tupa ja paljas maatilkku, jonka viljelemiseen häneltä puuttuu välineitä; maatakin hänellä on tavalisesti niin vähän, ettei hän tule toimeen sillä perheensä kanssa sadosta toiseen. Tällaisissa oloissa, verojen ja koronkiskurien puristuksessa, maan yhteisöomistus ei ole enää mitään hyvyyttä, vaan muodostuu kahleeksi. Talonpojat pakenevat usein perheineen tai ilman niitä yhteisöstä ja hylkäävät maansa hankkiakseen elatuksensa kuljeskeltavina työläisinä.*

Tästä kaikesta näkyy, että Venäjällä yhteisöomistus on elänyt jo kauan sitten kukoistuskautensa ja kulkee kaikesta päättäen luhistumistaan kohti. Silti on kieltämättä olemassa mahdollisuus muuttaa tuo yhteiskunnallinen muoto korkeammaksi, jos se vain säilyy niin kauan kunnes muodostuvat sen edellytykset ja jos se osoittautuu kehityskykyiseksi siinä mielessä, että talonpojat eivät enää viljele maata erikseen, vaan yhdessä**; sitä paitsi tuoksi korkeammaksi muodok-

---

* Talonpoikien asemasta lue muun muassa hallituksen maatalouskomission virallinen selostus (1873), edelleen — *Skaldin*. »V zaholustje i v stolitse» (»Syrjäseuduilla ja pääkaupungissa», Pietari 1870). Viimeksi mainittu teos on liberaalisen vanhoillisen kirjoittama.

** Puolassa, varsinkin Grodnon kuvernementissa, jossa aateliset ovat vuoden 1863 kapinan seurauksena joutuneet suurimmalta osaltaan taloudelliseen häviöön, talonpojat ostavat tai ottavat nyt usein vuokralle aatelistiloja ja viljelevät niitä yhdessä ja *yhteiseksi hyväksi*. Näillä talonpojilla ei kuitenkaan ole ollut enää vuosisatoihin mitään yhteisöomistusta eivätkä he ole isovenäläisiä, vaan puolalaisia, liettualaisia ja valkovenäläisiä.

si sen olisi muututtava ilman että Venäjän talonpojat joutuvat kulkemaan väliasteen, porvarillisen palstatilaomistuksen, kautta. Mutta se voi tapahtua vain siinä tapauksessa, jos Länsi-Euroopassa jo ennen tuon yhteisöomistuksen lopullista luhistumista suoritetaan voittoisa proletaarinen vallankumous, joka luo Venäjän talonpojalle välttämättömät edellytykset tuota siirtymistä varten — muun muassa ne aineelliset edellytykset, jotka hän tarvitsee suorittaakseen tuohon siirtymiseen välttämättä liittyvän kumouksen koko maanviljelysjärjestelmässään. Näin muodoin herra Tkatšov puhuu silkkaa pötyä väittäessään, että Venäjän talonpojat, vaikka he ovatkin »omistajia», »ovat lähempänä sosialismia» kuin omaisuutta vailla olevat Länsi-Euroopan työläiset. Juuri päinvastoin. Jos mikään, niin nimenomaan proletaarinen vallankumous Länsi-Euroopassa voi vielä pelastaa venäläisen yhteisöomistuksen ja antaa sille mahdollisuuden muuttua uudeksi, todella elinkykyiseksi muodoksi.

Poliittisesta vallankumouksesta herra Tkatšov suoriutuu yhtä helposti kuin taloudellisestakin. Venäjän kansa, hän kertoo, »protestoi lakkaamatta» orjuutta vastaan »uskonlahkojen... verojenmaksusta kieltäytymisen, rosvojoukkojen (saksalaiset työläiset voivat onnitella itseään, sillä tämän mukaisesti nylkyri-Hans (Schinderhannes) on saksalaisen sosialidemokratian isä)... murhapolttojen... melakoiden muodossa... ja sen vuoksi Venäjän kansan voidaan sanoa olevan vaistomaisesti vallankumouksellisen». Ja kaiken tämän vuoksi herra Tkatšov on varma, että »on vain herätettävä yhtäaikaisesti monilla paikkakunnilla se kasaantunut suuttumuksen ja tyytymättömyyden tunne... joka aina kuohahtelee kansamme rinnassa». Silloin »vallankumouksellisten voimien yhtyminen on tapahtuva jo *itsestään*, ja taistelun... täytyy päättyä kansan asialle otollisesti. Käytännön välttämättömyys, itsesuojeleuvaisto» luovat silloin suorastaan itsestään »kiinteän ja katkeamattoman yhteyden protestoivien yhteisöjen välille».

Helpompaa ja miellyttävämpää vallankumousta ei voida kuvitellaakaan. On vain kolmella neljällä paikkakunnalla nouseva samanaikaisesti kapinaan, niin sitten »vaistomaisesti vallankumouksellinen», »käytännön välttämättömyys», »itsesuojeleuvaisto» tekevät kaiken muun »jo itsestään». On suorastaan käsittämätöntä, miksei vallankumousta, vaikka se on noin äärettömän helppo, ole jo aikoja sitten suoritettu, kansaa vapautettu ja Venäjää muutettu sosialistiseksi mallimaaksi.

Todellisuudessa asiainlaita on vallan toisin. Venäjän kansa, joka on »vaistomaisesti vallankumouksellinen», on tosin noussut lukemattomia kertoja hajanaisiin talonpoikaiskapinoihin *aatelistoa* ja erinäisiä virkamiehiä vastaan, *muttei koskaan tsaaria vastaan*, paitsi silloin, kun kansan johtoon on noussut *valetsaari* ja vaatinut itselleen valtaistuinta. Viimeinen suuri talonpoikaiskapina Katariina II aikana oli mahdollinen vain siksi, että Jemeljan Pugatšov väitti olevansa hänen miehensä, Pietari III, jota vaimo ei muka ollutkaan murhannut,

vaan joka oli ainoastaan syösty valtaistuimelta ja teljetty vankilaan, mistä hän kuitenkin pakeni. Päinvastoin, tsaari on venäläisen talonpojan maallinen jumala: hänen hätähuutonaan on »bog vysok, tsar daljok», jumala on korkealla, tsaari kaukana. Että talonpoikaisväestön suuret joukot on erittäinkin veropäivätyön lakkauttamisen jälkeen saatettu asemaan, joka yhä enemmän pakottaa niitä taisteluun hallitusta ja tsaaria vastaan, se on aivan epäilemätöntä; mutta sa-tuja »vaistomaisesti vallankumouksellisesta» herra Tkatsšov kerto-koon kuitenkin jollekin toiselle.

Ja sitä paitsi, *vaikka* venäläisten talonpoikien laajat joukot oli-sivat vaistomaisesti jos kuinka vallankumouksellisia, *vaikka* me ku-vittelisimmekin, että vallankumouksia voidaan tehdä tilauksesta, kuten kukikasta karttuunia tai samovaareja, niin sittenkin kysyn: sopiiko 12 vuoden ikärajan jo kauan ylittäneen henkilön käsittää vallankumouksen kulku niin äärimmäisen lapsellisesti kuin tässä näh-dään? Ja ajatelkaas, tämä on kirjoitettu sen jälkeen, kun ensimmäinen tähän bakuninilaiseen tapaan valmisteltu vallankumous oli Espan-jassa 1873 loistavasti epäonnistunut. Sielläkin noustiin kapinaan sa-manaikaisesti monella paikkakunnalla. Siellä luotettiin siihen, että käytännön välttämättömyys ja itsesuojeluvaisto jo itsestään luovat protestoivien yhteisöjen välille lujan ja katkeamattoman yhteyden. Entä miten kävi? Jokainen yhteisö, jokainen kaupunki puolusti vain itseään, keskinäisestä tuesta ei ollut puhettakaan, ja Pavia, jolla oli vain 3000 miestä, kukisti kahdessa viikossa kaupungin toisensa jäl-keen ja teki lopun tuosta anarkistisesta komeudesta (ks. kirjoitustani »Bakunisten an der Arbeit», jossa sitä kuvaillaan yksityiskohtaisesti).

Epäilemätöntä on, että Venäjä elää vallankumouksen aattoa. Raha-asiat ovat pahasti rappiolla. Veropuristin kieltäytyy toimimasta, entisten valtionvelkojen korkoja maksetaan uusien lainojen avul-la, ja jokainen uusi laina kohtaa yhä suurempia vaikeuksia; rahaa voidaan saada enää vain rautateiden rakentamisen varjolla! Hallin-toviranomaiset ovat kauan sitten rappeutuneet luitaan ja ytimiään myöten; virkamiehet elävät enemmän varkaudella, lahjustenotolla ja kiristyksellä kuin palkallaan. Koko maataloustuotanto — Venäjän tärkein tuotannonala — on saatettu 1861 lunastuksella täydelliseen epäjärjestykseen; suurmaanomistajilla ei ole tarpeeksi työvoimaa, verojen rasittamalla ja koronkiskurien ryöväämillä talonpojilla ei ole tarpeeksi maata; maataloustuotanto supistuu vuosi vuodelta. Tuo kaikki saadaan vaivoin ja vain näennäisesti pysymään pystyssä aasialaisen despotismin, sellaisen mielivallan avulla, jollaista meidän on Lännessä mahdoton edes kuvitella. Se on despotismia, joka ei ainoastaan joudu päivä päivältä yhä huutavampaan ristiriitaan si-vistyneiden luokkien ja varsinkin pääkaupungin nopeasti kasvavan porvariston katsantokantojen kanssa, vaan on itsekkin mennyt nykyi-sen edustajansa muodossa sekaisin: tänään se tekee myönnytyksiä liberalismille ottaakseen ne huomenna säikähdyksissään takaisin ja horjuttaa siten itse yhä enemmän luottamusta itseensä. Pääkaupun-

kiin keskittyvien kansakunnan valistuneimpien kerrosten keskuudessa lujittuu lisäksi käsitys, että tällainen tilanne on sietämätön, että kumous on lähellä, mutta samalla syntyy myös harhakäsitys, että tuo kumous voidaan muka suunnata rauhalliseen perustuslaillisuuden uomaan. Tässä ovat yhtyneet kaikki vallankumouksen edellytykset; tätä vallankumousta, jonka alkavat pääkaupungin ylimmät luokat, ehkäpä itse hallituskin, talonpojat tulevat kehittämään edelleen ja viemään nopeasti ensimmäistä perustuslaillisuusvaihetta pitemmälle; tällä vallankumouksella tulee olemaan erittäin suuri merkitys koko Euroopalle jo yksistään siksi, että se tuhoaa yhdellä iskulla koko eurooppalaisen taantumuksen viimeisen, tähän asti koskemattoman reservin. Tämä vallankumous on varmasti tulossa. Vain kaksi tapahtumaa voisivat lykätä sitä pitemmäksi aikaa: onnistunut sota Turkkia tai Itävaltaa vastaan, mikä vaatii rahaa ja luotettavia liittolaisia, tahi... ennenaikainen kapinayritys, mikä ajaa omistavat luokat jälleen hallituksen syliin.

Kirjoittanut F. Engels huhtikuussa 1875

*Julkaistaan sanomalehden
tekstin mukaan*

*Julkaistu »Der Volksstaat» lehdessä n:oissa
43, 44 ja 45 16., 18. ja 21. huhtikuuta
1875 ja erillisessä kirjasena: F. Engels.
»Soziales aus Rußland». Leipzig 1875
sekä kirjassa: F. Engels. »Internationales
aus dem 'Volksstaat' (1871—1875)».
Berlin 1894*

LOPPUSANAT KIRJOITUKSEEN »VENÄJÄN YHTEISKUNNALLISISTA SUHTEISTA»²⁵⁸

Ennen muuta minun on tehtävä se korjaus, että tarkasti sanoen herra P. Tkatsšov ei ollut bakunisti, ts. anarkisti, vaan hän esiintyi »blanquelaisena». Tuo virhe oli luonnollinen, sillä venäläisten maanpakolaisten silloisen tavan mukaan mainittu herra Tkatsšov ilmoitti Länsi-Euroopalle olevansa solidaarinen kaikkia venäläisiä maanpakolaisia kohtaan ja kirjasessaan²⁵⁸ hän tosiaan puolusti myös Bakuninia ja Kumpp. minun arvostelultani, ja puolusti siten ikään kuin arvosteluni olisi ollut suunnattu henkilökohtaisesti häntä vastaan.

Venäläistä kommunistista talonpoikaisyhteisöä koskevat katsomukset, joita hän puolusti väitellessään kanssani, olivat itse asiassa Herzenin katsomuksia. Tämä viimeksi mainittu panslavistinen kaunokirjailija, joka oli paisutettu vallankumouksmieheksi, oli saanut tietää Haxthausenin »Venäjän kuvauksista» (»Studien über Rußland»), että hänen maatiloillaan maaorjatalonpojat eivät tunne maan yksityisomistusta, vaan aika ajoin suorittavat keskenään kyntömaan ja niittyjen uudelleenjaon. Kaunokirjailijana hänen ei tarvinnut tutkia sitä, minkä kohta sai tietää jokainen, nimittäin sitä, että maan yhteisöomistus on sellainen omistusmuoto, joka alkukantaisella kaudella oli vallitsevana germaaneilla, kelteillä, intialaisilla, lyhyesti kaikilla indoeurooppalaisilla kansoilla, joka Intiassa on olemassa vielä nykyäänkin, Irlannissa ja Skotlannissa se on vasta hiljattain hävitetty

väkivaltaisesti ja Saksassa esiintyy paikoin vielä nykyäänkin, että se on kuoleutuva omistumuoto, joka on kaikille kansoille tietyllä kehitysasteella ominainen ilmiö. Panslavistina Herzen, joka oli sosialisti parhaassa tapauksessa vain sanoissa, havaitsi yhteisössä kuitenkin uuden tekosyyntä esittää entistä kirkkaammassa valossa lahonneelle Lännelle »pyhä» Venäjänsä ja sen kutsumus: nuorentaa ja uudistaa tarpeen tullen jopa asevoimin tuo lahonnut ja aikansa elänyt Länsi. Venäläisillä on valmiina kotonaan se, mitä raihnaiset ranskalaiset ja englantilaiset eivät kaikista ponnistuksistaan huolimatta pysty toteuttamaan.

»On säilytettävä yhteisö ja vapautettava yksilö, levitettävä kylien ja volostien itsehallinto kaupunkeihin ja koko maahan säilyttäen samalla kansan yhtenäisyyden — siinä on Venäjän tulevaisuuden kysymys, toisin sanoen sen saman sosiaalisen antinomian kysymys, jonka ratkaisu askarruttaa ja huolestuttaa Lännen ajattelijoita» (Herzen. Kirje Lintonille).

Venäjällä siis taitaa olla vielä ratkaisematta poliittinen kysymys; mutta »yhteiskunnallinen kysymys» on Venäjän suhteen ratkaistu. Herzeniä sokeasti jäljitellyt Tkatšov katsoi asiaan yhtä yksinkertaisesti kuin Herzenkin. Vaikka 1875 hän ei voinutkaan enää väittää, että »yhteiskunnallinen kysymys» Venäjällä olisi jo ratkaistu, hän sanoi kuitenkin, että venäläiset talonpojat ovat synnynnäisinä kommunisteina äärettömästi lähempänä sosialismia ja lisäksi elävät verrattomasti paremmin kuin köyhät, jumalan hylkäämät länsieurooppalaiset proletaarit. Kun ranskalaiset tasavaltalaiset pitivät satavuotisen vallankumoustoimintansa vuoksi kansaansa poliittisessa suhteessa valittuna kansana, niin monet silloisista venäläisistä socialisteista julistivat Venäjän sosiaalisessa suhteessa valituksi kansaksi; ettei muka Länsi-Euroopan proletariaatti uudista taistelullaan vanhaa talousmaailmaa, vaan sen uudistus tulee Venäjän talonpoikaiston uumenista. Arvosteluni olikin suunnattu tätä lapsekasta katsomusta vastaan.

Venäläiseen yhteisöön ovat kuitenkin kiinnittäneet huomiota ja antaneet sille tunnustuksensa sellaisetkin henkilöt, jotka olivat verrattomasti korkeammalla Herzeneitä ja Tkatšoveja. Heidän joukossaan oli myös Nikolai Tšernyševski, suuri ajattelija, jolle Venäjä on suuressa kiittolisuudenvelassa ja jonka hidas kidutus pitkän karkotuksen aikana siperialaisten jakuuttien alueella jää »Vapauttaja» Aleksanteri II:n muistolaan ainaiseksi häpeäpilkuksi.

Venäjää Länsi-Euroopasta erottaneen intellektuaalisen suojamuurin vuoksi Tšernyševski ei milloinkaan tullut tuntemaan Marxin teoksia ja kun Pääoma ilmestyi, hän oli jo kauan ollut jakuuttien keskuudessa Sredne-Viljuiskissa. Hänen henkisen kehityksensä oli tapahduttava tuon intellektuaalisen suojamuurin luomissa olosuhteissa. Se mikä ei päässyt venäläisen sensuurin läpi, jäi miltei kokonaan ja jopa kokonaankin tuntemattomaksi Venäjällä. Mikäli joissakin tapauksissa havaitsemmekin hänellä heikkoja kohtia ja näköpiiriin rajoittu-

neisuutta, niin voimme vain ihmetellä, ettei noita tapauksia ole paljon enemmän.

Tšernyševski piti niin ikään venäläistä talonpoikaisyhteisöä keirona, jonka avulla siirrytään nykyisestä yhteiskuntamuodosta uudelle kehitystaselle, toisaalta korkeammalle kuin venäläinen yhteisö ja toisaalta korkeammalle kuin länsieurooppalainen kapitalistinen yhteiskunta luokkavastakohtineen. Tšernyševski piti Venäjän paremmuutena sitä, että sillä oli tuo keino, jota Lännessä ei ollut.

»Länsi-Euroopassa asiointilan parantamista vaikeuttaa tavattomasti erillisen yksilön oikeuksien rajaton laajentaminen... On vaikea kieltäytyä hivenenkään vertaa siitä, mitä on jo tottunut käyttämään, ja Lännessä erillinen yksilö on jo tottunut rajattomiin yksityisoikeuksiin. Vain katkera kokemus ja pitkäaikainen harkinta saavat ymmärtämään keskinäisten myönnytysten hyödyllisyyden ja tarpeellisuuden. Lännessä taloussuhteiden parempi järjestys edellyttää uhrauksia ja siksi sen aikaansaaminen on hyvin vaikeaa. Se ei vastaa englantilaisen ja ranskalaisen talonpojan tottumuksia.» Mutta »se mikä toisessa maassa on utopiaa, on toisessa olemassaoleva tosiasia... tottumukset, joiden saattaminen kansanelämään tuntuu englantilaisesta ja ranskalaisesta tavattoman vaikealta, ovat venäläisen kansanelämän tosi-ilmiö... Järjestys, jota kohti Länsi kulkee niin vaivalloista ja pitkää tietä, on meillä vielä olemassa maalaiselämämme voimallisena kansanomaisena tapana... Näemme miten ikäviä seuraamuksia maan yhteisöomistuksen menettäminen on aiheuttanut Lännessä ja miten vaikeaa länsimaisten kansojen on palauttaa menettämänsä. Me emme saa unohtaa Lännen esimerkkiä.» (Tšernyševski. Teokset, geneveläinen painos, V nidos, ss. 16—19; siteerannut Plehanov kirjassaan »Erimielisyksistämme». Genève 1885.)

Uralilaisista kasakoista, joiden keskuudessa oli vielä vallitsevana yhteinen maanmuokkaus ja tuotteiden jako eri perheiden kesken, hän sanoi:

»Jos uralilaiset säilyttävät nykyisen järjestyksensä niihin aikoihin, jolloin maanviljelyksessä ruvetaan käyttämään koneita, niin he tulevat olemaan hyvin tyytyväisiä, sillä heidän säilyttämänsä järjestys tekee mahdolliseksi maan muokkauksen sellaisin konein, joita voidaan käyttää hyvin laajoissa, satoja desjattiina käsittävissä talouksissa.» (Ibidem**, s. 131.)

Ei saa silti unohtaa, että uralilaisten yhteinen maanmuokkaus, jota suojellaan tuholta sotilaallisista syistä (onhan meilläkin kasarmikomunismia), on Venäjällä aivan erikoisasemassa, suunnilleen samoin kuin meilläkin Moselilla sijaitsevat yhteisötilat [Gehöferschaften], joissa ajoittain suoritetaan maiden uudelleenjako. Ja jos he säilyttävät nykyisen järjestyksensä koneiden käyttöönottoon asti, niin siitä eivät hyödy itse uralilaiset, vaan Venäjän sotalaitos, jonka palvelijoita he ovat.

Tosiasia on joka tapauksessa se, että samaan aikaan kun Länsi-Euroopan kapitalistinen yhteiskunta hajoaa ja sen omat voittamattomat ristiriidat uhkaavat hävittää sen, tähän samaan aikaan Venäjällä on vielä miltei puolet koko viljelysmaasta talonpoikaisyhteisöillä yhteisöomistuksessa. Kun Lännessä ristiriitojen ratkaisu yhteiskunnan

* Alkuperäiskappaleessa kirjan nimi on kirjoitettu venäjäksi latinalaisin kirjaimin (»Naši raznoglasija»). *Toim.*

** — Sama. *Toim.*

uuden järjestyksen avulla edellyttää kaikkien tuotantovälineiden, siis maankin, välttämätöntä siirtämistä koko yhteiskunnan omistukseen, niin missä suhteessa tuohon Lännessä vasta perustettavaan yhteisomistukseen on Venäjällä jo olemassaoleva tai oikeammin vielä olemassaoleva yhteisöomistus? Eikö se voisi olla lähtökohtana kansanliikkeelle, joka ylittäisi koko kapitalistisen kauden ja muuttaisi venäläisen talonpoikaiskommunismin suoraan nykyaikaiseksi kaikkien tuotantovälineiden sosialistiseksi yhteisomistukseksi rikastuttaen sitä kaikilla kapitalistisen aikakauden teknisillä saavutuksilla? Tai kuten Marx muotoili Tšernyševskin ajatuksen eräässä alla siteeraamassamme kirjeessä*: »Pitäisikö Venäjän kapitalistiseen järjestelmään siirtyäkseen aloittaa kyläyhteisön hajottamisesta, kuten liberaalit taloustieteilijät haluavat, vai voiko se päinvastoin saada omakseen kaikki kapitalistisen järjestelmän antimet kehittämällä omia historiallisia edellytyksiään ja kokematta tuon järjestelmän tuottamia kärsimyksiä?»

Jo kysymyksen asettelu osoittaa suunnan, jolta on etsittävä sen ratkaisua. Venäläinen yhteisö on ollut olemassa satoja vuosia eikä sen uumenissa ole kertaakaan syntynyt kannustinta kehittää itseään korkeammaksi yhteisomistuksen muodoksi; aivan samoin oli asiantaita saksalaisen markkin, kelttiläisen klaanin, intialaisen ynnä muiden yhteisöjen suhteen, joissa oli alkukantainen kommunistinen järjestys. Ajan mittaan ne kaikki menettivät yhä enemmän niitä ympäröineen ja niiden sisällä syntyneen ja vähitellen vallitsevaksi muutuneen tavarantuotannon sekä erillisten perheiden ja erillisten henkilöiden välisen vaihdon vaikutuksesta kommunistisen luonteensa ja muuttuivat toisistaan riippumattomien maanomistajien yhteisöiksi. Mikäli siis yleensä voidaan asettaa kysymys siitä, odottaako venäläistä yhteisöä toisenlainen ja parempi kohtalo, niin syy ei piile siinä itsessään, vaan yksinomaan siinä tosiasiaassa, että yhdessä Euroopan maassa se on pysynyt suhteellisen elinvoimaisena sellaisiin aikoihin asti, jolloin Länsi-Euroopassa paitsi tavarantuotanto yleensä myös sen korkein ja viimeinen muoto — kapitalistinen tuotanto — on joutunut ristiriitaan sen itsensä luomien tuotantovoimien kanssa, jolloin se ei pysty hallitsemaan pitemmälle noita voimia ja jolloin nuo sisäiset ristiriidat ja niiden aiheuttamat luokkaselkkaukset tuhoavat sen. Jo tästä juontuu, että venäläisen yhteisön tuollainen uudistus saattaa tapahtua vain Lännen teollisuusproletariaatin eikä itsensä yhteisön aloitteesta. Länsi-Euroopan proletariaatin voitto porvaristosta ja siihen liittyvä kapitalistisen tuotannon vaihtaminen yhteisjohtoiseen tuotantoon on välttämätön ennakkoehto venäläisen yhteisön kohottamiseen yhtä korkealle tasolle.

Sukuyhteiskunnan ajoilta säilynyt agraarinen kommunismi ei tosiaankaan ole missään eikä milloinkaan synnyttänyt muuta kuin

---

* Ks. tätä osaa, ss. 368—369. *Toim.*

oman rappionsa. Itse venäläinen talonpoikaisyhteisö oli jo 1861 tuon kommunismin melkoisesti heikentynyt muoto; yhteinen maanmuokaus, jota on vielä toisin paikoin Intiassa ja eteläslaavilaisessa talousyhteisössä (zadrugassa), venäläisen yhteisön oletetussa kantamuodossa, joutui luovuttamaan paikkansa perheittäin harjoitetulle taloudenhoidolle; yhteisömuoto ilmeni enää vain eri paikkakunnilla erilaisin väliajoin toistuvina maan uusintajakoina. Heti kun nuo uusintajaot lakkaavat itsestään tai lakkautetaan erikoisella päätöksellä, kylä osoittautuu palstatilallisten talonpoikien asuttamaksi.

Yksin se tosiseikka, että venäläisen talonpoikaisyhteisön rinnalla oleva Länsi-Euroopan kapitalistinen tuotanto lähestyy samalla kuolinhetkeään ja siinä itsessään on jo alkiona uusi tuotantomuoto, jonka vallitessa tuotantovälineitä tullaan yhteiskunnallisena omaisuutena käyttämään suunnitelmallisesti — yksin tämä tosiseikka ei kuitenkaan pysty antamaan venäläiselle yhteisölle voimaa, joka sallisi sen kehittyä tuoksi uudeksi yhteiskuntamuodoksi. Miten yhteisö voisi omaksua kapitalistisen yhteiskunnan jättimäiset tuotantovoimat yhteiskunnallisena omaisuutena ja yhteiskunnallisina välineinä, ennen kuin kapitalistinen yhteiskunta itse suorittaa tuon valankoumuksen? Kuinka venäläinen yhteisö voisi näyttää maailmalle, miten on harjoitettava suurteollisuutta yhteisvoimin, kun se ei osaa enää muokata yhteisvoimin omia maitaankaan?

Venäjällä on tosin paljon ihmisiä, jotka tuntevat hyvin Lännen kapitalistisen yhteiskunnan sen kaikkine sovittamattomine vastakohtineen ja selkkauksineen ja ymmärtävät hyvin, missä on ulospääsy tuosta näennäisestä umpikujasta. Mutta ensinnäkin ne muutamat tuhannet ihmiset, jotka ymmärtävät sen, eivät elä yhteisössä, ja ne runsaat viisikymmentä miljoonaa, jotka Iso-Venäjällä elävät vielä maan yhteisöomistuksen oloissa, eivät omaa vähäisintäkään käsitystä tuosta kaikesta. Heille ovat vähintään yhtä vieraita ja käsittämättömiä noiden muutamien tuhansien ihmisten katsomukset kuin englantilaisille proletaareille 1800—1840 olivat vieraita ja käsittämättömiä suunnitelmat, joita Robert Owen keksi heidän pelastukseksi. Owenin tehtaassa New Lanarkissa työskennelleistä työläisistä suurin osa oli myös kasvanut hajoamassa olleen kommunistisen sukujärjestelmän oloissa, kelttiläis-skotlantilaisessa klaanissa, mutta Owen ei maininnut sanallakaan siitä, että nuo ihmiset olisivat ymmärtäneet häntä paremmin. Toiseksi, historiallisesti on mahdotonta, että alhaisemmalla taloudellisen kehityksen asteella oleva yhteiskunta ratkaisisi tehtäviä ja ristiriitoja, jotka ovat syntyneet ja voineetkin syntyä vain paljon korkeammalla kehitysasteella olevassa yhteiskunnassa. Kaikilla ennen tavarantuotannon ja yksityisen vaihdon ilmaantumista syntyneillä sukuyhteisön muodoilla on tulevan sosialistisen yhteiskunnan kanssa yhteistä vain se, että tietyt esineet, tuotantovälineet, ovat tiettyjen ryhmien yhteisessä omistuksessa ja yhteisessä käytössä. Tämä ainoa yhteinen ominaisuus ei kuitenkaan anna alemmalle yhteiskuntamuodolle kykyä kehittyä tulevaksi sosialistiseksi yhteiskunnak-

si, tuoksi kapitalistisen yhteiskunnan viimeiseksi, sen itsensä luomaksi tuotteeksi. Jokaisen kyseisen talousmuodostuman on ratkaistava omia, siitä itsestään juontuvia tehtäviä; olisi kerrassaan järjetöntä ryhtyä ratkaisemaan toiselle aivan vieraalle muodostumalle kuuluvia tehtäviä. Tämä koskee venäläistä yhteisöä yhtä paljon kuin eteläslaavilaista zadrugaa, intialaista sukuyhteisöä tai mitä hyvänsä villeyden ja barbaarisuuden aikaista yhteiskuntamuotoa, jolle on ominaista tuotantovälineiden yhteisomistus.

On kuitenkin paitsi mahdollista myös eittämätöntä, että sen jälkeen kun proletariaatti on voittanut ja länsieurooppalaisilla kansoilla tuotantovälineet ovat siirtyneet yhteisomistukseen, ne maat, jotka ovat vasta astuneet kapitalistisen tuotannon tielle ja joissa on vielä säilynyt sukuyhteiskunnalle ominainen järjestys tai sen jäänteitä, saattavat käyttää hyväkseen noita yhteisöomistuksen jäänteitä ja niitä vastaavia kansan tapoja tehokkaana keinona, jonka avulla ne voivat huomattavasti jouduttaa kehittymistään sosialistiseksi yhteiskunnaksi ja välttää suurimman osan niistä kärsimyksistä ja siitä taistelusta, joiden kautta meidän on viitoitettava tietä Länsi-Euroopassa. Kapitalistisen Lännen esimerkki ja aktiivinen tuki ovat toistaiseksi kuitenkin sen väistämättömänä edellytyksenä. Nuo jälkeenjääneet maat voivat lähteä tuolle lyhyemmälle kehitystielle vasta sitten, kun kapitalistinen talous tulee voitetuksi sen syntymämaassa ja niissä maissa, joissa se on saavuttanut kukoistuksensa, vasta sitten, kun jälkeenjääneet maat näkevät tuon esimerkin mukaan, »miten se tehdään», miten nykyaikaisen teollisuuden tuotantovoimat asetetaan yhteiskunnallisena omaisuutena koko yhteiskunnan palvelukseen. Sitten niiden menestys on kuitenkin taattu. Tämä ei koske yksin Venäjää, vaan myös kaikkia esikapitalistisella kehitysasteella olevia maita. Venäjällä tämä tulee olemaan silti suhteellisesti helpompaa, sillä osa perusväestöstä on jo maksanut kapitalistisen kehityksen älylliset tulokset, ja sen ansiosta siellä voidaan vallankumouksen kaudella suorittaa yhteiskunnan uudestijärjestäminen melkein samanaikaisesti kuin Lännessäkin.

Marx ja minä olemme jo sanoneet tästä 21. tammikuuta 1882 esipuheessa »Kommunistisen manifestin» Plehanovin venäjantämään painokseen. Kirjoitimme siinä:

»Mutta Venäjällä, samaan aikaan kun kapitalistinen keinottelu kehittyi kuumeisesti ja porvarillinen maanomistus vasta muodostuu, on enemmän kuin puolet maasta talonpoikien yhteisöomistuksessa. Nyt herää kysymys: voiko venäläinen kyläyhteisö, tuo tosin jo varsin rappeutunut maan alkukantaisen yhteisöomistuksen muoto, muuttua välittömästi maanomistuksen korkeimmaksi, kommunistiseksi muodoksi, vai täytyykö sen sitä ennen käydä läpi sama rappeutumisprosessi, jonka Lännen historiallinen kehitys on läpäissyt? Ainoa mahdollinen vastaus tähän kysymykseen on nykyään seuraava: jos Venäjän vallankumouksesta tulee merkki proletaarisen vallankumouksen alkamiselle Lännessä, niin että molemmat täydentävät toi-

siaan, silloin nykyinen venäläinen maan yhteisöomistus voi olla kommunistisen kehityksen lähtökohtana.»*

Ei pidä silti unohtaa, että mainittu venäläisen yhteisöomistuksen pitkälle mennyt rappeutuminen on siitä pitäen ottanut pitkän askeleen eteenpäin. Krimin sodan aikaiset tappiot ovat osoittaneet selvästi, että Venäjän on jouduttava teollista kehitystä. Lähinnä ovat tarpeen rautatiet, mutta niiden rakentaminen laajassa mitassa ei ole mahdollista ilman kotimaista suurteollisuutta. Ennakkoodellytyksenä suurteollisuuden syntymiselle oli niin sanottu talonpoikien vapautus; samaan aikaan sen kanssa Venäjällä alkoi kapitalistinen aikakausi ja niin ollen maan yhteisöomistuksen nopean hajoamisen aikakausi. Talonpoikien rasittavat lunastusmaksut ja suuret verot ja samalla pienten ja huonoimpien maaosuuksien myöntäminen heille johtivat kiertämättä siihen, että talonpojat joutuivat koronkiskureiden, enimmäkseen talonpoikaisyhteisön rikastuneiden jäsenten, pauloihin. Rautatiet avasivat monille entisille syrjäseuduille mahdollisuuden viedä tuottamansa vilja myyntimarkkinoille; mutta samoja teitä noille seuduille alettiin tuoda halpoja suurteollisuuden tuotteita, jotka syrjäyttivät talonpoikien siihen asti osittain omaan käyttöönsä ja osittain myytäväksi valmistamat käsiteollisuustuotteet. Ikivanhat taloussuhteet rikkoutuivat, alkoi yhteyksien katkeaminen, joka kaikkialla seuraa luontoistaloudesta rahatalouteen siirtymistä. Yhteisön jäsenten kesken ilmeni suurta varallisuuseroa, köyhät joutuivat rikkaiden orjiksi. Lyhyesti sanoen venäläinen yhteisö alkoi hajota sen samaisen rahatalouden tunkeutumisosprosessin seurauksena, joka oli Ateenassa vähän ennen Solonia johtanut ateenalaisen suvun hajoamiseen.** Solon saattoi tosin puuttumalla kumouksellisesti silloin vielä melko nuoreen yksityisöomistusoikeuteen vapauttaa velkaorjat mitätöntämällä yksinkertaisesti heidän velkansa. Hän ei kuitenkaan kyennyt herättämään henkiin muinaisateenalaista sukua, ja aivan samoin maailmassa ei ole voimaa, joka voisi entistää venäläisen yhteisön, kun sen rappeutumisprosessi on päässyt tiettyyn vaiheeseen. Sitä paitsi Venäjän hallitus on kieltänyt jakamasta maita uudelleen useammin kuin kerran 12 vuodessa siinä tarkoituksessa, että talonpoika vie-raantuisi yhä enemmän uudelleenjaosta ja alkaisi pitää itseään maapalstansa omistajana.

Marx puhui samaan tapaan jo 1877 eräessä Venäjälle lähettämässään kirjeessä***. Joku herra Žukovski, se sama, joka nykyään valtionpankin kassanhoitajana vahvistaa allekirjoituksellaan venäläiset setelit, kirjoitti jotakin Marxista »Vestnik Jevropyssa», toinen kirjailija**** esiintyi häntä vastaan »Otetšestvennyje Zapiskissa»²⁶¹. Tämän

* Ks. tätä julkaisua, 1. osa, s. 87. *Toim.*

** Ks. *F. Engels.* »Perheen, yksityisöomaisuuden ja valtion alkuperä», 5. painos. Stuttgart 1892, ss. 109—113 (ks. tätä julkaisua, 3. osa. *Toim.*).

*** Ks. *K. Marx.* Kirje »Otetšestvennyje Zapiski» lehden toimitukselle. *Toim.*

**** — *N. K. Mihailovski. Toim.*

viimeksi mainitun artikkelin korjaukseksi Marx kirjoitti »Zapiskin» toimittajalle kirjeen, joka pitkän aikaa kierteli Venäjällä ranskankielisen alkuperäiskappaleen käsinkirjoitetuina jäljennöksinä, ja siten se julkaistiin venäjännöksenä »Vestnik Narodnoi Voli» aikakauslehdessä 1886 Genèvessä ja myöhemmin Venäjällä.²⁶² Tämä kirje samoin kuin kaikki, mikä oli Marxin kynästä lähtöisin, sai osakseen suurta huomiota venäläisissä piireissä ja sitä tulkittiin hyvin monella tavalla: siksi esitän tässä pääpiirtein sen sisällön.

Ensi töikseen Marx kumoo »Otetšestvennyje Zapiskin» väitteen, että muka hänen samoin kuin venäläisten liberaalienkin mielestä Venäjällä ei ole sen kiireellisempää asiaa kuin talonpoikien yhteisöomistuksen hävittäminen ja pikainen siirtyminen kapitalismiin. Hänen lyhyt huomautuksensa Herzenistä Pääoman ensimmäisen painoksen lisäyksessä ei todista yhtään mitään. Tuossa huomautuksessa sanotaan: »Jos ihmissukua horjuttavan kapitalistisen tuotannon vaikutus Euroopan mantereella... tulee kehittymään samoin kuin tähän asti rinnan kansallisen sotakiikkeen, valtionvelkojen ja verojen paisuttamisen sekä hienostuneen sodankäyntitavan alalla käytävän kilpailun kanssa jne., niin lopulta taitaa tosiaan käydä välttämättömäksi Euroopan nuorentaminen ruoskan ja pakollisen kalmukkilaisveren siirron avulla, mitä niin vakavasti ennustaa puolivenäläinen, mutta täydellinen moskoviitti Herzen (huomautettakoon muuten, että tuo kaunokirjailija ei tehnyt »venäläistä kommunismia» koskevia löytöjään Venäjällä, vaan preussilaisen hallitusneuvoksen Haxthausenin teoksesta) (Pääoma, I osa, ensimmäinen saksankielinen painos, s. 763)²⁶³. Sitten Marx jatkaa: tämä kohta »ei missään tapauksessa voi olla avaimena katsomuksiini niiden ponnistusten suhteen» (edelleen alkuperäiskappaleessa on venäjänkielinen sitaatti) »joita venäläiset ovat tehneet löytääkseen isänmaalleen toisenlaisen kehitystien kuin se, jota myöten Länsi-Eurooppa on kulkenut ja kulkee» jne. — »Pääoman toisen saksankielisen painoksen loppusanoissa puhun 'suuresta venäläisestä tiedemiehestä ja arvostelijasta'» (Tšernyševskistä)* »syvällä kunnioituksella, jonka hän ansaitsee. Erinomaisissa artikkeleissaan tuo tiedemies tutkii kysymystä, pitäisikö Venäjän kapitalistiseen järjestelmään siirtyäkseen aloittaa kyläyhteisön hajottamisesta, kuten liberaalit taloustieteilijät haluavat, vai voiko se päinvastoin saada omakseen kaikki kapitalistisen järjestelmän antimet kehittämällä omia historiallisia edellytyksiään ja kokematta tuon järjestelmän tuottamia kärsimyksiä. Hän kannattaa jälkimmäistä ratkaisua.»

»Koska minulla ei muuten ole tapana jättää 'varaa arvailuille', niin lausun ajatukseni kiertelemättä. Voidakseni asiantuntemuksella päätellä Venäjän taloudellisesta kehityksestä olen perehtynyt venäjän kieleen ja sitten monien vuosien aikana tutkinut tätä aihetta koskevia virallisia ja muita julkaisuja. Olen tullut seuraavaan johtopäätökseen. *Jos Venäjä kulkee edelleenkin sitä tietä, jota se on kulkenut vuo-*

* Ks. tätä osaa, s. 81. *Toim.*

desta 1861, niin se menettää parhaan tilaisuuden, minkä historia on milloinkaan millekään kansalle suonut ja saa kokea kaikki kapitalistisen järjestelmän kohtalokkaat vastoinkäymiset.»*

Edelleen Marx selvittelee vielä muutamia arvostelijansa tekemiä virheitä; ainoassa tarkastelemaamme kysymystä koskevassa kohdassa sanotaan:

»Mitä siis arvostelijani löysi tuosta historiallisesta katsauksesta Venäjän suhteen.» (Kysymyksessä on pääoman alkuperäinen kasautuminen.) »Vain seuraavaa. Mikäli Venäjällä on pyrkimys muuttua kapitalistiseksi kansakunnaksi Länsi-Euroopan kansakuntien mallin mukaan — ja viime vuosina se on tehnyt paljon edetäkseen siihen suuntaan — se ei saavuta tavoitettaan muuttamatta ennakolta huomattavaa osaa talonpojistaan proletaareiksi; ja sen jälkeen, jouduttuaan jo kapitalistisen järjestelmän helmaan, se on alistuva sen armoittomiin lakeihin niin kuin muutkin jumalattomat kansat. Siinä kaikki.»

Marx kirjoitti näin vuonna 1877. Venäjällä oli silloin kaksi hallitusta: tsarihallitus ja salaliittolais-terroristien salaisen toimeenpanevan komitean hallitus²⁶⁴. Tuon toisen, salaisen hallituksen voima lisääntyi päivä päivältä. Tsaarin kukistuminen näytti olevan lähellä; Venäjän vallankumouksen olisi pitänyt kaataa koko Euroopan taantumuksen mahtavin tukipylväs, sen suuri vara-armeija ja antaa siten myös uusi voimakas sysäys Lännen poliittiselle liikkeelle luomalla sille lisäksi verrattomasti suotuisammat taisteluolosuhteet. Siksi ei ole ihme, että Marx neuvoo kirjeessään venäläisiä olemaan kiirehti-mättä kapitalismiin hyppäämisessä.

Venäjällä ei tapahtunut vallankumousta. Tsarismi sai voiton terrorismista, joka kyseisellä hetkellä jopa työnsi tsarismiin syliin kaikki »järjestyksestä pitävät» omistavat luokat. Niiden 17 vuoden aikana, jotka ovat kuluneet Marxin kirjeen kirjoittamisajasta, sekä kapitalismin kehitys että talonpoikaisyhteisön hajoaminen Venäjällä ovat ottaneet pitkän askeleen eteenpäin. Miten asiat ovat nyt, vuonna 1894?

Koska Krimin sodan tappioiden ja keisari Nikolai I:n itsemurhan jälkeen vanha tsaristinen despotia pysyi muuttumattomana, jäi vain yksi keino: mahdollisimman nopea siirtyminen kapitalistiseen teollisuuteen. Valtakunnan äärettömät lakeudet ja pitkäaikaiset siirrot sotanäyttämölle tuhosivat armeijan; tuo etäisyys oli hävitettävä strategisten rautateiden verkon avulla. Rautatiet taas merkitsevät kapitalistisen teollisuuden luomista ja alkeellisen maanviljelyksen kumouksellistamista. Toisaalta jopa maan kaukaisimpienkin osien maanviljelyksen tuotteet tulevat välittömään kosketukseen maailmanmarkkinoiden kanssa; toisaalta laajan rautatieverkon rakentaminen ja käyttö on mahdotonta ilman kotimaista teollisuutta, joka valmistaa kiskoja, vetureita, vaunuja jne. Suurteollisuuden *yhtä* alaa ei kuiten-

---

* Kursivointi Engelsin. *Toim.*

kaan voida luoda panematta sen rinnalla käyntiin koko järjestelmää; verrattain nykyaikainen tekstiiliteollisuus, joka jo aikaisemmin oli laskenut juurensa Moskovan ja Vladimirin kuvernementeissa sekä Baltian maissa, on saanut uutta nousun virikettä. Rautateiden ja tehtaiden rakentamista seurasi toimivien pankkien laajentaminen ja uusien perustaminen; talonpoikien vapautuminen maaorjuudesta aiheutti muuttoliikkeen vapauden, ja tällöin saatettiin odottaa, että sitä seuraa itsestään noiden talonpoikien huomattavan osan vapautuminen myös maanomistuksesta. Täten Venäjällä laskettiin lyhyessä ajassa kaikki kapitalistisen tuotantotavan perustat. Mutta samalla oli myös pantu kirves venäläisen talonpoikaisyhteisön juurille.

Nyt on hyödytöntä valitella sitä. Jos Krimin sodan jälkeen tsaarin despotia olisi korvattu aateliston ja virkavallan suoranaisherruudella, niin tuo prosessi olisi saattanut jonkin verran hidastua; jos nouseva porvaristo olisi päässyt valtaan, niin tuo prosessi olisi varmasti nopeutunut. Muodostuneissa olosuhteissa ei ollut muuta valinnan varaa. Samaan aikaan kun Ranskassa oli olemassa toinen keisarikunta ja samaan aikaan kun Englannissa kukoisti rehevänä kapitalistinen teollisuus, Venäjältä ei tosiaankaan olisi voitu vaatia, että se olisi talonpoikaisyhteisön perustalta suoraa päätä syöksynyt suorittamaan ylhäältä käsin valtiotalon uudistuksia. Jotakin piti tapahtuman. Ja tapahtui se, mikä niissä olosuhteissa oli mahdollista; kuten aina ja kaikkialla tavarantuotannon maissa, ihmiset toimivat enimmäkseen vain puolittietoisesti tai kerrassaan mekaanisesti, tietämättä mitä he tekivät.

Koitti kuitenkin uusi aikakausi, jolle Saksa pani alun, ylhäältä käsin suoritettavien vallankumousten kausi ja samalla sosialismin nopean kasvun kausi kaikissa Euroopan maissa Venäjä osallistui yleiseen liikkeeseen. Kuten saattoi odottaakin, siellä tuo liike muodostui päättäväksi rynnäköksi, jonka tarkoituksena oli tsaarin despotian kukistaminen sekä kansakunnan henkisen ja poliittisen kehityksen vapauttaminen. Usko talonpoikaisyhteisön ihmeittätekevään voimaan, siihen että sen uumenista saattoi ja piti tulla sosiaalinen uudestisyntyminen — usko josta Tšernyševskikään ei ollut täysin vapaa, kuten näimme — tuo usko teki tehtävänsä innoittaen ja antaen tarmoa sankarillisille venäläisille eturivin taistelijoille. Noita muutamaa sataa ihmistä, jotka saattoivat itseuhrautuvaisuudellaan ja uljuudellaan tsaarin yksinvaltiuden siihen tilaan, että se joutui jo miettimään antautumisen mahdollisuutta ja sen ehtoja — noita ihmisiä emme vedä edesvastuuseen siitä, että he pitivät venäläistä kansaansa sosiaalisen vallankumouksen valittuna kansana. Meidän ei ole silti suinkaan yhdyttävä heidän harhakuvitelmiinsä. Valittujen kansojen aika on häipynyt palaamattomiin.

Sillä aikaa kun tuo taistelu oli käynnissä, Venäjän kapitalismi kulki reippaasti eteenpäin ja tuli yhä lähemmäksi tavoitetta, jota terroristit eivät olleet onnistuneet saavuttamaan: pakottaa tsaarivalta antautumaan.

Tsaarivalta tarvitsi rahaa. Sitä tarvittiin paitsi hovin ylellisyyden, virkamiehistön ja ennen muuta armeijan ja lahjontaan perustuvan ulkopolitiikan tarkoituksiin myös erittäin kipeästi tsaarivallan surkean rahatalouden ja sitä vastaavan rautateiden rakentamisen alalla noudatetun järjettömän politiikan tarkoituksiin. Ulkomailla ei enää haluttu eikä voitu kattaa kaikkia tsaarin rahaston vajauksia; jouduttiin etsimään apua kotimaasta. Osa rautatieosakkeista jouduttiin myymään kotimaassa, samoin osa lainoista. Venäjän porvariston ensimmäisenä suurena voittona olivat rautatietoilumat, joiden perusteella osakkaat saisivat kaikki tulevat voitot ja valtio korvaisi kaikki tulevat tappiot. Sitten seurasivat teollisuuslaitosten perustamiseen myönnetty apurahat ja palkkiot sekä kotimaisen teollisuuden etuja ajaneet suojelutullit, joiden vuoksi monien tuotteiden tuonti kävi lopulta kerrassaan mahdottomaksi. Äärettömien velkojensa ja miltei kokonaan menettämänsä ulkomaisen luoton vuoksi Venäjän valtio joutui valtionrahaston suoranaista etua silmällä pitäen huolehtimaan kotimaisen teollisuuden keinotekoisesta juurruttamisesta. Se tarvitsi jatkuvasti kultaa ulkomaisten valtionvelkojensa korkojen maksamiseen. Mutta Venäjällä ei ollut kierrossa kultaa vaan ainoastaan paperiraha. Jokin määrä kultaa saatiin tullimaksuina, jotka perittiin vain kultana, mikä seikka muuten korotti nuo maksut 50 prosentilla. Suurin kultamäärä oli tuleva venäläisten raaka-aineiden yliviennistä ulkomaisten teollisuustuotteiden vähäisempään tuontiin verrattuna; Venäjän hallitus osti Venäjällä paperirahalla ulkomaisten ostajien asettamat vekselit tuon ylimäärän suuruudesta summasta ja sai niillä kultaa. Mikäli hallitus ei siis halunnut turvautua uusiin ulkomaisiin lainoihin ulkomaisten velkojensa korkojen maksamiseksi, sen oli huolehdittava Venäjän teollisuuden nopeasta kasvusta, jotta se pystyisi tyydyttämään kotimaisen kysynnän täydellisesti. Tästä johtui vaatimus, että Venäjän oli muututtava ulkomaista riippumattomaksi, omavaraiseksi teollisuusmaaksi; tästä johtuivat hallituksen kouristuksenomaiset ponnistukset Venäjän kapitalistisen kehityksen saattamiseksi huippuunsa muutamassa vuodessa. Ellei näin tapahtuisi, niin ei voitaisi muuta kuin kajota valtionpankkiin ja valtionrahastoon sotatarkoituksiin koottuun metallivarantoon tai tehdä valtiollinen vararikko. Kummassakin tapauksessa se merkitsisi Venäjän ulkopolitiikan romahdusta.

Oli ilmeistä, että tällaisten olosuhteiden vallitessa nuori venäläinen porvaristo piti valtiota täydellisesti käsissään. Valtion oli kaikissa tärkeissä talouskysymyksissä alistuttava porvariston tahtoon. Porvaristo sieti tsaarin ja hänen virkamiestensä despoottista itsevaltiutta ainoastaan siksi, että tämä itsevaltiutus, jota sitä paitsi voitiin lieventää lahjomalla virkamiehistöä, myönsi porvaristolle suuremmat takeet kuin jopa porvarillis-liberaalisessa hengessä toteutettavat muutokset, joiden seuraamuksia Venäjän nykyisen asiaintilan vallitessa ei kukaan voisi aavistaa ennakoita. Niinpä Venäjä muutuikin yhä nopeampaa vauhtia kapitalistiseksi teollisuusmaaksi, ta-

lonpoikaiston huomattava osa proletarisoitui ja vanha kommunistinen yhteisö hajosi.

En rupea arvioimaan, olisiko yhteisö säilynyt nykyään siinä määrin, että se voisi, kuten Marx ja minä toivoimme vielä 1882, tarpeen tullen, Länsi-Euroopassa tapahtuvan mullistuksen yhteydessä muutua kommunistisen kehityksen lähtökohdaksi. Jotta tuosta yhteisöstä jäisi jäljelle edes jotakin, Venäjällä on eittämättä kukistettava ennen muuta tsaristinen despotia ja suoritettava vallankumous. Venäjän vallankumous ei ainoastaan kisko kansakunnan enemmistöä, talonpoikia, heidän eristetyistä kylistään, jotka ovat heidän mir*, heidän maailmankaikkeutensa, se ei ainoastaan johdata talonpoikia laajalle areenalle, jolla he oppivat tuntemaan muuta maailmaa ja samalla itseään, tulevat ymmärtämään asemansa ja nykyisestä puutteesta vapautumisensa keinot — Venäjän vallankumous antaa myös uutta virikettä Lännen työväenliikkeelle, luo sille uudet, paremmat taisteluehdot ja jouduttaa siten nykyaikaisen teollisuusproletariaatin voittoa, jota ilman tämänpäiväinen Venäjä ei pysty enempää yhteisön kuin kapitalisminkaan perustalla suorittamaan yhteiskunnan sosialistista uudelleenjärjestelyä.

*Kirjoitettu tammikuun alkupuoliskolla
1894*

*Julkaistaan kirjan
tekstin mukaan*

Julkaistu kirjassa: F. Engels. »Internationales aus dem 'Volksstaat' (1871—1875)». Berlin 1894

---

* Alkuperäiskappaleessa on latinalaisin kirjaimin kirjoitettu venäläinen sana. *Toim.*

KARL MARX

BAKUNININ KIRJASTA
»VALTIOLAITOS JA ANARKIA»
TEHDYISTÄ MUISTIINPANOISTA²⁶⁵

»Esimerkiksi 'talonpoikainen alhaiso' (das gemeine Bauernvolk, der Bauernpöbel), joka kuten tunnettua ei ole marxilaisten suosiossa ja joka alhaisen sivistystasonsa vuoksi joutuu luultavasti kaupunkilais- ja tehdasproletariaatin johdettavaksi.»

Siis siellä missä talonpoikaisto on olemassa joukoittaisena maan yksityisomistajana, siellä missä se muodostaa jopa enemmän tai vähemmän huomattavan enemmistön, kuten kaikissa Länsi-Euroopan mannermaissa, siellä mistä se ei ole kadonnut tai missä maatyöläiset eivät ole tulleet sen tilalle, niin kuin Englannissa — siellä tapahtuu seuraavaa: joko talonpoikaisto muuttuu esteeksi ja aiheuttaa kaikkien työväenvallankumousten tappion, niin kuin se on tähän mennessä tehnyt Ranskassa, tai proletariaatin (sillä omistajatalonpoika ei kuulu proletariaattiin; se ei pidä itseään proletariaattiin kuuluvana edes silloinkaan, kun se asemansa puolesta kuuluu siihen) on hallituksen ominaisuudessa ryhdyttävä toimenpiteisiin, joiden tuloksena talonpoikien asema paranee välittömästi ja jotka siis kääntävät talonpoikaiston vallankumouksen puolelle; toimenpiteisiin, jotka alkiomuodossa helpottavat siirtymistä maan yksityisomistuksesta kollektiiviseen omistukseen siten, että talonpoika päätyisi siihen itse taloudellista tietä. Talonpoikaa ei kuitenkaan saa ällistyttää julistamalla esimerkiksi perintöoikeuden kiellon tai hänen omistuksensa lakkauttamisen; jälkimmäinen on mahdollista vain siellä, missä vuokraajakapitalisti on syrjäyttänyt talonpojan ja todellisesta maanviljelijästä on tullut samanlainen proletaari, palkkatyöläinen kuin on kaupunkilaistyöläinenkin ja hänen etunsa ovat siis *välittömästi* eivätkä välillisesti samat kuin tämänkin edut; semmitenkään ei saa lujittaa parselliomistusta laajentamalla parselleja siten, että suuret maatilat luovutettaisiin yksinkertaisesti talonpojille, niin kuin bakuninilaisessa vallankumousrynnäkössä.

»Tai jos tätä kysymystä katsotaan kansalliselta näkökannalta, niin, sano-

kaamme, saksalaisten kannalta slaavilaiset joutuvat siitä samasta syystä samantyyppiseen voitokkaan saksalaisen proletariaatin orjalliseen alamaisuuteen, jossa viimeksi mainittu on oman porvaristonsa suhteen.» (S. 278.)

Oppilasmaista pötyä! Perinpohjainen sosiaalinen vallankumous liittyy taloudellisen kehityksen tiettyihin historiallisiin olosuhteisiin; nämä ovat sen edellytyksiä. Vallankumous on siis mahdollinen ainoastaan siellä, missä kapitalistisen tuotannon rinnalla teollisuusproletariaatilla on ainakin huomattava sija kansanjoukkojen keskuudessa. Jotta sillä olisi edes jonkinlaisia voiton mahdollisuuksia, sen on pystyttävä *mutatis mutandis** tekemään talonpoikien hyväksi välittömästi ainakin saman verran kuin ranskalainen porvaristo teki vallankumouksensa aikana silloisen ranskalaisen talonpojan hyväksi. Erinomainen ajatus, että työläisten herruuteen sisältyy maataloustyön orjuuttaminen! Juuri siinä ilmeneekin herra Bakuninin salaisiin ajatus. Hän ei ymmärrä kerrassaan mitään sosiaalisesta vallankumouksesta ja tietää siitä vain poliittisia fraaseja. Hänellä ei ole käsitystäkään sen taloudellisista ehdoista. Koska kaikkiin tähän mennessä olemassaolleisiin talousmuotoihin, niin kehittyneisiin kuin kehittymättömiinkin, on sisältynyt työntekijän orjuutus (joko palkkatyöläisenä tai talonpoikana jne.), niin hän olettaa, että *perinpohjainen vallankumous* on mahdollinen yhtä hyvin noiden kaikkien talousmuotojen vallitessa. Enemmänkin! Hän haluaa, että kapitalistisen tuotannon taloudelliseen perustaan pohjautuva Euroopan sosiaalinen vallankumous tapahtuisi venäläisten tai slaavilaisten maanviljelijä- ja paimentolaiskansojen tasolla ja ettei se ylittäisi tuota tasoa, vaikka hän näkeekin, että *merenkulku* luo eroavuuden veljien kesken, mutta vain *merenkulku*, sillä se on kaikille poliitikoille tuttu eroavuus! Hänen sosiaalisen vallankumouksensa perustana on *tahto* eivätkä taloudelliset edellytykset.

Kirjoittanut K. Marx 1874 ja vuoden 1875 alussa

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

Julkaistu ensi kerran »Letopisi marksizma» aikakauslehden 11. n:o:ssa 1926

---

* — suorittamalla tarpeelliset muutokset. *Toim.*

KIRJEITÄ

MARX — LUDWIG KUGELMANNILLE

HANNOVER

Lontoo, 23. helmikuuta 1865

Hyvä ystävä!

Sain eilen kirjeenne, joka oli minusta hyvin mielenkiintoinen, ja vastaan tässä siihen kohdittain.

Ennen kaikkea haluan selittää Teille lyhyesti suhtautumistani *Lassalleen*. Silloin kun hän harjoitti agitaatiota, suhteemme katkesivat: 1. hänen tungettelevan itsekehuntansa vuoksi, johon hänellä samanaikaisesti liittyi minun ja muiden henkilöiden teosten häikäilemätön plagiointi, 2. siksi, että *tuomitsin jyrkästi* hänen *poliittisen* taktiikkansa, 3. siksi, että täällä Lontoossa, jo ennen kuin hän aloitti agitaationsa, selitin ja »todistin» hänelle seikkaperäisesti, että »*Preussin valtion*» välittömästi *socialistinen* sekaantuminen on järjettömyyttä. Minulle lähettämissään kirjeissä (vuosina 1848—1863) samoin kuin henkilökohtaisten tapaamistemme aikana hän ilmoitti aina olevansa minun edustamani puolueen kannattaja. Mutta heti kun hän tuli Lontoossa (vuoden 1862 lopussa) vakuuttuneeksi siitä, että minun kanssani hän ei voi pelata peliään, hän päätti esiintyä »työläisdiktaattorina» minua ja vanhaa puoluetta *vastaan*. Siitä huolimatta tunnustin hänen agitaatioansionsa, vaikka hänen lyhyen uransa lopussa jopa tuo agitaatiokin alkoi tuntua minusta entistä kaksimielisemmältä. Hänen äkillinen kuolemansa, vanha ystävyys, kreivitär Hatzfeldtin valituskirjeet, inho porvarilehtien *pelkurimaista hävyttömyyttä* kohtaan puhuessaan miehestä, jota ne hänen eläessään olivat niin pelänneet — kaikki se pakotti minut antamaan lyhyen lausunnon* halpamaista Blindiä vastaan (Hatzfeldt lähetti tuon lausunnon »*Nordsterniin*»²⁶⁶). Tämä lausunto ei kuitenkaan koskenut Lassallen toiminnan *sisältöä*. Samoista syistä ja toivossa, että voidaan poistaa ne ainekset, jotka minusta näyttivät vaarallisilta, minä ja Engels lupasimme avustaa »*Social-Demokrat*»¹³ lehteä

* K. Marx. »Brief an den Redakteur des 'Beobachters' zu Stuttgart».

(lehti julkaisi Perustamismanifestin* käännöksen ja lehden toivomuksesta kirjoitin Proudhonin kuoleman johdosta artikkelin hänestä**) ja saatuani Schweitzeriltä hänen toimituksensa tyydyttävän ohjelman annoin hänelle luvan mainita meidät avustajina. Takeena meille oli vielä se seikka, että W. Liebknecht oli toimituskunnan epävirallinen jäsen. Mutta kohta kuitenkin paljastui — käsiimme joutui todistuksia siitä — että todellisuuudessa Lassalle oli pettänyt puolueen. Hän oli tehnyt suoranaisen sopimuksen Bismarckin kanssa (turvaamatta samalla itseään tietysti millään takeilla). Syyskuun lopulla 1864 hänen piti matkustaa Hampuriin ja siellä (yhdessä hokio Schrammin ja preussilaisen poliisikytän Marrin kanssa) »pakottaa» Bismarck Schleswig-Holsteinin yhdistämiseen, so. julistamaan tuo yhdistäminen »työläisten» nimessä jne., josta hyvästä Bismarck lupasi yleisen äänioikeuden ja jonkinlaista sosialistista puoskarointia. Sääli, ettei Lassalle saanut näytellä tuota komediaa! Se olisi näyttänyt hänet niin naurettavassa valossa ja tyhmänä, että olisi tehnyt ainiaaksi lopun kaikista sentapaisista yrityksistä!

Lassalle joutui tuolle väärälle tielle siksi, että hän oli herra Miquelin kaltainen »reaalipoliitikko», joskin mittavampi ja suuremmin päämäärin. (Olen muuten jo aikoja sitten päässyt niin hyvin perille Miquelistä, että käsitän hänen esiintymisensä siten, että pienelle hannoverilaiselle asianajajalle Kansallisyhdistys²⁶⁷ on mainio väline saada äänensä kuuluviin Saksassa, oman suppean alueensa ulkopuolella, ja nostettuaan siten oman persoonansa »reaalisuutta» saada vastavaikutuksen kautta tunnustusta hannoverilaisessa kotimaassaan ja näytellä preussilaisen suojeluksen alaisena hannoverilaista Mirabeautta.) Samoin kuin Miquel ja hänen nykyiset ystävänsä ovat tarratuneet Preussin hallitsijaprinssin julistamaan »uuteen aikakautteen»²⁶⁸ voidakseen kytkeä itsensä ja Kansallisyhdistyksen »Preussin huippukerrokseen» ja samoin kuin he yleensäkin ovat kehittäneet »kansalaisylpeyttään» preussilaisessa suojeluksessa, niin aivan samoin myös Lassalle halusi näytellä proletariaatin markiisi Posaa Uckermarkilaisen Filip II²⁶⁹ aikana antaen Bismarckin esittää hänen ja Preussin kruunun välillä toimivan parittajan osaa. Hän vain jäljitteli Kansallisyhdistyksen herroja. Mutta samaan aikaan kun nämä kääntyivät porvariston etujen nimessä preussilaisen »taantumuksen» puoleen, hän puristi Bismarckin kättä proletariaatin etujen nimessä. Kansallisyhdistyksen herroilla oli siihen enemmän perusteita kuin Lassallella, koska porvaristo oli tottunut pitämään »realisina» vain aivan nenänsä edessä olevia etuja ja tämä luokka oli tosiasiallisesti solminut kaikkialla kompromissin jopa feodalisminkin kanssa, kun taas työväenluokan tuli jo luonnostaan olla rehellisen »vallankumouksellinen».

Sellaista kunnianhimoista ja teatraalista luonnetta kuin Lassalle

* Ks. tätä osaa, ss. 5—12. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 18—24. *Toim.*

(jota ei kuitenkaan voitu lahjoa sellaisilla antipaloilla kuin virat, pormestarin toimi jne.) viehätti hyvin suuresti ajatus, että Ferdinand Lassalle suorittaa välittömän urotyön proletariaatin hyväksi. Mutta tosiasiallisesti hän oli liian tietämätön sellaisen urotyön todellisten taloudellisten edellytysten suhteen suhtautuakseen kriittisesti itseensä! Toisaalta taas sen halpamaisen »*reaalipolitiikan*» seurauksena, jonka vuoksi Saksan porvaristo sieti vuosien 1849—1859 taantumusta ja katseli syrjästä kansan pettämistä, Saksan työläiset olivat siinä määrin »*demoralisoituja*», etteivät he voineet olla tervehtimättä moista markkinahuijarimaista pelastajaa, joka lupasi siirtää heidät yhdellä harppauksella luvattuun maahan!

Mutta palatkaamme siihen, mistä aloin puhua. Heti kun »Social-Demokrat» oli perustettu, kävi selville, että Hatzfeldtin muori haluaa vihdoinkin panna täytöntöön Lassallen »*testamentin*». Wagenerin (»*Kreuz-Zeitungista*»²⁷⁰) kautta hän piti yhteyttä Bismarckiin. Hän antoi viimeksi mainitun käytettäväksi Saksan yleisen työväenyhdistyksen²⁷¹, »*Social-Demokratin*» ym. »*Social-Demokratissa*» piti julistaa Schleswig-Holsteinin annektointia, yleensä tunnustaa Bismarckin suojelijaksi jne. Tuo mainio suunnitelma meni myttyyn siksi, että meillä oli Berliinissä ja »*Social-Demokratin*» toimituksessa Liebknecht. Vaikka minua ja Engelsiä ei miellyttänytkään lehden suunta — imarteleva Lassalle-kultti, Bismarckin aika ajoittainen liehittely jne., — niin oli kuitenkin tärkeämpää olla toistaiseksi virallisessa yhteydessä lehteen voidaksemme estää Hatzfeldtin muorin juonittelut ja työväenpuolueen lopullinen kompromettointi. Siksi näytimme *bonne mine à mauvais jeu**, vaikka yksityisesti kirjoitimme lakkaamatta »*Social-Demokratin*» toimitukselle, että heidän on käytävä Bismarckia vastaan yhtä kovaa taistelua kuin progressistejakin²⁷² vastaan. Me olimme kärsivällisiä silloinkin, kun pöyhkeä houkkio Bernhard Becker, joka oli ottanut todesta Lassallen testamentin mukaan perimänsä merkityksen, juonitteli *Kansainvälistä työväenliittoa vastaan*.

Mutta herra Schweitzerin kirjoitukset »*Social-Demokratissa*» kävivät yhä bismarckilaisemmiksi. Olin jo ennemmin kirjoittanut hänelle, että progressisteja voidaan *pelotella* »liittokysymyksessä»²⁷³, mutta että *Preussin hallitus ei milloinkaan eikä millään* suostu kokonaan kumoamaan liittoja koskevia lakeja, sillä se löisi aukon virkavaltaisuuteen, johtaisi kansalaisyhteisyyksien myöntämiseen työläisille, palkollissäännön²⁷⁴ kumoamiseen, aatelisten maaseudulla käyttämän raipparangaistuksen lopettamiseen jne. jne., mitä Bismarck ei koskaan salli ja mikä yleensä on yhteensovittamaton preussilaisen *virkavaltaisen* valtion kanssa. Lisäsin, että jos edustajakamari hylkää liittoja koskevat lait, niin hallitus kuittaa asian *fraaseilla* (esimerkiksi sellaisilla, että sosiaalinen kysymys vaatii »syvällisempiä» toimenpiteitä jne.) pitääkseen nuo lait voimassa. Ja niin tapahtui-

* — tyytyväistä naamaa huonossa pelissä. *Toim.*

kin. Mutta mitä teki herra Schweitzer? Hän kirjoitti Bismarckia puolustavan artikkelin ja käytti koko sankarillisen urhoutensa sellaisia äärettömän pieniä suureita kuin Schulzea, Faucheria ym. vastaan.

Ajattelen, että Schweitzerillä ym. on *rehelliset* tarkoitukset, mutta he ovat »*reaalipoliitikkoja*». He haluavat ottaa huomioon *vallitsevat* olot eivätkä halua luovuttaa »*reaalipoliitiikan*» *erioikeuksia* herra Miquelille ja Kumpp. (Viimeksi mainitut haluavat nähtävästi säilyttää erioikeutensa yhteistyössä Preussin hallituksen kanssa.) He tietävät, että työväenlehdistö ja työväenliike ovat Preussissa (ja siis myös muualla Saksassa) olemassa vain poliisin luvalla. Siksi he haluavat ottaa olot sellaisina kuin ne ovat, eivät tahdo ärsyttää hallitusta jne., aivan samalla tavalla kuin meidän »*tasavaltalaiset*» reaalipoliitikkomme »*ottavat vastaan*» *keisarin* Hohenzollerneista. Mutta kun minä en ole »*reaalipoliitikko*», niin katsoin välttämättömäksi ilmoittaa julkisesti yhdessä Engelsin kanssa (kohta voitte lukea tämän ilmoituksen yhdestä tai toisesta lehdestä), että kieltäydymme »*Social-Demokratin*» avustamisesta.

Siitä myös näette, miksi en tällä haavaa voi tehdä *mitään* Preussissa. Sikäläinen hallitus kieltäytyi suoranaisesti palauttamasta minulle Preussin kansalaisen oikeuksia.²⁷⁵ Minun annettaisiin harjoittaa siellä *agitaatiota* vain siinä tapauksessa, jos se tapahtuisi herra von Bismarckille otollisessa muodossa.

Sata kertaa mieluummin harjoitan agitaatiotani täällä *Kansainvälisen liiton* kautta. Siten vaikuttamme *Englannin* proletariaattiin välittömästi, ja sillä on mitä tärkein merkitys. Nykyisin keskitämme tarmomme kysymykseen yleisestä äänioikeudesta, jolla on täällä tietenkin *aivan toinen merkitys* kuin Preussissa.⁴²

Yleensä tämän Liiton menestys täällä, Pariisissa, Belgiassa, Sveitsissä ja Italiassa on *ylittänyt kaikki odotukset*. Vain Saksassa minua vastaan toimivat tietysti Lassallen seuraajat, jotka: 1. perin tyhmästi pelkäävät vaikutuksensa menettämistä; 2. tietävät, että minä vastustan avoimesti sitä, mitä saksalaiset nimittävät »*reaalipoliitikaksi*». (Se on sellaista »*reaalisuutta*», joka jättää Saksan kauaksi jälkeen kaikista sivistysmaista.)

Koska jokainen, joka lunastaa šillingillä jäsenkirjan, voi tulla liiton jäseneksi; koska ranskalaiset (ja samoin belgialaiset) ovat valinneet tämän yksilöllisen jäsenyyshäytömuodon, kun laki kieltää heitä liittymästä meihin »*assosiaationa*»; koska Saksassa on asia aivan samoin — päätin nyt ehdottaa Saksan eri paikkakunnilla oleville ystäväilleni, että he perustaisivat kaikkialla pieniä yhdistyksiä, yhdenkään jäsenhankkisi itselleen englantilaisen jäsenkirjan. Koska englantilainen yhdistys on *legaalinen*, tämä menetelmä ei kohtaa esteitä Ranskassakaan. Toivon hartaasti, että Tekin yhdessä Teitä lähimpänä olevien henkilöiden kanssa ottaisitte tällä tavalla yhteyden Lontooseen...

MARX — LUDWIG KUGELMANNILLE

HANNOVER

Lontoo, 9. lokakuuta* 1866

...Olin hyvin huolissani Genèven ensimmäisestä kongressista,^{20*} mutta vastoin odotustani se meni yleensä hyvin. Sen vaikutus Ranskassa, Englannissa ja Amerikassa ylitti kaikki odotukset. Minä en voinut enkä halunnut matkustaa kongressiin, mutta kirjoitin Lontoon edustajien ohjelman**. Rajoitin sen tarkoituksellisesti sellaisiin kohtiin, joiden pohjalla työläiset voivat päästä välittömästi yhteisymmärrykseen ja toimia yhdessä ja jotka antavat välitöntä virikettä ja sysäyksen luokkataistelun vaatimuksille ja työläisten järjestämiselle luokaksi. Pariisilaisherrojen pää on ahdettu täyteen tyhjämpäiväisiä proudhonilaisia fraaseja. He lörpöttelevät tieteestä, mutta itse eivät tiedä mitään. He suhtautuvat yliolkaisesti jokaiseen *vallankumoukselliseen*, so. itse luokkataistelusta johtuvaan, tekoon, jokaiseen keskitettyyn yhteiskunnalliseen liikkeeseen, so. sellaiseen, jota voidaan käydä myös *poliittisin keinoin* (kuten esimerkiksi työpäivän *lainsäädännöllinen* lyhentäminen). *Vapauden* ja *antigouvernementalism*in tai kaikelle auktoriteetille vihamielisen individualismin *varjolla* nuo herrat, jotka 16 vuoden ajan ovat aivan rauhallisia sietäneet ja edelleen sietävät kaikkein häpeällisintä despotismia, julistavat asiallisesti vain proudhonilaisesti idealisoitua tavallista porvarillista taloutta! Proudhon aiheutti tavatonta vahinkoa. Alussa hänen näennäinen arvostelunsa ja se, että hän oli näennäisesti utopistien vastakohta (itse hän on pikkuporvarillinen utopisti, kun taas sellaisten miesten kuin Fourier'in ja Owenin ym. utopioissa on aavistusta uudesta maailmasta ja fantastinen kuvaus siitä), valtasivat ja lumosivat »loistavan nuorison», ylioppilaat, sitten työläiset, varsinkin pariisilaiset, jotka työskennellen ylellisyysesineiden tuotannossa ovat itsekään sitä tajuamatta hyvin persoja vanhalle rihkamalle. Nuo valistumattomat, turhamaiset, vaateliaat, suulaat ja valheellista paatosta täynnä olevat miehet olivat vähältä tarvella kaiken saavuttuaan kongressiin niin lukuisana joukkona, ettei se lainkaan vastannut heidän jäsenmääräänsä. Selostuksessa ruoskin heitä nimeämättä heitä suoraan.

Suurta tyydytystä minulle tuotti Amerikan työväen edustajakokous, joka pidettiin samaan aikaan Baltimoressa.⁴¹ Siellä oli tunnuksena järjestäytyminen taisteluun pääomaa vastaan, ja merkillistä on, että suurin osa Genèveä varten laatimistani vaatimuksista esitettiin työläisten varman vaiston ansiosta aivan samoin sielläkin.

Täkäläinen reformiliike, jonka Keskusneuvostomme herätti eloon

---

* Alkuperäiskappaleessa virheellisesti: »marraskuuta». *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 66—73. *Toim.*

(*quorum magna pars fui**), on nyt kasvanut valtaviin mittoihin ja käy vastustamattomaksi.⁴² Pysyttelin koko ajan kulissien takana enkä ole enää huolissani, koska asia on lähtenyt sujumaan...

Kirjoitettu saksaksi

MARX — LUDWIG KUGELMANNILLE

HANNOVER

Lontoo, 11. heinäkuuta 1868

...Mitä »Centralblattiin»²⁷⁶ tulee, niin artikkelin kirjoittaja tekee minulle mitä suurimman myönnytyksen sanoessaan, että jos yleensä arvolla jotain tarkoitetaan, niin täytyy yhtyä minun johtopäätöksiini. Tuo onneton ei näe, että vaikkei kirjassani olisi lainkaan lukua »arvosta»⁴⁷, niin esittämäni reaalisten suhteiden analyysi sisältää tiedot ja todisteet todellisista arvosuhteista. Löppöttely arvo-käsitteen todistamisen välttämättömyydestä perustuu yksinomaan siihen, ettei olla lainkaan selvillä kyseisestä aiheesta eikä liioin tieteen metodista. Lapsikin tietää, että jokainen kansakunta kuolisi nälkään, jos se keskeyttäisi työnteon vaikkapa vain muutamaksi viikoksi, vuodesta puhumattakaan. Yhtä tunnettua on, että erilaisten tarpeiden paljoutta vastaavaa tuotteiden määrää varten tarvitaan moninainen ja paljoudeltaan tietty määrä yhteiskunnallista kokonaistyötä. On itsestään selvää, ettei *tietty* yhteiskunnallisen tuotannon *muoto* voi missään tapauksessa lakkauttaa tätä yhteiskunnallisen työn määräsuhteisen *jakautumisen välttämättömyyttä*; muuttua voi vain *sen ilmenemismuoto*. Luonnon lakeja ei yleensä voida lakkauttaa. Muuttua voi, erilaisista historiallisista ehdoista riippuen, vain noiden lakien *ilmenemismuoto*. Tuon työn suhteellisen jakautumisen ilmenemismuotona yhteiskuntatilassa, jossa yhteiskunnallisen työn yhteys on olemassa yksilöllisten työtuotteiden *yksityisenä vaihtona*, on juuri noiden tuotteiden *vaihtoarvo*.

Tieteen tehtävänä on nimenomaan osoittaa, miten arvolaki ilmenee. Jos siis haluttaisiin »selittää» kerralla kaikki ilmiöt, jotka näyttävät olevan ristiriidassa lain kanssa, pitäisi antaa tiede *ennen* tiedettä. Ricardon virhe on juuri siinä, että ensimmäisessä arvoa käsittelevässä luvussa³⁸ kaikki mahdolliset kategoriat, jotka pitää ensin johtaa, hän olettaa *annetuiksi* todistaakseen niiden olevan täysin arvolain mukaisia.

Toisaalta *teorian historia* tietysti todistaa, kuten olette aivan oikein huomauttaneet, että käsitys arvosuhteesta *on ollut aina sama*, se on ollut vain selvempi tai hämäämpi, enemmän harhakuvitelmiin kietoma tai tieteellisesti varmempi. Koska ajatteluprosessikin joh-

* — minunkaan osuuteni ei siinä ole vähäinen (*Vergilius*. »Aeneis», toinen kirja). *Toim.*

tuu tietyistä suhteista, koska se on *luonnonprosessi*, niin todella ta-
jullinen ajattelu voi olla vain samaa ja eroaa vain kypsyydeltään,
kehittyneisyydeltään, siis myös ajatteluelimen kehittyneisyyden puo-
lesta. Kaikki muu on pötyä.

Vulgaarilla taloustieteilijällä ei ole vähäisintäkään käsitystä
siitä, että todelliset, jokapäiväiset vaihtosuhteet ja arvosuureet *eivät*
voi olla *välittömästi identtisiä*. Porvarillisen yhteiskunnan koko
olemuksena on juuri se, että siinä ei ole olemassa a priori mitään
tietoista yhteiskunnallisen tuotannon sääntelyä. Järkevä ja luon-
nollisesti välttämätön ilmenee vain sokeasti toimivana keskiarvona.
Mutta vulgaari taloustieteilijä luulee tekevänsä suuren keksinnön,
kun hän sen sijaan, että paljastaisi esineiden sisäisen yhteyden, väit-
tää tärkeän näköisenä, että ilmiössä esineet näyttävät toisenlaisilta.
Itse asiassa hän pöyhkeilee sillä, että pitää kiinni näennäisyydestä
ja luulee sitä lopulliseksi. Mutta mitä varten silloin yleensä tarvi-
taan tiedettä?

Mutta tämän takana piilee vielä muutakin. Kun on käsitetty
asioiden yhteys, luhistuu koko teoreettinen usko vallitsevan järjes-
tyksen pysyvään välttämättömyyteen, luhistuu jo ennen kuin se
hajoaa käytännössä. Siis tässä jo hallitsevien luokkien ehdoton etu
vaatii mielettömän sekasotkun ikuistamista. Ja mistäpä muusta
maksettaisiin löpötteleville sykofanteille, jotka lyövät valttia tie-
teessä ainoastaan sillä, että kansantaloustieteessä yleensä on ajat-
teleminen kiellettyä?

Mutta satis superque*. Tämä osoittaa joka tapauksessa, miten
kovin nuo porvariston papit ovat rappeutuneet: työläiset ja jopa
tehtailijat ja kauppiaatkin ovat ymmärtäneet kirjani** ja saaneet
siitä selvän, mutta nämä »*kirjanoppineet*» (!) valittavat, että asetan
heidän ymmärrykselleen kohtuuttomia vaatimuksia...

Kirjottettu saksaksi

MARX — LUDWIG KUGELMANNILLE

HANNOVER

Lontoo, 12. huhtikuuta 1871

...Eilen saimme vähemmän lohduttavan tiedon, että Lafargue
(ei Laura) on nykyisin Pariisissa.

Jos katsahdat teokseni »Brumairekuun kahdeksastoista»*** viimeis-
tä lukua, niin näet, että julistan Ranskan vallankumouksen seuraavaksi
ponnistukseksi: virkavaltais-sotilaallista koneistoa ei saa siir-
tää käsistä toisiin, kuten tähän saakka on tehty, vaan se pitää *murskata*.

* — riittää, liikaakin. *Toim.*

** *K. Marx*. Pääoma. *Toim.*

*** Ks. tätä julkaisua, I. osa, ss. 429—441. *Toim.*

ja nimenomaan se on jokaisen todella kansanvallankumouksen ennakkoehto mannermaalla. Juuri sellainen onkin sankarillisten pariisilaisten toveriemme yritys. Millaista joustavuutta, millaista historiallista aloitteellisuutta, millaista uhrautuvaisuutta nuo pariisilaiset osoittavatkaan! Sen kuusikuukautisen nälän ja hävityksen jälkeen, jonka aiheuttajana on ollut paljon suuremmissa määrin sisäisen kavallus kuin ulkoinen vihollinen, he nousevat kapinaan preussilaisten pistinten edessä aivan kuin sotaa Ranskan ja Saksan välillä ei olisikaan, aivan kuin vihollinen ei olisikaan vielä Pariisin porteilla! Historiassa ei ole vielä esimerkkiä tuollaisesta sankaruudesta! Jos heidät voitetaan, niin syynä siihen ei ole mikään muu kuin heidän »jalomielisyytensä». Olisi pitänyt lähteä heti Versaillesiin, kun Vinoy ja hänen jälkeensä myös Pariisin kansalliskaartin taantumuksellinen osa oli paennut Pariisista. Tilaisuus jätettiin käyttämättä omantunnontarkkuuden vuoksi. Ei haluttu aloittaa kansalais-sotaa, aivan kuin epäsiiköhirviö Thiers ei olisi jo aloittanut sitä yrittäessään aseistariisua Pariisiin! Toinen virhe: Keskuskomitea luopui liian aikaisin valtuuksistaan jättääkseen paikkansa Kommuunille. Taaskin turhantarkan »rehellisyyden» vuoksi! Olipa miten tahansa, nykyinen Pariisin kapina — siinäkin tapauksessa, että vanhan yhteiskunnan sudet, siat ja halpamaiset hurtat tukahduttavat sen — on puolueemme mainehikkain uroteko kesäkuun kapinan aikojen jälkeen. Vertailtakoon näihin taivaita rynnäköimään valmiisiin pariisilaisiin saksalais-preussilaisen pyhän Rooman valtakunnan renkejä ja tuon valtakunnan vedenpaisumuksen aikaisia naamiaisaisia, joista haiskahtaa kasarmilta, kirkolta, junkkerihengeltä ja kaikkein eniten filisterimäisyydeltä.

Asiasta toiseen. Louis Bonaparten kassasta välittömästi annettuja avustuksia koskevien asiakirjojen *virallisessa julkaisussa* on mainittu, että *Vogt* on saanut vuoden 1859 elokuussa 40 000 frangia! Tiedotin tästä Liebknechtille, jotta sitä voitaisiin käyttää hyväksi vastaisuudessa.

Voit lähettää minulle Haxthausenia,²⁷⁷ sillä viime aikoina olen saanut ehjinä erilaisia kirjasia ym. jopa Pietaristakin enkä vain Saksasta.

Kiitokset erilaisten sanomalehtien lähettämisestä (pyydän lähettämään niitä enemmän, sillä aion kirjoittaa jotain Saksasta, valtiopäivistä ym.).

Kirjoitettu saksaksi

MARX — LUDWIG KUGELMANNILLE

HANNOVER

[Lontoo] 17. huhtikuuta 1871

Kirjeesi sain. Nykyisin minulla on kädet täynnä työtä. Siksi kirjoitan vain muutaman sanan. Minulle on aivan käsittämätöntä, kuinka voit verrata pikkuporvarillisia vuoden 1849 kesäkuun 13.

päivän tapaisia mielenosoituksia²⁷⁸ ym. taisteluun, jota nykyisin käydään Pariisissa.

Maailemanhistoriaa olisi tietysti hyvin helppo luoda, jos taisteluun ryhdyttäisiin vain ehdolla, että on olemassa ehdottoman otolliset mahdollisuudet. Toisaalta historia olisi luonteeltaan hyvin mystillistä, jos »sattumilla» ei olisi mitään osuutta. Nuo sattumat kuuluvat itse tietysti elimellisenä osana kehityksen yleiseen kulkuun ja tulevat saatetuiksi tasapainoon muilla sattumilla. Mutta nopeistuminen ja hidastuminen riippuvat suuresti noista »sattumista», joiden joukossa esiintyy sellainenkin »sattuma» kuin niiden henkilöiden luonne, jotka ovat alusta liikkeen johdossa.

Ratkaisevaa epäotollista »sattumaa» ei tällä kertaa pidä missään tapauksessa etsiä Ranskan yhteiskunnan yleisistä oloista, vaan siitä, että preussilaiset ovat Ranskassa, aivan Pariisiin edustalla. Pariisilaiset tiesivät sen vallan hyvin. Sen tiesivät myös versaillesilaiset porvarilurjukset. Juuri sen vuoksi he asettivatkin pariisilaisille vaihtoehdon: joko otettava vastaan taisteluhaaste tahi antauduttava taistelutta. Työväenluokan demoralisaatio viimeksi mainitussa tapauksessa olisi ollut paljon suurempi onnettomuus kuin miten monen »johtajan» tuhoutuminen hyvänsä. Työväenluokan taistelu kapitalistiluokkaa ja sen valtiota vastaan on astunut Pariisiin Kommuunin ansiosta uuteen vaiheeseen. Päättykönpä asia tällä kertaa välittömästi miten hyvänsä, uusi maailmanhistoriallisen merkityksen omaava lähtökohta on kuitenkin valloitettu.

Kirjoitettu saksaksi

MARX — FRIEDRICH BOLTELLE

NEW YORK

[Lontoo] 23. marraskuuta 1871

...*Internationaali* perustettiin, jotta olisi voitu korvata sosialistiset ja puolisosialistiset lahkot työväenluokan todellisella taistelujärjestöllä. Alkuperäiset säännöt ja Perustamismanifesti* viittaavat heti siihen. Toisaalta *Internationaali* ei olisi voinut lujittua, ellei historian kulku olisi jo murskannut lahkolaisuutta. Sosialistisen lahkolaisuuden kehitys ja todellisen työväenliikkeen kehitys ovat aina kääntäen verrannollisia keskenään. Lahkot ovat puolustettavissa (historiallisesti) siihen saakka, kunnes työväenluokka ei ole vielä kypsytynyt itsenäistä historiallista liikettä varten. Heti kun se saavuttaa sellaisen kypsyyden, kaikki lahkot muuttuvat asiallisesti taantumuksellisiksi. *Internationaalin* historiassa on muuten toistunut se sama, mikä ilmenee historiassa kaikkialla. Vanhentunut

---

* Ks. tätä osaa, ss. 5—12. *Toim.*

pyrkii palautumaan ja lujittamaan asemiaan vastasyntyneiden uusien muotojen puitteissa.

Internationaalinen historia on samoin ollut *Pääneuvoston herkeämättönty taistelua* lahkokuntia ja harrastelijamaisia kokeiluja vastaan. Ne ovat pyrkineet saamaan jalansijaa itse Internationaalisen sisällä työväenluokan todellista liikettä vastaan. Tuota taistelua käytiin *kongresseissa* ja vielä enemmän Pääneuvoston ja eri jaostojen välisissä salaisissa neuvotteluissa.

Kun proudhonilaiset (mutuelistit²⁷⁹) olivat Pariisissa Liiton perustajien joukossa, niin oli luonnollista, että ensimmäisinä vuosina he olivat Pariisissa liikkeen johdossa. Myöhemmin siellä tietysti muodostui heidän vastapainokseen kollektivistisia, positivistisia ja muita ryhmiä.

Saksassa oli lassallelaisten klikki. Olin itse kahden vuoden ajan kirjeenvaihdossa kuulun Schweitzerin kanssa ja todistin hänelle kumoamattomasti, että lassallelainen järjestö on yksinkertaisesti lahkolaisjärjestö ja sellaisena vihamielinen *todellisen* työväenliikkeen organisaatiolle, johon Internationaali pyrkii. Mutta hänellä oli omat »perusteensa» olla sitä ymmärtämättä.

Vuoden 1868 lopulla *Internationaaliin* liittyi venäläinen Bakunin tarkoituksenaan luoda sen sisälle *toinen, hänen johtonsa alainen, »Sosialistisen demokratian allianssi»* niminen *Internationaali*. Bakunin, mies, jolla ei ollut ensinkään teoreettisia tietoja, piti oikeutenaan edustaa tässä erikoisessa järjestössä Internationaalista *tieteellistä* propagandaa ja tahtoi tehdä sen tämän toisen, *Internationaalista sisällä olevan, Internationaalista* erikoisalaksi.

Hänen ohjelmanaan oli kaikkialta pinnallisesti irralleen kiskaitun sekoitus — *luokkien yhdenvertaisuus* (!), *perintöoikeuden kumoaminen* yhteiskunnallisen liikkeen *lähtökohtana* (saintsimonilaista pötyä), *ateismi*, joka tuli säätää Internationaalista jäsenille *dogmina*, jne. ja tärkeimpänä dogmina (*proudhonilaisittain*) *oli pidättyminen poliittiseen liikkeeseen osallistumisesta*.

Tuo lastensatu sai myötämöelisen vastaanoton (ja tietysti määrin saa osakseen kannatusta vielä nykyisinkin) Italiassa ja Espanjassa, joissa työväenliikkeen reaaliset edellytykset ovat vielä vähän kehittyneitä, ja myös eräiden turhamaisten, kunnianhimoisten ja tehjien doktriinäärien keskuudessa romaanisissa Sveitsissä ja Belgiassa. Herra Bakuninille hänen doktriininsa (Proudhonilta, Saint-Simonilta ym. otetuista palasista muodostettu sekasotku) oli ja on toisarvoinen seikka, vain hänen persoonansa ylistämisen keino. Ja joskin hän teoreettisessa suhteessa on nolla, niin juonittelijana hän on oikeassa elementissään.

Pääneuvosto joutui vuosikautia käymään taistelua tuota salaliittoa vastaan (joka tietysti määrin sai kannatusta ranskalaisilta proudhonilaisilta, erittäinkin *Etelä-Ranskassa*). Lopulta Pääneuvosto antoi konferenssin päätöslauselmilla — 1, 2 ja 3, IX, XVI ja XVII — kauan valmistellun iskun.²⁸⁰

On itsestään selvää, että Pääneuvosto ei ryhdy tukemaan Amerikassa sitä, mitä vastaan se taistelee Euroopassa. Päätöslauselmat 1, 2, 3 ja IX antavat nyt New Yorkin komitealle laillisen asean, jotta se voi tehdä lopun kaikkinaisesta lahkolaaisuudesta ja harrastelijaryhmistä ja tarpeen vaatiessa erottaa ne...

Työväenluokan poliittisen liikkeen lopullisena päämääränä on tietenkin poliittisen vallan valtaaminen tälle luokalle, mutta sitä varten on tietysti tarpeen työväenluokan ennakkojärjestyminen, joka on saavuttanut tietyn kehitysasteen ja joka kasvaa työväenluokan taloudellisesta taistelusta.

Mutta toisaalta taas kaikkinaisen liike, jossa työväenluokka esiintyy hallitsevia luokkia vastaan *luokkana* ja pyrkii voittamaan ne painostamalla ulkoa käsin, on poliittista liikettä. Niinpä esimerkiksi yritys pakottaa lakoilla ym. yksityiset kapitalistit jollain tehtaalla tai jopa jollain tuotantoalallakin lyhentämään työaikaa on pelkkää taloudellista liikettä; sitä vastoin liike, jonka tarkoituksena on pakottaa säättämään *laki* 8-tuntisesta työpäivästä jne., on *poliittista* liikettä. Ja näin muodoin työläisten hajanaisista taloudellisista liikehtimisistä kasvaa kaikkialla *poliittinen* liike, so. *luokan* liike, luokan, joka pyrkii ajamaan etunsa läpi yleisessä muodossa, so. sellaisessa muodossa, joka on velvoittava koko yhteiskunnalle. Joskin nuo liikkeet edellyttävät tiettyä ennakkojärjestymistä, niin toisaalta ne ovat yhtä suuressa määrin myös tuon järjestymisen edistämisen keino.

Siellä, missä työväenluokka ei ole vielä riittävästi kehittänyt järjestöään voidakseen aloittaa ratkaisevan hyökkäyksen kollektiivista valtaa, so. hallitsevien luokkien poliittista valtaa vastaan, siellä työväenluokkaa on joka tapauksessa valmistettava tähän hyökkäykseen harjoittamalla vakinaisesti agitaatiota tuota valtaa vastaan ja asennoitumalla vihamielisesti valtaapitävien luokkien politiikan suhteen. Päinvastaisessa tapauksessa työväenluokka pysyy niiden leikkikaluna, kuten syyskuun vallankumous Ranskassa²⁶¹ osoitti ja kuten osoittaa tietyissä määrin se peli, jota herra Gladstone ja Kump. ovat onnistuneet pelaamaan tähän asti Englannissa.

Kirjottettu saksaksi

ENGELS — THEODOR CUNOLLE

MILANO

Lontoo, 24. tammikuuta 1872

...Bakunin, joka vuoteen 1868 asti oli juonitellut Internationaalista vastaan, liittyi sitten siihen kärsittyään tappion Bernin rauhan-kongressissa²⁰⁶ ja alkoi heti järjestää *Internationaalin sisällä* salaliittoja Pääneuvostoa vastaan. Bakuninilla on omalaatuinen teoria, se on proudhonismin ja kommunismin sekoitusta, ja oleellisinta

siinä on se, että pääpahana, mikä pitää hävittää, hänen mielestään ei ole pääoma eikä siis myöskään kapitalistien ja palkkatyöläisten välinen luokkavastakohtaisuus, joka on syntynyt yhteiskunnallisen kehityksen tuloksena, vaan *valtio*. Samaan aikaan kun sosialidemokraattiset työläisjoukot suurimmalta osaltaan ovat samaa mieltä kanssamme siitä, että valtiovalta ei ole mitään muuta kuin organisaatio, jonka valtaapitävät luokat — maanomistajat ja kapitalistit — ovat luoneet itselleen yhteiskunnallisten erioikeuksiensa puolustamiseksi, Bakunin väittää, että pääoman on luonut *valtio*, että kapitalisti omistaa pääomansa *vain valtion armosta*. Koska siis valtio on pääpaha, niin on ennen kaikkea hävitettävä valtio, ja silloin pääoma lentää itsestään hornan tuuttiin. Me taas sanomme päinvastoin: hävittääkää pääoma — harvojen suorittama kaikkien tuotantovälineiden anastaminen — niin silloin luhistuu itsestään myös valtio. Ero on oleellinen: valtion lakkauttaminen ilman edelläkävypää yhteiskunnallista kumousta on järjettömyys; mutta pääoman hävittäminen — se *juuri onkin* yhteiskunnallinen kumous ja siihen sisältyy koko tuotantotavan uudistaminen. Mutta koska Bakuninin mielestä valtio on pääpaha, niin ei saa tehdä mitään, mikä voisi pitää pystyssä valtiota, olkoon se sitten tasavalta, monarkia tai mikä muu valtio hyvänsä. Siitä — *täydellinen pidättyminen kaikesta politiikasta*. Poliittinen teko, varsinkin vaaleihin osallistuminen, on periaatteen pettämistä. Pitää harjoittaa propagandaa, mustata valtiota, järjestäytyä, ja kun vihdoin on saatu omalle puolelle *kaikki* työläiset, siis enemmistö, silloin loppujen lopuksi hävitetään kaikki valtionlaitokset, lakkautetaan valtio ja sen paikalle tulee Internationaalinen organisaatio. Tämän suurenmoisen teon nimi, jolla laskeetaan pohja tuhatvuotiselle valtakunnalle, on *sosiaalinen likvidointi*.

Kaikki tuo kuulostaa tavattoman radikaaliselta ja niin yksinkertaiselta, että sen voi oppia ulkoa viidessä minuutissa — juuri sen vuoksi tuo bakuninilainen teoria sai nopeasti kannatusta Italiassa ja Espanjassa nuorten asianajajien, tohtorien ja muiden doktrinäärien keskuudessa. Mutta työläisjoukot eivät usko koskaan sitä, etteivät heidän oman maansa yhteiskunnalliset asiat ole samalla myös heidän omia asioitaan, he ovat luonnostaan *poliittisesti aktiivisia* ja loppujen lopuksi he kääntävät selkensä jokaiselle, joka kehoittaa heitä luopumaan politiikasta. Kun työläisiä neuvotaan pidättymään politiikasta missä tahansa tilanteissa, niin siten heitä ajetaan pappien tai porvarillisten tasavaltalaisten syliin.

Koska Internationaali Bakuninin mielestä ei ole luotu poliittista taistelua varten, vaan sitä varten, että se sosiaalisen likvidoinnin yhteydessä ottaisi heti vanhan valtio-organisaation paikan, sen on lähenneltävä mahdollisimman suuresti bakuninilaista tulevaisuuden yhteiskunnan ihannetta. Siitä yhteiskunnasta puuttuu ennen kaikkea kaikkalainen *auktoriteetti*, koska auktoriteetti — valtio — on ehdoton paha. (Millä tavalla nuo herrat aikovat saada toimimaan tehtaat ja rautatielaitoksen, ohjata laivaa ilman yhtenäistahtoa,

joka päättää ylimmässä instanssissa, ilman yhtenäisjohtoa, sitä he eivät meille tietenkään sano.) Tulee loppu myös vähemmistön alistumisesta enemmistön valtaan. Jokainen yksilö, jokainen yhteisö on autonominen, mutta miten yhteisö, vaikkei siinä olisi kuin kaksi ihmistä, voisi olla mahdollinen, ellei kumpikin heistä luopuisi josain suhteessa autonomiastaan — siitäkkin Bakunin on vaiti.

Niinpä Internationaalikin on rakennettava siihen tapaan. Jokainen jaosto on autonominen ja jokainen yksilö on autonominen sen sisällä. Hiiteen *Baselin päätökset*²⁸², jotka antavat Pääneuvostolle turmiollisen ja sitä itseään demoralisoivan auktoriteetin! Tuo auktoriteetti pitää hävittää, vaikka se olisikin annettu sille *vapaaehtoisesti* — nimenomaan *siksi*, että se on auktoriteettia!

Sellaisia ovat lyhyesti tuon petkutuksen pääkohdat. Mutta keitä ovat nuo Baselin päätösten tekijät? *Itse herra Bakunin* ja kumppanit!

Kun nuo herrat Baselin kongressissa huomasivat, että he eivät voi toteuttaa suunnitelmaansa — siirtää Pääneuvostoa Genèveen, ts. ottaa sitä omiin käsiinsä — he alkoivat toimia toisella tavalla. He perustivat Sosialistisen demokration allianssin, kansainvälisen yhdistyksen suuren Internationaalin *sisälle* sillä tekosyyllä, jonka Te voitte nykyisin nähdä jälleen bakuninilaisessa italialaisessa lehdistössä, esimerkiksi »Proletario» ja »Gazzettino Rosa»²⁸³ lehdissä: kiihkeitä latinalaisia rotuja varten tarvitaan selvempää ohjelmaa kuin kylmiä ja hitaita pohjoismaalaisia varten. Tämä viheliäinen suunnitelma epäonnistui Pääneuvoston vastarinnan ansiosta, sillä Pääneuvosto ei tietenkään voinut sallia minkään erillisen *kansainvälisen* järjestön olemassaoloa Internationaalin *sisällä*. Sittemmin tuo sama suunnitelma on ilmaantunut jälleen eri muodoissa Bakuninin ja hänen kannattajiensa pyrkiessä vaihtamaan Internationaalin ohjelman Bakuninin ohjelmaan; toisaalta taas taantumus Jules Favre'ista ja Bismarckista Mazziniin saakka on aina karannut nimenomaan bakuninilaisen tyhjän ja pöyhkeän fraseologian kimppuun, kun on ollut kysymys hyökkäyksistä Internationaalista vastaan. Sen vuoksi kävi välttämättömäksi julkaista Mazzinia ja Bakuninia vastaan joulukuun 5. päivän julkilausuma, joka painettiin myös »Gazzettino Rosassa».

Bakuninilaisten ydinryhmänä on muutama tusina juralaista, joiden mukana kulkee yleensä tuskin 200 työläistä; etujoukkona Italiassa ovat nuoret asianajajat, tohtorit ja lehtimiehet, jotka nykyisin esiintyvät kaikkialla Italian työläisten edustajina; erinäisiä heidän tapaisiaan henkilöitä on Barcelonassa ja Madridissa ja yksilöitä siellä täällä Lyonissa ja Brysselissä, heidän joukossaan ei ole miltei lainkaan työläisiä; täällä* on yksi ainoa sellainen, Robin. — Konferenssi, joka kutsuttiin koolle välttämättömyyden pakosta, kun ei voitu kutsua koolle kongressia, oli heille tekosyyinä, ja kun Sveitsissä suurin osa siellä asuvista ranskalaisista emigranteista siirtyi heidän

* — Lontoossa. *Toim.*

puolelleen — syystä, että he (proudhonilaiset) löysivät heiltä paljon yhteistä, ja myös henkilökohtaisista vaikuttimista — niin he alkoi-
vatkin kampanjan. Internationaalissa voidaan tietysti löytää kaik-
kiällä tyytymätön vähemmistö ja tunnustamattomia neroja — niiden
varaan laskelmia oli tehtykin eikä aiheettomasti. Nykyisin heidän
sotavoimansa ovat seuraavanlaiset:

1. Bakunin itse — tämän ryhmän Napoleon.

2. 20 juralaista ja 40—50 ranskalaisen jaoston jäsentä (Genè-
vessä asuvat emigrantit).

3. Brysselissä Hins, »Libertén»²⁸⁴ toimittaja, joka *ei* kuitenkaan
esiinny *avoimesti* heidän puolesta.

4. Täällä — vuoden 1871 ranskalaisen jaoston²⁸⁵ rippeet, jota
me emme ole milloinkaan tunnustaneet ja joka on jo jakaantunut
kolmeen keskenään riitelevään osaan; edelleen noin 20 saksalaisesta
jaostosta ulosheitettyä (koska he ehdottivat *joukkoeroamista Interna-
tionaalista*) herra von Schweitzerin tyyppistä lassallelaista, jotka
äärimmäisen sentralismin ja lujan järjestön puolustajina ovat häm-
mästyttävän sopivia anarkistien ja autonomistien liittolaisiksi.

5. Espanjassa on muutamia Bakuninin henkilökohtaisia ystäviä
ja kannattajia, joilla on ollut ainakin teoreettisesti suuri vaikutus
työläisiin, erittäinkin Barcelonassa. Mutta toisaalta espanjalaiset
kiinnittävät suurta huomiota järjestöön, ja sen puuttuminen toisilla
pistää heidän silmänsä. Voiko Bakunin odottaa saavansa siellä
menestystä, se selviää vasta Espanjan kongressissa huhtikuussa,
mutta kun työläiset tulevat olemaan siinä enemmistönä, en ole sen
suhteen levoton.

6. Ja lopuksi Italiassa Torinon, Bolognan ja Girgentin jaostot,
sikäli kuin tiedän, kannattivat kongressin koollekutsumista *ennen
määräaikaa*. Bakuninilainen lehdistö väittää, että heihin on yhtynyt
20 italialaista jaostoa, minulle ne ovat tuntemattomia. Joka tapauk-
sessa johto on miltei kaikkialla Bakuninin ystävien ja kannattajien
käsissä ja he pitävät kovaa meteliä; mutta luultavasti asiaa tar-
kemmin tutkittaessa selviää, että heidän puolellaan on vähän vä-
keä, sillä loppujen lopuksi italialaisten työläisten suuret joukot ovat
aina tähän saakka olleet mazzinilaisia ja pysyvät sellaisina niin
kauan kuin Internationaali tullaan siellä samastamaan politiikas-
ta pidättymisen kanssa.

Mutta joka tapauksessa Italiassa ovat asiat niin, että bakunini-
laiset ovat siellä toistaiseksi Internationaalissa tilanteen herroja.
Pääneuvosto ei edes aio valittaa sen johdosta; italialaisilla on oikeus
tehdä tyhmyyksiä kuinka paljon hyvänsä, ja Pääneuvosto tulee vas-
tustamaan vain käymällä rauhanomaisia väittelyjä. Heillä on myös
oikeus kannattaa juralaisten hengessä pidettävän kongressin koolle-
kutsumista, vaikka onkin hyvin kummallista, että jaostot, jotka
ovat vasta äskettäin yhtyneet Internationaaliin eivätkä ole vielä
selvillä mistään, asettuvat heti kannattamaan tiettyä puolta tällai-
sessa kysymyksessä ja varsinkin kuulematta ensin *kumpaakin* puolta

Olen jo ilmaissut torinolaisille suoraan mielipiteeni siitä ja teen samoin myös muiden samalle kannalle asettuneiden jaostojen suhteen. Sillä jokainen tuollainen ilmoitus yhtymisestä kiertokirjeen²⁸⁶ vaatimuksiin on niiden väärin syytösten ja parjausten välillistä hyväksymistä, joita siinä on esitetty Pääneuvostoa vastaan, joka muuten julkaisee lähiaikoina oman kiertokirjeensä* tästä kysymyksestä. Jos Te voitte *sen ilmaantumiseen saakka* pidättää milanolaisia antamasta samanlaista ilmoitusta, niin se vastaa toivomuksiamme.

Koomillisinta tässä on se, että ne samat torinolaiset, jotka asettuivat juralaisten kannalle ja syyttävät siis meitä tässä kysymyksessä autoritaarisuudesta, vaativat nyt yhtäkkiä Pääneuvostolta, että se esiintyisi painavasti heidän kanssaan kilpailevaa torinolaista Työväenfederaatiota vastaan ja lisäksi siten kuin se ei ole vielä milloinkaan tehnyt, nimittäin että se erottaisi Beghëllin »Ficcanasosta»²⁸⁷, joka ei edes kuulu Internationaaliin, jne. Ja kaikki tuo pitäisi tehdä ennen kuin olemme edes kuulleet Työväenfederaatiota, ennen kuin olemme kuulleet, mitä se sanoo tästä asiasta!

Viime maanantaina** lähetin Teille »Révolution Socialen»²¹⁹, jossa on painettu juralainen kiertokirje, yhden geneveläisen »Égalité»¹¹⁰ numeron (valitettavasti minulla ei ole enää ainoatakaan lehden numeroa, jossa on Genève'n federaatiokomitean vastaus²⁸⁸; tämä komitea edustaa kaksikymmentä kertaa suurempaa työläisjoukkoa kuin juralaiset) ja yhden »Volksstaat»⁵² numeron, josta näette, mitä Saksassa ajatellaan tästä jutusta. Saksin maakunnan edustajakokous — 120 edustajaa 60 paikkakunnalta — asettui *yksimielisesti* Pääneuvoston puolelle.²⁸⁹ Belgian kongressi (25.—26. joulukuuta) vaatii sääntöjen tarkistamista, mutta vasta *sääntömääräisessä* kongressissa (syyskuussa).²⁹⁰ Ranskasta saamme joka päivä hyväksymislausuntoja. On itsestään selvää, että täällä Englannissa nuo vehkeilyt eivät tapaa otollista maaperää. Ja Pääneuvosto ei tietenkään kutsu koolle ylimääräistä kongressia muutamien juonittelvien ja mahtailevien henkilöiden mieliksi. Niin kauan kuin nuo herrat pysyttelevät laillisella pohjalla, Pääneuvosto suo heille mielellään toimintavapauden — tuo varsin kirjaviiden ainesten kokoomus hajoaa pian itsestään; mutta heti kun he tekevät jotain sellaista, mikä on ristiriidassa sääntöjen tai kongressien päätösten kanssa, Pääneuvosto täyttää velvollisuutensa.

Kun muistaa, minkälaisella hetkellä — juuri silloin, kun Internationaali on kaikkialla otettu erittäin ankaran ajolahdin kohteeksi — tuo väki aloittaa salaliittoilunsa, niin ei voi mitenkään päästä irti ajatuksesta, että kansainvälisen poliisin herrat ovat sotkeutuneet tuohon asiaan. Ja niin se todella onkin. Béziers'ssa Genève'n bakuninilaisten kirjeenvaihtajana on poliisilaitoksen ylikomissaari***.

---

* Ks. tätä osaa, ss. 223—259. *Toim.*

** — 22. tammikuuta. *Toim.*

*** — Bousquet. *Toim.*

Kaksi huomattavaa bakuninilaista, Albert Richard Lyonista ja Leblanc, olivat täällä ja sanoivat eräälle työläiselle, lyonilaiselle Schollille, jonka puoleen he kääntyivät, että ainoa keino kukistaa Thiers on palauttaa valtaistuimelle Bonaparte ja siksi he matkustelevat *bonapartelaisten varoilla* harjoittaakseen emigranttien keskuudessa *propagandaa bonapartelaisen restauraation hyväksi!* Tästä näkyy, mitä nuo herrat sanovat politiikasta pidättymiseksi! Berliinissä Bismarckin rahoittama »Neuer Social-Demokrat»²²⁸ laulaa samaa laulua. Missä määrin tuohon juttuun on sekaantunut Venäjän poliisi, sen kysymyksen jätän toistaiseksi avoimeksi, mutta Bakunin oli sotkeutunut pahasti Netšajevin juttuun (hän tosin kieltää sen, mutta meillä on täällä alkuperäisiä venäläisiä selostuksia, ja kun Marx ja minä ymmärrämme venäjää, hän ei voi pettää meitä).²⁰⁸ Netšajev on joko venäläinen provokaattoriagentti tai ainakin toimi kuin agentti; sitä paitsi Bakuninin venäläisten ystävien keskuudessa on kaikenlaisia epäilyttäviä henkilöitä.

Olen erittäin pahoillani, kun menetitte toimenne, kirjoitin Teille varta vasten, että karttaisitte kaikkea, mikä voi siihen johtaa. Teidän oleskelunne Milanossa on Internationaalille paljon tärkeämpää kuin se vähäinen vaikutus, mikä voidaan saada aikaan julkisella esiintymisellä: toimimalla salaisesti voidaan myöskin tehdä paljon jne. Jos voin auttaa Teitä käännöstyöasioissa, niin teen sen hyvin mielelläni. Sanokaa vain, *mistä* kielistä ja *mille* kielille voitte kääntää ja *miten* voin olla Teille avuksi.

Poliisikoirat kaappasivat siis minunkin valokuvani. Lähetän Teille toisen ja pyydän lähettämään minulle kaksi Teidän valokuvaanne: toinen sitä varten, että saisin neiti Marxin luovuttamaan yhden isänsä valokuvista Teille (vain hänellä on vielä muutamia hyviä).

Vielä kerran pyydän Teitä olemaan varovainen *kaikkien* Bakuninin kanssa yhteydessä olevien henkilöiden suhteen. Kaikille lahkoille on erikoista se, että niiden jäsenet pitävät lujasti kiinni toisistaan ja juonittelevat. *Jokainen tiedotuksenne* — siitä voitte olla varma — saatetaan heti Bakuninin tietoon. Eräänä hänen periaatteellisenä vakaumuksenaan on, että sanansa pitäminen ja muut sen tapaiset asiat eivät ole mitään muuta kuin porvarillisia ennakkoluuloja, joita todellisen vallankumouksellisen on asian eduksi aina hyljeksittävä. Venäjällä hän puhuu siitä avoimesti, Länsi-Euroopassa se on salainen oppi.

Kirjoittakaa minulle *mahdollisimman pian*. Jos meidän onnistuisi aikaansaada se, ettei Milanon jaosto osallistuisi italialaisten jaostojen yhteiseen kuuroon, niin se olisi erittäin hyvä...

Kirjoitettu saksaksi

ENGELS — AUGUST BEBELILLE

HUBERTUSBURG

Lontoo, 20. kesäkuuta 1873

Vastaan ensiksi Teidän kirjeeseenne, sillä Liebknechtin kirje on vielä Marxilla eikä hän voi nyt ryhtyä sitä etsimään.

Ei se ollut Hepner, vaan komitean allekirjoittama Yorckin kirje Hepnerille, mikä sai meidät täällä pelkäämään, että puoluejohto — joka onnettomuudeksi on läpeensä lassallelainen — käyttää hyväksi Teidän vankeuttanne muuttaakseen »Volksstaatin»⁵² joksikin »rehelisen» »Neuer Social-Demokratin»²²⁸ tapaiseksi. Yorck tunnusti suoraan noiden suunnitelmien olemassaolon, ja kun komitea otti itselleen oikeuden nimittää ja erottaa toimittajia, niin vaara oli epäilemättä riittävän suuri. Edessä ollut Hepnerin karkotus lujitti noita suunnitelmia vieläkin enemmän. Tällaisessa tilanteessa meidän piti tietää aivan tarkalleen, miten asia oli; siitä johtui tämä kirjeenvaihto...

Mitä tulee puolueen suhtautumiseen lassallelaisuuteen, niin Te tietysti voisitte päättää parhaiten, mitä taktiikkaa eri tapauksissa on käytettävä. Mutta tulee ottaa huomioon myös seuraava. Kun joutuu, kuten Te, jossain määrin kilpailemaan Saksan yleisen työväenyhdistyksen²⁷¹ kanssa, voi helposti käydä niin, että kiinnittää liiaksi huomiota kilpailijaan ja tottuu kaikissa asioissa ajattelemaan ennen kaikkea sitä. Mutta Saksan yleinen työväenyhdistyshän ja Sosialidemokraattinen työväenpuolue ovat yhä vieläkin vain mitättömänä vähemmistönä Saksan työväenluokassa. Meidän monivuotisen kokemuksen vahvistaman mielipiteemme mukaan taas oikeaa taktiikkaa propagandassa ei ole se, että vastustajalta voitetaan milloin siellä, milloin täällä yksilöitä tai järjestön jäsenryhmiä, vaan se, että vaikutetaan laajoihin, järjestöön kuulumattomiin joukkoihin. Yksi veres mies, jonka olemme itse nostaneet koskemattomasta maaperästä, on arvokkaampi kuin kymmenen lassallelaista loikkaria, jotka aina tuovat mukanaan puolueeseen virheellisten katsomustensa aineksia. Kun voitaisiin saada vain joukot ilman niiden *paikallisia johtajia*, niin se menisi vielä mukiin. Mutta valitettavasti joudutaan aina ottamaan kaupanpäällisiksi kosolti tuollaisia johtajia, joita sitovat heidän aikaisemmat julkiset esiintymisensä, elleivät aikaisemmat katsomuksensakin, ja jotka haluavat hinnalla millä hyvänsä näyttää, etteivät he ole luopuneet periaatteistaan, vaan että päinvastoin juuri Sosialidemokraattinen työväenpuolue saarnaa *todellista* lassallelaisuutta. Juuri sellainen onnettomuus tapahtui Eisenachissa²⁹¹ — siihen aikaan se oli ehkä kiertämätön onnettomuus — mutta puoluetta nuo ainekset ehdottomasti vahingoittivat, ja on vielä kyseenalaista, eikö puolue olisi nykyisin ainakin yhtä voimakas ilman niitäkin, jotka siihen silloin liittyivät. Joka tapauksessa se olisi mielestäni vahingoksi, jos nuo ainekset saisivat täydennystä.

Ei saa antaa »yhdistymis»huutojen hämmentää itseään. Juuri ne, jotka pitävät eniten ääntä tuosta tunnuksesta, ovatkin pahimpia riitapukareita; sellaisia ovat sveitsiläisen Juran nykyiset bakuninilaiset, kaikkien hajaannusten alkuunpanijat, jotka eivät pidä mistään niin kovaa ääntä kuin yhdistymisestä. Nuo yhdistymisfaanatikot ovat joko lyhytnäköisiä ihmisiä, jotka haluavat yhdistää kaikki ja kaiken yhdeksi sekasotkuksi, jonka ei tarvitse muuta kuin vain vähän seisoa, kun erilaiset yhteiseen kattilaan heitettyt ainekset joutuvat keskenään vieläkin kärkevämpään ristiriitaan (teillä Saksassa ovat siitä erinomaisena esimerkkinä ne herrat, jotka saarnaavat työläisten ja pikkuporvarien sovittamista); tai he ovat ihmisiä, jotka haluavat tietämättään (kuten esimerkiksi Mülberger) tai tietoisesti väärinliikettä. Juuri sen vuoksi pintoineet lahkolaiset ja pahimmat rettelöitsijät ja hylkiöt pitävät tiettyinä hetkinä yhdistymisestä suurempaa ääntä kuin kutkaan muut. Kukaan ei ole elämämme aikana tuottanut meille suurempia ikävyyksiä ja juonitelut meitä vastaan enemmän kuin nuo kirkuvat yhdistymisen saarnaajat.

Jokainen puoluejohto pyrkii tietysti saamaan menestystä, ja se on oikein hyvä. Mutta on tilanteita, jolloin pitää olla miehuullisuutta uhrata *viipymätön* menestys tärkeimpien asioiden hyväksi. Varsinkaan sellainen puolue kuin meidän puolueemme, jonka lopullinen menestys on ehdottomasti turvattu ja joka on meidän aikamme ja meidän nähtemme kasvanut niin valtavasti, ei lainkaan kaipaa aina ja ehdottomasti viipymätöntä menestystä. Katsokaa esimerkiksi Internationaalia. Kommuunin jälkeen sillä oli valtavaa menestystä. Suunniltaan säikähtäneet porvarit pitivät sitä kaikki-voipana. Itse Internationaalin omat joukot luulivat, että niin tulee jatkumaan aina. Me tiesimme varsin hyvin, että täyteen puhalletun rakon piti haljeta. Internationaaliin oli imeytynyt kiinni kaikenlaista roskaväkeä. Siinä olleet lahkolaiset tulivat röyhkeiksi, väärinkäyttivät Internationaaliin kuuluvuuttaan ja luulivat, että heille ovat sallittuja suurimmatkin tyhmyydet ja halpamaisuudet. Me emme sitä sietäneet. Tietäen mainiosti, että tuon rakon *täytyy* jolloinkin haljeta, me emme pyrkineet lykkäämään katastrofia, vaan pyrimme johtamaan Internationaalin siitä pois puhtaana ja väärinliikettömänä. Haagissa^{29a} rakko halkesi, ja Te tiedätte, että suurin osa kongressin osanottajista matkusti kotiinsa tuntien pahasti pettyneensä. Melkein jokainenhan näistä pettyneistä ihmisistä, jotka olivat kuitelleet löytävänsä Internationaalissa yleisen ankerjeyden ja sovinnon ihanteen, olivat käyneet kotonaan vieläkin ankarampaa tappelua kuin se, mikä syntyi Haagissa! Nyt lahkolaishenkiset rettelöitsijät saarnaavat sovinnollisuutta ja huutavat, että me olemme riitaisia ihmisiä, diktaattoreja! Mutta jos olisimme esiintyneet Haagissa sovittelevasti, jos olisimme hämänneet kiertämättömäksi käyneen jakautumisen, niin minkälaisia olisivat olleet seuraukset? Lahkolaiset, ts. bakuninilaiset, olisivat saaneet käytettäväkseen liiemmän

vuoden tehdäkseen Internationaalin nimissä vieläkin suurempia tyhmyyksiä ja ilkeyksiä, ja kehittyneimpien maiden työläiset olisivat kääntäneet inhoten selkänsä; rakko ei olisi haljennut, vaan se olisi vähitellen kutistunut kokoon neulanpistojen vahingoittamana, ja seuraava kongressi, jossa kriisin kuitenkin olisi pitänyt puhjeta, olisi muuttunut erittäin säädyttömien ja skandaalimaisten persoonallisten riitojen areenaksi, koska *periaate* olisi uhrattu jo Haagissa! Silloin Internationaali olisi todellakin tuhoutunut, sen olisi tuhonnut »yhtenäisyys!» — Mutta me sen sijaan suoriuduimme mädistä aineksista kunnialla (viimeisessä, ratkaisevassa istunnossa läsnä olleet Kommuunin jäsenet sanovat, ettei mikään Kommuunin istunto ollut tehnyt heihin niin voimakasta vaikutusta kuin tämä oikeudenkäynti Euroopan proletariaatin kavaltajia vastaan); olemme antaneet heidän valehdella, parjata ja juonitella parhaansa mukaan kymmenen kuukautta, mutta mihin se on johtanut? Nuo Internationaalin valtaenemmistön näennäiset edustajat ilmoittavat nyt itse, etteivät he rohkene tulla seuraavaan kongressiin (yksityiskohtaisemmin kirjoituksessa, joka lähetetään tässä oheisena »Volksstaatille»^{*}). Ja jos joutuisimme toistamaan tekomme, niin menettelisimme ylipäänsä samalla tavalla; taktilliset virheet ovat tietenkin aina mahdollisia.

Joka tapauksessa olen varma siitä, että parhaat ainekset lassallelaisten joukosta tulevat itse aikaa myöten luoksenne, ja siksi ei olisi järkevää korjata hedelmää ennen kuin se on kypsynyt, kuten valeyhdistäjät tahtovat tehdä.

Muuten jo Hegel-vanhus sanoi: puolue todistaa elinvoimaisuutensa sillä, että se ei pelkää *kahtiajakautumista* ja kestää tuon jakautumisen.²⁰² Proletariaatin liike käy väistämättä erilaisten kehitystasteiden läpi; jokaisella asteella osa ihmisistä juuttuu eikä mene etemmäksi. Juuri tämä vain selittääkin sen, miksi »proletariaatin solidaarisuus» toteutuu käytännössä kaikkialla erilaisina puolueyhmittyminä, jotka taistelevat keskenään elämästä ja kuolemasta samalla tavalla kuin kristilliset lahkot julmien vainojen aikana Rooman valtakunnassa.

Teidän ei pidä unohtaa myöskään sitä, että jos esimerkiksi »Neuer Social-Demokratilla» on enemmän tilaajia kuin »Volksstaatilla», niin se johtuu siitä, että jokaiselle *lahkokunnalle* on ehdottomasti ominaista fanatismi, ja tuon fanatismiin ansiosta — erittäinkin siellä, missä lahkokunta on uusi (kuten esimerkiksi Saksan yleinen työväenyhdistys Schleswig-Holsteinissa) — se saavuttaa paljon suurempaa hetikohtaista menestystä kuin puolue, joka ilman mitään lahkolaisia kummallisuuksia edustaa mutkattomasti todellista liikettä. Mutta fanatismi on sen sijaan lyhytikäistä.

Lopetan, posti lähtee. Kiireessä vielä eräästä asiasta: Marx ei

---

^{*} *F. Engels.* »Aus der Internationalen», *Toim.*

voi ryhtyä käsiksi Lassalleen²⁹³ ennen kuin lopettaa ranskalaisen käännöksen* (suunnilleen heinäkuun lopussa), sitä paitsi hän tarvitsee ehdottomasti lepoa, sillä hän on kovin rasittunut...

Kirjottettu saksaksi

ENGELS — FRIEDRICH ADOLPH SORGELLE

HOBOKEN

Lontoo, 12. [—17.] syyskuuta 1874

Sinun eroamiseesi²⁹⁴ päättyi lopullisesti *vanhan* Internationaalin olemassaolo. Ja se on hyvä. Se kuului toisen keisarikunnan kauden, jolloin koko Euroopassa vallinnut sorto pakotti työväenliikkeen, joka oli jälleen vasta elpymässä, olemaan yhtenäistä ja pidätyämään kaikesta sisäisestä polemiikista. Se oli sellainen ajankohta, jolloin proletariaatin yleiset kansainväliset edut olivat etusijalla. Saksa, Espanja, Italia ja Tanska olivat vasta yhtyneet liikkeeseen tai olivat vasta yhtymässä siihen. Liikkeen teoreettinen luonne oli 1864 koko Euroopassa, nimittäin joukkojen keskuudessa, vielä hyvin epäselvä, saksalaista kommunismia ei työväenpuolueena vielä ollut, proudhonilaisuus oli vielä liian heikko voidakseen ajaa keppihevossellaan ja Bakuninin uutta sekasotkua ei ollut vielä edes hänen omassa päässään; jopa Englannin trade unionien johtajatkin katsoivat mahdolliseksi yhtyä liikkeeseen sen ohjelman pohjalla, joka oli esitetty sääntöjen johdannossa**. Ensimmäisen suuren menestyksen piti hajottaa tuo kaikkien puoleryhmien naiivi kumppanuus. Sellaisena menestyksenä oli Kommuuni, joka oli epäilemättä Internationaalin hengen luomus, vaikka Internationaali ei ollut pannut tikkua ristiin sen synnyttämiseksi; siksi Internationaali oli tietystä mielestä täydellä syyllä vastuussa Kommuunista. Kun Internationaalista tuli Euroopassa Kommuunin ansiosta moraalinen voima, alkoi heti rettelöinti. Jokainen suunta halusi käyttää tuota menestystä edukseen. Alkoi hajaannus, joka oli kiertämätön. Niiden, saksalaisten kommunistien, kasvavan voiman kadehtiminen, jotka olivat todella valmiit jatkamaan toimintaa entisen laajan ohjelman pohjalla, sysäsi belgialaiset proudhonilaiset bakuninilaisten seikkailijoiden syyliin. Haagin kongressi²⁹² oli tosiasiallisesti loppu, ja kummallekin puolueelle. Amerikka oli ainoa maa, jossa Internationaalin nimessä voitiin vielä tehdä jotain, ja siksi terve vaisto neuvoikin siirtämään ylimmän johdon sinne. Mutta nyt sen arvovalta on sielläkin käytetty loppuun, ja kaikki enemmän yritykset herättää se uudelleen henkiin olisivat typeriä ja turhaa voimain tuhlaamista. Kymmenen vuoden ajan Internationaali oli hallinnut Euroopan historian yhtä puolta —

* — Pääoman I osan ranskalaisen käännöksen. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 13—15. *Toim.*

nimittäin sitä puolta, jossa piilee tulevaisuus, ja se voi ylpeydellä silmäillä työtään. Mutta entisessä muodossaan se on aikansa elänyt. Sitä varten, jotta voitaisiin muodostaa entisenkaltainen uusi Internationaali, kaikkien maiden kaikkien proletaaristen puolueiden liitto, sitä varten olisi tarpeen sellainen yleinen työväenliikkeen tukahduttaminen kuin vuosina 1849—1864. Mutta sitä varten proletaarinen maailma on nykyisin liian suuri, liian laaja. Arvelen, että seuraava Internationaali — sen jälkeen kun Marxin teokset ovat muutamia vuosia vaikuttaneet — tulee olemaan puhtaasti kommunistinen ja julistaa nimenomaan meidän periaatteitamme...

Kirjoitettu saksaksi

SELITYKSIÄ

HAKEMISTOJA

SELITYKSIÄ

- ¹ 28. syyskuuta 1864 St. Martin's Hallissa Lontoossa pidettiin suuri työläisten kansainvälinen kokous, jossa perustettiin Kansainvälinen työväenliitto (myöhemmin tunnettu Ensimmäisen Internationaalin nimellä) ja valittiin väliaikainen komitea. Karl Marx valittiin tuohon komiteaan ja sitten myös sen ensimmäisessä istunnossa 5. lokakuuta nimitettyyn valiokuntaan liiton ohjelmallisten asiakirjojen laatimista varten. Valiokunta antoi 20. lokakuuta Marxin tehtäväksi toimittaa asiakirjan, jonka valiokunta oli hänen sairautensa aikana laatinut mazzinilaisten ja owenilaisten aatteiden hengessä. Tämän asiakirjan asemesta Marx kirjoitti itse asiassa kaksi aivan uutta — »*Kansainvälisen työväenliiton perustamismanifestin*» ja »*Liiton väliaikaiset säännöt*» — jotka hyväksyttiin valiokunnan istunnossa 27. lokakuuta. Liiton johtoelimeksi konstituoitunut väliaikainen komitea vahvisti 1. marraskuuta 1864 yksimielisesti »*Manifestin*» ja »*Säännöt*». Vuoden 1866 loppuun asti tätä elintä, joka on jäänyt historiaan Internationaalin Pääneuvoston nimisenä, nimitettiin pääasiallisesti Keskusneuvostoksi. Pääneuvoston tosiasiallinen johtaja oli Karl Marx. Hän oli sen todellinen järjestäjä ja johtaja sekä monien vetoomusten, julistusten, päätöslauselmien ym. asiakirjojen laatija.
- Ensi kerran 1864 julkaistu »*Perustamismanifesti*» ilmestyi monina uusintapainoksina I Internationaalin olemassaoloaikana, joka päättyi vuonna 1876. — 5.

² »*Kuristajat*» (garroters) — siten nimitettiin 1860-luvulla ryöväreitä, jotka tarttuivat uhrinsa kurkkuun. — 5.

³ *Sinisiksi kirjoiksi* (Blue Books) nimitetään yleensä Englannin parlamentin aineistojen ja ulkoasiain ministeriön diplomaattisten asiakirjojen julkaisuja, jotka olivat saaneet nimensä sinisten kansien mukaan. Niitä julkaistaan Englannissa 1600-luvulta ja ne ovat maan taloushistorian ja diplomatian historian tärkein virallinen lähde.

Sivulla 5 on puhe »Karkotusta ja pakkotöitä koskevien lakien vaikutusta tutkineen valiokunnan selostuksesta», I nidos, Lontoo 1863; sivulla 77 on puhe »Hänen ylhäisyytensä kirjeenvaihdosta ulkomaisten lähetystöjen kanssa teollisuutta ja trade unioneja koskevistä kysymyksistä», Lontoo 1867. — 5, 77.

⁴ *Amerikan sisällissota* (1861—1865) oli pohjoisten teollisten valtioiden ja eteläisten kapinaan nousseiden orjavaltioiden välinen sota. Englannin työ-

väenluokka esiintyi orjanomistajia kannattaneen englantilaisen porvariston politiikkaa vastaan ja esti Englannin puuttumisen USA:n sisällissotaan. — 6, 17, 33, 76, 100, 137.

- 5 *Chartismi* — Englannin työläisten vallankumouksellinen joukkoliike 1830- ja 1840-luvulla. Chartistit laativat 1838 parlamentille osoitetun joukkoanomuksen (kansankartan), jossa vaadittiin yleistä äänioikeutta 21 vuotta täytäneille miehille, salaista äänestystä, parlamentin jäsenehdokkaiden varallisuussensuksen poistamista ym. Liikkeen alkuna olivat valtavat joukkokokoukset ja mielenosoitukset, joiden taistelutunnuksena oli kansankartan vaatimusten toteuttaminen. 2. toukokuuta 1842 parlamentille esitettiin chartistien toinen joukkoanomus, joka sisälsi jo eräitä sosiaaliluontoisia vaatimuksia (työpäivän lyhentäminen, palkkojen korotus ym.). Parlamentti torjui anomuksen. Vastaukseksi siihen chartistit järjestivät yleislakon. Vuonna 1848 chartisteilla oli aikomus järjestää joukkokulkue viemään kolmatta anomusta parlamentille, mutta hallitus sai sotaväen voimin estetyksi kulkueen. Kolmaskin anomus torjuttiin. Vuoden 1848 jälkeen chartistiliike alkoi lamautua. Chartistien liikkeen epäonnistumisen pääsyyinä oli se, että puuttui täsmällistä ohjelmaa, taktiikkaa ja johdonmukaista vallankumouksellista johtoa. Chartistit vaikuttivat kuitenkin tuntuvasti Englannin poliittiseen historiaan ja kansainvälisen työväenliikkeen kehitykseen. — 9.
- 6 Englannin työväenluokka oli käynyt 1700-luvun lopulta alkaen taistelua työpäivän laillisesta rajoittamisesta kymmeneen tuntiin ja 1830-luvun alussa taisteluun osallistuivat laajat proletaarijoukot.
Parlamentti hyväksyi 8. kesäkuuta 1847 lain kymmentuntisesta työpäivästä, joka koski vain alaikäisiä ja naisia. Monet tehtailijat olivat kuitenkin noudattamatta tuota lakia. — 9.
- 7 »*Yleiset säännöt*» hyväksyttiin syyskuussa 1871 Kansainvälisen työväenliiton Lontoon konferenssissa. Niiden pohjaksi oli otettu »Väliaikaiset säännöt», jotka Marx oli laatinut 1864 I Internationaalia perustettaessa (ks. selitystä 1). Syyskuussa 1872 Haagin kongressissa hyväksyttiin Marxin ja Engelsin kirjoittama päätöslauselma siitä, että sääntöihin lisättäisiin 7. pykälän jälkeen pykälä 7a yhteenvetona Lontoon konferenssissa 1871 hyväksytyyn työväenluokan poliittista toimintaa koskevan IX päätöslauselman sisällöstä (ks. alaviitettä tämän kirjan sivuilla 244—245). Haagin kongressin päätöslauselma 7a pykälän lisäämisestä sääntöihin on tämän kirjan sivulla 264. — 13.
- 8 Marx oli kirjoittanut Pääneuvoston päätöksen mukaisesti Kansainvälisen työväenliiton *kirjeen* USA:n presidentille A. Lincolnille sen johdosta, että hänet valittiin toistamiseen presidentiksi. — 16.
- 9 Tarkoitetaan Englannille kuuluneen kolmentoista Pohjois-Amerikan siirtokunnan edustajien Philadelphian kongressissa 4. heinäkuuta 1776 hyväksymää »*Itsenäisyysjulistusta*», jossa Pohjois-Amerikan siirtokunnat ilmoittivat erkanevansa Englannista ja perustavansa itsenäisen tasavallan — Amerikan Yhdysvallat. Tässä asiakirjassa muotoiltiin sellaiset porvarillis-demokraattiset periaatteet kuin yksilön vapaus, kansalaisten tasavertaisuus lain edessä, kansan suvereniteetti jne. Amerikan porvaristo ja suurmaanomistajat loukkasivat kuitenkin alusta alkaen julistuksessa annettuja demokraattisia oikeuksia, työnsivät kansanjoukot syrjään poliittisesta elämästä ja säilyttivät orjuuden, joka jätti neekerit, tasavallan väestön huomattavan osan, vaille alkeellisia ihmisoikeuksia. — 16.
- 10 *Puuvillakriisi* johtui siitä, että sisällissodan aikana puuvillan tuonti Amerikasta keskeytyi, kun pohjoisvaltioiden laivasto oli saartanut eteläiset orjavaltiot. Huomattava osa Euroopan puuvillateollisuudesta oli lamauksissa, mikä pahensi tuntuvasti työläisten asemaa. Kaikista vaikeuksistaan huolimatta Euroopan proletariaatti tuki päättävästi pohjoisvaltioita. — 17.

- ¹¹ *Englannin pohjoisamerikkalaisten siirtokuntien vapaussota (1775—1783)* englantilaista herruutta vastaan johtui Amerikan nousemassa olleen porvarillisen kansakunnan pyrkimyksestä itsenäisyyteen ja esteiden hävittämiseen kapitalismin kehityksen tieltä. Pohjoisamerikkalaisten päästyä voitolle perustettiin itsenäinen porvarillinen valtio — Amerikan Yhdysvallat. — 17, 76, 137.
- ¹² Marx kirjoitti »Social-Demokrat» lehden toimittajan Schweitzerin pyynnöstä artikkelin »Proudhonista» Proudhonin kuoleman johdosta. Marx teki tavallaan yhteenvedon »Filosofian kurjuudessa» ja muissa teoksissaan suorittamasta Proudhonin filosofisten, taloudellisten ja poliittisten katsomusten arvostelusta ja osoitti proudhonismin ideologisen kestäättömyyden. Kosketellessaan »sosiaalisen kysymyksen ratkaisuun» tähtääviä Proudhonin käytännöllisiä suunnitelmia Marx arvosteli murhaavasti Proudhonin esittämää ajatusta »ilmaisesta luotosta» ja siihen perustuvasta »kansanpankista», tuosta Marxin sanonnan mukaan »läpeensä poroporvarillisesta kuvitelmasta», jota proudhonilainen koulukunta mainosti uutterasti. Yhteenvetona Proudhonille antamastaan arvostelusta Marx luonnehtii hänet tyypilliseksi pikkuporvariston ideologiksi. — 18.
- ¹³ »*Social-Demokrat*» — lassallalaisen Saksan yleisen työväenyhdistyksen äänenkannattaja. Tällä nimellä lehti ilmestyi Berliinissä 15:nnestä joulukuuta 1864 vuoteen 1871; vuosina 1864—1867 sen toimittajana oli Schweitzer. — 18.
- ¹⁴ Tarkoitetaan Proudhonin teosta »*Essai de grammaire générale*» (»Yleinen kieloppi») kirjassa: Bergier. »*Les éléments primitifs des langues*» (»Kielten alkeet»). Besançon 1837. — 18.
- ¹⁵ Tarkoitetaan J. P. Brissot de Warvillen teosta »*Recherches philosophiques. Sur le droit de propriété et sur le vol, considérés dans la nature et dans la société*» (»Filosofisia tutkielmia. Omistusoikeudesta ja varkaudesta luonnossa ja yhteiskunnassa»). — 20.
- ¹⁶ Ch. Dunoyer. »*De la liberté du travail, ou Simple exposé des conditions dans lesquelles les forces humaines s'exercent avec le plus de puissance*». T. I—III, Paris 1845 (»Työn vapaudesta eli Yksinkertainen esitys olosuhteista, joissa inhimilliset voimat ilmenevät tehokkaimmin»). Nidokset I—III, Pariisi 1845). — 22.
- ¹⁷ Tarkoitetaan Ranskan helmikuun vallankumousta 1848. — 22.
- ¹⁸ Tarkoitetaan Proudhonin puhetta Ranskan kansalliskokouksen istunnossa 31. heinäkuuta 1848. Proudhon teki puheessaan joitakin ehdotuksia pikkuporvarillisten utooppisten doktriinien hengessä (lainakoron poistamisesta jne.) ja luonnehti samalla väkivallan ja mielivallan ilmauksiksi rankaisutoimet, jotka oli kohdistettu Pariisin proletariaatin vuoden 1848 kesäkuun 23.—26. päivän kapinan osanottajiin. — 22.
- ¹⁹ *Kesäkuun kapina* — Pariisin työväen sankarillinen kapina 23.—26. kesäkuuta 1848. Ranskan porvaristo tukahdutti sen erittäin verisesti. Kapina oli historian ensimmäinen proletariaatin ja porvariston välinen suuri kansalais-sota. — 22, 143, 160, 178, 184, 283.
- ²⁰ Tarkoitetaan Thiersin puhetta 26. heinäkuuta 1848 Proudhonin Ranskan kansalliskokouksen finanssivaliokunnalle tekemiä ehdotuksia vastaan. — 22.
- ²¹ »*Gratuité du crédit. Discussion entre M. Fr. Bastiat et M. Proudhon*». Paris 1850 (»Ilmainen luotto. Herra F. Bastiat'n ja herra Proudhonin keskustelu»). Pariisi 1850). — 23.

- 22 P. J. Proudhon. »Si les traités de 1815 ont cessé d'exister? Actes du futur congrès». Paris 1863 (P. J. Proudhon. »Ovatko vuoden 1815 sopimukset kadottaneet voimansa? Tulevan kongressin asiakirjoja». Pariisi 1863). Tässä teoksessa Proudhon vastusti Wienin kongressin (1815) Puolaa koskevien päätösten tarkistusta ja sitä, että Euroopan demokratia kannatti Puolan kansallista vapautusliikettä, puolustaen siten Venäjän tsarismiin harjoittamaa sortopoliittikkaa. — 24.
- 23 Tämä teos on Marxin kesäkuussa 1865 Pääneuvoston istunnoissa tekemän selostuksen teksti. Siinä Marx esitti ensi kerran julkisesti lisäarveteorian perustat. Selostus oli suunnattu välittömästi Internationaalin jäsenen Westonin virheellisiä katsomuksia vastaan. Tämä väitti, että palkankorotus ei voi parantaa työläisten asemaa ja että trade unionien toiminta on tunnustettava vahingolliseksi. Selostus antoi samalla iskun proudhonisteille ja lassalalaisille, jotka suhtautuivat kielteisesti työläisten taloudelliseen taisteluun ja ammattiliittoihin. Selostuksen teksti on säilynyt Marxin käsikirjoituksena. Marxin tytär Eleonor julkaisi selostuksen ensi kerran 1898 Lontoossa otsikointuna »Value, price and profit» (»Arvo, hinta ja voitto») ja E. Avelingin esipuheella varustettuna. Johdanto ja kuusi ensimmäistä pykälää olivat käsikirjoituksessa ilman otsikkoja ja Aveling otsikoi ne. Tässä laitoksessa on säilytetty kaikki nämä otsikot, paitsi yleisotsikko. — 25.
- 24 »Väli aikaisten sääntöjen» edellyttämän Brysselin kongressin asemesta vuonna 1865 kutsuttiin koolle Lontooseen alustava konferenssi (ks. selitystä 40). — 25.
- 25 Ranskan porvarillisen vallankumouksen kaudella jakobiinilainen konventti sääti 1793 ja 1794 useiden välttämättömyysstarvikkeiden kiinteät maksimihinnat ja kiinteän maksimipalkan. — 31.
- 26 *Brittiläinen tieteen edistämisseura* on perustettu 1831 ja on olemassa nykyäänkin. Marx tarkoittaa W. Newmarchin (Marxilla on kirjoitusvirhe tässä nimessä) esiintymistä seuran talousjaoston kokouksessa syyskuussa 1861. — 31.
- 27 Ks. R. Owen. »Observations on the Effect of the Manufacturing System». London 1817, p. 76 (»Huomautuksia teollisuusjärjestelmän vaikutuksesta». Lontoo 1817, s. 76). — 32.
- 28 Tarkoitetaan Krimin sotaa 1853—1856. — 32.
- 29 1800-luvun keskivaiheessa joukoittaista asumusten purkamista maaseudulla tehosti tietyltä osaltaan se seikka, että maanomistajien köyhäinhuutoveron suuruus riippui huomattavassa määrin heidän maallaan asuvien köyhien määrästä. Maanomistajat purkivat tahallaan rakennukset, joita eivät itse tarvineet, mutta jotka saattoivat olla maaseudun »liikaväestön» asuinsuojana. — 32.
- 30 *Taideseura* (Society of Arts) — porvarillinen valistus- ja hyväntekeväisyysseura, joka on perustettu Lontoossa 1754. Mainitun esitelmän piti John Mortonin poika John Chalmers Morton. — 33, 103.
- 31 Niin sanotut *viljalait*, joiden tarkoituksena oli ulkomaisen viljan tuonnin rajoittaminen tai kieltö, oli saatettu voimaan Englannissa suurmaanomistajien etuja silmällä pitäen. Manchesterilaiset tehtailijat Cobden ja Bright perustivat 1838 Liiton viljalakeja vastaan (Anti-Corn-Law-League). Liitto vaati täydellistä kauppavapautta ja koetti saada kumotuksi viljalait alentaakseen työläisten palkkoja ja heikentääkseen maaylimystön taloudellista ja poliittista asemaa. Taistelun tuloksena 1846 hyväksyttiin laki (bill) viljalakien kumoamisesta, mikä merkitsi teollisuusporvariston voittoa maaylimystöstä. — 33, 80.

- 32 A. Smith. »An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations». Vol. I, Edinburgh 1814, p. 93 (»Kansojen varallisuus». I nidos, Edinburgh 1814, s. 93). — 46.
- 33 Tarkoitetaan Englannin sotia Ranskaa vastaan Ranskan porvarillisen valtakumouksen kaudella 1700-luvun lopulla. Noiden sotien aikana Englannin hallitus aloitti maassaan ankan joukkoterrorin työkansaa vastaan. Tuona aikana tukahdutettiin muun muassa useita kansan levottomuuksia ja hyväksyttiin laki, joka kielsi työväenyhdistykset. — 58, 117.
- 34 Marx tarkoittaa Malthusin pamflettia »An Inquiry into the Nature and Progress of Rent, and the Principles by which it is regulated». London 1815 (»Tutkimus maankoron olemuksesta ja kasvusta ja sen sääntelyn periaatteista». Lontoo 1815). — 58.
- 35 *Työtalot* perustettiin Englannissa 1600-luvulla. Vuonna 1834 hyväksytyn »köyhälistölain» mukaan ne olivat ainoa köyhälistön avustamismuoto. Työtaloissa vallitsi samanlainen järjestys kuin vankiloissa tai pakkotöissä, ja kansan keskuudessa niitä nimitettiin »köyhälistön bastiljeiksi». — 58.
- 36 *Juggernaut* (Jagannath) on yksi hindulaisen Višnu-jumalan olennoitumista. Juggernautin tempppelin uhripapit saivat suuria tuloja joukoittaisen pyhiinvaelluksen aikana, jolloin temppeleissä asuvia naisia, bajadeereja, ylytettiin prostituutioon. Juggernautin palvonnalle oli leimallista uskonnollisten toimistusten tavaton upeus ja äärimmäinen uskonnollinen fanatismi, joka ilmeni uskovaisten itsekidutuksena ja itsemurhina. Suurina juhlapäivinä eräät faanatitkoit heittäytyivät Višnu-Juggernautin kuvaa kuljettavien vaunujen alle. — 59.
- 37 Englannissa 1500-luvulta voimassa olleiden *köyhäinvoitolakien* mukaan jokaisessa seurakunnassa perittiin erikoista köyhäinavustusveroa. Ne seurakunnan asukkaat, jotka eivät kyenneet turvaamaan itseään ja perhettään, saivat avustusta köyhäinkassasta. — 62.
- 38 D. Ricardo. »On the Principles of Political Economy, and Taxation». London 1821, p. 479 (»Kansantaloustieteen ja verotuksen alkeista». Lontoo 1821, s. 479). — 63, 381.
- 39 Tämän *Ohjeen* Marx kirjoitti väliaikaisen keskusneuvoston (myöhemmin nimetty Pääneuvostoksi) edustajille, jotka lähetettiin Genèvessä 3.—8. syyskuuta 1866 pidettyyn Kansainvälisen työväenliiton I kongressiin. Ohjeessa oli kongressissa käsiteltävien kysymysten ratkaisu. Siinä asetettiin konkreettisia tehtäviä, joiden toteuttamisen puolesta käytävä taistelu liittäisi yhteen työläisjoukkoja, kohottaisi niiden luokkatietoisuutta ja saisi ne mukaan työväenluokan yhteiseen taisteluun. Marx esitti siinä yhdeksän kohtaa, joista kuusi hyväksyttiin kongressin päätöksiksi, ne koskivat kansainvälistä yhteistoimintaa, työpäivän lyhentämistä, lasten ja naisten työtä, osuustoiminnallista työtä, ammattiliittoja ja vakinaisia armeijoita. — 66.
- 40 Tarkoitetaan *Lontoon konferenssia*, joka pidettiin 25.—29. syyskuuta 1865; sen työhön osallistuivat Pääneuvoston jäsenet ja eri jaostojen johtajat. Konferenssissa kuultiin Pääneuvoston selostus, hyväksyttiin sen finanssikertomus ja tulevan kongressin päiväjärjestys. Lontoon konferenssi, jonka valmistelua ja pitoa johti Marx, esitti huomattavaa osaa Internationaalien perustamisen ja järjestöllisen rakentamisen kaudella. — 66, 225.
- 41 Kysymystä 8-tuntisen työpäivän laillisesta säättämisestä käsiteltiin 20.—25. elokuuta 1866 Baltimoressa pidetyssä Amerikan työväen edustajakokouksessa.

Edustajakokous käsitteli myös kysymykset työläisten poliittisesta toiminnasta, osuuskunnista, kaikkien työläisten yhdistämisestä trade unioneihin, lakoista ym. — 68, 380.

- 42 Kysymyksessä on Englannin trade unionien laaja osallistuminen yleisdemokraattiseen liikkeeseen toisen äänioikeusuudistuksen puolesta vuosina 1865—1867.

23. helmikuuta 1865 äänioikeusuudistuksen kannattajien kokouksessa Internationaalin Pääneuvoston aloitteesta ja sen ottaessa läheisesti osaa hyväksyttiin päätös uudistusliiton (The Reform League) perustamisesta; tuosta liitosta tuli poliittinen keskus, joka johti työläisten joukkoliikettä toisen uudistuksen puolesta. Marxin kehotuksesta uudistusliitto vaati yleistä äänioikeutta koko maan aikuiselle miespuoliselle väestölle. Liitto ei kuitenkaan pystynyt noudattamaan Pääneuvoston viitoittamaa suuntaa uudistusliiton johtoon kuuluneiden ja työläisten joukkoliikettä säikähtäneiden porvarillisten radikaalien horjunnan vuoksi ja trade unionien opportunistijohtajien sovittepolitiikan vuoksi. Englannin porvaristo onnistui hajottamaan liikkeen, ja 1867 pantiin toimeen rajoitettu uudistus, joka myönsi äänioikeuden ainoastaan pikkuporvaristolle ja työväenluokan huippukerrokselle ja jätti työväenluokan perusjoukon edelleenkin poliittisesti oikeudettomaksi. — 72, 379, 381.

- 43 USA:n sisällissodan aikana amerikkalaiset trade unionit kannattivat aktiivisesti pohjoisvaltioita niiden taistelussa orjanomistajia vastaan. — 72.

- 44 Englannin trade unionien Sheffieldin konferenssi pidettiin 17.—21. heinäkuuta 1866. Siinä käsiteltiin kysymystä kamppailusta työsulkuja vastaan. — 72.

- 45 *Pyhä allianssi* oli Euroopan monarkkien taantumuksellinen liitto, jonka perustivat 1815 tsaristinen Venäjä, Itävalta ja Preussi vallankumousliikkeen tukahduttamiseksi eri maissa ja feodaalis-monarkistisen hallitusmuodon säilyttämiseksi. — 73, 80.

- 46 *Pääoma* on marxilaisuuden nerokas teos. Tämän pääteoksensa luomiseksi Marx teki työtä neljä vuosikymmentä, alkaen 1840-luvulta elämänsä loppuun asti.

Vuosina 1857—1858 Marx laati yli 50 painoarkkia käsittävän käsikirjoituksen, joka oli tavallaan tulevan Pääoman alkuluonnos. NKP:n Keskuskomitean marxismin-leninismiin instituutti julkaisi sen ensi kerran 1939—1941 alkukielisenä nimellä »Grundrisse der Kritik der politischen Oekonomie» (»Kansantaloustieteen arvostelun peruspiirteet»). Samaan aikaan hän hahmoteli teoksen kokonaissuunnitelman, jota täsmensi sitten seuraavien kuukausien aikana. Huhtikuussa 1858 hän päätti esittää koko työnsä kuutena kirjana. Vähän myöhemmin Marx päätti kuitenkin ryhtyä julkaisemaan teostaan osittain, erillisinä viikkoina.

Vuonna 1858 hän alkoi valmistella ensimmäistä vihkoa, jonka otsikkona oli »Kansantaloustieteen arvostelua». Se ilmestyi 1859.

Myöhempien tutkimusten kulussa Marx muutti teoksensa alkuperäistä suunnitelmaa. Kuusiosaisen kirjan suunnitelman hän vaihtoi neliosaisen Pääoman suunnitelmaan. Vuosina 1863—1865 hän laati uuden suuren käsikirjoituksen, joka olikin Pääoman kolmen teoreettisen osan ensimmäinen seikka-peräisesti muokattu variantti. Vasta sen jälkeen kun koko teos oli kirjoitettu (tammikuu 1866), Marx ryhtyi viimeistelemään sitä julkaisemista varten. Engelsin neuvoa seuraten Marx päätti valmistaa painokuntoon aluksi vain Pääoman ensimmäisen osan eikä koko teosta kerralla. Marx teki tämän lopullisen viimeistelytyön erittäin tarkasti ja se oli itse asiassa koko Pääoman ensimmäisen osan uusi muokkaus.

Pääoman ensimmäisen osan ilmestymisen jälkeen (syyskuu 1867) Marx

jatkoi sen muokkausta valmisteltaessa uusia saksankielisiä laitoksia ja käännöksiä muille kielille. Hän teki lukuisia muutoksia toiseen laitokseen (1872) ja antoi oleellisia neuvoja valmisteltaessa venäjänkielistä laitosta, joka ilmestyi Pietarissa 1872 ja oli Pääoman ensimmäinen käännös. Marx toimitti ranskankielisen käännöksen, joka ilmestyi erillisinä vihkoina 1872—1875, ja muokkasi sitä huomattavasti.

Pääoman ensimmäisen osan ilmestyttyä Marx jatkoi työtään seuraavien osien parissa, hänellä oli aikomus saada lähiaikoina valmiiksi koko teos. Hän ei kuitenkaan onnistunut tekemään sitä, sillä monitahoinen toiminta I Internationaalin Pääneuvostossa vaati paljon aikaa ja huono terveydentila pakotti hänet yhä useammin keskeyttämään työnsä.

Marxin kuoleman jälkeen Engels valmisti painoon ja julkaisi Pääoman kaksi seuraavaa osaa — toisen 1885 ja kolmannen 1894. Siten Engels antoi verrattoman panoksensa tieteellisen kommunismin aarteistoon.

Tässä kirjassa julkaistussa Pääoman ensimmäisen osan 24. luvussa on säilytetty Marxin tekemä alaviitteiden numerointi. — 74.

- ⁴⁷ Marx tarkoittaa Pääoman I osan ensimmäisen saksankielisen laitoksen ensimmäistä lukua (»Tavara ja raha»). Tämän osan toisessa ja sitä seuraavissa saksankielisissä laitoksissa sitä vastaa ensimmäinen osasto. — 74, 381.
- ⁴⁸ Tarkoitetaan kolmatta lukua F. Lassallen teoksesta »Herr Bastiat — Schulze von Delitzsch, der ökonomische Julian, oder: Capital und Arbeit». Berlin 1864 (»Herra Bastiat — Schulze-Delitzsch, taloudellinen Julian eli Pääoma ja työ». Berliini 1864). — 74.
- ⁴⁹ *Korkeakirkollinen* suunta oli anglikaanisen kirkon suuntaus, jolla oli kannattajia pääasiassa ylimystön keskuudessa. Se säilytti vanhoja upeita kirkkumenoja ja korosti perinteellistä yhteyttä katolisuuteen. — 77.
- ⁵⁰ S. Mayer. »Die sociale Frage in Wien. Studie eines 'Arbeitgebers'». Wien 1871 (»Sosiaalinen ongelma Wienissä. Erään 'työnantajan' harjoitelma». Wien 1871). — 79.
- ⁵¹ Pääoman ensimmäisen osan neljännestä saksankielisestä laitoksesta (1890) puuttuu näiden loppusanojen neljää ensimmäistä kappaletta. Tässä kirjassa samoin kuin toisessa laitoksessakin loppusanat julkaistaan täydellisinä. — 79.
- ⁵² »*Der Volksstaat*» (»Kansanvaltio») — Saksan sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen (eisenachilaisten) pää-äänenkannattaja, ilmestyi Leipzigissä 2:sesta lokakuuta 1869 syyskuun 29:nteen päivään 1876. Lehden yleisenä johtajana oli W. Liebknecht, kustantamoa johti A. Bebel. Marx ja Engels avustivat lehteä ja auttoivat jatkuvasti sen toimitustyössä. Ennen vuotta 1869 lehti oli ilmestynyt nimellä »*Demokratisches Wochenblatt*» (ks. selitystä 90).
- Tarkoitetaan J. Dietzgenin artikkelia »Karl Marx. 'Pääoma. Kansantaloustieteen arvostelua'. Hampuri 1867», joka julkaistiin »*Demokratisches Wochenblatt*» lehden numeroissa 31, 34, 35 ja 36 vuonna 1868. — 81, 148, 268, 277, 390, 392.
- ⁵³ »*The Saturday Review of Politics, Literature, Science, and Art*» (»Lauantai-katsaus politiikan, kirjallisuuden, tieteen ja taiteen kysymyksiin») — englantilainen vanhoillinen viikkolehti, ilmestyi Lontoossa vuosina 1855—1938. — 82.
- ⁵⁴ »*Sankt-Peterburgskije vedomosti*» (»Pietarin sanomat») — venäläinen päivälehti, hallituksen virallinen äänenkannattaja. Tällä nimellä se ilmestyi vuosina 1728—1914; vuosina 1914—1917 lehden nimenä oli »*Petrogradskije vedomosti*». — 82.

- ⁵⁵ Kysymyksessä on aikakauslehti »*La Philosophie positive. Revue*» (»Positiivistinen filosofia. Katsaus»), joka ilmestyi Pariisissa 1867—1883. Sen kolmannessa numerossa marras- ja joulukuussa 1868 julkaistiin Pääoman lyhyt arvostelu, jonka oli kirjoittanut J. W. De Roberty, A. Comten positivistisen filosofian seuraaja. — 82.
- ⁵⁶ Н. Зибер. «Теория ценности и капитала Д. Рикардо в связи с позднейшими дополнениями и разъяснениями». Киев, 1871, стр. 170 (N. Sieber. »D. Ricardon arvo- ja pääomateoria myöhempien lisäysten ja selitysten valossa». Kijev 1871, s. 170). — 82.
- ⁵⁷ »*Vestnik Jevropy*» (»Euroopan sanomat») — suuntaukseltaan porvarillis-liberaalinen historiallis-poliittinen ja kaunokirjallinen kuukausijulkaisu, ilmestyi Pietarissa vuosina 1866—1918. — 82.
- ⁵⁸ Tarkoitetaan saksalaisia porvarillisia filosofejä Büchneriä, Langea, Dühringiä, Fechneriä ym. — 84.
- ⁵⁹ Maailmanmarkkinoilla tapahtuneella vallankumouksella tarkoitetaan Genovan, Venetsian ja muiden Pohjois-Italian kaupunkien osuuden jyrkkää vähenemistä kauttakulkukaupassa, minkä aiheuttivat seuraavat senaikaiset suuret maantieteelliset löydöt: Kuuba, Haiti ja Bahama-saaret, Pohjois-Amerikan manner, Afrikan eteläkärjen kiertävä meritie Intiaan ja vihdoin Etelä-Amerikan manner. — 88.
- ⁶⁰ J. Steuart. »An Inquiry into the Principles of Political Oeconomy». Vol. I, Dublin 1770, p. 52 (»Tutkielma kansantaloustieteen alkeista». I nidos, Dublin 1770, s. 52). — 90.
- ⁶¹ Laaja yhteiskunnallinen liike katolista kirkkoa vastaan 1500-luvulla Saksassa, Sveitsissä, Englannissa, Ranskassa jne. Niissä maissa, joissa uskonpuhdistus oli päässyt voitolle, sen uskonnollisiin oloihin vaikuttaneena seurauksena oli uusien, niin sanottujen protestanttisten kirkkojen perustaminen (Englannissa, Skotlannissa, Alankomaissa, Sveitsissä, osassa Saksaa ja Skandinavian maissa). — 92.
- ⁶² »*Pauper ubique jacet*» (»Köyhät ovat kaikkialla osattomia») — sanat Ovidiuksen teoksesta »*Fasti*», 1. kirja, runo 218. — 92.
- ⁶³ *Stuartien restauraatio* — Englannin 1600-luvun porvarillisen vallankumouksen kukistaman Stuartien hallitsijasuvun toinen hallituskausi (1660—1689). — 94.
- ⁶⁴ Kysymyksessä on nähtävästi paenneiden talonpoikien etsintää koskeva aseutus, joka julkaistiin Fjodor Ivanovitšin hallituskaudella 1597, jolloin Venäjän tosiasiallisena hallitsijana oli Boris Godunov. Asetuksen mukaan tilanherrojen harjoittamaa ylivoimaista sortoa ja orjuutusta paenneita talonpoikia etsittiin viiden vuoden aikana ja palautettiin entisille isännille. — 94.
- ⁶⁵ »*Mainioksi vallankumoukseksi*» nimitetään englantilaisessa porvarillisessa historiankirjoituksessa vuoden 1688 vallankaappausta, jonka seurauksena Englannissa karkotettiin valtaistuimelta Stuartien hallitsijasuku ja pystytettiin (1689) Vilhelm Oranialaisen johtama perustuslaillinen monarkia, joka pohjautui maaylimystön ja suurporvariston väliseen kompromissiin. — 94.
- ⁶⁶ Tarkoitetaan roomalaisten kansantribuunien Liciniuksen ja Sextiuksen vuonna 367 e. a. julkaisemaa maalakia, jonka mukaan Rooman kansalaisten valtionmaan omistusoikeus rajoitettiin korkeintaan 500 jugerumiksi (noin 125 hehtaariksi). — 97.

- 67 Tarkoitetaan Stuartien kuningassuvun kannattajien kapinaa vuosina 1745—1746. Kapinoitsijat vaativat niin sanotun »nuoremman pretendentin» Kaarle Edwardin nostamista valtaistuimelle. Kapina kuvasti samalla Skotlannin ja Englannin kansanjoukkojen protestia maalordien harjoittamaa riistoa ja joukkomaista maiden anastusta vastaan. Sen jälkeen kun Englannin vakinaisen sotaväki oli tukahduttanut kapinan, klaanijärjestelmä alkoi voimape-
räisesti hajota Skotlannin ylämaassa ja talonpoikien häätö mailta tehostui entisestään. — 99.
- 68 *Taksmeneiksi* nimitettiin Skotlannissa klaanijärjestelmän vallitessa klaanin päällikön eli lairdin (»suuren miehen») välittömässä johdossa olleita vanhimpia. Klaanin päällikkö jakoi vanhimpien haltuun maan (»tak»), joka oli koko klaanin omaisuutta, ja klaanin päällikölle maksettiin hänen valtansa tunnustukseksi pientä veroa. Taksmenit vuorostaan jakoivat maapalstat vasalleilleen. Klaanijärjestelmän hajottua klaanin päällikkö muuttui maalordiksi ja taksmeneista tuli itse asiassa kapitalistisia farmareita. Samalla myös entinen vero vaihtui maankorkoon. — 99.
- 69 *Gaeliläiset* ovat Pohjois- ja Länsi-Skotlannin ylämaan kantaväestöä, mui-
naisten kelttiläisten jälkeläisiä. — 99.
- 70 Marx tarkoittaa artikkeliaan »Vaalit. — Finanssivaikeudet. — Herttuatar Sutherland ja orjuus», joka julkaistiin »New York Daily Tribune» lehdessä 9. helmikuuta 1853.
»New York Daily Tribune» (»New Yorkin Päivälehti») — Amerikassa vuosina 1841—1924 ilmestynyt edistysmielinen porvarillinen sanomalehti. Marx ja Engels avustivat lehteä elokuusta 1851 maaliskuuhun 1862. — 100.
- 71 *Kolmikymmenvuotinen sota* (1618—1648) oli protestanttien ja katolilaisten välisen taistelun aiheuttama koko Euroopan sota. Saksasta tuli taistelun pääareena, sodan osallisten harjoittaman rosvouksen ja anastuspyrkimysten kohde. — 101, 272.
- 72 »*The Economist*» (»Talousmies») — Lontoossa vuodesta 1843 ilmestynyt ta-
loudellinen ja poliittinen viikkolehti, teollisen suurporvariston äänenkannat-
taja. — 103.
- 73 *Petty Sessions* (alioikeudet) — Englannissa rauhantuomareiden istunnot, jois-
sa käsiteltiin pieniä asioita yksinkertaisen oikeudenkäyntimenettelyn mu-
kaisesti. — 105.
- 74 A. Smith. »An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations». Vol. I. Edinburgh 1814, p. 237. — 106.
- 75 [Linguet, N.]. »Théorie des loix civiles, ou Principes fondamentaux de la société». T. I, Londres 1767, p. 236 (»Siviililakien teoria eli Yhteiskunnan per-
rusperiaatteet». I nidos, Lontoo 1767, s. 236). — 106.
- 76 *Lait yhteenliittymistä vastaan*, jotka kielsivät kaikenlaisten työväenjärjestö-
jen perustamisen ja toiminnan, hyväksyttiin Englannin parlamentissa 1799
ja 1800. Vuonna 1824 parlamentti kumosi nuo lait ja varmensi niiden kumoami-
sen vielä kerran 1825. Työväenyhdistysten toimintaa rajoitettiin kuitenkin
senkin jälkeen jyrkästi. Jopa tavallinen agitaatiokin työläisten yhdistyk-
seen liittymisen ja lakkoihin osallistumisen puolesta katsottiin »pakotuk-
seksi» ja »väkivallaksi» ja rangaistusta vaativaksi rikokseksi. — 107.
- 77 Englannissa oli jo keskiajalla voimassa laki »*salaliittoja*» vastaan. Sen perus-
teella lakkautettiin työväenjärjestöjä ja tukahdutettiin työväen luokkatais-
telua jo ennen sitä kuin hyväksyttiin lait yhteenliittymistä vastaan (ks. se-
litystä 76) ja näiden lakien kumoamisen jälkeen. — 109.

- ⁷⁸ Tarkoitetaan Ranskan jakobiinilaisdiktatuurin hallitusta, joka oli olemassa kesäkuusta 1793 kesäkuuhun 1794. — 109.
- ⁷⁹ A. Anderson. »An Historical and Chronological Deduction of the Origin of Commerce, from the Earliest Accounts to the present Time» (»Historiallinen ja kronologinen katsaus kaupankäyntiin sen varhaisvaiheista nykypäiviin»). Ensimmäinen laitos ilmestyi Lontoossa 1764. — 112, 123.
- ⁸⁰ J. Steuart. »An Inquiry into the Principles of Political Oeconomy». Vol. I, Dublin 1770, First book, Ch. XVI (»Tutkielma kansantaloustieteen alkeista», I nidos. Dublin 1770, ensimmäinen kirja, XVI luku). — 112.
- ⁸¹ Alankomaat (nykyisen Belgian ja Hollannin alue) erosivat Espanjasta vuosien 1566—1609 porvarillisen vallankumouksen seurauksena. Vallankumouksessa porvariston ja kansanjoukkojen taistelu feodalismia vastaan punoutui yhteen Espanjan herruutta vastaan käydyin kansallisen vapaus sodan kanssa. Kärsittyään muutamia tappioita Espanjan oli pakko tunnustaa 1609 Hollannin porvarillisen tasavallan itsenäisyys. Nykyisen Belgian alue jäi espanjalaisten haltuun vuoteen 1714 asti. — 117.
- ⁸² *Oopiumisodat* — valloitus sodat Kiinaa vastaan, joita Englanti kävi yksinään vuosina 1839—1842 ja yhdessä Ranskan kanssa vuosina 1856—1858 ja 1860. Ensimmäisen sodan syyntymiseen antoivat aiheita Kiinan viranomaisten toimenpiteet englantilaisten laitonta opiumikauppaa vastaan. Tästä johtuu sotien nimi. — 117.
- ⁸³ *Itä-Intian komppania* — vuosina 1600—1858 toiminut englantilainen kauppayhtiö, joka oli Englannin Intiassa, Kiinassa ja muissa Aasian maissa harjoittaman rosvoimaisen siirtomaapolitiikan välikappale. Komppania piti pitkän aikaa hallussaan kauppamonopolia Intiassa ja maan tärkeimpiä hallinnollisia tehtäviä. Kansalliseen vapautukseen tähtäävä kapina Intiassa 1857—1859 pakotti Englannin muuttamaan siirtomaaherruutensa muotoja ja lakkauttamaan 1858 Itä-Intian komppanian. — 118.
- ⁸⁴ Marx siteeraa Gülichin teosta »Geschichtliche Darstellung des Handels, der Gewerbe und des Ackerbaus der bedeutendsten handel treibenden Staaten unserer Zeit», Bd. I, Jena 1830, S. 371 (»Historiallinen kuvaus aikamme merkittävimpien kauppavaltioiden kaupankäynnistä, teollisuudesta ja maanviljelyksestä», I nidos. Jena 1830, s. 371). — 119.
- ⁸⁵ Marx vetoaa tässä nähtävästi Johan de Wittin kirjoittamaksi oletetun teoksen »Aanwysing der heilsame politike Gronden en Maximen van de Republike van Holland en West-Friesland» (»Hollannin ja Länsi-Frieslannin tasavallan tärkeimmät poliittiset periaatteet ja maksimit») englanninkieliseen laitokseen. Kirja oli julkaistu ensi kerran Leydenissä 1662. Kuten myöhemmin on todettu, paitsi kahta Johan de Wittin kirjoittamaa lukua, teoksen on kirjoittanut hollantilainen taloustieteilijä ja teollisuudenharjoittaja Piter von der Hore (Piter de la Court). — 121.
- ⁸⁶ *Seitsenvuotinen sota* (1756—1763) oli koko Eurooppaa käsittänyt sota, joka aiheutui feodaalis-yksinvaltaisten maiden valloituspyrkimyksistä ja Ranskan ja Ison-Britannian välisestä siirtomaakilpailusta. Sodan seurauksena Ranska joutui luovuttamaan Englannille suurimmat siirtomaansa (Kanadan, Itä-Intian alueet ym.); Preussi, Itävalta ja Saksi säilyttivät sodanedelliset alueensa. — 122.
- ⁸⁷ Tarkoitetaan *Utrechtiin rauhaa*, jonka solmivat 1713 toisaalta Ranska ja Espanja ja toisaalta Ranskan-vastaisen liittouman osanottajavaltiot (Englanti,

Hollanti, Portugali, Preussi ja itävaltalaiset Habsburgit). Sen solmimiseen päättyi pitkäaikainen Espanjan perimyssota (alkoi 1701). Sopimuksen mukaan muutamat Ranskan ja Espanjan siirtomaat Itä-Intiassa ja Pohjois-Amerikassa ja Gibraltar siirtyivät Englannille.

Asientoksi nimitettiin sopimuksia, joiden mukaan Espanja myönsi 1500- ja 1700-luvun välisenä aikana vieraille valtioille ja yksityisille henkilöille erikoisoikeudet neekeriorjien myyntiin Espanjan amerikkalaisiin siirtomaihin. — 123.

⁸⁸ *Tantae molis erat* (niin suunnaton vaiva oli) — sanonta Vergiliuksen runoelmasta »Aeneis», ensimmäinen kirja, 33. runo. — 124.

⁸⁹ C. Pecqueur. »Théorie nouvelle d'économie sociale et politiques, ou Études sur l'organisation des sociétés». Paris 1842, p. 435 (»Uusi sosiaalisen ja poliittisen taloustieteen teoria eli Tutkielma yhteiskunnan organisaatiosta». Pariisi 1842, s. 435). — 125.

⁹⁰ Kyseinen artikkeli on yksi Engelsin kirjoittamista Pääoman I osan arvosteluista, joita julkaistiin työväen ja demokraattisen lehdistön palstoilla Pääoman perusajatusten tunnetuksi tekemiseksi. Paitsi työläisiä varten kirjoittamiaan artikkeleita Engels kirjoitti myös muutamia anonyymejä arvosteluja porvarilliseen lehdistöön rikkoakseen vaihtelun, jolla julkinen taloustiede ja porvarillinen lehdistö ottivat vastaan Marxin nerokkaan teoksen. Engels arvosteli niissä Pääomaa ikään kuin porvarilliselta näkökannalta pakottaakseen tämän »sotajuonen» avulla, kuten Marx sanoi, porvarilliset taloustieteilijät puhumaan kirjasta.

»*Demokratisches Wochenblatt*» (»Demokraattinen viikkolehti») — saksalainen työväenlehti, joka ilmestyi Leipzigissä tammikuusta 1868 syyskuuhun 1869 W. Liebknechtin toimittamana. Lehti näytteli huomattavaa osaa Saksan sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen perustamisessa. Eisenachin edustajakokouksessa 1869 se julistettiin Saksan sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen pää-äänenkannattajaksi ja sille annettiin uusi nimi »Volksstaat». Marx ja Engels avustivat lehteä. — 128.

⁹¹ Pääneuvoston »*Vetoomus*» kansalliselle työväenliitolle oli Marxin kirjoittama, ja hän luki sen 11. toukokuuta Pääneuvoston istunnossa, jossa oli esillä kysymys Englannin ja USA:n välisen sodan uhkasta keväällä 1869. Pääneuvoston yksimielisesti hyväksymä »*Vetoomus*» julkaistiin sanoma- ja aikakauslehdissä sekä lentolehtisinä.

Kansallinen työväenliitto perustettiin USA:ssa elokuussa 1866 Baltimoren edustajakokouksessa. Amerikan työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö W. Sylvius osallistui aktiivisesti yhdistyksen perustamiseen. Perustamishetkestään alkaen yhdistys kannatti Kansainvälistä työväenliittoa ja sillä oli aikomus liittyä 1870 sen jäseneksi. Tämä aikomus ei kuitenkaan toteutunut. Kansallisen työväenliiton johto viehättäytyi kohta utooppisiin rahauudistussuunnitelmiin, jotka asettivat tavoitteeksi pankkijärjestelmän hävittämisen ja halvan luoton saannin valtiolta. Vuosina 1870—1871 trade unionit erkanivat liitosta, ja 1872 se tosiasiallisesti lakkautti toimintansa. Kaikista heikkouksistaan huolimatta Kansallinen työväenliitto esitti huomattavaa osaa taistelussa USA:n työväenjärjestöjen itsenäisen politiikan, neekereiden ja valkoihoisten työläisten solidaarisuuden, 8-tuntisen työpäivän ja työläisnaisten oikeuksien puolesta. — 137.

⁹² Alkuperäiskappaleessa on »shoddy aristocrats»; »shoddy» — puuvillalumput, jotka olivat käyttökeltovottomia ja kerrassaan arvottomia niin kauan kunnes keksittiin niiden muokkauskeino. Amerikassa »shoddy aristocrats» nimityksen saivat henkilöt, jotka rikastuivat nopeasti sodan kustannuksella. — 138.

⁹³ »*Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue*» (»Uusi Reinin lehti).

Kansantaloustieteellinen katsaus») — Marxin ja Engelsin perustama aika-kauslehti, Kommunistien liiton teoreettinen äänenkannattaja. Lehteä julkaistiin joulukuusta 1849 marraskuuhun 1850, kaikkiaan ilmestyi kuusi numeroa. — 139.

- ⁹⁴ Zimmermannin kolmiosainen kirja »Allgemeine Geschichte des großen Bauernkrieges» (»Suuren talonpoikaissodan historia») ilmestyi Stuttgartissa 1841—1843. — 139.
- ⁹⁵ Tarkoitetaan vuosien 1848—1849 vallankumouksen aikana Frankfurt am Mainissa koolla olleen Saksan yleisen kansalliskokouksen äärivasemmistolaisia siipeä. Se ajoi pääasiallisesti pikkuporvariston etuja, mutta sitä kannatti myös osa saksalaisista työläisistä. Kansalliskokouksen päätehtävänä oli Saksan valtiollisen pirstoutuneisuuden hävittäminen ja valtakunnallisen perustuslain laadinta. Edustajien liberaalisen enemmistön pelkuruuden ja horjuvuuden vuoksi kansalliskokous ei kuitenkaan rohjennut ottaa käsiinsä ylintä valtaa maassa eikä kyennyt asettumaan päättävälle kannalle Saksan vallankumouksen peruskysymyksissä. 30. toukokuuta 1849 kansalliskokouksen oli pakko siirtyä Stuttgartiin. 18. kesäkuuta 1849 se hajotettiin sotaväen voimin. — 139.
- ⁹⁶ Sen jälkeen kun Itävalta oli kärsinyt tappion sodassa Preussia vastaan 1866 ja kun sen monikansallisen valtion kriisi oli alkanut voimistua, Itävallan hallitsevat luokat ryhtyivät lehmäkauppoihin Unkarin tilanherrojen kanssa ja allekirjoittivat 1867 sopimuksen Itävalta-Unkarin kaksoismonarkian perustamisesta. — 140.
- ⁹⁷ *Kansallisliberaalit* — syksyllä 1866 perustettu Saksan porvariston puolue. Kansallisliberaalien päätaavoitteena oli Saksan valtioiden yhdistäminen Preusin johdolla. Heidän politiikkansa kuvasti Saksan liberaalisen porvariston antautumista Bismarckin johdettavaksi. — 141.
- ⁹⁸ *Saksan kansanpuolue*, joka perustettiin 1865, koostui pääasiassa eteläsaksalaisten valtioiden pikkuporvariston demokraattisista aineksista ja osittain porvaristosta. Puolue vastusti Preussin hegemonian pystyttämistä Saksassa ja puolusti niin sanotun »Suur-Saksan» suunnitelmaa, jonka mukaan sekä Preussi että Itävalta olisivat kuuluneet Saksaan. Puolue propagoi Saksan liittovaltion ajatusta, mutta samalla vastusti sitä, että Saksa olisi yhdistetty yhtenäiseksi keskitetyksi demokraattiseksi tasavallaksi. — 141.
- ⁹⁹ 1860-luvun puolivälissä Preussissa oli säädetty joitakin teollisuudenaloja varten erikoisten toimilupien (konsessioiden) järjestelmä; ilman niitä teollisuudenharjoittaminen oli luvatonta. Tämä puolittain keskiaikainen elinkeinolainsäädäntö oli kapitalismin kehityksen haittana. — 142.
- ¹⁰⁰ *Sadowan taistelu* tapahtui 3. heinäkuuta 1866 Böömissä. Se oli ratkaiseva taistelu Itävallan ja Preussin sodassa 1866, joka päättyi Preussin voittoon. — 143, 146, 171.
- ¹⁰¹ Kysymyksessä on Internationaalinen *Baselin kongressi*, joka pidettiin 6.—11. syyskuuta 1869 ja jossa hyväksyttiin 10. syyskuuta seuraava Marxin kannattajien esittämä päätöslauselma maaomaisuutta koskevasta kysymyksestä:
1. Yhteiskunnalla on oikeus; hävittää maan yksityisomistus ja siirtää maa yhteiskunnalliseen omistukseen.
2. Maan yksityisomistus on hävitettävä ja siirrettävä maa yhteiskunnalliseen omistukseen.»
Kongressissa hyväksyttiin myös päätökset ammattiliittojen yhdistämisestä valtion ja kansainvälisessä mitassa sekä Internationaalinen järjestöistä

lujittamista ja Pääneuvoston valtuuksien laajentamista koskevat päätökset. — 145, 224.

- ¹⁰² 2. syyskuuta Ranskan armeija murskattiin *Sedanin edustalla* ja otettiin vangiksi yhdessä keisarin kanssa. Napoleon III:ttä ja armeijan päällystöä pidettiin 5:nnestä syyskuuta 1870 19:nteen maaliskuuta 1871 Preussin kuninkaiden linnassa *Wilhelmshönessä* (lähellä Kasselia). Sedanin katastrofi joudutti toisen keisarikunnan romahdusta ja johti Ranskan tasavallan julistamiseen 4. syyskuuta 1870. Muodostettiin uusi hallitus, niin sanottu kansallisen puolustuksen hallitus. — 146, 161, 173, 181, 232.
- ¹⁰³ Puhuessaan preussilaisen kansakunnan pyhästä Saksan keisarikunnasta Engels on muuntanut keskiaikaisen Pyhän saksalais-roomalaisen keisarikunnan nimeä (ks. selitystä 131) korostaen siten, että Saksan yhdistäminen tapahtui Preussin johdolla ja aiheutti saksalaisten maiden preussilaistumisen. — 146.
- ¹⁰⁴ Preussin johtama *Pohjois-Saksan liitto*, johon kuului Pohjois- ja Keski-Saksan 19 valtiota ja 3 vapaakaupunkia, perustettiin 1867 Bismarckin ehdotuksesta. Liiton perustaminen oli ratkaisevia vaiheita Saksan yhdistämisessä Preussin johdolla. Pohjois-Saksan liitto oli olemassa tammikuuhun 1871, jolloin perustettiin Saksan valtakunta. — 146, 177.
- ¹⁰⁵ Kysymyksessä on Baijerin, Badenin, Württembergin ja Hessen-Darmstadtin yhdistäminen Pohjois-Saksan liittoon 1870. — 146.
- ¹⁰⁶ *Spichernin* taistelussa (Lothringen) 6. elokuuta 1870 preussilaiset joukot tuottivat tappion ranskalaisille. Historiallisessa kirjallisuudessa Spichernin taistelua nimitetään myös Forbachin taisteluksi.
Mars-la-Tourin taistelussa (jota nimitetään myös Vionvillen taisteluksi) 16. elokuuta 1870 saksalaiset joukot onnistuivat pysäyttämään Ranskan Reinin-armeijan perääntymisen Metzistä ja katkaisemaan siltä perääntymistiet. — 148.
- ¹⁰⁷ Valtiopäivävaaleissa 10. tammikuuta 1874 saksalaiset sosiaalidemokraatit saivat valituksi 9 edustajaansa; valittujen joukossa olivat Bebel ja Liebknecht, jotka siihen aikaan olivat vankilassa. — 149.
- ¹⁰⁸ I Internationaalinen *venäläisen jaoston* perusti keväällä 1870 Sveitsissä venäläisten poliittisten maanpakolaisten ryhmä, johon kuului suurten vallankumouksellisten demokraattien Tšernyševskin ja Dobroľjubovin aatteita kannattanutta demokraattista raznotšinetsiläistä nuorisoa. Jaoston perustamisessa esitti huomattavaa osaa Internationaalinen jäsen A. A. Serno-Solovjovitš. 12. maaliskuuta 1870 jaoston komitea lähetti Pääneuvostolle ohjelmansa, säännöt ja kirjeen Marxille, jossa häntä pyydettiin olemaan jaoston edustajana kansainvälisen työväenliiton Pääneuvostossa. Venäläisen jaoston ohjelmassa määriteltiin sen tehtävät seuraavasti: »1. Propagoida Venäjällä kaikkiin mahdollisiin keinoin kansainvälisen yhdistyksen ajatuksia ja periaatteita. 2. Edistää kansainvälisten jaostojen järjestämistä venäläisten työläisjoukkojen keskuudessa. 3. Edistää lujien solidaaristen yhteyksien aikaansaamista Venäjän ja Länsi-Euroopan työtätekevien luokkien kesken ja keskinäisen avunannon tietä myötävaikuttaa niiden yhteisenä päämääränä olevan vapautuksen menestykselliseen saavuttamiseen» («Narodnoje delo», n:o 1, 15. huhtikuuta 1870).
- Pääneuvoston istunnossa 22. maaliskuuta 1870 venäläinen jaosto hyväksyttiin Internationaaliin, ja Marx otti velvollisuudekseen edustaa sitä Pääneuvostossa. Venäjän jaoston jäsenet N. Utin, A. Trusov, J. Barteneva, G. Bartenev, J. Dmitrijeva ja A. Korvin-Krukovskaja osallistuivat aktiivisesti Sveitsin ja kansainväliseen työväenliikkeeseen. Jaosto koetti pitää yllä yh-

teyksiä Venäjän vallankumousliikkeeseen. Vuonna 1872 jaoston olemassaolo päättyi. — 152.

¹⁰⁹ »*Luottamuksellisen ilmoituksen*» Marx kirjoitti noin 28. maaliskuuta 1870, aikana jolloin Internationaalissa oli kärjistynyt bakunistien taistelu Pääneuvostoa, Marxia ja hänen kannattajiaan vastaan. Pääneuvoston ylimääräisessä istunnossa 1. tammikuuta 1870 oli jo hyväksytty niin ikään Marxin kirjoittama suljettu kiertokirje bakunistien voimakkaan vaikutuksen alaisena olleen romaanisen Sveitsin liittoneuvostolle. Kirjeen teksti oli myöhemmin ilmoitettu Belgiaan ja Ranskaan. Kiertokirje sisältyi kokonaisuudessaan myös »luottamukselliseen ilmoitukseen», jonka Marx lähetti Saksan kirjeenvaihtaja-sihteerin ominaisuudessa Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen komitealle.

Tässä laitoksessa julkaistaan »Luottamuksellisen ilmoituksen» 4. ja 5. kohta, joissa selitetään Pääneuvoston suhtautumista Englannin työväenliikkeeseen ja Irlannin kansalliseen vapausliikkeeseen, mitä vastaan bakunistit olivat erikoisesti hyökkäilleet. — 154.

¹¹⁰ »*L'Égalité*» (»Tasa-arvoisuus») — sveitsiläinen viikkolehti, Internationaalin romaanisen liiton äänenkannattaja. Ilmestyi ranskan kielellä Genèvessä joulukuusta 1868 joulukuuhun 1872. Jonkin aikaa lehti oli Bakuninin vaikutuksen alaisena. Tammikuussa 1870 romaaninen liittoneuvosto sai erotetuksi bakunistit toimituskunnasta, minkä jälkeen lehti alkoi noudattaa Pääneuvoston linjaa. — 154, 230, 390.

¹¹¹ »*The Pall Mall Gazette*» (»Pall Mallin lehti») — lontoolainen päivälehti, ilmestyi 1865—1920. Lehti oli 1860- ja 1870-luvulla suuntaukseltaan taantumuksellinen. Marx ja Engels avustivat sitä heinäkuusta 1870 kesäkuuhun 1871.

»*The Saturday Review*» — ks. selitystä 53.

»*The Spectator*» (»Katoja») — englantilainen suuntaukseltaan liberaalin viikkolehti, ilmestyi Lontoossa vuodesta 1828.

»*The Fortnightly Review*» (»Kahden viikon sanomia») — englantilainen suuntaukseltaan porvarillisen liberaalin historian, filosofian ja kirjallisuuden kysymyksille omistettu aikakauslehti; tällä nimellä ilmestyi Lontoossa 1865—1934. — 155, 220.

¹¹² *Maan ja työn liitto* oli perustettu Lontoossa lokakuussa 1869 ja Pääneuvosto osallistui sen perustamiseen. Liiton ohjelma sisälsi vaatimukset maan kansallistamisesta, työpäivän lyhentämisestä, yleisestä äänioikeudesta ja maataloudellisten siirtoloiden perustamisesta. Vuoden 1870 syksyyn mennessä porvarillisten aineiden vaikutus liitossa oli voimistunut ja vuoteen 1872 se kadotti kokonaan yhteytensä Internationaaliin. — 155.

¹¹³ Kysymyksessä on *Englannin ja Irlannin unioni*, joka astui voimaan 1. tammikuuta 1801. Unioni hävitti Irlannin autonomian viimeisetkin jäänteet, lakkautti Irlannin parlamentin ja asetti Irlannin täysin riippuvaiseksi Englannista. — 155.

¹¹⁴ »*Kansalaissota Ranskassa*» on tieteellisen kommunismin tärkeimpiä teoksia, jossa on Pariisin Kommuunin kokemuksen perusteella kehitelty edelleen marxilaisuuden perusajatuksia luokkataistelusta, valtiosta, vallankumouksesta ja proletariaatin diktatuurista. Se oli kirjoitettu Internationaalin Pääneuvoston vetoamukseksi kaikille työväenliiton jäsenille Euroopassa ja Yhdysvalloissa ja sen tarkoituksena oli selittää kaikkien maiden työväenluokalle kommunnardien sankarillisen taistelun olemus ja merkitys, tehdä koko proletariaatille tunnetuksi tuon taistelun maailmanhistoriallinen kokemus.

Marxin teos »Kansalaissota Ranskassa» levisi laajalti. Vuosina 1871—1872 se käännettiin monille kielille ja julkaistiin Euroopan eri maissa ja USA:ssa. — 158, 180.

- 115 Tämän johdannon Engels kirjoitti Marxin teoksen »Kansalaisota Ranskassa» kolmanteen saksankieliseen juhlapainokseen, joka ilmestyi 1891 Pariisin Kommuunin 20-vuotispäiväksi. Mainittuun painokseen Engels liitti Marxin kirjoittamat Kansainvälisen työväenliiton Pääneuvoston ensimmäisen ja toisen julkilausuman Ranskan ja Preussin sodasta, ja myöhemmissä eri kielillä ilmestyneissä erillisissä painoksissa se on julkaistu aina yhdessä teoksen »Kansalaisota Ranskassa» kanssa. — 158.
- 116 Kysymyksessä on Saksan kansan kansallinen vapaussota Napoleonin heruutta vastaan 1813—1814. — 158.
- 117 *Demagogeiksi* nimitettiin Saksassa 1820-luvulla niitä saksalaisen sivistyneis-
tön oppositioliikkeen osanottajia, jotka esiintyivät saksalaisten valtioiden taantumuksellista järjestelmää vastaan ja vaativat Saksan yhdistämistä. »Demagogit» joutuivat saksalaisten viranomaisten ankarien vainotoimien kohteeksi. — 158.
- 118 *Poikkeuslaki sosialisteja vastaan* oli saatettu voimaan Saksassa 21. loka-
kuuta 1878. Sen mukaan kiellettiin kaikki sosiaalidemokraattisen puolueen järjestöt, työväen joukkojärjestöt ja työväen lehdistö, sosialistista kirjalli-
suutta takavarikoitiin ja sosiaalidemokraatteja vastaan ryhdyttiin rankai-
sutoimiin. Työväen joukkoliikkeen painostuksesta laki kumottiin 1. loka-
kuuta 1890. — 158, 271.
- 119 Kysymyksessä on heinäkuun porvarillinen vallankumous Ranskassa 1830. —
160.
- 120 Tarkoitetaan Rooman keisarikunnan pystyttämiseen päättyneitä kansalais-
sotia vuosina 44—27 ennen ajanlaskuamme. — 160.
- 121 Tarkoitetaan legitimistejä, orleanisteja ja bonapartisteja.
Legitimistit olivat 1792 Ranskassa kukistetun Bourbonien hallitsija-
suvun kannattajien puolue, joka edusti suurmaaylimyöstön ja korkeimman pa-
piston etuja. Legitimistit perustivat puolueen 1830, mainitun hallitsijasuvun
toisen kukistumisen jälkeen. Vuonna 1871 legitimistit liittyivät taantumus-
voimien yhteiseen rynnäkköön Pariisin Kommuunia vastaan.
Orleanistit kannattivat Orléanssin herttuoitaa, Bourbonien hallitsijasuvun
nuorempaa haaraa, joka oli vallassa heinäkuun vallankumouksesta 1830
alkaen ja tuli kukistetuksi vuoden 1848 vallankumouksessa. Orleanistit ajoivat
finanssiylimyöstön ja suurporvariston etuja. — 160, 178, 186.
- 122 Kysymyksessä on Louis Bonaparten 2. joulukuuta 1851 suorittama vallankaap-
paus, joka pani alulle bonapartelaisvallan toisen keisarikunnan olemassa-
olon. — 160, 170, 193.
- 123 Ensimmäinen tasavalta oli julistettu 1792 Ranskan suuren porvarillisen val-
lankumouksen aikana ja se vaihtui 1799 konsulihallitukseen ja sitten Napo-
leon I Bonaparten ensimmäiseen keisarikuntaan (1804—1814).
Tuolla kaudella Ranska kävi monia sotia, joiden seurauksena valtiota
laajennettiin huomattavasti. — 161.
- 124 Kysymyksessä on Ranskan ja Saksan preliminääri rauhansopimus, jonka
allekirjoittivat 26. helmikuuta 1871 toisaalta Thiers ja J. Favre ja toisaalta
Bismarck. Tämän sopimuksen ehtojen mukaisesti Ranska joutui luovutta-
maan Saksalle Elsassin ja Itä-Lothringenin ja maksamaan 5 miljardia fran-
gia sotakorvausta. Lopullinen sopimus solmittiin 10. toukokuuta 1871 Frank-
furt am Mainissa. — 162, 187, 268, 317.
- 125 *Possibilistit* — opportunistinen virtaus Ranskan sosialistisessa liikkeessä.

Sen johdossa olivat mm. Brousseau ja Malon, jotka aiheuttivat 1882 Ranskan työväenpuolueen hajaannuksen. Tämän virtauksen johtomiehet julistivat reformistista periaatetta: tavoiteltakoon vain »mahdollista» («possible»); tästä johtuu nimi possibilistit. — 166.

- 126 *Kansanäänestyksen* Napoleon III pani toimeen toukokuussa 1870 ottaakseen muka selvää kansan suhtautumisesta keisarikuntaan. Kysymykset oli muotoiltu siten, että toisen keisarikunnan politiikasta oli mahdoton antaa kielteistä lausuntoa esiintymättä samalla kaikkia demokraattisia uudistuksia vastaan. I Internationaalien Ranskan jaostot paljastivat tämän demagogisen manöoverin ja kehottivat jäseniään pidättäytymään äänestämästä. Kansanäänestyksen aattona Pariisiin liiton jäsenet vangittiin syytettyinä osallisuudesta salaliittoon, jonka tarkoituksena oli Napoleon III:n murha. Hallitus käytti syytöstä hyväkseen aloittaakseen laajan vainotoimenpidekampanjan Internationaalien jäseniä vastaan Ranskan eri kaupungeissa. 22:sesta kesäkuuta 5:nteen heinäkuuta 1870 jatkuneessa oikeudenkäynnissä Pariisiin liiton jäseniä vastaan paljastui täydellisesti salaliittosyytöksen valheellisuus. Osa Internationaalien jäsenistä sai kuitenkin vankilatuomion yksinomaan Kansainvälisen työväenliiton jäsenyytensä vuoksi. Internationaalien vainoaminen Ranskassa aiheutti työväenluokan joukkoprotesteja. — 169, 237.
- 127 19. heinäkuuta 1870 alkoi Saksan ja Ranskan sota. — 170.
- 128 »*Le Réveil*» («Heräys») — ranskalainen sanomalehti, vasemmistolaisten tasavaltalaisten äänenkannattaja. Ilmestyi Pariisissa heinäkuusta 1868 tammikuuhun 1871 Ch. Deleschluzen toimittamana. Lehdessä julkaistiin Internationaalien asiakirjoja ja työväenliikettä koskevia aineistoja. — 170, 237.
- 129 »*La Marseillaise*» («Marseljeesi») — ranskalainen päivälehti, vasemmistolaisten tasavaltalaisten äänenkannattaja. Ilmestyi Pariisissa joulukuusta 1869 syyskuuhun 1870. Lehdessä julkaistiin Internationaalien toimintaa ja työväenliikettä koskevia aineistoja. — 170, 237.
- 130 Kysymyksessä on *Joulukuun 10. päivän yhdistys*, salainen bonapartistiyhdistys, joka oli perustettu pääasiallisesti luokka-asemansa menettäneistä aineksista, poliittisista seikkailijoista, sotaintoilijoista jne. Yhdistyksen jäsenet myötävaikuttivat Louis Bonaparten valitsemiseen Ranskan tasavallan presidentiksi 10. joulukuuta 1848 (tästä johtuu yhdistyksen nimi). — 170.
- 131 Elokuuhun 1806 Saksa oli kuulunut niin sanottuun Pyhään saksalais-roomalaiseen valtakuntaan, joka oli perustettu 900-luvulla ja koostunut keisarin ylivallan tunnustaneista feodaalisista ruhtinaskunnista ja vapaakaupungeista. — 174.
- 132 Vuonna 1618 Brandenburgin vaaliruhtinaskunta oli liittynyt Preussin herttuakuntaan (Itä-Preussiin), joka oli perustettu 1500-luvun alussa teutonilaisen ritarikunnan alueelle ja oli Puolan lääninä. Brandenburgin vaaliruhtinas oli Preussin herttuan ominaisuudessa Puolan vasallina vuoteen 1657, jolloin hän onnistui saavuttamaan preussilaisten alueiden itsenäisyyden käyttämällä hyväkseen Puolan vaikeuksia sodassa Ruotsia vastaan. — 174.
- 133 Kysymyksessä on *Baselin rauha*, jonka Euroopan valtioiden ensimmäisen Ranskan-vastaisen liittouman osanottajana Preussi solmi erillisesti Ranskan tasavallan kanssa 5. huhtikuuta 1795. — 175.
- 134 *Tilsitin rauhan* solmivat 7.—9. heinäkuuta 1807 Napoleonin hallitsema Ranska ja neljännen Ranskan-vastaisen liittouman osanottajat Venäjä ja Preussi, jotka olivat kärsineet tappion sodassa. Rauhanehdot olivat erittäin raskaat Preussille, joka menetti huomattavan osan alueistaan. Venäjä ei menettänyt

mitään alueitaan, mutta sen oli pakko tunnustaa Ranskan asemien voimistuminen Euroopassa ja liittyä Englannin saartoon (niin sanottuun mannermaansulkemukseen). Napoleon I:n sanelema Tilstitin rauhan rosvomaiset ehdot aiheuttivat suurta tyytymättömyyttä Saksan väestön keskuudessa ja valmistivat siten pohjaa vuonna 1813 alkaneelle vapausliikkeelle Napoleonin herruutta vastaan. — 176.

- ¹³⁵ Marx tarkoittaa feodaalisen taantumuksen voittoa Saksassa sen jälkeen, kun Napoleonin herruus oli nujerrettu. Saksassa säilyi feodaalinen pirstoutuneisuus, saksalaisissa valtioissa lujittui feodaalis-yksinvaltainen järjestelmä, kaikki aateliston etuoikeudet pysyivät ennallaan ja talonpoikien puolittain maaorjuudellinen riisto voimistui entisestään. — 177.
- ¹³⁶ Kysymyksessä on *Tuileriesin palatsi* Pariisissa, Napoleon III:n residenssi. — 178.
- ¹³⁷ Marx tarkoittaa Englannin työväen liikettä 4. syyskuuta 1870 pystytetyn Ranskan tasavallan tunnustamisen puolesta. Lontoossa ja muissa suurkaupungeissa alkoivat 5. syyskuuta joukkokokoukset ja mielenosoitukset, joiden osanottajat vaativat päätöslauselmissaan ja petitioissaan Englannin hallitusta tunnustamaan viipymättä Ranskan tasavallan. Internationaalin Pääneuvosto osallistui välittömästi Ranskan tasavallan tunnustamiseksi aloitetun liikkeen järjestelyyn. — 178.
- ¹³⁸ Marx viittaa Englannin aktiiviseen osallisuuteen niiden feodaalis-itsevaltaisten valtioiden liiton perustamisessa, jotka aloittivat 1792 sodan vallankumouksellista Ranskaa vastaan, ja siihen, että Englannin hallitseva ylimystö tunnusti ensimmäisenä Euroopassa bonapartistisen hallitusmuodon, joka pystytettiin Ranskassa Louis Bonaparten 2. joulukuuta 1851 suorittaman valtiokaappauksen jälkeen. — 179.
- ¹³⁹ Amerikan teollisten pohjoisvaltioiden ja eteläisten orjavaltioiden välisen sisällissodan aikana (1861—1865) Englannin porvarillinen lehdistö asetti kannattamaan etelävaltioita, ts. orjanomistujärjestelmää. — 179.
- ¹⁴⁰ »*Journal Officiel de la République Française*» (»Ranskan tasavallan virallinen lehti») — ilmestyi 20:nnestä maaliskuuta 24:nteen toukokuuta 1871. Se oli Pariisin Kommuunin virallinen äänenkannattaja. Se oli säilyttänyt 5:nnestä syyskuuta 1870 Pariisissa ilmestyneen Ranskan tasavallan hallituksen virallisen lehden nimen (Pariisin Kommuunin aikana tällä nimellä ilmestyi myös Thiersin hallituksen lehti Versaillesissa). Maaliskuun 30. päivän numero ilmestyi »*Journal Officiel de la Commune de Paris*» (»Pariisin Kommuunin virallinen lehti») -nimisenä. Simon Guio'd'n kirje julkaistiin lehdessä 25. huhtikuuta 1871. — 181.
- ¹⁴¹ Bismarck ja kansallisen puolustuksen hallituksen edustaja Favre allekirjoittivat 28. tammikuuta 1871 »Sopimuksen välirauhasta ja Pariisin antautumisesta». Häpeällinen antautuminen merkitsi Ranskan kansallisten etujen kaventamista. Sopimusta allekirjoitettaessa Favre suostui preussilaisten esittämiin nöyryyttäviin vaatimuksiin: suorittamaan kahden viikon kuluessa 200 miljoonan frangin sotakorvaukset, luovuttamaan suurimman osan Pariisin linnakkeista sekä kenttätykistön ja Pariisin armeijan asevarustukset. — 181.
- ¹⁴² »*Capitulards*» (antautujat) — Pariisin antautumisen kannattajista käytetty halveksiva nimitys piirityksen aikana 1870—1871. Myöhemmin sana jäi ranskan kieleen merkitsemään antautujia yleensä. — 181.
- ¹⁴³ »*L'Étendard*» (»Lippu») — ranskalainen suuntaukseltaan bonapartistinen sa-

nomalehti, ilmestyi Pariisissa vuosina 1866—1868. Lehti lakkautettiin, kun tulivat paljastetuiksi huijaukset, joiden avulla lehteä oli rahoitettu. — 182.

144 Kysymyksessä on *Société Générale du Crédit Mobilier*, 1852 perustettu suuri ranskalainen osakepankki. Pankkitulojen päälähteenä oli keinottelu arvopapereilla. *Crédit Mobilier* oli läheisessä yhteydessä toisen keisarikunnan hallituspiireihin. Vuonna 1867 osakeyhtiö kärsi vararikon ja 1871 se lakkautettiin. — 182.

145 »*L'Électeur libre*» (»Vapaa valitsija») — ranskalainen oikeistolaisten tasavalaisten äänenkannattaja, ilmestyi Pariisissa 1868—1871. Vuosina 1870—1871 se oli yhteydessä kansallisen puolustuksen hallituksen finanssiministeriöön. — 182.

146 Protestoiden legitimistejä vastaan, jotka olivat osoittaneet mieltään herttua Berryn muistolle omistetun surumessun aikana, pariisilainen väkijoukko ryösti 14. ja 15. helmikuuta 1831 Saint-Germain l'Auxerrois'n kirkon ja arkkipiispa Quélenin palatsin. Thiers oli läsnä kirkkoa ja arkkipiispan palatsia ryöstettäessä ja pyysi kansalliskaartin jäseniä olemaan estämättä väkijoukon toimia.

Vuonna 1832 sisäministerinä olleen Thiersin määräyksestä vangittiin Ranskan kruunun tavoittelijan legitimisti kreivi Chambordin äiti, Berryn herttuatar ja hänelle tehtiin alentava lääkärintarkastus, jonka tarkoituksena oli hänen salaisen avioliittonsa saattaminen julkisuuteen ja hänen poliittinen kompromettointi. — 183.

147 Marx tarkoittaa Thiersin (silloisen sisäministerin) häpeällistä osuutta Pariisin kansanjoukkojen heinäkuun monarkiaa vastaan suunnatun kapinan nujertamisessa 13. ja 14. huhtikuuta 1834. Sotaväki tukahdutti kapinan petomaisesti, muun muassa piekemällä erään talon asukkaat Transonain kadulla.

Syyskuun lait olivat Ranskan hallituksen syyskuussa 1835 julkaisemia taantumuksellisia lakeja lehdistöä vastaan. Ne saattoivat voimaan vankilangaistuksen ja suuret rahasakot esiintymisistä omaisuutta ja olemassaolevaa valtiojärjestelmää vastaan. — 183.

148 Tammikuussa 1841 Thiers esitti edustajahuoneelle Pariisin linnoittamissuunnitelman. Vallankumouksellisdemokraattisissa piireissä tämä suunnitelma käsitettiin valmistelutoimenpiteeksi kansanliikkeiden tukahduttamista varten. Thiersin suunnitelma edellytti erittäin vahvojen linnoitusten rakentamista työväenkortteleiden läheisyyteen. — 183.

149 Huhtikuussa 1849 Ranska pani liitossa Itävallan ja Napolin kanssa toimeen hyökkäyksen Rooman tasavaltaa vastaan tarkoituksenaan sen kukistaminen ja paavin maallisen vallan palauttaminen. Ranskalaiset joukot pommittivat rajusti Roomaa. Sankarillisesta vastarinnasta huolimatta Rooman tasavalta tuli kukistetuksi, ja ranskalaiset joukot miehittivät Rooman. — 184.

150 *Järjestyspuolue* perustettiin 1848. Se oli vanhoillisen suurporvariston puolue, Ranskan kahden monarkistisen ryhmäkunnan — legitimistien ja orleanistien (ks. selitystä 121) — liitto. Vuodesta 1849 vuoden 1851 joulukuun 2. päivän vallankaappaukseen asti sille kuului johtoasema toisen tasavallan lakiasäättävässä kansalliskokouksessa. — 184, 215.

151 15. heinäkuuta 1840 Englanti, Venäjä, Preussi, Itävalta ja Turkki allekirjoittivat Lontoossa ilman Ranskan osanottoa sopimuksen avunannosta Turkin sulttaanille Egyptin käskynhaltijaa Muhammed Alia vastaan, jota Ranska tuki. Sopimuksen solmiminen aiheutti Ranskan ja Euroopan valtojen liiton välisen sodan uhan, mutta kuningas Ludvig Filip ei uskaltanut ryhtyä sotaan, vaan kieltäytyi tukemasta Muhammed Alia. — 185.

- ¹⁵² Vallankumouksellisen Pariisin kukistamiseksi Thiers pyysi Bismarckilta lupaa lisätä Versaillesin armeijan miesvahuutta ranskalaisilla sotavangeilla, pääasiassa Sedanissa ja Metzissä antautuneisiin armeijoihin kuuluneilla miehillä. — 185.
- ¹⁵³ »*Chambre introuvable*» (»verraton kamari») — ääritaanomuksellisista kokoonpantu Ranskan edustajakamari 1815—1816 (restauraatioajan alkuvuotina). — 187.
- ¹⁵⁴ »*Tilanherrakamari*» eli »*maanjussien kokous*» oli Bordeaux'ssa 1871 koolla olleen kansalliskokouksen pilanimi. Kansalliskokouksen edustajat olivat suurimmalta osaltaan taantumuksellisia monarkisteja: tilanherroja, virkamiehiä, koroillaeläjiä ja kauppiaita, jotka oli valittu maaseutuvaalipiireissä. Kansalliskokouksen 630:stä edustajasta oli noin 430 monarkistia. — 187, 225.
- ¹⁵⁵ 10. maaliskuuta 1871 kansalliskokous hyväksyi lain elokuun 13. ja marraskuun 12. päivän välisenä aikana 1870 tehtyjen »Vekseleiden maksun lykkäyksestä». Marraskuun 12. päivän jälkeen tehtyjen vekseleiden maksuaikaa ei pidennetty. Laki antoi täten raskaan iskun työläisille ja vähävaraisille väestökerroksille ja aiheutti monien pienyrittäjien ja kauppiaiden vararikon. — 187.
- ¹⁵⁶ *Décembriseur* — bonapartistien 2. joulukuuta 1851 suorittaman valtiokaappauksen osanottaja ja senmukaisten toimien kannattaja. — 187.
- ¹⁵⁷ Lehtitiedotusten mukaan sisäisestä lainasta, jonka Thiersin hallitus oli päättänyt hyväksyä, Thiersin itsensä ja hänen hallituksensa muiden jäsenten tuli saada yli 300 miljoonaa frangia »välitys»-palkkiona. Lainaa koskeva laki hyväksyttiin 20. kesäkuuta 1871, Pariisin Kommuunin tukahduttamisen jälkeen. — 188.
- ¹⁵⁸ *Cayenne* — kaupunki Ranskan Guayanassa (Etelä-Amerikka), poliittisten vankien pakkotyö- ja karkotuspaikka. — 189.
- ¹⁵⁹ »*Le National*» (»Kansallinen lehti») — ranskalainen päivälehti, ilmestyi Pariisissa 1830—1851, maltillisten porvarillisten tasavaltalaisten äänenkannattaja. — 190.
- ¹⁶⁰ 31. lokakuuta 1870 Pariisin työläiset ja kansalliskaartin vallankumouksellinen osa nousivat kapinaan saatuaan tietää, että kansallisen puolustuksen hallitus oli päättänyt aloittaa neuvottelut preussilaisten kanssa, ja valloitetuun raatihuoneeseen perustivat vallankumouksellisen vallan elimen, Yhteiskunnan pelastuskomitean (*Le comité de salut public*), jota johti Blanqui. Työläisten painostuksesta kansallisen puolustuksen hallituksen oli pakko suostua eroamaan ja määrätä 1. marraskuuta Kommuunin vaalit. Hallituksen onnistui kuitenkin käyttää hyväkseen Pariisin vallankumousvoimien puutteellista järjestystä sekä kapinan johdossa olleiden blanquilaisten ja jakobiini-demokraattien välisiä erimielisyyksiä ja valloittaa hallituksen puolelle jääneiden kansalliskaartin pataljoonien voimin raatihuone ja palauttaa valtansa. — 190.
- ¹⁶¹ »*Bretonit*» — Bretagnen liikkuva kaarti, jota Trochu käytti santarmijoukkona Pariisin vallankumousliikkeen tukahduttamiseen.
Korsikalaiset muodostivat huomattavan osan santarmiosastosta toisen keisarikunnan kaudella. — 190.
- ¹⁶² 22. tammikuuta 1871 hallituksen kukistamista ja Kommuunin perustamista vaatinut Pariisin proletariaatti ja kansalliskaarti panivat blanquilaisten aloitteesta toimeen vallankumouksellisen mielenosoituksen. Kansallisen puo

lustuksen hallituksen käskystä raatihuonetta vartioineet bretonit ampuivat mielenosoituksen hajalle. Tukahdutettuaan terrorin avulla vallankumousliikkeen hallitus ryhtyi valmistelemaan Pariisin antautumista. — 191.

¹⁶⁸ *Sommations* (hajaantumisvaatimukset) — eräiden porvarillisten valtioiden lain edellyttämä virkavallan väkijoukko kolmesti toistama hajaantumiskehotos, minkä jälkeen on luvallista käyttää aseita.

Hiljaisuuslain (*The Riot act*) oli saatettu voimaan Englannissa 1715. Ne kielsivät kaikki »kapinahenkiset kokoukset», joihin osallistuu enemmän kuin 12 henkeä. Jos lakia rikottiin, virkavallan edustajat olivat velvolliset lukemaan asiaankuuluvan varoituksen ja käyttämään väkivaltaa, elleivät kokoontuneet hajoaiksi tunnin kuluessa. — 192.

¹⁶⁴ Lokakuun 31. päivän tapahtumien aikana (ks. selitystä 160) Flourens esti kansallisen puolustuksen hallituksen jäsenten ampumisen, jota vaati eräs kapinan osanottaja. — 193.

¹⁶⁶ Marxin mainitseman asetuksen panttivangeista Kommuuni oli hyväksynyt 5. huhtikuuta 1871 (Marx on osoittanut asetuksen julkaisuajaksi päivän, jona se ilmestyi englantilaisessa lehdistössä). Tämän asetuksen mukaan kaikki henkilöt, joita syytettiin yhteydenpidosta Versaillesin kanssa, julistettiin panttivangeiksi, jos heidän syyllisyytensä oli todistettavissa. Tämän toimenpiteen avulla Pariisin Kommuuni koetti estää versaillesilaisia ampumasta kommunardeja. — 193.

¹⁶⁶ »*The Times*» (»Ajat») — huomattavin englantilainen päivälehti, suuntaukseltaan vanhoillinen, ilmestyy Lontoossa vuodesta 1785. — 194, 226.

¹⁶⁷ *Investituura* — virkaanasettamisjärjestys, jonka mukaan hierarkkisen portaikon alemmalla askelmalla olevat olivat täysin riippuvaisia ylempänä olevista. — 198.

¹⁶⁸ *Girondistit* — suurporvariston puolue Ranskan porvarillisen vallankumouksen kaudella 1700-luvun lopulla (nimensä saivat Gironden departementin mukaan). Esiintyivät jakobiinihallitusta ja sitä kannattaneita vallankumouksellisia kansanjoukkoja vastaan lippunaan departementtien autonomia- ja federaatio-oikeuksien puolustaminen. — 198.

¹⁶⁹ »*Kladderadsch*» — kuvitettu satiirinen kuukausijulkaisu, ilmestyi Berliinissä vuodesta 1848. — 199, 295.

¹⁷⁰ »*Punch, or the London Charivari*» — englantilainen pilalehti, suuntaukseltaan porvarillis-liberaalinen. Ilmestyy Lontoossa kerran viikossa vuodesta 1841. — 199.

¹⁷¹ Kysymyksessä on Pariisin Kommuunin 16. huhtikuuta 1871 antama asetus kaikkien velkasitoumusten maksuajan pidentämisestä kolmella vuodella ja lainakorkojen lakkauttamisesta. — 201.

¹⁷² Marx tarkoittaa perustuslakia säätävän kansalliskokouksen 22. elokuuta 1848 hylkäämää lakiehdotusta »sovinnollisista sopimuksista», jossa edellytettiin velanmaksun lykkäystä. Tämän seurauksena huomattava osa pikku-porvaristosta vararikkoutui kokonaan ja joutui suurporvaristoon kuuluvien velkojien valtaan. — 201.

¹⁷³ *Frères ignorantins* (ignoranttiveljet) — Reimsissä 1680 perustetun uskonnollisen veljeskunnan nimitys. Sen jäsenet olivat velvolliset pyhittämään itsensä köyhien lasten koulutukselle. Veljeskunnan kouluissa oppilaat saivat pääasiallisesti uskonnollista kasvatusta ja hyvin niukalti tietoja muilta aloilta. — 201.

- ¹⁷⁴ *Union républicaine* (Alliance républicaine des Départements — Departementtien tasavaltalainen liitto) oli Ranskan eri alueilta kotoisin olevien Pariisissa asuvien pikkuporvarillisten kerrosten edustajien poliittinen järjestö. Se kehotti taistelemaan Versaillesin hallitusta ja monarkistista kansalliskokousta vastaan ja tukemaan Pariisin Kommuunia kaikissa departementteissa. — 201.
- ¹⁷⁵ Marx tarkoittaa 27. huhtikuuta 1825 julkaistua lakia, jonka mukaan entisille maanpakolaisille oli suoritettava korvaus Ranskan porvarillisen vallankumouksen aikana heiltä takavarikoiduista kartanoista. — 202.
- ¹⁷⁶ *Vendôme-patsas* oli pystytetty Pariisissa 1806—1810 muistoksi Ranskan Napoleonin aikaisista voitoista. Pylväs oli valettu vihollisilta valloitetujen tykkien pronsista ja sen päällä oli Napoleonin patsas. Pariisin Kommuunin päätöksen mukaisesti Vendôme-patsas kaadettiin 16. toukokuuta 1871. — 203.
- ¹⁷⁷ Picpusin luostarissa pidetyissä tarkastuksissa todettiin tapauksia, että nunnat olivat olleet monia vuosia vankeina kammioissaan, ja löydettiin myös kidutusvälineitä. Pyhän Laurentiuksen kirkosta oli löydetty salainen hautausmaa, mikä oli todistuksena murhista. Kommuuni saattoi julkisuuteen nämä tosiasiat »Mot d'Ordre» («Tunnussana») lehdessä 5. toukokuuta 1871 ja kirjasessa »Les Crimes des congrégations religieuses» («Kirkonmiesten rikokset»). — 205.
- ¹⁷⁸ Wilhelmshönessä (ks. selitystä 102) ranskalaisten sotavankien päätyönä oli savukkeiden valmistaminen heidän omaan käyttöönsä. — 205.
- ¹⁷⁹ *Absentistit* (sanasta »absent» — poissaoleva) — suurmaanomistajat, jotka olivat tavallisesti poissa maatiloiltaan. Maatilat olivat pehtorien hoidettavina tai vuokralla välittäjä-keinottelijoilla, jotka vuorostaan vuokrasivat niitä orjuuttavilla ehdoilla pienille alivuokralaisille. — 205.
- ¹⁸⁰ *Francs-filleurs* (kirjaimellisesti »vapaakarkurit») — Pariisin saarron aikana kaupungista paenneiden porvareiden pilkkanimi. Nimen ironisuus johtui siitä, että se sointui samalla tavalla kuin sana francs-tireurs (vapaa-ampujat), mikä oli preussilaisia vastaan käydyn taistelun aktiivisten osanottajien, ranskalaisten sissien nimitys. — 206.
- ¹⁸¹ *Koblenz* — saksalainen kaupunki, joka oli Ranskan porvarillisen vallankumouksen aikana 1700-luvun lopulla monarkististen aatelisemigranttien keskus. Siellä valmisteltiin hyökkäystä vallankumouksellista Ranskaa vastaan. Koblenzissa sijaitsi emigranttihallitus, jota johti kiivas taantumusmies, entinen Ludvig XVI ministeri de Calonne. — 207.
- ¹⁸² »*Chouaaneiksi*» kommunardit nimittivät Versaillesin armeijan Bretagnesta värvättyä monarkistismielistä osastoa luoteis-Ranskassa 1780-luvun porvarillisen vallankumouksen aikana olleen vastavallankumouksellisen kapinan osanottajien analogian mukaan. — 207.
- ¹⁸³ Pariisin Kommuunin perustamiseen johtaneen Pariisin proletaarisen vallankumouksen vaikutuksesta Lyonissa ja Marseillessa oli vallankumouksellisia esiintymisiä, joiden tarkoituksena oli Kommuunin julistaminen. Hallituksen joukot tukahduttivat kuitenkin verisesti kansanjoukkojen esiintymiset. — 208.
- ¹⁸⁴ Dufauren kansalliskokoukselle esittämän sotatuomioistuinten oikeudenkäyntimenetelmää koskevan lain mukaan oikeusjuttu oli käsiteltävä ja tuomio pantava täytäntöön 48 tunnin aikana. — 209.
- ¹⁸⁵ Kysymyksessä on 23. tammikuuta 1860 allekirjoitettu Englannin ja Ranskan kauppasopimus. Tässä sopimuksessa Ranska kieltäytyi ehkäisytulippo-

- litiikasta ja saattoi sen sijaan voimaan tullimaksut. Sopimuksen solmimisen seurauksena tavaroiden tuonti Englannista voimisti jyrkästi kilpataistelua Ranskan sisämarkkinoilla, mikä aiheutti tyytymättömyyttä ranskalaisissa teollisuudenharjoittajissa. — 210.
- 186 Tarkoitetaan muinaisessa Roomassa vallinnutta terroria ja veristä vainoa Rooman orjanomistuksellisen tasavallan kriisivaiheissa 1. vuosisadalla ennen ajanlaskumme alkua. *Sullan diktatuuri* oli vuosina 82—79 ennen ajanlaskuamme. *Ensimmäinen ja toinen triumviraatti* (vuosina 60—53 ja 43—36 ennen ajanlaskuamme) olivat roomalaisten sotapäällikköjen diktatuuria. *Ensimmäinen* oli Pompeiuksen, *Caesarin* ja *Crassuksen* ja *toinen* Octavianuksen, Antoniuksen ja Lepiduksen diktatuuria. — 212.
- 187 »*Journal de Paris*» (»Pariisin lehti») — Pariisissa vuodesta 1867 ilmestynyt viikkolehti, suuntaukseltaan monarkistis-orleanistinen. — 212.
- 188 Elokuussa 1814 Englannin ja USA:n välisen sodan aikana englantilaiset joukot valloittivat Washingtonin, polttivat Kapitolin (kongressitalon), Valloksen talon ja muita pääkaupungin julkisia rakennuksia.
Lokakuussa 1860 Englannin ja Ranskan Kiinaa vastaan käymän sodan aikana englantilais-ranskalaiset joukot rosvoivat ja polttivat Pekingin lähellä sijainneen kesäpalatsin, joka oli kiinalaisen arkkitehtuurin ja taiteen arvokas muistomerkki. — 213.
- 189 *Pretoriaaneiksi* sanottiin muinaisessa Roomassa sotapäällikön tai keisarin etuoikeutettua henkivartiokaartia. Pretoriaanit osallistuivat jatkuvasti sisäisiin levottomuuksiin ja korottivat usein suosikkinsa valtaistuimelle. Sanasta »pretoriaanit» on myöhemmin tullut palkatun sotaväen julkeuden ja mielivaltaisuuden symboli. — 215.
- 190 Marx nimittää Preussin edustajakamaria »*chambre introuvableksi*» (»verrattomaksi kamariksi») ranskalaisen analogian mukaan (ks. selitystä 153). Tammi- ja helmikuussa 1849 valittu kokous koostui ylimystön etuoikeutetusta »herrojen kamarista» ja toisesta kamarista, jonka kaksivaiheisiin vaaleihin saattoivat osallistua vain niin sanotut »itsenäiset preussilaiset». Toiseen kamariin valittu Bismarck oli junkkereiden äärioikeistolaisen ryhmäkunnan johtomiehiä. — 215.
- 191 »*The Daily News*» (»Päivän uutisia») — englantilainen liberaalinen sanomalehti, teollisuusporvariston äänenkannattaja; tällä nimellä ilmestyi Lontoossa 1846—1930. — 218, 305.
- 192 »*Le Temps*» (»Aika») — ranskalainen suuntaukseltaan konservatiivinen päivälehti, suurporvariston äänenkannattaja; ilmestyi Pariisissa 1861—1943. — 218.
- 193 »*The Evening Standard*» (»Iltalippu») — englantilainen konservatiivisen »Standard» lehden iltapainos; ilmestyi Lontoossa 1857—1905; myöhemmin itsenäinen lehti. — 218.
- 194 Tämä kirje oli Marxin ja Engelsin kirjoittama. — 218.
- 195 I Internationaalinen *Lontoon konferenssi* pidettiin 17.—23. syyskuuta 1871. Pariisin Kommuunin tappion jälkeen Internationaalinen jäseniin kohdistettujen ankarien vainotoimien vuoksi konferenssi oli kokoonpanoltaan veraten suppea: siihen osallistui 22 päätösvaltaista ja 10 neuvottelevaa edustajaa. Pääneuvoston kirjeenvaihtaja-sihteerit edustivat maita, jotka eivät voineet lähettää edustajiaan konferenssiin. Marx edusti konferenssissa Saksaa ja Engels Italiaa.

Lontoon konferenssi merkitsi tärkeää vaihetta Marxin ja Engelsin taistelussa proletarisen puolueen perustamisesta. Konferenssi hyväksyi päätöslauselman »Työväenluokan poliittisesta toiminnasta», jonka perusosa sisällytettiin Kansainvälisen työväenliiton yleisiin sääntöihin Internationaalien Haagin kongressin päätöksen mukaisesti. Konferenssin päätöslauselmissa muotoiltiin proletarisen puolueen tärkeimmät taktiset ja järjestölliset periaatteet ja annettiin isku lahkolaisuudelle ynnä reformismille. Lontoon konferenssi esitti huomattavaa osaa proletarisen puoluekantaisuuden periaatteiden voitossa anarkistisesta opportunismista. — 221, 233, 264, 265.

- ¹⁹⁶ 1850-luvun lopulla Englannin työläisten tärkeimpiä vaatimuksia oli yhdeksäntuntisen työpäivän vaatimus. Toukokuussa 1871 alkoi Newcastlen rakenus- ja koneenrakennusalan työläisten suurlakko, jota johti Taisteluliitto yhdeksäntuntisen työpäivän saavuttamiseksi vetäen ensi kerran kamppailuun trade unioneihin kuulumattomia työläisiä. Liiton puheenjohtaja Burnett kääntyi Internationaalien Pääneuvoston puoleen pyytäen sitä estämään alkaneen rikkureiden tuonnin Englantiin. Rikkureiden tuonti saatiin estetyksi Internationaalien Pääneuvoston tarmokkaiden toimenpiteiden ansiosta. Lokakuussa 1871 Newcastlen lakko päättyi työläisten voittoon: työläisille säädettiin 54-tuntinen työviikko. — 224.
- ¹⁹⁷ 25. heinäkuuta 1871 Pääneuvosto hyväksyi Engelsin ehdotuksen Internationaalien suljetun konferenssin koollekutsumisesta Lontooneseen syyskuussa 1871. Siitä lähtien Marx ja Engels tekivät suurta järjestely- ja teoreettista työtä konferenssin valmistelemiseksi: he laativat työohjelman ja päätöslauselmaehdotukset, jotka käsiteltiin Pääneuvoston istunnoissa ja esitettiin sitten Lontoon konferenssissa (ks. selitystä 195). — 224.
- ¹⁹⁸ 26. toukokuuta 1871 päivätyssä Jules Favren kiertokirjeessä Ranskan ulkomaisia diplomaattisia edustajia kehoitettiin saamaan aikaan, että Euroopan maiden hallitukset vangitsisivat ja luovuttaisivat Pariisin Kommuunin pakolaiset tavallisina rikollisina.
Dufaure esitti lakiehdotuksen, jonka oli laatinut Ranskan kansalliskokouksen erikoinen valiokunta ja joka hyväksyttiin 14. maaliskuuta 1872. Lain mukaan Internationaalien jäsenyys aiheutti vankilarangaistuksen. — 225.
- ¹⁹⁹ Kesällä 1871 Bismarck ja Itävalta-Unkarin kansleri Beust ryhtyivät toimenpiteisiin kamppailukseen yhteisvoimin työväenliikettä vastaan. 17. kesäkuuta 1871 Bismarck lähetti Beustille muistion, jossa ilmoitti Saksassa ja Ranskassa Internationaalien toimintaa vastaan suunnatuista toimenpiteistä. Elokuussa 1871 Gasteinissa ja syyskuussa 1871 Salzburgissa järjestetyissä Saksan ja Itävallan keisareiden kohtauksilaisuuksissa oli asetettu varta vasten käsiteltäväksi kysymys yhteisistä kamppailutoimista Internationaalia vastaan.
Italian hallitus liittyi yhteiseen sotaretkeen Internationaalia vastaan, mikä ilmeni Napolin jaoston hajottamisessa elokuussa 1871 ja työväenliiton jäsenten, mm. T. Cunon vainoamisessa.
Keväällä ja kesällä 1871 Espanjan hallitus ryhtyi rankaisutoimenpiteisiin työväenjärjestöjä ja Internationaalien jaostoja vastaan; Espanjan liittoneuvoston jäsenet Mora, Morago ja Lorenzo joutuivat sen vuoksi lähtemään maanpakkoon Lissaboniin. — 225.
- ²⁰⁰ Lontoon konferenssi antoi Marxin ehdotuksesta Pääneuvoston tehtäväksi perustaa Englannin liittoneuvosto, sillä Pääneuvosto oli suorittanut itse tämän neuvoston tehtäviä syksyyn 1871 asti. Lokakuussa 1871 Internationaalien Englannin jaostojen edustajista muodostettiin Britannian liittoneuvosto. Sen johdossa oli kuitenkin alusta alkaen Halesin ohjaama reformistiryhmä, joka alkoi kamppailun Pääneuvostoa ja sen Irlannin kysymyksessä noudat-

tamaa proletaarisen internationalismin politiikkaa vastaan. Kamppailusaan Hales ym. liittoutuivat sveitsiläisten anarkistien, USA:n porvarillis-reformististen ainesten jne. kanssa. Haagin kongressin jälkeen Britannian liittoneuvoston reformistinen osa kieltäytyi tunnustamasta kongressin päätöksiä ja aloitti yhdessä bakunistien kanssa parjauksen Pääneuvostoa ja Marxia vastaan. Niitä vastustaan esiintyi Britannian liittoneuvoston toinen osa, joka kannatti aktiivisesti Marxia ja Engelsiä. Joulukuun alussa 1872 Britannian liittoneuvosto jakautui kahtia. Haagin kongressin päätöksille uskolliseksi jäänyt osa konstituoitui Britannian liittoneuvostoksi ja otti välittömän yhteyden Pääneuvostoon, jonka toimipaikka oli siirretty New Yorkiin. Reformistien yritykset saada mukaansa Internationaalinen Britannian liittoneuvosto epäonnistuivat.

Britannian liittoneuvosto oli tosiasiallisesti olemassa vuoteen 1874. Sen toiminta lakkautui Internationaalisen toiminnan päätyttyä ja opportunismien päästyä tilapäisesti voitolle Englannin työväenliikkeessä. — 226.

²⁰¹ Kysymyksessä on vuoden 1871 toisen Lontoon konferenssin päätöslauselma »Kansallisten neuvostojen jne. nimityksistä», joka esti erilaisilta lahkolaisryhmiltä pääsyn Internationaaliin. — 226.

²⁰² Kysymyksessä on Bakuninin julistus »Venäläisille, puolalaisille ja kaikille slaavilaisille ystäville», joka oli julkaistu liitteenä »Kolokol» lehteen n:o 122—123 15. helmikuuta 1862.

»*Kolokol*» — venäläinen vallankumouksellisen-demokraattinen sanomalehti, jota A. I. Herzen ja N. P. Ogarjov julkaisivat 1857—1867 venäjän kielellä ja 1868—1869 ranskan kielellä venäjänkielisin liitteineen. Vuoteen 1865 lehti ilmestyi Lontoossa, sitten Genèvessä. — 226.

²⁰³ *Rauhan ja vapauden liitto* — porvarillis-pasifistinen järjestö, jonka perusti Sveitsissä ryhmä pikkuporvarillisia ja porvarillisia tasavaltalaisia ja liberaaleja. — 226.

²⁰⁴ Internationaalinen *Brysselin kongressi* pidettiin 6.—13. syyskuuta 1868. Marx osallistui välittömästi kongressin valmisteluun, mutta kongressissa hän ei ollut. Kongressiin osallistui noin 100 työläisten edustajaa Englannista, Ranskasta, Saksasta, Belgiasta, Sveitsistä, Italiasta ja Espanjasta. Kongressissa hyväksyttiin tärkeä päätös rautateiden, maanuumenien, kaivosten, metsien ja kyntömaiden yhteiskunnalliseen omistukseen siirtämisen välttämättömyydestä. Tämä päätös oli osoituksena ranskalaisten ja belgialaisten proudhonistien siirtymisestä suurimmalta osaltaan kollektivismin kannalle ja merkitsi sitä, että Internationaalissa proletaarisen sosialismin aatteet olivat saaneet voiton pikkuporvarillisesta reformismista. Kongressissa hyväksyttiin myös Marxin ehdottamat päätöslauselmat 8-tuntisesta työpäivästä, koneiden käytöstä, suhtautumisesta Rauhan ja vapauden liiton (ks. selitystä 203) vuoden 1868 Bernin kongressiin sekä F. Lessnerin Saksan edustuston nimissä esittämä päätöslauselma, jossa kaikkien maiden työläisiä kehoitettiin tutkimaan Marxin Pääomaa ja myötäväikuttamaan sen kääntämiseen Saksasta muille kielille. — 226, 263.

²⁰⁵ Kysymyksessä on Bakuninin yritys saada Rauhan ja vapauden liiton (ks. selitystä 203) Bernin kongressissa syyskuussa 1868 hyväksytyksi hänen laatimansa sekava sosialistinen ohjelma (»luokkien sosiaalinen ja taloudellinen tasoittaminen», valtion ja perimisoikeuden hävittäminen jne.). Sen jälkeen kun Bakuninin ohjelmaehdotus tuli hylätyksi äänen enemmistöllä, hän erosi Rauhan ja vapauden liitosta ja perusti Kansainvälisen sosialistisen demokratian allianssin. — 226, 386.

²⁰⁶ Internationaalinen *Genèven kongressi* pidettiin 3.—8. syyskuuta 1866. Siinä oli läsnä 60 edustajaa Pääneuvostosta, Englannin, Ranskan, Saksan ja Sveitsin jaostoista ja työväenyhdistyksistä. Pääneuvoston virallisena selostuksena

luettiin Marxin laatima »Ohje Väliaikaisen keskusneuvoston jäsenille eri kysymyksiin» (ks. tätä kirjaa, ss. 65—73), jonka kohdista suurin osa hyväksyttiin kongressin päätöslauselmiksi kongressiin osallistuneiden proudhonistien vastustuksesta huolimatta. Genèven kongressi hyväksyi myös Kansainvälisen työväenliiton säännöt ja ohjesäännön. — 227, 380.

207 *Internationaalinen Lausannen kongressi* pidettiin 2.—8. syyskuuta 1867. Pääneuvoston toimintaselostus ja eri maiden edustajien selostukset osoittivat, että Internationaalinen järjestöt eri maissa olivat lujittuneet. Vastoin Pääneuvoston tahtoa proudhonistit saivat tyrkytetyksi oman päiväjärjestyksensä: toistamiseen käsiteltiin kysymykset osuustoiminnasta, naistyöstä, koulusivistyksestä sekä eräät muut kysymykset, jotka käänvivät kongressin huomion pois Pääneuvoston esittämien todella ajankohtaisten kysymysten käsittelestä. Proudhonistit saivat viedyksi läpi muutamia päätöslauselmaansa. He eivät kuitenkaan onnistuneet sieppaamaan Internationaalinen johtoa käsiinsä. Kongressissa valittiin uudelleen Pääneuvosto entisessä kokoonpanossaan, ja sen toimipaikaksi jäi edelleenkin Lontoo. — 227.

208 *Netšajevin juttu* — heinä- ja elokuussa 1871 Pietarissa esillä ollut oikeusjuttu salaisesta vallankumouksellisesta toiminnasta syytettyä opiskeluvaa nuorisoa vastaan. Netšajev oli jo 1869 ottanut yhteyden Bakuniniin ja aloittanut toiminnan Kansan kosto -nimisen salaliittolaisjärjestön perustamiseksi muutamissa Venäjän kaupungeissa. Järjestö propagoi anarkistisia »kerta-kaikkisen hävittämisen» aatteita. Kumousmielisen ylioppilasnuorison ja razzotšinetsiläisten väestökerrosten edustajat liittyivät netšajevilaisiin järjestöihin, sillä heitä veti puoleensa tsaarivallan kärkevä arvostelu ja taistelukehotukset sitä vastaan. Netšajev käytti hyväkseen Bakuninilta saamaansa Euroopan vallankumouksellisen liiton valtakirjaa ja esittäytyi Internationaalinen edustajaksi johtaen siten harhaan perustamansa järjestön jäseniä. Vuonna 1871 Netšajevin järjestö hajotettiin ja oikeudenkäynnissä saatettiin julkisuuteen Netšajevin tarkoitustensa saavuttamiseksi käyttämät seikkailuhenkiset menetelmät.

Lontoon konferenssi antoi Utinin tehtäväksi laatia lyhyen selostuksen Netšajevin jutusta. Selostuksen asemesta Utin lähetti Marxille elokuun lopulla 1872 Internationaalinen Haagin kongressia varten laajan luottamuksellisen selostuksen Bakuninin ja Netšajevin työväenliitolle vihamielisestä toiminnasta. — 230, 391.

209 »*Le Progrès*» (»Edistys») — bakuninilainen sanomalehti, ilmestyi ranskan kielellä Loclessa Guillaumen toimittamana joulukuusta 1868 huhtikuuhun 1870. — 230.

210 »*Le Travail*» (»Työ») — ranskalainen päivälehti, Internationaalinen Pariisin jaoston äänenkannattaja, ilmestyi 3:nnestä lokakuuta 12:nteen joulukuuta 1869 Pariisissa. — 231.

211 *Yleisen hyvän liiga* — vuoden 1464 lopulla Ranskassa perustettu feodaalisen ylimystön liitto, joka vastusti Ludvig XI ajamaa politiikkaa Ranskan yhdistämiseksi yhtenäiseksi keskitetyksi valtioksi. Liigan osanottajilla oli tunnuksenaan taistelu Ranskan »yhteishyvän» puolesta. — 231.

212 »*La Solidarité*» (»Solidaarisuus») — bakuninilainen viikkolehti, ilmestyi ranskan kielellä Neuchâtelissa (huhtikuu—syyskuu 1870) ja Genèvessä (maaliskuu—toukokuu 1871). — 232.

213 »*Tehtaaksi*» (»La Fabrique») nimitettiin tuona aikana kellojen ja koruesineiden valmistusta Genèvessä ja sen ympäristössä. Niitä valmistivat suuret ja pienet manufaktuurityypiset verstaat sekä kotityöläiset. — 232.

214 Kysymyksessä on 5. syyskuuta 1870 päivätty vetoamus »Internationaalinen

jaostoille», jonka olivat laatineet bakunistit J. Guillaume ja G. Blanc ja joka julkaistiin Neuchâtelissa liitteenä »Solidarité» lehden 22. numeroon. — 233.

- ²¹⁵ *Lyonin kapina* alkoi 4. syyskuuta 1870, kun oli tullut tieto Sedanin tappiosta (ks. selitystä 102). Lyoniin 15. syyskuuta saapunut Bakunin yritti ottaa käsiinsä kapinan johdon ja toteuttaa anarkistisen ohjelmansa. 28. syyskuuta anarkistit tekivät vallankaappausyrityksen. Yritys epäonnistui, sillä Bakuninilla ei ollut selvää toimintasuunnitelmaa eikä yhteyksiä työläisiin. — 233.
- ²¹⁶ Bakunisti Robin kääntyi huhtikuussa 1870 Pariisiin liittoneuvoston puoleen ja kehotti tunnustamaan anarkistien Chaux-de-Fondsin edustajakokouksessa perustaman liittokomitean romaaniseksi liittokomiteaksi. Sen jälkeen kun Pääneuvosto oli selittänyt Pariisin liittoneuvoston jäsenille Sveitsissä tapahtuneen hajaannuksen merkityksen, Pariisin liittoneuvosto päätti, ettei sillä ole oikeutta puuttua asiaan, joka kuuluu Pääneuvostolle. — 234.
- ²¹⁷ B. Malon. »La troisieme défaite du prolétariat français». Neuchâtel 1871 (»Ranskan proletariaatin kolmas tappio». Neuchâtel 1871). — 234.
- ²¹⁸ *Vallankumouksellisen sosialistisen propagandan ja toiminnan jaosto* perustettiin 6. syyskuuta 1871 elokuussa hajalle lasketun geneveläisen Sosialistisen demokratian allianssin tilalle. Jaoston järjestämiseen osallistuivat paitsi sen aikaisempia jäseniä Žukovskia, Perronia ym. myös eräät ranskalaiset maanpakolaiset, mm. J. Guesde ja B. Malon. — 235.
- ²¹⁹ »*La Révolution Sociale*» (»Sosiaalinen vallankumous») — viikkolehti, ilmestyi ranskan kielellä Genèvessä lokakuusta 1871 tammikuuhun 1872. Marraskuusta 1871 se oli anarkistisen Juran liiton virallinen äänenkannattaja. — 235, 390.
- ²²⁰ »*Le Figaro*» — ranskalainen taantumuksellinen sanomalehti, ilmestyy Pariisissa vuodesta 1854. Lehti oli sidottu toisen keisarikunnan hallitukseen.
»*Le Gaulois*» — suuntaukseltaan vanhoillis-monarkistinen viikkolehti, suurporvariston ja ylimystön äänenkannattaja, ilmestyi Pariisissa 1867—1929.
»*Paris-Journal*» — taantumuksellinen, poliisilaitoksesta riippuvainen päivälehti, jota Henry de Pene julkaisi Pariisissa 1868—1874. Lehti harjoitti Internationaalien ja Pariisin Kommuunin saastaista parjausta. — 235.
- ²²¹ Kysymyksessä on »Konferenssin erikoispäätöslauselmien» 2:seen jaksoon kuuluva päätöslauselma, jossa sanottiin, että Saksan työläiset olivat täyttäneet kansainvälisen velvollisuutensa. Vuoden 1871 Lontoon konferenssista ks. selitystä 195. — 239.
- ²²² »*Journal de Genève national, politique et littéraire*» (»Genèven kansallinen, poliittinen ja kaunokirjallinen lehti») — vanhoillinen sanomalehti, ilmestyy vuodesta 1826. — 243.
- ²²³ Kysymyksessä on 6. kesäkuuta 1871 päivätty ulkoministerin kiertokirje Ranskan diplomaattisille edustajille. Jules Favre kehotti siinä kaikkia hallituksia taistelemaan yhtelsvoimin Internationaalia vastaan. Tarkoitetaan myös Sacazen selostusta, jonka hän teki 5. helmikuuta 1872 Dufauren lakiehdotusta (ks. selitystä 198) tarkastelleen valiokunnan nimissä. — 246.
- ²²⁴ Tässä ja alempana Marx siteeraa Internationaalien sääntöjä, jotka oli hyväksytty Genèven kongressissa ja julkaistu Lontoossa englannin kielellä (»Rules of the International Working Men's Association». 1867). — 248.

- ²²⁵ Tässä on kirjoitusvirhe. Yleisten sääntöjen 6. pykälä oli hyväksytty Internationaalinen Genèven kongressissa 1866. Ks. »Congrès ouvrier de l'Association Internationale des Travailleurs tenu à Genève du 3 au 8 septembre 1866». Genève 1866, pp. 13—14 (»Kansainvälisen työväenliiton työkongressi, joka pidettiin Genèveässä 3.—8. syyskuuta 1866». Genève 1866, ss. 13—14). — 249.
- ²²⁶ *Työväenfederaatio* perustettiin Torinossa syksyllä 1871 ja se oli mazzinistien vaikutuksen alaisena. Proletaariset ainekset erosivat federaatiosta tammiukuussa 1872 ja perustivat *Proletaarin vapautus* -nimisen yhdistyksen, joka hyväksyttiin sitten jaostona Internationaaliin. Yhdistyksen johdossa oli helmikuuhun 1872 salainen poliisin asiamies Terzaghi.
»*Il Proletario*» — italialainen sanomalehti, ilmestyi Torinossa 1872—1874, esiintyi bakunistien puolesta Pääneuvostoa ja Lontoon konferenssin päätöksiä vastaan. — 249.
- ²²⁷ Marraskuussa 1871 porvarillinen demokraatti Stefanoni esitti »Yleisen rationalistiseuran» perustamissuunnitelman. Seuran ohjelma oli porvarillisdemokraattisten katsomusten ja pikkuporvarillisen utooppisen sosialismin aatteiden seos (maanviljelyssiirtoloiden perustaminen sosiaalisen kysymyksen ratkaisemiseksi jne.). Yhdistyksen tarkoituksena oli käännättää työläisten huomio pois Internationaalista ja estää sen vaikutuksen leviäminen Italiassa. Stefanoni ilmoitti samalla olevansa solidaarinen Sosialistisen demokratian allianssin kanssa. — 256.
- ²²⁸ »*Neuer Social-Demokrat*» (»Uusi sosiaalidemokraatti») — Berliinissä 1871—1876 ilmestynyt saksalainen sanomalehti, Lassallen perustaman Saksan yleisen työväenyhdistyksen äänenkannattaja. Lehti kamppaili Internationaalien marxilaista johtoa ja Saksan sosiaalidemokraattista työväenpuoluetta vastaan kannattaen bakunisteja ja muiden proletariaatinvastaisten virtausten edustajia. — 256, 391, 392.
- ²²⁹ »*Valkopaitaisiksi*» tai »*valkopaidoiksi*» nimitettiin toisen keisarikunnan poliisiprefektin järjestämiä joukkioita. Ne koostuivat luokka-asemansa menettäneistä aineksista, jotka esiintyivät työläisten nimellä ja järjestivät provokatorisia mielenosoituksia ja mellakoita antaen aihetta todellisten työväenjärjestöjen vainoamiseen. — 256.
- ²³⁰ Pääneuvoston istunnossa 20. helmikuuta 1872 hyväksyttiin Jungin ehdotus Pariisiin Kommuunin ensimmäisen vuosipäivän merkeissä 18. maaliskuuta järjestettävästä joukkokokouksesta Lontoossa. Julkinen joukkokokous kuitenkin estyi, sillä huoneiston omistaja kieltäytyi viime hetkellä myöntämästä salia siihen tarkoitukseen. Internationaalien jäsenet ja entiset kommunardit pitivät silti 18. maaliskuuta ensimmäisen proletaarisen vallankumouksen vuosipäivälle omistetun juhlakokouksen. Kokouksessa hyväksyttiin kolme lyhyttä päätöslauselmaa, jotka Marx oli kirjoittanut joukkokokousta silmällä pitäen. — 260.
- ²³¹ Marxin käsikirjoitus »*Maan kansallistaminen*» on marxilaisuuden tärkeimpiä agraarikysymystä koskevia asiakirjoja, se oli laadittu Internationaalien Manchesterin jaoston käsitellessä maan kansallistamiskysymystä. Dupont ilmoitti Engelsille 3. maaliskuuta päivätyssä kirjeessään jaoston jäsenten agraarikysymystä koskevien katsomusten sekavuudesta ja esitti tulevan selostuksensa viisi kohtaa, joiden suhteen pyysi Marxia ja Engelsiä tekemään huomautuksensa, jotta hän voisi ottaa ne huomioon ennen jaoston kokousta. — 261.
- ²³² Kansainvälisen työväenliiton *Haagin kongressi* pidettiin 2.—7. syyskuuta 1872. Siinä oli läsnä 65 edustajaa 15 kansallisesta järjestöstä. Marx ja Engels johtivat henkilökohtaisesti kongressin työtä. Kongressissa tuli viedyksi päätökseen Marxin ja Engelsin ja heidän työtovereidensa monivuotinen kamppai-

lu kaikenlaista pikkuporvarillista lahkolaisuutta vastaan työväenliikkeessä. Anarkistien hajatustoiminta tuomittiin paheksuttavana ja heidän johtajansa erotettiin Internationaalista. Haagin kongressin päätökset laskivat perustan työväenluokan itsenäisten poliittisten puolueiden perustamiselle vastaisuudessa. — 264, 393, 395.

- 239 Haagin kongressin (ks. selitystä 232) päätyttyä Marx matkusti muiden edustajien seurassa tapaamistilaisuuteen Internationaalien Amsterdamin jaoston kanssa; 8. syyskuuta hän piti puheen joukkokokouksessa Haagin kongressin yhteenvedoista. — 265.
- 234 Kysymyksessä on kolmen keisarin — Vilhelm I:n, Franz-Josefin ja Aleksanteri II:n — kohtaaminen syyskuussa 1872 Berliinissä. — 266.
- 235 Mülbergerin kuusi artikkelia, joiden otsikkona oli »Die Wohnungsfrage» («Asuntokysymys») julkaistiin ilman allekirjoitusta »Volksstaat» lehdessä 3., 7., 10., 14. ja 21. helmikuuta ja 6. maaliskuuta 1872. Myöhemmin nämä artikkelit julkaistiin kirjaseinä »Die Wohnungsfrage. Eine sociale Skizze». Separat-Abdruck aus dem »Volksstaat». Leipzig 1872 («Asuntokysymys. Sosiaalinen katsaus». Eripainos »Volksstaatista». Leipzig 1872). — 269, 277, 324, 332.
- 236 E. Sax. »Die Wohnungszustände der arbeitenden Classen und ihre Reform». Wien 1869 («Työväenluokkien asunto-olot ja niiden uudistus». Wien 1869). — 269, 295.
- 237 Mülbergerin vastaus Engelsin artikkeleihin julkaistiin »Volksstaat» lehdessä 26. lokakuuta 1872 otsikolla »Zur Wohnungsfrage (Antwort an Friedrich Engels von A. Mülberger)» («Asuntokysymyksestä (A. Mülbergerin vastaus Friedrich Engelsille)»). — 269, 320.
- 238 Uuden Madridin federaation (Neuva Federaci6n Madrilena) olivat perustaneet heinäkuussa 1872 Internationaalien jäsenet ja »La Emancipaci6n» lehden toimituskunnan jäsenet, jotka anarkistinen enemmistö oli erottanut Madridin federaatiosta sen vuoksi, että lehti oli paljastanut salaisen Sosialistisen demokratian allianssin toimintaa Espanjassa. Uusi Madridin federaatio taisteli päättävästi anarkistien vaikutuksen leviämistä vastaan Espanjassa, propagoi tieteellisen sosialismin aatteita ja kamppaili itsenäisen proletaarisen puolueen perustamisen puolesta Espanjassa. Engels avusti sen äänenkannattajaa, »Emancipaci6n» lehteä. Eräät Uuden Madridin federaation jäsenet esittivät huomattavaa osaa Espanjan sosialistisen työväenpuolueen perustamisessa. — 270.
- 239 *Katederisocialismi* oli eräs porvarillisen ideologian suuntaus 1870- ja 1890-luvulla. Sen kannattajat, lähinnä Saksan yliopistojen professorit, julistivat yliopistojen oppituloista (saksaksi Katheder) sosialismin nimellä porvarillista reformismia. Katederisocialismin edustajat (A. Wagner, G. Schmoller, L. Brentano, W. Sombart ym.) väittivät, että valtio on luokkien yläpuolella oleva instituutio, joka pystyy sovittamaan vihamieliset luokat ja saattamaan vähitellen voimaan »socialismin» kajoamatta kapitalistien etuihin. Heidän ohjelmansa rajoittui työläisten sairaus- ja tapaturmavakuutuksen järjestämiseen ja joidenkin toimenpiteiden toteuttamiseen tehdaslainsäädännön alalla. Katederisocialistien mielestä hyvin järjestetyt ammattiliitot tekevät tarpeettomaksi työväenluokan poliittisen taistelun ja poliittisen puolueen. Katederisocialismi oli revisionismin aatteellisia lähteitä. — 271.
- 240 Kysymyksessä on vuoden 1882 nälänhätä, joka oli erittäin raskas Eifelin seudun (Preussin Reinin maakunta) talonpojille. — 272.
- 241 Engels käyttää tässä ironisesti raamatusta lainattua sanontaa Egyptin liha-

padoista. Kun juutalaiset pakenivat Egyptin vankeudesta, raukkamaisimmat heidän joukossaan alkoivat matkan vaikeuksien ja nälän vuoksi muistella kaihoten orjuudessa viettämiään päiviä, jolloin he olivat ainakin olleet kyläiset. — 283.

- ²⁴² Engels tarkoittaa niin sanottuja basaareja työn tuotteiden oikeudenmukaista vaihtoa varten, joita owenilaiset työläisten osuuskunnat olivat perustaneet Englannin eri kaupunkeihin. Näillä basaareilla työn tuotteita vaihdettiin paperisten työrahojen avulla, joiden yksikkönä oli työtunti. Nämä laitokset kärsivät kuitenkin hyvin pian vararikon. — 287.
- ²⁴³ »*La Emancipacion*» (»Vapautus») — espanjalainen työväen viikkolehti, ilmestyi Madridissa 1871—1873, Internationaalien jaoston äänenkannattaja; syyskuusta 1871 huhtikuuhun 1872 Espanjan liittoneuvoston äänenkannattaja. Lehti kamppaili anarkismin vaikutusta vastaan Espanjassa. Vuosina 1872—1873 lehdessä julkaistiin Marxin ja Engelsin kirjoituksia. — 287.
- ²⁴⁴ »*Illustrated London News*» (»Kuvitettuja Lontoon uutisia») — englantilainen viikkojulkaisu, ilmestyy vuodesta 1842. — 295.
- ²⁴⁵ »*Über Land und Meer*» (»Maalla ja merellä») — saksalainen kerran viikossa ilmestynyt kuvalehti, jota julkaistiin Stuttgartissa 1858—1923. — 295.
- ²⁴⁶ »*Gartenlaube*» (»Lehtimaja») — saksalainen suuntaukseltaan pikkuporvarillinen kaunokirjallinen viikkojulkaisu; ilmestyi Leipzigissa 1853—1903 ja Berliinissä 1903—1943. — 295.
- ²⁴⁷ *Fysilieeri August Kutschke* oli saksalaisen runoilijan Gotthelf Hoffmannin salanimi. Hoffmann oli kirjoittanut Saksan ja Ranskan sodan aikana (1870—1871) tunnetun kansalliskiihkoisen sotilaslaulun. — 295.
- ²⁴⁸ »*Le Socialiste*» (»Sosialisti») — ranskalainen viikkolehti, vuosina 1885—1902 työväenpuolueen äänenkannattaja, vuosina 1902—1905 Ranskan sosialistisen puolueen äänenkannattaja, vuodesta 1905 Ranskalaisen sosialistisen puolueen äänenkannattaja. F. Engels avusti lehteä.
Guisen siirtoloita koskevat artikkelit olivat lehden heinäkuun 3. ja 24. päivän numeroissa 1886. — 303.
- ²⁴⁹ »*Harmony Hall*» — Robert Owenin johtamien englantilaisten utopistisocialistien vuoden 1839 lopulla perustama kommunistinen siirtola, joka oli olemassa vuoteen 1845. — 303.
- ²⁵⁰ Ks. V. A. Huber. »*Sociale Fragen. IV. Die Latente Association*». Nordhausen 1866 (»Sosiaalisia ongelmia. IV. Latenttinen assosiaatio». Nordhausen 1866). — 304.
- ²⁵¹ Engels tarkoittaa Wagnerin muutamissa kirjoissaan ja puheissaan lausumaan ajatusta siitä, että suhdanteen elpyminen Saksassa Saksan ja Ranskan sodan jälkeen ja varsinkin 5 miljardin frangin sotakorvauksen tuloksena parantaa tuntuvasti työtätekevien luokkien asemaa. — 317.
- ²⁵² Tarkoitetaan Saksan ja Itävallan keisareiden ja heidän kansleriensa neuvonpitoja elokuussa 1871 Gasteinissa ja syyskuussa 1871 Salzburgissa. Engels nimittää näitä konferensseja stieberiläisiksi Preussin valtionpoliisin päällikön Stieberin mukaan korostaen siten niiden poliisivaltaista taantumuksellista luonnetta. — 317.
- ²⁵³ Ks. Hegel. »*Wissenschaft der Logik*» (»Logiikan tiede»), I osa, 2. osasto. — 322.

- ²⁵⁴ Tarkoitetaan Preussissa 1872 toimeenpantua hallinnollista uudistusta, joka lakkautti tilanherrojen perinteellisen määräysvallan maaseudulla ja saattoi voimaan joitakin itsehallinnon aineksia paikkakunnilla: valinnalliset yhteisöjen esimiehet, landraattien piirineuvostot yms. — 331.
- ²⁵⁵ Engelsin kirjoitus »*Kommuunin blanquilaisten maanpakolaisten ohjelma*» on toinen artikkeli sarjasta »Emigranttikirjallisuus», joka julkaistiin »*Volksstaat*» lehdessä kesäkuun 1874 ja huhtikuun 1875 välisenä aikana. Engels valaisee uusia suuntia Ranskan sosialistisen liikkeen kehityksessä ja osoittaa Kommuunin blanquilaisten maanpakolaisten päävirheet, jotka kuvastuivat heidän julkaisemassaan kirjasessa »*Aux Communeux*» (»*Kommunardeille*»). — 345.
- ²⁵⁶ »*Le Père Duchesne*» (»Pappa Duchesne») — ranskalainen sanomalehti, jota J. Hébert julkaisi Pariisissa 1790—1794, kuvasti kaupunkilaisten puoliproletaaristen joukkojen mielialoja.
»*Le Père Duchêne*» (»Pappa Duchêne») — ranskalainen päivälehti, jota Vermersch julkaisi Pariisissa 6:nnestä maaliskuuta 21:seen toukokuuta 1871; suuntaukseltaan läheinen blanquilaistelle lehdistölle. — 347.
- ²⁵⁷ »*Kulturkampf*» (»kulttuuritaistelu») oli porvarillisten liberaalien antama nimitys Bismarckin hallituksen 1870-luvulla toteuttamille toimenpiteille, joiden tunnuksena oli taistelu maallisen kulttuurin puolesta ja jotka oli suunnattu katolista kirkkoa ja keskustapuoluetta vastaan, koska nämä kannattivat Preussin ja Lounais-Saksan katolisten alueiden tilanherrojen, porvariston ja talonpoikaiston osan separatistisia ja preussilaisvastaisia pyrkimyksiä. Bismarckin politiikan tarkoituksena oli työläisten vieroittaminen luokkataistelusta uskonnollisella kiihotuksella. — 349.
- ²⁵⁸ Artikkelissaan »Venäjän yhteiskunnallisista suhteista» sekä siihen 1894 kirjoittamissaan jälkisanoina Engels arvosteli Venäjän 1870-luvun alun narodnikkilaisuuden perussuuntia, joita edustivat sen ideologit P. Lavrov ja P. Tkatchov, ja varsinkin 1880- ja 1890-luvun liberaalista narodnikkilaisuutta. Vuoden 1861 jälkeen Venäjällä vallinneiden yhteiskunnallisten suhteiden yleisen erittelyn perusteella Engels teki johtopäätöksen kapitalismin yhä voimakkaamasta kehityksestä maassa ja siitä aiheutuneesta yhteisöomistuksen hajoamisesta maaseudulla. Hän arvosteli jyrkästi narodnikkilaisia talonpoikaisyhteisön ihannoimisen vuoksi ja osoitti, että Venäjä muuttuu yhä nopeampaa vauhtia kapitalistiseksi teollisuusmaaksi, talonpoikaisto proletarisoituu ja »entiin kommunistinen yhteisö hajoo» (ks. tätä kirjaa, ss. 372—373). — 352, 362.
- ²⁵⁹ Tässä ja alempana Engels siteeraa Tkatchovin kirjasta »*Offener Brief an Herrn Friedrich Engels*» (»Avoin kirje herra Friedrich Engelsille»), joka ilmestyi Zürichissä 1874. — 352, 362.
- ²⁶⁰ Engels tarkoittaa Haxthausenin kirjaa »*Studien über die innern Zustände, das Volksleben und insbesondere die ländlichen Einrichtungen Rußlands*» (»Tutkimus Venäjän kansanelämästä sisäisistä suhteista ja varsinkin maaseudun instituutioista»), joka ilmestyi kolmiosaisena 1847—1852 Hannoverissa ja Berliinissä. — 357.
- ²⁶¹ Kysymyksessä on J. G. Žukovskin artikkeli »Karl Marx ja hänen kirjansa pääomasta» »*Vestnik Jevropy*» aikakauslehden 9. nideksessä 1877 ja N. K. Mihailovskin vastaus siihen aikakauslehdessä »*Otšetšvennyje Zapiski*» n:o 10 v. 1877 otsikoituna: »Karl Marx J. G. Žukovskin tuomittavana».
»*Vestnik Jevropy*» aikakauslehdestä ks. selitystä 57.
»*Otšetšvennyje Zapiski*» — kaunokirjallinen ja poliittinen aikakauslehti, jota alettiin julkaista Pietarissa 1820. Vuodesta 1839 alkaen se oli aikansa

- edistyksellisin lehti. Se oli jatkuvien sensuurivainojen kohteena ja huhtikuussa 1884 tsarinhallitus lakkautti sen. — 368.
- 262 »*Vestnik Narodnoi Voli*» («Narodnaja Voljan sanansaattaja») — aikakauslehti, jota Venäjältä maanpakoon lähteneet Narodnaja Volja -järjestön toimeenpanevan komitean jäsenet julkaisivat Genèvessä 1883—1886. Kaikkiaan ilmestyi 5 numeroa.
Venäjän julkisessa lehdistössä Marxin kirje julkaistiin lokakuussa 1888, aikakauslehdessä »Juriditšeski Vestnik». — 369.
- 263 Tämän lisäyksen Marx on jättänyt pois Pääoman ensimmäisen osan toisesta saksankielisestä ja myöhemmistä painoksista. — 369.
- 264 Kysymyksessä ovat nähtävästi narodnikkijärjestöjen Zemlja i Volja (syk-systä 1876 syksyyn 1879) ja Narodnaja Volja (elokuusta 1879 maaliskuuhun 1881) johtolimet. Narodnaja Volja julisti terrorin tärkeimmäksi poliittisen taistelun keinoksi. — 370.
- 265 Marxin laatimat muistiinpanot 1873 ilmestyneestä Bakuninin kirjasta »Valtiolaitos ja anarkia» ovat omalaatuinen arvosteleva ja poleeminen teos, jossa anarkististen doktriinien syvällisen arvostelun ohessa kehitellään niiden vastapainoksi tieteellisen kommunismin tärkeimpiä teesejä valtiosta, proletariaatin diktatuurin historiallisesta väistämättömyydestä ja työväenluokan ja talonpoikaiston liitosta sosialistisen vallankumouksen voiton välttämättömänä ehtona. Marx muotoili nämä perusajatukset muistiinpanojen käsikirjoitukseen tekemissään lisäyksissä, joista yksi julkaistaan tässä osassa. — 374.
- 266 »*Nordstern*» («Pohjantähti») — saksalainen viikkolehti, ilmestyi Hampurissa 1860—1866. Vuodesta 1863 se oli suuntaukseltaan lassallelainen. — 376.
- 267 *Kansallisyhdistys* perustettiin 15. ja 16. syyskuuta 1859 Saksan valtioiden porvarillisten liberaalien edustajakokouksessa Frankfurt am Mainissa. Yhdistyksen perustajat asettivat päämääräkseen koko Saksan, Itävaltaa lukuunottamatta, yhdistämisen Preussin johdolla. Pohjois-Saksan liiton perustamisen jälkeen, 11. marraskuuta 1867 yhdistys julistautui purkautuneeksi. — 377.
- 268 Vuonna 1858 prinssihallitsija erotti Manteuffelin hallituksen ja asetti valtaan maltilliset liberaalit. Porvarillisessa lehdistössä tämä suunta julistettiin mahdipontisesti »*uudeksi aikakaudeksi*». Itse asiassa Vilhelmin politiikan tarkoituksena oli yksinomaisesti Preussin monarkian ja junkkereiden asemien lujittaminen. »Uusi aikakausi» valmisteli tosiasiallisesti syyskuussa 1862 valtaan astuneen Bismarckin diktatuuria. — 377.
- 269 *Markiisi Posa ja Filip II* — Schillerin draaman »Don Carlos» henkilöhahmoja. »Uckermarkilaisella Filip II:lla» tarkoitetaan Vilhelm I:stä.
Uckermark — Preussin Brandenburgin maakunnan pohjoisosa, taantumuksellisten Preussin junkkereiden tukikohta. — 377.
- 270 »*Kreuz-Zeitung*» («Ristilehti») oli saksalaisen päivälehdien »Neue Preußische Zeitungin» («Uuden Preussin lehden») nimitys (johtui lehden otsikossa olleesta rististä, mikä oli Landwehrin embleemi). Lehteä alettiin julkaista Berliinissä kesäkuussa 1848. Se oli vastavallankumouksellisen hoviklikin ja Preussin junkkereiden äänenkannattaja. — 378.
- 271 *Saksan yleinen työväenyhdistys* — Saksan työväen poliittinen järjestö. Lassalle osallistui aktiivisesti sen perustamiseen 1863. Yhdistys oli olemassa vuoteen 1875, jolloin lassallelaiset ja eisenachilaiset (Liebknechtin ja Bebelin johtama puolue) yhdistyivät Gothan edustajakokouksessa Saksan sosialistiseksi työväenpuolueeksi. — 378, 392.

- 272 *Progressistit* — kesäkuussa 1861 perustetun preussilaisen porvarillisen puolueen edustajat. Progressistien puolue vaati Saksan yhdistämistä Preussin johdolla, koko Saksaa käsittävän parlamentin koollekutsumista ja edustajakamarille vastuullisen liberaalisen ministeristön muodostamista. — 378.
- 273 Liittokysymystä käsiteltiin Preussin maapäivillä tammikuussa 1865 sen vuoksi, että työläiset olivat esittäneet vaatimuksia elinkeinoasetuksen niiden pykälien kumoamisesta, jotka kielsivät liittoutumisen ja lakot. Progressistit vaativat, että kumottaisiin elinkeinoasetuksen 181. pykälä, joka kielsi työnantajia keskeyttämästä töitä myönnytysten saamiseksi työläisiltä, ja demagogisessa tarkoituksessa he vaativat kumottavaksi myös 182. pykälän, joka edellytti työläisten rankaisemista yllyttämisestä lakkoon. Preussin maapäivät kumosivat 14. helmikuuta 1865 ainoastaan §§ 181 ja 182 jättäen työläisten vaatimukset tyydyttämättä. — 378.
- 274 Siten Marx nimitti ironisesti Preussissa voimassa ollutta elinkeinoasetusta. »Pakollissäännön» nimellä 1700-luvulla Preussin provinssissa olivat voimassa feodaaliset säännöt, jotka myönsivät tilanomistajaylimistölle täydet oikeudet mielivallan harjoittamiseen maaorjatalonpoikien suhteen. — 378.
- 275 Keväällä 1861 Marx ryhtyi toimiin saadakseen palautetuksi Preussin kansalaisuuden, mutta sai kieltävän vastauksen, jonka muodolliseksi syyksi Preussin viranomaiset esittivät sen, että Marx oli 1845 kieltäytynyt »vapaaehtoisesti» Preussin kansalaisuudesta. — 379.
- 276 »*Literarisches Centralblatt für Deutschland*» (»Saksan kirjallinen keskuslehti») — Leipzigissa 1850—1944 ilmestynyt saksalainen viikkolehti, jossa julkaisiin tieteellisiä informatioita, selostuksia ja arvosteluja. — 381.
- 277 Kysymyksessä on A. Haxthausenin kirja »Ueber den Ursprung und die Grundlagen der Verfassung in den ehemals slavischen Ländern Deutschlands im allgemeinen und des Herzogthums Pomern im besondern» (»Yhteiskuntajärjestelmän synnystä ja perusteista Saksan entisillä slaavilaisilla alueilla yleensä ja eritoten Pommerin herttuakunnassa»), joka ilmestyi Berliinissä 1842. — 383.
- 278 13. kesäkuuta 1849 pikkuporvarillinen Vuoripuolue oli järjestänyt rauhallisen vastalausemielenoitoksen sen johdosta, että ranskalaisia joukkoja lähetettiin tukahduttamaan Italian vallankumousta. Sotaväki hajotti mielenosoituksen. Monet Vuoripuolueen johtajat vangittiin ja karkotettiin tai olivat pakotetut lähtemään Ranskasta maanpakoon. — 384.
- 279 *Mutuelistit* (sanasta »mutuel» — keskinäinen) — siten nimittivät itseään 1860-luvulla proudhonistit, jotka esittivät reformistisen pikkuporvarillisen suunnitelman työtätekevien vapauttamiseksi keskinäisavun (osuuskuntien, keskinäisavun yhdistysten yms.) järjestämisen tietä. — 385.
- 280 Tarkoitetaan vuoden 1871 Lontoon konferenssin päätöslauselmia »Kansallisten neuvostojen nimityksistä jne.» (II päätöslauselma, kohdat 1, 2, 3), »Työväenluokan poliittisesta toiminnasta» (IX päätöslauselma), »Sosialistisen demokration allianssista» (XVI päätöslauselma) ja »Hajaannuksesta romaani-sessa Sveitsissä» (XVII päätöslauselma). — 385.
- 281 4. syyskuuta 1870, sen jälkeen kun oli tullut tieto ranskalaisten joukkojen tappiosta Sedanin edustalla, Pariisissa alkoi kansanjoukkojen vallankumouksellinen esiintyminen, joka johti toisen keisarikunnan kukistumiseen ja tasaval-lan julistamiseen. Väliaikaiseen hallitukseen tuli kuitenkin paitsi maltillisia tasavaltalaisia myös monarkisteja. Tämä hallitus, jonka johdossa oli Pariisin sotilaskuvernööri Trochu ja hänen tosiasiallinen innoittajansa Thiers, kuvasti Ranskan porvaristo- ja tilanherrapiirien antautumismielialoja ja pel-

- koa, jota kansanjoukot herättivät niissä. Siksi se asettui kansallisen kavalluksen tielle ja solmi katalan sopimuksen ulkoisten vihollisten kanssa. — 386.
- 282 Tarkoitetaan Pääneuvoston oikeuksia laajentaneita Baselin kongressin (ks. selitystä 101) päätöslausemia organisaatiokysymyksistä. — 388.
- 283 »*Il Proletario*» — ks. selitystä 226.
»*Gazzettino Rosa*» (»Punainen lehti») — italialainen päivälehti, vasemmistolaisien mazzinistien äänenkannattaja; ilmestyi Milanossa 1867—1873. Vuonna 1871 esiintyi Pariisin Kommuunin puolesta ja julkaisi Internationaalien aineistoja. Vuodesta 1872 lehti oli bakunistien alainen. — 388.
- 284 »*La Liberté*» (»Vapaus») — belgialainen demokraattinen sanomalehti, ilmestyi Brysselissä 1865—1873; vuodesta 1867 yksi Internationaalien äänenkannattajista Belgiassa. — 389.
- 285 Vuoden 1871 ranskalaisen jaoston perusti Lontoossa syyskuussa 1871 osa ranskalaisia maanpakolaisia. Jaoston johto solmi läheiset yhteydet Sveitsin bakunisteihin ja toimi yhdessä heidän kanssaan, yhtyen heidän hyökkäilyihinsä Internationaalien järjestöperiaatteita vastaan. Jaostoa ei hyväksytty Internationaaliin, sillä sen sääntöjen eräät kohdat olivat ristiriidassa yleisten sääntöjen kanssa. Myöhemmin jaosto hajosi muutamiksi ryhmiksi. — 389.
- 286 Kysymyksessä on »*Kiertokirje kaikille Kansainvälisen työväenliiton federaatioille*», joka hyväksyttiin 12. marraskuuta 1871 Sonvillierissä pidetyssä bakunistien Juran liiton edustajakokouksessa. Kiertokirje kiisti Lontoon konferenssin päätökset ja Pääneuvoston oikeudet ja kehotti kaikkia liittoja vaatimaan, että kutsuttaisiin viipymättä koolle kongressi tarkistamaan Internationaalien yleisiä sääntöjä ja arvostelemaan Pääneuvostoa. — 390.
- 287 »*Ficcanaso*» (»Liero») — Italian tasavaltalainen satiirinen päivälehti, vasemmistolaisien mazzinistien äänenkannattaja, ilmestyi Torinossa 1868—1872. — 390.
- 288 Engels tarkoittaa »Romaanisen liittokomitean vastausta Sonvillierin edustajakokouksen 16 osanottajan kiertokirjeeseen». — 390.
- 289 Saksin sosiaalidemokraattien edustajakokous pidettiin Chemnitzissa 6. ja 7. tammikuuta 1872. Muiden kysymysten (äänioikeus, ammattiliittojen järjestely) ohessa edustajakokous käsittelee kysymystä suhtautumisesta Sonvillierissä laadittuun kiertokirjeeseen (ks. selitystä 286) ja Internationaalissa käynnissä ollutta taistelua anarkisteja vastaan. Edustajakokous kannatti yksimielisesti Pääneuvostoa ja hyväksyi vuoden 1871 Lontoon konferenssin päätökset. — 390.
- 290 Internationaalien Belgian liiton kongressi, joka pidettiin 24.—25. joulukuuta 1871 Brysselissä, ei kannattanut Sonvillierin kiertokirjettä käsiteltäessä Sveitsin anarkistien vaatimusta yleisen kongressin viipymättömästä koollekutsumisesta, mutta antoi kuitenkin Belgian liittoneuvoston tehtäväksi laatia Internationaalien uusien sääntöjen luonnos käsiteltäväksi Haagin kongressissa (ks. selitystä 232). — 390.
- 291 Eisenachissa Saksan, Itävallan ja Sveitsin sosiaalidemokraattien edustajakokouksessa 7.—9. elokuuta 1869 perustettiin Saksan sosiaalidemokraattinen työväenpuolue, jonka ohjelma kokonaisuudessaan oli laadittu Internationaalien vaatimusten hengessä, joskin siinä oli tehty eräitä myönnytyksiä lassallelaisille. — 392.
- 292 G. W. F. Hegel. »*Phänomenologie des Geistes*» (»Hengen fenomenologia»), kohta »*Die Wahrheit des Aufklärung*» (»Valistuksen totuus»). — 394.

- ²⁹³ Vuosina 1872—1873 Liebknecht ja Hepner pyysivät useita kertoja Marxia kirjoittamaan Lassallen katsomuksia arvostelevan kirjasen tai artikkelin »Volksstaat» lehteen. — 395.
- ²⁹⁴ Sorge erosi Pääneuvostosta elokuussa 1874, mistä hän ilmoitti Engelsille 14. elokuuta 1874. Virallisesti hän erosi 25. syyskuuta 1874. — 395.

NIMIHAKEMISTO

A

- Addington*, Stephen (1729—1796) — englantilainen pappi, monien oppikirjojen laatija. — 96, 97.
- Affre*, Denis Auguste (1793—1848) — ranskalainen pappi, Pariisin arkkipiispa (1840—1848), hallituksen joukkojen sotilaat ampuivat hänet 1848 kesäkuun kapinan aikana. — 215.
- Aikin*, John (1747—1822) — englantilainen lääkäri, radikaali publisisti. — 116, 123, 124.
- Akroyd* — englantilainen tehtailija. — 306.
- Aleksanteri II* (1818—1881) — Venäjän keisari (1855—1881). — 176, 363.
- Alexandra* (1844—1925) — Tanskan kuninkaan Kristian IX:n tytär; vuodesta 1863 Walesin prinssin ja vuodesta 1901 Englannin kuninkaan Edvard VII:n puoliso. — 191.
- Anderson*, Adam (n. 1692—1765) — skotlantilainen porvarillinen taloustieteilijä. — 112, 123.
- Anderson*, James (1739—1808) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä. — 97, 99, 112.
- Anna* (1665—1714) — Englannin kuningatar (1702—1714). — 105.
- Appianus* (1. vuosisadan loppu — 170-luku) — muinaisroomalainen historioitsija. — 97.
- Arbuthnot*, John — englantilainen farmari, kirjoittanut teoksen »Tutkielma ruokataroiden nykyisten hintojen ja farmien koon välisestä riippuvuudesta». — 98.
- Ashton* — englantilainen tehtailija. — 306, 308.
- Ashwert* — englantilainen tehtailija. — 306, 308.
- Augier*, Marie — ranskalainen lehtimies, kirjoittanut taloustieteen kysymyksistä. — 124, 125.
- Aurette de Paladines*, Louis Jean Baptiste d' (1804—1877) — ranskalainen kenraali, klerikaali, maaliskuussa 1871 Pariisin kansalliskaartin päällikkö, 1871 kansalliskokouksen jäsen. — 187, 188, 189.
- Avrial*, Augustin (1840—1904) — Ranskan työväenliikkeen toimihenkilö, vasemmostoproudhonisti, Internationaalin jäsen, Pariisin Kommuunin osanottaja, myöhemmin maanpaossa. — 240.

- Bacon*, Francis, *Verulamin* paroni (1561—1626) — tunnettu englantilainen filosofi, englantilaisen materialismin kantaisä. — 90, 91.
- Bakunin*, Mihail Aleksandrovitš (1814—1876) — venäläinen vallankumousmies ja publisisti, vuosien 1848—1849 Saksan vallankumouksen osanottaja. Anarkismin ideologeja, I:ssä Internationaalissa esiintyi marxilaisuuden kiihkeänä vihollisena. Haagin kongressissa 1872 hänet erotettiin I Internationaalista hajotustoiminnan vuoksi. — 149, 226, 227, 230—233, 236, 244, 250—253, 256—258, 269, 321, 357, 362, 374, 375, 385—389, 391, 395.
- Barton*, John (1700-luvun loppu — 1800-luvun alku) — englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen edustaja. — 64.
- Bastelica*, André (1845—1884) — Ranskan ja Espanjan työväenliikkeen toimihenkilö, Internationaalien jäsen, bakunisti. — 232, 233, 237, 241.
- Bastiat*, Frédéric (1801—1850) — ranskalainen vulgaari taloustieteilijä, julisti porvarillisen yhteiskunnan luokkaetujen sopusoinnun teoriaa. — 23, 81.
- Bebel*, August (1840—1913) — Saksan ja kansainvälisen työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö, vuodesta 1867 johti Saksan työväenyhdistysten liittoa, I Internationaalien jäsen, vuodesta 1867 valtiopäivämies, Saksan sosiaalidemokratian perustajia ja johtajia, Marxin ja Engelsin ystävä ja toimintatoveri, II Internationaalien toimihenkilö. — 392—395.
- Becker*, Bernhard (1826—1882) — saksalainen publisisti; lassalalainen, Saksan yleisen työväenyhdistyksen puheenjohtaja (1864—1865). — 378.
- Beecher-Stowe*, Harriet Elizabeth (1811—1896) — tunnettu amerikkalainen kirjailijatar. — 100.
- Beghelli*, Giuseppe (1847—1877) — italialainen lehtimies, Garibaldin sotaretkien osanottaja, useiden tasavaltalaisten lehtien toimittaja. — 390.
- Bergeret*, Jules Victor (1839—1905) — Pariisin Kommuunin toimihenkilö, kansalliskaartin kenraali; myöhemmin maanpaossa. — 192.
- Berry*, Marie Caroline Ferdinande Louise, herttuatar (1798—1870) — Ranskan kruunun tavoittelijan legitimisti kreivi Chambordin äiti. Vuonna 1832 yritti nostattaa kapinan Vendéessa Ludvig Filipin kukistamiseksi. — 183.
- Bervi*, Vasil Vasiljevitš (salanimeltään N. *Flerovski*) (1829—1918) — venäläinen taloustieteilijä ja sosiologi, edusti narodnikkilaista utooppista sosialismia, kirjoittanut teoksen «Положение рабочего класса в России» («Venäjän työväenluokan asema»). — 152, 356.
- Beslay*, Charles (1795—1878) — ranskalainen teollisuusyrittäjä ja poliitikko, Internationaalien jäsen, proudhonisti, Pariisin Kommuunin finanssivaliokunnan jäsen, edustajana Ranskan pankissa, hänen politiikkansa tavoitteena oli Ranskan pankin kansallistamisen estäminen ja sen sisäisiin asioihin puuttumattomuus. — 186.
- Beust*, Friedrich, kreivi (1809—1886) — saksilainen ja itävaltalainen valtiomies, taantumuksellinen, Itävalta-Unkarin ulkoministeri (1866—1871) ja kansleri (1867—1871). — 225.
- Bismarck*, Otto, von *Schönhausen*, kreivi (1815—1898) — Preussin ja Saksan valtiomies ja diplomaatti; Preussin aateliston edustaja, Preussin ministeripresidentti (1862—1871), Saksan valtakunnankansleri (1871—1890). — 158, 159, 161, 171, 176, 181, 183, 185, 186, 188, 199, 205, 207, 210, 215, 216, 219, 225, 254, 306, 314, 317, 349, 377—379, 388, 391.
- Blakey*, Robert (1795—1879) — englantilainen porvarillinen filosofi. — 93.
- Blanc*, Gaspard — ranskalainen tiemestari, bakunisti, osallistui Lyonin kapinaan 1870. — 231—233, 236, 257, 258.
- Blanchet*, Stanislas (oikea nimi *Pourille*) (synt. 1833) — ranskalainen munkki, poliisin asiamies, tunkeutui Pariisin Kommuunin jäseneksi, mutta hänet paljastettiin ja vangittiin. — 205.
- Blanqui*, Louis Auguste (1805—1881) — ranskalainen vallankumousmies, utopistikommunisti, salaisten yhdistysten ja salaliittojen järjestäjä, vuosien 1830 ja 1848 vallankumousten aktiivinen osanottaja, Ranskan proletarisen liik-

- keen johtaja; useita kertoja tuomittuna vankeuteen. — 164, 187, 190, 215, 346, 347.
- Blind*, Karl (1826—1907) — saksalainen lehtimies, pikkuporvarillinen demokraatti, vuosien 1848—1849 vallankumouksen osanottaja. 1850-luvulla saksalaisten pikkuporvarillisten maanpakolaisten johtaja Lontoossa; 1860-luvulta alkaen kansallisliberaali. — 376.
- Block*, Maurice (1816—1901) — ranskalainen taloustieteilijä, edusti vulgaaria kansantaloustiedettä. — 82.
- Bolingbroke*, Henry (1678—1751) — englantilainen deistifilosofi ja poliitikko, tory-puolueen johtaja. — 121.
- Bolte*, Friedrich — Amerikan työväenliikkeen toimihenkilö, kansallisuudeltaan saksalainen, Internationaalien Pohjois-Amerikan jaostojen liittoneuvoston sihteeri (1872), Pääneuvoston jäsen (1872—1874), vuonna 1874 hänet erotettiin Pääneuvostosta. — 384—386.
- Bousquet*, Abel — ranskalainen anarkisti, hänet erotettiin Internationaalien jaostosta poliisin palvelijana. — 390.
- Bright*, John (1811—1889) — englantilainen tehtailija, vapaakaupan kannattaja, yksi Anti-Corn-Law-Leaguen perustajista, 1860-luvun lopulta liberaali-puolueen johtaja, useissa ministerinviroissa liberaalisissa hallituksissa. — 80, 115, 142.
- Brisson*, Jean Pierre (1754—1793) — Ranskan porvarillisen vallankumouksen tunnettu toimihenkilö, alussa jakobiini, myöhemmin girondistien puolueen johtaja ja teoreetikko. — 20.
- Brougham*, Henry Peter (1778—1868) — englantilainen lakimies ja kirjailija, whig-puolueen jäsen, lordi-kansleri (1830—1834). — 124.
- Brunel*, Antoine Magloire (synt. n. 1830) — ranskalainen upseeri, blanquilainen, kansalliskaartin keskuskomitean ja Pariisin Kommuunin jäsen. Toukokuussa 1871 versaillesilaiset haavoittivat hänet pahasti. — 218.
- Brutus* Marcus Junius (n. 85—42 e.a.a.) — roomalainen poliitikko, Julius Caesaria vastaan suunnatun salaliiton johtaja. — 347.
- Buchanan*, David (1779—1848) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä, A. Smithin seuraaja ja kommentoija. — 99.
- Buche*, Philippe (1796—1865) — ranskalainen poliitikko ja historioitsija, porvarillinen tasavaltalainen, kristillisen sosialismin ideologeja. — 110.
- Burke*, Edmund (1729—1797) — englantilainen poliitikko, taantumismies, kirjoittanut tutkielmia taloustieteen kysymyksistä. — 95, 124.
- Bücker*, Johann (n. 1780—1803) — saksalainen rosvo, tunnettu liikanimellä nylkyri-Hans. — 360.
- Byles*, John Barnard (1801—1884) — englantilainen lakimies, tory-puolueen jäsen, kirjoittanut »Vapaakaupan sofismeja» ym. — 108.

C

- Cabet*, Étienne (1788—1856) — ranskalainen publisisti, tunnettu rauhallinen utooppisen kommunismin kannattaja, kirjoittanut teoksen »Voyage en Icarie» (»Matka Ikariaan»). — 22, 218.
- Cagliostro*, Alessandro (oik. Giuseppe Balsamo) (1743—1795) — italialainen seikkailija. — 230.
- Calonne*, Charles Alexandre de (1734—1802) — ranskalainen valtiomies, Ranskan porvarillisen vallankumouksen aikana 1700-luvun lopulla vastavallankumouksellisten maanpakolaisten johtomiehiä. — 207.
- Camélinat*, Zéphirin (1840—1932) — Ranskan sosialistisen ja työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö, Internationaalien Pariisin jaostojen johtomiehiä, Pariisin Kommuunin osanottaja, vuodesta 1920 Ranskan kommunistisen puolueen jäsen. — 240.
- Carey*, Henry Charles (1793—1879) — amerikkalainen vulgaari porvarillinen taloustieteilijä, kirjoittanut teoksen »Maan sisäinen ja ulkoinen orjakauppa» ja eräitä muita. — 100, 115.

- Cavaignac*, Louis Eugène (1802—1857) — ranskalainen kenraali ja poliitikko, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen. Toukokuusta 1848 sotaministeri, tukahdutti erittäin julmasti Pariisin työväen kesäkuun kapinan. Hänellä oli ylin toimeenpanovalta (kesäkuu—joulukuu 1848). — 215.
- Chalain*, Louis Denis (synt. 1845) — ranskalainen työmiehes, Pariisin Kommunnin ja sen valiokuntien jäsen; sen jälkeen maanpaossa, kuului vuoden 1871 ranskalaiseen jaostoon Lontoossa, myöhemmin liittyi anarkisteihin. — 240.
- Changarnier*, Nicolas Anne Théodule (1793—1877) — ranskalainen kenraali, porvarillinen poliitikko, monarkisti; kesäkuun 1848 jälkeen Pariisin varuskunnan ja kansalliskaartin päällikkö, osallistui mielenosoituksen hajottamiseen 13. kesäkuuta 1849 Pariisissa. — 192.
- Chautard* — ranskalainen vakoilija, Lontoon vuoden 1871 ranskalaisen jaoston jäsen, tuli paljastetuksi ja erotetuksi jaostosta. — 237.
- Cherbuliez*, Antoine Elisée (1797—1869) — sveitsiläinen taloustieteilijä, Sismondin seuraaja. — 64.
- Chevalley*, Henri — sveitsiläinen räätäli, anarkisti. — 232.
- Child*, Josiah (1630—1699) — englantilainen taloustieteilijä ja pankkiiri, merkantilismin kannattaja. — 124.
- Cobbett*, William (1762—1835) — englantilainen poliitikko ja publisisti, kirjoittanut »Englannin ja Irlannin protestanttisen uskonpuhdistuksen historian»; pikkuporvarillinen radikaali. — 94, 120, 122.
- Cobden*, Richard (1804—1865) — englantilainen tehtailija, vapaakaupan kannattajien johtomiehiä ja Anti-Corn-Law-Leagueen perustajia, parlamentin jäsen. — 80.
- Coëtlogon*, Louis Charles Emmanuel, kreivi *de* (1814—1886) — ranskalainen virkamies, bonapartisti, vuoden 1871 maaliskuun 22. päivän vastavallankumouksellisen kapinan järjestäjä. — 191.
- Colbert*, Jean Baptiste (1619—1683) — ranskalainen valtiomies, merkantilismin kannattaja, valtiovarain yli-intendentti. — 122.
- Comte*, Auguste (1798—1857) — ranskalainen filosofi, positivismin perustaja. — 82.
- Comte*, Charles (1782—1837) — ranskalainen vulgaari porvarillinen taloustieteilijä, kirjoittanut teoksen »Tutkielma lainsäädännöstä». — 82, 117.
- Corbon*, Claude Anthime (1808—1891) — ranskalainen poliitikko, tasavaltalainen, perustuslakia säätävän kansalliskokouksen jäsen (1848—1849); myöhemmin määrinä eräässä Pariisin piirissä; kansalliskokouksen edustaja 1871. — 181.
- Cousin-Montauban*, Charles Guillaume Marie Apollinaire Antoine, kreivi *de Palikao* (1796—1878) — ranskalainen kenraali, bonapartisti, vuonna 1860 englantilais-ranskalaisten siirtomaajoukkojen päällikkönä Kiinassa, sotaministeri ja hallituksen päämies (elo- ja syyskuu 1870). — 187.
- Cromwell*, Oliver (1599—1658) — porvariston ja porvaristuneen aateliston johtaja Englannin 1600-luvun porvarillisen vallankumouksen aikana; vuodesta 1653 Englannin, Skotlannin ja Irlannin protektori. — 92, 94, 115.
- Culpeper*, Thomas (1578—1662) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä, merkantilismin kannattaja. — 124.
- Cuno*, Friedrich Theodor (1846—1934) — Saksan ja kansainvälisen työväenliikkeen toimihenkilö, sosialisti, osallistui aktiivisesti I Internationaalin toimintaan; myöhemmin amerikkalaisen Työn ritarit -nimisen työväenjärjestön johtomiehiä; »New Yorker Volkszeitung» lehden avustaja. — 386—397.

D

- Dante*, Alighieri (1265—1321) — suuri italialainen runoilija. — 77, 342.
- Darboy*, Georges (1813—1871) — ranskalainen teologi, vuodesta 1863 Pariisin arkkipiispa, kommunardit ampuivat hänet toukokuussa 1871 panttivankina. — 164, 215.

- Da Paepé, César* (1842—1890) — tunnettu belgialainen sosialistisen ja työväenliikkeen toimihenkilö, Internationaalin jäsen, sen kongressien edustaja; vuoden 1872 jälkeen kannatti jonkin aikaa bakunisteja; Belgian työväenpuolueen perustaja. — 263.
- Desmaret* — ranskalainen santarmiupseeri, G. Flourensien murhaaja. — 193.
- Dietzgen, Joseph* (1828—1888) — saksalainen työmies, itseoppinut filosofi, joka sai itsenäisesti selville dialektisen materialismin perustat; sosiaalidemokraatti. — 81.
- Dollfus, Jean* (1800—1887) — elsassilainen suurtehtailija, porvarillinen filantrooppi, Mulhousen määri. — 288, 333.
- Dombrowski, Jaroslaw* (1836—1871) — puolalainen vallankumouksellinen demokraatti, 1860-luvulla Puolan kansallisen vapausliikkeen osanottaja; Pariisin Kommuunin kenraali, toukokuun alusta 1871 Kommuunin kaikkien asevoimien ylipäällikkö, sai surmansa barrikadeilla. — 203.
- Douay, Félix* (1816—1879) — ranskalainen kenraali, joutui vangiksi Sedanissa; Pariisin Kommuunin pyöveleitä, versaillesilaisen armeijan komentajia. — 211.
- Doubleday, Thomas* (1790—1870) — englantilainen publisisti ja taloustieteilijä, porvarillinen radikaali. — 122.
- Ducpétiaux, Edouard* (1804—1868) — belgialainen publisisti ja tilastomies, porvarillinen filantrooppi; vankiloiden ja hyväntekeväisyyslaitosten tarkastaja. — 295.
- Dufaure, Jules Armand Stanislas* (1798—1881) — ranskalainen asianajaja ja valtiomies, orleanisti, sisäministeri (1848 ja 1849), oikeusministeri (1871—1873, 1875—1876 ja 1877—1879), Pariisin Kommuunin pyöveleitä, pääministeri (1876, 1877—1879). — 187, 192, 208, 209, 225, 246, 259.
- Dunning, Thomas Joseph* (1799—1873) — englantilainen ammattiliittomies ja publisisti, kirjan »Trade unionit ja lakot» tekijä. — 125.
- Dunoyer, Charles* (1786—1862) — ranskalainen vulgaari taloustieteilijä ja porvarillinen poliitikko. — 22.
- Durand, Gustave* (synt. 1835) — ranskalainen koruseppä, poliisin vakoilija, lokakuussa 1871 hänet paljastettiin ja erotettiin Internationaalista. — 237, 242.
- Duval, Émile Victor* (1841—1871) — Ranskan työväenliikkeen toimihenkilö, valuri, Internationaalin jäsen, kansalliskaartin keskuskomitean ja Pariisin Kommuunin jäsen, Kommuunin kansalliskaartin kenraali; 4. huhtikuuta 1871 versaillesilaiset vangitsivat hänet ja ampuivat. — 193.

E

- Eden, Frederic Morton* (1766—1809) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä, kirjan »Köyhien asema» tekijä. — 93, 95, 97, 98, 122, 124.
- Edvard III* (1312—1377) — Englannin kuningas (1327—1377). — 106.
- Edvard VI* (1537—1553) — Englannin kuningas (1547—1553). — 103.
- Elisabet* (1533—1603) — Englannin kuningatar (1558—1603). — 92, 104, 105, 107.
- Engels, Friedrich* (1820—1895) (elämäkertatietoja) — 139, 140, 148, 158, 268, 269, 271, 282—283, 295, 304, 306, 318, 320—321, 323, 324—325, 334, 338, 367, 373, 377—379, 390—396.
- Ensor, George* (1769—1843) — englantilainen publisisti, kirjoittanut »Eri maiden väestöntutkimuksen, joka kumooa herra Malthusin 'Väestönkehityksen periaatteet'». — 100.
- Espartero, Baldomero* (1793—1879) — espanjalainen kenraali ja valtiomies, valtionhoitaja (1841—1843), hallituksen päämies (1854—1856), progressistien puolueen johtaja. — 184.
- Eudes, Émile Desire François* (1843—1888) — ranskalainen vallankumousmies, blanquilainen, kansalliskaartin kenraali, Pariisin Kommuunin jäsen; Kommuunin tukahduttamisen jälkeen maanpaossa Sveitsissä, sitten Englannissa; palattuaan Ranskaan (vuoden 1880 armahduksen jälkeen) hän oli blanquilaisten vallankumouksellisen keskuskomitean järjestäjiä. — 163.

F

- Faucher*, Jules (Julius) (1820—1878) — saksalainen publisisti, kauppavapauden kannattaja, kirjoittanut asuntokysymystä koskevia teoksia; progressisti. — 295, 379.
- Favre*, Jules (1809—1880) — ranskalainen asianajaja ja poliitikko, maltillisten porvarillisten tasavaltalaisten johtajia, ulkoministeri (1870—1871), kävi neuvotteluja Saksan kanssa Pariisin antautumisesta ja rauhasta, Pariisin Kommuunin pyöveli ja Internationaalia vastaan käydyin taistelun innoittaja. — 170, 181, 182, 186, 188, 190, 192, 205, 210—221, 225, 246, 388.
- Fawcett*, Henry (1833—1884) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä ja poliitikko, whig-puolueen jäsen. — 115.
- Ferdinand II* (1810—1859) — Napolin kuningas (1830—1859), 1848 Messinan pommituksen takia sai lisänimen »kuningas Bomba». — 184, 185.
- Ferré*, Theophile Charles (1845—1871) — ranskalainen vallankumousmies, blanquilainen, Pariisin Kommuunin jäsen, yhteiskunnallisen turvallisuusvaliokunnan jäsen ja myöhemmin johtaja ja Kommuunin prokuraattorinsijainen; versaillesilaiset ampuivat hänet. — 235.
- Ferry*, Jules François Camille (1832—1893) — ranskalainen asianajaja, publisisti ja poliitikko, maltillisten porvarillisten tasavaltalaisten johtajia, kansallisen puolustuksen hallituksen jäsen, Pariisin määri (1870—1871), taisteli aktiivisesti vallankumousliikettä vastaan, pääministeri (1880—1881 ja 1883—1885), ajoi siirtomaavalloituspolitiikkaa. — 182.
- Feuerbach*, Ludwig (1804—1872) — esimarxilaisen kauden huomattava saksalainen materialistifilosofi. — 18.
- Fielden*, John (1784—1849) — englantilainen tehtailija, filantrooppi. — 122, 123.
- Flerovski* — ks. Bervi, Vasili Vasiljevitš.
- Fletcher*, Andrew (1655—1716) — skotlantilainen poliitikko, taisteli Skotlannin itsenäisyyden puolesta. — 93.
- Flourens*, Gustave (1838—1871) — ranskalainen vallankumousmies ja luonnontutkija, blanquilainen, vuoden 1870 lokakuun 31. päivän ja vuoden 1871 tammikuun 22. päivän kapinoiden johtajia; Pariisin Kommuunin jäsen, huhituksessa 1871 versaillesilaiset murhasivat hänet petomaisesti. — 187, 190, 193.
- Forster*, Nathaniel (n. 1726—1790) — englantilainen pappi, kirjoittanut »Tutkielman nykyisten korkeiden elintarvikkeiden hintojen syistä» ym. — 96, 97.
- Fortescue*, John (n. 1394 — n. 1476) — englantilainen lakimies, kirjoittanut teoksen »Englannin lakien paremmuudesta». — 90.
- Fourier*, Charles (1772—1837) — huomattava ranskalainen utopistisocialisti. — 18, 128, 149, 302, 303, 380.
- Frankel*, Leo (1844—1896) — Unkarin ja kansainvälisen työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö, Pariisin Kommuunin jäsen, johti työ- ja vaihtoasiain valiokuntaa, Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1871—1872), Unkarin yleisen työväenpuolueen perustajia; Marxin ja Engelsin toimintatoveri. — 203.
- Franklin*, Benjamin (1706—1790) — tunnettu amerikkalainen poliitikko, tiedemies ja diplomaatti, porvarillinen demokraatti, Pohjois-Amerikan itsenäisyssodan osanottaja. — 42.
- Fredrik II* (»Suuri») (1712—1786) — Preussin kuningas (1740—1786). — 101, 113, 219.
- Freytag*, Gustav (1816—1895) — saksalainen porvarillinen kirjailija. — 108.

G

- Galliffet*, Gaston Alexandre Auguste, markiisi *de* (1830—1909) — ranskalainen kenraali, Pariisin Kommuunin pyöveli. — 194, 217, 218.
- Gambetta*, Léon (1838—1882) — ranskalainen valtiomies, porvarillinen tasavaltalainen, kansallisen puolustuksen hallituksen jäsen (1870—1871). — 181.

- Ganesco*, Grégori (n. 1830—1877) — ranskalainen lehtimies, syntyjään romanialainen, toisen keisarikunnan kaudella bonapartisti, myöhemmin Thiersin hallituksen kannattaja. — 203.
- Geoffroy Saint-Hilaire*, Étienne (1772—1844) — ranskalainen eläintieteilijä, evolutionisti, kirjoittanut teoksen »Luonnonfilosofian synteettinen, historiallinen ja fysiologinen tiedostaminen». — 112.
- Gisborne*, Thomas (1758—1846) — englantilainen jumaluusoppinut, kirjoittanut teoksen »Tutkielma Ison-Britannian ylä- ja keskiluokkiin kuuluvien henkilöiden velvollisuuksista» ym. — 123.
- Gladstone*, William Ewart (1809—1898) — englantilainen valtiomies, liberaali-puolueen johtajia 1800-luvun jälkipuoliskolla; valtionrahaston kansleri (rahaministeri) (1852—1855 ja 1859—1866) ja pääministeri (1868—1874, 1880—1885, 1886, 1892—1894). — 5, 7, 109, 386.
- Godunov*, Boris Fjodorovitš (n. 1551—1605) — Venäjän tsaari (1598—1605). — 94.
- Goethe*, Johann Wolfgang (1749—1832) — suuri saksalainen kirjailija ja ajattelija. — 335.
- Gortšakov*, Aleksandr Mihailovitš, ruhtinas (1798—1883) — venäläinen valtiomies ja diplomaatti, Wienin-lähettiläs (1854—1856), ulkoministeri (1856—1882). — 176.
- Greg*, Robert Hyde (1795—1875) — englantilainen tehtailija. — 306, 308.
- Grün*, Karl (1817—1887) — saksalainen pikkuporvarillinen publisisti, 1840-luvun puolivälissä niin sanotun »todellisen sosialismin» pääedustajia, Proudhonin kannattaja. — 20.
- Guillaume*, James (1844—1916) — sveitsiläinen opettaja, Internationaalien jäsen, sen kongressien osanottaja, bakunisti, Haagin kongressissa (1872) hänet erotettiin Internationaalista hajotustoiminnan vuoksi. — 232, 233, 241, 250, 256.
- Guizot*, A. S. (synt. 1805) — ranskalainen kenraali, tykistön ylipäällikkö Pariisin piirityksen aikana 1870—1871. — 181.
- Guizot*, François Pierre Guillaume (1787—1874) — ranskalainen porvarillinen historioitsija ja valtiomies, vuosina 1840—1848 tosiasiallisesti määräsi Ranskan sisä- ja ulkopoliitikasta. — 184.
- Gulich*, Gustav (1791—1847) — saksalainen porvarillinen taloustieteilijä ja historioitsija, kansantaloushistoriaa käsittelevien kirjojen tekijä. — 79, 119.

H

- Hales*, John (synt. 1839) — Englannin tradeunionistien liikkeen toimihenkilö, Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1866—1872) ja sihteeri, kuului uudistusliittoon sekä Maan ja työn liittoon; vuoden 1872 alusta johti Britannian liittoneuvoston reformistista siipeä, kamppaili Marxia ja tämän kannattajia vastaan pyrkien Internationaalien järjestöjen johtoon Englannissa. — 219.
- Hans-nylkyri* — ks. *Bückler*, Johann.
- Hansemann*, David (1790—1864) — saksalainen suurkapitalisti ja pankkiiri, Reinin liberaalisen porvariston johtajia; Preussin finanssiministeri (maaliskuu—syyskuu 1848). — 297.
- Harrison*, William (1534—1593) — englantilainen pappi, kirjoittanut Englannin historiaa koskevia teoksia. — 90, 111.
- Hastings*, Warren (1732—1818) — Intian ensimmäinen englantilainen kenraalikuvernööri (1774—1785), noudatti ankaraa siirtomaapoliittikkaa. — 118.
- Hatzfeldt*, Sophie, kreivitär (1805—1881) — Lassallen ystävä ja kannattaja. — 376, 378.
- Hausmann*, Georges Eugène (1809—1891) — ranskalainen poliitikko, bonapartisti, Seinen departementin prefekti (1853—1870), johti Pariisin uudistustöitä. — 204, 214, 278, 279, 318.

- Haxthausen*, August (1792—1866) — preussilainen virkamies ja kirjailija, kirjoittanut kuvauksen Venäjän agraarisuhteissa säilyneistä yhteisöjärjestelmän jäänteistä. — 357, 362, 369, 383.
- Hébert*, Jacques René (1757—1794) — Ranskan porvarillisen vallankumouksen toimihenkilö, jakobiinien vasemmistosiiiven johtaja. — 347.
- Heeckeren*, Georges Charles d'Anthes, paroni *de* (1812—1895) — ranskalainen poliitikko, A. S. Puškinin murhaaja. Vuodesta 1848 bonapartisti, Pariisin vuoden 1871 maaliskuun 22. päivän vastavallankumouksellisen kapinan järjestäjä. — 191.
- Hegel*, Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — klassisen saksalaisen filosofian huomattavin edustaja, objektiivinen idealisti. — 18, 20, 84, 149, 322, 394.
- Heine*, Heinrich (1797—1856) — tunnettu saksalainen vallankumourunoilija. — 347.
- Helvétius*, Claude Adrien (1715—1771) — tunnettu ranskalainen filosofi, ateisti, edusti mekanistista materialismia. — 22.
- Henrik VII* (1457—1509) — Englannin kuningas (1485—1509). — 90, 91, 102.
- Henrik VIII* (1491—1547) — Englannin kuningas (1509—1547). — 91, 103, 105.
- Hepner*, Adolf (1846—1923) — saksalainen sosiaalidemokraatti, »Volksstaat» lehden toimittaja, Internationaalin Haagin kongressin edustaja (1872), myöhemmin sosiaalishoviniisti. — 392.
- Hervé*, Edouard (1835—1899) — ranskalainen publisisti; »Journal de Paris» lehden perustaja ja päätoimittaja; porvarillinen liberaali; toisen keisarikunnan kukistumisen jälkeen orleanisti. — 212.
- Herzen*, Aleksandr Ivanovitš (1812—1870) — tunnettu venäläinen vallankumouksellinen demokraatti, materialistifilosofi, publisisti ja kirjailija. Vuonna 1847 lähti maanpakoon ulkomaille, jossa järjesti Vapaan venäläisen kirjapainon ja julkaisi kokoelmaa »Poljarnaja zvezda» (»Pohjantähti») ja sanomalehteä »Kolokol» (»Kello»). — 226, 355, 357, 362, 363, 369.
- Hins*, Eugène (1839—1923) — belgialainen opettaja, proudhonisti, myöhemmin bakunisti; Internationaalin Belgian jaoston perustaja. — 389.
- Hobbes*, Thomas (1588—1679) — tunnettu englantilainen filosofi, kannatti mekanistista materialismia. — 47.
- Hodgskin*, Thomas (1787—1869) — englantilainen taloustieteilijä, kirjoittanut teoksen »Luonnollinen ja keinotekoinen omistusoikeus rinnastettuina», arvosteli kapitalismia utooppisen sosialismin kannalta. — 116.
- Hoffmann*, Gotthelf (salanimeltä Fysilieeri August *Kutschke*) (1844—1924) — saksalainen runoilija. — 295.
- Hohenzollernit* — hallitsijasuku, Brandenburgin ruhtinaita (1415—1701), Preussin kuninkaita (1701—1918), Saksan keisareita (1871—1918). — 171, 204, 379.
- Hole*, James — englantilainen porvarillinen publisisti, kirjoittanut tutkielman työväenluokan elinoloista. — 295.
- Holinshed*, Raphael (k. n. 1580) — englantilainen historioitsija. — 105.
- Horatius* (Quintus Horatius Flaccus) (65—8 e.a.a.) — suuri roomalainen runoilija. — 75.
- Horner*, Francis (1778—1817) — englantilainen taloustieteilijä ja poliitikko, whig-puolueen jäsen. — 123.
- Howitt*, William (1792—1879) — englantilainen kirjailija, kirjoittanut mm. teoksen »Kolonisaatio ja kristinusko». — 117.
- Huber*, Victor (1800—1869) — saksalainen publisisti ja kirjallisuushistorioitsija, vanhoillinen. — 295, 303, 304.
- Hunter*, Henry Julian — englantilainen lääkäri, kirjoittanut selostuksia työväen kurjista elinoloista. — 92.
- Huxley*, Thomas Henry (1825—1895) — englantilainen tiedemies, luonnontutkija, Ch. Darwinin läheinen työtoveri ja hänen oppinsa tunnetuksi tekijä, filosofina epäjohtomukainen materialisti. — 201.

J

- Jaakko I* (1566—1625) — Englannin kuningas (1603—1625). — 93, 105, 107.
Jacquement — ranskalainen pappi, vuonna 1848 Pariisiin arkkipiispan yliviikaari. — 215.
Jaubert, Hippolyte François, kreivi (1798—1874) — ranskalainen poliitikko, monarkisti, yleisten töiden ministeri (1840), kansalliskokouksen jäsen 1871. — 216.
Jones, Richard (1790—1855) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä; hänen teoksensa kuvastavat kansantaloustieteen klassisen koulukunnan lamaanusta ja rappiota, joissakin kansantaloustieteen kysymyksissä hän kuitenkin ohitti Ricardon. — 64.
Juhana II Hyvä (Jean) (1319—1364) — Ranskan kuningas (1350—1364). — 106.

K

- Kaarle I* (1600—1649) — Englannin kuningas (1625—1649), hänet mestattiin Englannin 1600-luvun porvarillisen vallankumouksen aikana. — 92, 93.
Kaarle V (1500—1558) — niin sanotun Pyhän Rooman valtakunnan keisari (1519—1556) ja Espanjan kuninkaana Kaarle I (1516—1556). — 105.
Kaarle X (1622—1660) — Ruotsin kuningas (1654—1660). — 95.
Kaarle XI (1655—1697) — Ruotsin kuningas (1660—1697). — 95.
Kaarle Suuri (n. 742—814) — Ranskan kuningas (768—800) ja keisari (800—814). — 97.
Kant, Immanuel (1724—1804) — klassisen saksalaisen filosofian kantaisä, idealisti. — 19, 20.
Katariina II (1729—1796) — Venäjän keisaritar (1762—1796). — 360.
Kent, Nathaniel (1737—1810) — englantilainen maanviljelijä, kirjoittanut maataloutta koskevia teoksia. — 97.
Krupp, Alfred (1812—1887) — Saksan suurin teräs- ja ase tehtaiden omistaja. — 307.
Kugelman, Ludwig (1830—1902) — saksalainen lääkäri, vuosien 1848—1849 vallankumouksen osanottaja, Internationaalin jäsen, edustajana sen useissa kongresseissa; Marxin perheystävä. — 78, 376, 380, 381—383, 384.

L

- Lafargue*, Laura (1845—1911) — Ranskan työväenliikkeen toimihenkilö, Paul Lafarguen puoliso, Marxin tytär. — 381.
Lafargue, Paul (1842—1911) — tunnettu kansainvälisen työväenliikkeen toimihenkilö, huomattava marxilaisuuden levittäjä, Internationaalin Pääneuvoston jäsen, Espanjan kirjeenvaihtaja-sihtööri (1866—1869), osallistui Internationaalin jaostojen perustamiseen Ranskassa (1869—1870), Espanjassa ja Portugalissa (1871—1872), Haagin kongressin edustaja (1872); Ranskan työväenpuolueen perustajia, Marxin ja Engelsin oppilas ja työtoveri. — 381.
Laffitte, Jacques (1767—1844) — ranskalainen suurpankkiiri ja poliitikko, orleanisti. — 183.
Landeck, Bernard (synt. 1832) — ranskalainen koruseppä, Internationaalin ja vuoden 1871 ranskalaisen jaoston jäsen. — 240.
Lassalle, Ferdinand (1825—1864) — saksalainen pikkuporvarillinen publisisti, puolustusasianajaja, vuosina 1848—1849 osallistui Reinin maakunnan demokraattiseen liikkeeseen. 1860-luvun alussa liittyi työväenliikkeeseen. Saksan yleisen työväenyhdistyksen perustajia (1863); kannatti Saksan yhdistämistä »ylhäältä käsin» Preussin johdolla; opportunistisen suuntauksen alullepanija Saksan työväenliikkeessä. — 74, 330, 376—379, 395.

- Lavoisier*, Antoine Laurent (1743—1794) — tunnettu ranskalainen kemisti, kumosi hypoteesin flogistonin olemassaolosta; tutki myös kansantaloustieteen ja tilastotieteen ongelmia. — 135.
- Leblanc*, Albert Felix (synt. 1844) — Internationaalinen Pariisin järjestön jäsen, yhtyi bakunisteihin, Pariisin Kommuunin osanottaja, Kommuunin edustajana Lyonissa osallistui Kommuunin julistamisyritykseen; Kommuunin tukahduttamisen jälkeen maanpaossa Englannissa, esiintyi bonapartistina. — 391.
- Le Chapelier*, Isaac René Guy (1754—1794) — ranskalainen poliitikko, taantumismies, teki lakialoitteen työväenliittojen ja lakkosten kieltämisestä (1791); jakobiinidiktatuurin kaudella hänet mestattiin. — 110.
- Lecomte*, Claude Martin (1817—1871) — ranskalainen kenraali, 18. maaliskuuta 1871 kapinaan nousseet sotamiehet ampuivat hänet sen jälkeen kun Thiersin hallituksen yritys valloittaa kansalliskaartin tykistö epäonnistui. — 190, 191, 194, 208—209, 211.
- Le Flô*, Adolphe Emmanuel Charles (1804—1887) — ranskalainen kenraali ja poliitikko; järjestyspuolueen edustaja, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen. — 191, 194.
- Lefrançais*, Gustave (1826—1901) — ranskalainen opettaja, Internationaalinen Pariisin Kommuunin jäsen, vasemmistoproudhonisti; maanpaossa Sveitsissä liittyi anarkisteihin. — 242, 243, 256.
- Léo*, André (oik. Léodile *Champseix*) (1829—1900) — ranskalainen kirjailijatar, Pariisin Kommuunin osanottaja, myöhemmin maanpaossa, kannatti bakunisteja. — 235.
- Lessing*, Gotthold Ephraim (1729—1781) — huomattava saksalainen kirjailija, arvostelija ja filosofi; tunnettuja 1700-luvun valistajia. — 84.
- Levi*, Leone (1821—1888) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä, tilastotieteilijä ja lainoppinut. — 103.
- Licinius* (Gaius Licinius Stolo) — roomalainen valtiomies 300-luvun alkupuolella ennen ajanlaskuamme; kansantribuunina julkaisi yhdessä Sextiuksen kanssa lakeja plebeijien etua silmällä pitäen. — 97.
- Liebig*, Justus (1803—1873) — tunnettu saksalainen tiedemies, agrokemian perustaja. — 334.
- Liebknecht*, Wilhelm (1826—1900) — Saksan ja kansainvälisen työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö, vuosien 1848—1849 vallankumouksen osanottaja; Kommunistien liiton ja I Internationaalien jäsen; Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen perustaja ja johtaja; Marxin ja Engelsin ystävä ja työtoveri. — 377, 378, 383, 392.
- Lincoln*, Abraham (1809—1865) — tunnettu amerikkalainen valtiomies, USA:n presidentti (1861—1865); republikaanisen puolueen perustaja; huhtikuussa 1865 orjanomistajien asiamies murhasi hänet. — 16—17, 137.
- Linguet*, Simon Nicolas Henri (1736—1794) — ranskalainen asianajaja ja taloustieteilijä, arvosteli perinpohjaisesti porvarillisia vapauksia ja omistusta. — 24, 106.
- Linton*, William James (1812—1897) — englantilainen kaivertaja, runoilija ja sanomalehtimies, republikaani, julkaisi aikakauslehteä »English Republic», jossa julkaistiin Herzenin kirjoituksia; vuonna 1866 lähti maanpakoon USA:han. — 363.
- Louis Bonaparte* — ks. *Napoleon III*.
- Louis Napoleon* — ks. *Napoleon III*.
- Lucraft*, Benjamin (1809—1897) — englantilainen työmies, trade unionien johtaja, reformisti, Internationaalinen Pääneuvoston jäsen (1864—1871), vuonna 1871 esiintyi Pariisin Kommuunia vastaan, erosi Pääneuvostosta, joka tuomitsi paheksuttavaksi hänen luopuruutensa. — 223.
- Ludvig XIV* (1638—1715) — Ranskan kuningas (1643—1715). — 234.
- Ludvig XVI* (1754—1793) — Ranskan kuningas (1774—1792), hänet mestattiin Ranskan porvarillisen vallankumouksen aikana. — 105, 163.

- Ludvig Filip* (Louis Philippe) (1773—1850) — *Orléansin* herttua, Ranskan kuningas (1830—1848). — 8, 160, 183, 184, 185, 190, 199, 209, 346.
- Luther*, Martti (1483—1546) — tunnettu uskonpuhdistaja, protestantismin (luterilaisuuden) perustaja Saksassa, saksalaisen porvariston ideologi. — 119.

M

- Macaulay*, Thomas Babington (1800—1859) — englantilainen porvarillinen poliitikko, whig-puolueen jäsen; kirjoittanut »Englannin historian» ym. — 89, 94.
- MacCulloch*, John Ramsay (1789—1864) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä, kirjoittanut teoksen »Kansantaloustieteellinen kirjallisuus» ym.; Ricardon talousopin madaltaja. — 97.
- MacMahon*, Marie Edmé Patrick Maurice (1808—1893) — ranskalainen taantumuksellinen sotilasalan toimihenkilö ja valtiomies, bonapartisti; joutui sotavangiksi Sedanissa; Pariisin Kommuunin pyöveleitä, Versaillesin armeijan ylipäällikkö; kolmannen tasavallan presidentti (1873—1879). — 211, 215.
- Malon*, Benoît (1841—1893) — ranskalainen sosialisti, Internationaalin ja Pariisin Kommuunin jäsen, sen jälkeen maanpaossa, liittyi anarkisteihin, myöhemmin possibilistien johtomiehiä. — 234, 235, 240, 242, 243, 254, 256, 345.
- Malou*, Jules (1810—1886) — belgialainen valtiomies, finanssiministeri (1844—1847, 1870—1878), pääministeri (1871—1878); kuului katoliseen puolueeseen. — 225.
- Malthus*, Thomas Robert (1766—1834) — englantilainen pappi, taloustieteilijä; ihmisvihaa uhkuvan väestöteorian julistaja. — 19, 58.
- Markovski* — tsaarihallituksen asiamies Ranskassa, vuonna 1871 Thiersin avustaja. — 203.
- Marr*, Wilhelm (1819—1904) — saksalainen pikkuporvarillinen lehtimies; vuosina 1865—1866 julkaisi lehteä »Beobachter an der Elbe»; 1860-luvun alussa kannatti Bismarckin politiikkaa. — 377.
- Marx*, Eleanor (Tussy) (1855—1898) — Karl Marxin nuorin tytär; Englannin ja kansainvälisen työväenliikkeen toimihenkilö, vuodesta 1884 Edward Avelingin puoliso. — 288.
- Marx*, Jenny (1844—1883) — Karl Marxin vanhin tytär, kansainvälisen työväenliikkeen toimihenkilö, vuodesta 1872 Ch. Longuetin puoliso. — 391.
- Marx*, Karl (1818—1883) (elämäkertatietoja) — 18, 20—22, 25, 31, 65, 74—79, 82—85, 100, 129, 131—136, 139, 140, 152, 158, 159, 166, 242, 267, 270, 271, 282, 293, 322, 329, 339, 365, 367—370, 373, 376—385, 391, 392, 393—396.
- Maurer*, Georg Ludwig (1790—1872) — tunnettu saksalainen porvarillinen historioitsija, tutkinut muinaisen ja keskiaikaisen Saksan yhteiskuntarakennetta. — 358.
- Mazzini*, Giuseppe (1805—1872) — italialainen vallankumousmies, porvarillinen demokraatti, Italian kansallisen vapausliikkeen johtajia, vuonna 1849 Rooman tasavallan väliaikaisen hallituksen päämies, vuonna 1850 Euroopan demokraattien keskuskomitean järjestäjä Lontoossa; I Internationaalia perustettaessa koetti alistaa sen vaikutukseensa, esti itsenäisen työväenliikkeen kehitystä Italiassa. — 388.
- Meissner*, Otto Karl (1819—1902) — hampurilainen kustantaja, julkaisut Marxin ja Engelsin teoksia. — 128.
- Mendelssohn*, Moses (1729—1786) — saksalainen taantumuksellinen filosofi, deisti. — 84.
- Menenius Agrippa* (k. 493 e.a.) — roomalainen patriisi. — 28.
- Mihailovski*, Nikolai Konstantinovitš (1842—1904) — venäläinen sosiologi, publisisti ja kirjallisuusarvostelija, tunnettu liberaalisen narodnikkilaisuuden ideologi; »Otšetstvennyje Zapiski» ja »Russkoje Bogatstvo» aikakauslehtien toimittajia. — 368.

- Mill*, John Stuart (1806—1873) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä, positivistifilosofi; kansantaloustieteen klassisen koulukunnan seuraaja. — 81, 115.
- Miller*, Joseph (Joe) (1684—1738) — tunnettu englantilainen komedianäyttelijä. — 182.
- Millière*, Jean Baptiste (1817—1871) — ranskalainen lehtimies, vasemmistoproudhonisti; versaillesilaiset ampuivat hänet toukokuussa 1871. — 182, 219.
- Miquel*, Johannes (1828—1901) — saksalainen poliitikko, 1840-luvulla Kommunistien liiton jäsen; myöhemmin kansallisliberaali; 1890-luvulla Preussin finanssiministeri. — 377, 379.
- Mirabeau*, Honoré Gabriel (1749—1791) — Ranskan porvarillisen vallankumouksen tunnettu toimihenkilö, ajoi suurporvariston ja porvaristuneen aateliston etuja; kirjoittanut teoksen »Fredrik Suuren aikaisesta preussilaisesta monarkiasta». — 89, 101, 102, 113, 114, 122, 184, 377.
- Monteil*, Amans Alexis (1769—1850) — ranskalainen porvarillinen historioitsija, kirjoittanut »Tutkielman historian eri jaksojen käsinkirjoitetuista aineistoista» ym. — 112.
- Montesquieu*, Charles (1689—1755) — tunnettu ranskalainen porvarillinen sosiologi, taloustieteilijä ja kirjailija, 1700-luvun porvarillisen valistusfilosofian edustaja, perustuslaillisen monarkian teoreetikko. — 121, 198.
- More*, Thomas (1478—1535) — englantilainen poliitikko, utooppisen kommunismin varhaisimpia edustajia, kirjoittanut teoksen »Utopia». — 90, 91, 104, 105.
- Morton*, John Chalmers (1821—1888) — englantilainen agronomi, kirjoittanut teoksia maatalouden kysymyksistä. — 33.
- Mülberger*, Artur (1847—1907) — saksalainen pikkuporvarillinen publisisti, proudhonisti; ammatiltaan lääkäri. — 269, 281, 285, 289, 320—329, 331—339, 393.
- Münzer*, Thomas (n. 1490—1525) — tunnettu saksalainen vallankumousmies, talonpoikaiston ja plebeijien leirin johtaja ja ideologi uskonpuhdistuksen ja vuoden 1525 talonpoikaissodan aikana; propagoi utooppisen tasanjakokommunismin aatteita. — 139.

N

- Napoleon I Bonaparte* (1769—1821) — Ranskan keisari (1804—1814 ja 1815). — 24, 163, 166, 172, 176, 185, 202, 296, 389.
- Napoleon III* (Louis Napoleon Bonaparte) (1808—1873) — Napoleon I:n veljenpoika, toisen tasavallan presidentti (1848—1851), Ranskan keisari (1852—1870). — 24, 142, 158, 160, 161, 169—171, 173, 174, 176, 178, 179, 181, 184—185, 187, 189, 190, 195, 196, 199, 202, 204, 206, 209, 232, 237, 257, 288, 295, 305, 308, 315, 317, 383, 391.
- Nero* (37—68) — Rooman keisari (54—68). — 8.
- Netšajev*, Sergei Gennadjovitš (1847—1882) — venäläinen vallankumousmies ja salaliittolainen, osallistui ylioppilasliikkeeseen Pietarissa vuosina 1868—1869; vuosina 1869—1871 oli läheisessä yhteydessä Bakuniniin, perusti salaisen järjestön Narodnaja rasprava (Kansan kosto) (1869), vuonna 1872 sveitsiläiset viranomaiset luovuttivat hänet Venäjän hallitukselle; kuoli Pietari-Paavalin linnoituksessa. — 230, 391.
- Newman*, Francis William (1805—1897) — englantilainen porvarillinen radiikaali, kirjoittanut teoksia uskonnon, politiikan ja taloustieteen kysymyksistä. — 31, 95, 99.
- Newmarch*, William (1820—1882) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä ja tilastomies. — 31.
- Nikolai I* (1796—1855) — Venäjän keisari (1825—1855). — 370.

O

- Odger, George* (1820—1877) — englantilainen suutari, trade unionien johtomiehiä, reformisti, Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1864—1871), sen puheenjohtaja (1834—1837); vuonna 1871 esiintyi Pariisin Kommuunia vastaan, erosi Pääneuvostosta, joka tuomitsi hänen luopuruutensa. — 223, 228.
- Orléans* — ranskalainen kuningassuku (1830—1848). — 204, 208.
- Owen, Robert* (1771—1858) — suuri englantilainen utopistisocialisti. — 10, 31, 128, 149, 302, 303, 365, 380.

P

Palikao — ks. *Cousin-Montauban*.

- Palmerston, Henry John Temple*, varakreivi (1784—1865) — englantilainen valtiomies, tory-puolueen jäsen, vuodesta 1830 whig-puolueen johtomiehiä; ulkoministeri (1830—1834, 1835—1841 ja 1846—1851), sisäministeri (1852—1855) ja pääministeri (1855—1858 ja 1859—1865). — 11.
- Pavia y Rodriguez, Manuel* (1827—1895) — espanjalainen kenraali ja poliitikko, vuonna 1873 johti tasavallan joukko-osastoja karlisteja vastaan, tukahdutti kantonalistien kapinan Andalusiassa. — 361.
- Pecqueur, Constantin* (1801—1887) — ranskalainen taloustieteilijä, utopistisocialisti. — 125.
- Peel, Robert* (1750—1830) — englantilainen suurtehtailija, tory-puolueen jäsen, parlamentin jäsen. — 123.
- Peel, Robert* (1788—1850) — englantilainen valtiomies, maltillisten tory-puolueen jäsenten johtaja, sisäministeri (1822—1827 ja 1828—1830), pääministeri (1834—1835 ja 1841—1846); liberaalien tukemana kumosi viljalait (1846); edellisen poika. — 80, 123.
- Pène, Henri de* (1830—1898) — ranskalainen lehtimies, monarkisti, Pariisin vuoden 1871 maaliskuun 22. päivän vastavallankumouksellisen kapinan järjestäjä. — 181.
- Pèreire, Isaac* (1806—1880) — ranskalainen pankkiiri, bonapartisti; vuonna 1852 perusti veljensä Emile Pèreiren kanssa osakepankin Crédit Mobilier. — 316.
- Pic, Jules* — ranskalainen lehtimies, bonapartisti, »Étandard» lehden vastaava julkaisija. — 182.
- Picard, Ernest* (1821—1877) — ranskalainen asianajaja ja poliitikko, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen, kansallisen puolustuksen hallituksen finanssiministeri (1870—1871), sisäministeri Thiersin hallituksessa (1871), Kommuunin pyöveleitä. — 182, 188, 192, 216.
- Picard, Eugène Arthur* (synt. 1825) — ranskalainen poliitikko ja pörssimeklari, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen, edellisen veli. — 182.
- Pietari I* (1672—1725) — Venäjän tsaari vuodesta 1682, Venäjän keisari vuodesta 1721. — 23, 354.
- Pietari III* (1728—1762) — Venäjän keisari (1761—1762). — 360.
- Piëtri, Joseph Marie* (1820—1902) — ranskalainen poliitikko, bonapartisti, Pariisin poliisiprefekti (1866—1870). — 170, 207, 240.
- Pindaros* (n. 522 — n. 442 e.a.a.) — muinaiskreikkalainen runoilija. — 124.
- Pitt, William* nuorempi (1759—1806) — englantilainen valtiomies, pääministeri (1783—1801 ja 1804—1806), tory-puolueen johtomiehiä. — 108.
- Plehanov, Georgi Valentinovitš* (1856—1918) — tunnettu Venäjän ja kansainvälisen työväenliikkeen toimihenkilö, filosofi ja marxilaisuuden levittäjä Venäjällä, ensimmäisen venäläisen marxilaisjärjestön, Työn vapautus -ryhmän perustaja; 1880- ja 1890-luvulla kamppaili narodnikkilaisuutta vastaan ja esiintyi kansainvälisessä työväenliikkeessä ilmennyttä opportunistia ja revisionismia vastaan; myöhemmin menševikki; ensimmäisen maailmansodan aikana sosialisövinisti. — 364, 367.

- Pouyer-Quertier*, Augustin Thomas (1820—1891) — ranskalainen suurtehtailija ja poliitikko, finanssiministeri (1871—1872). — 187, 188, 210.
- Price*, Richard (1723—1791) — englantilainen radikaali publisisti, taloustieteilijä ja moraalifilosofi. — 97, 98.
- Priestley*, Joseph (1733—1804) — tunnettu englantilainen kemisti, materialistifilosofi ja edistysmielinen julkisuuden toimihenkilö. — 134, 135.
- Proudhon*, Pierre Joseph (1809—1865) — ranskalainen publisisti, taloustieteilijä ja sosiologi, pikkuporvariston ideologi, anarkismin kantaisä. — 18—24, 165, 166, 269—271, 277, 279—290, 292, 293, 297, 299, 320—325, 327—331, 333, 334, 336, 337, 339, 340, 377, 380, 385.
- Pugatšov*, Jemeljan Ivanovitš (n. 1742—1775) — Venäjän 1700-luvun suurimman maaorjuudenvastaisen talonpoikais- ja kasakkakapinan johtaja. — 360.
- Pyat*, Félix (1810—1889) — ranskalainen publisisti, pikkuporvarillinen demokraatti, vuoden 1848 vallankumouksen osanottaja, vuodesta 1849 maanpaossa; useita vuosia harjoitti Marxin ja Internationaalien parjausta käyttämällä siihen tarkoitukseen Lontoon ranskalaista jaostoa; Pariisin Kommuunin jäsen. — 221, 236.

Q

- Quesnay*, François (1694—1774) — tunnettu ranskalainen taloustieteilijä, fyysiokraattisen koulukunnan perustaja. — 80.

R

- Raffles*, Thomas Stamford (1781—1826) — englantilainen virkamies. 1811—1816 Jaavan kuvernööri, kirjoittanut »Jaavan historian». — 117.
- Ramsay*, George (1800—1871) — englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen viimeisiä edustajia. — 64.
- Raumer*, Friedrich (1781—1873) — saksalainen taantumuksellinen historioitsija ja poliitikko. — 24.
- Reschauer*, Heinrich (synt. 1838) — itävaltalainen porvarillinen kirjailija ja lehtimies, liberaali. — 333.
- Ricardo*, David (1772—1823) — englantilainen taloustieteilijä, klassisen kansantaloustieteen huomattavin edustaja. — 21, 40, 63, 64, 79, 80, 82, 123, 135, 136, 381.
- Richard*, Albert (1846—1925) — ranskalainen lehtimies, Internationaalien Lyonin jaoston johtaja, salaisen allianssin jäsen, osallistui Lyonin kapinaan 1870; Pariisin Kommuunin tukahduttamisen jälkeen esiintyi bonapartistina. — 231—233, 236, 257, 258, 391.
- Rigault*, Raoul (1846—1871) — ranskalainen vallankumousmies, blanquilainen, Pariisin Kommuunin jäsen, yhteiskunnallisen turvallisuusvaliokunnan jäsen, 26:nnesta huhtikuuta Kommuunin prokuraattori, 24. toukokuuta versaille silaiset vangitsivat hänet ja ampuivat ilman oikeudenkäyntiä. — 235.
- Robert*, Fritz — sveitsiläinen opettaja, Internationaalien jäsen, bakunisti. — 232, 250.
- Roberts*, George (k. 1860) — englantilainen porvarillinen historioitsija, kirjoittanut »Englannin eteläisten kreivikuntien väestön sosiaalishistorian» ym. — 92.
- Roberts*, Henry (k. 1876) — englantilainen arkkitehti, porvarillinen filantrooppi. — 295.
- Robespierre*, Maximilien (1758—1794) — Ranskan 1700-luvun porvarillisen vallankumouksen huomattava toimihenkilö, jakobiinien johtaja, vallankumoushallituksen päämies (1793—1794). — 31, 351.
- Robin*, Paul (synt. 1837) — ranskalainen opettaja, bakunisti, Sosialistisen demokration allianssin johtaja, Pääneuvoston jäsen (1870—1871), Interna-

- tionaalin Baselin kongressin (1869) ja Lontoon kongressin (1871) edustaja. — 233, 241, 388.
- Robinet*, Jean François Eugène (1825—1899) — ranskalainen historioitsija, positivist, Pariisiin erään piirin määri vuosien 1870—1871 piirityksen aikana. — 216.
- Rodbertus*, Johann Karl (1805—1875) — saksalainen vulgaari taloustieteilijä ja poliitikko, propagoi preussilaisen »valtiososialismin» taantumuksellisia aatteita. — 134, 135, 136.
- Rogers*, James Edwin Thorold (1823—1890) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä, kirjoittanut »Englannin maatalouden ja hintojen historian» ym. — 93, 115.
- Roscoe*, Henry Enfield (1833—1915) — englantilainen kemisti, kemian oppikirjojen tekijä. — 134.
- Rose*, George (1744—1818) — englantilainen valtiomies, tory-puolueen jäsen, valtionrahaston kansleri (finanssiministeri) (1782—1783 ja 1784—1801). — 62.
- Rousseau*, Jean Jacques (1712—1778) — tunnettu ranskalainen valistaja, demokraatti, pikkuporvariston ideologi, deistifilosofi, kirjoittanut »Mietelmiä kansantaloustieteestä» ym. — 24, 113.
- Roux-Lavergne*, Pierre Célestin (1802—1874) — ranskalainen porvarillinen historioitsija, idealistifilosofi. — 110.
- Russell*, John (1792—1878) — englantilainen valtiomies, whig-puolueen johtaja, pääministeri (1846—1852 ja 1865—1866). — 94.

S

- Sacaze*, François (1808—1884) — ranskalainen virkamies, monarkisti, vuodesta 1871 kansalliskokouksen jäsen. — 246, 259.
- Saint-Simon*, Henri (1760—1825) — kuuluisa ranskalainen utopistisocialisti. — 18, 128, 149, 385.
- Saisset*, Jean (1810—1879) — ranskalainen amiraali ja poliitikko, monarkisti, Pariisin kansalliskaartin ylipäällikkö (20.—25. maaliskuuta 1871), koetti yhdistää taantumusvoimat proletarisen vallankumouksen tukahduttamiseksi 18. maaliskuuta; vuoden 1871 kansalliskokouksen jäsen. — 192.
- Sax*, Emil (1845—1927) — itävaltalainen porvarillinen taloustieteilijä. — 269, 295—309, 312, 315.
- Scheele*, Karl Wilhelm (1742—1786) — ruotsalainen kemisti. — 134, 135.
- Schneider*, Eugène (1805—1875) — ranskalainen suurteollisuudenharjoittaja, Creuzotin rauta- ja terästehtaiden omistaja. — 307.
- Scholl* — ranskalainen työmies, Internationaalin Lyonin jaoston jäsen, maanpaossa Lontoossa, vuonna 1872 kannatti bonapartelaisia keisarikunnan restauraatiosuunnitelmia. — 391.
- Schorlemmer*, Carl (1834—1892) — orgaanisen kemian tutkija, dialektikko-materialisti; Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen jäsen; Marxin ja Engelsin ystävä. — 134.
- Schramm*, Carl August — saksalainen sosiaalidemokraatti, reformisti, »Jahrbuch für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik» aikakauslehden toimittaja, 1880-luvulla erosi puolueesta. — 377.
- Schulze-Delitzsch*, Hermann (1808—1883) — saksalainen poliitikko ja vulgaari porvarillinen taloustieteilijä; 1848 Preussin kansalliskokouksen jäsen; 1860-luvulla porvarillisen progressistipuolueen johtaja; koetti vieraannuttaa työläisiä vallankumoustaistelusta järjestämällä osuuskuntia. — 74, 310, 333, 379.
- Schweitzer*, Johann Baptist (1833—1875) — huomattavimpia Lassallen kannattajia Saksassa, Saksan yleisen työväenyhdistyksen puheenjohtaja (1867—1871), esti Saksan työväen yhdistymistä I Internationaaliin, kamppaili sosiaalidemokraattista työväenpuoluetta vastaan; vuonna 1872 hänet erotettiin työväenyhdistyksestä, kun tuli paljastetuksi hänen yhteytensä preussilaisiin viranomaisiin. — 18, 377—379, 385, 389.

- Schwitzguébel*, Adhémar (1844—1895) — sveitsiläinen kaivertaja, Internationaalien jäsen, salaisen allianssin ja Juran liiton johtaja, anarkisti; erotettu Internationaalista 1873. — 250.
- Seeley*, Robert Benton (1798—1886) — englantilainen kustantaja, kirjoittanut teoksen »Kansan vaarat»; porvarillinen filantrooppi. — 98.
- Senior*, Nassau William (1790—1864) — englantilainen vulgaari porvarillinen taloustieteilijä. — 10, 31, 101.
- Serrailleur*, Auguste (synt. 1840) — Ranskan ja kansainvälisen työväenliikkeen toimihenkilö, Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1869—1872), Belgian (1870) ja Ranskan (1871—1872) kirjeenvaihtaja-sihteeri; Pariisin Kommuniin jäsen, Marxin työtoveri. — 240.
- Shakespeare*, William (1564—1616) — suuri englantilainen kirjailija. — 62, 111.
- Shaw*, Robert (k. 1869) — englantilainen työväenliikkeen toimihenkilö, Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1864—1869) ja sen rahastonhoitaja (1867—1868), Amerikan kirjeenvaihtaja-sihteeri (1867—1869). — 228.
- Sieber*, Nikolai Ivanovitš (1844—1888) — tunnettu venäläinen taloustieteilijä, Marxin taloustieteellisten tutkimusten ensimmäisiä tunnetuksi tekijöitä Venäjällä. — 82.
- Simon*, Jules (1814—1896) — ranskalainen valtiomies, mallillinen porvarillinen tasavaltalainen, opetusministeri (1870—1873), Kommunin-vastaisen taistelun innoittajia, pääministeri (1876—1877). — 188.
- Sismondit*, Jean Charles Léonard *Simonde de* (1773—1842) — sveitsiläinen taloustieteilijä, pikkuporvarillinen kapitalismin arvostelija. — 64, 80, 126.
- Skaldin* — Fjodor Pavlovitš *Jelenevin* salanimi (1828—1902) — venäläinen kirjailija, publisisti, porvarillisen liberalismiin kannattaja 1860-luvulla; avusti aikakauslehteä »Otetšestvennyje zapiski», tunnetun kirjan »Syrjäseudulla ja pääkaupungissa» tekijä; myöhemmin taantumusmies. — 359.
- Sloane*, Hans (1660—1753) — englantilainen luonnontutkija, kirjojen ja käsikirjoitusten kerääjä, hänen kokoelmansa (kahden muun yksityiskokoelman rinnalla) pani alulle British Museumin perustamisen. — 94.
- Smith*, Adam (1723—1790) — englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen tunnetuimpia edustajia. — 40, 45, 64, 86, 99, 106, 115, 124.
- Smith*, Edward (n. 1818—1874) — englantilainen lääkäri. — 6.
- Smith*, Goldwin (1823—1910) — englantilainen porvarillinen historioitsija ja taloustieteilijä; liberaali, vuodesta 1871 asui Kanadassa. — 82.
- Solon* (n. 638 — n. 558 e.a.) — kuuluisa ateenalainen lainsäätävä, kansanjoukkojen painostuksesta pani toimeen sukuaatelia vastaan suunnattuja uudistuksia. — 368.
- Somers*, Robert (1822—1891) — englantilainen porvarillinen publisisti, kirjoittanut »Kirjeitä Skotlannin ylämaalta». — 101, 103.
- Sorge*, Friedrich Adolf (1828—1906) — Amerikan ja kansainvälisen sosialistisen ja työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö, vuoden 1848 vallankumouksen osanottaja, Internationaalien aktiivijäseniä, Pääneuvoston jäsen New Yorkissa ja sen pääsihteeri (1872—1874), marxilaisuuden aktiivinen levittäjä; Marxin ja Engelsin ystävä ja toimintatoveri. — 395.
- Spinoza*, Baruch (Benedictus) (1632—1677) — tunnettu hollantilainen materialistifilosofi, ateisti. — 84.
- Stafford*, William (1554—1612) — englantilainen taloustieteilijä, varhaisemman merkantilismin edustaja. — 111.
- Stefanoni*, Luigi (1842—1905) — italialainen kirjailija, pikkuporvarillinen demokraatti, kannatti bakunisteja. — 256.
- Steuart*, James (1712—1780) — englantilainen taloustieteilijä, merkantilismin kannattaja. — 90, 99, 112.
- Stieber*, Wilhelm (1818—1882) — preussilainen poliisivirkailija, Preussin valtionpoliisin päällikkö (1850—1860), Kommunistien liittoa vastaan nostetun Kölnin oikeusjutun järjestäjä; vuosina 1870—1871 sotapoliisin päällikkö. — 317.

- Strousberg*, Bethel Henry (1823—1884) — saksalainen rautatieurakoitsija, 1873 vararikkoutui. — 316.
- Strype*, John (1643—1737) — englantilainen pappi ja historioitsija, kirjoittanut »Uskonpuhdistuksen ja uskonnon säännöstelyn sekä anglikaanisen kirkon muiden tapahtumien kronikan». — 105.
- Stuart* — kuningassuku, hallitsi Skotlannissa vuodesta 1371 ja Englannissa vuosina 1603—1649 ja 1660—1714. — 94.
- Sulla* (Lucius Cornelius Sulla) (138—78 e.a.a.) — roomalainen sotapäällikkö ja valtiomies, konsuli (88 e.a.a.), diktaattori (82—79 e.a.a.). — 186, 212.
- Susane*, Louis (1810—1876) — ranskalainen kenraali, sotaministeriön tykistöhallinnon päällikkö, kirjoittanut Ranskan armeijan historiaa koskevia teoksia. — 181.
- Sutherland*, Elisabet, markiisitar *Stafford*, vuodesta 1833 herttuatar (1765—1839) — skotlantilainen suurmaanomistaja. — 100, 101.
- Sutherland*, Harriet Elisabet Georgina, herttuatar (1806—1868) — skotlantilainen suurmaanomistaja; edellisen miniä. — 100.

T

- Tacitus* (Publius Cornelius Tacitus) (n. 55 — n. 120) — merkittävin roomalainen historioitsija, kirjoittanut teokset »De origine et situ Germanorum» (»Germaania»), »Historiae», »Annales». — 212.
- Taillefer* — bonapartistien »Étendard» lehden julkaisuun liittyneiden huijauksen osanottaja. — 182.
- Tamerlan* — ks. *Timur Lenk*.
- Tamisier*, François Laurent Alphonse (1809—1880) — ranskalainen kenraali ja poliitikko, tasavaltalainen; Pariisin kansalliskaartin päällikkö (syyskuu—marraskuu 1870), kansalliskokouksen jäsen 1871. — 190.
- Terzaghi*, Carlo (synt. n. 1845) — italialainen asianajaja, Torinon Proletariaatin vapaus -nimisen työväenyhdistyksen sihteeri; vuonna 1872 ryhtyi poliisin asiamieheksi. — 250.
- Theisz*, Albert Frédéric Félix (1839—1880) — ranskalainen työläinen, proudhoniisti, Pariisin Kommuunin jäsen; maanpalkolainen, Pääneuvoston jäsen ja sen rahastonhoitaja (1872). — 237, 240.
- Thiers*, Adolphe (1797—1877) — ranskalainen porvarillinen historioitsija ja valtiomies, orleanisti, hänelle kuului ylin toimeenpanovalta (ministeristön puheenjohtaja) (1871), tasavallan presidentti (1871—1873); Pariisin Kommuunin pyöveli. — 22, 23, 86, 162, 164, 170, 180, 181, 183—195, 197, 201, 203—216, 237, 257, 259, 260, 383, 391.
- Thomas*, Clément (1809—1871) — ranskalainen poliitikko, kenraali, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen; osallistui vuoden 1848 kesäkuun kapinan tukahduttamiseen Pariisissa; Pariisin kansalliskaartin päällikkö (marraskuu 1870 — helmikuu 1871), petollisesti sabotoi kaupungin puolustusta; 18. maaliskuuta 1871 kapinaan nousseet sotilaat ampuivat hänet. — 190, 191, 194, 208, 209, 211.
- Thornton*, William Thomas (1813—1880) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä. — 62, 90.
- Timur Lenk* (*Tamerlan*) (1336—1405) — keskiaikainen sotapäällikkö ja valloittaja, perusti laajan valtakunnan Idässä. — 193.
- Tkatsov*, Pjotr Nikifitš (1844—1885) — venäläinen vallankumousmies, publi-sisti, narodnikkilaisuuden ideologeja. — 352, 353, 355, 357—363.
- Tolain*, Henri Louis (1828—1897) — ranskalainen työmies, kaivertaja, oikeistoproudhoniisti, Internationaalien Pariisin jaoston johtomiehiä, Internationaalien Lontoon konferenssin (1865) ja useiden kongressien edustaja, kansalliskokouksen jäsen 1871; Pariisin Kommuunin aikana siirtyi versaillesilaisten puolelle, ja hänet erotettiin Internationaalista. — 194.

- Tooke*, Thomas (1774—1858) — englantilainen porvarillinen taloustieteilijä, yhtyi klassiseen koulukuntaan, arvosteli Ricardon rahateoriaa. — 31, 46.
- Tremenheere*, Hugh Seymour (1804—1893) — englantilainen virkamies, usein kuului työväen työehtoja tarkastaneisiin hallituksen valiokuntiin. — 7.
- Trochu*, Louis Jules (1815—1896) — ranskalainen kenraali ja poliitikko, orleanisti; kansallisen puolustuksen hallituksen jäsen, Pariisin asevoimien ylipäällikkö (syyskuu 1870 — tammikuu 1871), sabotoi kavalasti kaupungin puolustusta; kansalliskokouksen jäsen 1871. — 180, 181, 186, 189—191, 214.
- Tšernyševski*, Nikolai Gavrilovitš (1828—1889) — tunnettu venäläinen vallankumouksellinen demokraatti, tiedemies, kirjailija ja kirjallisuusarvostelija; Venäjän sosiaalidemokratian huomattavia edeltäjiä. — 81, 152, 363—365, 369, 371.
- Tucker*, Josiah (1712—1799) — englantilainen pappi ja taloustieteilijä. — 124.
- Tuckett*, John Debell (k. 1864) — englantilainen historioitsija, kirjoittanut teoksen »Työväen asema ennen ja nykyään». — 92, 115.
- Tudor* — englantilainen kuningassuku (1485—1603). — 115.

U

- Ure*, Andrew (1778—1857) — englantilainen kemisti, vulgaari taloustieteilijä. — 10, 31.
- Urquhart*, David (1805—1877) — englantilainen diplomaatti, taantumuksellisen publisisti ja poliitikko, turkkilaisuuden kannattaja; parlamentin jäsen 1847—1852. — 33, 100, 101, 114, 115.
- Utin*, Nikolai Isaakovitš (1845—1883) — venäläinen vallankumousmies, ylioppilasliikkeen osanottaja, maanpakolainen, Internationaalien Venäjän jaoston perustaja, »Narodnoje delo» lehden toimituskunnan jäsen (1868—1870), kamppaili bakunisteja vastaan, 1870-luvun keskivaiheilla erosi vallankumouksellisesta liikkeestä. — 239.

V

- Wade*, Benjamin Franklin (1800—1878) — amerikkalainen poliitikko, kuului tasavaltalaisen puolueen vasemmistosiipeen, USA:n varapresidentti (1867—1869). — 77.
- Wagener*, Hermann (1815—1889) — saksalainen publisisti ja poliitikko, »Neue Preussische Zeitung» lehden toimittaja (1848—1854), preussilaisen vanhoillisen puolueen perustaja, Bismarckin kannattaja. — 378.
- Wagner*, Adolph (1835—1917) — saksalainen vulgaari taloustieteilijä, edusti niin sanottua sosiaalis-oikeudellista koulukuntaa kansantaloustieteessä, katederisialisti. — 317.
- Vaillant*, Edouard Marie (1840—1915) — ranskalainen sosialisti, blanquilainen, Pariisin Kommuunin ja I Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1871—1872); osallistui kansainväliseen sosialistiseen työväenkongressiin 1889; Ranskan sosialistisen puolueen perustaja (1901); ensimmäisen maailmansodan aikana oli sosiaališovinismin kannalla. — 165, 351.
- Valentin*, Louis Ernest — ranskalainen kenraali, bonapartisti, toimitti Pariisin poliisiprefektin virkaa vuoden 1871 maaliskuun 18. päivän kapinan aattona. — 187, 188, 207.
- Walesin prinsessa* — ks. *Alexandra*.
- Vartin*, Eugène (1839—1871) — tunnettu Ranskan työväenliikkeen toimihenkilö, vasemmistoproudhonisti, Internationaalien Ranskan jaoston johtaja, kansalliskaartin keskuskomitean ja Pariisin Kommuunin jäsen; versailleilaiset ampuivat hänet. — 240.
- Vergilius* (Publius Vergilius Maro) (70—19 e.a.a.) — kuuluisa roomalainen runoilija. — 381.

- Vermersch*, Eugène (1845—1878) — ranskalainen pikkuporvarillinen lehtimies ja kustantaja. — 347.
- Vésinier*, Pierre (1826—1902) — ranskalainen pikkuporvarillinen publisisti, Internationaalnin Pariisin Kommuunin jäsen, esiintyi Marxia ja Internationaalnin Pääneuvostoa vastaan. — 240.
- Weston*, John — Englannin työväenliikkeen toimihenkilö, Owenin kannattaja, Internationaalnin Pääneuvoston jäsen (1864—1872), Lontoon konferenssin edustaja (1865), Britannian liittoneuvoston jäsen, kuului uudistusliiton toimeenpanevaan komitaaan, Maan ja työn liiton johtomiehiä. — 25—28, 30, 31, 33—37, 39, 40, 63.
- Whitbread*, Samuel (1758—1815) — englantilainen poliitikko, whig-puolueen jäsen. — 108.
- Viktor Emanuel II* (1820—1878) — Sardinian kuningas (1849—1861), Italian kuningas (1861—1878). — 225.
- Vilhelm I* (1797—1888) — Preussin kuningas (1861—1888), Saksan keisari (1871—1888). — 173, 174, 210, 260.
- Vilhelm III Oranialainen* (1650—1702) — Alankomaiden käskynhaltija (1672—1702), Englannin kuningas (1689—1702). — 94.
- Vinoy*, Joseph (1800—1880) — ranskalainen kenraali, bonapartisti, osallistui vallankaappaukseen 2. joulukuuta 1851. Tammikuun 22. päivästä 1871 Pariisin kuvernööri, Pariisin Kommuunin pyöveleitä, versaillesilaisten reserviarmeijan komentaja. — 187—189, 191, 193, 383.
- Witt*, Johan de (1625—1672) — alankomaalainen valtiomies, edusti suurkauppaporvariston etuja. — 121.
- Vogt*, Gustav (1829—1901) — sveitsiläinen taloustieteilijä, porvarillinen pasifisti, Rauhan ja vapauden liiton järjestäjä; Karl Vogtin veli. — 225.
- Vogt*, Karl (1817—1895) — saksalainen luonnontutkija, vulgaari materialisti, pikkuporvarillinen demokraatti; Saksan vuosien 1848—1849 vallankumouksen osanottaja; 1850- ja 1860-luvulla maanpaossa Louis Bonaparten palkkaama salainen asiamies. — 182, 383.
- Voltaire*, François Marie (oik. *Arouet*) (1694—1778) — suuri ranskalainen valistaja, deistifilosofi, satiirikko, historioitsija. — 24, 193.
- Wróblewski*, Walery (1836—1908) — puolalainen vallankumouksellinen demokraatti, Pariisin Kommuunin kenraali; Internationaalnin Pääneuvoston jäsen ja Puolan kirjeenvaihtaja-sihtööri (1871—1872), osallistui aktiivisesti kamppailuun bakunisteja vastaan. — 203.

Y

- Yorck*, Theodor (k. 1875) — Saksan työväenliikkeen toimihenkilö, lassallelainen, vuosina 1871—1874 Saksan sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen sihteeri. — 392.
- Yrjö II* (1683—1760) — Englannin kuningas (1727—1760). — 107, 108.
- Yrjö III* (1738—1820) — Englannin kuningas (1760—1820). — 108.

Z

- Zimmermann*, Wilhelm (1807—1878) — saksalainen historioitsija, pikkuporvarillinen demokraatti, vuosien 1848—1849 vallankumouksen osanottaja, Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, kuului vasemmistosiipeen; vuosina 1841—1843 ilmestyneen »Saksan talonpoikaissodan historian» tekijä. — 139.
- Žukovski*, Juli Galaktionovitš (1822—1907) — venäläinen vulgaari porvarillinen taloustieteilijä ja publisisti; valtionpankin johtaja. Kirjoitti artikkelin »Karl Marx ja hänen kirjansa pääomasta», jossa hyökkäili vihամielisesti marxilaisuutta vastaan. — 368.
- Žukovski*, Nikolai Ivanovitš (1833—1895) — venäläinen anarkisti; maanpakolainen; salaisen allianssin johtomiehiä. — 235.

NIMIÄ KIRJALLISUUDESTA JA MYTOLOGIASTA

- Don Carlos* — Espanjan kuninkaan Filip II:n (1545—1568) poika, jonka hahmo on kuvattu idealisoituna monissa kaunokirjallisissa teoksissa; hän oli oppositiossa isäänsä vastaan, minkä vuoksi joutui vainotuksi ja kuoli vankilassa. — 184.
- Damokles* — muinaiskreikkalaisen perimätiedon mukaan Syrakusan tyrannin Dionysioksen (4. vuosisata e.a.) hovimies. Sanonta Damokleen miekka, joka merkitsee alituista läheistä ja suurta vaaraa, on saanut alkunsa siitä, että Dionysios kutsui Damokleen pitoihinsa ja sijoitti hänet valtaistuimelleen jouhesta riippuvan paljastetun miekan alle todistaakseen kateelliselle Damokleelle, että inhimillinen hyvinvointi on epävarmaa. — 159.
- Falstaff* — henkilöahho Shakespearen teoksista »Iloiset Windsorin rouvat» ja »Kuningas Henrik IV»; kerskaileva pelkuri, suupaltti ja juoppo. — 182.
- Filip II* — henkilöahho Schillerin tragediasta »Don Carlos». — 377.
- Hamlet* — Shakespearen samannimisen tragedian pääsankari. — 347.
- Hekate* — muinaiskreikkalaisessa mytologiassa kuunvalon hengetär, jolla oli kolme päätä ja kolme ruumista, hallitsi tuonelan hirviöitä ja aaveita; ilkeyden ja noituiden suojelijatar. — 213.
- Herkules* — muinaiskreikkalaisen mytologian kuuluisan sankarin Herakleen roomalainen nimi. Herakles oli kuulu atleettisesta voimastaan ja uroteoistaan. — 178.
- Job* — raamatun henkilö, monia onnettomuuksia kärsinyt mies, jonka vanhurskaiden ja hyvyyden jumala palkitsi. — 186.
- Joosua Nuunin poika* — raamatun sankari, perimätiedon mukaan murti Jerikon muurit pyhien torvien toivotuksella ja sotamiestensä huudolla. — 192.
- Juggernaut* (Jagannath) — muinaisintialaisessa mytologiassa yksi Viñnu-jumalan olennoitumista. — 59.
- Leviatan* — raamatun tarun mukaan suuri merihirviö. — 243.
- Medusa* — kreikkalaisessa mytologiassa kummitus, jonka luultiin muuttavan kiveksi jokaisen, joka siihen katsoi. — 76.
- Megaira* — muinaiskreikkalaisessa mytologiassa yksi kolmesta kostonhengetärestä, vihan ja kateuden olennoituma; kuvaannollisesti raivoisa, pahasiainen nainen. — 213.
- Moolok* — auringonjumala muinaisen Foinikian ja Karthagon uskonnossa, sitä palvottiin ihmisuhrein; myöhemmin Moolokin nimellä on tarkoitettu raivoisaa, kaikkivoittavaa voimaa. — 10.
- Möros* — hahmo Schillerin runosta »Die Bürgschaft». — 347.
- Perseus* — kreikkalainen taruhenkilö, Zeuksen ja Danaen poika; teki monia urotekoja, muun muassa surmasi Medusan. — 76.
- Pistooli* — henkilöahho Shakespearen teoksista »Kuningas Henrik IV», »Kuningas Henrik viides» ja »Iloiset Windsorin rouvat»; huijari, pelkuri ja kerskailija. — 218.
- Posa*, markiisi — henkilöahho Schillerin tragediasta »Don Carlos»; jalosydäminen ja vapaamielinen hovimies. — 377.
- Pourceaugnac* — Molièren komedian »Herra de Pourceaugnac» pääsankari, tyhmä ja sivistymätön maalaisaateli. — 187.
- Setä Bräsig* — Reuterin humorististen kertomusten sankari. — 330.
- Shylock* — henkilöahho Shakespearen komediasta »Venetsian kauppias»; julma koronkiskuri, joka vaati, että lainausehtojen mukaan hänen maksukyvyttömyttä vekselielälliseltään leikattaisiin naula lihaa. — 187.

ASIAHAKEMISTO

A

- Abstraktio* (tutkimusmenetelmänä) — 75.
Afrikka — 117.
Agraarikysymys — 144—145, 337—338.
Aika — 59.
Aikakauslehdistö — 229, 243.
Ajattelu — 381—382.
Alkukantainen kommunismi — 365—367.
Amerikka
 — Amerikan Yhdysvallat — 16—17, 30, 33, 63, 68, 72, 77, 119, 121, 124, 137, 138, 156, 167, 224, 250, 254, 266, 288, 380, 395;
 — vapaussota — 16, 17, 76, 137;
 — sisällissota — 6, 17, 33, 76, 137, 138.
Ammattikunnat (keskiajan) — 87, 116, 194—195.
Ammattiliitot — 71, 72, 107—110.
 Ks. myös: *Trade unionit*.
Anarkistit — 234, 258, 269, 341, 343—344, 361, 387—389.
Anastukset — 159.
Antagonismi (vastakohtaisuus) — 9, 70, 75, 156, 262.
Antiikki — 19, 97.
Armeija — 73, 156.
Artteli (Venäjällä) — 355—357.
Arvo — 21, 38, 39—47, 51—52, 56—57, 60, 75, 128, 135—136, 381;
 — työvoiman — 47—49, 50—51, 56, 59, 61—62, 64, 130.

Arvopaperit — 36, 120.

»*Asuntokysymyksestä*», *Engels* (kirjan synnystä) — 268—270.

Asuntokysymys

- kapitalismin vallitessa — 268, 269, 271, 277—280, 294, 295, 296—298, 308—309, 314—315, 318;
 — asuntokysymyksen porvarillinen ratkaisu — 271, 275—276, 286, 287—288, 289, 294—297, 299—315, 318—320;
 — proudhonilainen asuntokysymyksen ratkaisu — 271, 275—276, 279—280, 282, 285—289, 292—294, 298—299, 332, 333, 336;
 — sen ratkaiseminen proletaarisessa vallankumouksessa — 277, 278, 288—289, 302—303, 320.

Asuntovuokra — 277, 280, 281, 285, 291, 300, 325—327.

Ateismi — 348—349, 385.

B

Bakuninilaisuus, *bakuninilaiset* — 226—227, 230, 231—233, 244, 253, 258, 345, 348, 350, 361—362, 374—375, 385—395.

Belgia — 224, 244, 270, 322, 379, 385.

Blanquilaiisuus, *blanquilaiset* — 165—166, 322, 346—350.

Bonapartismi — 147, 160, 202—203, 257, 278—279, 316, 317, 391.

C

Chartismi — 9, 245, 323.

D

Despotismi — 358—359, 361, 370, 371.

Dialektiikka

— idealistinen — 20, 24, 84;
— materialistinen — 20, 24, 68, 82—86.

Ks. myös: *Marxilaisen kansantaloustieteen metodi*.

Dialektinen materialismi — ks. *Dialektiikka*, *Materialismi*.

Diplomatia — 12.

Dogmatismi — 37, 39, 40.

E

Elsass-Lothringen — 159, 174, 175, 177.

Englannin porvarillinen vallankumous 1600-luvulla — 92, 94, 115.

Englanti — 5—10, 11, 23, 30, 32, 34—36, 58, 59, 63—64, 72, 75—77, 79—81, 132, 142, 145, 154, 155, 156, 168, 199, 224, 233, 245, 254, 255, 266, 272, 273, 275, 283, 286, 294, 303—316, 354, 357, 386, 390;

— kapitalismin klassinen maa — 154, 155, 371;

— porvaristo — 142, 155, 156, 305—306, 316;

— työväenluokka — 5—7, 9, 11—12, 31—33, 63, 107, 132, 137, 154—156, 172, 178—179, 238, 282—283, 286, 366, 379;

— maatalous ja agrarisuhteet — 62, 89, 93—94, 110—111, 115, 154, 262, 272, 374;

— Englannin siirtomaapolitiikka — 63, 117—119, 121;

— pääoman alkuperäinen kasautuminen — 89—111, 117—124;

— orjakauppa — 123;

— lainsäädäntö — 92, 95, 102—105, 107—109.

Espanja — 117, 123, 224, 225, 231, 244, 252, 361, 385, 387, 389, 395.

F

Feodalismi — 19—20, 87—90, 102—103, 111—112, 194—195.

Feuerbachilaisuus — 18—19.

Filosofia — 261.

Ks. myös: *Idealismi*, *Klassinen saksalainen filosofia*, *Materialismi*, *Feuerbachilaisuus*.

Fysiikka — 75.

H

Hegeliläisyys — ks. *Klassinen saksalainen filosofia*.

Hinta — 38—40, 45—46.

Historia (tieteenä) — 148, 384.

Historiallinen materialismi — ks. *Materialismi*, *Materialistinen historiantähtäys*.

Hollanti (Alankomaat) — 105, 117, 118, 119, 121, 266.

I

Idealismi — 18—19, 20—21, 84.

Ihminen — 331.

Internationali — ks. *Kansainvälinen työväenliitto*.

Internationalismi, *proletaarinen* — 11—14, 16—17, 66, 67, 137—138, 150, 152, 155, 156, 162, 170, 171, 172, 203, 229, 232, 245—246, 247—248, 250, 395, 396.

Intia — 117—119, 358, 359, 362, 366.

Irlanti — 5, 73, 98—99, 122, 144, 155—157, 272, 274, 275, 355, 358, 362.

Italia — 11, 34, 88, 176, 225, 231, 236, 256, 379, 385, 387, 389, 395.

Itä-Intian komppania — 118.

Itävallan ja Preussin sota (1866) — 140, 141, 143, 146, 161, 177.

Itävalta — 140, 141, 224, 225, 249, 317.

J

Jakautuminen — 381.

Jakobiinienvastainen sota — 58, 62, 117, 179.

Japani — 89.

K

Kansainvälinen sosialistisen demokration allianssi — 227—236, 241—244, 246, 247, 249, 250—253, 256—259, 346, 384—385, 388, 389.

- Kansainvälinen työväenliitto* — 5, 11—15, 25, 66, 67, 70, 72, 137, 152, 154, 156, 158, 169, 170, 171, 172, 179, 216—217, 218, 219, 220, 223—229, 231—232, 235—238, 241, 244—245, 248, 250, 251, 253, 254, 256, 259, 260, 266, 270, 349, 378, 379, 384, 385, 388—389, 393—396;
- Pääneuvosto — 154, 155, 223—227, 231, 232, 233, 235—237, 238—240, 241—244, 246—251, 252, 256, 345, 380, 385, 386, 388—390;
- Genèven kongressi — 239, 240, 248, 380;
- Lausannen kongressi — 244, 249;
- Brysselin kongressi — 227, 228, 240, 250, 263;
- Baselin kongressi — 145, 224, 230, 233, 235, 236, 241, 243, 244, 247, 249—251, 253, 388;
- Lontoon konferenssi — 224—226, 233, 234, 236, 239—244, 246, 255, 258, 264, 385;
- Haagin kongressi — 256, 265—267, 393—394;
- Säännöt — 13—15, 66, 229, 236, 238—240, 242, 244—245, 247, 248, 249, 264, 384;
- Venäjän jaosto — 152—153.
- Kansakunta* — 76.
- »*Kansalaissota Ranskassa*», *Marx* (kirjan synnystä) — 158, 159, 219, 322.
- Kansallisuusomaisuus* — 120.
- Kansallisuususkysymys* — 11—12, 155—157, 235.
- Kansantaloustiede* — 19, 20, 128, 129, 135—136;
- marxilainen — 10, 129, 133, 135—136;
- klassinen — 40, 79, 135, 381;
- vulgaari — 10, 11, 19, 20—21, 22, 23, 25—28, 31, 32, 37—40, 80, 81, 82, 86—87, 133, 261, 289, 381—382.
- »*Kansantaloustieteen arvostelu*», *Marx* (kirjan synnystä) — 74.
- Kapitalistinen tuotantotapa*
- yleinen luonnehdinta — 13, 48, 50, 53, 58, 60, 64—65, 68, 70, 71, 75, 79—80, 81, 87, 105—106, 126—127, 130, 132—133, 154, 200, 211, 216, 278, 282, 286, 295—297, 302, 313, 320, 327—328, 336, 341, 349—350, 364—365, 369, 381, 382;
- sen ristiriidat — 63—64, 81, 84, 126, 172, 200, 278, 294—295, 365—366, 386—387;
- tuotantosuhteet — 53, 262, 381;
- sen historiallisesti ohimenevä luonne — 77, 127, 260, 263, 327—328, 365.
- Ks. myös: *Kilpailu, Maailmanmarkkinat, Omistus, Palkkatyö, Porvaristo, Proletariaatti, Pääoma, Talouspulat, Teollisuus, Työpalkka, Työvoima.*
- Kapitalistisen kasautumisen yleinen laki* — 126, 132—133.
- Kapitalistisen tuotannon anarkia* — 200, 382.
- Kasvatus* — 68—70.
- Kauppiat* — 116.
- Kaupunki ja maaseutu* — 88;
- kaupungin ja maaseudun välinen vastakohtaisuus — 199, 302—303;
- kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden hävittäminen sosialismin vallitessa — 288, 302—303, 333, 334.
- Keksinnöt* — 44.
- Kemia* — 44, 134, 135.
- Keskiaika* — 71, 87—89, 111, 116, 117, 119, 195, 253.
- Keskiaikaiset kommuunit* — 71, 198.
- Keskimääräisen voiton suhdeluku* — 29, 30, 54, 290.
- Kieltämisen kieltäminen* — 127.
- Kiina* — 117, 118.
- Kilpailu* — 39, 71, 127, 131, 274.
- Klaani* — 99—100, 102, 365, 366.
- Klassinen saksalainen filosofia* — 19, 149.
- Kolonisaatio* — 63.
- Kommunismi (oppi)*
- tieteellinen — 149, 150, 270, 321, 327—328, 339—340, 349—350, 351, 352, 394;
- utooppinen — 149—150, 339—340.
- Kommunismi* (yhteiskuntataloudellinen muodostuma) — 172;
- tuotanto — 10—11, 68, 127, 166, 200, 263, 283—285, 342, 365, 381;
- jako — 284—285, 338, 381;
- kulutus — 283—285;
- aineelliset edellytykset — 64—65, 70, 133, 263, 365;
- tuotantovoimat — 283, 367;
- tuotantosuhteet — 127, 263, 365—366, 367;
- maatalous — 337—338;
- ja yksityisomistuksen poistami-

nen — 126, 127, 200, 350, 364—367;
 — työ — 10—11, 172, 199—200, 381;
 — kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden hävittäminen — 288, 302, 333, 334;
 — luokkien hävittäminen — 13, 81, 200, 221, 229, 245, 258, 260, 263, 264, 283—284, 350, 352;
 — ja valtio — 70, 166—168, 197—198, 258, 343;
 — kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden välttämättömyys — 338.
 »*Kommunistisen puolueen manifesti*» (kirjan synnystä ja levittämisestä) — 270, 349, 367.
Kone — 8, 44, 63—64, 275, 283, 341.
Korko — ks. *Maankorko*.
Koronkiskonta — 354.
Kotimaiset markkinat — 112—115.
Kreikka (Muinainen) — 368.
Krimin sota — 368, 370.
Kristinusko — 214, 394.
Kuljetusvälineet — 44.
Kulia (ja hopea) — 37.
Kultti — 378.
Kurjistuminen, työväenluokan — 5, 6, 128—129, 132—133, 138, 196, 283;
 — suhteellinen — 7—8, 57;
 — absoluuttinen — 126—127.
Kysyntä ja tarjonta — 10, 28, 38, 45, 63.
Käyttöarvo — 325.

L

Lahkolaisuus — 245—246, 248—249, 340, 384, 386, 391, 393—394.
Laki — 381.
Laki (juridinen) — 261, 331.
Lakko — 250, 386.
Lassallelaisuus — 74, 245, 376—378, 379, 385, 389, 392, 395.
Lasien työ — 68—70.
Legitimistit (Ranskassa) — 187, 206.
Liikatuotanto — 273.
Liikatuotantopulati — ks. *Talospulati*.
Liikaväestö — 63.
Lisäarvo — 49—50, 52—54, 129—131, 134—136, 274, 278, 279, 286, 290—291.
Lisäarvon suhdeluku — 50, 290.
 »*Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista*», *Marx* (kirjan synnystä) — 140, 158.

Luokat

— niiden vastakohtaisuus — 159, 194—195;
 — niiden hävittäminen — 13, 81, 199—200, 221, 229, 244, 258, 260, 263, 264, 283—284, 350, 352, 353.
Luokkataistelu — 212—213, 216, 217, 380;
 — kapitalismin vallitessa — 62—63, 64—65, 66, 71—72, 80—81, 126, 211—212, 244—245, 383—386;
 — poliittinen — 63, 244, 245, 265, 322, 323, 380;
 — taloudellinen — 25, 62, 64—65, 66—67, 243, 244, 265;
 — ja poliittisen vallan valtaaminen — 264;
 — sen muotojen riippuvaisuus tuotannon kehitystasosta — 126.
 »*Luokkataistelut Ranskassa*», *Marx* (kirjan synnystä) — 140.
Luonnontieteet — 352.
Luonnontiede — 294.
Luotto — 23, 119—121, 293.

M

Maailmanmarkkinat — 88, 116, 126, 273, 370.
Maan kansallistaminen — 146, 262—263, 336.
Maankorko — 52, 110, 130, 263, 285, 291, 325, 336.
Maanomistaja — 52, 76, 110, 200.
Maanomistus — 80, 89—90, 92, 110, 112—113, 155, 261, 367.
Maanpakolaisuus — 346.
Maanviljelys — 89, 114, 115.
Maaomaisuus — 80, 89—90, 92, 110, 112—113, 155, 261, 367.
Maaorjat — 10, 51, 87—89, 93, 97, 125, 130.
Maaseutu — ks. *Kaupunki ja maaseutu*.
Maatalous — 261.
Malthusilaisuus — 330.
Manufaktuuri — 113—114, 116, 121—122, 275.
Markki (saksalainen yhteisö) — 274, 365.
Marxilaisen kansantaloustieteen metodi — 78, 82—84.
 Ks. myös: *Abstraktio, Dialektiikka*.
Marxismi (sen historia) — 339, 369, 395—396.
 Ks. myös: »*Asuntokysymyksestä*»

(Engels), *Kansainvälinen työväenliitto*, »*Kansalaissota Ranskassa*» (Marx), »*Kansantaloustieteen arvostelua*» (Marx), »*Kommunistisen puolueen manifesti*», »*Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista*» (Marx), »*Luokkataistelut Ranskassa*» (Marx), *Pääoma* (Marx).

Materialismi

— materialistinen maailmankatsomus — 348—349;
— historiallinen — 83, 84, 139—140, 329—330.

Materialistinen historiankäsitys — 20, 76—77, 83—84, 133, 139—140, 329—330, 349—350, 366—367.

Meksiko — 118.

Metafysiikka — 82.

Monarkia — 167, 168, 199;

— absoluuttinen — 147, 194—195, 316, 317;

— porvarillinen — 147, 316, 317.

Monopoli — 10—11, 126—127.

Muoto ja sisältö — 381.

N

Narodnikkilaisuus — 352—353, 355, 357, 359—360, 362—363, 370, 371—372.

O

Oikeus (yksityisoikeus) — 112, 216, 261, 330—331.

Olemus ja ilmiö — 382.

Omistus — 16, 19—20;

— yksityinen — 125, 126, 261, 350;

— tuottajan omaan työhön perustuva yksityisomistus — 89, 125, 127;

— vieraan työn riistoon perustuva yksityisomistus — 86—88, 90, 92, 125—127;

— yhteiskunnallinen — 125, 127;

— yhteisön — 89, 94, 95;

— antiikkinen — 19;

— feodaalinen — 19—20;

— porvarillinen — 20, 126—127;

— valtion — 94—95;

— yksityisomistuksen hävittämisen välttämättömyys — 126—127, 200, 349—350, 365—366.

Orjanomistuksellinen tuotantotapa — 125.

Orjuus — 10, 16, 17, 51, 60, 117—118, 124, 130, 137.

Orleanistit (Ranskassa) — 178, 186, 206.

Osakkeet, osakeyhtiöt — 71, 120, 291.
Osuustoimintaliike — 10, 11, 70—71, 220, 357.

P

Pakkoluovutus

— välittömien tuottajien — 88, 89, 92—93, 96—106, 126, 275, 282—283;

— pakkoluovuttajien — 126, 200, 288—289, 303.

Palkkatyö — 10, 51, 64—65, 71.

Palstatilamaanviljelys — 262, 359—360.

Pankit — 34, 120—121.

Panslavismi — 363.

Pariisin Kommuuni

— sen historiallinen merkitys — 150, 159, 163—167, 190—194, 196—205, 207, 211—215, 217, 221, 223, 249, 254, 260, 269, 321—322, 344, 348, 350—351, 382—384, 393, 395;

— Kommuuni uutena valtiotyypinä — 163, 166—168, 194—195, 196—201;

— taloudelliset ja poliittiset toimenpiteet — 162, 163, 165, 166, 197—198, 201, 203—204, 321—322;

— sen virheet ja tappion syyt — 165, 191—192, 257, 266—267, 321—322, 383;

— kommunardit Kommuunin tappion jälkeen — 224, 225, 234, 240—241, 242, 345.

Pauperismi (köyhäläisyys) — 5, 33, 70, 92, 133, 138.

Perhe — 114, 350.

Perimisoikeus — 230.

Perusta ja päällysrakenne — 20—21, 75—76, 195, 261, 263, 330—331, 352.

Ks. myös: *Filosofia, Oikeus, Uskonto, Valtio*.

Pikkuporvaristo — 21—24, 127, 201, 271, 294, 323—324.

Poikkeuslaki sosialisteja vastaan Saksassa — 158, 271.

Politiikka — 221, 222, 244.

Poroporvarillisuus — 23, 271.

Portugali — 117, 225.

Porvarillinen demokratia — 198.

Porvarillisten tasavaltalaisten puolue Ranskassa (National-puolue) — 160, 178, 195.

Porvaristo — 142, 213, 260, 349, 352, 377;
 — sen kehityshistoria — 138, 142, 160, 161;
 — ja proletariaatti — 127, 142, 155—156, 160, 196, 244, 245, 253—254, 294—295, 296, 352, 381;
 — ja valtio — 195, 196;
 — suurporvaristo — 294.
Preussi — 159, 233, 376, 379.
Proletariaatin diktatuuri — 81, 126—127, 167—168, 199—200, 288—289, 322, 323, 346, 385—387.
Proletariaatti — 177, 295—296, 353, 375;
 — sen kehityshistoria — 90—97, 102, 105—106, 113—114, 124, 125, 126, 127, 137—138, 216, 244—245, 260, 274—275, 277, 282, 283, 340, 394—395;
 — proletariaatin ja porvariston välinen vastakohtaisuus — 127, 142—143, 159—160;
 — proletariaatin ja porvariston välinen luokkataistelu — 142—143, 159—160, 216, 245, 246, 254, 352, 384;
 — ja kommunistinen maailmankatsomus — 270, 282, 283, 328;
 — proletaarin vaatimus luokkien hävittämisestä — 13, 81, 199—200, 221, 229, 245, 258, 261, 263, 264, 283—284, 350, 352, 353;
 — sen historiallinen tehtävä — 13, 126, 133, 200—201;
 — ja poliittisen vallan valtaaminen — 11, 166—168, 195, 221, 222, 244, 245, 258, 264, 266, 343—344, 385—387;
 — proletaarin internationalismi — 11—14, 16—17, 66, 67, 137—138, 150, 152, 155, 156, 162, 170, 171, 172, 203, 229, 232—233, 245—246, 247—248, 250, 394—395;
 — sen taistelumuodot — 244—245, 264, 265—266, 385—386;
 — proletariaatin ja talonpoikaiston liiton välttämättömyys — 144—145, 275, 276, 374, 375.
 Ks. myös: *Proletariaatin diktatuuri*, *Työväenluokka*.
Propaganda — 224, 392—393.
Prosentti — 52, 53, 286, 289, 290.
Prostituutio — 205.
Proudhonilaisuus — 18—24, 149, 165, 166, 270, 277, 280—284, 286, 287, 289—294, 321, 322, 324,

327—332, 336—337, 339—340, 380, 385, 389, 395.
Puola — 12, 73, 152, 176, 353, 358, 359.
Pyhä allianssi — 73, 80.
Pysyvä pääoma — 136.
Päällysrakenne — ks. *Perusta ja päällysrakenne*.
Pääoma
 — yleinen luonnehdinta — 23, 59, 71, 123—125, 128—129, 135—136, 195, 289—290, 300, 387;
 — rahan muuttuminen pääomaksi — 87, 135—136.
Pääoma, Marx (kirjan synnystä ja levittämisestä) — 74, 77, 78, 81, 82, 84—85, 128, 270, 339, 363, 381, 382, 395.
Pääoman alkuperäinen kasautuminen — 47, 86—88, 98, 124—127, 370;
 — pääomien muodostuminen — 109—111, 113—122, 124;
 — proletariaatin ilmaantuminen — 90—98, 102—103, 105—106, 113—114, 124, 125;
 — talonpoikien väkivaltainen häätäminen maalta — 89—102.
Pääoman elimellinen kokoonpano — 63, 106.
Pääoman kasautuminen — 63—64, 132—133, 321;
 — sen historiallinen tendenssi — 125—127.
Pääoman keskittyminen — 45, 119, 125—126, 321.
Pääomien siirto — 29, 30.
Pörssi — 112, 120, 170, 196, 316.

R

Raha — 34—37, 74, 75, 87, 135—136;
 — paperiraha — 35;
 — luottorahasto — 120—121.
Ranska — 11, 23, 33, 34, 77, 80, 93, 105, 106, 109—110, 111, 142, 154, 158—160, 166, 169, 170, 175—177, 178—180, 185, 186, 187, 188, 189, 194—196, 199, 202, 204, 215, 216, 227, 231, 236, 249, 250, 257, 270, 272, 273, 275, 305, 307, 316, 322, 346, 348, 363, 380, 385, 390;
 — proletariaatti — 159—160, 170, 178, 179, 188—189, 270, 351;
 — porvaristo — 142, 187, 316;
 — pikkuporvaristo — 201;

— talonpoikaisto — 202—203, 262—263, 374;
 — heinäkuun monarkia — 160—161, 183;
 — toinen keisarikunta — 161, 169—171, 173, 176, 177, 184—185, 187, 189—190, 195, 196, 201—205, 305, 371;
 — tasavallan julistaminen 4. syyskuuta 1870 ja »kansallisen puolustuksen» hallitus — 161, 162, 173, 177—178, 180, 182, 186—190, 192—194, 207—212, 386.
 Ks. myös: *Pariisin Kommuuni, Vuoden 1848 vallankumous Ranskassa.*
Ranskalainen 1700-luvun filosofia — 348—349.
Ranskan suuri porvarillinen vallankumous 1700-luvun lopussa — 16, 31, 109—110, 176, 195, 202, 206, 350, 375.
Rauha — 138, 172.
Rautatiet — 370.
Riisto — 278, 282—283, 286, 349.
Ristiriita — 126—127, 128—129;
 — tuotantosuhteiden ja tuotantovoi-
 mien välinen — 261—262, 366;
 — työn ja pääoman välinen — 195—196, 200, 216, 293, 295—296, 375, 387.
Rooma (Muinainen) — 8, 97, 156, 160, 394.
Ruotsi — 95.
Ryysyköyhälistö — 144.

S

Saksa — 11, 73, 75—77, 79, 81, 89, 101, 107—108, 139—143, 145—149, 152, 158, 171—172, 173—177, 203, 215—216, 224, 225, 233, 245, 250, 252—254, 256, 268—269, 271—275, 294—295, 308, 315—317, 337, 357, 358, 363, 371, 377, 379, 383, 385, 395;
 — työväenluokka — 131—132, 141, 143, 148—151, 177, 239—240, 271, 273—274, 316, 378, 392;
 — porvaristo — 140—141, 142, 143, 146—147, 175, 274—275, 315—316, 377, 378;
 — Saksan yhdistyminen — 146;
 — työväenliike — 376—379, 392;
 — talonpoikaisto — 145, 271—272, 274.
Saksan ja Ranskan sota (1871) — 148, 158, 160—161, 170—175, 186—

188, 196, 210—211, 216, 224, 232, 240, 253, 383.
Saksan sosiaalidemokraattinen puolue — 168, 271, 323, 348, 351, 392—395.
Saksan sosiaalidemokraattinen työväenpuolue (eisenachilaiset) — 392.
»Saksan talonpoikaissota», Engels (kirjan synnystä) — 139—140.
Saksan yleinen työväenyhdistys — 393.
Salaliitot, salaliittolaisuus — 166, 345—346, 347.
Sattuma — 384.
Siirtomaajärjestelmä — 117—118, 122.
Siirtomaat — 8—9, 63, 118—119.
 Ks. myös: *Intia.*
Sosialismi — 21—22;
 — tieteellinen — 149—150, 155, 258, 337—338, 352—353, 355, 371;
 — utooppinen — 11, 18, 19, 20—21, 22, 135, 149—150, 245, 302—303, 366, 380;
 — porvarillinen — 229, 271, 296—297;
 — pikkuporvarillinen — 21, 149—150, 165—166, 271, 279, 325.
Sota — 137—138, 158, 159, 170—171, 176—177, 178—179, 213;
 — kansalaissota — 189, 192, 202, 215, 216, 383;
 — proletariaatin suhtautuminen sotaan — 148, 170—172, 177, 179, *Sovinismi* — 161, 163, 351.
Spekulaatio (filosofinen) — 20—21, 22.
Suurteollisuus — 80, 115, 122, 127, 166, 283, 321, 337, 370—371.
Sveitsi — 34, 224, 225, 244, 345, 357, 379, 385, 388—389.

T

Taktiikka, työväenpuolueen — 386, 392—394.
Talonpoikaisto — 89—91, 94—95, 98, 114, 121, 144—145, 196, 275, 334, 337, 374—375.
Taloudelliset lait
 — niiden toteuttamisen luonne antagonistisissa muodostumissa — 10, 76, 106, 371, 381;
 — niiden toteuttamisen luonne kommunismissa — 10;
 — tuotantosuhteiden ja tuotantovoi-
 mien luonteen vastaavuuden laki — 353.
Taluspulat — 9, 60, 80, 84—85, 200, 299—300, 355.
Tanska — 395.
Tarpeet — 361—362.
Tasavalta

— porvarillinen — 166—167, 195—196;
 — parlamentaarinen — 195.
Tavara — 40—43, 135, 325.
Tehdaslainsäädäntö — 9—10, 31, 59, 68, 69.
Teollinen vallankumous — 269, 274—275, 283—284.
Teollisuuden kehitysjakso — 60—61, 80, 84—85.
Teollisuus — 195, 283—284, 341.
Teollisuuspääoma — 87, 115, 116.
Teoria — 149, 150, 229, 245—246, 381.
Tiede — 8—9, 20—21, 44—45, 46—47, 75, 126, 149—150, 197, 245, 381, 382.
Tilasto — 67—68, 76, 252.
Trade unionit — 65, 108, 150, 154, 155, 224, 245, 250, 395.
Tsarismi (Euroopan taantumuksen tukena) — 370, 371—372.
Tuotannollinen koulutus — 68—69.
Tuotanto — 125—126, 362, 363.
Tuotantosuhteet — 19, 20—21, 87, 124, 125, 296.
 Ks. myös: *Taloudelliset lait*.
Tuotantovoimat — 133, 327, 352.
 Ks. myös: *Taloudelliset lait*.
Tuotantovälineet — 52, 87.
Tuotantovälineiden kuoletus — 43.
Turkki — 115.
Työ — 41—45, 50—51, 55—56, 60, 128, 131, 135—136, 283—284, 289—290, 291, 381.
Työläinen (kapitalistisessa yhteiskunnassa) — 59—61, 69.
Työn intensiteetti — 59.
Työnjako — 42, 44, 283—284, 330—331.
Työn muodollinen alistaminen pääoman valtaan — 106.
Työn reaalinen alistaminen pääoman valtaan — 105.
Työn tuottavuus — 9, 44, 45.
Työpalkka — 25, 28, 30, 38, 39, 55—56, 59, 62—63, 65, 67, 136, 274, 296—297, 300;
 — reaalinen — 8, 25—26;
 — suhteellinen — 57;
 — palkankorotustaistelu — 25—27, 56—58, 60, 61;
 — sen lainsäädännöllinen sääntely — 105—110.
Työpäivä — 58—60, 62, 131;
 — taistelu sen lyhentämisestä — 9, 10, 31, 58—59, 63, 68, 131—132, 380.

Työttömyys — 297.
Työvoima — 47, 58, 129, 135, 278, 279, 286, 296;
 — sen arvo — 47—49, 50—51, 56, 59, 61—62, 64, 129—130;
 — tavarana — 58—59.
Työväenliike — 15, 137, 148—151, 178—179, 243, 269—270, 274—275, 321, 322, 384—385.
 Ks. myös: *Luokkataistelu*.
Työväenluokan puolue — 11, 221—222, 245, 258, 264, 323, 385—386, 394.
Työväenluokka — 13, 16, 71, 106, 132—133, 138, 177, 200—201, 223—224, 245, 261, 264, 377, 386.
 Ks. myös: *Proletariaatti*.

U

Ulkopolitiikka — 169.
Unkari — 176, 275.
Uskonto — 23, 77, 161—162, 197, 203—204, 233, 348—349.
Uusintaminen — 87, 112, 132—133.

V

Vaihteleva pääoma — 106, 112, 136.
Vaihto — 45.
Vaihtoarvo — 21, 39—40, 325, 381.
Vallankumous — 22, 48, 70, 154, 159—160, 195, 205, 221, 350, 355, 366—367;
 — sen edellytykset ja ehdot — 154—155, 200—201, 282, 327—328, 374, 382—383;
 — sosialistinen — 65, 81, 126—127, 154, 156, 159—160, 200—201, 221, 245, 260, 264, 265—266, 270, 275, 278, 283, 288—289, 320, 327—328, 334, 341—342, 343—344, 352—353, 360, 375, 387;
 — proletaarinen samanaikainen kaikissa edistysmaissa — 13, 366—367;
 — vallankumouksen voitto Länsi-Euroopassa helpottaa sen voittoa Venäjällä — 359—360, 361—362, 366—368, 370, 373;
 — sen voiton mahdollisuus rauhanomaista tietä — 366;
 — takapajuisten maiden sosialismiin siirtymistietä — 367.
 Ks. myös: *Englannin porvarillinen vallankumous 1600-luvulla*, *Ranskan suuri porvarillinen vallankumous 1700-luvun lopussa*, *Vuoden 1848 vallankumous Ranskassa*,

Vuosien 1848—1849 vallankumous.

- Valtio** — 117, 166—168, 194—196, 199, 258, 262, 263, 290, 315—316, 331, 384, 387;
— sen synty — 352, 394—395;
— porvarillinen — 69, 106—110, 117, 194—196, 198, 315—316;
— sen osuus luokkayhteiskunnassa — 106, 117;
— proletariaatin toimeenpanema valtiovallan valtaus — 70, 166—168, 194, 343—344;
— valtiokoneiston murskaamisen välttämättömyys proletaarisessa vallankumouksessa — 166—168, 194, 197—199, 382—383;
— valtion kuoleutuminen — 258, 343.
Valtioiden rajat — 175.
Valtionlaina — 117, 120, 121.
Valtionvelka — 119—120, 121.
Valtiososialismi — 371, 376.
Vapaakaupan kannattajat (freetradearit) — 80—81.
Venäjä — 12, 23, 32, 33, 94, 137, 152—153, 159, 172, 177, 230, 272, 352—354, 355, 357, 358, 360, 361, 363—365, 366—373;
— talonpoikaisto — 353—355, 358—360, 361, 368, 371, 373;
— aatelisto — 353, 354, 360;
— viljan vienti — 355;
— kapitalismin kehitys — 354—356, 358—359, 361, 368, 369—372;
— vuoden 1861 reformi — 353—354, 368, 371;
— sosialistisen vallankumouksen voiton mahdollisuus — 359—360, 361—362, 364—367, 369—370, 373.
Ks. myös: *Artteli (Venäjällä), Narodnikkilaisuus, Venäjän vallankumoukselliset demokraatit, Yhteisö (venäläinen).*

Venäjän vallankumoukselliset demokraatit — 363, 364.

Veropäivätyö — 130.

Verot — 72, 89, 117, 121—122, 130, 262, 286, 292.

Virkavalta — 166, 316—317, 378.

Voiton suhdeluku — 29, 54, 290.

Voitto — 29, 30, 46, 52—54, 62, 125, 128—129, 130, 274, 286, 289—290.

Vuoden 1848 vallankumous Ranskassa — 22, 160, 192, 201, 209, 275;

— helmikuun vallankumous — 184, 190, 195, 196;

— kesäkuun kapina — 160, 178, 184, 190, 211—212, 382—383.

Vuokra — 110—112.

Vuosien 1848—1849 vallankumous — 9, 10, 81, 160.

Väestö — 262.

Väkivalta, sen osuus historiassa — 87, 117, 121, 122, 245.

Y

Yhteenkokoutuminen — 120—121, 126.

Yhteiskunnallisesti välttämätön työ — 43—44.

Yhteiskunta — 76.

Yhteiskuntataloudellinen muodostuma — 201, 366—367.

Yhteismaan aitaaminen — 95—98.

Yhteistoiminta — 125, 127.

Yhteisö — 95, 357, 362, 364—365, 366—377.

Yhteisö (venäläinen) — 353, 357—360, 362—368, 371.

Ylimystö — 80, 94, 95, 138.

Ä

Äänioikeus (yleinen) — 132, 141, 167, 198, 379.

Sisältö

K. M a r x. Kansainvälisen työväenliiton perustamismanifesti	5—12
K. M a r x. Kansainvälisen työväenliiton Yleiset säännöt	13—15
K. M a r x. Amerikan Yhdysvaltojen presidentille Abraham Lincolnille	16—17
K. M a r x. Proudhonista (Kirje J. B. Schweitzerille)	18—24
K. M a r x. Työpalkka, hinta ja voitto	25—65
Alkuhuomautuksia	25
1. Tuotanto ja työpalkka	25—27
2. Tuotanto, työpalkka, voitto	27—34
3. Työpalkka ja raha	34—37
4. Tarjonta ja kysyntä	37—38
5. Työpalkka ja hinnat	38—40
6. Arvo ja työ	40—47
7. Työvoima	47—49
8. Lisäarvon tuottaminen	49—50
9. Työn arvo	50—51
10. Voiton saanti myytäessä tavara arvostaan	51—52
11. Osat, joihin lisäarvo jakautuu	52—54
12. Voiton, työpalkan ja hinnan välinen yleinen suhde	55—56
13. Tärkeimmät tapaukset, jolloin vaaditaan palkan korottamista tai vastustetaan sen alentamista	56—61
14. Pääoman ja työn välinen taistelu ja sen tulokset	61—65
K. M a r x. Ohje Väliaikaisen keskusneuvoston edustajille eri kysymyksiin	66—73.
1. Kansainvälisen työväenliiton organisaatio	66
2. Työväenliitto kansainvälisen toimintayhtenäisyyden aikaansaajana työn ja pääoman välisessä taistelussa	66—68
3. Työpäivän rajoittaminen	68
4. Lasten ja alaikäisten (kumpaakin sukupuolta olevien) työ	68—70
5. Osuustoiminnallinen työ	70—71
6. Työväen ammatilliset liitot (trade unionit). Niiden menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus	71—72
7. Välittömät ja välilliset verot	72
8. Kansainvälinen luotto	72
9. Puolan kysymys	73
10. Armeijat	73
11. Uskontokysymys	73
K. M a r x. Pääoman ensimmäisen osan ensimmäisen saksankielisen laitoksen alkulause	74—77
K. M a r x. Pääoman ensimmäisen osan vuoden 1872 toisen saksankielisen laitoksen loppusanat	78—85
K. M a r x. Pääoma. Kahdeskymmenesneljäs luku. Niin sanottu alkuperäinen kasautuminen	86—127

1. Alkuperäisen kasautumisen salaisuus	86—88
2. Maalaisväestön maan pakkoluovutus	89—102
3. Pakkoluovutettuja koskeva verinen lainsäädäntö alkaen 1400-luvun lopusta. Työpalkan alentamislait	102—110
4. Kapitalististen maanvuokraajien synty	110—111
5. Maanviljelyskumouksen vaikutus teollisuuteen. Kotimaisten markkinoiden luominen teollisuus pääomalle	112—115
6. Teollisuuskapitalistin synty	116—125
7. Kapitalistisen kasautumisen historiallinen tendenssi	125—127
F. Engels. »Demokratisches Wochenblattille» kirjoitettu resensio Pääoman ensimmäisestä osasta	128—133
I	128—131
II	131—133
F. Engels. Marxin Pääoman toisen osan esipuheesta	134—136
K. Marx. Vetoamus Yhdysvaltojen kansalliselle työväenliitolle	137—138
F. Engels. Alkulause teokseen »Saksan talonpoikaissota»	139—151
Alkulause toiseen vuoden 1870 laitokseen	139—145
Lisäys vuoden 1870 alkulauseeseen kolmatta, vuoden 1875 lai- tosta varten	146—151
K. Marx. Kansainvälisen työväenliiton Pääneuvostolta Venäjän jaoston komitean jäsenille Genèveen	152—153
K. Marx. Luottamuksellisesta ilmoituksesta	154—157
K. Marx. Kansalaisota Ranskassa	158—220
F. Engelsin johdanto (1891)	158—168
Kansainvälisen työväenliiton Pääneuvoston ensimmäinen Sak- san ja Ranskan sotaa koskeva julkilausuma	169—172
Kansainvälisen työväenliiton Pääneuvoston toinen Saksan ja Ranskan sotaa koskeva julkilausuma	173—179
Kansalaisota Ranskassa. Kansainvälisen työväenliiton Pääneu- voston julkilausuma	180—220
I	180—188
II	188—194
III	194—207
IV	207—217
Liitteitä	217—220
I	217—218
II	218—220
F. Engels. Työväenluokan poliittisesta toiminnasta. Tekijän mer- kinnöt puheesta konferenssin istunnossa 21. syyskuuta 1871	221—222
K. Marx ja F. Engels. Näennäistä hajaannusta Internatio- naalissa. Kansainvälisen työväenliiton Pääneuvoston suljettu kierto- kirje	223—259
I	223—226
II	226—234
III	234—241
IV	241—251
V	251—253
VI	253—256
VII	257—259

K. Marx. Pariisin Kommuunin vuosipäivän kunniaksi pidetyn joukkokokouksen päätökset	260
K. Marx. Maan kansallistaminen	261—263
K. Marx ja F. Engels. Haagin yleisen kongressin päätöslauselmista 2.—7. syyskuuta 1872	264
K. Marx. Haagin kongressista. Kirjeenvaihtajan muistiin kirjoittama puhe Amsterdamin joukkokokouksessa 8. syyskuuta 1872	265—267
F. Engels. Asuntokysymyksestä	268—340
Esipuhe toiseen vuoden 1887 laitokseen	268—276
Asuntokysymyksestä	277
I luku. Kuinka Proudhon ratkaisee asuntokysymyksen	277—294
II luku. Kuinka porvaristo ratkaisee asuntokysymyksen	294—320
I	294—305
II	305—317
III	318—320
III luku. Vielä kerran Proudhonista ja asuntokysymyksestä	320—340
I	320—324
II	324—332
III	332—336
IV	336—340
F. Engels. Auktoriteetista	341—344
F. Engels. Kommuunin blanquilaisten maanpakolaisten ohjelma (II artikkeli sarjasta »Emigranttikirjallisuus»)	345—351
F. Engels. Venäjän yhteiskunnallisista suhteista (V artikkeli sarjasta »Emigranttikirjallisuus»)	352—373
Loppusanat kirjoitukseen »Venäjän yhteiskunnallisista suhteista»	362—373
K. Marx. Bakuninin kirjasta »Valtiolaitos ja anarkia» tehdyistä muistiinpanoista	374—375
K. Marx ja F. Engels. Kirjeitä	376—396
Marx — Ludwig Kugelmannille. 23. helmikuuta 1865	376—379
Marx — Ludwig Kugelmannille. 9. lokakuuta 1866	380—381
Marx — Ludwig Kugelmannille. 11. heinäkuuta 1868	381—382
Marx — Ludwig Kugelmannille. 12. huhtikuuta 1871	382—383
Marx — Ludwig Kugelmannille. 17. huhtikuuta 1871	383—384
Marx — Friedrich Boltelle. 23. marraskuuta 1871	384—386
Engels — Theodor Cunolle. 24. tammikuuta 1872	386—391
Engels — August Bebelille. 20. kesäkuuta 1873	392—395
Engels — Friedrich Adolph Sorgelle. 12.[—17.] syyskuuta 1874	395—396
<i>Selityksiä</i>	399—432
<i>Nimihakemisto</i>	433—451
<i>Nimiä kirjallisuudesta ja mytologiasta</i>	452
<i>Asiahakemisto</i>	453—461